National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1928:20
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ORDNANDE AV VISSA EKONOMISKA OCH ORGANISATORISKA FÖRHÅLLANDEN VID GENOMFÖRANDE AV DEN IFRÅGASATTA RÄTTEGÅNGSREFORMEN

AVGIVET DEN 29 AUGUSTI 1928

STOCKHOLM
1928

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1928

Kronologisk förteckning

1. Utrikesdepartementets organisation. Norstedt. (6), 49 s. **U.**
2. Yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 160 s. **S.**
3. 1926 års pensionsutredning. Betänkande angående familjepensionering för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst. Marcus. 73 s. **Fi.**
4. Monopolkontrollutredningens betänkande angående anordnandet av den statliga kontrollen av Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens verksamhet. Marcus. 183 sid. **Fi.**
5. Betänkande med förslag till stadsbyggnadslag och författningar som därmed hava samband. Norstedt. 504 s. **Ju.**
6. Betänkande med förslag angående åtgärder till handelsjärnhanteringens stödjande. Marcus. 139 s. **H.**
7. Ämbetsbrotten. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 7. Av J. C. W. Thyrén. Lund, Berling. vj, 238 s. **Ju.**
8. Betänkande med förslag till vissa åtgärder beträffande emigrationen. Norstedt. 75 s. **S.**
9. 1926 års arbetslöshetssakkunniga. Betänkande och förslag angående arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedling och reservarbeten. Norstedt. 618 s. **S.**
10. Betänkande angående ordnandet av viss bostadskredit. Norstedt. viij, 183 s. **S.**
11. Betänkande med förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande automobilbesiktningsväsendet m. m. Marcus. 88 s. **K.**
12. Betänkande med förslag angående omorganisation av överståthållarämbetet samt ändrad fördelning mellan staten och Stockholms stad av kostnaderna för dess verksamhet. Beckman. 354 s. **S.**
13. Utredning och förslag angående en utvidgad folkhögskolutbildning. Norstedt. vj, 50 s. **E.**
14. Betänkande med utredning och förslag angående statstjänstemännens bisysslor. Marcus. 192 s. **Fi.**
15. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande tullrestitution. Marcus. 149 s. **Fi.**
16. Utlåtande jämte utkast till lag med särskilda bestämmelser om vissa bostadsföreningar. Norstedt. 98 s. **Ju.**
17. Betänkande angående ordnande av folktandvård (allmännelig tandvård). Norstedt. 247 s. **S.**
18. Betänkande med förslag till stadga angående sinnessjukvården i riket m. m. 1926 års sinnessjuksakkunnigas betänkande. 2. Beckman. 183 s. **S.**
19. Lagrådets utlåtande över processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Norstedt. (2), 45 s. **Ju.**
20. Betänkande angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen. Marcus. viij, 461 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1928:20
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ORDNANDE AV VISSA EKONOMISKA OCH ORGANISATORISKA FÖRHÅLLANDEN VID GENOMFÖRANDE AV DEN IFRÅGASATTA RÄTTEGÅNGSREFORMEN

AVGIVET DEN 29 AUGUSTI 1928

STOCKHOLM 1928
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Genom beslut den 8 april 1927 har Kungl. Maj:t på herr statsrådets hemställan bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet med biträde av befattningshavare å departementets lagavdelning verkställa de utredningar för rättegångsreformens förberedande, som departementschefen till dem överlämnade, ävensom förordna en av de sakkunniga att i egenskap av ordförande leda utredningsarbetet.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade departementschefen den 29 april 1927 ledamoten av riksdagens första kammare, generalkrigskommissarien Ludvig Widell, direktören Allan Cederborg samt ledamoten av riksdagens andra kammare riksgäldsfullmäktigen Anders Anderson i Råstock att såsom sakkunniga inom departementet verkställa berörda utredningar, varjämte departementschefen uppdrog åt Widell att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar. Därjämte förordnade departementschefen samma dag extra ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning Siegfried Matz att deltaga i ifrågavarande utredningsarbete.

Sedan Kungl. Maj:t den 20 maj 1927 bemyndigat chefen för justitiedepartementet att förordna sekreterare hos de sakkunniga, vilka antagit namnet sakkunniga för processreformens ekonomiska förberedande, förordnade departementschefen samma dag e. o. hovrättsnotarien Gerard Lindström att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga.

På hemställan av herr statsrådet bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 januari 1928 chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst tre personer för att med de sakkunniga deltaga i överläggningar i fråga om åklagarväsendets framtida organisation samt högst fem personer att på enahanda sätt behandla frågan om det framtida ordnandet av kommunalförvaltningen i de nuvarande magistratsstäderna.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade departementschefen för förstberörda överläggningar landsfogden i Stockholms län William Bergen-

FELT och landsfogden i Kopparbergs län EDVIN NORDLUND samt för sistberörda överläggningar landssekreteraren i Stockholms län MAURITZ BECKIUS, borgmästaren i Halmstad GEORG BISSMARK, kommunalkamreraren i Sundbyberg GUSTAF KÄLLMAN, kommunalborgmästaren i Lidingö ERIK NORMAN och kommunalborgmästaren i Mjölby AXEL STERNE.

Direktiven för de sakkunnigas arbete innehållas i statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet den 8 april 1927.

Statsrådet erinrade till en början om, att, sedan processkommissionen avgivit sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, vissa ytterligare utredningar vore erforderliga för ett bedömande av frågan om rättegångsreformen. Förutom spörsmålen om rikets judiciella indelning, om förändringar i kommunalförvaltningen i samband med rättegångsreformen samt om överexekutorsgöromålens överflyttande från länsstyrelser och magistrater till domstolarna i första instans, krävde de ekonomiska verkningarna av processreformen en kompletterande utredning. Statsrådet anförde i detta sammanhang:

»I sådant avseende torde böra verkställas en beräkning rörande nuvarande kostnader för rättegångsväsendet i vad dessa åligga statsverket och kommunerna. Vidare synes — sedan närmare beräknats de erforderliga arbetskrafterna i en ny domstolsorganisation i enlighet med de grunder, som angivits i processkommissionens betänkande — undersökning böra verkställas rörande de kostnader, som vid genomförande av detta förslag skulle uppkomma. Därvid lärer särskild uppmärksamhet böra ägnas spörsmålet om domstolspersonalens avlöningsförhållanden; i detta sammanhang komma tydligen ock vissa frågor om juristutbildningen under övervägande. Vidare bör till behandling upptagas även frågan om lönereglering för befattningshavare vid åklagarväsendet enligt den av processkommissionen föreslagna organisationen. Jämväl i övrigt torde uppmärksamhet böra ägnas åt de olika spörsmål av organisatorisk art, som vid genomförande av en ny domstolsorganisation kunna uppkomma.

Därjämte bör komma under behandling även frågan om byggande och underhåll av domstolslokaler. I sådant hänseende gäller f. n., att häradsrätternas lokaler byggas och underhållas av de tingshusbyggnadsskyldige, medan motsvarande tunga i fråga om rådhusen faller på städerna. För överrätternas del anses det däremot åligga statsverket att bekosta domstolslokaler. Processkommissionen har ej fattat någon ståndpunkt till frågan, huruvida framdeles hela kostnaden för domstolslokalernas byggande och underhåll bör falla på statsverket. Även om ur rent principiella synpunkter en lösning i denna riktning av frågan kunde synas lämplig, torde dock främst av statsfinansiella skäl betänkligheter häremot möta. Det synes därför böra bliva föremål för utredning, huruvida ej skyldighet att hålla lokaler åt underdomstolarna alltfort bör anses utgöra en kommunal angelägenhet.

Ett annat komplex av spörsmål, som de sakkunniga böra taga under om-

prövning, avser statens förhållande till städerna. Av ålder hava de städer, som erhållit egen jurisdiktion, haft att i viss omfattning själva bekosta sitt domstolsväsen. Å andra sidan hava dessa städer kommit i åtnjutande av vissa ekonomiska förmåner, vilka under senare tid delvis förvandlats till direkta bidrag av statsmedel. Sålunda åtnjuta exempelvis ett stort antal stapelstäder ersättning för s. k. tolag till avsevärda belopp, varjämte vissa städer beretts ersättning för brännvinsförsäljningsmedel, som indragits till statsverket. I dessa frågor hava förberedande utredningar tidigare verkställts dels av numera generaldirektören T. Nothin i en år 1921 avgiven undersökning rörande städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten och dels av docenten Nils Herlitz i en utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen. Tydligen kunna hithörande frågor i detta samband komma under bedömande endast i den mån processreformen därtill omedelbart föranleder.

Jämväl i övrigt torde vid kostnadsberäkningarnas utförande de sakkunniga hava att taga hänsyn till den kostnad, som ett genomförande av kommissionens förslag skulle föranleda».

Undertecknade få härmed till herr statsrådet överlämna den verkställda utredningen. Såsom bilagor äro vid betänkandet fogade bl. a. dels ett inom processkommissionen av häradshövding K. Schlyter uppgjort förberedande utkast till landets indelning i domsagor och tingslag, domsagornas fördelning på hovrätterna och landets indelning i hovrättsområden samt ett inom processkommissionen av hovrättsrådet T. Liljestrand uppgjort förberedande utkast till landets indelning i statsåklagardistrikt, dels en promemoria angående handhavande av de nuvarande magistraternas arbetsuppgifter efter processreformens genomförande, dels de yttranden, vilka över denna promemoria avgivits av förenämnda särskilt tillkallade, Beckius, Bissmark, Källman, Norman och Sterne, dels ock utdrag av protokollet innehållande särskilt yttrande av ledamoten Anderson.

Stockholm den 29 augusti 1928.

LUDVIG WIDELL

ALLAN CEDERBORG ANDERS ANDERSON

SIEGFRIED MATZ

Gerard Lindström

Innehållsförteckning.

Kap. I. Domarutbildningen och befordringsgången på domarbanan 1
Domarutbildningens historia 1
Nuvarande utbildningssystem 7
Domarutbildningen i vissa främmande länder 9
Processkommissionen 11
Förslag 14
Kap. II. Behovet av arbetskrafter vid domstolarna 28
I. Lagmansrätterna 28
A. Allmänna synpunkter 28
Grunddragen av den nuvarande organisationen 28
Processkommissionen 29
Domsagoindelningen 31
Arbetsbördan i lagmansrätterna 36
Arbetsfördelningen inom lagmansrätterna 42
B. Lagmansrätterna i de sju största städerna 53
C. Övriga lagmansrätter 73
II. Hovrätterna 141
A. Befattningshavare i domarställning 141
Grunddragen av den nuvarande organisationen 141
Processkommissionen 142
Förslag 143
B. Övriga befattningshavare 161
Organisationen av hovrätternas kansli 161
III. Högsta domstolen och Nedre justitierevisionen
A. Justitieråd och revisionssekreterare 167
B. Högsta domstolens (Nedre justitierevisionens) kansli 171
Kap. III. Behovet av arbetskrafter inom åklagarorganisationen 172
I. Åklagarorganisationen vid lagmansrätt 172
Nuvarande åklagarorganisation m. m. 172
Statsåklagare 182
Rikets indelning i statsåklagardistrikt 191
Statsåklagarnas kansli 201
Underåklagare 205
Landsfogdebefattningarnas indragning 224
II. Åklagarorganisationen vid hovrätt 232
Nuvarande organisation 232
Processkommissionen 233
Förslag 233
III. Åklagarorganisationen vid högsta domstolen 234
Nuvarande organisation 234
Processkommissionen 235
Förslag 235

Kap. IV. Löneförmåner för befattningshavare inom domstols- och åklagarorganisationerna ... 237
Allmänna synpunkter ... 237
I. Befattningshavare tillhörande löneplanen för domare m. fl. ... 238
Förslag till löneplan ... 238
Vissa med löneregleringen sammanhängande frågor ... 259
II. Befattningshavare tillhörande det allmänna civila avlöningsreglementet m. fl. ... 264
Kap. V. Organisatoriska förändringar inom administrationen i anledning av processreformen ... 269
Kap. VI. Domstolslokaler m. m. ... 271
I. Allmänna synpunkter ... 271
II. Utredning angående underdomstolarnas lokaler ... 278
Kap. VII. Ordnande av de ekonomiska förhållandena mellan staten och städerna i anledning av processreformen ... 289
Städernas ersättningsplikt till statsverket ... 289
Källarfrihetsmedel ... 300
Tolagsersättning ... 300
Kommunalförvaltningens organisation ... 316
Kap. VIII. Vissa frågor rörande övergångsförhållandenas ordnande ... 319
Lagmansrätter ... 319
Överrätter ... 327
Åklagarorganisationen ... 327
Vissa rådmanstjänsters förvandling till sluttjänster ... 327
Pensionsfrågor ... 328
Kap. IX. Kostnaderna i anledning av processreformens genomförande ... 331

Bilagor.

I. Förberedande utkast till landets indelning i domsagor och tingslag, domsagornas fördelning på hovrätterna, landets indelning i hovrättsområden och statsåklagardistrikt ... 343
II. Specifikation av statens kostnader för löner till befattningshavare inom domstols- och åklagarväsendet efter processreformens genomförande ... 407
III. Utdrag av 9 § i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen ... 415
IV. P. M. angående handhavande av de nuvarande magistraternas arbetsuppgifter efter processreformens genomförande ... 417
V. Yttranden över P. M. angående handhavande av de nuvarande magistraternas arbetsuppgifter efter processreformens genomförande ... 457
VI. Protokoll hållet vid sammanträde med de sakkunniga för processreformens ekonomiska förberedande den 29 augusti 1928 ... 461

KAP I.

Domarutbildningen och befordringsgången på domarbanan.

I de direktiv för utredningens bedrivande, som meddelats i chefens för justitiedepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 8 april 1927, har framhållits, att i sammanhang med behandling av frågan om avlöningsförhållandena för tjänstemännen i den nya domstolsorganisationen även vissa frågor om juristutbildningen borde komma under övervägande. Det torde vara lämpligt, att, innan löneregleringsspörsmålen i det följande upptagas till behandling, uppmärksamhet först ägnas frågan om domarutbildningen och dess samband med domstolsorganisationen.

Domarutbildningens historia.

Domarutbildningen hos oss har av ålder varit nära knuten till häradsrätter och hovrätter [1]. Såsom naturligt är, hava utbildningsformerna avpassats efter organisationen, liksom denna å andra sidan rönt inflytande av de krav, som måst ställas ur domarutbildningens synpunkt. Ett karakteristiskt drag för vår häradsrättsorganisation har ju tidigare varit, att i varje domsaga fanns allenast *en* statsanställd domare, häradshövdingen, som ensam hade ansvaret, för att det domstolen åvilande arbetet blev behörigen utfört. Mäktade han icke själv bära hela arbetsbördan, stod det honom fritt att anlita biträden. Men dessa biträden ägde icke att på eget ansvar utföra något av domarens åligganden. De voro endast hans enskilda tjänstebiträden, och rörande deras anställningsvillkor och tjänstgöring ägde häradshövdingen att fullt självständigt bestämma. Ville häradshövdingen även formellt vinna lättnad i sin arbetsbörda, stod ej annan möjlighet öppen, än att han tidvis erhöll ledighet från utövandet av domarämbetet i dess helhet, vilket under tiden förvaltades av ett juridiskt utbildat biträde.

Detta system för en fördelning av arbetet inom domsagorna — grundat på *vikariatsprincipen* — utmärktes av en viss stelhet och bristande anpassningsförmåga. Det saknades möjlighet för en uppdelning av arbetsbördan på flera *ansvariga* tjänstemän.

Redan under förarbetena till 1734 års lag var denna brist i häradsrättsorganisationen föremål för lagstiftningens uppmärksamhet. Inom lagkommissionen var under övervägande ett förslag att inrätta särskilda notarietjänster vid häradsrätterna, på vilkas innehavare skulle överlåtas bl. a. att

[1] Även de större stadsdomstolarna hava tjänat såsom utbildningsanstalter för domaraspiranter, men, då denna utbildning i regel närmast varit inriktad på vederbörande domstols egen rekrytering, har utbildningen skett efter för varje domstol avpassade former.

på eget ansvar handha protokollföringen vid dessa domstolar. Statsfinansiella betänkligheter hindrade dock förslagets förverkligande. Planen togs emellertid upp av lagkommittén i ett den 29 december 1825 av kommitténs arbetande ledamöter framlagt yttrande angående en notariatsinrättning på landet. Samma tanke, om än i annan utformning, går igen i ett av särskilda kommitterade den 30 maj 1868 avgivet förslag till stadga angående allmänna underdomstolarna på landet. Enligt sistnämnda förslag skulle häradshövding äga rätt att för vissa göromål av mindre betydenhet i sitt ställe använda en till domarämbetets utövning kompetent person, som av vederbörande överrätt prövats därtill skicklig, och som hade att handla under eget ansvar. För denne tjänsteman föreslogs benämningen biträdande domare. I de yttranden, som avgåvos över förslaget, erkändes i allmänhet, att en arbetsfördelning i de större domsagorna borde komma till stånd i syfte att sätta domaren i tillfälle att mera oavbrutet förrätta de lagtima tingen. Emellertid restes en del invändningar emot det sätt, varpå förslaget utformats, och detsamma gjordes i denna del ej heller till föremål för framställning till riksdagen.

Även Nya lagberedningen tog i sitt år 1884 avgivna principbetänkande (del I sid. 196 o. f.) upp tanken på genomförande av en kvalitativ arbetsfördelning i de större domsagorna. Beredningen tänkte sig vinna syftemålet, genom att i dylika domsagor en biträdande domare bleve tillsatt. Befattningen skulle bli ordinarie och utnämning ske av Kungl. Maj:t. Åt den biträdande domaren skulle företrädesvis uppdragas samtliga arkiv- och kanslibestyr, medan »förste domaren» skulle bibehållas vid de egentliga domarvärven, företrädesvis vid handläggningen av de rättegångsmål, som förekomme å allmänt ting å huvudtingsställe.

Ett förslag i likartat syfte framlades den 9 juli 1912 av en kommitté, som tillsatts för utredning av frågan om de i domsagorna anställda rättsbildade biträdenas avlöningsförhållanden. Kommittén föreslog inrättande i domsagorna av avlönade amanuensbefattningar, åt vilkas innehavare skulle överlämnas att på eget ansvar fullgöra vissa enklare, häradshövdingen eljest åliggande ämbetsgöromål.

Intet av dessa skilda förslag till inskränkning av vikariatssystemet och uppdelning av arbetet på flera ansvariga befattningshavare kom emellertid till genomförande. Anledningen härtill torde förnämligast ha varit den, att vid ifrågavarande tid förutsättningarna för en rationell arbetsuppdelning ännu saknades. Det var tänkt, att den dömande verksamheten i sin helhet skulle ligga på häradshövdingen, medan de mera registratorsmässiga bestyren skulle läggas på den biträdande domaren. Det är givet, att biträdande domarsysslan under sådana förhållanden ej kunde bli någon lämplig utbildningstjänst, och faran låg då nära, att på dessa befattningar skulle komma att stanna personer, vilka icke ansågos kunna vinna befordran på domarbanan. Det var också just ur denna synpunkt, som t. ex. Förstärkta lagberedningen kritiserade Nya lagberedningens förslag i berörda del.

Förutsättningen för en mera rationell arbetsfördelning i domsagorna skapades först genom lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden. Genom denna lag möjliggjordes nämligen även i fråga om den rent *dömande* verksamheten en klyvning av arbetsbördan efter i viss mån kvalitativa grunder mellan å ena sidan häradshövdingen och å den andra de i utbildningssyfte tjänstgörande biträdena.

Såsom redan under förarbetena till denna lagstiftning påpekades (prop. 1918, nr 4; lagutskottets utl. nr 34), var nämligen att förvänta, att de mål och ärenden, som voro avsedda för de s. k. tremanstingen, i allmänhet skulle vara väl lämpade att handläggas av ett dylikt biträde. Den kort efter tremanstingslagen utfärdade första domsagostadgan av den 20 juni 1918 anknöt också själva utbildningsgången till berörda lag *dels* så, att biträdet efter viss förberedande tjänstgöring å domarkansli erhöll kompetens att hålla ifrågavarande slag av sammanträden eller att å allmänt sammanträde handlägga sådana mål och ärenden, som kunde förekomma vid tremansting, *dels ock* så, att fullgörande i viss omfattning av sådan tingstjänstgöring utgjorde förutsättning för, att biträdet skulle äga behörighet att förvalta häradshövdingämbetet utan inskränkning.

Genom att tremanstingsmålen sålunda anvisades till verksamhetsfält åt de unga domaraspiranterna, beräknades en minskning kunna ske i häradshövdingarnas arbetsbelastning, så att de ordinarie domarna skulle i större omfattning, än tidigare varit möjligt, kunna ägna sig åt handläggning av de mera betydande målen vid de allmänna sammanträdena. Man ansåg sig därför i detta sammanhang böra, om ock ej helt avskaffa, så dock inskränka vikariatssystemet i avseende på dessa sammanträden. Ett den 31 juli 1917 avgivet utkast till domsagostadga begränsade utbildningsmöjligheterna härvidlag till två allmänna sammanträden. I 1918 års stadga gjordes emellertid en eftergift åt vikariatssystemet, i det att dels rätten för biträde att hålla allmänna tingssammanträden utsträcktes från två till tre sammanträden, dels övergångsvis hela denna bestämmelse sattes ur kraft genom en föreskrift, att den, som fyllt 25 år och under minst ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, skulle utan inskränkning äga förvalta häradshövdingämbete. Från början gällde denna övergångsbestämmelse dock blott t. o. m. 1921 års utgång, men den blev sedermera prolongerad. Först genom domsagostadgan den 12 juni 1925 blev en definitiv gräns satt för dessa övergångsförhållanden. Där blev föreskrivet, att begränsningen till de tre allmänna tingssammanträdena skulle träda i kraft f. o. m. ingången av 1928; intill dess skulle gälla, att biträde ägde hålla högst fem allmänna sammanträden. Samtidigt genomfördes f. ö. också en viss skärpning i förutsättningarna för rätten till häradshövdingvikariat.

Ett ytterligare led i strävandena för en rationell arbetsuppdelning har varit inrättandet genom domsagostadgan den 22 juni 1920 av de s. k. bi-

trädande domarbefattningarna. De största domsagorna ha genom denna institution tillförts en mera permanent förstärkning av utbildad och prövad arbetskraft. Till biträdande domare kan nämligen allenast den förordnas, som uppehållit befattning såsom fiskal eller ledamot i hovrätt.

Den begränsning, som genomförts i de rättsbildade biträdenas behörighet att mottaga förordnande att hålla allmänna sammanträden, har icke enbart haft till syfte att inskränka vikariatssystemet. Tanken har varit attt därigenom framtvinga en viss *cirkulation av arbetskrafterna mellan hovrätt och häradsrätt.* I domsagostadgan har nämligen föreskrivits, att för behörighet till ytterligare vikariatsförordnanden för häradshövding kräves, att vederbörande tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under viss tid uppehållit ledamotsbefattning i större rådhusrätt. Genom denna anordning tvingas således domaraspiranten att avbryta sin domsagotjänstgöring, varefter han i regel söker inträde i hovrätt.

Av flera skäl har det funnits lämpligt, att domarutbildningen i sitt senare stadium förlägges till hovrätterna. Genom hovrättstjänstgöringen sättes domaraspiranten i tillfälle att förvärva mångsidigare erfarenhet och winna djupare insikt i bedömande av juridiska spörsmål, än som är möjligt vid tjänstgöring enbart i underrätt. Icke mindre viktigt är, att man genom koncentration till hovrätterna av det senare ledet i domarutbildningen kan få möjlighet till en önskvärd gallring bland domaraspiranterna.

Även denna del av de senare årens utbildningsprogram har gamla anor. En undersökning av utbildningsförhållandena vid tiden för tillkomsten av 1734 års lag och de första årtiondena därefter ger vid handen, att dåtidens domaraspiranter efter en flerårig tjänstgöring på lantdomarkansli — s. k. tingsföljning — hade att tjänstgöra någon tid i hovrätt och först därefter erhöllo kompetens för vikariatsförordnande i häradsrätt. Under senare hälften av 1700-talet började emellertid kravet på hovrättstjänstgöring släppas efter, och domarförordnanden meddelades i omedelbar anslutning till tingsföljningen. Därmed blevo biträdena mera stationära i domsagorna.

Då sålunda utbildningsplatserna i häradsrätterna blevo belagda, ofta kanske för en avsevärd tid framåt, kunde man icke för dem, som ämnade gå fram hovrättsvägen, kräva någon mera omfattande underrättsutbildning. Följden blev en viss isolering mellan de skilda domarkarriärerna. Det utbildades en lantdomarkarriär och en hovrättskarriär.

En klargörande skildring av, hur utbildningsförhållandena gestaltade sig i början av 1800-talet, ger lagkommittén i sitt den 31 mars 1815 avgivna betänkande angående domstolarna. Vid vardera hovrätten, yttrar kommittén, inställde sig ett stort antal ungdom; men den uppehöll sig där blott en eller annan månad och ofta allenast några dagar för att låta inskriva sig i hovrättens auskultantslängder.

Kommittén yttrar vidare:

»De flesta söka sedan sin utkomst annorstädes och hindras merendels av den stora avlägsenheten att någonsin återkomma. Desse, som då vanligtvis stanna på landet, där de biträda vid underdomstolarne, användas till förvaltande av domaregöromål, utan att hovrätten ägt tillfälle att närmare lära känna dem. Några få åter kvarbliva inom själva hovrätten för att förvärva sig tour till de på stället varande sysslor bland betjäningen. Hos dessa senare, vilka icke huvudsakligen lagt hand vid själva lagskipningen, urartar den skicklighet, som för dem är av nöden, till en viss mekanisk färdighet, då däremot hos de förra, som arbetat blott vid en eller annan underdomstol, begreppen alltid måste besväras av ett slags ensidighet efter de speciella åsikter, som inom en sådan inskränktare krets varit gällande.»

Till denna kritik av det rådande utbildningssystemet fogar kommittén några reflektioner, huru förhållandena skulle gestalta sig, i händelse en av kommittén förordad uppdelning av hovrätterna komme till genomförande. Kommittén framhåller därvid, att, i fall hovrätter funnes i flera landsorter, skulle lägenhet givas för ungdomen att någon tid årligen uppehålla sig vid närmaste hovrätt, emellan det den biträdde vid underdomstolarna, varigenom å ena sidan all denna ungdom, efter inhämtad kunskap om hovrättens arbetssätt, hade skicklighet till tävlan om sysslorna inom hovrätten, samt å den andra hovrätten ständigt ägde kännedom om dugligheten hos dem, som vore att använda till domargöromål i orterna.

I detta uttalande möter således tanken på ett brytande av den rådande isoleringen mellan de skilda domstolskarriärerna och införande av en tjänstgöring växelvis i hovrätt och underrätt. Även utan att ett direkt ingripande skedde från lagstiftningens sida, blevo dessa önskemål i det följande i någon mån genomförda. Det blev nämligen brukligt, att notarierna ej kvarstannade i domsagorna längre än till dess att de hunnit förvärva de s. k. vice häradshövdingmeriterna. Därefter övergingo de — i den mån de ville fortsätta på domarbanan — till hovrättstjänstgöring. Förändringen må till en del ha berott på den livligare kommunikation mellan över- och underrätter, som genom de förbättrade samfärdsmedlen blev möjlig. Större betydelse hade sannolikt kungl. brevet den 13 april 1840, som förklarade den, vilken utnämnts till vice häradshövding, kompetent att föreslås till adjungerad ledamot i hovrätt. Självfallet blev intresset att på möjligast korta tid komma i åtnjutande av vice häradshövdingmeriterna synnerligen starkt och frestelsen att längre än nödigt stanna i domsagan ganska ringa. Men denna utveckling rubbade också stabiliteten i biträdesförhållandena i domsagorna, vilket för häradshövdingarna helt naturligt kunde medföra olägenheter. En skildring av övergångstidens svårigheter lämnas i 1868 års förut berörda kommitteförslag. Där yttras härom bl. a.:

»I stället för att häradshövdingarna i forna dagar kunde påräkna att få år efter år behålla samma i ärendena invanda juridiska medhjälpare, få de nu vanligen ej behålla dem längre, än till dess de hunnit förvärva det mått av praktisk erfarenhet, som erfordras för att principalen skall kunna någorlunda lita på deras arbete, vilket sällan inträffar förr än samtidigt

med vice-häradshövdingeutnämningen. Efter den utnämningen sträva de flesta och följaktligen även efter den praktiska övning, som därtill berättigar. Men därmed är också vändpunkten uppnådd. Bland det färre antal, som i våra dagar uppställer domsagan såsom slutligt mål för sin strävan, finnes väl en och annan, som kvarstannar hos sin förste läromästare, men mindre för att biträda honom än för att åtkomma de förordnanden, som i domsagan kunna erhållas.»

Det var just för att motverka den begynnande ansatsen till cirkulation mellan underrätts- och överrättskarriärerna, som kommittén föreslog, att en biträdande domarbefattning skulle inrättas i domsagorna. Förslaget hade således, sett ur den här förevarande synpunkten, till syfte att befästa den äldre utbildningsformen.

Men utvecklingen har icke följt en sådan linje. I stället har lagkommitténs utbildningsprogram successivt förverkligats. Den egentliga lantdomarbanan har mer och mer avfolkats. I 1912 års utredning beräknades, att enbart under perioden 1905—1910 lantdomaraspiranternas antal hade minskats från 56 till 46. Redan tidigt kan man f. ö. urskilja en tendens att slå en brygga mellan de bägge domarkarriärerna. Långt innan 1918 års domsagostadga kom till, var det brukligt, att lantdomaraspiranter inkallades till tjänstgöring i hovrätt. I 1912 års kommittébetänkande uppgives sålunda, att årligen av lantdomaraspiranterna 12 à 14 tjänstgjorde i hovrätt.

Också i denna del hava i domsagostadgorna endast fullföljts de riktlinjer, på vilka utvecklingen redan förut självmant slagit in. Den mera fullständiga sammansmältningen mellan de bägge domarkarriärerna förbereddes i 1918 års stadga genom den nyinrättade vice häradshövdinginstitutionen. Lantdomaraspiranterna erhöllo därmed en tjänsteställning, likartad med den, som hovrätternas assessorer redan ägde. Samtidigt befanns det angeläget att starkare markera, att lantdomaraspiranternas hovrättstjänstgöring hade karaktär av en i gallringssyfte företagen prövning av aspiranterna. Denna synpunkt kom till uttryck i föreskriften, att den, som efter förordnande förvaltat häradshövdingämbetet i tre år eller hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt sextio rättegångsdagar, icke skulle få erhålla ytterligare vikariatsförordnanden på häradshövdingtjänst, innan han tjänstgjort såsom ledamot i hovrätt eller där uppehållit fiskalstjänst sammanlagt ett år eller tjänstgjort såsom revisionssekreterare.

Slutstenen i den hundraåriga utveckling, man här kan blicka tillbaka på, utgöres av de författningar rörande ändring i domsagostadgan m. m., som utfärdades den 4 juni 1926. I och med dessa författningar blev föreningen av de båda domarkarriärerna fullständig. Bortsett från särskilda dispenser gå framdeles befordringarna på domarbanan genom assessorstjänst i hovrätt. Den, som förvaltat häradshövdingämbete och tjänstgjort såsom fiskal eller ledamot i hovrätt eller såsom revisionssekreterare under tillhopa

fyra år, får nämligen icke erhålla ytterligare häradshövdingvikariat, med mindre han är assessor i hovrätt. Som en konsekvens av dessa bestämmelser har samtidigt vice häradshövdinginstitutionen avskaffats, och hovrättsassessorerna hava — med vissa övergångsvis gällande undantag — tilllagts företrädesrätt i viss ordning till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete ävensom ålagts skyldighet att mottaga dylikt förordnande.

* * *

Nuvarande utbildningssystem.

För belysning av frågan om de nuvarande utbildningsförhållandena torde få nämnas, att en verkställd undersökning utvisar, att antalet personer, som under perioden 1923—1927 avlagt juris kandidatexamen vid rikets universitet och Stockholms högskola uppgått till

år 1923	140
» 1924	151
» 1925	159
» 1926	164
» 1927	201
Genomsnitt för år	*163*

Med ledning av tillgängliga uppgifter angående i domsagorna anställda notarier torde kunna beräknas, att årligen omkring 110 à 120 av de nyutexaminerade juristerna vinna anställning i domsagorna, till en början såsom oavlönade notarier. I mån av ledighet bruka dessa sedan erhålla förordnande såsom andre notarier, vilkas antal i hela riket f. n. uppgår till 105, eller i domsagor, där andre-notarietjänst ej är inrättad, till förste notarier. Hela antalet förste-notariebefattningar uppgår f. n. till 120. I 27 domsagor är allenast förste notarie anställd.

Av de notarier, som efter fullbordad tingstjänstgöring lämna domsagorna — deras antal lärer uppgå till något över 100 årligen — torde i genomsnitt omkring en tredjedel söka inträde i hovrätterna såsom fiskalsaspiranter. Såsom av här nedan meddelade siffror, avseende 5-årsperioden 1 juli 1922—30 juni 1927, framgår, har antalet fiskalsaspiranter, som börjat tjänstgöra i hovrätterna under ifrågavarande tid, växlat avsevärt och uppgått till

senare halvåret 1922	13
år 1923	28
» 1924	33
» 1925	32
» 1926	61
första halvåret 1927	16

Här nedan meddelas vissa uppgifter angående personer, som under femårsperioden den 1 juli 1922—30 juni 1927 börjat tjänstgöring såsom fiskalsaspiranter i hovrätterna[1].

1	2	3	4	5	6	7
Började tjänstgöra i hovrätten under tiden	Antal	Därav erhållit		Kvar i hovrätten 30/6 1927	Avgångna från hovrätten	Därav utan fiskalsförordn.
		fiskalsförordn.	adjunktsförordn.			
Svea Hovrätt.						
1/7—31/12 1922	4	2	2	2	2	2
1/1—30/6 1923	8	5	3	5	3	3
1/7—31/12 1923	9	5	3	5	4	4
1/1—30/6 1924	3	3	—	3	—	—
1/7—31/12 1924	16	8	—	[2] 5	11	7
1/1—30/6 1925	11	6	—	5	6	5
1/7—31/12 1925	9	7	—	7	2	2
1/1—30/6 1926	17	1	—	9	8	8
1/7—31/12 1926	19	[3] 1	—	14	5	4
1/1—30/6 1927	9	—	—	7	2	2
	105	38	8	62	43	37
Göta Hovrätt.						
1/7—31/12 1922	7	7	6	5	2	—
1/1—30/6 1923	2	2	2	1	1	—
1/7—31/12 1923	6	5	4	3	3	1
1/1—30/6 1924	3	3	3	3	—	—
1/7—31/12 1924	6	5	4	3	3	1
1/1—30/6 1925	4	2	2	2	2	2
1/7—31/12 1925	3	2	2	2	1	1
1/1—30/6 1926	7	6	2	7	—	—
1/7—31/12 1926	10	5	—	10	—	—
1/1—30/6 1927	1	—	—	1	—	—
	49	37	25	37	12	5
Hovrätten över Skåne och Blekinge.						
1/7—31/12 1922	2	1	—	—	2	1
År 1923	3	2	1	1	2	1
» 1924	5	4	2	2	3	1
» 1925	5	5	2	3	2	—
» 1926	8	2	—	3	5	4
1/1—30/6 1927	6	—	—	6	—	—
	29	14	5	15	14	7
Samtliga hovrätter	*183*	*89*	*38*	*114*	*69*	*49*

[1] Uppgifterna lämnade i juli månad 1927.

[2] Därav 1 som ej erhållit fiskalsförordnande.

[3] Har förut haft fiskalsförordnande i annan hovrätt. Avgången från hovrätten.

Av de tillhopa 183 fiskalsaspiranter, som under angivna 5-årsperiod påbörjat tjänstgöring i hovrätterna, hade 69 avgått, därav 20 efter erhållet fiskalsförordnande. Av de 114, som den 1 juli 1927 fortfarande kvarstodo i hovrätterna, hade 69 — motsvarande ett genomsnittsantal av 10 à 15 per år — haft fiskalsförordnande. Antalet av de fiskalsaspiranter, som under 5-årsperioden börjat sin hovrättstjänstgöring och medhunnit att få adjunktionsförordnande i hovrätten, uppgick till sammanlagt 38.

Såsom påpekats, hava redan de nuvarande fiskalsaspiranterna och fiskalerna i hovrätterna skyldighet att mottaga förordnanden såsom biträdande domare och att såsom vikarie förvalta häradshövdingämbete, helt eller till viss del. Från hovrätterna ha införskaffats uppgifter å antalet meddelade dylika förordnanden, varvid åtskillnad gjorts, alltefter förordnandena gällt högst 3 månader, 3—6 månader samt 6—12 månader. Några förordnanden på längre tid än 12 månader hava icke meddelats.

Hovrätt och år	Antal förordnanden, som omfattat			
	högst 3 mån.	3—6 mån.	6—12 mån.	Summa
Svea 1926	13	4	1	18
1927	10	7	1	18
Göta 1926/1927	21	1	—	22
Skånska 1926	8	2	2	12
1927	7	2	1	10
Samtliga hovrätter: *medeltal per år*	*29·5*	*8*	*2·5*	*40*

Beträffande den nuvarande befordringsgången i dess senare stadier må nämnas, att utnämning till assessor brukar äga rum vid en ålder av omkring 32 à 33 år. Härefter följer under normala förhållanden utnämning till hovrättsråd vid i genomsnitt 37 à 38 års ålder. Befordran till häradshövdingämbete går sedermera över ordinarie revisionssekreterartjänst, varå fullmakt numera brukar erhållas vid omkring 42 à 43 år. Befordran till sluttjänst, d. v. s. för flertalet domare häradshövdingbefattning, brukar erhållas vid omkring 44 à 45 års ålder.

* * *

Domarutbildningen i vissa främmande länder.

I detta sammanhang torde en kortfattad redogörelse få lämnas angående domarutbildningen i några främmande länder, vilkas utbildningssystem varit föremål för undersökning.

I den *tyska* domarutbildningen ingå två ämbetsexamina, den förberedande s. k. Referendarexamen, som avlägges efter i allmänhet 3 års universitetsstudier, samt en högre, mera praktiskt betonad juridisk examen, Assessorsexamen. Mellan de båda examina faller en i allmänhet 3-årig tjänstgöring, under vilken aspiranten får deltaga i arbetet vid skilda typer av domstolar ävensom på åklagarkansli. Assessorsexamen avlägges ej vid universiteten utan inför särskilda examenskommissioner vid »Oberlandesgerichte», motsvarande våra hovrätter. Denna examen gäller huvudsakligen en prövning av examinandens förmåga att kunna skriftligen och muntligen behandla fall ur det praktiska rättslivet.

Gången av domarutbildningen i *Österrike* uppvisar i så måtto större likhet med förhållandena hos oss, som man i Österrike endast har en examen för domaraspiranterna, den s. k. »grosse Staatsprüfung». Denna avlägges efter fyra à fem års universitetsstudier. Aspiranter på domar- och advokatbanorna ha därefter att genomgå en treårig »Vorbereitungsdienst». Enligt författningarna skall denna fullgöras vid olika slag av domstolar samt vid åklagarkansli i en viss bestämd tidsföljd. Emellertid ha dessa föreskrifter icke kunnat till fullo iakttagas i praktiken. Det klagas därför över en viss ensidighet i utbildningen, särskilt att aspiranterna i alltför hög grad få syssla med bagatellmål inom brottmålsrättsskipningen. Bland dem, som med goda vitsord genomgått den praktiska utbildningen, utväljas därefter de, som anses lämpade för befordran till domartjänst. Dessa få till en början tjänstgöra såsom »Hilfsrichter» vid skilda domstolar, särskilt vid domstolar i första instans.

Sedermera erhåller aspiranten ordinarie anställning såsom »Richter», till en början dock utan fast placering. Han är anställd vid ett »Oberlandesgericht» och har att mottaga förordnande till tjänstgöring vid samtliga domstolar inom dess domkrets. Först senare erhåller han fast placering, vanligen såsom »Bezirksrichter». Härifrån äger befordran rum till domartjänst vid »Landes-» eller »Kreisgericht» och därifrån sker urvalet av överrättsdomarna.

Också i *Danmark* ha domaraspiranterna efter avlagd statsexamen att genomgå en praktisk utbildningstid såsom »Dommerfuldmægtig» vid underrätt. En tid tjänstgör domaraspiranten också hos någon »Politimestere». Efter denna utbildning brukar erhållas förordnande såsom biträdande domare vid underrätt, och vederbörande har därunder att, i den omfattning, som den ordinarie domaren bestämmer, biträda denne vid utövande av domarämbetet. Befordringsgången till ordinarie underdomartjänst är i Danmark en annan än i Sverige. I Danmark äro karriärerna såsom domstolsjurist och administrativ jurist mindre skarpt särhållna än hos oss. Ej sällan beredes befordran till domartjänst efter en längre tids tjänstgöring t. ex. i justitiedepartementet, och de administrativa befattningarna såsom »Politimestere» ha till stor del tjänat såsom rekryteringsposter till underdomartjänst.

* * *

Såsom inledningsvis berörts, hava de reformer, som domarutbildningen hos oss under de senare åren undergått, haft till huvudsakligt syfte *dels* att vid häradsrätterna i samband med en begränsning av vikariatssystemet genomföra en *kvalitativ arbetsfördelning* mellan å ena sidan domstolschefen-häradshövdingen och å andra sidan de i utbildningssyfte tjänstgörande unga juristerna (notarierna), *dels* att genomföra en koncentration till hovrätterna av domarutbildningen i dess senare stadium, varvid tillfälle gives till en ingående prövning av domaraspiranternas kvalifikationer för domarkallet och möjlighet står till buds att genom en effektiv gallring bland aspiranterna sörja för en god rekrytering av domarkåren. Systemet förutsätter således en *tjänstgöring växelvis dels i underrätt, dels i hovrätt.*

Processkommissionen.

Den organisationsplan, som processkommissionen i sitt betänkande framlagt, och det utbildningsprogram, som där skisserats, innefatta en vidare utveckling och tillämpning av den förstnämnda av de berörda reformlinjerna. Principen om den kvalitativa arbetsfördelningen inom underrätten tänkes genomförd så, att vid varje lagmansrätt i regel skulle finnas anställda tre ordinarie befattningshavare i domarställning. Av dessa benämnes en lagman och de övriga rådmän. Lagmannen skulle leda arbetsfördelningen inom domstolen samt vara lagmansrättens ordförande, när viktigare mål handläggas. Rådmanstjänsterna äro avsedda att vara dels utbildningsplatser för yngre domare, dels ock sluttjänster för sådana personer, som genom en längre tids tjänstgöring på dylika platser visserligen vunnit erfarenhet och skicklighet i tjänsten men dock icke lämpa sig för befordran till lagman. Den ene av rådmännen skulle hava till huvuduppgift att handlägga inskrivningsärendena, och på honom borde enligt processkommissionens mening i allmänhet läggas jämväl bestyret såsom överexekutor. Hos den andre rådmannen borde de smärre tviste- och brottmålen företrädesvis samlas. De nuvarande förste- och andre-notariebefattningarna tänkas ombildade till ordinarie sekreterartjänster. Dessa skulle innehavas ej endast av domaraspiranter utan även av dem, som ha för avsikt att övergå till advokatbanan.

Även principen om tjänstgöring växelvis i hovrätt och underrätt har processkommissionen upptagit. Det är tänkt, att domaraspiranten, alldeles som nu, efter avlagd juridisk examen kommer att börja det praktiska juridiska arbetet såsom notarie å ett lagmansrättskansli, varest han skall hava att biträda de ordinarie domarna och sekreteraren ävensom i händelse av förfall för sekreterare eller rådman tjänstgöra såsom deras vikarie. För att han skall vinna en mera allsidig utbildning är det avsett, att domaraspiranten sedermera skall inträda i en hovrätts kansli och, där tillfälle gives, möjligen även i högsta domstolens kansli. Befordran skulle härefter ske först till ordinarie sekreterartjänst vid lagmansrätt, därpå till rådmanstjänst, och de skickligaste innehavarna av dessa befattningar borde sedermera avancera

till lagmans- eller hovrättsrådsämbetena, vilka båda befattningar torde varit avsedda att i allmänhet bli sluttjänster.

Jämfört med den nuvarande ordningen för domarutbildningen, företer processkommissionens förslag olikheter i skilda hänseenden. Den prövning av domaraspiranterna, som nu äger rum i hovrätten under fiskalstjänstgöring eller under förordnande såsom adjungerad ledamot, skulle flyttas till ett tidigare utbildningsstadium, varunder aspiranten allenast skulle vara i tillfälle att meritera sig genom kanslitjänstgöring. Denna förändring torde äga samband med den strävan, som utmärker förslaget, att redan på ett förberedande stadium i utbildningen binda domaraspiranten i statstjänst genom ordinarie anställning. Det är ju tänkt, att de nuvarande förste- och andre-notariebefattningarna skulle ombildas till ordinarie sekreterartjänster, vilka torde varit avsedda att tillträdas vid omkring 25 års ålder. Överhuvud utgår förslaget från, att i långt större utsträckning än f. n. befattningshavare med ordinarie anställning skulle sysselsättas i underrätterna. Slutligen är ett karakteristiskt drag för den i förslaget tänkta befordringsgången, att befordringarna, oftare än nu, skulle äga rum från underrätterna till överrätterna. Befordringarna i sistnämnda domstolar skulle således icke väsentligen vara begränsade till personal, som länge tjänstgjort inom domstolen. För den, som vinner befordran till en överrättsdomartjänst, kommer förändringen i befordringsgången att praktiskt taget visa sig däri, att han under långt större tid, än f. n. är fallet, haft att tjänstgöra, närmast såsom rådman, i underrätt.

I *yttrandena* över processkommissionens betänkande hava från flera håll uttalanden gjorts rörande den lämpliga ordningen för domarutbildningen under den nya domstolsorganisationen.

Svea hovrätt (Yttranden[1] sid. 39 o. f.) har uppställt följande program för den ordinarie befordringsgången för en domaraspirant:

1) Tjänstgöring såsom domsagonotarie, förknippad med någon notarietjänstgöring i hovrätt.

2) Sekreteraranställning i domsaga eller vid kollegial underrätt i stad med därunder förekommande domarvikariat.

3) Anställning såsom föredragande i hovrätt.

4) Vikariat för underdomare eller hovrättsråd.

5) Ordinarie domarbefattning i underrätt eller hovrätt.

Beträffande domsagosekreterarnas anställningsförhållanden må nämnas, att hovrätten föreslagit, att befattningshavarna borde förordnas för en tid av 4 år. Befattningen skulle således — i motsats till vad processkommissionen förordat — icke bliva av ordinarie natur. En viss minimiålder borde enligt hovrättens mening stadgas såsom villkor för förordnande. Förutom

[1] Yttranden i anledning av processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (Statens off. utredn. 1927 : 15).

sekreteraren borde i varje domsaga finnas ett eller två rättsbildade statsavlönade biträden.

I fråga om förordnande av vikarie för häradshövding (lagman) har hovrätten i huvudsak instämt i vad processkommissionen anfört beträffande vikariatsväsendets begränsning. Den, som vid tjänstledighet för häradshövding (lagman) skulle träda i dennes ställe, borde enligt hovrättens mening besitta den ålder och det mått av erfarenhet, som vore av nöden för upprätthållande av domstolens auktoritet. Han borde icke allenast hava bakom sig flera års tjänstgöring i domstol utan ock hava uppnått högre ålder, än f. n. vore stadgad såsom minimum. Till dylikt vikarieförordnande borde i främsta rummet ifrågakomma sekreteraren i domsagan, därest denne uppnått stadgad ålder. I annat fall skulle annan domsagosekreterare kunna förordnas.

Med avseende å de av hovrätten föreslagna tjänsterna såsom föredragande i hovrätt har i utlåtandet framhållits, att dessa befattningar icke borde vara av ordinarie art. Föredragande i hovrätt borde i regel hava tjänstgjort viss tid såsom sekreterare i domsaga.

Reservationsvis har inom hovrätten framförts önskemålet, att de unga juristerna måtte få på eget ansvar handhava domaruppdrag.

Hovrätten över Skåne och Blekinge (Yttranden sid. 123 o. f.) har gjort följande uttalande rörande den av processkommissionen framlagda planen för domarutbildningen:

»En allvarlig anmärkning, som kan göras mot processkommissionens förslag till ny rättegångsordning, är, att någon garanti icke lämnats för en tillfredsställande domarutbildning och en god rekrytering av domarkåren. De enkla expeditionsgöromål och sekreterarbestyr, som enligt den föreslagna rättegångsordningen skulle bliva domaraspiranternas så gott som enda arbetsuppgift ända tills dess de vunne befordran till ordinarie domartjänst, kunna icke vara ägnade att bibringa dem nödig utbildning för domarkallets utövande. Någon tillförlitlig prövning av deras lämplighet härför skulle i allmänhet ej heller kunna ske före utnämningen till ordinarie domare. På samma grunder kan anmärkning göras mot processkommissionens tanke, att de mera kvalificerade domartjänsterna skulle besättas med personer, som i allmänhet visserligen vore innehavare av lägre domartjänst men till följd av det föreslagna systemet icke varit i tillfälle att erhålla någon nämnvärd erfarenhet i viktigare domarvärv eller dokumentera sin lämplighet för den högre tjänsten. Ehuru processkommissionen enligt hovrättens förmenande överdrivit vådorna av vikariatsystemet, måste det dock anses som ett missförhållande, att domarämbetena i så vidsträckt omfattning som nu sker handhavas av unga vikarier. Med hänsyn till domarutbildningen och domarkårens rekrytering måste emellertid även under en ny rättegångsordning möjlighet beredas för de blivande domarna att redan tidigt få självständigt deltaga i den dömande verksamheten. Att i enlighet med det nuvarande systemet låta de unga juristerna efter endast ett par års praktisk erfarenhet tjänstgöra som ordförande i underrätt även i viktigare mål synes mindre lämpligt. Däremot kan någon invändning icke med fog göras mot en anordning, enligt vilken de unga juristerna finge i en kollegial domstol tillsammans med äldre och erfarnare domare deltaga i handläggningen och avgörandet av alla där förekommande mål. En dylik anordning skulle

möjliggöras, om kollegialiteten bibehålles i de större och medelstora städernas domstolar. Uppenbart är vidare, att ett bibehållande av det muntligt-protokollariska systemet med referentföredragning i de högre domstolarna i hög grad skulle befrämja deras verksamhet som utbildningsanstalter för domaraspiranter liksom att en organisation av hovrätterna, som möjliggjorde, att plats som ledamot i hovrätt i viss utsträckning kunde beredas domaraspiranter, skulle vara av stort värde för en tillfredsställande domarutbildning och en god rekrytering av domarkåren.»

Även *Föreningen Sveriges häradshövdingar* (Yttranden sid. 253 o. f.) har behandlat frågan om domarutbildningen och därvid framhållit, att det borde öppnas möjlighet för domaraspiranterna att tjänstgöra både vid en lantdomstol och en stadsdomstol. I anslutning härtill yttrar föreningen vidare:

»Tjänstgöringen vid en större stadsdomstol skulle säkerligen i hög grad bidraga att fullständiga en vid en lantdomstol vunnen erfarenhet. Det har redan i det föregående i sammanhang med behandlingen av domstolsorganisationen av föreningen antytts, att möjlighet kunde beredas de yngre juristerna att tjänstgöra som meddomare i stadsdomstol jämte lagmannen. En sådan tjänstgöring utöver tjänstgöring vid lantdomstol med förordnande att där självständigt handlägga mindre och enklare mål torde icke ur utbildningssynpunkt behöva stå efter den utbildning, som för närvarande i allmänhet kan vinnas ensamt vid häradsrätt. Det borde vara ett önskemål, att några av de större stadsdomstolarna, där framstående domare vore anställda och processledningen god, kunde bli en skola för domaraspiranter, som där såsom meddomare finge tillfälle att deltaga i avgörandet av även de viktigaste och svåraste mål, under det att önskan att därvid vinna meriter för vidare befordran skulle verka sporrande. För utbildningen vore säkerligen också mycket värdefullt, om någon tids tjänstgöring å advokatkontor och hos åklagare kunde äga rum.

Det värde för domarutbildningen, som tjänstgöring såsom meddomare i hovrätt innebär, är utomordentligt stort, och det synes föreningen synnerligen angeläget, att möjlighet till sådan tjänstgöring fortfarande hålles öppen, även om hovrätternas organisation och arbetssätt skulle förändras.»

Jämväl i ett flertal andra utlåtanden har — särskilt från häradshövdinghåll — processkommissionens program för domarutbildningen kritiserats, varvid framförallt betonats önskvärdheten av, att domaraspiranterna på ett tidigare stadium, än processkommissionen tänkt sig, borde få på eget ansvar deltaga i den dömande verksamheten.

* * *

Förslag. Processkommissionen torde hava räknat med, att den normala arbetsbelastningen inom *lagmansrätterna* till allra största delen skulle bäras av tjänstemän i ordinarie ställning. En sådan anordning kan, vad domarbefattningarna angår, motiveras med principen om domarnas oavsättlighet, och för kanslipersonalens del kan det synas vara ett rimligt krav, att staten icke undandrager sig att bereda dessa befattningshavare den tryggade ställning, som den ordinarie anställningen innebär. I den händelse kanslipersonalen — på sätt i utlandet flerstädes är fallet — utgöres av en särskild befattningshavarkår med lägre utbildning än domaraspiranterna och således

i saknad av befordringsmöjligheter på domarbanan, kan den anförda synpunkten ej frånkännas berättigande. De skrivbiträden, som torde böra anställas å lagmansrättskanslierna, böra därför i viss omfattning erhålla ordinarie anställning.

Annorlunda ställa sig emellertid förhållandena beträffande de av processkommissionen ifrågasatta sekreterartjänsterna. Dessa äro ju enligt kommissionens mening (del I sid. 163) avsedda att tämligen nära motsvara de nuvarande förste- och andre-notariebefattningarna i domsagorna, och det förväntas, att sekreterarna komma att utgöras av personer, som vilja utbilda sig för domare- eller advokatverksamhet. Det synes emellertid vara ägnat att väcka betänkligheter, att staten skulle i ordinarie anställning — ofta för allenast några få års tjänst — binda en del yngre personer, vilkas syfte med domstolstjänstgöringen allenast är att begagna det tillfälle till en för deras senare verksamhet inom eller utom statstjänsten erforderlig praktisk utbildning, som vid underdomstolarna kan beredas dem.

För övrigt torde den av processkommissionen föreslagna organisationen av den juridiskt utbildade kanslipersonalen ej kunna undgå att öva vittgående konsekvenser på stora grenar av den statliga administrationens anställnings- och löneförhållanden i övrigt. De administrativa verkens högre personal rekryteras nämligen till stor del av jurister, som i underrätterna fått sin första praktiska utbildning. Dessa aspiranter bruka då till en början beredas anställning såsom amanuenser, vilka tillhöra gruppen av icke ordinarie befattningshavare, varefter, om vederbörande anses lämplig för befordran, följer utnämning till ordinarie tjänst i den förutvarande s. k. första normalgraden och sedermera eventuellt vidare befordran. Skulle nu emellertid, såsom processkommissionen ifrågasatt, dessa unga jurister redan under sin förberedelsetjänstgöring i lagmansrätten vinna fullmaktstjänst, bleve tydligen en dylik rekrytering så gott som omöjliggjord, såvitt ej de administrativa verken sattes i tillfälle att redan såsom begynnelseanställning erbjuda dessa jurister ordinarie befattning i minst lika hög löneställning som sekreterarbefattningarna i lagmansrätterna.

Med hänsyn till de begränsade befordringsmöjligheter utanför själva domstolskarriären, som skulle stå de ordinarie sekreterarna till buds, och då någon effektiv prövning och gallring av aspiranterna knappast kunnat ske före utnämningen till sekreterare, är givetvis risken stor, att på dessa befattningar komma att stanna personer, som icke anses böra befordras på själva domarbanan. En dylik anordning skulle emellertid tillföra domsagorna en arbetskraft av kanske mången gång föga användbart slag. Därtill kommer, att enligt processkommissionens förslag vikariatssystemet i domstolarna skall i görligaste mån avskaffas. I så fall bli sekreterarbefattningarna i domsagorna de enda egentliga utbildningsplatser till domartjänst, som stå till buds, och det ligger då synnerlig vikt uppå, att ej dessa befattningar under kanske ett trettio- eller fyrtiotal år framåt upptagas av personer, som icke kunna vinna befordran. I en domsaga, där för en

ung domaraspirant utsikt saknas att inom avsevärd tid erhålla sekreterartjänst, skulle helt naturligt svårighet yppas att rekrytera notarieposterna. På anförda skäl synes motiverat, att sekreterarna i lagmansrätterna icke erhålla ordinarie anställning. Då dessa befattningar mycket nära skulle motsvara de nuvarande förste- och andre-notarietjänsterna och skäl torde saknas att utbyta den hävdvunna notarietiteln mot sekreterarbenämningen — helst denna senare eljest inom den statliga administrationen har avseende på tjänster av väsentligt annan karaktär — ha vid förevarande utredning de hittillsvarande beteckningarna förste och andre notarie bibehållits.

Själva gången av domarutbildningen i dess första stadium torde alltså böra bliva den, att den unge juristen påbörjar sin tjänstgöring på ett lagmansrättskansli. Efter omkring ett halvt års provtjänstgöring torde kunna beräknas, att aspiranten vinner förordnande såsom andre notarie. Efter sammanlagt ett års väl vitsordad tjänstgöring skulle följa förordnande såsom förste notarie. Frågan om de arbetsuppgifter, som böra kunna anförtros förste och andre notarie, kommer att närmare behandlas i ett senare kapitel.

Då, såsom nämnts, notarietjänsterna böra bliva utbildningsplatser, uppstår fråga, huru lång tid som lämpligen bör avses för denna del av tjänstgöringen. Önskvärt är givetvis, att densamma ej göres alltför kort. Kontinuiteten i arbetet på domsagokansliet kommer onekligen att lida, därest omsättningen på notarietjänsterna blir alltför snabb, och för lagmannen, vilken, liksom den nuvarande häradshövdingen, närmast torde komma att lämna aspiranten nödig handledning, blir det av vikt att, sedan han lärt upp den unge aspiranten, bli i tillfälle att utnyttja dennes arbetskraft. Å andra sidan bör emellertid beaktande också skänkas de ungas krav att icke under onödigt lång tid kvarhållas i det förberedande utbildningsstadium, varom här är fråga. F. n. torde de unga juristerna i allmänhet stanna omkring tre år på domsagokansli. Från några av de häradshövdingar, med vilka under utredningens gång överläggningar ägt rum, har uttalats önskemålet, att denna tid kunde utsträckas till fyra år. En sådan utsträckning av den förberedande tjänstgöringen kan måhända möta betänkligheter med hänsyn till den försening i befordringsgången, som därav skulle vållas. Emellertid torde denna synpunkt dock icke böra tillerkännas alltför stor betydelse. I det följande räknas därför med att notarierna i allmänhet komma att stanna i domsagorna under tre och ett halvt till fyra år.

Processkommissionen (del III sid. 232) synes hava avsett, att den förberedande kanslitjänstgöringen å domsagan redan efter förhållandevis kort tid — ett eller annat år — skulle avbrytas av en tids tjänstgöring vid *hovrätts* eller högsta domstolens kansli, varefter aspiranten skulle återgå till kanslitjänstgöring i lagmansrätt. Även om vissa skäl kunna tala för, att man redan på ett tidigt stadium bereder den unge domaraspiranten inblick i överrätternas arbetsmetoder och han sättes i tillfälle att på nära håll följa målens handläggning i de högre instanserna, skulle dock ett sådant avbrott

i tjänstgöringen vid lagmansrätten säkerligen vålla allvarliga olägenheter. Såväl med hänsyn till arbetets jämna gång i lagmansrätten, som även för att den unge aspiranten själv skall ha tillfälle att vinna erforderlig mognad, varigenom också den efterföljande hovrättstjänstgöringen för honom blir mera givande, torde det vara lämpligt, att den förberedande tjänstgöringen i lagmansrätt får förlöpa utan avbrott, och att således hovrättstjänstgöringen vidtager först sedan notarien tillbragt tre och ett halvt à fyra år vid lagmansrätt.

Under den första tid, som domaraspiranten tjänstgör i hovrätt, torde hans arbetsuppgifter delvis bliva likartade med dem, som han haft att utföra i underrätten. Tjänstgöringen skulle nämligen fullgöras å hovrättens kansli. Snart nog torde emellertid en prövning av aspiranterna böra verkställas. För aspiranten måste det nämligen vara önskvärt att snarast möjligt få klarhet uti, huruvida han överhuvud taget har utsikter till befordran på domarbanan, och för statsverket blir det, med hänsyn till att samtliga aspiranter under provtjänstgöringen skulle erhålla avlöning — en fråga, som i annat sammanhang kommer att närmare diskuteras — angeläget, att en gallring bland aspiranterna verkställes. Till en del torde en dylik gallring kunna äga rum redan på grundval av aspiranternas arbetsprestationer inom hovrättens kansli, och därest — i likhet med vad tidvis lärer ägt rum i Svea hovrätt och i överensstämmelse med förhållandena vid vissa domstolar i utlandet — en praktisk kurs anordnas vid hovrätten, torde även aspirantens insats vid ett dylikt arbete kunna tjäna till vägledning för bedömande av hans lämplighet för domarkallet. Emellertid lärer den prövning, som på sådan grund ägt rum, näppeligen kunna anses tillfyllest.

Det erbjuder givetvis stora svårigheter att med det system för rättegången i hovrätt, som processkommissionen föreslagit, förena en anordning, likartad med det nuvarande fiskalsprovet i hovrätt. Möjlighet att under form av adjunktion få en prövning till stånd är på detta stadium helt naturligt alldeles utesluten, och utrymme för någon referentverksamhet finnes enligt kommissionens förslag ej heller, enär målens föredragning i hovrätten framdeles skall besörjas genom parterna.

Då i hovrätt enligt förslaget åklagartalan i brottmål är avsedd att i viss omfattning utföras av särskilda, under advokatfiskalen stående tjänstemän, hovrättsfiskaler, ligger det nära till hands att för detta ändamål utnyttja de unga domaraspiranterna. Givetvis kunna dessa icke äga mognad nog att i svårare brottmål handha åklagaruppgiften. Det bör emellertid ej erbjuda svårigheter för advokatfiskalen att efter rationella grunder och med beaktande av de olika aspiranternas kompetens göra en fördelning av åklagararbetet. Ett sådant utnyttjande av hovrättsaspiranterna skulle även nära ansluta sig till nu rådande utbildningsgång.

Med utgångspunkt från en sådan anordning har domaraspiranternas hovrättstjänstgöring ansetts böra i huvudsak följa nedan angivna program:

Provtjänstgöringen i hovrätten, som fullgöres under arbete å hovrättskansliet, bör omfatta omkring ett år. För att redan på detta stadium bereda

tillfälle till en gallring bland aspiranterna bör under senare delen av ifrågavarande år aspiranten åläggas att på prov utföra åklagartalan i ett antal mindre brottmål. Förordnande till dylik provtjänstgöring torde böra meddelas av justitiekanslern på anmälan av hovrättens advokatfiskal. De aspiranter, som godkänts vid provtjänstgöringen, skulle därefter av justitiekanslern förordnas till hovrättsfiskaler.

Det torde hava varit av processkommissionen avsett, att, sedan domaraspiranten fullgjort den kanslitjänstgöring, han tänktes komma att genomgå i hovrätten, och vilken skulle ha sin motsvarighet i den nu berörda tjänstgöringen såsom fiskalsaspirant, han hade att återgå till tjänstgöring vid *lagmansrätt*, där han skulle i mån av tur vinna befordran först till sekreterare och sedermera till rådman. Från dessa tjänster skulle sedermera befordran ske till sluttjänsterna i normalkarriären, d. v. s. lagmans- eller hovrättsrådsbefattning. Om, såsom kommissionen torde ha avsett, hovrättsrådsämbetena i regel skulle bli sluttjänster, kommer därav att föranledas en avsevärd framflyttning av befordringsåldern till dylik befattning. Medan f. n., såsom tidigare nämnts, utnämning till hovrättsråd normalt brukar äga rum vid omkring 37 à 38 års ålder, skulle framdeles — med hänsyn till den förhållandevis långsamma omsättningen på sluttjänsterna — sådan befordran säkerligen icke kunna förväntas förrän tidigast vid omkring 50 års ålder. Till jämförelse må nämnas, att i Danmark den genomsnittliga befordringsåldern för de ledamöter av »Landsretterne», som befordras ur underrätterna, ligger vid omkring 47 à 48 års ålder. I Österrike, där befordran till »Oberlandesgerichtsrat» normalt går från domartjänst i underrätt, uppgives den genomsnittliga befordringsåldern utgöra 52 à 55 år. Om man således räknar med en framtida befordran till hovrättsråd vid omkring 50 års ålder, innebär detta, att en överrättsdomare skulle under omkring hälften av sin hela tjänstetid vara bunden vid tjänstgöring i underrätt.

En så sen placering på överrättsdomartjänst torde emellertid vara förenad med avsevärda olägenheter. Den blivande överrättsjuristen kommer att få tillbringa sina bästa år på en med hänsyn till arbetsuppgifterna underordnad tjänst i lagmansrätt. Förhållandena hos oss skulle f. ö. komma att ställa sig mera ogynnsamt än t. ex. i Tyskland och Österrike, då man i dessa länder genom tudelningen av den första instansen dock skapat en befordringsmöjlighet från bagatelldomartjänsterna till ledamotsbefattningarna i de kollegiala underrätterna. Det långsamma avancemang, som kan befaras vid den av processkommissionen tänkta befordringsgången, måste otvivelaktigt menligt inverka på rekryteringen av domarbefattningarna. Att det hittills lyckats att för domarbanan förvärva verkligt dugliga förmågor, torde till ej oväsentlig del ha berott just på utsikten till en förhållandevis snabb befordran till självständiga och ansvarsfulla tjänster. Bleve nu möjligheten härtill framdeles stäckad, komme detta säkerligen att öva en synnerligen oförmånlig inverkan på statens möjligheter att i konkurrens med den en-

skilda förvärvsverksamheten vinna och i sin tjänst behålla verkligt framstående jurister.

Även ur en annan synpunkt torde betänkligheter yppa sig mot den av processkommissionen förordade befordringsgången. Den utbildning, som kan beredas domaraspiranten under kanslitjänstgöringen i hovrätt, skulle — även om den, på sätt här är tänkt, förstärkes med en tids verksamhet såsom hovrättsfiskal — dock knappast kunna anses tillfyllest såsom utbildningsarbete i överrätt för de blivande lagmännen och hovrättsråden. Ifrågavarande tjänstgöring, begränsad kanske till två år och förlagd till ett relativt tidigt stadium i utbildningen — i allmänhet till 26 à 28 års ålder — skulle säkerligen icke kunna tillföra aspiranten den fördjupade insikt i juridiska spörsmål och det mognade omdöme, han för sin framtida verksamhet såsom lagman eller hovrättsråd har av nöden. Att den efterföljande rådmanstjänstgöringen icke kan i utbildningshänseende ersätta hovrättsarbetet, lärer knappast kunna bestridas. Det må erinras om, att högsta domstolen i sitt utlåtande över ett den 26 oktober 1926 avgivet betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation m. m. (Statens off. utredn. 1926 : 20) — däri ifrågasattes, att domaraspiranterna i hovrätten skulle tjänstgöra icke såsom nu i egenskap av ledamöter utan allenast såsom föredragande — framhållit, att det förhållande, att den blivande revisionssekreteraren skulle varit helt utesluten från självständig domarverksamhet i andra instans, skulle innebära en betänklig försämring i hans utbildning. Det funnes, enligt högsta domstolens mening, intet mera ägnat att utveckla de egenskaper, som präglade en god revisionssekreterare, än det kollegiala samarbetet under domaransvar med äldre och mera erfarna jurister.

Det torde få anses vara synnerligen angeläget, att de blivande lagmännen och hovrättsråden få tillfälle till en mera djupgående hovrättsutbildning, än som med processkommissionens utbildningsprogram skulle vara möjligt. Förevarande förslag utgår också ifrån, att den unge hovrättsfiskalen icke skall definitivt avkopplas från hovrättsarbetet på detta stadium, utan alltfort vara bunden till hovrätten, ehuru hans arbetskraft i viss omfattning — i likhet med vad f. n. är fallet med motsvarande befattningshavare — utnyttjas under tjänstgöring i underrätt.

Här möter ett svårlöst spörsmål, som emellertid i organisationshänseende äger stor betydelse. Frågan gäller de blivande rådmansbefattningarnas karaktär av övergångstjänster eller sluttjänster. Processkommissionen har härom yttrat (del I sid. 112), att rådmännen vore avsedda att i allmänhet vara yngre personer, men att under vissa omständigheter det kunde finnas lämpligt, att dessa domartjänster bekläddes med personer, som visserligen under en längre tids tjänstgöring på dylika platser vunnit erfarenhet och skicklighet i tjänsten, men dock icke lämpade sig för befordran till lagman.

Processkommissionen har sålunda tänkt sig, att rådmanstjänsterna i allmänhet skulle vara övergångstjänster, men att i vissa fall de även kunde bliva sluttjänster. Redan av lönetekniska skäl lärer det vara ofrånkomligt

att härvidlag göra en bestämd åtskillnad mellan de båda slagen av befattningar. Det torde nämligen icke låta sig göra att fastställa en och samma lön utan avseende på om befattningen kommer att tillträdas vid unga år av en person, som endast övergångsvis innehar densamma i avvaktan på befordran till högre tjänst, eller om den tillträdes av en person i mera framskriden ålder för att innehavas under en lång följd av år intill uppnådd pensionsålder. Förevarande utredning är också byggd på den förutsättningen, att bland rådmanstjänsterna urskiljes ett visst antal i relativt förmånlig löneställning, avsedda att bli sluttjänster. Det är tänkt, att handläggningen av inskrivningsärenden i allmänhet skulle bli huvuduppgiften för dessa rådmän.

Antalet av dessa inskrivningsdomare torde böra i görligaste mån begränsas. Det må i detta sammanhang erinras om ett uttalande av Svea hovrätt (Yttranden sid. 8) rörande svårigheten att på lämpligt sätt rekrytera dessa tjänster. Hovrätten yttrar härom bl. a.:

»Att finna ett hundratal jurister, som kunna väntas vara villiga och lämpade att för livet ägna sig åt en inskrivningsdomares ej alltför intresseväckande uppgifter, torde emellertid knappast vara möjligt. Måhända låter det tänka sig, att en eller annan yngre jurist med den särskilda läggning som härvidlag erfordras skulle känna sig lockad av utsikten att vid jämförelsevis tidiga år uppnå en ordinarie, med någorlunda god avlöning förknippad ställning av denna art. Men i flertalet fall torde de ifrågasatta inskrivningsdomarna få sökas inom kretsen av dem, som inriktat sig på befordran inom den egentliga domarebanan och antingen misslyckats i denna strävan eller tänka sig inskrivningsdomarebefattningen såsom en övergångsplats inom domarekarriären. En person, tillhörande den ena eller den andra av dessa grupper, kan icke i allmänhet väntas vara synnerligen skickad för inskrivningsgöromålen. Den, som ser sig avstängd från länge eftersträvad befordran inom den egentliga domarebanan, lärer, liksom varje annan uppenbarligen förbigången tjänsteman, mången gång hava just genom misslyckandet förlorat i användbarhet för även mindre kvalificerade uppgifter och kan ej förmodas komma att under sitt återstående liv ägna inskrivningsgöromålen det slags uthålliga energi som kräves av dem som skola huvudsakligen syssla med dessa göromål; och vad beträffar den unge inskrivningsdomaren med framtid inom den egentliga domarebanan, lärer känslan av att han för ögonblicket befinner sig på en mot hans begåvning mindre väl svarande övergångsplats i vissa fall kunna medföra vådor icke allenast för honom själv utan även för domsagans, av lagmannen okontrollerade inskrivningsväsen.»

Den i det följande (sid. 33 o. f.) verkställda beräkningen av erforderliga antalet arbetskrafter i domsagorna utvisar, att vid en domsagoindelning, omfattande 93 domsagor, antalet inskrivningsdomare skulle uppgå till 61, medan vid en domsagoindelning med 116 domsagor motsvarande antal skulle utgöra 52.

Inskrivningsdomarbefattningarna skola enligt förevarande förslag tillsättas medelst fullmakt.

Därest enahanda tillsättningsform skulle komma till användning jämväl för de rådmanstjänster, som äro avsedda att bliva övergångsplatser, kan befaras, att på dessa tjänster i vissa fall skulle komma att placeras personer, vilka icke ansåges böra vinna högre befordran på domarbanan. Erfarenheten från andra förvaltningsområden torde giva vid handen, att dylika befattningar i mellangraderna ha en tendens att småningom mer och mer utnyttjas just på dylikt sätt. Har en sådan utveckling sina olägenheter redan i fråga om de i egentlig mening administrativa verken, så skulle för domstolarna och särskilt underrätterna en sådan tendens leda till alldeles speciella olägenheter — detta ur två synpunkter. Rådmanstjänsterna komma nämligen framdeles att utgöra de enda verkliga utbildningsplatser i domarställning, som vid lagmansrätterna stå den uppväxande juristgenerationen till buds. Det ligger då synnerlig vikt uppå, att icke dessa utbildningsmöjligheter bli, till förfång för de nya juristgenerationerna, reserverade till förmån för en grupp jurister, som icke behöva någon vidare utbildning, alldenstund någon befordran till högre domartjänst för dem icke ifrågakommer. En olägenhet, som drabbar rättsskipningen mera omedelbart, kommer att bestå däri, att dylika innehavare av rådmanstjänster i en hel del fall torde komma att inträda såsom vikarier, i händelse lagmannen får förfall. Det är givet, att, om rådmansbefattningarna i någon större utsträckning skulle bli reträttplatser för icke befordringsbara domaraspiranter, man därmed skulle få en kategori lagmansvikarier, vilka i många fall säkerligen vore föga ägnade att på ett tillfredsställande sätt uppehålla lagmanstjänsterna. Visserligen kan det tänkas, att hovrätten kunde förordna annan person att uppehålla lagmanstjänsten, men det ligger i sakens natur, att en dylik utväg skall komma att tillgripas endast i verkligt exceptionella fall.

Det anförda torde giva vid handen, att det ligger synnerlig vikt uppå, att garantier skapas för att de rådmansbefattningar, som äro avsedda att bli övergångstjänster, också verkligen bibehålla denna karaktär.

En undersökning rörande den kompetens, som bör krävas av de blivande rådmännen, har givit vid handen, att i de medelstora domsagorna torde komma att behövas en domaraspirant, som efter fullgjord notarietjänstgöring i underrätt blivit i hovrätten prövad och där befunnits lämpad för vidare befordran, således en aspirant på hovrättsfiskalens stadium. I de större domsagorna däremot synes flerstädes behov föreligga av en rådman med mera grundlig hovrättsutbildning.

Hovrättsfiskalernas fortsatta utbildning har då ansetts kunna kombineras med rådmanstjänsternas uppehållande på det sätt, att fiskalen på detta stadium skulle — väl icke mera varaktigt skiljas från hovrättsarbetet — men däremot vara skyldig att låta sin hovrättstjänstgöring avbrytas av förordnande att under bestämd tid uppehålla rådmansbefattning i viss domsaga. Tiden för dylik underrättstjänstgöring har — under förutsättning att antalet rådmanstjänster av förevarande slag kan begränsas till omkring 50 —

beräknats icke behöva överstiga två år. Det må till jämförelse nämnas, att redan nu fiskalsaspiranter och t. f. fiskaler i hovrätterna äro skyldiga att mottaga förordnande att förvalta häradshövdingämbete eller tjänstgöra såsom biträdande domare. Föreskrift härom är meddelad i ett kungl. cirkulär den 18 februari 1921 (nr 46). Den begränsning är dock härvid stadgad, att utan tjänstemannens samtycke åt dylikt förordnande ej må givas den omfattning, att han under längre tid än sammanlagt tre månader kan anses därigenom hindrad från tjänstgöring i hovrätten. Beträffande antalet fall, i vilka hovrätterna anlitat den i cirkuläret stadgade befogenheten att förordna ifrågavarande tjänstemän till vikarier för häradshövdingar eller till biträdande domare, kan ur de här ovan (sid. 9) anförda uppgifterna inhämtas, att dylikt förordnande under de senaste två kalenderåren meddelats i Svea hovrätt uti sammanlagt 36 fall, i Göta hovrätt uti 22 fall samt i hovrätten över Skåne och Blekinge likaledes i 22 fall.

Den här framförda tanken om hovrättsfiskalernas rådmanstjänstgöring innebär i själva verket allenast en utvidgning av den princip om tjänstgöring växelvis i underrätt och hovrätt, som kommit till uttryck i förberörda cirkulär och vilken, såsom av ovanstående uppgifter framgår, i praktiken också i förhållandevis stor omfattning tillämpats. Det må nämnas, att genom den strängare begränsning i notariernas rätt att hålla tingssammanträden, som fr. o. m. 1928 års ingång trätt i tillämpning, behov torde ha uppkommit för hovrätterna att i större utsträckning än tidigare utnyttja sina aspiranter på fiskalsstadiet för vikariat på häradshövdingtjänst.

Emot den skisserade anordningen kommer måhända att resas den invändningen, att underrättstjänstgöringen inträder på ett alltför tidigt stadium. Det kan synas, som om aspiranten, innan han ännu hunnit bli fullt förtrogen med hovrättsarbetet, ryckes från detta för att återbördas till underrätten, som han för relativt kort tid sedan lämnat. Emellertid är det säkerligen icke utan vissa fördelar för aspiranten, att han efter ett icke alltför långt avbrott sättes i tillfälle att återknyta förbindelsen med underrättsarbetet. Den tekniska färdighet i ärendenas handläggning, som han under den tidigare tjänstgöringen förvärvat, torde han då ännu i allmänhet ha i behåll, och han tages nu i anspråk för den dömande verksamheten i underrätt, sedan han satts i tillfälle att bli förtrogen med rättsskipningens gång i hovrätten och sedan han där fått blick för de önskemål, som ur överrättsprocessens synpunkt måste ställas på rättegången i första instans. Det är givetvis en förutsättning, för att den föreslagna anordningen skall slå väl ut, att rådmanstjänstgöringen icke uppdelas i ett flertal korta repriser, interfolierade med tjänstgöring i hovrätt. Rådmanstjänstgöringen bör vara kontinuerlig och fullgöras vid samma lagmansrätt. Ej sällan skall det måhända bli möjligt för fiskalen att erhålla rådmansförordnande i den domsaga, där han tidigare tjänstgjort såsom notarie.

Den föreslagna anordningen torde måhända även väcka betänkligheter ur en annan synpunkt. Det kunde nämligen göras gällande, att kravet på domarnas oavsättlighet icke blivit beaktat, då, såsom här är tänkt, vissa rådmanstjänster skulle uppehållas av icke ordinarie befattningshavare. Denna invändning lärer emellertid icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Under nuvarande rättegångsordning har ju den dömande verksamheten i häradsrätterna i synnerligen stor utsträckning, även vad de viktigaste målen beträffar, utövats av unga, icke ordinarie notarier vid häradsrätterna. Även om denna ordning lett till vissa och ej sällan betydande olägenheter, så lärer dock knappast någon befogad anmärkning mot systemet ha kunnat riktas ur den synpunkten, att dessa domares ställning av icke-ordinarie skulle ha visat sig för rättsskipningen vådlig. Om nu framdeles de viktigaste domargöromålen övertagas av de ordinarie lagmännen, så lärer den domarverksamhet, som skulle ankomma på ifrågavarande rådman icke bliva av den betydenhet, att någon olägenhet ur berörda synpunkt skulle vållas. För övrigt må beaktas, att kravet på domarnas oavsättlighet ursprungligen tillkommit närmast för att skydda domarna mot obehörig påtryckning från regeringsmaktens sida. Det lärer emellertid näppeligen behöva befaras, att regeringsmakten någonsin skulle komma att anse sig ha några speciella intressen att bevaka i de mera enkla tviste- och brottmål, som skulle tillkomma rådmannen att handlägga.

Det torde vara föga välbetänkt att med anledning av dylika säkerligen ogrundade farhågor uppoffra de påtagliga intressen för rättsskipningen, som äro förbundna med det system för dessa rådmanstjänsters besättande, som ovan förordats, och genom vilket system garantier vinnas, för att ifrågavarande befattningar bliva ur kompetenssynpunkt på lämpligaste sätt besatta.

Sedan rådmanstjänstgöringen avslutats, bör aspiranten, om han önskar fortsätta på domarbanan, återvända till hovrätten för att där inträda i fiskalstjänstgöring. Emellertid synes det önskvärt, att under det hovrättsarbete, som nu förestår, aspiranten kunde åläggas mera krävande arbetsuppgifter. Till en del skulle ju detta syftemål kunna vinnas redan därigenom, att hans arbete såsom fiskal, som beräknats böra omfatta i genomsnitt omkring ett år, bleve inriktat på de svårare brottmålen. Ur utbildningssynpunkt måste det emellertid ha sina betänkligheter att låta aspiranten alltför lång tid syssla allenast med brottmålsrättsskipningen och detta enbart i egenskap av åklagare. Det ligger vikt uppå, att han under sin hovrättstjänstgöring blir i tillfälle att även ägna sig åt den dömande verksamheten och särskilt handläggningen av tvistemålen. Här möta emellertid betydande svårigheter ur organisatorisk synpunkt. Processkommissionen har föreslagit, att det domföra antalet lagfarna ledamöter i hovrätterna skulle minskas till tre. Kommissionen torde därvid ha utgått ifrån, att dessa skulle utgöras av ordinarie hovrättsråd, och att det nuvarande vikariatssystemet i hovrätterna skulle bringas att upphöra. Därmed komma emellertid även de utbildnings-

möjligheter, som hittills genom adjunktionsförordnanden stått till buds för domaraspiranterna, att bortfalla.

Processkommissionen har haft under övervägande även tanken, att domföra antalet ledamöter borde bestämmas till fyra. Ett förslag härom vann på sin tid majoritet inom Nya lagberedningen och det omfattades inom Förstärkta lagberedningen av en betydande minoritet, bland vilken märktes bl. a. sedermera presidenten Afzelius. Såsom motiv för att begränsa det domföra ledamotsantalet till tre anför processkommissionen, att i samma mån som antalet domare kan nedsättas kan också anspråket på deras duglighet stegras och urvalet vid deras utnämnande bliva strängare. Om en minskning av antalet hovrättsråd — framhåller processkommissionen vidare — därjämte skulle möjliggöra, att lönevillkoren kunde i motsvarande grad förbättras, skulle än vidare utsikterna ökas, för att rättsskipningen med det mindre antalet skulle kunna fullt tillfredsställande upprätthållas.

I yttrandena över pocesskommissionens betänkande har från skilda håll hemställts, att antalet domföra ledamöter å division måtte bestämmas till fyra. Av en minoritet i Svea hovrätt har sålunda framhållits, att därigenom skulle möjliggöras att i princip bevara det nuvarande systemet med adjungering i hovrätterna av yngre jurister. Även hovrätten över Skåne och Blekinge har i sitt yttrande gjort gällande, att en organisation av hovrätterna, som möjliggjorde beredande av plats som ledamot i hovrätt i viss utsträckning åt domaraspiranter, skulle vara av stort värde för en tillfredsställande domarutbildning och en god rekrytering av domarkåren.

Därest, med hänsyn till vad sålunda yrkats, det domföra antalet ledamöter ökas från tre till fyra, skulle den fjärde platsen kunna reserveras till utbildningsplats. I enlighet med direktiv, som lämnats av chefen för justitiedepartementet, hava de i det följande verkställda ekonomiska beräkningarna baserats på det antagande, att en dylik utökning av det domföra antalet ledamöter äger rum. Det må anmärkas, att processkommissionen — i motsats till vissa tidigare utredningar — icke synes ha hyst några betänkligheter mot fyrmansdivisioner i hovrätterna ur den synpunkten, att vid omröstning två röster kunna stanna mot två. Det är endast för civilmålens del, som svårigheter i sådant fall uppstå. Skulle tvekan yppas om lämpligheten av att tilldela ordföranden utslagsröst, kan också tagas under övervägande en omröstningsgrund, enligt vilken den mening segrar, som omfattas av två hovrättsråd, ev. divisionsordföranden och ett hovrättsråd.

Om, såsom här är tänkt, den fjärde platsen å division reserveras för en domaraspirant, bortfaller det av processkommissionen emot en utökning av divisionerna anförda skälet, nämligen att anspråken på hovrättsrådens kompetens skulle behöva sänkas. Denna utbildningsplats är ju rekryterad ur domaraspiranternas led och bland dem, som sålunda prövats, kommer sedermera urvalet av hovrättsråden att äga rum. Vad vidare angår den synpunkten, att en nedsättning av antalet domföra ledamöter med en skulle kunna medföra, att lönevillkoren för de övriga »i motsvarande grad» för-

bättrades, må framhållas, att en löneregelering för en befattningshavargrupp såsom hovrättsrådens givetvis icke kan grundas på antagandet, att befattningshavarna skulle få på sig uppdelat ett för dem gemensamt beräknat lönebelopp, detta så mycket mindre som av fyra ledamöter måste förväntas en större samfälld arbetsprestation än av tre. Såsom av den följande framställningen inhämtas, böra helt andra synpunkter bli bestämmande för hovrättrådens löneställning. Det må redan här fastslås, att någon hänsyn därvid icke tagits till den ifrågasatta ökningen i antalet domföra ledamöter.

Frågan blir nu närmast, huru lång utbildningstid, som bör beräknas för domaraspiranterna under tjänstgöring på den fjärde ledamotsplatsen. Under nuvarande utbildningsförhållanden brukar för de e. o. assessorerna räknas med omkring ett års adjunktionsförordnande, innan befordran till ordinarie assessor kan ifrågakomma. Det torde saknas skäl att i detta avseende göra en rubbning i den nu gällande utbildningsgången. Under det år, aspiranten skulle fullgöra ledamotstjänstgöring, torde han lämpligen kunna benämnas assessorsaspirant.

Efter avslutande av detta aspirantår bör den slutliga prövningen äga rum — motsvarande den som f. n. sker före assessorsutnämningen — huruvida aspiranten bör vinna befordran på domarbanan. Närmast gäller då att avgöra frågan, huruvida den tjänst en godkänd aspirant skulle ha att tillträda — i det följande benämnd assessorsbefattning — bör erhålla karaktär av ordinarie statstjänst. De nuvarande assessorerna äro visserligen icke ordinarie tjänstemän och sakna sålunda pensionsrätt, men i fråga om möjligheten till deras entledigande hava dock i syfte att bereda dem en mera självständig och tryggad ställning vissa restriktioner stadgats. Enligt hovrätternas arbetsordningar äger nämligen hovrätt hos Kungl. Maj:t göra framställning om assessors skiljande från förordnandet allenast, om han i sin tjänstutövning visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig, varjämte hovrätten äger göra framställning i enahanda syfte, därest en assessor under längre tid än två år i följd varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet. Det kunde visserligen finnas skäl för att bibehålla denna anordning, genom vilken assessorerna, ehuru formellt tillsatta på förordnande, i själva verket tilldelas en ställning närmande sig den, som kommer konstituerade tjänstemän till del. Med denna ordning skulle också låta sig väl förenas ett åliggande för assessorerna att mottaga förordnande å rådmanstjänst eller såsom lagmansvikarie — en ordning, vartill för de nuvarande assessorerna motsvarighet finnes i deras skyldighet att mottaga förordnande såsom biträdande domare eller häradshövdingvikarie. Emellertid kunna också vissa skäl åberopas till förmån för en icke blott faktisk utan även formell anställning i ordinarie statstjänst. Därvid torde i nära anslutning till nuvarande förhållanden kunna väljas den anordningen, att assessorerna tilldelas konstitutorial, inrymmande skyldighet för dem att under viss tid stå till förfogande för förordnanden av ovannämnt slag. I särskild lag, stiftad av Konung

och riksdag, borde då också stadgas, att assessor finge av Kungl. Maj:t entledigas allenast på framställning av vederbörande hovrätt och i anledning av fel eller försummelse i tjänsten samt att, innan Kungl. Maj:t meddelar beslut härutinnan, assessorn skall ha beretts tillfälle att yttra sig i målet. Skulle en dylik ordning med hänsyn till kravet på domarnas oavsättlighet icke finnas nog betryggande, bör tagas under övervägande att tilldela assessorerna fullmakt, varvid dock i lag bör stadgas skyldighet för dem att i på visst sätt begränsad omfattning tjänstgöra i lagmansrätt antingen såsom vikarie för lagmannen eller såsom rådman. Att en dylik föreskrift skulle komma i strid med stadgandet i § 36 regeringsformen, lärer ej med fog kunna göras gällande.[1] Den följande utredningen utgår ifrån, att assessorsbefattningarna erhålla karaktär av ordinarie tjänster samt att hovrättsassessor tillsättes medelst fullmakt eller konstitutorial.

Sedan utnämning till assessor ägt rum, torde för befattningshavaren närmast komma i fråga att under viss tid — förslagsvis beräknad till två år — tjänstgöra i lagmansrätt såsom rådman eller vikarie för lagman. Ifråga om ordnandet av tjänstgöringen, framförallt med hänsyn till att den blir kontinuerlig, gäller i tillämpliga delar vad ovan sagts beträffande fiskalstjänstgöring på rådmansbefattning. Denna tjänstgöring skulle ske endast inom den hovrätts område, till vilken assessorn hör. Sålunda skulle han icke kunna utan eget medgivande förordnas till rådman i domsaga under annan hovrätts domvärjo eller överhuvud mot sin vilja förflyttas mellan skilda hovrätter. På något håll kommer kanske att yppas farhågor för att domarnas självständighet skulle röna intrång, genom att hovrätten och i sista hand Kungl. Maj:t i administrativ väg skulle äga befogenhet att förordna assessor till tjänstgöring vid lagmansrätt. Det göres måhända gällande, att en dylik befogenhet kunde användas i trakasseringssyfte. Häremot må invändas, att, därest en regering skulle vilja med dylika medel öva påtryckning på domarkåren, en långt större fara naturligen ligger i den regeringen tillkommande utnämningsrätten. Att en regering först skulle utnämna en aspirant till assessor för att kort därpå vilja i angivet syfte »förvisa» honom till tjänstgöring i en mindre välbelägen domsaga, förefaller föga troligt. Det må f. ö. beaktas, att lagmansrättstjänstgöringen på detta stadium endast sträcker sig över en kortare tidrymd, beräknad till omkring två år. Efter denna tid bör assessorn ha lagstadgad rätt, de äldre framför de yngre, att på sätt nedan skall närmare angivas få sin verksamhet förlagd till hovrätten. Såsom alternativ till den nu berörda ordningen står möjligheten att med fullmakt

[1] I förevarande fall ifrågasättes således, att i en viss ordinarie befattningshavares tjänsteåliggande skall ingå att tjänstgöra dels i hovrätt, dels i därunder lydande lagmansrätt. Detta är uppenbarligen något helt annat än den anordning, som i samband med 1909 års löne-reglering för hovrätterna ifrågasattes inom riksdagen, men som mötte konstitutionella betänkligheter, nämligen att ålägga ordinarie fiskal i hovrätt skyldighet att i viss omfattning mottaga förordnande såsom revisionssekreterare. (Se andra kammarens protokoll 1909 nr 64 s. 22).

utnämna assessorn till rådman vid viss lagmansrätt. Även härigenom undgår man dock icke de ovan berörda farhågorna, ty kvar står alltjämt, att en regering kan missbruka sin utnämningsrätt på ett sätt, varigenom faktiskt en förvisning av en misshaglig domaraspirant kunde ske. Olägenheterna med fast utnämning till viss rådmanstjänst ligga framförallt däri, att rådmanstjänsterna även på detta stadium kunna komma att utnyttjas för placering av mindre befordringsdugliga domarämnen, en ordning som ur tidigare anförda synpunkter vore betänklig. Men vidare komma givetvis de fortsatta befordringarna på domarbanan att ske jämnare, om de unga domarna äro närmare knutna till hovrätten. En ytterligare fördel, som bör beaktas, är, att man genom en dylik anordning lättare kan förflytta arbetskraften mellan underrätt och hovrätt, en ordning, varav framdeles ökat behov kan komma att föreligga med hänsyn till den ifrågasatta prorogationsrätten från underrätt till hovrätt i vissa slag av mål.

Vid den tjänstgöring i hovrätten, till vilken assessorn återvänder efter avslutande av rådmansförordnandet i lagmansrätt, skulle han i första hand ha att inträda såsom fjärde man på avdelning, där dylik befattning icke innehaves av assessorsaspirant. Men vidare kommer assessorn även att få tagas i anspråk såsom vikarie på hovrättsrådstjänst vid förfall för dess innehavare. Därjämte bör, i mån tillfälle gives, assessor även beredas förordnande att såsom revisionssekreterare föredraga mål i högsta domstolen. Då statsåklagartjänsterna äro avsedda att rekryteras från hovrätterna — varvid givetvis assessorskåren närmast kommer i betraktande — kan det vara lämpligt, att assessor, som önskar vinna dylik befordran, får tillfälle att i egenskap av revisionsfiskal utföra åklagartalan i högsta domstolen. Genom att åt rådmännen för inskrivningsärenden här nedan föreslås en högre löneställning än åt assessorerna, kan från assessorsbefattning befordran även äga rum till dylik rådmanstjänst.

Befordran till hovrättsråd torde kunna förväntas äga rum vid omkring 38 års ålder. Från dessa befattningar bör befordran till sluttjänst kunna ske vid cirka 45 års ålder.

KAP II.

Behovet av arbetskrafter vid domstolarna.

I. Lagmansrätterna.

A. Allmänna synpunkter.

Grunddragen av den nuvarande organisationen.

Det har i föregående kapitel redan påpekats, hurusom principen om den kvalitativa arbetsfördelningen successivt vunnit insteg vid *häradsrätterna*. I samtliga domsagor med undantag av en finnes anställd förste notarie, i flertalet domsagor därjämte andre notarie; i några av de största domsagorna tjänstgör även biträdande domare. En redogörelse för arbetskrafterna vid de olika domstolarna kommer att lämnas i det följande. Närmare bestämmelser angående organisationen av domsagoförvaltningen äro meddelade i stadgan den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning (ändrad 1926, nr 187; 1928, nr 187). Föreskrifter i ämnet äro vidare meddelade i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 188) angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet samt i kungl. cirkuläret till hovrätterna den 18 juni 1925 (nr 190) angående grunder för bestämmande av biträdande domares ämbetsåligganden.

Förutom den personal, som äger juridisk utbildning, äro å domsagokanslierna även anställda personer utan dylik utbildning. Först genom kungörelse den 20 maj 1927 (nr 179) hava — i samband med vissa ändringar i förordningen om expeditionslösen — föreskrifter meddelats angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och löneförhållanden m. m. Dessa biträden hava dock icke vunnit statsanställning utan äro alltjämt häradshövdingens enskilda tjänstebiträden.

Angående *rådhusrätternas* sammansättning innehåller rättegångsbalken endast mycket kortfattade föreskrifter. Enligt RB 1:4 äga stadens borgmästare och rådmän döma i rådhusrätt och i RB 6:2 äro vissa föreskrifter givna angående inrättande av särskilda avdelningar i större rådhusrätter. Närmare detaljföreskrifter i förevarande hänseende finnas i den för varje rådhusrätt gällande arbetsordningen. Anordningen med särskilda avdelningar i rådhusrätterna har kommit till användning i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Västerås, Sundsvall och Östersund. I förstnämnda tre städer kunna vid behandling av handelsmål handels-

sakkunniga ledamöter hava säte i rätten (lag den 20 juni 1905 om särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandling av handelsmål).

Anställningsförhållandena för dem, som fullgöra domarfunktionerna i rådhusrätterna, äro delvis av annan art än för motsvarande befattningshavare i lantdomstolarna. För de senares del har staten, såsom förut nämnts, i stor utsträckning tillgodogjort sig icke-ordinarie arbetskrafter — ett system, som varit möjligt att tillämpa därför, att omsättningen inom den statsanställda domarkåren varit så stor, att de lägre tjänsterna kunnat användas såsom utbildningsplatser och därför endast innehafts övergångsvis. För stadsdomstolarnas del har rekryteringen ej kunnat ordnas på detta sätt. Där har till övervägande del den juridiskt utbildade personalen måst beredas ordinarie anställning.

Närmare redogörelse för rådhusrätternas organisation lämnas i den följande framställningen. Här må endast påpekas, att det lagfarna elementet i rådhusrätterna är företrätt i mycket skiftande omfattning. Rådhusrätt med borgmästare och 3 litterata rådmän, alltså 4 jurister, finnes t. ex. i Borås med ett invånarantal på omkring 34 000. Samma antal jurister finnes även i en rådhusrätt som Kristianstads, vilken stads folkmängd uppgår till allenast omkring 13 000 invånare. En besättning av rådhusrätten med borgmästare och 2 litterata rådmän, alltså 3 jurister, förekommer i städer med en folkmängd på omkring 18 000 à 19 000 invånare, såsom t. ex. Landskrona och Halmstad. Rådhusrätt med 2 jurister, borgmästaren och 1 rådman, har en stad som Kristinehamn på något över 12 000 invånare men också städer som Filipstad och Strängnäs med omkring 4 900 invånare och t. o. m. Simrishamn med en folkmängdssiffra på allenast omkring 2 500. Den största stad, där det lagfarna elementet i rådhusrätten utgöres av borgmästaren ensam, är Vänersborg med en folkmängd på omkring 8 800 invånare. Det anförda torde ge en föreställning om den mycket heterogena organisation, som för stadsdomstolarnas del är rådande. Det må emellertid anmärkas, att invånarantalet i och för sig givetvis icke är någon tillförlitlig mätare på arbetsbördan.

* * *

Processkommissionen.

Processkommissionen har beträffande den framtida organisationen av underrätterna ej framlagt något i detalj utformat organisationsförslag utan allenast angivit vissa allmänna riktlinjer för organisationens genomförande.

Efter ett påpekande om betydelsen av en arbetsfördelning inom underrätterna efter kvalitativa grunder yttrar kommissionen (del I sid. 111) bl. a.:

»Huru långt en dylik arbetsfördelning inom underdomstolarna kan genomföras är, som redan blivit antytt, beroende av arbetsmängden och sålunda i främsta rummet av storleken och folktätheten i domsagorna. En förutsättning bör nämligen vara, att samtliga arbetskrafter hava full arbetsbörda. Domsagorna böra alltså vara så anordnade, att denna förutsättning icke brister. Å andra sidan få domsagorna naturligtvis ej vara så omfattande, att domstolen icke blir lätt tillgänglig. I vissa trakter av vårt land torde därför svårigheter möta, som tvinga till jämkningar, men som dock ej böra

hindra en mera tillfredsställande ordning i övriga delar av landet. Upphävandet av de särskilda stadsdomstolarna ökar i betydlig grad möjligheterna att ordna domsagorna för det här avsedda syftet. Genom att till en domsaga förena en stad och angränsande landsbygd, som nu bilda skilda domkretsar, vinnes ofta en samlad arbetsmängd, som kan rationellt fördelas mellan flera arbetskrafter.

Den mest tillfredsställande arbetsfördelningen i våra domsagor efter de här angivna grunderna synes vinnas med en domstol, där arbetet är så omfattande, att det kan efter kvalitativa grunder fördelas i tre grupper, som var och en bildar en full arbetsbörda. Där domsaga skulle få en alltför stor eller eljest olämplig omfattning, om den inrättades för en dylik arbetsfördelning, bör den dock kunna ordnas så, att arbetsmängden kan delas i åtminstone två grupper. Om i några få fall ej heller detta skulle låta sig göra, blir det nödvändigt inrätta domsaga, där endast en domare har fullt arbete. Å andra sidan är det uppenbart, att i de större städerna och även i en och annan av de tätast befolkade övriga domkretsarna flera avdelningar av domstolen måste inrättas, vilka jämsides syssla med samma slag av domstolsgöromål.

Enligt dessa grunder skulle alltså varje domsaga i regel hava flera domare, åtminstone tre eller två, mellan vilka domargöromålen skulle fördelas. Endast undantagsvis skulle domsaga hava allenast en domare.»

Kommissionen framhåller vidare, att bland de domare, som skulle vara anställda i lagmansrätten, en skulle vara dess främste man. Han kunde lämpligen benämnas lagman. Han borde ha till åliggande att framför de andra vara lagmansrättens ordförande, när viktigare mål handlades; han skulle ock leda arbetsfördelningen inom domstolen. Inskrivningsärendena borde förläggas hos en av de andra domarna, förslagsvis benämnd rådman, om icke dessa ärendens mängd påkallade en uppdelning av dem på flera. Ofta kunde det befinnas lämpligt att överlämna bestyret såsom överexekutor till den domare, som handlade inskrivningsärendena. De smärre tviste- och brottmålen borde likaledes samlas hos en rådman.

Sekreterarbestyren skola enligt kommissionens förslag, såsom förut är berört, handhavas av särskilda sekreterare. Därjämte skola i domsagorna också anställas icke-ordinarie notarier.

Den av kommissionen förordade principen om en kvalitativ arbetsfördelning har i de avgivna utlåtandena ej givit anledning till starkare invändningar. Svea hovrätt har dock yttrat, att inskrivningsdomare borde anställas endast i de domsagor, där fastighetsförhållandena antagit en sådan karaktär, att inskrivningsväsendet icke kunde vid sidan av de egentliga domargöromålen handhavas av lagmannen. Anställning borde enligt hovrättens mening i domsagorna beredas åt sekreterare, på vilka bl. a. skulle ankomma protokollföringen och i domsaga, där inskrivningsdomare ej vore anställd, jämväl arbetet med gravationsbevis. Även övriga expeditionsgöromål — med undantag av stämpeluträkningen — borde uppdragas åt denne befattningshavare. Därjämte skulle i domsagorna anställas en eller flera helt statsavlönade notarier.

Behovet av arbetskrafter i domsagorna kommer helt naturligt att till väsentlig del bliva beroende på den *domsagoindelning*, som lägges till grund för den framtida organisationen. Ej heller i fråga härom har processkommissionen framställt något detaljförslag utan begränsat sig till vissa principiella uttalanden. Kommissionen framhåller, att möjligheterna att genomföra en kvalitativ fördelning av en domsagas arbetsbörda på domarkrafterna i domsagan och att fullt utnyttja dessa krafter ökas i samma mån som domsagorna göras mera omfattande, men att å andra sidan behovet att uppdela en domsaga i flera tingslag eller att utan sådan uppdelning anordna flera tingsställen inom domsagorna gör sig starkare gällande och faran av de därmed förenade olägenheterna således blir större, ju mer omfattande domsagan är. Vid uppgörande av en domsagoindelning för hela landet — framhåller kommissionen vidare — måste ett vägande av dessa synpunkter mot varandra ofta vara av avgörande betydelse för träffande av ett val mellan de olika möjligheter, som erbjuda sig. Beträffande frågan om domsagornas indelning i tingslag har kommissionen framhållit angelägenheten av, att varje domsaga såvitt möjligt utgjorde en domkrets. Emellertid har kommissionen för genomförande av den förordade olikheten i lagmansrättens sammansättning i fråga om lekmannaelementets medverkan i de större städerna, tänkt sig, att städer ned till ett invånarantal av omkring 14- till 15 000 skulle utgöra eget tingslag. Vid vilken storleksgräns stad borde utgöra egen domsaga, har processkommissionen ej yttrat sig om. Kommissionen framhåller slutligen, att den antoge för sannolikt, att vid en domsagoindelning enligt de grunder, från vilka kommissionen utginge, antalet domsagor skulle kunna nedbringas till omkring 100. *Domsagoindelningen.*

I yttrandena över förslaget hava från flera håll uttalats betänkligheter mot den i utsikt ställda utvidgningen av domsagorna. Sålunda har t. ex. Svea hovrätt framhållit, hurusom en allsidig representation i nämnden av olika trakter inom domkretsen icke stode att uppnå från de av kommissionen framhållna utgångspunkterna. Det vore vidare enligt hovrättens mening svårt att förvärva och behålla lämpliga krafter för utförande av de göromål, som enligt betänkandet skulle åligga annan domare än lagmannen. Slutligen pekade den ifrågasatta förstoringen av domsagorna i riktning mot lossande av de personliga banden mellan lantdomarpersonalen och folket, bl. a. så till vida som avståndet till domsagokansliet för en stor del av befolkningen komme att ökas. Även Göta hovrätt har framhållit vikten av, att domsagorna icke gjordes alltför stora, och jämväl hovrätten över Skåne och Blekinge har ställt sig betänksam mot tanken att bilda stora domsagor. Hovrätten framhåller, att vid bestämmande av domsagornas storlek borde tillses, att häradsrätterna icke förlorade sin nuvarande karaktär.

Inom justitiedepartementet har av häradshövding K. Schlyter utarbetats ett såsom bilaga till detta betänkande fogat förberedande utkast till rikets

indelning i domsagor, vilket utkast varit under behandling inom processkommissionen, ehuru kommissionen icke torde hava fattat någon slutlig ståndpunkt till detsamma. Detta förslag har enligt av chefen för justitiedepartementet lämnat direktiv lagts till grund för den i det följande verkställda beräkningen av arbetskrafterna i domsagorna och den härpå grundade kostnadskalkylen. Förslaget utgår ifrån, att de sju största städerna (Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Gävle och Örebro) skulle utgöra självständiga domsagor. Städer med ett invånarantal under 36 000 (således fr. o. m. Borås) skulle ingå i gemensam domsaga med större eller mindre del av kringliggande landsbygdsområde. Därvid är tänkt, att städer med ett invånarantal ej understigande omkring 17 000 skulle bilda egna tingslag inom domsagan. Dessa städer äro: Borås, Eskilstuna, Uppsala, Jönköping, Linköping, Västerås, Karlskrona, Lund, Karlstad, Kalmar, Landskrona, Halmstad och Sundsvall.

I de fall, där i indelningsförslaget framlagts skilda alternativ, har kostnadsberäkningen utförts på grundval av det alternativ, som innefattat ett större antal domsagor, dock har i det fall, där enligt förslaget alternativt ifrågasatts, att domsagogränsen skulle bryta länsgränsen, städse valts det alternativ, enligt vilken en dylik brytning undvikes. Det har nämligen av administrativa skäl — bl. a. med hänsyn till landsfiskalernas ställning samt handläggningen av frågor, som sammanhänga med tingshusbyggnadsskyldigheten m. m. — funnits önskvärt, att en domsaga icke utgöres av delar från skilda län. Hela antalet domsagor enligt denna beräkning uppgår till 93, varav 7 stadsdomsagor.

I häradshövding Schlyters indelningsplan finnes angående behovet av arbetskrafter i de föreslagna domsagorna verkställd en beräkning, gjord på grundval av den av processkommissionen föreslagna organisationen med rådmän och sekreterare. Såsom tidigare nämnts, hava emellertid vid förevarande utredning vissa jämkningar ifrågasatts i processkommissionens organisationsförslag, bestående bl. a. däri, att rådmanstjänsterna skulle uppdelas i två grupper, alltefter som de äro avsedda att bliva sluttjänster (inskrivningsdomare) eller övergångstjänster (rådmän för den dömande verksamheten). För att nå fram till en i görligaste mån tillförlitlig kostnadssiffra har det vidare ansetts nödigt att i fråga om sistnämnda grupp av befattningar göra en åtskillnad alltefter som de ansetts böra besättas med rådmän, som vunnit anställning såsom ordinarie assessorer i hovrätt, eller av rådmän, av vilka skulle krävas allenast fiskalskompetens. Vidare har, såsom tidigare nämnts, vid förevarande utredning också ifrågasatts, att de av processkommissionen föreslagna sekreterartjänsterna borde utbytas mot befattningar såsom förste och andre notarie. Slutligen må nämnas, att de av processkommissionen för de större städernas lagmansrätter föreslagna vice lagmansbefattningarna ansetts böra ombildas till lagmanstjänster, varvid domstolschefen förslagsvis benämnts förste lagman.

Enligt av chefen för justitiedepartementet lämnat direktiv har den i det

följande verkställda kostnadsberäkningen grundats på en organisation, i överensstämmelse med vad sålunda ifrågasatts. Det har med hänsyn härtill varit nödvändigt att verkställa en beräkning av arbetskrafterna från delvis andra utgångspunkter än dem, som legat till grund för det Schlyterska förslaget.

Då det funnits önskvärt att vinna en uppfattning om den finansiella besparing, som vinnes genom den av häradshövding SCHLYTER föreslagna begränsningen av antalet domsagor, har i enlighet med av chefen för justitiedepartementet under utredningens gång lämnat direktiv — för att tjäna till jämförelse — verkställts en beräkning rörande den kostnad, som skulle följa med genomförande av en lagmansrättsorganisation med ett större antal domsagor. Den plan för domsagoindelningen, som ligger till grund för denna senare beräkning, utgår från bibehållande i avsevärd omfattning av de nuvarande domsagorna; dock hava de inom domsagorna belägna mindre och medelstora städer, som nu ha egen jurisdiktion, tillagts domkretsen. Gränsen, då en stad ansetts böra utgöra självständig domsaga, har satts vid ett invånarantal av omkring 29 000 [1]. För ett antal av de nuvarande smärre domsagorna har räknats med, att sammanslagning bör äga rum med angränsande domsaga eller del därav. Hela antalet domsagor enligt denna beräkning skulle komma att uppgå till 116. Det torde icke vara påkallat att här meddela närmare detaljer rörande denna indelningsplan.

En jämförelse mellan de behövliga arbetskrafterna enligt indelningen i 93 domsagor och 116 domsagor ger vid handen följande:

Befattningar	Domsagornas antal			
	93		116	
Lagmän [2]		106		129
Rådmän för inskrivningsärenden m. m.	61		52	
» för den dömande verksamheten: assessorer	33		28	
fiskaler	52	146	46	126
Notarier, omkring		350		370
därav med begränsad domarkompetens, c:a	180		190	
Summa befattningshavare		602		625

Rörande skillnaden i kostnad vid genomförande av det ena eller det andra förslaget hänvisas till vad som yttras här nedan å sid. 338.

Här nedan är gjord en jämförelse mellan antalet domsagor enligt å ena

[1] Till de 7 städer, som enligt det Schlyterska förslaget skulle utgöra egna domsagor, skulle komma följande städer: Borås, Eskilstuna, Uppsala, Jönköping, Linköping och Västerås.

[2] Inberäknat domstolscheferna vid lagmansrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka i det följande benämnas »förste lagmän».

sidan gällande domsagoindelning [1] och å andra sidan det Schlyterska utkastet till domsagoindelning [2].

	Domsagor med ett invånarantal av								
	15 000—20 000	20 000—25 000	25 000—30 000	30 000—35 000	35 000—40 000	40 000—45 000	45 000—50 000	50 000—55 000	55 000—60 000
Nuvarande antal domsagor [1]	1	13	28	21	25	13	5	8	4
Antal domsagor enligt Schlyterska utkastet [3]	—	1	2	2	4	8	9	8	12

	Domsagor med ett invånarantal av							
	60 000—65 000	65 000—70 000	70 000—75 000	75 000—80 000	80 000—90 000	90 000—100 000	över 100 000	Summa
Nuvarande antal domsagor [1]	1	1	—	—	—	—	—	120
Antal domsagor enligt Schlyterska utkastet	6	12	10	5	6	—	1	86

Historik över domsagoregleringarna.

I den i det följande lämnade redogörelsen för beräkningen av de behövliga arbetskrafterna i de olika domsagorna har länsvis lämnats en översikt över förändringarna i domsagoindelningen sedan början av 1800-talet. Det torde i detta sammanhang äga sitt intresse att överblicka de olika principer för domsagoregleringarna, som under de senaste hundra åren blivit följda.

I början av 1800-talet funnos under Svea hovrätt 30 och under Göta hovrätt 54 domsagor. Den del av rikets område, som ungefär motsvarade det nuvarande Sverige, var således indelad i sammanlagt 84 domsagor. Under de första tre årtiondena av 1800-talet skedde några enstaka, mindre betydande förändringar i domsagoindelningen, varigenom domsagornas antal småningom ökades till 90. I samband med att på 1840-talet fråga uppkom om reform av fängelseväsendet, särskilt cellsystemets införande och rannsakningsfängelsernas centraliserande, togs även spörsmålet om en mera allmän omreglering av domsagorna upp till behandling. Sedan justitiestatsministern greve A. Posse den 31 mars 1846 framlagt ett förslag [4] till reglering av rikets läns-, härads- och stadsfängelser och detta förslag varit föremål för granskning av särskilda kommitterade i orterna, upprättade Posse ett den 17 februari 1847 dagtecknat och samma dag i statsrådet anmält reviderat förslag [4] till reglering av rikets läns-, härads- och stadsfängelser samt av domsagorna. I yttrandena över det förra förslaget hade från flera håll framhållits önsk-

[1] Med iakttagande av vissa av 1928 års riksdag beslutade domsagoregleringar.

[2] Folkmängdssiffrorna hänföra sig till ingången av år 1928.

[3] Oberäknat de 7 största städerna.

[4] Förslaget blev sedermera utgivet från trycket.

värdheten av en snabbare rättsskipning i brottmål, i samband varmed framfördes tanken på inrättande av särskilda brottmålsdomstolar för rannsakning med häktade personer. Vid ärendets anmälan i statsrådet förenämnda dag den 17 februari 1847 förklarade Posse sig icke kunna biträda tanken på inrättande av dylika domstolar. Det funnes en annan utväg, som vore vida säkrare till sin verkan, medförde mindre kostnad för statskassan och mindre rubbning i allmänna rättegångsordningen, den nämligen att *dela* domsagorna. F. ö. syntes en ny reglering av domsagorna, lämpad efter göromålens mängd och allmänhetens bekvämlighet samt efter grundsatsen av ett tingsställe för hela domsagan och av häradsrätternas mera än dittills oavbrutna verksamhet, redan i sig själv vara så viktig och av behovet påkallad, att den sannolikt måste förr eller senare genomföras oberoende av fängelsesystemet. En förändring i antydd riktning skulle medföra en snabbare rättsskipning, och bl. a. kunde det därefter bliva till fördel för de mindre städerna att få i judiciellt avseende förläggas under landsrätt. Antalet domsagor enligt förslaget skulle bli 134. Domsagornas befolkningssiffra uppgick till i genomsnitt omkring 23 000.

Ifrågavarande förslag lades därefter till grund för den omreglering av domsagorna, som ägde rum de sista åren av 1840-talet och under följande årtionde. Vid 1860-talets början ansågos de önskvärda domsagoregleringarna vara i huvudsak genomförda [1]. Resultatet av förändringarna torde framgå därav, att antalet domsagor, som år 1847 uppgick till 90, år 1860 stigit till 102.

Nytt förslag till domsagoindelning utarbetades därefter av den kommitté, som den 30 maj 1868 framlade förslag till stadga angående allmänna underdomstolarna å landet m. m. I vad angår domsagornas antal ifrågasatte kommittén allenast en ökning från dåvarande 103 till 104 domsagor. Även under 1870-talet fortsattes domsagodelningarna. Vid 1880-talets början hade domsagornas antal stigit till 116.

I Nya lagberedningens år 1884 avgivna principbetänkande (del I sid. 177 o. f.) framhölls önskvärdheten av att varje domsaga måtte utgöra allenast *en* domkrets. Beredningen utarbetade ett detaljerat förslag till domsagoindelning, varvid i fråga om domsagornas utsträckning iakttogs den grundsatsen, att högsta avståndet till domsäte i södra och mellersta delarna av landet icke finge överstiga 4 mil, men att i den nordliga delen av riket avståndet kunde vara större och intill 10 mil. Enligt planen (del IV sid. 5 o. f.) skulle samtliga rikets städer, med undantag allenast av Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall, Gävle, Norrköping och Marstrand, förenas med kringliggande landsbygd under gemensamma domstolar. I de 6 förstnämnda städerna borde den självständiga jurisdiktionen bibehållas i anseende till mängden av göromålen [2] och i Marstrand med hänsyn till stadens avsöndrade läge. Antalet stadsdomsagor utgjorde alltså 7. Övriga domsagor enligt

[1] Se k. brev den 7 februari 1860 och riksdagsberättelsen 1862—63 sid. 7.

[2] Folkmängden i Malmö uppgick vid tiden i fråga till omkring 36 000. Motsvarande siffra var för Sundsvall 8 500, för Gävle 18 500 och för Norrköping 27 500.

förslaget uppgingo till 108, varvid för 10 domsagor räknades med anställande av förutom häradshövdingen en särskild biträdande domare. Då, såsom förut nämnts, hela antalet domsagor vid tiden för avgivande av beredningens förslag uppgick till 116, oberäknat de städer, som hade egen jurisdiktion, innebar således beredningens förslag en första brytning med den rådande tendensen att öka domsagornas antal och minska deras omfång.

Även efter framläggande av Nya lagberedningens förslag ägde emellertid domsagodelningar fortfarande rum. Visserligen ökades domsagornas antal under slutet av 1800-talet endast med 2, så att totalantalet vid utgången av år 1900 uppgick till 117, men under 1900-talets båda första årtionden tog rörelsen ånyo fart. Vid 1921 års ingång uppgick sålunda domsagornas antal, efter genomförande av vissa av 1920 års riksdag beslutade delningar, till 125.

Under de år, som förflutit efter 1920, kan en motsatt tendens i fråga om domsagoregleringarna iakttagas. Då fråga år 1921 uppkom om delning av Södra Roslags domsaga, förordade processkommissionen i ett den 25 februari 1922 avgivet utlåtande, att, i stället för att en delning skedde av domsagan, en uppdelning måtte verkställas av arbetsbördan, så att häradshövdingen befriades från det tidsödande arbetet med kontrollen över inskrivningsärendena, varigenom han bleve satt i tillfälle att uteslutande ägna sig åt den egentliga dömande verksamheten. För handhavande av inskrivningsväsendet skulle i stället inrättas en särskild inskrivningsdomartjänst. Processkommissionens organisationsförslag upptogs av Kungl. Maj:t i proposition (nr 206) till 1922 års riksdag. Förslaget blev av riksdagen bifallet (skr. nr 264), dock erhöll anordningen allenast provisorisk karaktär, nämligen för en tidrymd av 3 år. Sedermera har den emellertid successivt prolongerats, senast genom beslut vid 1928 års riksdag.

Det må i förevarande sammanhang erinras om, att frågan om grunderna för domsagoregleringarna gjorts till föremål för ett yttrande av chefen för justitiedepartementet i statsverkspropositionen (II H. T. sid. 75) till 1926 års riksdag. Departementschefen uttalade sig här till förmån för en successiv domsagoreglering i riktning mot större enheter. Riksdagen (skr. nr 317) anslöt sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen och framhöll, att den ifrågasatta omregleringen av domsagorna till större enheter såväl i organisatoriskt hänseende som ur allmän rättsskipningssynpunkt finge anses erbjuda obestridliga fördelar.

Efter vissa av 1926 och 1928 årens riksdagar beslutade omregleringar uppgår domsagornas antal till 120.

* * *

Arbetsbördan i lagmansrätterna.

Härefter torde till behandling närmast få upptagas frågan om beräkningen av de i en framtida domsagoorganisation erforderliga arbetskrafterna. Till belysning av detta spörsmål må till en början lämnas några uppgifter rörande den nuvarande arbetsbördan i underrätterna.

I följande tabell äro sammanförda vissa uppgifter angående antalet genom slutligt utslag avgjorda tvistemål och brottmål i häradsrätter och rådhusrätter under fyraårsperioden 1923—1926.

	Genom slutligt utslag avgjorda *tvistemål* (inberäknat brottmål, däri talan om ansvar ej förts) [1]		Genom slutligt utslag avgjorda *brottmål*, däri talan om ansvar förts [2]	
	Häradsrätter	Rådhusrätter	Häradsrätter	Rådhusrätter
1923	17 941	25 122	20 857	55 558
1924	17 133	23 899	22 244	57 862
1925	17 979	23 628	25 814	55 894
1926	16 563	22 389	25 342	53 113
Medeltal per år	*17 404*	*23 760*	*23 564*	*55 607*

Såsom av tabellen inhämtas, uppgår medeltalet per år avdömda tvistemål och brottmål vid häradsrätterna till omkring 41 000 och vid rådhusrätterna till omkring 79 000 eller till sammanlagt omkring 120 000 mål. Emellertid är att märka, att i de för rådhusrätterna anförda siffrorna — i jämförelse med motsvarande siffror för häradsrätterna — ingår för civilmålens del ett större antal icke tvistiga mål och för brottmålens del ett större antal bagatellartade brottmål. En på rättsstatistiken grundad beräkning ger vid handen, att de anförda medeltalssiffrorna fördela sig sålunda:

1) *tvistemål:*
   a) tredskovis avdömda eller omedelbart medgivna:
      häradsrätter ... 7 954
      rådhusrätter ... 16 263
   b) övriga (d. v. s. tvistiga):
      häradsrätter ... 9 450
      rådhusrätter ... 7 497
2) *brottmål:*
   a) brottmål enligt specialförfattningar m. m.: [3]
      häradsrätter ... 19 273
      rådhusrätter ... 50 622
   b) övriga brottmål (strafflagsmål): [4]
      häradsrätter ... 4 291
      rådhusrätter ... 4 985

[1] Ej inräknade äro mål, som före inställelsen förfallit eller efter upptagandet avskrivits eller däri förlikning av rätten jämlikt R. B. 20: 2 stadfästs.

[2] Ej inräknade äro mål, som före inställelsen förfallit, efter upptagandet avskrivits eller till annan domstol förvisats.

[3] Till denna grupp räknas mål angående brott eller förseelse mot S. L. 11: 15 eller 18: 15 eller annan lag eller författning än S. L., krigslagen eller tryckfrihetsförordningen. Har någon varit häktad i målet, har detsamma ej räknats till denna grupp. Flertalet hithörande mål torde få anses vara av bagatellartad natur.

[4] Såsom »strafflagsmål» räknas mål angående brott eller förseelse mot strafflagen utom S. L. 11: 15 eller 18: 15 samt annat mål, däri någon varit häktad.

Sammanräknas de verkligt tvistiga civilmålen med strafflagsmålen, bli siffran på hela antalet mera krävande mål för häradsrätterna 13 741 och för rådhusrätterna 12 482.

Enligt häradshövding SCHLYTERS förslag till domsagoindelning skulle, såsom förut är nämnt, följande städer bilda egna domsagor, nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Gävle och Örebro. De framtida lagmansrätterna i dessa städer få således omedelbart övertaga den dessa städers rådhusrätter hittills åvilande arbetsbördan. De mål, som härröra från övriga städer, komma däremot att överflyttas till de för land och stad gemensamma lagmansrätterna. På dessa kommer således att vila en arbetsbörda, motsvarande den, som nu åvilar häradsrätterna samt rådhusrätterna i samtliga andra städer än de ovan nämnda. Det kan äga sitt intresse att undersöka, huru de olika slag av mål, som avgjorts vid rådhusrätterna, fördela sig på rådhusrätter i de städer, som komma att utgöra egna domsagor, resp. de städer, som skola sammanföras med landsbygden till gemensamma stads- och lantdomsagor. En bearbetning av statistiken för åren 1923—1926 visar, att i de sju största städerna utgjorde, i medeltal för år räknat, antalet genom slutligt utslag avgjorda[1]:

icke tvistiga civilmål	6 537
tvistiga civilmål	4 574
brottmål enligt specialförfattningar m. m.	32 535
övriga brottmål	3 003
Summa	46 649

En jämförelse mellan arbetsbördan — uttryckt i antalet genom slutligt utslag avgjorda mål[1] — i de nuvarande häradsrätterna och i de förenade stads- och lantdomkretsarna har gjorts i nedanstående tabell.

1	2	3	4	5
Mål	Arbetsbördan i			De i kol. 4 avsedda lagmansrätternas arbetsbörda i % av häradsrätternas arbetsbörda
	Häradsrätterna	Rådhusrätterna, utom i de sju största städerna	Summa[2]	
Icke tvistiga civila mål	7 954	9 726	17 680	222
Tvistiga civila mål	9 450	2 924	12 374	131
Samtliga civila mål	*17 404*	*12 650*	*30 054*	*173*
Brottmål enligt specialförfattningar	19 273	18 088	37 361	194
Övriga brottmål	4 291	1 982	6 273	146
Samtliga brottmål	*23 564*	*20 070*	*43 634*	*185*
Samtliga mål	*40 968*	*32 720*	*73 688*	*180*

[1] Vad ovan sid. 37 not 1 och 2 yttrats gäller även i fråga om de i det följande anförda siffrorna.

[2] Summan = beräknad arbetsbörda i de lagmansrätter, vilkas domkrets omfattar enbart landsbygd eller landsbygd och stad.

Om antalet mål vore ett riktigt uttryck för arbetsbördan, skulle för de till lagmansrätter ombildade häradsrätterna arbetsbördan bliva ökad med ungefär 80 %. Emellertid måste hänsyn tagas därtill, att i städerna antalet bagatellartade mål — såväl civil- som brottmål — är avsevärt mycket större än på landsbygden, i följd varav man torde kunna beräkna, att arbetsbördan i de nuvarande häradsrätterna vad målen angår skulle ökas blott med omkring hälften.

Avseende bör emellertid jämväl fästas vid antalet *ärenden*. Dessa belasta de nuvarande häradsrätterna i betydligt högre grad än rådhusrätterna. Antalet slutligt handlagda andra ärenden än konkurser och ackordsförhandlingar utan konkurs uppgick vid häradsrätter, resp. rådhusrätter till:

År	Häradsrätter	Rådhusrätter
1923	290 854	136 992
1924	281 345	137 228
1925	287 964	135 654
1926	286 179	140 737
Medeltal per år	*286 586*	*137 653*

Av det för rådhusrätterna angivna medeltalet 137 653 ärenden belöper i runt tal 80 000 på de sju största städerna. Således skulle återstå omkring 57 000 ärenden, som från rådhusrätterna skulle överflyttas till lagmansrätterna och där förenas med de omkring 286 000 ärenden, som handläggas vid häradsrätterna. Sammanlagt skulle då på lagmansrätterna läggas omkring 343 000 ärenden om året, vilket innebär en ökning med omkring 20 %. Generellt sett kan man således säga, att arbetsbördan, vad ifrågavarande ärenden angår, i de lagmansrätter, som icke uteslutande komma att bestå av stadsområde, blir, jämförd med häradsrätternas nuvarande arbetsbörda, ökad med omkring en femtedel.

Vad slutligen angår *konkursärendena* angivas i nedanstående tabell siffrorna för de vid häradsrätter och rådhusrätter under resp. år anhängiggjorda konkurser:[1]

År	Häradsrätter	Rådhusrätter
1923	2 128	1 666
1924	1 981	1 569
1925	1 855	1 636
1926	1 790	1 587
Medeltal per år	*1 939*	*1 615*

Ser man nu till, i vilken omfattning det för rådhusrätterna angivna antalet konkurser belöper på de sju största städernas rådhusrätter och på övriga rådhusrätter, visar sig, att på förstnämnda städer belöper i runt tal 900 konkurser och alltså på övriga rådhusrätter omkring 700 konkurser.

[1] I siffrorna ingå alltså ej: förfallna, ej upptagna eller avslagna konkursansökningar.

Därest detta antal konkurser förenas med de hos häradsrätterna nu handlagda omkring 1 940 konkurserna kommer hela arbetsbördan, såvitt gäller de anhängiggjorda konkurserna, att uppgå till omkring 2 640 ärenden, vilket innebär en ökning jämfört med motsvarande arbetsbörda i häradsrätterna med något mera än en tredjedel.

Med ledning av ovan anförda siffror torde sålunda kunna sägas, att den effektiva ökningen av arbetsbelastningen i de nuvarande häradsrätterna skulle genom städernas förening med landsbygden komma att utgöra högst hälften. Med hänsyn till att arbetsökningen i fråga om ärendena emellertid är avsevärt mindre än i fråga om målen, kommer dock sannolikt den effektiva arbetsökningen att bliva något mindre än hälften.

Vid bedömande av de anförda siffrornas betydelse för beräkningen av det erforderliga antalet arbetskrafter måste emellertid tagas i betraktande vissa faktorer, som sammanhänga med den av processkommissionen förordade rättegångsordningen. Även om man utgår från, att frekvensen av mål och ärenden förblir ungefär densamma som för närvarande, torde dock det nya rättegångssystemet i vissa hänseenden komma att medföra en ej oväsentlig arbetsbesparing.

För de tvistiga civilmålens del synes förändringen bli mindre framträdande. I dessa mål är avsett, att protokollföring skall äga rum under de förberedande förhandlingarna vid rätten. I detta hänseende lärer således någon nämnvärd besparing i fråga om arbetskrafterna knappast vara att förvänta. Genom den starkare koncentration i målens handläggning, som med det nya rättegångssättet kan emotses, kommer emellertid säkerligen — jämfört med nuvarande förhållanden — en del tid att besparas domstolen; och skulle den av processkommissionen i princip förordade rent muntliga förhandlingsmetoden vid huvudförhandlingen komma till genomförande, blir givetvis arbetet med protokollföring vid nämnda förhandling icke synnerligen tidsödande.

I fråga om brottmålens handläggning lärer säkerligen en betydande lättnad i underrätternas arbetsbörda vara att påräkna. Ett avsevärt antal av de s. k. polisförseelserna torde nämligen framdeles bli avgjorda medelst institutet strafföreläggande. Någon generell beräkning rörande den omfattning, i vilken berörda slag av förseelser kunna förväntas bli avgjorda i nu nämnd ordning, har ej varit möjlig att utan tidsödande undersökningar vinna. Det må allenast omnämnas, att en för Stockholms polisdomstols del gjord utredning givit vid handen, att de tilltalade i omkring 9 400 av de tillhopa c:a 12 700 mål, som 1926 avdömts vid domstolen, eller i omkring 75 % av alla polismålen, lämnat polismyndigheten fullmakt om erkännande av den tilltalade förseelsen. Vid Norrköpings poliskammare, vilken 1926 avdömt i runt tal 630 mål, har omkring hälften utgjorts av dylika s. k. fullmaktsmål.

Vad angår de viktigare brottmålen kan en lättnad i domstolens arbetsbörda — jämfört med nuvarande förhållanden — beräknas inträda därigenom, att den förberedande utredningen i målet är avsedd att så gott som helt läggas på åklagaren. Medan f. n. domstolen under upprepade rättegångstillfällen har anledning att taga befattning med utredningsarbetet, sådant detta successivt framskrider, kommer framdeles, med den koncentration av huvudförhandlingen till om möjligt ett rättegångstillfälle, som är avsedd, utredningen att framläggas för domstolen i slutgiltigt skick. På förberedelsens stadium skulle lagmansrätten ha att taga befattning med ärendet endast i fall häktning eller husrannsakan ifrågakommer, varjämte i vissa fall även frågor, huruvida vid den förberedande undersökningen rätteligen tillgått, ävensom frågor rörande verkställande av beslag kunna underställas rättens prövning. Det är givet, att den befattning med förberedelserna i brottmålsrättegången, som sålunda enligt den nya ordningen skulle ankomma på rätten, kan beräknas bli avsevärt mindre tidskrävande än den ofta upprepade handläggning av brottmålen på förberedelsens stadium, varmed underrätterna f. n. belastas.

Även för inskrivningsärendenas del synes, utan att rättssäkerheten behöver äventyras, en betydande förenkling kunna genomföras, framför allt i fråga om skrivarbetet. Den nuvarande ordningen för expeditioners utfärdande i dessa ärenden sammanhänger ju med sportelväsendet, och en förenkling i förfarandet skulle givetvis f. n. vålla en avsevärd minskning i underrättsdomarnas inkomster. Avskaffas sportelväsendet i samband med processreformen, bortfaller berörda hinder och möjlighet är given för ett rationellt ordnande av inskrivningsärendenas expediering. Det må erinras om, att detta spörsmål redan tidigare varit föremål för överväganden. I sitt den 31 december 1907 avgivna förslag till jordabalk (II sid. 228 o. f.; sid. 618) förordade lagberedningen en omläggning av fastighetsbokföringen därhän, att inskrivningen i fastighetsboken erhölle självständig betydelse. Inskrivningen i boken måste då, framhöll beredningen, vara så fullständig, att den fullt kunde ersätta protokollet. Detta kunde i så fall inskränkas till en summarisk uppgift å anmälda ärenden med upptagande av vad som förekommit vid förhandling inför rätta, där sådan ägt rum. I fråga om de handlingar — köpebrev och andra åtkomsthandlingar, inteckningsreverser m. m. — som låge till grund för ansökningen om inskrivning, ansåg beredningen den gällande ordningen med dessa handlingars upptagande i protokollet böra tills vidare bibehållas. Såsom alternativ framlade emellertid beredningen ett förslag till införande av ett aktsystem (II sid. 618), varvid ifrågavarande handlingar tänktes för varje ärende bli sammanförda till en akt, innesluten i ett särskilt omslag, varå skulle göras erforderliga anteckningar om ärendet. Det är givet, att med ett sådant system en betydande minskning i arbetsbelastningen bör kunna vinnas. Någon protokollsutskrift till sökanden skulle i dylikt fall ej behöva annat än undantagsvis ifrågakomma. Däremot torde givetvis en avskrift av akten — motsvarande det

nuvarande renovationsexemplaret av protokollet — även framdeles böra insändas till vederbörande hovrätt. Skulle sökanden åläggas att ingiva handlingarna i två avskrifter, vid äventyr att avskrift bleve på sökandens bekostnad ombesörjd av domaren, skulle en avsevärd minskning i skrivarbetet på domsagokanslierna kunna äga rum, ehuru givetvis avskrifternas överensstämmelse med originalet finge granskas å kansliet. Svea hovrätt har i sitt utlåtande över processkommissionens förslag (Yttranden sid. 22) uttalat sig för införande av aktsystemet i fråga om inskrivningsärendena.

I samband med det sagda må betonas önskvärdheten av, att även protokollsskrivningen i erkända eller tredskovis avdömda kravmål må bliva i görligaste mån inskränkt.[1]

Arbetsfördelningen inom lagmansrätterna.

Innan i det följande domsagoindelningen upptages till detaljbehandling, må först beröras vissa allmänna spörsmål rörande arbetsfördelningen inom lagmansrätterna. Antalet erforderliga arbetskrafter blir helt naturligt väsentligen beroende på, huru härvid förfares.

Såsom processkommissionen påpekat, torde för lagmansrätterna böra fastställas särskilda arbetsordningar, däri arbetsfördelningen mellan de olika domarna och tjänstemännen vid rätten närmare fixeras. Det ankommer givetvis icke på denna utredning att framlägga något detaljförslag i sådant hänseende. Här må endast i korthet angivas de allmänna förutsättningar, varpå den följande beräkningen är byggd. Vid arbetsfördelningens bestämmande torde man, såsom processkommissionen framhållit, böra utgå ifrån, att de viktigare tviste- och brottmålen hänföras till lagmannen. De smärre tviste- och brottmålen borde enligt kommissionens mening samlas hos en av rådmännen, medan inskrivnings- och i åtskilliga fall jämväl överexekutorsärendena syntes böra förläggas till den andre rådmannen.

Om emellertid *rådmansbefattningarna* med undantag av inskrivningsdomartjänsterna, såsom ovan (sid. 21 o. 26) ifrågasatts, göras till genomgångsplatser och besättas med personer, som vunnit hovrättsutbildning och i vissa fall redan tjänstgjort såsom ledamöter i hovrätten, så bör givetvis deras tjänstgöring i underrätt ordnas så, att den kvalitativt sett innebär en stegring i arbetsuppgifterna. Skulle emellertid rådmännen huvudsakligen få sig anvisade de smärre tviste- och brottmålen, vilka f. n. till en del handläggas på tremanstingen av förste notarierna, lärer nyss anförda önskemål ej kunna tillgodoses. Det må också påpekas, att de nuvarande biträdande domarna, vilka ju kunna sägas i viss mån utgöra en motsvarighet till de framtida rådmännen, enligt tillämpad

[1] Det torde ej vara uteslutet, att i dessa mål rättens utslag bleve meddelat omedelbart å själva stämningsansökningen, utan att någon särskild protokollsutskrift behövde ifrågakomma. Om part ålades att ingiva ansökningen i 3 exemplar, kunde ett exemplar, försett med avskrift av stämningsresolution, delgivningsbevis och utslag samt med uppgift, huruvida part varit personligen tillstädes, och eventuellt namn på anlitat ombud, kvarligga hos rätten och där fylla den funktion, som protokollet f. n. har. Ett liknande system har på sina håll vunnit tillämpning i utlandet.

praxis [1] i avsevärd utsträckning anlitas för avdömande även av viktigare mål. De s. k. tremanstingsmålen ha i många fall undantagits från deras handläggning, och i stället ha de biträdande domarna inställts på att alternerande med häradshövdingen hålla allmänna sammanträden, vare sig de därvid tjänstgöra såsom rättens ordförande viss rättegångsdag under dylikt sammanträde, eller de handhava ordförandeskapet å samtliga rättegångsdagar under vissa bestämda sammanträden.

Även en annan synpunkt förtjänar emellertid att uppmärksammas vid ett bestämmande av de framtida rådmännens arbetsuppgifter, och det är hänsynen till de unga domsagojuristernas utbildningsmöjligheter. Det är givet, att, om den dömande verksamheten helt lägges på lagmännen och rådmännen, de aspiranter, som på notariestadiet tjänstgöra i domsagorna, bliva hänvisade enbart till kanslitjänstgöring. Att en dylik ordning skulle innebära en betydande och beklaglig försämring i den yngre generationens juristutbildning, ligger i öppen dag.

Det må i detta sammanhang nämnas, att under senare tid fråga förevarit om en utvidgning av de nuvarande förste notariernas domarkompetens utöver den gräns, som betingas av tremanstingslagen. Sålunda ifrågasatte de sakkunniga, som den 31 december 1924 avgåvo förslag till vissa ändringar i domsagostadgan (statens offentliga utredningar 1925, nr 14), att en utökning borde ske av de grupper av mål, vilka kunde å allmänt tingssammanträde handläggas av förste notarie, som icke ägde kompetens att handlägga samtliga å dylikt sammanträde förekommande mål. Därvid var tänkt, att området för notariernas kompetens skulle vidgas med de brottmål, för vilka den normala strafflatituden översteg 500 men ej 1 000 kr. böter. Därefter har styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 november 1927 hemställt, att ifrågavarande sakkunnigas förslag måtte med vissa jämkningar genomföras, och Kungl. Maj:t har numera genom kungörelse den 14 juni 1928 angående ändring i bl. a. domsagostadgans 21 och 23 §§ bifallit berörda framställning.

När sålunda under nuvarande förhållanden behov framträtt att utöka förste notariernas domarbefogenhet — ett önskemål, som torde vara väl motiverat redan ur utbildningssynpunkt — så måste givetvis tvekan uppstå, huruvida det kan vara lämpligt att, frånsett vikariatsmöjligheterna, framdeles helt avstänga de unga domaraspiranterna från varje självständig domarverksamhet på notariestadiet. Det har också i yttrandena över processkommissionens förslag från flera håll — bl. a. reservationsvis i Svea hovrätt (Yttranden sid. 79) — uttalats såsom ett önskemål, att tillfälle beredes domaraspiranterna att även vid unga år utöva domarvärv. Med hänsyn till vad sålunda yrkats och i enlighet med de direktiv, som chefen för justitiedepartementet under utredningens gång lämnat, är den i det följande gjorda beräkningen av arbetskrafterna byggd på den förutsättningen, att förste notarie

[1] Se härom en i Svensk juristtidning 1928 sid. 412 gjord sammanställning av de biträdande domarnas arbetsuppgifter.

efter tillhopa två års tjänstgöring i domsaga vinner en på visst sätt begränsad domarbefogenhet.

Det är att märka, att, medan förste notarien f. n. vinner en dylik begränsad domarbefogenhet redan efter ett års tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding, han framdeles skulle vinna begränsad domarkompetens först efter två års tjänstgöring, alltså vid en tidpunkt, då med det nuvarande utbildningssystemet notarien anses mogen att förrätta ett visst antal allmänna sammanträden och därvid avdöma även de svåraste målen. Ej minst med hänsyn till nu berörda förhållande torde böra undersökas, om ej efter två års kanslitjänstgöring förste notarien kunde tagas i anspråk för den dömande verksamheten i något vidare omfattning. Sålunda kunde han möjligen erhålla befogenhet att, efter lagmannens prövning i varje särskilt fall, handlägga och avdöma brottmål, för vilka den normala strafflatituden ej överstiger 6 månaders fängelse[1], samt måhända även tvistiga civilmål av enklare beskaffenhet.

Om på domsagokansliet tjänstgörande förste notarie på antytt sätt tages i anspråk jämväl för dömande verksamhet, kommer därigenom en minskning att äga rum i den arbetsbörda, som eljest skulle åvila rådmannen. I en del domsagor lärer därvid den dömande verksamheten kunna beräknas ej bliva större, än att lagmannen själv skall kunna medhinna handläggning av de mål, som ej skulle ankomma på förste notarien.

Arbetsfördelningen mellan *förste och andre notarierna* torde i förevarande sammanhang ej behöva mera ingående beröras. Här må allenast nämnas, att det beräknats, att en notarie efter minst ett halvt års förberedelsetjänstgöring å domsagokansliet skall komma att erhålla anställning såsom »andre notarie». I denna egenskap har han att i likhet med de nuvarande andre notarierna biträda de i domsagan tjänstgörande domarna. Efter ett halvt års andre notarietjänstgöring — således efter sammanlagt ett års kanslitjänstgöring — bör aspiranten erhålla kompetens såsom »förste notarie». Han skulle då äga befogenhet att på eget ansvar handlägga ärenden av samma beskaffenhet, som nu efter blott ett halvt års förberedelsetid jämlikt 1 § domsagostadgan kunna anförtros åt förste notarie. Efter ytterligare ett års tjänstgöring skulle notarien erhålla den begränsade domarkompetens, varom ovan nämnts.

Vad angår frågan om inrättande av särskilda *rådmansbefattningar för inskrivningsärenden* må erinras om vad som tidigare yttrats rörande önskvärdheten av att i görligaste mån begränsa dessa befattningars antal. Inskrivningsdomartjänst har därför icke beräknats för andra domsagor än dem, där ifrågavarande arbetsuppgifter äro av den omfattning, att en dylik tjänsteman kan beräknas bliva fullt sysselsatt med handläggningen av hithörande

[1] Vid huvudförhandling i de s. k. polismålen (avseende brott, vilka icke kunna förskylla strängare straff än sex månaders fängelse) från större stad eller visst annat område, skall enligt processkommissionens förslag (del I sid. 107), när Konungen förordnat därom, lagmansrätten utgöras av lagfaren domare ensam.

ärenden. Det må nämnas, att å den nuvarande inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga allenast upptagas ärenden tillhörande lagfarts-, inteckningsoch tomträttsprotokollen, varjämte å avdelningen utfärdas expeditioner och bevis, som grunda sig på nämnda protokoll. Det lärer böra tagas under övervägande, om ej jämväl vissa andra småprotokollsärenden — t. ex. angående inregistrering av äktenskapsförord, boupptecknings och lösöreköp — borde överlämnas till de framtida inskrivningsdomarna.

Processkommissionen har ifrågasatt, att denne befattningshavare i regel jämväl skulle handlägga *överexekutorsärendena* (del I sid. 113). I den mån dessa ärenden avse förhållanden, som ha med inskrivningsväsendet att göra — framförallt de exekutiva auktionerna å fast egendom och vad därmed sammanhänger — torde en sådan arbetsfördelning vara lämplig.[1] Av överexekutor handläggas emellertid även en stor mängd ärenden av rent judiciell art. Hit höra framför allt lagsökningsärenden ävensom handräckningsärenden rörande fordrans utfående enligt lagen den 26 april 1907. Frågan om formerna för handläggningen framdeles av dessa ärenden torde ännu ej ha varit föremål för närmare prövning. Emellertid synes det lämpligt att vid organisationens utformande räkna med att prövningen av ifrågavarande slag av ärenden lägges på samme befattningshavare, som handhar de icke tvistiga civilmålens avdömande, d. v. s. enligt den här förordade organisationsplanen förste notarien.

En förhållandevis betungande grupp av överexekutorsärenden är den, som avhandlas i 8 kap. utsökningslagen, nämligen meddelande av kvarstad, skingringsförbud, reseförbud samt handräckning för rubbat besittningsförhållandes återställande eller för arrendators eller hyresgästs vräkande. Avgörandet av dessa ärenden kräver i allmänhet en provisorisk prövning av en tvistefråga, som är eller inom kort blir föremål för rättegång inför domstol. Huruvida inskrivningsdomaren, med den strängt specialiserade verksamhet han har, skulle i allmänhet vara lämpad att handlägga dessa ärenden, kan möjligen synas tveksamt. Är i domsagan anställd en rådman för den dömande verksamheten, torde ligga närmare att lämna ärenden av ifrågavarande slag till hans handläggning. I domsaga, där dylik befattningshavare saknas, torde prövningen av dessa ärenden kunna ankomma på lagmannen och efter hans bedömande möjligen även på en förste notarie.

Vad nu sagts torde även böra gälla prövning av ärenden rörande verkställighet av skiljedom ävensom av domstols dom i de fall, då verkställighet ej må äga rum, utan att överexekutor förordnat därom.

Processkommissionen (del I sid. 76) har ansett, att även förmanskapet över underexekutorerna och den därmed förbundna kontrollen över dessa borde

[1] På inskrivningsdomaren torde bl. a. även kunna läggas fördelning av expropriationsersättning, vilket bestyr f. n. åligger länsstyrelse (se lagen den 12 maj 1917 om expropriation 57 §), samt jämväl betalning till rättsägare ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal (se lagen den 8 april 1927 om inteckningshavares rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal 2 §).

överlämnas åt lagmansrätterna. Från ett stort antal av de över förslaget hörda myndigheterna[1] ha emellertid betänkligheter yppats mot förslaget i denna del. Vid den i det följande verkställda beräkningen av arbetskrafterna vid lagmansrätterna har ej heller räknats med, att kontrollen över utmätningsmännen skulle åläggas befattningshavare vid dessa domstolar.

Helt naturligt erbjuder det stora svårigheter att ens approximativt beräkna, vilken arbetsbörda — uttryckt i ett visst antal avgjorda mål — lämpligen kan tänkas bli ålagd *lagmannen*. För frågans bedömande torde det vara nödvändigt att först klargöra, i vilken omfattning lagmannen kan förväntas komma att deltaga i den förberedande handläggningen av tvistemålen. Processkommissionen har icke närmare angivit, huruvida förberedelsen i tvistiga civilmål borde handhavas av samme domare, som sedermera skall hålla huvudförhandlingen och döma i målet. Ur vissa synpunkter kunde det förefalla lämpligt, om ett ombyte på domarplatsen skedde mellan förberedelsen och huvudförhandlingen. Därmed skulle nämligen större garantier vinnas, för att tvistefrågan bleve mera allsidigt belyst. Har den domare, som under förberedelsen handhaft målet, lämnat något relevant faktum obeaktat och outrett, kan — i fall en annan domare leder huvudförhandlingen och därvid upptäcker bristen — tillfälle givas att få utredningen i ifrågavarande hänseende fullständigad. Emellertid möta ur andra synpunkter betänkligheter mot en dylik ordning; framförallt därför, att ett ombyte av förhandlingsledare måste medföra bristande kontinuitet i målets handläggning, varigenom äventyras den med det nya rättegångsförfarandet åsyftade koncentrationen. Det kan med fog befaras, att, i fall förberedelsen i svårutredda tvistemål skall handhavas av en mindre kvalificerad domare än den, som sedermera skall handlägga målet under huvudförhandlingen, uppskov måste vid sistnämnda förhandling äga rum, för att parterna skola bli i tillfälle att fullständiga bevismaterialet. F. ö. skulle en dylik ordning med skilda förhandlingsledare under rättegångens olika stadier avgjort strida mot de strävanden, som rått redan under nuvarande rättegångsordning, då man i syfte att befrämja målens skyndsamma avgörande sökt sörja för att samme domare handlägger målet vid de skilda rättegångstillfällena. Därtill kommer, att en organisation, där ett ombyte av rättens ordförande normalt äger rum, kommer att kräva en större domarpersonal, enär den kännedom om målet, som den ene domaren under förberedelsen förvärvat, ej blir utnyttjad, utan en ny domare måste spilla tid att i och för huvudförhandlingen sätta sig in i målet. Med hänsyn till vad som anförts utgår den i det följande gjorda beräkningen av arbetskrafterna från, att den domare, som handhaft förberedelsen, också bör — där ej särskilt hinder möter — handlägga målet vid huvudförhandlingen och döma i målet.

Såsom tidigare berörts, kommer domaren framdeles att till förberedelsen i

[1] Bl. a. hovrätten över Skåne och Blekinge (Yttranden sid. 123), häradshövdingeföreningen (a. a. sid. 217) samt flertalet länsstyrelser.

brottmål intaga en helt annan ställning än till förberedelsen i tvistemål. Den befattning, domaren kommer att hava med förberedelsen i förstnämnda slag av mål, begränsas nämligen till beslutanderätt ifråga om användande av vissa straffprocessuella tvångsmedel samt en viss övervakning av åklagarens sätt att leda förundersökningen. Därest i en domsaga vid sidan om lagmannen finnes en rådman för den dömande verksamheten, synes det lämpligt att på denne lägga berörda befattning med förberedelsen i brottmål. Eljest torde lagmannen i regel böra handlägga ifrågavarande ärenden.

Processkommissionen har föreslagit (del II sid. 177), att av åklagare meddelat strafföreläggande, som av den misstänkte godkänts, skall, om det avser böter till högre belopp än 100 kronor, underställas lagmansrättens prövning. Därest rätten finner betänklighet icke möta mot föreläggandet, meddelar rätten fastställelse därå; i annat fall skall föreläggandet av rätten undanröjas. Med prövningen av ifrågavarande strafföreläggande torde lagmannen icke behöva belastas, utan synes befattningen därmed kunna överlämnas till förste notarie.

I förevarande sammanhang lärer även böra beröras frågan om lagmannens ställning till inskrivningsväsendet. I de domsagor, där särskild inskrivningsdomare kommer att anställas, torde lagmannen icke behöva ägna någon särskild tid åt övervakande av inskrivningsärendenas handläggning. Enligt den beräkning av antalet inskrivningsdomare, som i det följande sker på grundval av häradshövding Schlyters plan till domsagoindelning, skulle emellertid dylik befattningshavare anställas allenast i 52 domsagor. I övriga 41 domsagor kommer således någon ordinarie befattningshavare för inskrivningsgöromålens handhavande icke att finnas tillgänglig. Det kunde synas, som om i dylikt fall en i domsagan tjänstgörande rådman med fiskals- eller assessorskompetens kunde få sig ålagt att övervaka inskrivningsväsendet. Emellertid torde för en sådan övervakande verksamhet vara av vikt, att den utföres av en person, som mera stationärt är bunden vid domsagan, enär kontinuiteten och den grundliga kännedomen om fastighetsförhållandena inom domsagan här spela stor roll. Ur nämnda synpunkt synes övervakningen av inskrivningsväsendet lämpligen böra bibehållas hos lagmannen.

Fråga blir då, vilken befattning lagmannen bör taga med hithörande ärenden. Det må nämnas, att Svea hovrätt i sitt yttrande över processkommissionens betänkande (Yttranden sid. 9) framhållit, att häradshövdingarna (lagmännen) i de domsagor, där särskild inskrivningsdomare icke bleve anställd, borde taga den befattning med inskrivningsväsendet, att själva avgörandet i ärendena skulle fattas av häradshövdingen (lagmannen), samt att han även skulle ha att bära ansvaret för anteckningarna i fastighetsboken. Däremot syntes det tidsödande arbetet med gravationsbevis kunna anförtros åt rättens sekreterare, åt vilken även borde kunna uppdragas övriga expeditionsgöromål, med undantag av stämpeluträkningen.

Den av Svea hovrätt i angivna hänseende föreslagna ordningen torde

kunna komma till genomförande i de domsagor, som icke skulle förses med särskild inskrivningsdomare. Att lagmannens sålunda begränsade befattning med inskrivningsväsendet i dessa domsagor skulle komma att över hövan inkräkta på den tid, han bör ägna åt den egentliga domarverksamheten, lärer icke vara att befara. Däremot kan — såsom även i vissa yttranden över processkommissionens förslag framhållits — det vara en fördel, att lagmannen icke helt avkopplas från inskrivningsväsendet i ifrågavarande domsagor. Nämnas må, att i Östra Värends domsaga, där f. n. biträdande domare halvårsvis förvaltar häradshövdingämbetet alternerande i ettdera av domsagans båda tingslag, den ordinarie häradshövdingen ålagts skyldighet att ombestyra och ansvara för införande i fastighetsböckerna av samtliga lagfarts- och inteckningsärenden, som förekommit under de tider, då domarämbetet förvaltats av biträdande domaren.

Processkommissionen torde preliminärt ha räknat med, att lagmannen i regel kan hålla huvudförhandling under 1 dag i veckan, och att å varje sessionsdag kunde handläggas och avdömas i genomsnitt 3 mål. Under ett till 43 arbetsveckor beräknat arbetsår skulle således lagmannen bli i tillfälle att handlägga och avdöma omkring 130 mål. Denna siffra torde möjligen få anses väl hög. Detta gäller särskilt de domsagor, där inskrivningsdomare icke kommer att anställas, utan lagmannen får den befattning med inskrivningsväsendet, som i det föregående angivits. Men även i domsagor med inskrivningsdomare torde försiktigtvis för lagmannens del icke böra räknas med en så hög siffra på antalet avgjorda mål, som processkommissionen preliminärt gjort. Det är nämligen att märka, att just domsagorna tillhörande den senare gruppen i allmänhet äro synnerligen omfattande och arbetstyngda. Givet är, att den på lagmannen ankommande fördelningen av arbetet på personalen i en dylik domsaga kommer att taga åtskillig tid i anspråk, och icke minst betydelsefullt är, att lagmannen även bör ha tid att ägna åt handledningen och utbildningen av de unga domaraspiranterna, som tjänstgöra i domsagan. Räknas med att lagmannen skall taga på sig en så stor del av den dömande verksamheten, som processkommissionen torde ha avsett, är fara värt, att just de senast berörda synnerligen betydelsefulla arbetsuppgifterna icke kunna på ett fullt nöjaktigt sätt tillgodoses.

Med hänsyn till de synnerligen skiftande förhållanden, som föreligga i olika domsagor, torde varje domsaga böra ur arbetssynpunkt bedömas för sig, varvid hänsyn även bör tagas till, huruvida bitingsställe är avsett att inrättas i domsagan.

Ett spörsmål, som i detta sammanhang också bör behandlas, gäller frågan om *vikariatsförhållandenas* ordnande. Vad till en början behov av semestervikarie för lagmannen beträffar, bli ju framdeles — om systemet med domstolsferier kommer till genomförande — förhållandena rätt olika de nuvarande. Den vikarie, som inträder under ferieperioden, lärer endast mera

sällan komma att handlägga några mera maktpåliggande domaruppgifter. I en domsaga, där rådman finnes anställd, bör givetvis denne inträda såsom vikarie för lagmannen under semestern. Tveksamt kan däremot vara, om i en domsaga, där rådmansbefattning icke inrättas, förste notarien bör betros med lagmansvikariat under ferietiden. Under vanliga förhållanden torde avgörande betänkligheter icke behöva möta mot en sådan anordning. Huvudförhandling i civilmål kommer ju under nämnda tid i regel icke att äga rum, och den förberedande handläggning, som ett civilmål kan komma att kräva under ferietiden, lärer näppeligen erbjuda så betydande svårigheter, att icke förste notarien skulle kunna omhänderhava ifrågavarande uppgifter. I brådskande civilmål (t. ex. växelmål) torde förste notarien under ifrågavarande tid kunna meddela utslag. Även i inskrivnings- och konkursärenden torde förste notarien i egenskap av lagmansvikarie böra äga att besluta. För brottmålens del kan däremot i fall av häktning behov uppstå av en mera kvalificerad vikarie för ledande av huvudförhandling i målet. Där så inträffar, lärer emellertid förhållandet vara känt i så god tid, att svårighet ej bör möta för lagmansvikarien att hos hovrätten anmäla förhållandet, varefter på hovrätten bör ankomma att förordna någon fiskal till vikarie för lagmannen i ifrågavarande mål. Där under ferietiden fråga skulle uppstå om domstols medverkan vid användande av straffprocessuella tvångsmedel (häktning, husrannsakan o. d.), torde däremot förste notarien kunna betros med handläggningen av dylikt ärende.

Beträffande vikarie för inskrivningsrådman ligger närmast till hands, att hans göromål övertagas av förste notarien under uppsikt av lagmannen. Förste notarien torde också i regel kunna förordnas att såsom vikarie uppehålla annan rådmansbefattning. Härvid kunna dock vissa jämkningar bliva nödvändiga i arbetsfördelningen mellan lagmannen och rådmansvikarien, så att den förre övertar vissa mål, som eljest kunnat överlämnas till rådmannen.

Vid behov av annan ledighet för lagman än semester lärer — i varje fall då det rör sig om längre tid — till vikarie böra förordnas någon hovrättsutbildad jurist.

Beträffande behovet av *skrivbiträden* komma givetvis förhållandena efter processreformens genomförande att ställa sig i vissa hänseenden olika mot för närvarande. Skulle protokollsskrivningen i mera avsevärd omfattning inskränkas, kommer detta att medföra, att behovet av skrivhjälp å domsagokanslierna betydligt minskas. Emellertid är att märka, att även i dylik händelse å kanslierna kommer att finnas en skiftande mängd förhållandevis mindre kvalificerade arbetsuppgifter, för vilka biträden utan juridisk utbildning med fördel torde kunna anlitas. Under nuvarande förhållanden, då häradshövdingarna själva avlöna skrivbiträdena, medan den juridiskt utbildade arbetskraften, notarierna, antingen står till förfogande utan ersättning eller också, vad angår förste notarie helt och andre notarie till väsentlig del, avlönas av statsverket, torde arbetsfördelningen på många

håll ske så, att även förhållandevis okvalificerat arbete får utföras av den juridiskt utbildade arbetskraften. Övertar nu staten framdeles även avlöningen av skrivbiträdena, bör möjlighet vara given för en mera rationell arbetsfördelning även mellan dessa båda grupper av befattningshavare. Det torde då vara lämpligt att i vidsträcktare omfattning, än nu mångenstädes sker, låta skrivbiträdena taga befattning med inskrivningsväsendet, med förande av rotlar och förteckningar m. m., medan den juridiskt utbildade personalens befattning med dessa uppgifter bör inriktas mera på en kontrollerande och övervakande verksamhet. Då framförallt notariernas arbetskraft genom nu skisserade anordning kommer att i ganska väsentlig omfattning frigöras, kan i stället deras tjänstgöring mera lämpas efter utbildningshänsynen. Notarierna böra därför mera, än f. n. är fallet, kunna sysselsättas med att biträda särskilt lagmännen vid den dömande verksamheten, bl. a. göra sammanfattningar i de olika målen om vad som av parterna anförts under skriftväxlingen och de förberedande förhandlingarna ävensom upprätta förslag till utslag m. m. — allt arbetsuppgifter, där för deras eventuella framtida verksamhet på domarbanan större utbyte är att förvänta. Genom en sådan anordning kan jämväl en önskvärd avlastning av lagmännen ske.

Behovet av skrivhjälp kommer helt naturligt att bli beroende av de i de olika domsagorna synnerligen skiftande förhållandena, vilka vid förevarande utredning, icke gärna kunna i allo överblickas. Det torde också för en beräkning av vad processreformen i sin helhet kostar icke vara nödvändigt att ingå härpå. Generellt sett utgår utredningen ifrån, att någon mera betydande minskning av de nuvarande skrivbiträdenas antal icke bör äga rum. Den i det följande verkställda beräkningen härav gör på skäl, som nyss nämnts, icke anspråk på att vara annat än en överslagsberäkning. Därvid har för det stora flertalet domsagor, omfattande stad och landsbygd eller enbart landsbygd, räknats så, att 1 skrivbiträde avsetts för envar av de egentliga domarna, lagmannen, inskrivningsdomaren och rådmannen, medan för notariernas del 1 biträde beräknats för 2 notarier.[1] I de sju största städernas domstolar komma helt naturligt förhållandena att även i nu ifrågavarande hänseende gestalta sig på ett säreget sätt. För dessa domstolars del har därför en mera individuell uppskattning av domstolens behov av biträden måst äga rum.

Den beräkning av de lagfarna arbetskrafterna i lagmansrätterna, som i det följande framlägges, är i överensstämmelse med de för utredningen lämnade direktiven grundad på den förutsättningen, att lagmansrätt i stadstingslag blir enmansdomstol. Det må emellertid påpekas, att, därest såsom lagrådet i sitt utlåtande[2] över processkommissionens betänkande hemställt, kollegialiteten skulle bibehållas i stadsdomstolarna, en sådan ordning torde

[1] Där antalet notarier är udda, har räknats med närmast högre jämna tal, t. ex. för 3 notarier 2 biträden, för 5 notarier 3 biträden.

[2] Statens off. utredn. 1928: 19.

låta sig genomföras, utan att en mera betydande utökning av arbetskrafterna skulle behöva äga rum. Några organisatoriska svårigheter möta tydligen icke i de domsagor, som skulle utgöras enbart av en stads område, således enligt föreliggande indelningsplan de sju största städerna. I domsaga åter, som skulle utgöras av såväl stads- som lanttingslag, torde ett domarkollegium i det förra tingslaget kunna bildas av lagmannen, en av rådmännen samt en förste notarie med domarkompetens. Dessa skulle däremot i lanttingslaget tjänstgöra såsom ensamdomare. Därest den kollegiala domstolstypen anses böra bibehållas i stadstingslagen, lärer ur ekonomisk synpunkt hinder för en sådan organisation ej möta.

Den ordning för vissa rådmanstjänsters besättande, som i det föregående förordats, nämligen med hovrättsutbildade jurister, som skulle inneha befattningen under ett visst antal år, måste särskilt för de större städernas rådhusrätter, som hittills själva handhaft rekryteringen, förefalla främmande. Visserligen kan även efter processreformens genomförande den hittillsvarande ordningen för dessa domstolars del bibehållas — och det föreslås också här nedan (sid. 327), att under övergångstiden rådmanstjänsterna i viss större omfattning bibehållas såsom sluttjänster — men det lärer säkerligen ur de yngre stadsdomarnas egen synpunkt vara önskvärt, att, såvitt möjligt, den nu rådande isoleringen mellan den statliga och den kommunala domarkarriären brytes och för befattningshavarna vid stadsdomstolarna befordringsmöjligheter öppnas i den högre statliga domarkarriären.

* * *

Den i det följande verkställda beräkningen av behovet av juridiskt utbildade arbetskrafter har till stor del grundats på en statistisk utredning rörande arbetsbelastningen i de nuvarande domsagorna och rådhusrätterna under åren 1923—1925, vilken utredning finnes återgiven i häradshövding Schlyters förut berörda utkast till domsagoindelning. Det har emellertid funnits önskvärt att i vissa hänseenden få berörda utredning kompletterad. Då relationen mellan de enklare och mera krävande målen ju i viss mån kommer till uttryck i antalet av de rättegångstillfällen, vid vilka ett mål handlagts, har en specialundersökning verkställts, avseende år 1926, varvid för de tvistiga civilmålens samt strafflagsmålens [1] del en uppdelning skett av målen, alltefter som de handlagts vid 1, vid 2 eller vid flera än 2 rättegångstillfällen. Det må nämnas, att därvid såsom »rättegångstillfälle» räknats allenast de tillfällen, då målet handlagts i och för utredning. Har således målet satts på utslag till ett kommande rättegångstillfälle, har detta senare icke medräknats.

Givetvis skulle varit önskvärt, om enahanda fördelning av målen skulle kunnat verkställas även beträffande den grupp av mål, som i det föregående benämnts »mål enligt specialförfattningar». Då emellertid uppgifter om

[1] Angående innebörden av termen »strafflagsmål» se ovan sid. 37 not 4.

antalet rättegångstillfällen i dessa mål ej lämnas till rättsstatistiken, hade en undersökning i sådant hänseende krävt en synnerligen vidlyftig utredning. För vinnande av en viss uppfattning om, till vilket antal nu ifrågavarande mål förekomma vid 1, vid 2 eller vid flera än 2 rättegångstillfällen, hava genom tillmötesgående från vissa underrättsdomare uppgifter erhållits rörande de vid deras domstolar handlagda specialmålen. Då en ganska nära överensstämmelse visat sig råda proportionsvis sett mellan målen vid de olika domstolarna, torde man vara berättigad att anse de sålunda erhållna siffrorna i stort sett vägledande för bedömande av berörda spörsmål även vid andra domstolar. Det har visat sig, att omkring 85 à 90 % av samtliga brottmål enligt specialförfattningarna handläggas vid allenast 1 rättegångstillfälle, medan omkring 7 à 8 % handläggas vid 2 rättegångstillfällen och återstoden vid 3 eller flera tillfällen. Det är således allenast en förhållandevis ringa del av dessa mål — högt räknat omkring 10 % — som kunna anses vara av mera krävande art. I den under avdelning C domsagovis meddelade översikten över »beräknad arbetsbörda» har medtagits en i huvudsak på medeltalssiffrorna för åren 1923—1925 grundad ungefärlig beräkning av hela antalet mål enligt specialförfattningar m. m.

Utöver nu berörda uppgifter har det också funnits önskvärt att komplettera den Schlyterska utredningen med siffror, som kunna tjäna till underlag för ett bedömande av, vilken arbetsbelastning överexekutorsgöromålens överflyttning till lagmansrätterna kan beräknas medföra. I sådant syfte hava från länsstyrelserna införskaffats uppgifter rörande antalet av de under åren 1925 och 1926 exekutivt försålda fastigheterna med fördelning efter fastigheternas belägenhet inom de administrativa områdena. Dessa siffror hava sedan fullständigats med de rättsstatistiska uppgifterna rörande antalet av de genom magistraternas försorg verkställda exekutiva auktionerna.[1]

I de här nedan under avdelning C anförda siffrorna å »beräknad arbetsbörda» i de föreslagna domsagorna hava även medtagits uppgifter å antalet 1926 avgjorda lagfartsärenden och inteckningsärenden. Såväl i fråga om dessa ärenden som i fråga om de under 1926 avdömda tvistiga civilmålen och strafflagsmålen ha — ifall större avvikelse föreligger från medeltalssiffrorna för åren 1923—1925 — dessa medeltalssiffror anförts i noter. Uppgifterna å folkmängden i domsagorna hänföra sig till utgången av år 1927.

Det må slutligen allenast erinras om, att vid arbetskrafternas beräkning helt naturligt icke alla för frågans bedömande betydelsefulla omständigheter

---

[1] Då uppgifterna avsett i ena fallet antalet exekutivt försålda fastigheter och i andra fallet antalet exekutiva auktioner, har icke kunnat undvikas, att en viss bristande överensstämmelse blivit rådande mellan uppgifterna för de skilda domkretsarna. I stort sett torde dock de anförda siffrorna belysa den ökning i arbetsbördan, som genom överexekutorsgöromålens överflyttning till domstolarna vållas.

kunnat vinna beaktande. Sedan tillfälle beretts vederbörande att ge de lokala önskemålen i sådant hänseende till känna, lärer ett säkrare underlag än nu funnits tillgängligt vara vunnet för en beräkning av de behövliga arbetskrafterna[1].

B. Lagmansrätterna i de sju största städerna.

1. Stockholm.

Nuvarande organisation

Stockholms *rådhusrätt* är f. n. organiserad på 8 avdelningar.

Å *1:a avdelningen* handläggas fastighetsärenden, familjerättsmål och förmynderskapsärenden.

För handläggning av fastighetsärenden är inom 1:a avdelningen bildad en särskild fastighetsavdelning. Å denna äro indelade borgmästaren, 1 rådman och 4 assessorer, som i lönehänseende äro likställda med civilassessorerna.

Av assessorerna handlägger 1 lagfarts- och tomtbildningsärenden, medan de 3 övriga syssla med inteckningss- och tomträttsärenden, av vilka 1 har ytterområdena Brännkyrka och Bromma samt 2 dela ärendena för det övriga stadsområdet. Den ene av assessorerna har dessutom fartygsinteckningar och förlagsinteckningar m. m.

Fastighetsavdelningen har sessionsdag varje måndag, och i sessionen deltaga borgmästaren och rådmannen samt assessorerna turvis, var och en för de ärenden han handlagt. I enahanda ordning handläggas mål angående äganderätt till fastighet m. m. Å samma session behandlas vissa mindre ärenden, i vilka magistratssekreteraren tjänstgör såsom tredje ledamot.

Å fastighetsavdelningen är dessutom anställd 1 inskrivningsnotarie, som verkställer inskrivningen i fastighetsböckerna, med undantag av böckerna för ytterområdena, i fråga om vilka motsvarande bestyr under kontroll av civilassessorn för dessa områden fullgöres av ett kvinnligt biträde.

Gravationsbevis utfärdas av vederbörande inteckningsassessor, äganderättsbevis av inskrivningsnotarien, resp. civilassessorn för Brännkyrka och Bromma. Ingivande och utlämnande av handlingar sker genom fastighetsavdelningens registratorskontor.

Antalet ordinarie kvinnliga biträden å fastighetsavdelningen är 10, av vilka 2 intaga ställningen av första biträden; det ena av dessa handhar inskrivningen för Brännkyrka och Bromma. Dessutom finnas omkring 8 extra biträden. Ett av dem tjänstgör å registratorsexpeditionen.

Å första avdelningens underavdelning för familjerättsmål tjänstgöra 2 ordinarie och 1 extra rådman samt 3 civilassessorer. Borgmästaren tjänstgör ej å denna avdelning.

[1] Det må här nämnas, att i den redogörelse för antalet nuvarande arbetskrafter, som lämnas under avdelning C, för att undvika onödiga upprepningar i allmänhet ej anmärkts, att i varje domsaga finnes häradshövding, liksom det vid beräkning av de framtida arbetskrafterna underförståtts såsom självklart, att i varje av dessa domsagor skall anställas en lagman.

Sessionsdagarna äro 3 i veckan. En av de ordinarie rådmännen deltar i 2 av dessa sessioner såsom ordförande. Den andre ordinarie rådmannen, vilken är samme rådman, som tjänstgör å fastighetsavdelningen, deltager å en sessionsdag, dock utan att utöva ordförandeskap. Den extra rådmannen deltager i alla 3 sessionerna och leder förhandlingarna under en av dessa. Envar av assessorerna har 1 sessionsdag i veckan.

Familjerättsavdelningen har för ingivande och utlämning av handlingar egen expedition, å vilken tjänstgöra 3 ordinarie samt 3 extra kvinnliga biträden.

Första avdelningens underavdelning för *förmynderskapsärenden* står i visst organisatoriskt samband med förmyndarkammaren. Enligt 13 § i lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap skall förmyndarkammaren upphöra med den verksamhet, som den i enlighet med äldre föreskrifter utövat. Övergångsvis skall dock förmyndarkammaren fortfarande handha förvaltningen av kontanta medel, som tillkomma omyndiga, frånvarande eller okända arvingar, i den mån dylika medel innestodo i förmyndarkammaren vid förmynderskapslagens ikraftträdande. Tillsvidare utses ej heller överförmyndare för Stockholm, utan tjänstgör förmyndarkammaren såsom överförmyndare. Vissa frågor om samtycke eller tillstånd till förvaltningsåtgärd upptagas och avgöras av viss ledamot av förmyndarkammaren eller ock av någon dess tjänsteman eller annan lämplig person, som rådhusrätten förordnar.

Närmare föreskrifter om förmyndarkammarens verksamhet hava sedermera meddelats i kungörelse den 21 november 1924 (nr 480). Enligt 2 § i denna kungörelse avgöras ärenden i förmyndarkammaren av borgmästaren och en rådman jämte en tjänsteman. Rådmannen är identisk med den, som tjänstgör å fastighets- och familjerättsavdelningarna, och för tjänstgöringen såsom tredje ledamot i förmyndarkammaren äro indelade 2 civilassessorer och 1 assistent. De tre sistnämnda befattningshavarna fullgöra de överförmyndargöromål, som enligt vad ovan sagts kunna uppdragas åt viss ledamot eller tjänsteman. De båda assessorerna deltaga dessutom turvis i rådhusrättens sessioner i förmynderskapsärenden, i vilka i övrigt deltaga borgmästaren och ovannämnda rådman. Sessionsdagar äro tisdagar och torsdagar.

Till rådhusrättens avdelning för förmynderskapsärenden hör vidare stärbhusnotariekontoret. Å detta äro anställda 1 stärbhusnotarie och 1 kurator. Dessa uppgöra bouppteckningarna och verkställa stämpelbeläggningen samt äro ledamöter i rätten i dithörande ärenden. Stärbhusnotarie- och kuratorsbefattningarna äro slutposter.

Förmyndarkammarens kammarkontor, som närmast handhar dess ekonomiska förvaltning, består av 5 ordinarie och 3 extra tjänstemän. En av de ordinarie tjänsterna torde inom kort komma att indragas.

Som biträde å stärbhusnotariekontoret tjänstgöra 2 ordinarie och 3 extra kvinnliga biträden, och hos förmynderskapsavdelningen och förmyndarkammaren äro dessutom 3 ordinarie kvinnliga biträden jämte ett antal extra biträden anställda.

Det må anmärkas, att förenämnda assessorer, assistent, stärbhusnotarie och kurator åtnjuta visst biträde av förmyndarkammarens kammarkontors personal vid granskning av förmyndarräkningar och debitering av avgifter.

Rådhusrättens *andra avdelning* är specialdomstol för sjörätts- och tullmål samt konkursärenden och konkursmål. Å denna avdelning tjänstgöra 3 ordinarie rådmän, 1 extra rådman och 3 civilassessorer.

Sjörättsmålen handläggas vid sessioner på lördagarna (sjöförklaringar vid behov även andra dagar) och tullmålen tisdagar. I sessionen deltaga 2 av de ordinarie rådmännen (ordföranden och vice ordföranden på avdelningen) samt 1 civilassessor, vilken sistnämnde allenast deltager i handläggning av dessa mål.

Den av de ordinarie rådmännen, som icke deltager i nyssnämnda sessioner, ävensom den extra rådmannen tjänstgör såsom konkursdomare och inträder därjämte såsom ledamot i rätten vid handläggning av konkursmål. För dessa mål finnas 2 sessionsdagar i veckan. I dessa sessioner deltaga skiftesvis ordföranden, resp. vice ordföranden å avdelningen, den ene av konkursdomarna samt 1 civilassessor.

Å avdelningen äro anställda 4 ordinarie kvinnliga biträden, därav 1 tjänstgör på expeditionen för ingivande av bevakningar och 1 huvudsakligen sysslar med diarie- och rotelföring. Dessutom finnas 2 extra biträden.

Jämväl rådhusrättens *tredje avdelning* har att upptaga specialmål. På måndagarna handläggas växelmål och vittnesförhör på begäran av annan svensk domstol, på onsdagarna statens och kommunens mål, bolags- och föreningstvister jämte tvister om avbetalningsköp och hyra av lös egendom m. m. samt på torsdagarna patent- och varumärkesmål, tvister om hyra av fast egendom och tryckfrihetsmål m. m., varjämte å sistnämnda sessionsdag upptagas även vittnesförhör på begäran av utländsk domstol.

Å avdelningen tjänstgöra 3 rådmän och 3 civilassessorer. Den rådman, som är avdelningens ordförande, sitter i rätten måndagar och torsdagar. Vice ordföranden leder förhandlingarna på onsdagarna samt deltager i rätten såsom bisittare på måndagarna. Tredje rådmannen har att tjänstgöra onsdagar och torsdagar och envar av civilassessorerna en sessionsdag.

Biträdespersonalen utgöres av 3 ordinarie och 3 varaktigt anställda extra biträden.

Rådhusrättens övriga *fem avdelningar* äro organiserade på ett enhetligt sätt med 3 rådmän, därav 1 ordförande och 1 vice ordförande, 2 civilassessorer och 2 kriminalassessorer. Antalet sammanträdesdagar i veckan är 4, varav 2 för brottmål och 2 för civilmål. Ordföranden och vice ordföranden leda var sin brottmåls- och civilmålssession. Envar av assessorerna har 1 sessionsdag i veckan, och tredje rådmannen deltager i alla 4 sessionerna.

Målen fördelas mellan avdelningarna genom lottning, dock har 8:e avdelningen alla mål om ungdomsbrottslighet m. m.

Den kvinnliga biträdespersonalen utgöres på varje avdelning av 2 ordinarie biträden, 1 företrädesvis för civilmål och 1 för brottmål. Dessutom finnes på varje avdelning 1 à 2 extra biträden.

För de fem allmänna avdelningarna finnes ett gemensamt *aktuariekontor* för ingivande av stämningsansökningar samt remisser å häktade. Här tjänstgöra aktuarien samt 1 kvinnligt biträde.

Verkets inre angelägenheter handhavas närmast av *magistratssekreteraren*. Även hos denne är anställt ett kvinnligt biträde.

För avlöning av *amanuenser* och *e. o. notarier* samt för tilldelande av gratifikationer finnes ett anslag å 70 000 kr.

Amanuensarvodena uppgå till 4 200 kr. för år och e. o. notariearvodena till 3 360 kr. Antalet arvoden av vartdera slaget är 13. Av dessa äro dock f. n. endast 10 amanuensarvoden och 9 e. o. notariearvoden tagna i anspråk. Dessutom äro anställda omkring 20 à 30 notarier, vilka i mån av duglighet och flit erhålla gratifikationer, i regel växlande mellan 100 och 450 kr. för kvartal.

Antalet under år 1927 nyinskrivna notarier uppgick till 47.

Kostnaderna för den *renskrivning*, som ej ombesörjes av ordinarie befattningshavare, bestridas från ett särskilt anslag, varav utgå *dels* vissa arvoden till ovannämnda extra biträden (f. n. till antalet 25), *dels ock* ersättning enligt taxa. Utom de ordinarie och extra biträdena anlitas vid behov utom verket stående arbetskrafter.

Anmärkas må, att förmyndarkammaren själv bestrider sina och förmynderskapsavdelningens omkostnader för extra tjänstemän och för skrivbiträde.

Vården av verkets äldre arkivalier handhaves av 1 arkivföreståndare med ett antal extra biträden, som ej inräknats bland de ovan omnämnda.

Vid *polisdomstolen*, som i organisatoriskt avseende tillhör överståthållarämbetet för polisärenden, tjänstgöra 1 polisdomare, 2 notarier, 1 kvinnlig kanslist samt 1 kvinnligt skrivbiträde.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

Det erbjuder givetvis stora vanskligheter att på det stadium, vari processutredningen för närvarande befinner sig, utforma en mera i detalj gående organisationsplan för den framtida lagmansrätten i Stockholm. Särskilt gäller detta i fråga om antalet avdelningar i rätten. Först sedan den nya organisationen varit i verksamhet under någon tid, lärer genom den därunder vunna erfarenheten mera säker vägledning kunna vinnas för ett bedömande av denna fråga. För närvarande torde beräkningen av personalbehovet böra ske på grundval av en i stort sett oförändrad avdelningsorganisation och med en fördelning av ärendena de olika avdelningarna emellan efter samma grunder som för närvarande. Det må emellertid erinras om, att nyligen avslutats en av stadskollegiet igångsatt utredning rörande frågan om indragning av vissa befattningar vid rådhusrätten.

Första avdelningen förutsättes komma att liksom hittills handlägga fastighetsärendena, familjerättsmålen och förmynderskapsärendena. För förstnämnda grupp av ärenden torde liksom nu erfordras 4 inskrivningsdomare. Någon särskild inskrivningsnotarie torde däremot ej behövas, utan

synas dennes arbetsuppgifter kunna överflyttas på ett högre kvalificerat kvinnligt biträde. På fastighetsavdelningen torde också böra läggas handhavande av överexekutorsgöromålen i vad de avse fast egendom. Beträffande dessa ärendens antal må anmärkas, att antalet exekutiva auktioner under åren 1925 och 1926 utgjort i medeltal 154 för år. Motsvarande siffra för slutligt handlagda mål angående kvarstad, skingrings- och reseförbud uppgick till 424 samt antalet vräkningsmål till 1 306. Enligt uppgift från överståthållarämbetet anses f. n. underståthållaren vara sysselsatt omkring $^5/_6$ av sin arbetstid med ifrågavarande göromål. För dessa tages vidare i anspråk sekreteraren i överståthållarämbetets kansli till hälften av arbetstiden samt 2 notarier och 1 extra befattningshavare hela arbetstiden. Såsom ledare för arbetet med överexekutorsgöromålen torde böra anställas 1 befattningshavare av inskrivningsdomares typ med titel rådman. Såsom biträdande tjänstemän torde komma att erfordras 2 befattningshavare i ungefär samma tjänsteställning som de nuvarande notarierna, vilka lämpligen kunna benämnas sekreterare. Därtill bör liksom nu komma 1 extra befattningshavare i notarieställning. Såsom vikarie för inskrivningsdomare i händelse av sjukdom eller semester torde i första hand böra ifrågakomma de nämnda båda sekreterarna för överexekutorsgöromål ävensom registratorn. Till vikarie för rådmannen för överexekutorsärenden lärer kunna förordnas någon av de i rätten tjänstgörande rådmännen med fiskalskompetens.

Därest förste lagmannen i likhet med borgmästaren tjänstgör å första avdelningen, lärer kunna förväntas, att han deltager i handläggningen av de större familjerättsliga målen. Med hänsyn till de omfattande administrativa arbetsuppgifter, som torde bli förste lagmannen ålagda, lärer även för första avdelningen 1 lagman böra beräknas. Antalet tvistiga civilmål å första avdelningen, vilka mål så gott som samtliga torde ha handlagts å familjerättsavdelningen, har under de senaste åren uppgått till:

1923	609
1924	723
1925	605[1]
1926	396

i genomsnitt för år 583.

Av de 396 målen för år 1926 blevo 114 handlagda vid allenast 1 rättegångstillfälle, 123 vid 2 tillfällen och 159 vid 3 eller flera tillfällen.

Beräknas, att flertalet av de mål, som handläggas vid flera än 2 rättegångstillfällen, falla på förste lagmannen och lagmannen, torde för handläggning av de övriga målen komma att erfordras 1 rådman med assessorskompetens och 1 rådman med fiskalskompetens. Dessutom torde för handläggning av de icke tvistiga civilmålen krävas 1 förste notarie med begränsad domarkompetens samt för arbetet i övrigt — förutom icke rättsbildade biträden — 3 notarier.

[1] Enligt uppgift från Stockholms rådhusrätt.

Liksom f. n. borgmästaren torde också förste lagmannen och lagmannen framdeles böra ägna en del av sin arbetstid åt förmynderskapsärendena och då helt naturligt de viktigaste av dessa. För handläggning av de övriga torde erfordras 2 rådmän, vilkas befattningar lämpligen synas kunna bli slutposter av samma art som inskrivningsdomarens. På avdelningen torde vidare komma att erfordras 2 notarier. Vid beräkningen har hänsyn allenast tagits till de arbetskrafter, som påkallas av själva domstolsverksamheten.

Å lagmansrättens *andra avdelning*, å vilken tänkes överflyttad arbetsbördan från den nuvarande andra avdelningen, torde böra indelas till tjänstgöring 1 lagman samt 1 rådman med assessorskompetens och 1 rådman med fiskalskompetens. Därjämte torde erfordras 6 notarier, därav 3 med begränsad domarkompetens.

Till ledning för arbetsbördans bedömande må tjäna den upplysningen, att av de 409 tvistiga civilmål, som handlagts å avdelningen år 1926, 303 handlagts vid 1 rättegångstillfälle, medan allenast 26 förekommit vid 2 och 80 vid flera än 2 rättegångstillfällen. Antalet mål enligt specialförfattningarna är mycket stort på denna avdelning. Under 1926 ha sålunda avdömts 1 600 mål av denna art.

För *tredje* avdelningen — även denna avsedd att vara specialavdelning, nämligen för växelmål, bolags- och föreningstvister, patent- och varumärkestvister, tryckfrihetsmål m. m. — torde erfordras 1 lagman och 1 rådman med assessorskompetens, 1 rådman med fiskalskompetens och 5 notarier, därav 2 med begränsad domarkompetens. Det må nämnas, att av de 426 tvistiga civilmål, som år 1926 slutligt avgjordes å denna avdelning, hade 78 handlagts vid 1 rättegångstillfälle, 152 vid 2 rättegångstillfällen och 196 vid 3 eller flera rättegångstillfällen.

Vid envar av de *fem allmänna rättegångsavdelningarna* (avdelningarna 4—8) avgöras per år i genomsnitt omkring 400 tvistiga civilmål och brottmål enligt strafflagen. Med ledning av siffrorna för 1926 kan beräknas, att omkring 100 av dessa mål handläggas vid allenast 1 rättegångstillfälle, 100 mål vid 2 rättegångstillfällen och 200 mål vid 3 eller flera rättegångstillfällen. De mera krävande av ifrågavande mål torde — om den nuvarande indelningen å avdelningar i huvudsak bibehålles — framdeles kunna handläggas av 1 lagman och 1 rådman med assessorskompetens. För avgörande av icke tvistiga civilmål samt enklare brottmål ävensom för att lämna lagmannen och rådmannen biträde vid uppsättande av protokoll i mål, däri mera ingående protokollsföring ifrågakommer, samt för uppsättande av förslag till domar och utslag i mål, som handlagts av lagman eller rådman, torde å varje avdelning dessutom böra indelas 2 notarier med begränsad domarkompetens, d. v. s. notarier, som tjänstgjort i rätten minst 2 år. Förutom nu nämnda befattningshavare torde ytterligare böra till tjänstgöring indelas 2 notarier utan domarkompetens. Å var och en av de nu ifråga-

varande 5 avdelningarna skulle således finnas 6 juridiskt utbildade tjänstemän, nämligen 1 lagman, 1 rådman (assessor) och 4 notarier.

För en mera tillfällig förstärkning vid förefallande behov vid såväl de allmänna avdelningarna som specialavdelningarna torde böra anställas ytterligare 3 rådmän, dessa dock med fiskalskompetens och utan fast placering.

Processkommissionens förslag utgår ifrån, att polisdomstolen skall upphöra såsom självständig institution och dess arbetsbörda överflyttas på lagmansrätten. Arbetsbelastningen i polisdomstolen har under de senare åren varit förhållandevis konstant och omfattat omkring 700 strafflagsmål och 12 000 mål enligt specialförfattningar m. m. Det stora flertalet av polisdomstolens mål är emellertid av beskaffenhet, att de framdeles komma att avgöras genom strafföreläggande. Under år 1926 uppgick antalet mål, i vilka den tilltalade lämnat polismyndigheten fullmakt om erkännande av den åtalade förseelsen, till omkring 9 400.

Det må anmärkas, att polisdomstolen f. n. avdömer s. k. värnpliktsmål, d. v. s. mål angående försummad inskrivning och mönstring. Dessa mål torde emellertid framdeles icke böra belasta lagmansrätten utan lämpligen böra läggas på överståthållarämbetet.

För handläggning av de nu på polisdomstolen ankommande mål, vilka kunna beräknas bli överflyttade till lagmansrätten, torde komma att erfordras 3 tjänstemän i notarieställning, därav 1 med begränsad domarkompetens.

Utöver nu nämnda tjänstemän torde komma att behövas

1 lagmansrättssekreterare (motsvarande nuv. magistratssekreteraren)
1 registrator på fastighetsavdelningen,
1 aktuarie för 4—8 avdelningarna,
2 stärbhusnotarier, samt
1 arkivföreståndare.

Antalet *ordinarie kvinnliga biträden* torde böra beräknas på följande sätt:

3	på envar av avdelningarna 4—8 (= 5 × 3)	15
4	på 2:a och 3:e avdelningarna	8
10	hos inskrivningsdomarna	10
3	på familjerättsavdelningen	3
4	på förmynderskapsavdelningen	4
		40

Därjämte torde erfordras ett antal *extra* kvinnliga biträden, förslagsvis beräknade till ett antal motsvarande en fjärdedel av de ordinarie eller 10.

En jämförelse mellan det nuvarande antalet och det för framtiden beräknade antalet befattningshavare kan göras med ledning av följande sammanställning.

Rådhusrätten och polisdomstolen i Stockholm.

I. *Befattningshavare i domarställning.*

Borgmästare	1	
Rådmän	23	
Civilassessorer	[1] 25	
Kriminalassessorer	10	
Extra rådmän	2	
Polisdomare	1	62

II. *Övriga befattningshavare.*

Magistratssekreterare[2]	1	
Aktuarie	1	
Registrator (å fastighetsavdelningen)	1	
Inskrivningsnotarie »	1	
Stärbhusnotarie[2]	1	
Kurator (biträdande stärbhusnotarie)[2]	1	
Assistent (tillika överförmyndare)	1	
Arkivföreståndare	1	8
Amanuenser	10	
e. o. Notarier med fast lön	9	
» » » gratifikation	25	
Notarier vid polisdomstolen	2	46
Övriga notarier omkring	15	
Kvinnliga biträden, ordinarie	[3] 38	
» » extra	[4] 25	63
Summa	[5] 179	

Lagmansrätten i Stockholm.

I. *Befattningshavare i domarställning.*

Förste lagman	1	
Lagmän	8	
Rådmän för förmynderskapsärenden	2	
Rådmän för inskrivningsärenden	4	
Rådman för överexekutorsärenden	1	7
Rådmän (assessorer)	8	
» (fiskaler)	6	21
Notarier (med begränsad domarkompetens)	17	47

II. *Övriga befattningshavare.*

Lagmansrättssekreterare	1	
Sekreterare för överexekutorsärenden	2	
Registrator	1	
Aktuarie	1	
Stärbhusnotarier	2	
Arkivföreståndare	1	
Notarier	24	32
Kvinnliga biträden, fast anställda	40	
» » extra	10	50
Summa		129

[1] Av dessa äro 4 inskrivningsdomare och 2 tillika överförmyndare jämte assistenten (se nedan).

[2] Magistratssekreteraren, stärbhusnotarien och kuratorn tjänstgöra såsom ledamöter av rätten vid handläggning av vissa ärenden.

[3] Av dessa äro 23 kontorsskrivare, 11 kontorsbiträden och 4 skrivbiträden. Av de ordinarie kvinnliga biträdena tjänstgöra 4 kontorsskrivare och 2 kontorsbiträden på förmyndarkammaren.

[4] Därjämte finnas omkring 6 extra biträden å förmyndarkammaren, som huvudsakligen äro sysselsatta med renskrivning av boupptecknings.

[5] Häri ingår icke antalet helt oavlönade notarier.

2. Göteborg.
Nuvarande organisation.

Göteborgs *rådhusrätt* består av justitieborgmästaren, 10 rådmän och 13 assessorer. Rådhusrättens ledamöter äro fördelade på fem avdelningar.

Å *första* avdelningen handläggas bl. a. småprotokollsärenden, konkurs- och boskillnadsmål, tvister om rätt till fast egendom samt tryckfrihetsmål. Å första avdelningen tjänstgöra justitieborgmästaren, 1 rådman och 4 assessorer, därav 2 vid lagfarts- och inteckningskontoret, envar för ett av de distrikt, i vilka staden indelats. På nämnda kontor tjänstgör också en registrator.

Till *andra* avdelningen höra bl. a. sjörättsmål och sjöförklaringar, växel- och checkmål, de mål, som avgöras enligt tull- och lotsförfattningar, samt efter lottning en femtedel av de tvistemål, som ej äro specialmål. Vardera av *tredje* och *fjärde* avdelningarna handlägger efter lottning två femtedelar av de tvistemål och ärenden, som ej tillhöra särskild avdelning, samt likaledes efter lottning hälften av alla familjerättsmål ävensom de brottmål, som ej tillhöra annan avdelning.

Enligt samfällda rådhusrättens beslut den 9 december 1927 handlägger fr. o. m. den 1 januari 1928 *femte* avdelningen brottmål med undantag av

dels sådana, som enligt den för rådhusrätten gällande stadgan tillhöra särskild avdelning (konkurs- och tryckfrihetsmål, sjörättsmål, mål enligt tull- och lotsförfattningar och familjerättsmål); samt

dels mål, i vilka enskild part men ej åklagare för talan angående

a) skada, som utan uppsåt vållats i följd av järnvägsdrift, automobiltrafik, luftfart, elektrisk ström eller olycksfall i arbete eller

b) brott mot lagar angående patent, skydd för varumärken, mönster eller modeller eller rätt till litterära och musikaliska verk, till fotografiska bilder eller till verk av bildande konst.

Å envar av andra, tredje och fjärde avdelningen äro indelade 2 rådmän, av vilka en är ordförande, och 2 assessorer. Å femte avdelningen tjänstgöra 3 rådmän, av vilka en är ordförande och en vice ordförande, samt 3 assessorer.

Dessutom finnas vid rådhusrätten anställda 8 avlönade extra notarier. Enligt arbetsordningen för rådhusrätten den 9 december 1921 håller varje avdelning session 2 dagar i veckan. Femte avdelningen håller dock regelmässigt session 3 dagar i veckan.

Antalet vid rådhusrätten fast anställda skrivbiträden uppgår f. n. till 11.

Magistraten i Göteborg utgöres av justitieborgmästaren, rådmännen och handels- och politiborgmästaren. Sistnämnda befattning har genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 september 1927 förklarats skola tillsättas på förordnande tillsvidare. Inom magistraten är bildad en s. k. särskild avdelning, som utgöres av handels- och politiborgmästaren såsom ordförande och de rådmän, vilka ej äro avdelningsordförande i rådhusrätten. Denna särskilda avdelning handlägger alla till magistraten hörande ärenden, utom personal- och andra organisationsfrågor samt ärenden angående val, vilka ärenden

handläggas av samfällda magistraten, som även avger infordrade yttranden rörande lagändringar m. m.

Vid rådhusrätten och magistraten äro även anställda 1 stadsaktuarie, som till sitt biträde har 1 amanuens och 1 stärbhusnotarie. Å rådhuskansliet tjänstgöra magistratssekreteraren och 2 magistratsnotarier. Såsom *överexekutor* fungerar handels- och politiborgmästaren, hos vilken en av magistratsnotarierna tjänstgör vid protokollet.

Enligt förordningen den 19 augusti 1807 om en förbättrad polisinrättning i Göteborg blev i staden upprättad en *poliskammare* med såväl administrativa som judiciella funktioner. De senare ha därefter genom instruktion för *polisdomaren* den 12 oktober 1883 överflyttats på denne. Polisdomaren biträdes av 2 polisnotarier, som svara för protokollföring och expedition. Poliskammaren, i vilken beslutanderätten utövas av polismästaren, är således numera helt skild från rättsskipningen.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

Beträffande det framtida behovet av arbetskrafter vid lagmansrätten i Göteborg må nämnas, att för inskrivningsväsendets handhavande torde liksom nu erfordras 2 inskrivningsdomare. För handläggning av överexekutorsgöromålen lärer liksom vid lagmansrätten i Stockholm böra anställa en rådman i samma ställning som inskrivningsdomare. Då emellertid hithörande göromål i Göteborg äro till antalet avsevärt färre än i Stockholm [1], torde på samma rådman kunna läggas även konkursdomarbestyren, varjämte han bör kunna biträda å lagmansrättens första avdelning jämväl vid den dömande verksamheten.

Om den nuvarande indelningen på avdelningar bibehålles, torde kunna förväntas, att förste lagmannen kommer att tjänstgöra på *första* avdelningen. För den dömande verksamheten på samma avdelning torde vidare böra beräknas 1 rådman med fiskalskompetens. Antalet avlönade notarier torde böra bestämmas till 2, därav 1 som tjänstgjort i rätten minst 2 år och alltså har begränsad domarkompetens.

Det må nämnas, att av hela antalet på denna avdelning under 1926 slutligt avgjorda 160 tvistiga civilmål och strafflagsmål, hava 89 handlagts vid allenast 1 rättegångstillfälle, 19 vid 2 och 52 vid minst 3 tillfällen.

Å rådhusrättens *andra* avdelning avdömdes 1926 117 [2] tvistiga civilmål och strafflagsmål, av vilka 19 handlades vid 1 rättegångstillfälle, 37 vid 2 och 61 vid minst 3 tillfällen. Antalet avdömda brottmål enligt specialförfattningar m. m. har å denna avdelning under de senare åren uppgått till omkring 500 för år. För avdelningen torde böra beräknas 1 lagman, 1 rådman med fiskalskompetens och 1 notarie med begränsad domarbefogenhet samt ytterligare 2 notarier.

---

[1] Till jämförelse må nämnas, att i Stockholms stad de exekutiva auktionernas antal uppgått åren 1925 och 1926 till 123, resp. 185, medan motsvarande siffror för Göteborg äro 32 och 23.

[2] Medeltal 1923—1925: 185.

Arbetsbelastningen å *tredje* och *fjärde* avdelningarna har under de senare åren varit mycket jämn och huvudsakligen utgjorts av tvistiga civilmål, av vilka avdömts ett antal av omkring 230 för år. Av dessa ha ej fullt hälften handlagts vid 1 rättegångstillfälle, medan de övriga tämligen jämnt fördelats mellan gruppen om 2 och gruppen om minst 3 rättegångstillfällen. Det torde kunna beräknas, att utöver 1 lagman på varje avdelning kommer att erfordras 1 rådman med assessorskompetens och 3 notarier, därav 1 med begränsad domarkompetens.

Femte avdelningen, som uteslutande handlägger brottmål, synes ha en större arbetsbörda än de nyssnämnda båda avdelningarna. Antalet strafflagsmål har under de senare åren uppvisat en långsam stegring och uppgick 1926 till omkring 300, av vilka cirka 120 handlades vid 1 rättegångstillfälle, 120 vid 2 och 60 vid minst 3 tillfällen. Därjämte avdömas å avdelningen omkring 500 à 600 specialstraffrättsliga mål årligen. Arbetskrafterna torde böra beräknas till 1 lagman, 1 rådman med assessorskompetens, 1 notarie med begränsad domarkompetens samt 2 notarier utan dylik kompetens.

Utöver nu angivna arbetskrafter torde vara behövligt att anställa 2 rådmän med fiskalskompetens, vilka ej skulle vara fast indelade på någon bestämd avdelning.

Till lagmansrätten komma att överflyttas de nu vid *polisdomstolen* handlagda målen. Största delen av dessa lärer dock framdeles bortfalla till följd av tillämpning av strafföreläggande. Det må nämnas, att av hela antalet 1926 avdömda strafflagsmål, 312, allenast 8 handlades vid 3 eller flera rättegångstillfällen och 35 vid 2 dylika tillfällen. Omkring 85 % av dessa mål förekommo alltså allenast vid 1 tillfälle. För handläggning av polisdomstolsmålen torde böra avses 1 notarie med begränsad domarkompetens och 1 annan notarie.

Den i det föregående lämnade beräkningen av arbetskrafterna utgår från en i stort sett oförändrad avdelningsorganisation. En jämförelse med den beräknade arbetsbelastningen för avdelningarna vid den framtida lagmansrätten i Stockholm ger emellertid vid handen, att avdelningarna i Stockholm kunna beräknas få en ej oväsentligt tyngre belastning. Det torde därför böra tagas under övervägande, om ej en ändring i arbetsfördelningen för Göteborgs lagmansrätt lämpligen bör genomföras, varigenom antalet avdelningar kunde nedbringas till 4, en ordning från vilken också häradshövding Schlyter utgått vid den beräkning av de framtida arbetskrafterna, som gjorts i hans förslag till domsagoindelning. För en sådan förenkling i organisationen talar också det förhållandet, att genom magistratsärendenas överflyttning på andra organ en minskning i arbetet är att emotse. I så fall torde en lagmansbefattning böra utbytas mot en rådmanstjänst med assessorskompetens.

Utöver förut nämnd personal erfordras liksom f. n. 1 stärbhusnotarie, 1

aktuarie[1] och 1 registrator, varjämte till förste lagmannens biträde i de administrativa ärendena torde behövas 1 sekreterare. Vad beträffar *skrivbiträdena* vid rådhusrätten i Göteborg är deras antal f. n. allenast 11. Att antalet är — jämfört med motsvarande antal i Stockholm och Malmö — så starkt begränsat, torde sannolikt bero på att rådmännen och assessorerna, vilka själva uppbära sportlerna, i stor omfattning anlita tillfällig skrivhjälp. Efter en omorganisation torde det nuvarande antalet biträden vara alltför knappt. Enligt samma grunder, som tillämpats för beräkningen av biträdena i Stockholms lagmansrätt, ha biträdena vid lagmansrätten i Göteborg förslagsvis bestämts till 20.

Skillnaden mellan nuvarande antalet och det för framtiden beräknade antalet arbetskrafter framgår av följande sammanställning:

Rådhusrätten och polisdomstolen i Göteborg.			**Lagmansrätten i Göteborg.**		
I. *Befattningshavare i domarställning.*					
Borgmästare	1		Förste lagman	1	
Rådmän	10		Lagmän	4	
Assessorer	13		Rådmän för inskrivningsärenden m. m.	2	
Polisdomare	1	25	» för överexekutorsärenden m. m.	1	
			Rådmän (assessorer)	3	
			» (fiskaler)	4	
			Notarier (med begränsad domarkompetens)	6	21
II. *Övriga befattningshavare.*					
Magistratssekreterare	1		Lagmansrättssekreterare	1	
Stärbhusnotarie	1		Stärbhusnotarie	1	
Stadsaktuarie	1		Aktuarie	1	
Registrator	1		Registrator	1	
Amanuens	1	5	Notarier	10	14
e. o. Notarier vid rådhusrätten	8		Kvinnliga biträden		20
Notarier vid polisdomstolen	2	10		Summa	55
Kvinnliga biträden		11			
	Summa	51			

3. Malmö.
Nuvarande organisation.

I likhet med rådhusrätterna i övriga större städer arbetar även Malmö *rådhusrätt* på avdelningar, tre till antalet. På den *första*, där borgmästaren är ordförande, handläggas ansökningsärenden rörande lagfarter, inteckningar, förlagsinteckningar, boupptecknigar samt mål och ärenden angående arv, testamente, lösöreköp m. m. ävensom konkurs- och boskillnadsmål samt

[1] Aktuarien har f. n. till biträde 1 amanuens med juridisk utbildning. Då emellertid motsvarighet till en dylik befattning saknas vid Stockholms rådhusrätt, där aktuarien till sin hjälp har ett kvinnligt biträde, har någon amanuens icke beräknats för aktuarien vid Göteborgs lagmansrätt, utan torde biträdesfrågan kunna där ordnas på liknande sätt som i Stockholm.

tvister angående ägande- och besittningsrätt till fast egendom, hyres- och avflyttningsmål samt växel- och checkmål m. m. Å denna avdelning äro till tjänstgöring indelade förutom borgmästaren 1 rådman, vilken tillika är vice ordförande å avdelningen och tjänstgör såsom överexekutor, samt 4 assessorer.

Andra avdelningen handlägger vissa specialmål, nämligen handelsmål, dispasch- och andra sjörättsmål och sjöförklaringar ävensom mål, som avgöras enligt tull- och lotsförfattningarna. Till denna avdelning höra vidare brottmål, däri icke någon hålles häktad (dock med vissa undantag bl. a. för tryckfrihetsmål, vilka tillhöra tredje avdelningen), varjämte avdelningen genom lottning tilldelas hälften av de civilmål, som ej äro specialmål. Å denna avdelning tjänstgöra 2 rådmän, av vilka den ene är ordförande och den andre vice ordförande, samt 3 assessorer.

Tredje avdelningen är behörig för tryckfrihetsmål, brottmål, däri någon hålles häktad, samt hälften av de allmänna civilmålen. Å denna avdelning tjänstgöra lika många domare som å andra avdelningen.

Vid rådhusrätten tjänstgöra dessutom 3 rättsbildade extra notarier samt 15 ordinarie och omkring 9 extra kvinnliga skrivbiträden.

I handläggning och avgörande av mål och ärenden deltar å vederbörande avdelning ordförande, vice ordförande samt efter stadgad fördelning en av assessorerna, vilken senare tillika för rättens protokoll. Varje avdelning håller session 2 dagar i veckan.

Magistraten utgöres av borgmästaren såsom ordförande och rådmännen. Endast borgmästaren, 1 av rådmännen och 1 av assessorerna äro i någon mera avsevärd grad upptagna av de kommunala ärendena. För dessas handläggning finnes därjämte 1 magistratssekreterare, som icke deltar i rättsskipningen eller överexekutorsgöromålen, men som tillika är notarius publicus. Såsom biträde åt den av rådmännen, som jämväl tjänstgör såsom överexekutor, finnes 1 lagfaren exekutionsnotarie, vilken helt ägnar sig åt dessa göromål.

För diarieföringen av ingivna handlingar, målens fördelning på de olika avdelningarna, utfärdande av stämning m. m. är anställd en särskild aktuarie.

De enklare brottmål, som sammanfattas under beteckningen polismål, handläggas ej av rådhusrätten utan av en särskild *polisdomstol*. Denna är en enmansdomstol, i vilken domsrätten utövas av polisdomaren, som till sitt biträde har 1 polisnotarie. Polisdomaren och polisnotarien ägna sig uteslutande åt rättsskipningen. De administrativa göromålen i avseende å polisväsendet handläggas av poliskammaren, i vilken beslutanderätten utövas av polismästaren, som till sitt biträde har 1 polissekreterare.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

Det framtida behovet av arbetskrafter i avseende å inskrivningsväsendet torde kunna tillgodoses med 2 inskrivningsdomare, av vilka den ene huvudsakligen torde få ägna sig åt lagfartsärendena och den andre åt inteckningsärendena. Den sistnämnde torde tillika kunna övertaga en väsentlig del av överexekutorsgöromålen.

Därest — såsom av den nya organisationen föranledes — magistratsärendena avlyftas från domstolen, torde man kunna ifrågasätta, att framdeles den nuvarande indelningen på 3 avdelningar icke bibehålles utan lagmansrätten i Malmö för de egentliga rättsskipningsuppgifterna lämpligen organiseras på 2 avdelningar. Från en sådan organisation utgår den följande beräkningen.

På vad sätt arbetsfördelningen de båda avdelningarna emellan bör ordnas, torde ej i förevarande sammanhang närmare behöva utredas. För en beräkning av antalet arbetskrafter för domstolen i dess helhet torde man förslagsvis kunna utgå från en förening av nuvarande *första* och *tredje* avdelningarna. Enligt medeltalssiffrorna för 1923—1925 skulle antalet tvistiga civilmål och strafflagsmål för en sådan avdelning uppgå till 422. Av de tillhopa 283 mål av nämnda art, som 1926 avdömdes å första och tredje avdelningarna, hade 109 handlagts vid 1 rättegångstillfälle, 84 vid 2 och 90 vid flera rättegångstillfällen. Om det antages, att förste lagmannen tjänstgör å denna avdelning, torde vid hans sida böra ställas 1 rådman med assessorskompetens, 1 rådman med fiskalskompetens, 2 notarier med begränsad domarkompetens och 2 andra notarier.

Arbetsbelastningen å nuvarande *andra* avdelningen har under senare tid avsevärt fluktuerat. Medan under vart och ett av åren 1923—1925 å avdelningen avdömdes omkring 280 tvistiga civilmål, nedgick antalet 1926 till 158, av vilka 38 handlades vid 1 rättegångstillfälle, 45 vid 2 och 75 vid minst 3 tillfällen. Antalet avdömda strafflagsmål har uppgått till i genomsnitt något över 100 under 4-årsperioden 1923—1926. Av 87 mål, som avdömdes 1926, hade 36 handlagts vid 1 rättegångstillfälle, 30 vid 2 och 21 vid minst 3 tillfällen. Dessutom förekommer å avdelningen ett avsevärt antal brottmål enligt specialförfattningar m. m. Antalet avdömda dylika mål har under samma 4-årsperiod uppgått till i runt tal 450 per år. För avdelningen torde kunna beräknas 1 lagman samt 2 rådmän, av vilka en med assessorskompetens och 1 med fiskalskompetens, samt 1 notarie med begränsad domarkompetens. De övriga notariernas antal torde kunna bestämmas till 3.

För handläggning av de polismål, som kunna förväntas bli överflyttade från polisdomstolen till lagmansrätten, torde erfordras 1 notarie med domarkompetens och 1 annan notarie.

Framdeles som hittills lärer 1 aktuarie vara behövlig. Vid en beräkning av antalet skrivbiträden efter samma grunder, som tillämpats för lagmansrätterna i Stockholm och Göteborg, skulle antalet bliva omkring 15. Att det nuvarande antalet skrivbiträden är betydligt högre, torde till stor del bero på att magistratsärendena kräva mycket skrivarbete.

En sammanställning av arbetskrafterna nu och i den ifrågasatta framtida organisationen meddelas här nedan:

Rådhusrätten och polisdomstolen i Malmö.			Lagmansrätten i Malmö.		
I. *Befattningshavare i domarställning:*					
Borgmästare	1		Förste lagman	1	
Rådmän	5		Lagman	1	
Assessorer	10		Rådman för inskrivningsärenden m. m.	2	
Polisdomare	1	17	Rådmän (assessorer)	2	
			» (fiskaler)	2	
			Notarier (med begränsad domarkompetens)	4	12
II. *Övriga befattningshavare:*					
Aktuarie	1		Aktuarie	1	
Exekutionsnotarie	1		Notarier	6	7
e. o. Notarier vid rådhusrätten	3		Kvinnliga biträden		15
Notarie vid polisdomstol	1	6	Summa		34
Kvinnliga biträden, ordinarie	15				
» » extra	9	24			
Summa		47			

4. Norrköping.

Nuvarande organisation.

Rådhusrätten i Norrköping arbetar på två avdelningar. Å *första* avdelningen tjänstgöra borgmästaren såsom ordförande samt 1 rådman och 2 assessorer såsom bisittare. Å denna avdelning handläggas småprotokollsärenden, konkurs- och boskillnadsmål, tvister angående ägande- och besittningsrätt till fast egendom, hyres- och avflyttningsmål, växel- och checkmål samt brottmål, som avse häktade. Rådmannen handhar särskilt förmynderskapsväsendet samt andra småprotokoll än inteckningsprotokollet, vilket senare föres av den ene av assessorerna. Den andre assessorn är konkursdomare samt för domboken i civil- och brottmål. Sessionsdagarnas antal är 2 i veckan, den ena för civilmål och ärenden, den andra för brottmål.

Å *andra* avdelningen äro indelade såsom ordförande 1 rådman och såsom bisittare 1 rådman och 2 assessorer, av vilka den ene deltager i civilmålens och den andre i brottmålens handläggning. Å denna avdelning upptagas alla mål och ärenden, som ej handläggas å första avdelningen eller, vad brottmålen angår, i poliskammaren. Den rådman, som är ordförande å andra avdelningen, tjänstgör tillika såsom överexekutor, i vilken egenskap han biträdes av brottmålsassessorn, som därjämte förrättar boupptecknings och arvskiften. Även för andra avdelningen är sessionsdagarnas antal 2 i veckan, därav en för civilmål och en för brottmål.

Utöver nu nämnda befattningshavare finnes en extra assessor, som vid förefallande behov inträder i rätten såsom vikarie för ledamot. Tillhopa tjänstgöra således i rådhusrätten borgmästaren, 3 rådmän och 4 assessorer, vartill kommer den extra assessorn. Därjämte finnes 1 aktuarie, som deltar i förrättande av boupptecknings och arvskiften samt har vård om arkivet och dessutom tjänstgör såsom polisnotarie.

I *magistraten* deltaga allenast borgmästaren och de tre rådmännen.

Vid rådhusrätten och magistraten tjänstgöra dessutom 1 notarie och 6 skrivbiträden, därav 1 hos aktuarien.

Poliskammaren är en i organisatoriskt hänseende från rådhusrätten fullt skild institution, som fyller en dubbel uppgift dels såsom polisdomstol, dels såsom administrativt organ för polisväsendet. Beslutanderätten i poliskammaren tillkommer polismästaren, som biträdes av en polisnotarie (tillika aktuarie vid rådhusrätten). Därjämte finnas 4 icke lagfarna politirådmän, av vilka 2 tjänstgöra i sänder. De äga icke deltaga i besluten. Polismästaren, av vilken kräves juridisk utbildning, är tillika polischef.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

Beträffande det framtida behovet av arbetskrafter må nämnas, att för inskrivningsväsendets handhavande givetvis en särskild inskrivningsdomare kommer att erfordras. Antalet exekutiva auktioner för år uppgår till i genomsnitt 12.

Antalet tvistiga civilmål, som under 3-årsperioden 1923—1925 utgjorde i genomsnitt 165 per år, nedgick 1926 till 124. Av dessa handlades 51 vid 1 rättegångstillfälle, 32 vid 2 och 41 vid 3 eller flera tillfällen. Av strafflagsmålen för sistnämnda år, vilka sammanlagt uppgingo till 81, handlades $^2/_3$ eller 54 vid 1 rättegångstillfälle, medan allenast 15, resp. 12 krävde 2, resp. 3 eller flera rättegångstillfällen. De av rådhusrätten avdömda brottmålen enligt specialförfattningar ha under åren 1923 och 1924 uppgått till omkring 130 för år men 1925 och 1926 nedgått till inemot 100 för år. Av poliskammaren avgjorda mål enligt specialförfattningar ha under 1925 och 1926 uppgått till 600 à 700 om året. Av ifrågavarande mål torde framdeles omkring hälften kunna förväntas bli avgjorda genom strafföreläggande.

För den dömande verksamheten torde erfordras förutom lagmannen 2 rådmän, av vilka 1 bör äga assessors- och 1 fiskalskompetens. Därjämte torde erfordras 2 notarier med behörighet att avdöma enklare mål samt 3 andra notarier. En särskild aktuarie lärer framdeles knappast bliva erforderlig. Någon minskning i de kvinnliga biträdenas antal under nuvarande, eller 6, torde icke böra ske.

Här nedan är en sammanställning gjord för jämförelse mellan det nuvarande antalet befattningshavare och det beräknade framtida behovet av arbetskrafter.

Rådhusrätten och poliskammaren i Norrköping.			**Lagmansrätten i Norrköping.**		
I. *Befattningshavare i domarställning.*					
Borgmästare	1		Lagman	1	
Rådmän	3		Rådman för inskrivningsärenden m. m.	1	
Assessorer	4		Rådman (assessor)	1	
Polismästare	1	9	» (fiskal)	1	
Extra assessor		1	Notarier (med begränsad domarkompetens)	2	6

II. *Övriga befattningshavare.*

Aktuarie (tillika polisnotarie)	1		Notarier		3
Notarie	1	2	Kvinnliga biträden		6
Kvinnliga biträden		6		Summa	15
	Summa	18			

5. Hälsingborg.

Nuvarande organisation.

Även Hälsingborgs *rådhusrätt* arbetar på avdelningar. Dessas antal är 2. Å första avdelningen skola handläggas bl. a. småprotokollsärenden, konkurs- och boskillnadsärenden, växel- och checkmål, hyres- och avflyttningsmål samt sådana brottmål, för vilka polisdomstolen icke är behörig. Andra avdelningen handlägger bl. a. sjöförklaringar och sjöförhör samt de tvistemål, som ej höra under första avdelningen. På grund av minskningen i civilmålens antal ha tills vidare till andra avdelningen överförts de vademål med undantag för konkursmålen, som eljest skulle handläggas i första avdelningen.

Vid rådhusrätten äro anställda utöver borgmästaren, som utövar ordförandeskapet å andra avdelningen, 3 lagfarna rådmän och 3 assessorer jämte 1 extra assessor.

Å första avdelningen tjänstgöra 2 rådmän och 3 assessorer, och å andra avdelningen utöver borgmästaren 1 rådman och 2 assessorer. Av assessorerna tjänstgör 1 på båda avdelningarna.

Envar av assessorerna har sin rotel. Å första avdelningen fördelas målen och ärendena på rotlarna så, att till en rotel hänföras huvudsakligen fastighetsärendena, till en annan rotel övriga ansökningsärenden och vissa mål samt till en tredje rotel de brottmål, som tillhöra avdelningen, ävensom konkurs-, hyres- och avflyttningsmål. Å andra avdelningen fördelas målen mellan rotlarna genom lottning. Varje assessor deltager såsom ledamot i rätten endast i de mål eller ärenden, som tillhöra hans rotel. Varje avdelning har session en dag i veckan.

Borgmästaren är i övervägande grad sysselsatt med de kommunala arbetsuppgifterna. Av de tre rådmän, som äro ledamöter av rådhusrätten, hava två ungefär halva arbetstiden upptagen av nämnda uppgifter, medan återstoden ägnas åt rättsskipningen. Den tredje rådmannen är tillika överexekutor, vilken befattning givetvis upptar hans tid i avsevärd grad. Därjämte är han konkursdomare samt även polisdomare. I sistnämnda egenskap fungerar han såsom ensam beslutande i den s. k. *polisdomstolen*, vilken har att handlägga enklare brottmål. Med de egentliga magistratsgöromålen är denne rådman sysselsatt endast i obetydlig grad. Därjämte finnes 1 rådman, som tillika är polismästare. Denne är ej ledamot av rådhusrätten utan endast av magistraten och allenast i fråga om ärenden, som beröra polisväsendet. Polismästaren har det närmaste chefskapet över polispersonalen. Han utövar beslutanderätten i den s. k. poliskammaren, som är en rent administrativ institution. Till sitt biträde har han här 1 polisnotarie, som tillika är protokollförare i polisdomstolen.

De 4 i rådhusrätten tjänstgörande assessorerna ägna sig helt åt rättskipningen.

Antalet vid rådhusrätten och magistraten anställda skrivbiträden uppgår till 9.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

Beträffande arbetsbördan i Hälsingborgs rådhusrätt må här antecknas, att de tvistiga civilmålens antal under 4-årsperioden 1923—1926 uppgått till omkring 220 per år. Strafflagsmålen uppvisa för samma tid en genomsnittssiffra på 70 à 80. Av hela antalet avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål 1926, 278, har något mer än en tredjedel, eller 103, handlagts vid 1 rättegångstillfälle. För 82 mål krävdes 2 och för 93 mål 3 eller flera rättegångstillfällen. Antalet specialstraffrättsliga mål har under samma period uppgått till i genomsnitt omkring 240 för år.

Vid polisdomstolen ha under de senare åren avdömts årligen omkring 70 strafflagsmål och 1 400 brottmål enligt specialförfattningar m. m.

För tillgodoseende av det framtida behovet av arbetskrafter torde erfordras utöver lagmannen 1 inskrivningsdomare, som torde få handlägga jämväl överexekutorsärenden i avseende å fast egendom. Därjämte torde för den dömande verksamheten behövas 1 rådman med assessorskompetens och 1 rådman med fiskalskompetens samt 2 notarier med begränsad domarbefogenhet. Därjämte torde behövas 3 andra notarier. Antalet kvinnliga biträden torde kunna bestämmas till 6.

För jämförelse mellan nuvarande antalet arbetskrafter vid Hälsingborgs rådhusrätt och det beräknade framtida antalet för Hälsingborgs lagmansrätt meddelas här följande sammanställning:

Rådhusrätten och polisdomstolen i Hälsingborg.			**Lagmansrätten i Hälsingborg.**		
I. *Befattningshavare i domarställning.*					
Borgmästare	1		Lagman	1	
Rådmän	3		Rådman för inskrivningsärenden m. m.	1	
Assessorer, ordinarie	3		Rådman (assessor)	1	
» extra	1	8	» (fiskal)	1	
			Notarier (med begränsad domarkompetens)	2	6
II. *Övriga befattningshavare.*					
Notarie vid polisdomstolen	1		Notarier		3
Skrivbiträden	9	10	Skrivbiträden		6
	Summa	18		Summa	15

6. Gävle.

Nuvarande organisation.

Rådhusrätten i Gävle utgöres av borgmästaren och 5 rådmän. Av de senare är 1 tillika polismästare och handhar i denna egenskap vissa administrativa angelägenheter samt 1 samtidigt magistratssekreterare. Den förre

ägnar sig nästan helt åt de kommunala angelägenheterna och av den senares arbetstid belöper ungefär hälften på de kommunala bestyren och en tredjedel på överexekutorsgöromålen, vilkas handläggning huvudsakligen åvilar honom. Av de återstående 3 rådmännen är 1 civilrådman, 1 brottmålsrådman och 1 rådman handhar inskrivningsväsendet.

Rådhusrätten sammanträder två gånger i veckan. Vid det ena sammanträdet sitta i rätten borgmästaren, civilrådmannen och inskrivningsrådmannen. I den andra sessionen deltaga borgmästaren och brottmålsrådmannen samt den rådman, som tillika är magistratssekreterare. Vid behov äger därjämte särskilt sammanträde rum för rannsakning med häktade. Polismästaren deltar i rättens sessioner endast i händelse av behov av vikarie för någon av de övriga ledamöterna.

Magistraten utgöres av samma ledamöter som rådhusrätten. Enligt lämnad uppgift kräva de kommunala bestyren sammanlagt ungefär två arbetskrafter.

Antalet skrivbiträden vid rådhusrätten och magistraten uppgår till omkring 6.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

De avdömda tvistiga civilmålen, som under åren 1923—1925 utgjorde i genomsnitt 78 för år, nedgingo 1926 till 46. Även strafflagsmålen visa nedgång från en genomsnittssiffra för förberörda 3-årsperiod på omkring 175 till 146 under 1926. Av de sammanlagt 192 mål av berörda slag, som avdömdes 1926, hade två tredjedelar, eller 125 mål, handlagts vid 1 rättegångstillfälle, medan allenast 23, resp. 44 handlades vid 2, resp. 3 eller flera tillfällen. Brottmålen enligt specialförfattningar m. m. ha uppgått till omkring 1 200 för år.

Förutom lagmannen torde vid lagmansrätten i Gävle böra finnas 1 rådman med assessorskompetens, 1 rådman med fiskalskompetens samt 1 notarie med behörighet att handlägga enklare mål. Någon särskild inskrivningsdomare torde däremot ej behövas. Lagfarts- och inteckningsärendena torde ej vara av den omfattning, att de skulle bereda en befattningshavare i domarställning full sysselsättning. Ej heller överexekutorsgöromålen äro av någon mera betydande omfattning. Såsom exempel må nämnas, att de exekutiva auktionernas antal under de senare åren uppgått till omkring 4 per år. Utöver nu nämnda befattningshavare torde erfordras 1 notarie utan domarkompetens och 4 skrivbiträden.

Här nedan är gjord en jämförelse mellan nuvarande och framtida arbetskrafter.

Rådhusrätten i Gävle.			**Lagmansrätten i Gävle.**		
I. *Befattningshavare i domarställning.*					
Borgmästare	1		Lagman	1	
Rådmän	[1]4	5	Rådman (assessor)	1	
			» (fiskal)	1	
			Notarie (med begränsad domarkompetens)	1	4

[1] Häri ej inräknad 1 rådman, tillika polismästare.

II. *Övriga befattningshavare.*

Notarier	—		Notarie	1	
Skrivbiträden	6	6	Skrivbiträden	4	
	Summa	11		Summa	9

7. Örebro.

Nuvarande organisation.

Rådhusrätten i Örebro är liksom rådhusrätten i Hälsingborg uppdelad på två avdelningar. Den *första* utgöres av borgmästaren, som tillika är konkursdomare och överexekutor, samt 2 rådmän, civilrådmannen och inskrivningsrådmannen. Avdelningen, som har session en dag i veckan, handlägger småprotokollsärenden samt civila mål och de brottmål, i vilka talan om ansvar ej föres. Därjämte förekomma å avdelningen sessioner för prövning av konkursansökningar. Å *andra* avdelningen, som handlägger övriga brottmål och har en sessionsdag varannan vecka, sitta borgmästaren, brottmålsrådmannen samt en assessor. Den senare har även viss tjänstgöring å första avdelningen, i det han brukar inträda såsom ledamot i rätten i familjerätts- och förmynderskapsmål, i vilkas handläggning civilrådmannen icke plägar deltaga. Tillhopa sitta således i rätten 5 lagfarna ledamöter. Å andra avdelningen äga extra sessioner rum för rannsakning med häktade personer.

I *magistraten* ha borgmästaren och de tre rådmännen säte samt polismästaren, vilken senare är rådman ehuru ej ledamot av rådhusrätten. *Poliskammaren*, i vilken polismästaren är ensam beslutande, har endast administrativa uppgifter. De s. k. polismålen handläggas av rådhusrätten.

Vid rådhusrätten och magistraten är även anställd en lagfaren stadsnotarie, som bl. a. handhar magistratssekreterargöromålen samt för protokoll hos överexekutor. Utöver stadsnotarien finnas ej några notarier anställda vid rådhusrätten. Skrivbiträdenas antal är 7. Av dessa tagas 2 à 3 i anspråk för inskrivningsväsendet.

Beräkning av personalbehovet i den nya organisationen.

De å första avdelningen avdömda tvistiga civilmålen ha under de senare åren visat en betydande nedgång. Medan antalet 1923 var uppe i 230, sjönk detsamma 1924 till 165, var året därpå uppe i 187, men sjönk 1926 till 129. Genomsnittssiffrorna för 4-årsperioden i fråga är 178. Motsvarande siffror för de å andra avdelningen avgjorda strafflagsmålen är omkring 70. Av de tillhopa 184 tvistiga civilmål och strafflagsmål, som under 1926 avdömdes, hade ungefär en tredjedel eller 65 handlagts vid 1 rättegångstillfälle, 44 vid 2 och 75 vid 3 eller flera tillfällen. Brottmålen enligt specialförfattningar m. m. ha under de senare åren i genomsnitt uppgått till 1 000 à 1 100 för år.

Vid sidan om lagmannen torde för den dömande verksamheten liksom i Gävle erfordras 1 rådman med assessorskompetens. Därjämte torde böra beräknas 1 notarie med begränsad domarkompetens. Inskrivningsväsendet

vid rätten torde, jämfört med förhållandena i andra domsagor[1], visserligen icke vara av den omfattning, att en särskild inskrivningsdomare kunde få full sysselsättning. Då det oaktat räknats med en särskild inskrivningsdomartjänst, förutsättes, att hans arbetskraft utnyttjas, förutom för handläggning av vissa överexekutorsärenden, även i viss omfattning för den dömande verksamheten. Antalet notarier utan domarkompetens synes kunna bestämmas till 1.

Skrivbiträdena torde böra bliva till antalet 4.

En sammanställning av nuvarande och framtida arbetskrafter är gjord här nedan:

Rådhusrätten i Örebro.			Lagmansrätten i Örebro.		
I. *Befattningshavare i domarställning.*					
Borgmästare	1		Lagman	1	
Rådmän	3		Rådman för inskrivningsärenden m. m.	1	
Assessor	1	5	Rådman (assessor)	1	
			Notarie (med begränsad domarkompetens)	1	4
II. *Övriga befattningshavare.*					
Stadsnotarie	1		Notarie	1	
Skrivbiträden	7		Skrivbiträden	4	
	Summa	13		Summa	9

C. Övriga lagmansrätter.

Stockholms län.

Historik. Vid 1800-talets början funnos 5 domsagor motsvarande sedermera Norra, Mellersta och Södra Roslags domsagor, Stockholms läns västra domsaga samt Södertörns domsaga. Den olikhet rådde dock, att Vallentuna härad tillhörde samma domsaga som Danderyd, Åker, Värmdö och Sollentuna (Södra Roslags domsaga), medan Färentuna härad ingick i den domsaga, som närmast motsvarar Stockholms läns västra domsaga. Överflyttningen av Färentuna härad till Södra Roslags domsaga och av Vallentuna till Stockholms läns västra ägde rum i anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 5 mars 1836 och den 17 juli 1844. Riksdagen beslöt 1915 (skr. nr 2) på framställning av Kungl. Maj:t delning av Södra Roslags domsaga så, att Sollentuna och Färentuna härader skulle utbrytas och bilda en domsaga under nämnda häraders namn.

Nya lagberedningen bibehöll i sitt förslag till domsagoindelning de båda nordligare Roslagsdomsagorna samt Stockholms läns västra domsaga oförändrade, dock att Sigtuna skulle förenas med sistnämnda domsaga och Norrtälje med den domsaga,

[1] Till jämförelse må nämnas, att i Norrköping, för vilken stad räknats med 1 inskrivningsdomare, genomsnittliga antalet lagfartsärenden 1923—1925 uppgått till i runt tal 400 och inteckningsärenden till inemot 2 200. För Hälsingborg äro motsvarande siffror 750 och 2 900, medan de för Örebro stanna vid 400 och 1 800. I Södra Roslags domsaga, där f. n. allenast 1 inskrivningsdomare är anställd, uppgå motsvarande siffror till i runt tal 1 500 resp. 5 600.

som enligt förslaget skulle motsvara Mellersta Roslags domsaga. Däremot föreslog beredningen en förening till en gemensam domsaga av domsagor motsvarande de nuvarande Södra Roslags, Sollentuna och Färentuna samt Södertörns. Med denna domsaga skulle införlivas även Vaxholm och Södertälje.

Stockholms län är f. n. delat på 6 domsagor, därav 3 belägna på länets östra sida, nämligen från norr till söder: Norra Roslags, Mellersta Roslags och Södra Roslags domsagor. Länets södra del utgöres av Södertörns domsaga och på västra sidan av länet ligga Stockholms läns västra domsaga samt Sollentuna och Färentuna domsaga. Inom länet finnas 4 städer med egen jurisdiktion, nämligen Södertälje, Vaxholm, Norrtälje och Sigtuna.

Enligt häradshövding SCHLYTERS indelningsförslag sammandragas domsagorna till 4, varvid Norra och Mellersta Roslags domsagor förenas till en, benämnd Norra Roslags domsaga, samt Sollentuna och Färentuna domsaga sammanslås med Stockholms läns västra till en domsaga, benämnd Sollentuna domsaga. Till den förra domsagan lägges Norrtälje och till den senare Sigtuna. Beträffande Södra Roslags domsaga ifrågasättes i förslaget, att av domsagan Värmdö skeppslag skulle överflyttas till Södertörns domsaga, detta dock under förutsättning, att det nu till sistnämnda domsaga hörande Öknebo härad skulle förenas med en domsaga i Södermanlands län. För den händelse det skulle anses olämpligt att till en domsaga förena områden från olika län, har alternativt föreslagits, att Öknebo härad skulle bibehållas under Södertörns domsaga och Värmdö skeppslag under Södra Roslags domsaga. Sistnämnda domsaga skulle i så fall allenast undergå den förändring, att Vaxholms stad bleve förenad med domsagan, medan i Södertörns domsaga skulle ingå jämväl Södertälje. Från detta alternativ utgår den i det följande gjorda beräkningen av arbetskrafterna.

1. *Norra Roslags domsaga.* De nuvarande arbetskrafterna i motsvarande domkretsar utgöras av — förutom borgmästaren i Norrtälje — 2 häradshövdingar samt 2 förste och 2 andre notarier [1].

Folkmängd		59 719
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		243
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	114	
» » » 2 rättegångstillfällen	51	
» » » flera »	78	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		350
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 149
inteckningsärenden		1 579
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		12

För den nya domsagan torde erfordras 1 rådman med fiskalskompetens och 4 notarier. Någon särskild inskrivningsdomare har ej ansetts behövlig, bl. a. med hänsyn till att överexekutorsgöromålen äro föga betungande.

[1] I det följande räknas endast med statsavlönade notarier.

2. *Sollentuna domsaga.* F. n. tjänstgöra i de domkretsar, som skulle ingå i förevarande domsaga, 2 häradshövdingar, 1 biträdande domare samt 2 förste och 3 andre notarier, vartill kommer borgmästaren i Sigtuna.

Folkmängd		61 376
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 231
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	95	
» » » 2 rättegångstillfällen	45	
» » » flera »	91	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 310
inteckningsärenden		4 442
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		45

Framdeles torde i domsagan böra finnas 2 rådmän, av vilka den ene skulle tjänstgöra såsom inskrivningsdomare och den andre äga fiskalskompetens. Därjämte torde erfordras 4 notarier.

3. *Södra Roslags domsaga.* I domsagan tjänstgöra f. n. 1 biträdande domare (chef för inskrivningsavdelningen), 2 förste och 2 andre notarier. I Vaxholms rådhusrätt är borgmästaren ende litterate ledamoten.

Folkmängd		68 963
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[2] 282
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	125	
» » » 2 rättegångstillfällen	51	
» » » flera »	106	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen		550 à 600
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 464
inteckningsärenden		6 082
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		80

Den nu i Södra Roslags domsaga tjänstgörande biträdande domaren torde böra bibehållas i egenskap av inskrivningsdomare. Därjämte lärer erfordras 1 rådman med assessorskompetens och 5 notarier. Härvid har hänsyn tagits till att överexekutorsgöromålens överflyttning givetvis kommer att för denna domsaga medföra en ej oväsentlig arbetsökning.

4. *Södertörns domsaga.* I den nuvarande domsagan med samma namn äro i tjänst 1 biträdande domare, 1 förste och 2 andre notarier. I Södertälje rådhusrätt tjänstgöra 1 borgmästare samt 2 rådmän. Av dessa är 1 civilrådman, tillika stadsfogde, samt 1 brottmålsrådman, tillika magistratssekreterare.

[1] Medeltal 1923—1925: 285.
[2] » » » : 350.

Folkmängd	72 168
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 275
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	108
» » » 2 rättegångstillfällen	59
» » » flera »	108
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	650
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 727
inteckningsärenden	5 177
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	60

Arbetsbelastningen torde kunna beräknas i stort sett bliva densamma i Södertörns och Södra Roslags domsagor. För förstnämnda domsaga torde därför erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 5 notarier.

Uppsala län.

Historik. Vid 1800-talets början var det nuvarande Uppsala län delat i 3 domsagor: *en* omfattande länets norra del — Norunda härad samt Vendels, Tierps, Vesslands, Älvkarleby, Lövstads, Films och Dannemora samt Olands tingslag — *en* länets mellersta del — Ulleråkers, Hagunda, Vaxala, Bälinge, Rasbo och Lagunda härader — samt *en* länets södra del, nämligen Trögds, Åsunda, Bro och Håbo härader. Någon ändring i domsagoindelningen har sedermera icke ägt rum förrän 1926, då i anledning av riksdagens beslut (skr. nr 317) den mellersta domsagan förenades med den södra.

Nya lagberedningen bibehöll i sitt förslag de 3 då bestående domsagorna, dock med den förändring att Uppsala stad förenades med den mellersta domsagan och Enköping med den södra domsagan.

Uppsala län är f. n. fördelat på 2 domsagor, den norra och den södra, vartill komma 2 städer med egen jurisdiktion, Uppsala och Enköping.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen skulle den ändringen ske i nuvarande domsagoindelning, att Uppsala stad skulle ingå i den norra domsagan och Enköping förenas med den södra domsagan.

5. *Uppsala och Örbyhus domsaga.* I Uppsala läns norra domsaga tjänstgöra f. n. 1 förste och 1 andre notarie. I Uppsala rådhusrätt tjänstgöra 1 borgmästare och 3 rådmän samt 1 stadsnotarie, vilken jämväl äger säte i rätten. Av rådmännen ägnar en hela sin arbetstid åt tvistemålen. Borgmästaren och brottmålsrådmannen, vilken sistnämnde tillika är polismästare, syssla var och en under ungefär två tredjedelar av arbetstiden med rättsskipningsgöromål. Den tredje rådmannen, som tillika är magistratssekreterare, ägnar sig till övervägande del åt kommunala arbetsuppgifter[2] och fyller återstoden av arbetstiden — omkring en tredjedel av denna — med överexekutorsgöromål, vilka endast i ringa omfattning belasta borg-

[1] Medeltal 1923—1925: 334.

[2] Under uttrycket »kommunala arbetsuppgifter» inbegripes här och i det följande samtliga magistratsuppgifterna, utan avseende på om dessa äro av statlig, kommunal eller blandat statlig och kommunal karaktär.

mästaren och brottmålsrådmannen. Stadsnotariens arbetstid är till omkring två tredjedelar upptagen av rättsskipningsgöromål och övrig tid ägnas åt de kommunala bestyren. Rättsskipningen och överexekutorsgöromålen ge således f. n. sysselsättning åt något mera än 3 juridiskt utbildade arbetskrafter.

Folkmängd	83 960
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 257
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	136
» » » 2 rättegångstillfällen	70
» » » flera »	51
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen	800 à 900
1926 avgjorda lagfartsärenden	866
inteckningsärenden	2 227
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	16

Det torde vara tveksamt, huruvida det kan vara behövligt att i domsagan inrätta en särskild inskrivningsdomarbefattning. De till en dylik befattning hörande göromålen synas nämligen knappast vara av den omfattning, att de kunna bereda en befattningshavare full sysselsättning. Då i det följande detta oaktat räknas med särskild inskrivningsdomare i denna domsaga, har det förutsatts, att tillfälle beredes honom att utfylla arbetstiden bl. a. med avdömande av vissa brottmål. Arbetskrafterna torde böra beräknas på följande sätt: 1 lagman, 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

6. *Tiunda domsaga.* I Uppsala läns södra domsaga tjänstgöra nu 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie. I Enköping tjänstgöra borgmästare och 1 litterat rådman.

Folkmängd	55 497
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 150
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	46
» » » 2 rättegångstillfällen	36
» » » flera »	68
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen	250 à 300
1926 avgjorda lagfartsärenden	783
inteckningsärenden	1 759
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	55

Någon annan ökning av arbetskrafterna i länets södra domsaga i händelse av Enköpings förening med densamma än med 1 notarie torde ej behöva beräknas. Härvid har hänsyn också tagits till överexekutorsgöromålens överflyttning. Det må anmärkas, att vid den omreglering av dom-

[1] Medeltal 1923—1925: 322.
[2] Medeltal 1923—1925: 215.

sagan, som beslöts vid 1926 års riksdag, det ställdes i utsikt, att den biträdande domarbefattningen endast övergångsvis skulle erfordras och framdeles förväntades kunna bli indragen (II H. T. sid. 81). Vid förevarande kostnadsberäkning har således för Tiunda domsaga räknats med 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

Södermanlands län.

Historik. De nuvarande 3 domsagorna i Södermanlands län — Nyköpings, Livgedingets samt Oppunda och Villåttinge — motsvarades vid 1800-talets början av 2 domsagor, omfattande den ena utöver Väster- och Österrekarnes samt Åkers och Selebo härader (= nuvarande Livgedingets domsaga) även Daga härad. Till den andra domsagan hörde Oppunda och Villåttinge härader samt Jönåkers, Rönö och Hölebo härader, vilken domsaga tidigare benämndes Konungadömets domsaga. På framställning av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1878 års riksdag beslöt riksdagen (skr. nr 31) anslå tre häradshövdingelöner i stället för förutvarande två, varvid förutsattes, att Oppunda och Villåttinge härader skulle bilda egen domsaga samt Daga härad förenas med Jönåkers, Rönö och Hölebo härader till en domsaga (Nyköpings domsaga). Livgedingets domsaga skulle således omfatta allenast Väster- och Österrekarne samt Åkers och Selebo härader. Kungl. Maj:t fattade beslut om den ändrade domsagoindelningen den 25 oktober 1878. Nya lagberedningen anslöt sig till den sålunda beslutade domsagoregleringen. Städerna Nyköping och Trosa tänktes bli förenade med Nyköpings domsaga samt Eskilstuna, Torshälla, Strängnäs och Mariefred med Livgedingets domsaga.

Södermanlands län är f. n. fördelat på 3 domsagor: *en* omfattande länets norra del, Livgedingets domsaga, *en* dess sydöstra del, Nyköpings domsaga, samt *en* de västra och mellersta delarna av länet, Oppunda och Villåttinge domsaga. Därjämte finnas 6 städer med egen jurisdiktion, nämligen Nyköping, Eskilstuna, Torshälla, Strängnäs, Mariefred och Trosa.

Av de olika förslag till domsagoindelning i Södermanlands län, som framlagts i den Schlyterska indelningsplanen, har vid förevarande kostnadsberäkning valts det såsom II betecknade alternativet. Med den nuvarande Nyköpingsdomsagan skulle alltså förenas städerna Nyköping och Trosa (Jönåkers domsaga). Oförändrad skulle bliva nuvarande Oppunda och Villåttinge domsaga. Slutligen skulle till Livgedingets domsaga läggas städerna Eskilstuna, Torshälla, Strängnäs och Mariefred, i samband varmed domsagan skulle erhålla benämningen Eskilstuna och Rekarne domsaga.

7. *Jönåkers domsaga.* De nuvarande arbetskrafterna i Nyköpings domsaga utgöras av 1 förste och 1 andre notarie. I Nyköpings rådhusrätt tjänstgöra 1 borgmästare, 1 lagfaren rådman och 1 stadsnotarie. Den sistnämnde ägnar hela och rådmannen nästan hela sin arbetstid åt rättsskipningsgöromålen, medan borgmästaren delar sin tid ungefär jämnt mellan arbetet med rättsskipningen och överexekutorsärendena, å ena sidan, samt de kommunala bestyren, å den andra. I Trosa är borgmästaren ende lagfarne ledamot av rätten.

Folkmängd		59 680
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		151
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	67	
» » » 2 rättegångstillfällen	39	
» » » flera »	45	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		350
1926 avgjorda lagfartsärenden		506
inteckningsärenden		1 701
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		10

För domsagan torde böra beräknas 1 rådman med fiskalskompetens samt 3 notarier.

8. *Oppunda domsaga.* I Oppunda och Villåttinge domsaga är f. n. i tjänst 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		54 120
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		107
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	44	
» » » 2 rättegångstillfällen	22	
» » » flera »	41	
Brottmål enligt specialförfattningar årligen omkring		350
1926 avgjorda lagfartsärenden		561
inteckningsärenden		1 534
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		12

Då någon ändring i domsagan ej är ifrågasatt, torde för domsagan framdeles böra beräknas 1 rådman med fiskalskompetens och 2 notarier.

9. *Eskilstuna och Rekarne domsaga.* I Livgedingets domsaga tjänstgöra nu 1 förste och 1 andre notarie. Eskilstuna rådhusrätt utgöres av borgmästaren, 1 brottmålsrådman, tillika polismästare, 1 civilrådman samt 1 magistratssekreterare. Borgmästaren och brottmålsrådmannen ägna omkring två tredjedelar av sin arbetstid åt rättsskipnings- och överexekutorsgöromål, och civilrådmannen är så gott som helt sysselsatt med dessa göromål. Magistratssekreterarens arbetstid upptages till övervägande del av kommunala bestyr. Den sistnämnde jämte brottmålsrådmannen-polismästaren och 1 illitterat rådman bilda den s. k. poliskammaren, vilken handlägger polismålen. I Strängnäs finnes jämte borgmästaren 1 litterat rådman i rätten. I Mariefred och Torshälla är borgmästaren ende lagfarne ledamoten av rådhusrätten.

Folkmängd		76 987
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		170
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	79	
» » » 2 rättegångstillfällen	37	
» » » flera »	54	

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	800
1926 avgjorda lagfartsärenden	882
inteckningsärenden	2 396
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	13

Vid en domsagoreglering enligt förevarande alternativ torde de nuvarande arbetskrafterna i Livgedingets domsaga böra ökas med 3 jurister, därav 1 inskrivningsdomare och 1 rådman med fiskalskompetens samt 1 notarie. Tillhopa skulle således i domsagan finnas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens samt 3 notarier.

Östergötlands län.

Historik. I »Östgöta lagsaga» uppgick antalet domsagor vid 1800-talets början till 8. Lysings och Dals härader bildade *en* domsaga, Bråbo, Risings, Hällestads och Tjällmo, Gullbergs och Bobergs härader *en* domsaga; Memmings, Skärkinds, Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds härader *en* domsaga; Aska och Göstrings härader *en* domsaga; Björkekinds, Östkinds och Lösings härader *en* domsaga; Hammarkinds och Stegeborgs härader *en* domsaga; Vifolka och Valkebo härader *en* domsaga samt slutligen Kinda och Ydre härader *en* domsaga. Under tiden intill början av 1860-talet ägde följande förändringar i domsagoindelningen rum: *dels* överflyttades Bråbo och Memmings härader till den domsaga, som omfattade Björkekinds, Östkinds och Lösings härader[1], *dels* förenades Gullbergs härad med Vifolka och Valkebo härader, *dels ock* förenades Lysings härad med Göstrings härad och Aska härad med Dals och Bobergs härader samt slutligen Skärkinds härad med Hammarkinds och Stegeborgs härader. Därigenom kom en domsaga att omfatta Risings, Hällestads och Tjällmo tingslag (benämnd Finspånga läns domsaga) och en Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds härader. Efter alla dessa omgrupperingar funnos fortfarande 8 domsagor inom länet.

Domsagoindelningen har därefter varit oförändrad intill de senaste åren, då 2 domsagor indragits. Riksdagen beslöt 1923 (skr. nr 211), att Vifolka, Valkebo och Gullbergs domsaga skulle uppdelas på två granndomsagor, nämligen så att förstnämnda härad skulle tilläggas Lysings och Göstrings domsaga (nu benämnd Mjölby domsaga) och Valkebo och Gullbergs härader skulle förenas med Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds domsaga (nu benämnd Linköpings domsaga). År 1926 har slutligen riksdagen beslutat (skr. nr 317) att Finspånga läns domsaga skulle förenas med Björkekinds, Östkinds, Lösings, Bråbo och Memmings domsaga (nu benämnd Bråbygdens och Finspånga läns domsaga).

Nya lagberedningen tänkte sig Östergötlands län indelat i 6 domsagor. Beredningen avsåg nämligen, att Risings, Hällestads och Tjällmo tingslag (Finspånga läns domsaga) skulle förenas med den omkring Norrköping belägna Björkekinds m. fl. häraders domsaga. Vidare ansåg beredningen, att den domsaga, som bestod av Vifolka, Valkebo och Gullbergs härader, borde uppdelas så, att förstnämnda härad förenades med Lysings och Göstrings domsaga samt Valkebo och Gullbergs härader med Åkerbo m. fl. häraders domsaga, med vilken domsaga även skulle förenas Linköpings stad. Jämväl övriga städer med undantag av Norrköping skulle ingå i respektive domsagor.

Östergötlands län är nu fördelat på 6 domsagor. Av dessa ligga 2 i norra delen av länet, nämligen Aska, Dals och Bobergs domsaga på

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1848.

västra sidan och Bråbygdens och Finspånga läns domsaga på östra sidan. Närmast söder om dessa ligga tre domsagor, nämligen från väster Mjölby domsaga, Linköpings domsaga och Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds domsaga. Söder om de två förstnämnda ligger Kinda och Ydre domsaga. De i judiciellt hänseende självständiga städerna äro till antalet 6, nämligen Linköping, Norrköping, Söderköping, Motala, Vadstena och Skänninge.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen sammandragas dessa domsagor till 3, vartill kommer Norrköpings stad, som skulle utgöra egen domsaga. Enligt förslaget sammanslås Bråbygdens och Finspånga läns domsaga (med undantag av Godegårds och Tjällmo socknar) med den söder därom belägna Hammarkindsdomsagan, vartill lägges även staden Söderköping. Linköpingsdomsagan utvidgas med staden Linköping och Kinda tingslag. Mjölby domsaga förenas med Askadomsagan och Ydre tingslag [1], varjämte i domsagan skulle ingå förutom Godegårds och Tjällmo socknar ur Bråbygdens och Finspånga läns domsaga även städerna Motala, Vadstena och Skänninge.

10. *Bråbo domsaga.* I Bråbygdens och Finspånga läns domsaga tjänstgöra f. n. 1 förste och 1 andre notarie. I Hammarkindsdomsagan har häradshövdingen till biträde endast 1 förste notarie. I Söderköping finnes allenast 1 lagfaren ledamot i rådhusrätten, borgmästaren.

Folkmängd	76 507
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2]140
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	63
» » » 2 rättegångstillfällen	35
» » » flera »	42
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	754
inteckningsärenden	1 859
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	7

Vid genomförande av den Schlyterska indelningsplanen torde i den nya domsagan erfordras 1 rådman med fiskalskompetens samt 3 notarier.

11. *Linköpings och Bankekinds domsaga.* I Linköpings rådstuvurätt utgöras de lagfarna arbetskrafterna av borgmästaren och 4 bisittare, av vilka 3 äro rådmän och 1 stadsnotarie, tillika konkursdomare. Av dessa ägnar borgmästaren ungefär tre fjärdedelar av sin arbetstid åt rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen och 2 rådmän så gott som hela sin arbetstid häråt. En rådman sysslar till största delen endast med kommunala ärenden och stadsnotariens tid tages helt i anspråk för rättsskipningen. Rådhusrätten har 2 ordinarie sessionsdagar i veckan. Å den ena sessionsdagen handläggas civilmål med undantag av växel- och familjerättsmål, varvid

[1] Här räknas med det i not 3 å sid. 353 i utkastet framställda alternativ.

[2] Medeltal 1923—1925: 181.

fyra ledamöter sitta i rätten, nämligen utöver borgmästaren förste och andre rådmannen samt stadsnotarien. Vid den andra sessionen förekomma brottmål samt växel- och familjerättsmål. I denna session deltaga borgmästaren samt förste och tredje rådmannen. I den nuvarande Linköpingsdomsagan äro i tjänst 1 förste och 1 andre notarie. I Kinda och Ydre domsaga har häradshövdingen vid sin sida allenast 1 förste notarie.

Folkmängd	83 781
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	266
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	140
» » » 2 rättegångstillfällen	58
» » » flera »	68
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	750
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1]940
inteckningsärenden	3 149
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	8

För domsagan lärer böra beräknas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 4 notarier eller inberäknat lagmannen 7 juridiskt utbildade arbetskrafter.

12. *Aska (Vifolka) domsaga.* I Aska, Dals och Bobergs domsaga samt i Mjölby domsaga tjänstgöra i vardera domsagan 1 förste notarie, vartill i Mjölby domsaga kommer även 1 andre notarie. I Kinda och Ydre domsaga finnes som nämnt blott 1 förste notarie. I såväl Motala som Vadstena och Skänninge är borgmästaren den ende lagfarne ledamoten i rådhusrätten.

Folkmängd	89 000
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	285
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	169
» » » 2 rättegångstillfällen	50
» » » flera »	66
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 059
inteckningsärenden	2 196
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	25

Vid en domsagoreglering enligt föreliggande förslag — enligt vilket Aska och Mjölby domsagor samt de tre nämnda städerna jämte Ydre tingslag förenas till en domsaga — torde erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

Jönköpings län.

Länet är nu indelat i 5 domsagor, därav 2 i norra delen av länet — Tveta, Vista och Mo domsaga samt Norra och Södra Vedbo domsaga — och

[1] Medeltal 1923—1925: 1 228.

3 i länets södra del, nämligen Östbo och Västbo domsaga samt Västra härads och Östra härads domsagor. Denna indelning har varit oförändrad sedan början av 1800-talet. Nya lagberedningen ifrågasatte ej annan ändring i denna indelning, än att städerna inom länet skulle ingå i respektive domsagor. Städer med egen jurisdiktion finnas till ett antal av 3, nämligen Jönköping, Eksjö och Gränna.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen förenas städerna Jönköping och Gränna med Tveta, Vista och Mo domsaga, från vilken dock Nässjö stad och landskommun skulle avskiljas. Sistnämnda områden jämte Västra och Östra häradernas domsagor skulle sammanföras till en domsaga, benämnd Njudungs domsaga. Med Norra och Södra Vedbo domsaga skulle förenas Eksjö stad[1]. Östbo och Västbo domsaga blir oförändrad.

13. *Jönköpings och Tveta domsaga.* De nuvarande litterata arbetskrafterna vid Jönköpings rådhusrätt utgöras av borgmästaren, 3 rådmän och 1 stadsnotarie. De tre rådmännen ägna sig så gott som helt åt rättsskipningen. Stadsnotarien är också till övervägande del sysselsatt med dithörande göromål, medan borgmästaren mera jämnt fördelar sin arbetstid på rättsskipningsgöromålen, överexekutorsbestyren och de kommunala ärendena. En av rådmännen har särskilt hand om fastighetsbokföringen, en annan av rådmännen är konkursdomare och handlägger bl. a. även förmynderskapsärenden. Stadsnotarien är ledamot allenast av rådhusrätten, ej av magistraten. Han har bl. a. att föra magistratsprotokollet. I Gränna är borgmästaren ensam lagfaren ledamot av rådhusrätten. I Tveta, Vista och Mo domsaga tjänstgöra 1 biträdande domare samt 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		71 112
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		241
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	125	
» » » 2 rättegångstillfällen	47	
» » » flera »	69	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		900
1926 avgjorda lagfartsärenden		884
inteckningsärenden		2 265

Antalet å exekutiv auktion försålda fastigheter i Tveta, Vista och Mo domsaga uppgår till omkring 10 per år och antalet exekutiva auktioner i Jönköping har uppgått till i genomsnitt 23 om året.

Arbetskrafterna i Jönköpings och Tveta domsaga torde böra omfatta förutom lagmannen 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

---

[1] Då förevarande beräkning utgår ifrån det alternativ, enligt vilket länsgränsen icke brytes, räknas med att Ydre tingslag icke förenas med Vedbo domsaga utan med Aska domsaga i Östergötlands län.

14. *Vedbo domsaga.* I den nuvarande Norra och Södra Vedbo domsaga äro såsom biträden anställda 1 förste och 1 andre notarie. I rådhusrätten i Eksjö är borgmästaren ende lagfarne ledamoten.

Folkmängd	41 962
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	132
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	77
» » » 2 rättegångstillfällen	27
» » » flera »	28
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	400
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 497
inteckningsärenden	[1] 1 085
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	7

I domsagan torde ej kunna beredas full sysselsättning vare sig för en särskild inskrivningsdomare eller en rådman. För domsagan ha beräknats 2 notarier.

15. *Njudungs domsaga.* I var och en av de nuvarande domsagorna Västra och Östra härad tjänstgör 1 förste notarie.

Folkmängd	61 531
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	137
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	68
» » » 2 rättegångstillfällen	34
» » » flera »	35
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	300
1926 avgjorda lagfartsärenden	929
inteckningsärenden	1 673
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	13

Med hänsyn till att fastighetsärendenas antal i Njudungs domsaga är ej oväsentligt större än i Vedbo domsaga, lära för Njudungsdomsagan böra beräknas 3 notarier.

16. *Västbo domsaga.* I Östbo och Västbo domsaga äro nu anställda 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	56 200
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 120
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	54
» » » 2 rättegångstillfällen	39
» » » flera »	27

[1] Medeltal 1923—1925 resp. 625 och 1 248.
[2] » » » : 199.

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	840
inteckningsärenden	1 060
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	10

Arbetskrafterna torde kunna beräknas på samma sätt som i Njudungs domsaga. I Västbodomsagan skulle alltså anställas 3 notarier.

Kronobergs län.

Historik. De nuvarande 4 domsagorna i Kronobergs län — Sunnerbo, Västra Värends, Mellersta Värends och Östra Värends — motsvarades vid 1800-talets början av 3 domsagor. Oförändrade ha blivit den nuvarande Östra Värends domsaga, omfattande Uppvidinge och Konga härader, samt Sunnerbo domsaga. Däremot voro tidigare Kinnevalds och Norrvidinge härader förenade med Allbo härad till en domsaga — Västra Värends domsaga.

Nya lagberedningen föreslog ej annan ändring i den då rådande domsagoindelningen, än att Växjö skulle förenas med Västra Värends domsaga. Först vid 1891 års riksdag fattades på framställning av Kungl. Maj:t beslut om delning av sistnämnda domsaga (skr. nr 32), varvid Kinnevalds och Norrvidinge härader sammanfördes till en domsaga — Mellersta Värends — medan Allbo härad blev självständig domsaga under namn av Västra Värends domsaga.

Den Schlyterska indelningsplanen överensstämmer i avseende å Kronobergs län i så måtto med Nya lagberedningens förslag, att Västra Värends och Mellersta Värends domsagor äro avsedda att sammanslås. Växjö förenas enligt förstnämnda plan med Östra Värends domsaga. Sunnerbo domsaga bibehålles oförändrad.

17. *Östra Värends domsaga.* De litterata ledamöterna i Växjö rådhusrätt utgöras av borgmästaren och 1 rådman. I Östra Värends domsaga tjänstgöra vid häradshövdingens sida 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		66 532
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 164
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	85	
» » » 2 rättegångstillfällen	35	
» » » flera »	44	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen		425
1926 avgjorda lagfartsärenden		[2] 1 061
inteckningsärenden		1 726
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		10

Med hänsyn till omfattningen av inskrivningsgöromålen torde i domsagan 1 inskrivningsdomare erfordras. Därjämte bör räknas med 1 rådman med

[1] Medeltal 1923—1925: 246.
[2] » » » : 1 288.

fiskalskompetens och 2 notarier. Möjligen kan det finnas lämpligare att utbyta sistberörda rådmanstjänst mot ytterligare 1 notariebefattning.

18. *Västra Värends domsaga.* I Västra Värends domsaga biträdes häradshövdingen av 1 förste och 1 andre notarie och i Mellersta Värends domsaga av endast 1 förste notarie.

Folkmängd	52 371
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 139
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	46
» » » 2 rättegångstillfällen	40
» » » flera »	53
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 044
inteckningsärenden	1 386
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	10

För Västra Värends domsaga torde trots överexekutorsärendenas överflyttning icke behöva räknas med anställande av inskrivningsdomare eller annan rådman. I avseende å arbetsbelastningen synes domsagan ungefär vara likställd med Vedbo, Njudungs och Västbo domsagor. För de båda sammanslagna västra och mellersta Värends domsagor torde kunna räknas med samma antal notarier som nu eller 3.

19. *Sunnerbo domsaga.* I Sunnerbo domsaga tjänstgöra nu 1 biträdande domare, dock blott under hälften av året, samt 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	38 527
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 116
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	55
» » » 2 rättegångstillfällen	27
» » » flera »	34
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	100
1926 avgjorda lagfartsärenden	936
inteckningsärenden	1 169
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	16

För domsagan torde 3 notarier böra beräknas.

Kalmar län.

Historik. I länet funnos vid 1800-talets början 5 domsagor. Av dessa äro 3 alltfort oförändrade, nämligen den i länets norra del belägna Tjusts domsaga och den sydligaste fastlandsdomsagan i länet, Södra Möre, ävensom Ölands domsaga. De 6 häraderna i länets mellersta del voro vid nämnda tid fördelade på 2 domsagor med 3 härader i varje, nämligen räknat norrifrån: Aspelands,

[1] Medeltal 1923—1925: 167.
[2] » » » : 165.

Sevede och Tunaläns, å ena sidan, och Handbörds, Stranda och Norra Möre, å andra sidan. Dessa 2 domsagor blevo sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 april 1858 fördelade på 3 domsagor sålunda, att Aspelands och Handbörds härader förenades till en domsaga, varigenom de båda övriga domsagorna kommo att bestå, den ena av Sevede och Tunaläns och den andra av Stranda och Norra Möre härader.

Nya lagberedningen föreslog den ändring i domsagoindelningen, att Stranda skulle överföras till Aspelands och Handbörds domsaga, samt Norra och Södra Möre sammanslås och förenas med Kalmar stad. Även övriga städer skulle förenas med kringliggande domsagor. Lagberedningen räknade alltså med 4 domsagor på fastlandet.

För närvarande finnas i Kalmar län 6 domsagor, nämligen på fastlandet från norr till söder: Tjusts domsaga, Sevede och Tunaläns domsaga, Aspelands och Handbörds domsaga, Norra Möre och Stranda domsaga samt Södra Möre domsaga. Därtill kommer Ölands domsaga. Städer med egen jurisdiktion äro Kalmar, Oskarshamn, Västervik och Vimmerby.

Ölands domsaga lämnas enligt det Schlyterska förslaget oförändrad. De nuvarande 5 fastlandsdomsagorna sammanföras enligt samma förslag till 3 domsagor, med vilka förenas städerna Kalmar, Oskarshamn, Vimmerby och Västervik. Minskningen i domsagornas antal vinnes på det sätt, att två av domsagorna, nämligen Sevede och Tunaläns samt Norra Möre och Stranda, delas och förenas med närbelägna domsagor. Sålunda skall Norra Möre tingslag jämte Kalmar stad sammanföras med Södra Möre domsaga till en ny domsaga, benämnd Kalmar och Möre domsaga; Aspelands och Handbörds domsaga utvidgas med Stranda tingslag och Tunaläns tingslag, varjämte till domsagan lägges Oskarshamns stad. Med Tjusts domsaga slutligen förenas förutom Västervik och Vimmerby även Sevede tingslag.

20. *Kalmar och Möre domsaga.* I Kalmar är borgmästaren så gott som uteslutande sysselsatt med rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen. Av de litterata rådmännen syssla 2 nästan enbart med rättsskipningen. De kommunala arbetsuppgifterna åligga i huvudsak en tredje rådman, som tillika är kronouppbördskassör. Såsom biträde åt vederbörande häradshövding tjänstgör i Norra Möre och Stranda domsaga 1 förste och 1 andre notarie; i Södra Möre domsaga finnes intet rättsbildat biträde.

Folkmängd		70 542
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 278
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	134	
» » » 2 rättegångstillfällen	53	
» » » flera »	91	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		800
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 223
inteckningsärenden		2 271
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		10

[1] Medeltal 1923—1925: 290.

Vid den föreslagna domsagoregleringen torde i Kalmardomsagan böra räknas med 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

21. *Stranda (Aspelands) domsaga.* I var och en av Aspelands och Handbörds, Sevede och Tunaläns samt Norra Möre och Stranda domsagor äro anställda 1 förste och 1 andre notarie. I Oskarshamn finnes utöver borgmästaren 1 litterat rådman, tillika magistratssekreterare.

Folkmängd	64 143
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	217
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	95
» » » 2 rättegångstillfällen	55
» » » flera »	67
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 017
inteckningsärenden	1 397
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	8

För den nya Aspelandsdomsagan, i vilken även Oskarshamn skulle ingå, torde böra beräknas 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier. Särskild inskrivningsdomare synes däremot ej bli erforderlig i denna domsaga.

22. *Tjusts domsaga.* Vad beträffar de nuvarande arbetskrafterna hos de domstolar, vilkas domkretsar ingå i den föreslagna domsagan, må nämnas, att i Tjusts domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal rättsbildade biträden finnes — såsom förut nämnts — även i Sevede och Tunaläns domsaga. I Västerviks rådhusrätt finnas utöver borgmästaren såsom rättsbildade ledamöter 1 rådman och 1 stadsnotarie. Borgmästaren handhar särskilt inskrivningsväsendet och förmynderskapsärendena, medan rådmannen tillika är konkursdomare. Stadsnotarien, som ej är ledamot av magistraten utan endast av rådhusrätten, tjänstgör vid magistratsprotokollet. I Vimmerby är borgmästaren ende lagfarne ledamoten i rätten.

Folkmängd	69 183
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål	[1] 158
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	59
» » » 2 rättegångstillfällen	36
» » » flera «	63
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	400
1926 avgjorda lagfartsärenden	982
inteckningsärenden	[2] 1 705
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	8

[1] Medeltal för 1923—1925: 194.
[2] » » » » » 1 399.

För avdömande av de mindre betydande målen synes 1 rådman med fiskalskompetens böra anställas. Därjämte torde man böra räkna med 3 notarier för domsagan.

23. *Ölands domsaga.* I Ölands domsaga är f. n. anställd 1 förste notarie.

Folkmängd		27 576
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål		85
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	38	
» » » 2 rättegångstillfällen	17	
« » » flera »	30	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		100
1926 avgjorda lagfartsärenden		624
inteckningsärenden		665
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		5

Någon ändring i de nuvarande arbetskrafterna torde ej behöva beräknas. I domsagan skulle således även framdeles finnas anställd allenast 1 notarie.

Gotlands län.

Historik. Länet har av ålder varit delat i 2 domsagor: Gotlands norra och Gotlands södra. Nya lagberedningen ifrågasatte en sammanslagning av de båda domsagorna. Med denna domsaga skulle också förenas Visby stad.

24. *Gotlands domsaga.* Enligt den Schlyterska indelningsplanen skola de nuvarande båda Gotlandsdomsagorna sammanslås och förenas med Visby stad. I Visby rådhusrätt finnas utöver borgmästaren 2 litterata rådmän. Borgmästaren är överexekutor samt ägnar endast en mindre del av sin arbetstid åt rättsskipningen. Huvudsakligen tages han i anspråk för de kommunala arbetsuppgifterna. De båda rådmännen däremot äro så gott som uteslutande sysselsatta med rättsskipningsgöromålen. Därjämte finnes 1 extra rådman, som dock i rådhusrätten tjänstgör endast vid rannsakningar och vid förfall för någon av de övriga ledamöterna. I Gotlands södra domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie, medan i norra domsagan finnes allenast 1 förste notarie.

Folkmängd		57 033
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 156
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	64	
» » » 2 rättegångstillfällen	43	
» » » flera »	49	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		350
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 164
inteckningsärenden		2 119

[1] Medeltal 1923—1925: 230.

Antalet exekutivt försålda fastigheter i de båda nuvarande domsagorna har under åren 1925 och 1926 uppgått till i medeltal 24 om året och antalet exekutiva auktioner i Visby stad till omkring 5 om året.

Även om arbetsbördan, vad den rent dömande verksamheten angår, icke i och för sig kan anses motivera inrättande av en rådmansbefattning, torde dock framförallt med hänsyn till domsagans avskilda läge och eventuellt behov av vikarie för lagmannen en rådmanstjänst bli behövlig. Vid bedömande av behovet av arbetskrafter har särskild hänsyn tagits till, att överexekutorsgöromålen torde komma att medföra en ej oväsentlig arbetsbelastning i domsagan.

För den nya domsagan torde böra beräknas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

Blekinge län.

Historik. Den Blekingska lagsagan bestod vid 1800-talets början av 2 domsagor, den ena omfattande Listers och Bräkne härader, den andra Östra härad och Medelstads härad. Under 1800-talets förra hälft skedde en uppdelning, så att vart och ett av de 4 häraderna bildade en självständig domsaga. [1]

Nya lagberedningen räknade med 3 domsagor för länet, nämligen Karlshamns domsaga, som skulle omfatta Listers och Bräkne härader samt städerna Karlshamn och Sölvesborg; Ronneby domsaga, motsvarande nuvarande Medelstads domsaga, varmed skulle förenas Ronneby; och Karlskrona domsaga, vari skulle ingå förutom nämnda stad även Östra härad.

Antalet domsagor i Blekinge län uppgår f. n. till 4, nämligen Östra härads, Medelstads härads, Bräkne härads och Listers härads domsagor. Därjämte finnas 4 städer med egen jurisdiktion, Karlskrona, Ronneby, Karlshamn och Sölvesborg. Enligt den Schlyterska indelningsplanen sammanföras Östra härads och Medelstads domsagor till en, vartill läggas Karlskrona och Ronneby. Vidare sammanföras Bräkne och Listers domsagor med städerna Karlshamn och Sölvesborg till en domsaga.

25. *Karlskrona och Medelsta domsaga.* Karlskrona rådhusrätt är organiserad med 1 borgmästare, 4 lagfarna rådmän, därav 1 rådman tillika magistratssekreterare, 1 civilrådman, 1 brottmålsrådman samt 1 polismästare, tillika rådman. Borgmästaren, som är överexekutor, ägnar en avsevärd del av sin arbetstid åt de kommunala bestyren. Magistratssekreteraren är i något mindre grad sysselsatt med dessa ärenden och har i sin egenskap av domare bl. a. hand om inskrivningsväsendet. På civilrådmannen ligga bl. a. förmynderskapsärenden, och brottmålsrådmannen är tillika konkursdomare. Sistnämnda båda rådmän ha därjämte till uppgift att upprätta boupptecknings. Polismästaren har vid sidan om sin uppgift att vara ledamot av rådhusrätten och magistraten att leda förhandlingarna i poliskammaren. I överläggningarna i kammaren men ej i besluten deltaga två lekmannabisittare. Polismästaren utövar därjämte det administrativa chefskapet över polispersonalen. I Ronneby rådhusrätt är borgmästaren

[1] Se härom Kungl. Maj:ts beslut den 8 februari 1834, 21 november 1848 och 27 mars 1849.

ende litterate ledamot. Vad domsagorna beträffar tjänstgöra i vardera av Östra härads och Medelstads domsagor 1 förste notarie och 1 andre notarie.

Folkmängd		88 947
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		279
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	118	
» » » 2 rättegångstillfällen	70	
» » » flera »	91	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		600
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 158
inteckningsärenden		2 772

Antalet exekutivt försålda fastigheter inom Östra härads och Medelstads domsagor har uppgått till omkring 12 om året och de exekutiva auktionernas antal i Karlskrona och Ronneby till cirka 7.

För Karlskrona och Medelsta domsaga torde krävas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

26. *Bräkne domsaga.* Lagfarna ledamöter i Karlshamns rådhusrätt äro borgmästaren och 1 rådman. I Sölvesborgs rådhusrätt är allenast borgmästaren lagfaren. I envar av Bräkne och Listers domsagor tjänstgör 1 förste notarie.

Folkmängd		58 413
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		215
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	95	
» » » 2 rättegångstillfällen	55	
» » » flera »	65	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		718
inteckningsärenden		[1] 2 006
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		6

För Bräknedomsagan torde böra räknas med 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

Kristianstads län.

Historik. Den s. k. skånska lagsagan omfattade vid 1800-talets början samtliga domsagor i Skåne. De nuvarande 7 domsagorna i Kristianstads län motsvarades vid nämnda tid av 4 domsagor. Sålunda voro förenade: Albo, Gärds och Villands härader till en domsaga; Östra och Västra Göinge härader till en; Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härader till en; samt slutligen Ingelstads och Järrestads härader till en domsaga, i vilken ytterligare ingingo två härader — Ljunits och Herrestads — under Malmöhus län.

[1] Medeltal 1923—1925: 1 615.

Under förra hälften av 1800-talet ägde i denna domsagoindelning endast den ändring rum, att sistnämnda domsaga delades i två, varvid delningen skedde efter länsgränsen, så att Ingelstads och Järrestads härader bildade en domsaga samt Ljunits och Herrestads härader en domsaga.[1]

Sedermera vidtogs den omregleringen av domsagorna, att Villands härad utbröts ur gemenskapen med Albo och Gärds härader och sammanfördes med Östra Göinge härad till en domsaga[2]. Västra Göinge kom därefter att bilda egen domsaga.

Vid 1877 års riksdag (skr. nr 44) beslöts på Kungl. Maj:ts förslag delning av Åsbo och Bjäre domsaga, varigenom Norra Åsbo härad utbröts till en självständig domsaga, medan Södra Åsbo och Bjäre härader skulle bilda en domsaga.

Slutligen blev vid 1917 års riksdag likaledes på förslag av Kungl. Maj:t beslutad (skr. nr 2) en delning av Östra Göinge och Villands häraders domsaga, varigenom vartdera häradet gjordes till självständig domsaga.

Nya lagberedningen räknade med 4 domsagor i länet, nämligen *en* omfattande Ingelstads och Järrestads domsaga samt Albo härad och Simrishamn, *en* omfattande Villands och Gärds härader jämte Kristianstad, *en* omfattande Västra och Östra Göinge härader, samt *en* omfattande de båda Åsbo-häraderna jämte Bjäre härad och Ängelholm.

Kristianstads län är f. n. indelat i 7 domsagor. På länets östra sida äro 3 domsagor belägna, nämligen räknade från norr till söder: Villands domsaga, Gärds och Albo domsaga samt Ingelstads och Järrestads domsaga. På västra sidan ligger Södra Åsbo och Bjäre domsaga samt i mellersta delen av länet tre domsagor, nämligen från väster till öster Norra Åsbo, Västra Göinge och Östra Göinge. I länet finnas 3 städer med egen jurisdiktion, nämligen Kristianstad, Simrishamn och Ängelholm.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen sammanföras de 7 domsagorna till 4. Av de på länets östra sida belägna domsagorna skulle en, Gärds och Albo, delas, och skulle Gärds härad förenas med den norr därom belägna Villands domsaga, i vilken skulle ingå även Kristianstad. Albo härad åter skulle sammanslås med den i länets södra del belägna Ingelstads och Järrestads domsaga och Simrishamns stad. Av de i länets norra del liggande domsagorna skulle Östra och Västra Göinge förenas till en och desslikes Norra och Södra Åsbo med Bjäre, till vilken sistberörda, Åsbo domsaga, skulle läggas även Ängelholms stad.

27. *Villands domsaga.* Vad de nuvarande arbetskrafterna beträffar må först nämnas, att i Kristianstads rådhusrätt sitta borgmästare och 2 litterata rådmän samt 1 lagfaren stadsnotarie. Borgmästaren är överexekutor och är till avsevärd del upptagen av de kommunala arbetsuppgifterna. De 3 övriga ledamöterna äro däremot så gott som helt sysselsatta med rättsskipningsgöromålen. Den ene av rådmännen har hand om inskrivningsväsendet och förmynderskapsärendena samt är därjämte konkursdomare. Den andre rådmannen för domboken i brottmål, medan motsvarande befatt-

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1848.
[2] » » » » » 7 juli 1853.

ning med de civila målen åvilar stadsnotarien, vilken jämväl har att föra magistratsprotokollet. I Gärds och Albo domsaga finnas anställda 1 förste och 1 andre notarie samt i Villands domsaga allenast 1 förste notarie.

Folkmängd	62 735
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1]270
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	129
» » » 2 rättegångstillfällen	63
» » » flera »	78
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	950
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 023
inteckningsärenden	2 329
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	11

Villands domsaga torde böra förses med 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens samt 4 notarier.

28. *Ingelstads domsaga.* I Ingelstads och Järrestads domsaga finnas f. n. 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal biträden finnas, såsom ovan nämnts, även i Gärds och Albo domsaga. Såsom litterata ledamöter sitta i rådhusrätten i Simrishamn borgmästaren och 1 lagfaren rådman.

Folkmängd	48 863
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	218
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	112
» » » 2 rättegångstillfällen	54
» » » flera	52
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	150
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 215
inteckningsärenden	1 717
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	12

För Ingelstads domsaga torde böra räknas med 1 inskrivningsdomare och 3 notarier.

29. *Göinge domsaga.* I envar av de båda Göinge domsagorna äro nu anställda 1 förste och 1 andre notarie, vartill kommer i Västra Göinge domsaga 1 biträdande domare.

Folkmängd	68 439
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål	[2]291
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	121
» » » 2 rättegångstillfällen	80
» » » flera »	90

[1] Medeltal för 1923—1925: 346.
[2] » » » » : 350.

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	250
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 277
inteckningsärenden	2 520
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	30

Även i Göinge domsaga torde komma att erfordras 1 inskrivningsdomare. Därjämte lärer böra beräknas 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

30. *Åsbo domsaga.* I var och en av de båda nuvarande Åsbo-domsagorna tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie. I Ängelholms rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten.

Folkmängd	66 185
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål	[1] 270
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	108
» » » 2 rättegångstillfällen	72
» » » flera »	90
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	300
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 263
inteckningsärenden	3 031
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	24

Arbetsbördan i Åsbodomsagan torde kunna förväntas bli ungefär densamma som i Göinge domsaga. Arbetskrafterna torde därför böra bestämmas i överensstämmelse med vad som skett för sistnämnda domsaga. För Åsbo domsaga torde alltså böra beräknas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

Malmöhus län.

Historik. I Malmöhus län funnos vid 1800-talets början 5 domsagor. Färs och Frosta härader voro förenade till en domsaga; Torna och Bara härader utgjorde jämte Harjagers härad en domsaga; Rönnebergs och Onsjö härader jämte Luggude härad utgjorde en domsaga; Oxie och Skytts härader samt Vemmenhögs härad bildade en domsaga, och slutligen voro, såsom tidigare är nämnt, Ljunits och Herrestads härader sammanförda till en domsaga med de två till Kristianstads län hörande Ingelstads och Järrestads härader.

Under förra hälften av 1800-talet skedde ej annan ändring i denna domsagoindelning, än att sistnämnda domsaga delades[2], så att Ljunits och Herrestads härader utbrötos till en självständig domsaga. Sedermera sammanfördes Harjagers härad med Rönnebergs och Onsjö härader till en domsaga; Luggude härad blev självständig domsaga, varjämte Vemmenhögs härad överflyttades från Oxie och Skytts domsaga till Ljunits och Herrestads häraders domsaga[3]. Slutligen beslöt 1876 års riksdag (skr. nr 36) på framställning av Kungl. Maj:t, att Färs och Frosta domsaga skulle delas, så att vartdera häradet blev självständig domsaga.

[1] Medeltal för 1923—1925: 330.

[2] Se ovan sid. 92 not. 1.

[3] Se beträffande nämnda omregleringar Kungl. Maj:ts beslut den 25 november 1851 och 7 mars 1865; jfr Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1848.

Nya lagberedningen tänkte sig icke annan ändring i den då gällande domsagoindelningen, än att dels Färs och Frosta domsagor åter skulle förenas till en domsaga, dels städerna inom länet — med undantag av Malmö — skulle sammanföras med respektive domsagor.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 30 juli 1915 förordnat, att Eslövs stad skulle i judiciellt hänseende skiljas från Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härads domsaga och såsom eget tingslag förenas med Frosta domsaga.

Domsagornas antal i Malmöhus län är f. n. 7, nämligen utmed länets västra kust från norr till söder: Luggude domsaga, Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga, Torna och Bara domsaga samt Oxie och Skytts domsaga. Länets sydöstra del utgöres av Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsaga och norr därom äro belägna Färs domsaga samt Frosta och Eslövs domsaga. De i judiciellt hänseende självständiga städerna i länet äro Malmö, Hälsingborg, Lund, Landskrona, Trälleborg, Ystad samt Skanör med Falsterbo, vilka sistnämnda tillsammans utgöra en stad.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen bibehållas de två förstnämnda städerna såsom självständiga domkretsar. Däremot förenas Lund med Torna och Bara domsaga, Landskrona med Rönnebergsdomsagan; Trälleborg samt Skanör och Falsterbo med Oxie och Skytts domsaga och slutligen Ystad med Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsaga. Utöver den av dessa städers förening med respektive domsagor betingade omregleringen göres enligt förslaget ej annan ändring i den nuvarande domsagoindelningen, än att dels Färs domsaga sammanföres med Vemmenhögsdomsagan, dels Frosta och Eslövs domsaga förenas med en del av Rönnebergs domsaga, nämligen delar av Onsjö och Harjagers härader.[1]

31. *Skytts domsaga.* Trälleborgs rådhusrätt utgöres av borgmästaren och 2 litterata rådmän. Av de sistnämnda är en helt och den andre så gott som helt upptagen av rättsskipningen. Även borgmästaren, som tillika är överexekutor, ägnar sin arbetstid till omkring fyra femtedelar åt rättsskipningen. I Skanörs och Falsterbo rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten. Häradshövdingen i Oxie och Skytts domsaga har till hjälp i arbetet 1 biträdande domare samt 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		55 932
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		242
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	111	
» » » 2 rättegångstillfällen	48	
» » » flera »	83	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		700
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 761
inteckningsärenden		3 412
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		15

[1] Se närmare not 2 å sid. 365 i förslaget.

För den föreslagna Skytts domsaga torde krävas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

32. *Ljunits (Herrestads) domsaga.* I Ystads rådhusrätt sitta 3 lagfarna ledamöter, nämligen borgmästaren, 1 civilmåls- och 1 brottmålsrådman. Av borgmästarens arbetstid anses omkring hälften belöpa på de kommunala ärendena, medan de båda rådmännen endast i mindre avsevärd omfattning äro sysselsatta med dithörande göromål. I såväl Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsaga som Färs domsaga äro anställda 1 förste notarie och 1 andre notarie.

Folkmängd	70 038
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 267
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	124
» » » 2 rättegångstillfällen	78
» » » flera »	65
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	400
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 481
inteckningsärenden	2 288
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	12

För Ljunits domsaga torde erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

33. *Lunds och Torna domsaga.* Lunds rådhusrätt utgöres av borgmästaren, 3 litterata rådmän och 1 stadsnotarie. Borgmästaren torde ägna ungefär en tredjedel av arbetstiden åt kommunalärenden. Av rådmännen är en — brottmålsrådmannen — så gott som helt sysselsatt med rättsskipningen, medan de andra båda rådmännen, en civilrådman och en magistratsrådman, under ungefär hälften av arbetstiden äro upptagna av magistratsgöromålen. Magistratsrådmannen är tillika överexekutor och är i tillfälle att endast i mindre omfattning ägna sig åt rättsskipningsuppgifterna. Han är därjämte polismästare och handhar i denna egenskap vissa administrativa ärenden rörande polispersonalen. Stadsnotarien sysslar däremot uteslutande med rättsskipningen. Han är ledamot av rådhusrätten endast i vissa civilmål. I Torna och Bara domsaga äro i tjänst 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	66 930
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	328
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	185
» » » 2 rättegångstillfällen	90
» » » flera »	53
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	700

[1] Medeltal 1923—1925: 344.

1926 avgjorda lagfartsärenden	983
inteckningsärenden	3 381
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	8

I den nya Lunds och Torna domsaga torde erfordras 6 juridiskt utbildade arbetskrafter, nämligen lagmannen, 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

34. *Frosta domsaga.* I Frosta och Eslövs domsaga tjänstgöra nu 1 biträdande domare samt 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal befattningshavare finnes även i Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga.

Folkmängd		49 074
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 230
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	110	
» » » 2 rättegångstillfällen	50	
» » » flera »	70	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		500
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 057
inteckningsärenden		2 608
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		10

För Frosta domsaga torde erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

35. *Landskrona och Rönnebergs domsaga.* Landskrona rådhusrätt utgöres av borgmästaren och 2 litterata rådmän, varjämte finnes anställd 1 stadsnotarie, som dock ej är ledamot av rätten. Den ene rådmannen har särskilt hand om småprotokollsärendena, och den andre rådmannen är även konkursdomare samt för magistratsprotokollet. I Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga tjänstgöra — såsom tidigare nämnts — 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		43 959
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[2] 167
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	89	
» » » 2 rättegångstillfällen	41	
» » » flera »	37	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		600
1926 avgjorda lagfartsärenden		674
inteckningsärenden		1 626
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		20

[1] Medeltal 1923—1925: 289.

[2] » » » : 249. Av målen från nuvarande Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga hava $^3/_5$ beräknats falla på den nya Landskrona och Rönnebergs domsaga.

För domsagan torde ej erfordras någon särskild inskrivningsdomare. Däremot torde kunna räknas med, att 1 rådman med fiskalskompetens skall bli behövlig. Notariernas antal torde kunna bestämmas till 3.

36. *Luggude domsaga.* I denna domsaga, som enligt föreliggande indelningsplan skulle bliva oförändrad, tjänstgöra nu 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	48 963
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål	[1] 153
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	97
» » » 2 rättegångstillfällen	23
» » » flera »	33
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen	300 à 400
1926 avgjorda lagfartsärenden	[2] 571
inteckningsärenden	[2] 1 268
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	4

Då de nuvarande arbetskrafterna synas väl knappt tillmätta, torde försiktigheten bjuda att räkna med ytterligare 1 notarie. Tillhopa skulle alltså i domsagan tjänstgöra utöver lagmannen 3 notarier.

Hallands län.

Hallands län omfattar 3 domsagor, nämligen Hallands läns södra, bestående av Höks samt Halmstads och Tönnersjö härader, mellersta domsagan, bestående av Årstads och Faurås samt Himle härader och slutligen norra domsagan, bestående av Viske och Fjäre härader. Någon ändring i domsagoindelningen har under de senaste hundra åren icke ägt rum. Städer med egen jurisdiktion äro Halmstad, Laholm, Falkenberg, Varberg och Kungsbacka.

Nya lagberedningen föreslog ej annan ändring i domsagoindelningen, än att städerna förenades med respektive domsagor.

Den Schlyterska indelningsplanen utgår ifrån, att mellersta och norra domsagorna sammanslås till en och förenas med Falkenberg, Varberg och Kungsbacka. Den södra domsagan skall enligt förslaget endast undergå den ändring, att städerna Halmstad och Laholm tillföras densamma.

37. *Halmstads och Tönnersjö domsaga.* I Halmstads rådhusrätt sitta borgmästaren och 2 litterata rådmän. Vid rätten är dessutom anställd 1 stadsnotarie, vilken dock ej är ledamot av rätten. Den ene av rådmännen har särskilt hand om inskrivningsväsendet, och den andre rådmannen är bl. a. konkursdomare samt för rådhusrättens protokoll i civilmål. Protokollet i brottmål föres av stadsnotarien, som tillika är magistratssekreterare. Samtliga ledamöter av rådhusrätten ägna den största delen av sin arbetskraft

[1] Medeltal 1923—1925: 192.
[2] » » » : resp. 715 och 1 511.

åt rättsskipningen, medan magistratsgöromålen, som huvudsakligen åvila borgmästaren och stadsnotarien, endast taga en mindre del av arbetstiden i anspråk. I Laholms rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten. Häradshövdingen i Hallands läns södra domsaga har till hjälp i arbetet 1 biträdande domare under halva året samt 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	71 739
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	246
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	102
» » » 2 rättegångstillfällen	66
» » » flera »	78
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	800
1926 avgjorda lagfartsärenden	968
inteckningsärenden	2 357
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	12

Efter Halmstads och Laholms förening med den södra domsagan torde följande arbetskrafter komma att erfordras: 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

38. *Himle domsaga.* I vardera av Hallands läns mellersta och norra domsagor tjänstgöra nu 1 förste och 1 andre notarie. Förutom borgmästaren finnes i Falkenbergs rådhusrätt 1 litterat rådman och i Varbergs rådhusrätt 2 litterata rådmän. I den senare rådhusrätten är borgmästaren så gott som helt upptagen av rättsskipningen, medan av rådmännen den ene, vilken bl. a. har att föra civildomboken, endast i mindre omfattning ägnar sig åt rättsskipningsuppgifterna och i övrigt sysslar med magistratsgöromålen och den andre rådmannen, som har att bl. a. föra brottmålsdomboken, nästan helt ägnar sig åt rättsskipningen. I Kungsbacka är av rättens ledamöter endast borgmästaren lagfaren.

Folkmängd	77 993
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 271
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	148
» » » 2 rättegångstillfällen	60
» » » flera »	63
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	700
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 255
inteckningsärenden	3 020
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	22

Då arbetsbördan i den nya norra Hallandsdomsagan kan beräknas bliva något större än i den södra, torde utöver de för sistnämnda domsaga beräknade arbetskrafterna komma att erfordras 1 notarie. Tillhopa skulle

[1] Medeltal 1923—1925: 329.

således i domsagan anställas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens och 4 notarier.

Göteborgs och Bohus län.

Historik. Vid 1800-talets början funnos 4 domsagor i »Bohus läns och Vikarnes» lagsaga. Två av dessa ha förblivit oförändrade, nämligen de båda nordligaste domsagorna i länet, Sunnervikens och Norrvikens. Lagsagans övriga område var delat på 2 domsagor, av vilka den ena omfattade Askims samt Östra och Västra Hisings härader ävensom vissa delar av nuvarande Inlands domsaga, nämligen Inlands Södre och Torpe härader. Den andra domsagan bestod av Orusts och Tjörns härader samt två Inlands härader, nämligen Inlands Nordre och Fräkne. Sävedals härad, som tillhörde Västgöta och Dals lagsaga, utgjorde egen domsaga. Häradshövdingtjänsten i denna domsaga var av ålder förenad med borgmästartjänsten i Göteborg.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 mars 1856 ägde en omreglering av domsagorna rum på det sätt, att de fyra Inlandshäraderna sammanfördes till en domsaga, varjämte beslöts, att Sävedals domsaga vid framdeles timande ledighet skulle förenas med Askims domsaga.

Nya lagberedningen ifrågasatte ej annan ändring i domkretsindelningen, än att Kungälv skulle förenas med sistnämnda domsaga samt Strömstad med Norrvikens och Uddevalla med Sunnervikens domsaga.

Justitieombudsmannen har i skrivelse den 6 september 1923 hos Kungl. Maj:t hemställt, att Inlands domsaga måtte uppdelas mellan Askims m. fl. häraders domsaga samt Orusts och Tjörns domsaga på det sätt, att Södre och Torpe härader fördes till den förra och Nordre och Fräkne härader till den senare domsagan. Framställningen har icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1926 och 7 oktober 1927 har förordnats, att Kungälvs stad skall fr. o. m. 1929 års ingång läggas under landsrätt och tillhöra Inlands domsaga.

Länet är f. n. indelat i 5 domsagor, varjämte förutom Göteborg finnas 4 [1] städer med egen jurisdiktion. De nuvarande domsagorna äro Askims, Västra och Östra Hisings samt Sävedals domsaga, Inlands domsaga, Orusts och Tjörns domsaga, samt Sunnervikens och Norrvikens domsagor. Städerna i fråga äro Marstrand, Uddevalla, Lysekil och Strömstad.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen sammanföras dessa domkretsar till 3. Askimsdomsagan utvidgas med Inlands domsagas södra del [2] och Marstrand. Orusts och Tjörns domsaga sammanslås med återstoden av Inlandsdomsagan och viss del av Sunnervikens domsaga, nämligen Lane härad, varjämte med domsagan förenas Uddevalla. Återstående del av sistnämnda domsaga förenas med Norrvikens och i samma domsaga ingå även Lysekil och Strömstad.

[1] Intill utgången av 1928, då Kungälv lägges under landsrätt, finnas 5 städer med egen jurisdiktion.

[2] Omfattande enligt 1926 års *förslag* till tingslagsindelning Inlands Södre samt viss del av Inlands Nordre tingslag (Hålta, Solberga och Jörlanda socknar) samt Västerlanda socken av Torpe tingslag. Det må i detta sammanhang erinras om, att Kungl. Maj:t den 22 april 1927 (Svensk författningssamling nr 101) beslutat ny tingslagsindelning i Inlands domsaga. Enligt denna indelning utgöres domsagan av 2 tingslag, det södra omfattande hittillsvarande Södra häradet med Kungälvs stad och Västerlanda socken av Inlands Torpe härad. Återstående del av domsagan, omfattande hittillsvarande Inlands Nordre och Fräkne härader jämte Hjärtums socken av Torpe härad, bildar det nya norra tingslaget.

39. *Askims domsaga.* I Askimsdomsagan tjänstgöra nu 1 förste och 2 andre notarier. Däremot finnes i Inlands domsaga allenast 1 förste notarie. Efter domsagans förening med Kungälv torde där komma att anställas även 1 andre notarie. Borgmästaren i Marstrand är ende lagfarne ledamoten i rådhusrätten därstädes.

Folkmängd	78 566
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	292
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	176
» » » 2 rättegångstillfällen	72
» » » flera »	44
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	800
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 864
inteckningsärenden	3 432
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	26

I den utvidgade Askimsdomsagan torde erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med fiskalskompetens samt 4 notarier.

40. *Inlands domsaga.* De lagfarna ledamöterna i Uddevalla rådstuvurätt äro borgmästaren och 2 rådmän. Rådmännen äro endast i obetydlig omfattning sysselsatta med de kommunala angelägenheterna. Borgmästaren däremot ägnar omkring hälften av sin arbetstid åt sistnämnda ärenden och är i övrigt upptagen av rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen. Såsom förut nämnts, är i Inlands domsaga f. n. i tjänst allenast 1 förste notarie, men efter Kungälvs förening med domsagan torde även 1 andre notarie bliva där anställd. Även i Orusts och Tjörns domsaga finnes allenast 1 förste notarie. Däremot är Sunnervikens domsaga, varifrån Lane härad skulle överföras till den nya Inlandsdomsagan, utrustad med såväl 1 förste som 1 andre notarie.

Folkmängd	62 225
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	207
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	83
» » » 2 rättegångstillfällen	67
» » » flera »	57
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	953
inteckningsärenden	1 240
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	6

För Inlandsdomsagan enligt det Schlyterska utkastet torde böra beräknas 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

41. *Vikens domsaga.* I rådhusrätterna i Lysekil och Strömstad är borgmästaren ende lagfarne ledamoten. I vardera av de båda nordligaste

Bohuslänsdomsagorna — Norrvikens och Sunnervikens — av vilken senare vissa härader skulle ingå i den nya domsagan, tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	72 998
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	230
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	128
» » » 2 rättegångstillfällen	57
» » » flera »	45
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	600
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 234
inteckningsärenden	1 462
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	8

Arbetsbördan i Vikens domsaga torde kunna antagas bliva något större än i Inlands domsaga. För den förra domsagan har därför beräknats 1 rådman med fiskalskompetens och 4 notarier.

Älvsborgs län.

Historik. Domsagorna i Älvsborgs län voro vid 1800-talets början 6 till antalet. Oförändrade ha blivit dels de 2 domsagor, som äro belägna i Dalsland, nämligen i norr Tössbo och Vedbo domsaga samt söder om denna Nordals, Sundals och Valbo domsaga, dels även Kinds och Redvägs domsaga. Med Flundre, Väne och Bjärke härader voro vid nämnda tid förenade även Vättle och Ale härader. Kullings härad utgjorde jämte Ås och Gäsene härader en domsaga. Vedens och Bollebygds härader voro sammanförda med Marks härad till en domsaga.

Under 1800-talets förra hälft ägde allenast den ändring rum i domsagoindelningen, att Vättle och Ale härader förenades med Kullings härad till en domsaga[1]. Därmed fick Flundre, Väne och Bjärke häraders domsaga sin ännu bestående omfattning. Ås och Gäsene härader, som efter berörda förändring utgjorde egen domsaga, blev sedermera i anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1919 förenad med Vedens och Bollebygds härader till den s. k. Borås domsaga. Marks härad, som tidigare varit förenat med sistnämnda båda härader, blev därigenom självständig domsaga (jfr prop. 1920, nr 334, sid. 77).

Nya lagberedningen lämnade i sitt förslag Dalslandsdomsagorna oförändrade, dock att i den norra av de båda domsagorna skulle ingå staden Åmål. Under Flundre, Väne och Bjärke domsaga skulle läggas Vänersborg och under Vättle, Ale och Kullings domsaga Alingsås. Kinds och Redvägs domsaga ansågs böra uppdelas så, att Kinds härad bildade självständig domsaga, medan Redvägs härad tänktes jämte Ulricehamns stad förenat med dåvarande Ås och Gäsene domsaga. Med Marks, Vedens och Bollebygds domsaga skulle förenas Borås stad.

Älvsborgs län omfattar f. n. 7 domsagor samt 5 städer med egen jurisdiktion. Två av domsagorna ligga i Dalsland, nämligen Tössbo och Vedbo samt Nordals, Sundals och Valbo. Av de övriga domsagorna ligger i länets nordvästra del Flundre, Väne och Bjärke domsaga, söder om denna Vättle, Ale och Kullings domsaga. Länets mellersta del utgöres av Borås domsaga,

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1848.

och söder om denna ligger Marks domsaga. I länets östra del är Kinds och Redvägs domsaga belägen. De 5 städerna med egen jurisdiktion äro Vänersborg, Alingsås, Borås, Ulricehamn och Åmål.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen sammanföras de 7 domsagorna till 5, varjämte samtliga städer införlivas med resp. domsagor. Sålunda skulle de båda Dalslandsdomsagorna förenas till en, i vilken skulle ingå även staden Åmål. Därvid är dock alternativt den modifikation ifrågasatt (se not 3 å sid. 371 i förslaget), att Sundals härad överflyttas till Väne domsaga. Sistnämnda domsaga skulle omfatta, förutom Sundals härad, nuvarande Flundre, Väne och Bjärke domsaga samt Vänersborg. Från detta alternativ utgår den följande beräkningen. Nuvarande Borås domsaga uppdelas enligt båda alternativen på de tre omkringliggande domsagorna, så att med Vättle, Ale och Kullings domsaga förenas Gäsene härad, vilket, såsom av historiken framgår, tidigare varit förenat med Kullings härad. Med Marks domsaga skulle sammanläggas Vedens och Bollebygds härader, vilket likaledes innebär en återgång till den äldre domsagoindelningen. Slutligen skulle med Kinds och Redvägs domsaga förenas Ås härad. Borås stad skulle ingå i Marks domsaga. Vidare föreslås förening av Ulricehamn med Kinds domsaga, och Alingsås tänkes ingå i Kullings domsaga.

42. *Kinds domsaga.* Beträffande de nuvarande arbetskrafterna i Kinds och Redvägs samt Borås domsagor må nämnas, att i envar av dessa finnes 1 förste notarie och 1 andre notarie. I Ulricehamns rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten.

Folkmängd	52 957
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 107
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	44
» » » 2 rättegångstillfällen	28
» » » flera »	35
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	300
1926 avgjorda lagfartsärenden	[2] 825
inteckningsärenden	[2] 1 620
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	10

För domsagan torde erfordras biträde av 3 notarier.

43. *Borås och Marks domsaga.* Borås rådhusrätt utgöres av borgmästaren och 3 litterata rådmän. Den förstnämnde handhar särskilt småprotokollsärenden samt är tillika överexekutor. En av rådmännen är tillika magistratssekreterare, och på honom vila även konkursdomarbestyren. Av de båda andra rådmännen för den ene domboken i civila mål och den andre domboken i brottmål. I envar av Borås och Marks domsagor tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie.

[1] Medeltal 1923—1925 : 169.

[2] » » » : resp. 1 012 och 1 282.

Folkmängd	83 492
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	267
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	109
» » » 2 rättegångstillfällen	79
» » » flera »	79
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	600 à 700
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 131
inteckningsärenden	2 801
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	23

Med hänsyn till inskrivningsgöromålens och överexekutorsärendenas omfattning torde i domsagan komma att krävas 1 inskrivningsdomare. Därjämte torde behov föreligga av 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

44. *Kullings domsaga.* I Alingsås rådhusrätt utgöras de lagfarna arbetskrafterna av borgmästaren och 1 rådman, vilken senare bl. a. för rådhusrättens dombok. I den nuvarande Vättle, Ale och Kullings domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie. Även i Borås domsaga, vars ena tingslag, Gäsene härad, skulle förenas med Kullings domsaga, finnas 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	57 141
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	130
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	64
» » » 2 rättegångstillfällen	38
» » » 3 eller flera »	28
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	250
1926 avgjorda lagfartsärenden	978
inteckningsärenden	1 616
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	13

Bl. a. med hänsyn till den ökade arbetsbelastning, som överexekutorsgöromålens överflyttning kommer att förorsaka, torde för den nya Kullingsdomsagan böra räknas med 1 inskrivningsdomare och 3 notarier.

45. *Väne domsaga.* I den nuvarande Flundre, Väne och Bjärke domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal notarier finnes också i Nordals, Sundals och Valbo domsaga, från vilken Sundals härad skulle ingå i förevarande domsaga. Rådhusrätten i Vänersborg har endast 1 lagfaren ledamot, borgmästaren.

Folkmängd	61 842
Beräknad arbetsbörda:[1]	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	163
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	83

[1] Härvid har beräknats, att genom Sundals härads överflyttning till Väne domsaga omkring hälften av arbetsbördan i Nordals och Sundals tingslag lägges på denna domsaga.

därav handlagda vid 2 rättegångstillfällen	37
» » » flera »	43
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	700
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 058
inteckningsärenden	[1] 1 672
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	9

I domsagan torde förefinnas behov av 1 inskrivningsdomare. Däremot synes någon rådman för den dömande verksamheten knappast erfordras. Notariernas antal synes kunna bestämmas till 3.

46. *Dals domsaga.* Envar av de båda Dalslandsdomsagorna har f. n. 1 förste och 1 andre notarie. I Åmåls rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten.

Folkmängd	56 429
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 143
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	73
» » » 2 rättegångstillfällen	36
» » » flera »	34
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 298
inteckningsärenden	1 192
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	5

Domsagan torde i fråga om arbetsbördan, vad den dömande verksamheten beträffar, vara ungefär jämnbördig med Väne domsaga. Inskrivnings- och överexekutorsärendena synas däremot knappast bli av den omfattning, att någon särskild inskrivningsdomare kan bliva behövlig. Arbetskrafterna torde böra beräknas till — förutom lagmannen — 3 notarier.

Skaraborgs län.

Historik. Vid 1800-talets början funnos 5 domsagor i Skaraborgs län. Åse, Viste och Kållands härader utgjorde *en* domsaga, Vadsbo härad *en* domsaga samt Kinnefjärdings, Kinne och Skånings härader *en* domsaga. Vilske och Valle härader voro förenade med Gudhems och Kåkinds härader till *en* domsaga; Barne och Laske härader jämte Frökinds och Vartofta härader utgjorde *en* domsaga. Under 1800-talets förra del skedde endast den ändring i domsagoindelningen, att sistnämnda domsaga delades, nämligen så att Barne härad överfördes till den domsaga, som bestod av Åse, Viste och Kållands härader, och Laske härad till Kinnefjärdings, Kinne och Skånings häraders domsaga. Därmed erhöll Vartofta och Frökinds domsaga sin ännu bestående omfattning.

I början av 1860-talet företogs en omreglering av domsagorna i länet[3]. Därvid sammanfördes Kållands härad med Kinnefjärdings och Kinne härader. Laske

[1] Medeltal 1923—1925: 2 302.

[2] » » » : 161.

[3] Se Kungl. Maj:ts beslut den 27 juli och 30 december 1864.

härad, som tidigare ingått i samma domsaga som sistnämnda båda härader, överflyttades till den domsaga, till vilken Kållands härad tidigare hört, och som efter omregleringen kom att bestå av Åse, Viste, Barne och Laske härader. Gudhems och Kåkinds härader gjordes till självständig domsaga och de med nämnda härader tidigare förenade Vilske och Valle härader sammanlades med Skånings härad till en domsaga. Slutligen delades Vadsbo domsaga i två domsagor: Vadsbo norra och Vadsbo södra.

Nya lagberedningen ifrågasatte ej annan ändring i denna domsagoindelning, än att dels sistnämnda båda domsagor skulle sammanslås till en, dels städerna skulle ingå i resp. domkretsar, nämligen Lidköping i Kinnefjärdings, Kinne och Kållands; Skara i Skånings, Vilske och Valle; Skövde och Hjo i Gudhems och Kåkinds; Falköping i Vartofta och Frökinds samt Mariestad i Vadsbo domsaga.

Någon ändring i domsagoindelningen har sedermera icke ägt rum förrän i anledning av beslut vid 1928 års riksdag. Av Kungl. Maj:t (prop. nr 137) väcktes förslag om återförening av de båda Vadsbodomsagorna, vilket förslag blev av riksdagen bifallet (skr. nr 373).

Skaraborgs län är efter föreningen av de båda Vadsbodomsagorna indelat i 6 domsagor, vartill komma såsom självständiga domkretsar 6 städer med egen jurisdiktion. I länets norra del ligger Vadsbo domsaga; i den västra delen äro belägna, räknat från norr till söder, Kinnefjärdings, Kinne och Kållands samt Åse, Viste, Barne och Laske domsagor. På länets östra sida ligga Gudhems och Kåkinds samt Vartofta och Frökinds domsagor. I länets mellersta del ligger Skånings, Vilske och Valle domsaga. Städer med egen jurisdiktion äro Mariestad, Lidköping, Skara, Skövde, Hjo och Falköping.

Enligt den Schlyterska planen till domsagoindelning[1] nedbringas domsagornas antal till 5, och samtliga städer förenas med resp. domsagor. Minskningen i antalet domsagor vinnes därigenom, att Åse, Viste, Barne och Laske domsaga delas mellan å ena sidan Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsaga, som skulle övertaga Åse och Viste härader, samt å andra sidan Skånings, Vilske och Valle domsaga, med vilken skulle förenas Barne och Laske härader. Sistnämnda domsaga skulle därjämte undergå den omreglering, att Vilske tingslag, som är beläget väster om Falköping, skulle avskiljas från Skåningsdomsagan och överföras till Vartofta och Frökinds domsaga, till vilken skulle läggas jämväl Falköpings stad. Vad övriga städer beträffar, är avsett att Mariestad skulle införlivas med Vadsbo domsaga, Lidköping med Kinne domsaga, Skara med Skåningsdomsagan samt Skövde och Hjo med Gudhems domsaga.

47. *Vadsbo domsaga.* I vardera av Vadsbo södra och norra domsagor finnes 1 förste notarie. Andre notarie är däremot ej anställd. Vid den domsagoreglering, som godkänts av 1928 års riksdag, räknades med, att i den förenade Vadsbodomsagan skulle komma att erfordras 1 förste och 1 andre notarie. I rådhusrätten i Mariestad finnes allenast 1 lagfaren ledamot, borgmästaren.

[1] Det må anmärkas, att i det följande allenast räknas med det såsom I betecknade alternativet (sid. 372 o. 373).

Folkmängd		59 826
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		196
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	94	
» » » 2 rättegångstillfällen	34	
» » » flera »	68	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 124
inteckningsärenden		1 120
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		7

I den nya Vadsbodomsagan torde komma att erfordras 4 juridiskt utbildade arbetskrafter, nämligen förutom lagmannen 3 notarier. Skulle, på sätt i not 1 å sid. 373 i det Schlyterska domsagoutkastet ifrågasättes, socknarna Ransberg, Mölltorp och Karlsborg överflyttas från Vadsbo till Gudhems domsaga, torde antalet notarier i den förra domsagan kunna sänkas till 2.

48. *Gudhems domsaga.* I nuvarande Gudhems och Kåkinds domsaga tjänstgör 1 förste notarie. Däremot är andre notarie ej där anställd. Skövde rådhusrätt har 2 litterata ledamöter, medan i Hjo rådhusrätt allenast borgmästaren är lagfaren.

Folkmängd		39 137
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och brottmål		144
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	84	
» » » 2 rättegångstillfällen	25	
» » » flera »	35	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		619
inteckningsärenden		1 035
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		2

I den nya Gudhemsdomsagan torde för lagmannen — bl. a. med hänsyn till att inskrivnings- och överexekutorsärendena synas bli föga betungande — komma att erfordras biträdeshjälp av allenast 2 notarier. Skulle, på sätt av häradshövding Schlyter alternativt ifrågasatts, vissa socknar i hittillsvarande Vadsbo södra domsaga överflyttas till förevarande domsaga, torde antalet notarier böra ökas till 3.

49. *Vartofta domsaga.* I såväl Vartofta och Frökinds som Skånings, Vilske och Valle domsaga, av vilken senare domsaga Vilske tingslag skulle ingå i den nya Vartofta domsaga, tjänstgöra nu 1 förste och 1 andre notarie. I Falköpings rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten.

Folkmängd		47 096
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		183
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	119	
» » » 2 rättegångstillfällen	28	
» » » flera »	36	

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 1 473
inteckningsärenden	1 125
Exekutiva fastighetsauktioner årligen	4 à 5

Arbetsbelastningen i Vartofta domsaga torde kunna beräknas bliva något större än i Gudhems domsaga. I Vartoftadomsagan torde därför böra anställas 3 notarier.

50. *Skånings domsaga.* Såsom juridiskt utbildade biträden tjänstgöra i envar av Skånings, Vilske och Valle samt Åse, Viste, Barne och Laske domsagor 1 förste och 1 andre notarie. I Skara rådhusrätt finnas 2 lagfarna ledamöter.

Folkmängd	43 318
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	177
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	111
» » » 2 rättegångstillfällen	34
» » » flera »	32
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	659
inteckningsärenden	[2] 876
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	4

Skåningsdomsagan torde i fråga om arbetsbelastningen närmast vara jämförlig med Vartoftadomsagan. Liksom för den senare torde därför för Skånings domsaga böra beräknas 3 notarier.

51. *Kinne domsaga.* I Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsaga äro f. n. anställda 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal rättsbildade biträden finnes också i Åse, Viste, Barne och Laske häraders domsaga, från vilken de båda förstnämnda häraderna skulle ingå i Kinne domsaga. I Lidköpings rådhusrätt finnes utöver borgmästaren såsom lagfaren ledamot 1 rådman.

Folkmängd	55 931
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	157
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	96
» » » 2 rättegångstillfällen	41
» » » flera »	20
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	400
1926 avgjorda lagfartsärenden	884
inteckningsärenden	1 176
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	5

Jämväl för Kinne domsaga synes behov föreligga av 3 notarier.

[1] Medeltal 1923—1925: 718.
[2] » » » : 1 090.

Värmlands län.

Historik. Värmlands lagsaga räknade vid 1800-talets början 4 domsagor. Lagsagans område sammanföll icke med nuvarande Värmlands län, i det Karlskoga härad (nu under Örebro län) tillhörde berörda lagsaga. En av domsagorna omfattade Färnebo, Ölme, Visnums och Väse härader samt Karlskoga härad; en annan av domsagorna omfattade Fryksdals övre och nedre samt Älvdals övre och nedre tingslag ävensom Karlstads, Kils och Nyeds härader. Gillbergs och Näs härader utgjorde en domsaga och till en domsaga voro sammanförda Jösse, Nordmarks och Grums (»Grams») härader.

Under förra hälften av 1800-talet förenades Grums härad med Karlstads och Kils härader till en domsaga, i omfattning motsvarande den ännu bestående Mellansysslets domsaga. Nordmarks härad överflyttades till Gillbergs och Näs domsaga. Nyeds härad utbröts ur gemenskapen med Fryksdals- och Älvdalstingslagen och tillades den domsaga, som utgjordes av Färnebo, Ölme, Visnums och Väse härader. Det med dessa härader förenade Karlskoga härad överflyttades till en domsaga i Örebro län. Slutligen förenades Jösse härad med Fryksdals nedre tingslag. Fryksdals övre tingslag samt de båda Älvdalstingslagen utgjorde alltså en domsaga. Efter dessa omregleringar uppgick domsagornas antal till 5.

Vid slutet av 1850-talet[1] genomfördes en ny omgruppering av häraderna. Domsagornas antal ökades nu till 6. De båda Älvdalstingslagen gjordes till en domsaga och till denna lades även Nyeds härad. Fryksdals övre tingslag och nedre tingslag återförenades till en domsaga. Därmed blev Jösse härad självständig domsaga. Den enda förändring, som därefter ägt rum i domsagoindelningen, har berört Nordmarks härad, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1874 utbröts ur gemenskapen med Gillbergs och Näs härader.

Nya lagberedningen räknade med 7 domsagor i Värmlands län. Därvid ifrågasattes den ändring i den bestående domsagoindelningen, att Färnebo härad skulle utbrytas ur Östersysslets domsaga samt Nyeds härad och Älvdals nedre tingslag ur Älvdals och Nyeds domsaga. De utbrutna häraderna skulle förenas till en ny domsaga, till vilken skulle läggas jämväl Filipstad. Därjämte skulle Älvdals övre tingslag överflyttas till Fryksdals domsaga. Med återstående del av Östersysslets domsaga (Ölme, Visnums och Väse härad) skulle förenas Kristinehamns stad; Karlstad skulle förenas med Mellansysslets domsaga.

Värmlands län är f. n. indelat i 7 domsagor. De i judiciellt hänseende självständiga städernas antal uppgår till 3. I länets södra del ligga Södersysslets, Mellansysslets och Östersysslets domsagor. Norr om dessa äro belägna, räknat från väster till öster, Nordmarks, Jösse, Fryksdals samt Älvdals och Nyeds domsagor. Städerna med egen jurisdiktion äro Karlstad, Kristinehamn och Filipstad.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen omregleras domsagorna så, att deras antal nedbringas till 4, och ifrågavarande städer förenas med resp. domsagor. Minskningen i domsagornas antal vinnes därigenom, att i länets västra del 3 domsagor, nämligen Nordmarks, Jösse och Södersysslets sammanslås till en, benämnd Västersysslets. Vidare delas Älvdals och Nyeds domsaga så, att sistnämnda tingslag införlivas med Mellansysslets domsaga, i vilken ytterligare ingår Karlstad. Älvdals övre och nedre tingslag åter anslutas till Fryksdalsdomsagan. Östersysslets domsaga undergår allenast den ändring, att Kristinehamn och Filipstad införlivas med domsagan.

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 7 mars 1856.

52. *Karlstads och Mellansysslets domsaga.* Karlstads rådhusrätt utgöres av borgmästaren och 3 litterata rådmän. Borgmästaren, som tillika är överexekutor, ägnar omkring hälften av arbetstiden åt rättsskipningsgöromålen, medan två av rådmännen äro helt sysselsatta med nämnda göromål. Av dessa båda har den ene hand om inskrivningsväsendet, och den andre har att föra domboken i civila mål, medan domboken i brottmål föres av en rådman, som tillika är magistratssekreterare och av vilkens arbetstid ungefär hälften ägnas åt de kommunala uppgifterna. I Mellansysslets domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie och i Älvdals och Nyeds domsaga, från vilken Nyeds härad övergår till förevarande domsaga, likaledes 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	70 853
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 249
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	106
» » » 2 rättegångstillfällen	74
» » » flera »	69
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	800
1926 avgjorda lagfartsärenden	905
inteckningsärenden	[2] 2 080
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	13

I domsagan torde komma att erfordras 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

53. *Västersysslets domsaga.* I envar av de tre domsagor, som skulle ingå i den nya Västersysslets domsaga, nämligen Södersysslets, Nordmarks och Jösse domsagor, finnes 1 förste notarie. Därjämte är i vardera av Södersysslets och Jösse domsagor anställd 1 andre notarie.

Folkmängd	80 788
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[3] 441
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	175
» » » 2 rättegångstillfällen	191
» » » flera »	75
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 985
inteckningsärenden	1 550
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	11

I domsagan torde böra anställas 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens samt 4 notarier.

[1] Medeltal 1923—1925: 328.
[2] » » » : 2 605.
[3] » » » : 269.

54. *Fryksdals domsaga.* Antalet juridiskt utbildade biträden, som äro anställda i nuvarande Fryksdals samt Älvdals och Nyeds domsagor, uppgår till sammanlagt 4, därav 1 förste och 1 andre notarie i vardera domsagan.

Folkmängd		65 946
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		229
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	86	
» » » 2 rättegångstillfällen	62	
» » » flera »	81	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		250
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 316
inteckningsärenden		840
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		7

För domsagan torde komma att erfordras 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

55. *Östersysslets domsaga.* I envar av rådhusrätterna i Kristinehamn och Filipstad finnas 2 lagfarna ledamöter. I den nuvarande Östersysslets domsaga finnas 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		52 926
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		147
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	73	
» » » 2 rättegångstillfällen	41	
» » » flera »	33	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		400
1926 avgjorda lagfartsärenden		631
inteckningsärenden		1 290
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		17

För den nya Östersysslets domsaga torde böra beräknas 3 notarier.

Örebro län.

Historik. Närkes lagsaga var vid 1800-talets början fördelad på 2 domsagor. Den ena omfattade den södra delen, nämligen Sundbo, Edsbergs, Kumla, Grimstens, Hardemo, Askers och Sköllersta härader samt Leke bergslag och den andra norra delen, nämligen Fellingsbro, Glanshammars och Örebro härader. De nuvarande Nora och Lindes domsagor — Nya Kopparbergs, Grythytte och Hällefors, Ramsbergs och Lindes samt Nora och Hjulsjö bergslag — tillhörde vid ifrågavarande tid Västmanlands och Kopparbergs lagsaga.

Under förra hälften av 1800-talet vidtogs den ändring i domsagoindelningen, att Karlskoga härad (se ovan sid. 109) överflyttades till den förstnämnda av förevarande domsagor. Därjämte utbrötos ur samma domsaga Askers och Sköllersta härader och dessa förenades med Fellingsbro, Glanshammars och Örebro härader till en domsaga.

Den nordliga delen av länet, som utgjorde en tidigare till Västmanlands och Kopparbergs lagsaga hörande domsaga, blev sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 mars 1852 delad i två, varvid den ena domsagan (Lindes domsaga) fick sig tillagda Nya Kopparbergs samt Lindes och Ramsbergs bergslag ävensom Fellingsbro härad. Den andra domsagan (Nora domsaga) kom att omfatta Grythytte och Hällefors, Nora och Hjulsjö samt Karlskoga bergslag.

Nya lagberedningen ifrågasatte ej annan ändring i denna indelning, än att de olika städerna skulle införlivas med kringliggande domsagor, nämligen Askersund med Västernärkes, Örebro med Österärkes samt Nora och Linde med respektive likbenämnda domsagor.

Örebro län omfattar nu 4 domsagor och 4 städer med egen jurisdiktion. I sydvästra delen av länet är belägen Västernärkes domsaga och i den sydöstra delen Österärkes. Norra delen av länet är delad mellan Nora och Lindes domsagor. Städerna med egen jurisdiktion äro Örebro, Askersund, Nora och Lindesberg.

Enligt den Schlyterska indelningsplanen bestämmes domsagornas antal till 3, av vilka en utgöres av Örebro stad. De nuvarande Österärkes- och Västernärkesdomsagorna skulle uppgå i en domsaga, benämnd Närkes domsaga, till vilken lägges också Askersund. Nora och Lindes domsagor jämte städerna med samma namn förenas likaledes till en domsaga, benämnd Linde domsaga.

56. *Närkes domsaga.* I vardera av de nuvarande båda Närkesdomsagorna finnas 1 förste och 1 andre notarie. Borgmästaren i Askersund är därvarande rådhusrätts ende lagfarne ledamot.

Folkmängd	104 225
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	262
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	137
» » » 2 rättegångstillfällen	64
» » » flera »	61
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 046
inteckningsärenden	2 907
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	23

För domsagan kommer att krävas i domarställning 1 inskrivningsdomare och 1 rådman med fiskalskompetens. Notariernas antal torde i denna synnerligen folkrika domsaga ej böra sättas under 4.

57. *Linde domsaga.* Även vardera av de nuvarande Lindes och Nora domsagor äro utrustade med 1 förste och 1 andre notarie. I rådhusrätterna i Lindesberg och Nora äro respektive borgmästare de enda lagfarna ledamöterna i rätten.

Folkmängd	80 269
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 138
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	75
» » » 2 rättegångstillfällen	23
» » » flera »	40
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	[2] 936
inteckningsärenden	1 723
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	4

Även i Linde domsaga lärer — oaktat överexekutorsgöromålen torde bli betydligt mindre betungande än i Närkes domsaga — det visa sig nödvändigt att anställa 1 inskrivningsdomare. Däremot torde någon rådman för den dömande verksamheten icke komma att erfordras. Notariernas antal torde ej böra sänkas under det nuvarande eller 4.

Västmanlands län.

Historik. Vid 1800-talets början funnos 4 domsagor, motsvarande de nuvarande Västmanlandsdomsagorna. En av domsagorna omfattade Tuhundra, Siende och Snevringe härader, en annan domsaga Åkerbo härad, den tredje domsagan Norrbo, Vagnsbro, Gamla Norbergs och Skinnskattebergs härader samt den fjärde domsagan Torstuna, Simtuna, Över- och Ytter-Tjurbo härader samt Våla härad. Under loppet av 1850-talet skedde vissa överflyttningar av härader de olika domsagorna emellan [3]. Så utbröts Ytter-Tjurbo härad ur sistberörda domsaga (Västmanlands östra) och överflyttades till Tuhundra, Siende och Snevringe häraders domsaga (Västmanlands södra). Vidare utökades Åkerbo härads domsaga (Västmanlands västra) med Skinnskattebergs härad, varigenom länets norra domsaga kom att omfatta allenast Norrbo, Vagnsbro och Gamla Norbergs härader.

Nya lagberedningen föreslog en minskning av domsagornas antal till 3. Detta skulle vinnas, genom att den norra domsagan bleve uppdelad på å ena sidan den södra domsagan, till vilken skulle överföras Norrbo och Gamla Norbergs härader, samt å andra sidan den östra domsagan, i vilken skulle ingå Vagnsbro härad. Med södra domsagan skulle vidare förenas Västerås, med östra domsagan Sala och med västra domsagan Köping och Arboga.

I förberörda proposition till 1928 års riksdag (nr 137) har Kungl. Maj:t hemställt, att Västmanlands södra domsaga skulle uppdelas på norra och västra domsagorna så, att Snevringe härad tillades den västra samt Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härader tillades den norra domsagan, vilken efter indelningsändringen skulle benämnas Västmanlands mellersta domsaga. Kungl. Maj:ts förslag har av riksdagen bifallits (skr. nr 373).

Västmanlands län har, såsom av det föregående framgår, hittills varit uppdelat på 4 domsagor — den södra, västra, östra och norra — vartill komma

[1] Medeltal 1923—1925: 194.

[2] » » » : 1 148.

[3] Se Kungl. Maj:ts beslut den 21 oktober 1851.

4 i judiciellt hänseende självständiga städer, Västerås, Sala, Köping och Arboga. Genom 1928 års riksdagsbeslut har antalet domsagor bestämts till 3. Liksom i Nya lagberedningens förslag begränsas också i den Schlyterska indelningsplanen domsagornas antal till 3, och skulle ifrågavarande städer förenas med dessa domsagor. Västerås stad sammanlägges sålunda med östra delen av hittillsvarande södra domsagan — Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo tingslag — samt södra delen av hittillsvarande norra domsagan — Norrbo tingslag — till en domsaga, benämnd Västerås och Norrbo domsaga. Den västra domsagan, utvidgad med återstoden av hittillsvarande södra domsagan, nämligen Snevringe tingslag, bildar jämte Arboga och Köping Åkerbo domsaga, och den nuvarande östra domsagan, Sala stad samt nordliga delen av den hittillsvarande norra domsagan (Gamla Norbergs och Vagnsbro tingslag) sammanföras till en domsaga under namn av Salbergs domsaga. Från den vid 1928 års riksdag beslutade indelningen skiljer sig det Schlyterska utkastet — frånsett städernas förening med resp. domsagor — endast däri, att Gamla Norbergs bergslags och Vagnsbro härads tingslag, som hittills tillhört norra och framdeles skall tillhöra mellersta domsagan, skulle överflyttas till östra domsagan.

58. *Västerås och Norrbo domsaga.* Samtliga ledamöter av Västerås rådhusrätt, nämligen borgmästaren och 3 rådmän (1 civilrådman, 1 brottmålsrådman och 1 s. k. tredje rådman), äro lagfarna. Vid magistraten är därjämte anställd 1 stadsnotarie, likaledes lagfaren. Rådhusrätten arbetar på 2 avdelningar. Borgmästaren är ordförande på båda avdelningarna och brottmålsrådmannen fungerar såsom bisittare å båda. Såsom tredje bisittare tjänstgör å första avdelningen civilrådmannen och å andra avdelningen tredje rådmannen. Andra avdelningen är uteslutande brottmålsdomstol, medan å första avdelningen handläggas alla civilmål ävensom mål angående konkursförbrytelser samt sådana brottmål, i vilka talan om ansvar ej föres. Därjämte handläggas å sistnämnda avdelning alla småprotokolls- och andra ärenden. Vardera avdelningen håller session 1 dag i veckan. Mellan de olika befattningshavarna äro arbetsuppgifterna så fördelade, att borgmästaren har att bl. a. föra protokollet i fastighetsärenden samt fastighetsböckerna, civilrådmannen har att svara för protokollföringen i civila mål och övriga ärenden, varjämte han tjänstgör såsom konkursdomare. Domboken i brottmål föres av brottmålsrådmannen och tredje rådmannen efter viss av rådhusrätten stadgad fördelning. Stadsnotarien har på sin lott bl. a. förande av protokoll i magistratsärenden, för vilka ärendens beredning och expediering han svarar. Därjämte för han handelsregistret samt är kontrollant vid kronouppbörden.

I Västmanlands norra domsaga tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie och i Västmanlands södra domsaga allenast 1 förste notarie. För den genom 1928 års indelningsändring tillkomna mellersta domsagan hava beräknats 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd			46 727
Beräknad arbetsbörda:			
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål			177 [1](133)
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle		85	(62)
» » » 2 rättegångstillfällen		54	(40)
» » » flera »		38	(31)
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring			500 (475)
1926 avgjorda lagfartsärenden			507 (309)
inteckningsärenden			1 583 (945)
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring			16 (16)

Skulle Västerås stad, såsom av häradshövding SCHLYTER blivit föreslaget, i judiciellt hänseende sammanföras med vissa delar av hittillsvarande södra och norra domsagorna, torde den nya domsagan böra förses med 1 inskrivningsdomare och 3 notarier.

59. *Åkerbo domsaga.* I Västmanlands västra domsaga finnes 1 förste men ingen andre notarie. Efter förening av Snevringe härad med denna domsaga kommer att därstädes anställas även 1 andre notarie. De lagfarna ledamöterna i envar av rådhusrätterna i Arboga och Köping äro till antalet 2, borgmästaren och 1 rådman.

Folkmängd			55 104
Beräknad arbetsbörda:			
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål			121
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle		44	
» » » 2 rättegångstillfällen		38	
» » » flera »		39	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring			300
1926 avgjorda lagfartsärenden			673
inteckningsärenden			1 320
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring			5

För den domsaga — Åkerbo domsaga — som enligt den föreslagna indelningen närmast motsvarar den nuvarande västra domsagan, torde krävas 4 juridiskt utbildade arbetskrafter, nämligen utöver lagmannen 3 notarier.

60. *Salbergs domsaga.* Västmanlands östra domsaga är f. n. försedd med 1 förste och 1 andre notarie. I Sala rådhusrätt utgöras de litterata ledamöterna av borgmästaren och 1 rådman. Den senare är uteslutande sysselsatt med rättsskipningen, medan borgmästaren till avsevärd del ägnar tid åt de kommunala angelägenheterna.

---

[1] De inom parentes anförda siffrorna avse Västerås rådhusrätt.

Folkmängd		61 783
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		172
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	78	
» » » 2 rättegångstillfällen	44	
» » » flera »	50	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		857
inteckningsärenden		1 483
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		9

Lägges till den nuvarande östra domsagan såväl den nordliga delen av hittillsvarande norra domsagan (efter indelningsändringen mellersta domsagan) som ock Sala stad, lära arbetskrafterna i östra domsagan böra ökas med 1 rådman med fiskalskompetens samt 1 notarie. Tillhopa skulle alltså i domsagan finnas utöver lagmannen 1 rådman (fiskal) och 3 notarier.

Kopparbergs län.

Historik. Det område, som motsvaras av det nuvarande Kopparbergs län, var vid 1800-talets början delat i 3 domsagor. Södra delen av länet bildade en domsaga, omfattande Skedvi, Torsångs, Vika, Kopparbergs och Aspeboda, Svärdsjö, Sundborns, Hedemora och Husby tingslag samt Folkare härad. Länet i övrigt var delat i å ena sidan Västerdalarnas domsaga, till vilken hörde Nås, Malungs, Lima och Äppelbo, Järna, Floda, Grangärde samt Norrbärke och Söderbärke tingslag; och å andra sidan Österdalarnas domsaga, som omfattade följande tingslag: Tuna, Gagnefs, Säters, Leksands, Rättviks och Ore, Mora och Vänjans, Orsa, Älvdalens och Särna.

År 1852 delades den södra domsagan i två: Hedemora domsaga och Falu domsaga.[1] Till den förra hänfördes Folkare härad samt Hedemora och Garpenbergs, Stora Skedvi och Husby tingslag och till samma domsaga överfördes från Österdalarnas domsaga Säters tingslag. Falu domsaga kom att omfatta följande tingslag: Torsångs, Vika, Kopparbergs och Aspeboda, Svärdsjö, Sundborns samt Gustafs. Till samma domsaga överflyttades från Österdalarnas domsaga Stora Tuna tingslag. Efter denna indelningsändring funnos således i länet tillhopa 4 domsagor.

Sedan på framställning av Kungl. Maj:t beslut om delning av Österdalarnas domsaga fattats vid 1875 års riksdag (skr. nr 23), genomfördes delningen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 maj samma år så, att den norra delen av domsagan — omfattande Mora, Sofia Magdalena och Vänjans, Orsa, Älvdals samt Särna och Idre tingslag — avskildes till en domsaga, benämnd Ovansiljans. Den södra delen av den ursprungliga domsagan erhöll namnet Nedansiljans domsaga, vilken omfattade Leksands, Åls och Bjursås, Rättviks och Ore samt Gagnefs tingslag. En uppdelning av den gamla Österdalarnadomsagan hade f. ö. redan tidigare för-

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 20 mars 1852.

ordats av 1868 års kommitterade för utredning av frågan om häradsrätternas arbetssätt.

Nya lagberedningen föreslog, att jämväl Västerdalarnas domsaga borde delas så, att Grangärde samt Norrbärke och Söderbärke tingslag utbrötes till en domsaga. I övrigt föreslog beredningen blott den ändring i indelningen, att med Falu domsaga skulle förenas Falu stad samt med Hedemora domsaga städerna Hedemora och Säter.

Vid 1901 års riksdag beslöts i anledning av ett i statsverkspropositionen framställt förslag (skr. nr 97), att Västerdalarnas domsaga skulle delas i två, den ena benämnd Nås och Malungs och den andra Smedjebackens domsaga. Den senare skulle omfatta dåvarande Grangärde, Norrbärke och Söderbärke tingslag. Sistberörda domsaga har sedermera erhållit benämningen Västerbergslags domsaga.

Kopparbergs län utgöres nu av 6 domsagor, varjämte finnas 3 städer med egen jurisdiktion. I länets södra del äro belägna Västerbergslags och Hedemora domsagor. Norr om dessa ligga Falu, Nedansiljans och Ovansiljans domsagor. Västra delen av länet utgöres av Nås och Malungs domsaga. De i judiciellt hänseende självständiga städerna äro Falun, Hedemora och Säter.

I den Schlyterska indelningsplanen framläggas trenne alternativ till domsagoindelning i Kopparbergs län. Enligt det såsom I betecknade alternativet, vilket ligger till grund för den i det följande gjorda beräkningen, minskas domsagornas antal till 5 och städerna förenas med resp. domsagor. Förändringen består däri, att Nås och Malungs domsaga uppdelas. Den södra delen, Nås tingslag, tillföres Västerbergslags domsaga, medan norra delen, Malungs tingslag, förenas med den öster därom belägna Ovansiljans domsaga. I övrigt består den enda ändringen i domsagoindelningen däri, att städerna Hedemora och Säter förenas med Hedemora domsaga, i förslaget benämnd Folkare domsaga, och Falu stad tillägges domsagan med samma namn. Helt oförändrad blir alltså allenast Nedansiljans domsaga.

61. *Falu domsaga.* Det lagfarna elementet i Falu rådhusrätt utgöres av borgmästaren och 2 rådmän. Dessutom finnes 1 rådman med regelbunden tjänstgöring endast i magistraten men med skyldighet att vid behov vikariera i rådhusrätten. Innehavaren av denna befattning behöver ej vara lagfaren. Av de båda i rätten tjänstgörande rådmännen ägnar den ene sig uteslutande åt rättsskipningen, varvid bl. a. åligger honom att föra domboken i civila mål och brottmål. Borgmästaren och den andre rådmannen syssla däremot även med magistratsärenden. Denne rådman har bl. a. att föra och expediera magistratsprotokollet samt föra småprotokollen och fastighetsböckerna, utfärda gravationsbevis m. m. Arbetskrafterna i Falu domsaga omfatta utöver häradshövdingen 1 biträdande domare samt 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		66 612
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 141
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	72	
» » » 2 rättegångstillfällen	40	
» » » flera »	29	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		500
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 519
inteckningsärenden		1 428
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		10

Inskrivningsärendena i domsagan torde bliva av den omfattning, att 1 inskrivningsdomare lärer bliva erforderlig. Däremot synes den rent dömande verksamheten knappast kunna bereda tillräcklig sysselsättning åt en särskild rådman vid sidan om lagmannen. Notariernas antal torde böra bestämmas till 3.

62. *Folkare domsaga.* Häradshövdingen i Hedemora domsaga har f. n. till biträde 1 förste och 1 andre notarie. I städerna Hedemora och Säter är borgmästaren ende lagfarne ledamoten i rätten. De båda städerna ha f. ö. gemensam borgmästare.

Folkmängd		46 631
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		158
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	93	
» » » 2 rättegångstillfällen	35	
» » » flera »	30	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		200
1926 avgjorda lagfartsärenden		794
inteckningsärenden		969
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		5

Oaktat inskrivningsärendena i den framtida Folkaredomsagan äro till antalet betydligt färre än i Falu domsaga, torde dock — framförallt med hänsyn till de rådande invecklade jorddelningsförhållandena — 1 särskild inskrivningsdomare böra beräknas för domsagan. Däremot lärer i denna domsaga lika litet som i Falu domsaga behov föreligga av en rådman för den dömande verksamheten. Notariernas antal synes kunna begränsas till 2.

63. *Västerbergslags domsaga.* I vardera av Västerbergslags samt Nås och Malungs domsagor tjänstgöra nu 1 förste och 1 andre notarie.

[1] Medeltal 1923—1925 : 185.

Folkmängd	50 249
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 110
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	47
» » » 2 rättegångstillfällen	27
» » » flera »	36
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	710
inteckningsärenden	648
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	10

Av skäl, som nämnts vid behandlingen av frågan om arbetskrafterna i Folkare domsaga, torde jämväl i Västerbergslags domsaga böra anställas 1 inskrivningsdomare. Däremot torde någon annan rådmanstjänst ej behöva inrättas. Någon ökning av notariernas antal utöver det, som nu finnes i Västerbergslags domsaga, torde ej bliva erforderligt. Antalet torde därför böra bestämmas till 2.

64. *Nedansiljans domsaga.* I den nuvarande domsagan med samma namn finnas 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	40 052
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	74
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	36
» » » 2 rättegångstillfällen	17
» » » flera »	21
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	100
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 330
inteckningsärenden	402
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	1

Någon ökning av arbetskrafterna i denna domsaga, som till utsträckningen skulle bliva oförändrad, torde ej erfordras. Någon rådman skulle således ej anställas och notariernas antal torde böra bibehållas vid 2.

65. *Ovansiljans domsaga.* De nuvarande arbetskrafterna i Ovansiljans domsaga utgöras av — förutom häradshövdingen — 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie. I Nås och Malungs domsaga äro, såsom förut nämnts, anställda 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	48 912
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	132
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	36
» » » 2 rättegångstillfällen	29
» » » flera »	67

[1] Medeltal 1923—1925 : 150.

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	250
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 934
inteckningsärenden	590
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	4

I den nya Ovansiljansdomsagan torde komma att erfordras 1 inskrivningsdomare samt 3 notarier.

Gävleborgs län.

Historik. Norrland var vid början av 1800-talet delat på 2 lagsagor, av vilka den södra, benämnd Västernorrlands lagsaga, omfattade Gästrikland, Hälsingland, Medelpad och Jämtland samt den norra, benämnd Västerbottens och Ångermanlands lagsaga, innefattade övriga delar av Norrland.

Samtliga tingslag i Gästrikland — Hille och Valbo, Hedesunda och Färnebo, Ovansjö, Torsåkers och Årsunda, Ugglebo och Hamrånge — utgjorde en domsaga, benämnd Gästriklands domsaga. I Hälsingland funnos två domsagor, den norra, som omfattade Enångers, Bergsjö, Delsbo, Forssa och Ljusdals tingslag samt den södra, som bestod av Arbrå, Järvsö, Alfta, Bollnäs, Hanebo och Norrala tingslag.

Under förra hälften av 1800-talet skedde endast den ändring i denna indelning, att Ljusdals tingslag bröts ut ur Hälsinglands norra domsaga samt Arbrå och Järvsö ur den södra domsagan. Av dessa tre tingslag bildades den ännu bestående Västra Hälsinglands domsaga.

Nya lagberedningen föreslog en uppdelning av Gästriklands domsaga i två, men ifrågasatte eljest ingen annan ändring, än att Hudiksvall skulle ingå i Hälsinglands norra domsaga samt Söderhamn i den södra domsagan. Gävle stad [1] borde enligt beredningens mening med hänsyn till göromålens betydenhet fortfarande hava egen jurisdiktion.

I anledning av framställning från Kungl. Maj:t beslöt 1906 års riksdag (skr. nr 138) en omreglering av Norra och Södra Hälsinglands domsagor. Det västra tingslaget i södra domsagan gjordes därvid till en självständig domsaga under namn av Bollnäs domsaga. I samband härmed överflyttades Enångers tingslag från norra till södra domsagan, vilken senare erhöll namnet Sydöstra Hälsinglands domsaga.

Den av Nya lagberedningen föreslagna uppdelningen av Gästriklands domsaga i två domsagor kom till genomförande 1920, då riksdagen (skr. nr 457) biföll ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag, att dåvarande Gästriklands östra tingslag jämte Färnebo socken skulle bilda en domsaga, benämnd Gästriklands östra domsaga, samt återstående del av västra tingslaget en domsaga under namn av Gästriklands västra domsaga.

Gävleborgs län är f. n. indelat i 6 domsagor. I länets södra del äro belägna de båda Gästriklandsdomsagorna, den östra och den västra. Norr om dessa ligga Bollnäs och Sydöstra Hälsinglands domsagor och norr om dessa senare Västra och Norra Hälsinglands domsagor. Städer med egen jurisdiktion finnas till ett antal av 3, nämligen Gävle, Söderhamn och Hudiksvall.

Enligt det Schlyterska indelningsförslaget bli domsagorna till antalet 5, av vilka en utgöres av Gävle stad. Minskningen av lantdomsagornas antal från 6 till 4 vinnes därigenom, att de båda domsagorna i Gästrikland sammanslås till en, varjämte sydöstra Hälsinglands domsaga uppdelas så, att den

[1] Folkmängd vid ifrågavarande tid omkring 18 500 invånare.

södra delen, Ala tingslag, förenas med Bollnäs domsaga till en domsaga, benämnd Ala domsaga. Till denna lägges även Söderhamns stad. Den nuvarande sydöstra domsagans norra del, Enångers tingslag, överföres till Hälsinglands norra domsaga — i förslaget benämnd Sundhede domsaga — med vilken förenas även Hudiksvall. Helt oförändrad i avseende på utsträckningen blir Västra Hälsinglands domsaga, som i förslaget benämnes Ljusne domsaga.

66. *Gästriklands domsaga.* Vad beträffar de nuvarande arbetskrafterna i motsvarande domsagor, må nämnas, att i Gästriklands östra domsaga finnas 1 förste och 1 andre notarie, medan i den västra domsagan allenast finnes 1 förste notarie.

Folkmängd	73 686
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	160
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	86
» » » 2 rättegångstillfällen	28
» » » flera »	46
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	1 062
inteckningsärenden	1 481
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	10

För den förenade Gästriklandsdomsagan torde böra beräknas 1 inskrivningsdomare och 3 notarier.

67. *Ala domsaga.* I Sydöstra Hälsinglands domsaga, vars ena tingslag, Ala, skulle ingå i förevarande domsaga, finnes allenast 1 förste notarie. Bollnäs domsaga däremot är utrustad med såväl 1 förste som 1 andre notarie. Söderhamns rådhusrätt har 2 lagfarna arbetskrafter, borgmästaren och 1 rådman. Borgmästaren har huvudsakligen inskrivningsväsendet på sin lott samt är även överexekutor. Av sin arbetstid ägnar borgmästaren ungefär en fjärdedel åt de kommunala ärendena. Den lagfarne rådmannen sysslar så gott som uteslutande med rättsskipningen. Han har att föra domboken i civila mål och brottmål samt svarar även för magistratsprotokollet.

Folkmängd	75 033
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	264
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	122
» » » 2 rättegångstillfällen	59
» » » flera »	83
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	500
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 994
inteckningsärenden	1 429
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	20

[1] Medeltal 1923—1925: 1 297.

Förenas södra delen av Sydöstra domsagan jämte Söderhamn med Bollnäsdomsagan, torde i den nya domsagan böra inrättas 1 inskrivningsdomartjänst och 1 rådmansbefattning, för vilken bör krävas assessorskompetens. Antalet notarier i domsagan torde kunna bestämmas till 3.

68. *Ljusne domsaga.* I västra Hälsinglands domsaga finnas 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	37 843
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	156
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	76
» » » 2 rättegångstillfällen	30
» » » flera »	50
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 611
inteckningsärenden	[1] 1 962
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	12

För Ljusne domsaga bör i den nya organisationen räknas med 3 notarier.

69. *Sundhede domsaga.* I Hudiksvalls rådhusrätt sitta 2 lagfarna ledamöter, borgmästaren och 1 rådman. Båda äro till alldeles övervägande del sysselsatta med rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen. Arbetsfördelningen de båda befattningarna emellan är ungefär densamma som i Söderhamn. Norra Hälsinglands domsaga är försedd med såväl 1 förste som 1 andre notarie. Från Sydöstra Hälsinglands domsaga kommer ett tingslag, Enångers, att ingå i den nya Sundhededomsagan. Såsom förut nämnts finnes i Sydöstra Hälsinglands domsaga allenast 1 förste notarie.

Folkmängd	53 052
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 185
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	89
» » » 2 rättegångstillfällen	53
» » » flera »	43
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	450
1926 avgjorda lagfartsärenden	838
inteckningsärenden	1 358
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	13

För Sundhede domsaga torde någon inskrivningsdomare icke komma att behövas. Däremot lärer man böra räkna med 1 rådman med fiskalskompetens. Dessutom torde komma att krävas 3 notarier.

---

[1] Medeltal 1923—1925: resp. 835 och 962.

[2] » » » : 230.

Västernorrlands län.

Historik. Det nuvarande Västernorrlands län tillhörde vid 1800-talets början i judiciellt hänseende dels Västernorrlands, dels Västerbottens och Ångermanlands lagsaga. Till den förra lagsagan hörde Medelpads domsaga och till den senare lagsagan Ångermanlands domsaga.

Redan under förra hälften av 1800-talet blev den senare domsagan delad i två: Södra Ångermanlands, omfattande Ramsele, Sollefteå, Boteå, Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag samt norra Ångermanlands, innefattande Själevads, Arnäs', Nätra och Nordingrå tingslag.

I anledning av framställning av Kungl. Maj:t beslöt 1878 års riksdag (skr. nr 31), att Medelpads domsaga skulle delas i två, den östra och den västra.

Sedermera beslöt 1881 års riksdag (skr. nr 17), likaledes på framställning av Kungl. Maj:t, att dåvarande Södra Ångermanlands domsaga skulle delas på tre domsagor: Ångermanlands västra (Resele och Ramsele tingslag), Ångermanlands mellersta (Sollefteå och Boteå tingslag) samt Ångermanlands södra (Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag).

Nya lagberedningen ifrågasatte ej någon ändring i domsagoindelningen i vidare mån, än att Nordingrå tingslag skulle flyttas från norra till södra domsagan, samt att med samma domsaga skulle förenas Härnösand, medan Örnsköldsvik skulle tillhöra norra domsagan.

Delning av dåvarande Ångermanlands norra domsaga skedde sedermera i anledning av beslut vid 1900 års riksdag (skr. nr 73). Nätra och Nordingrå tingslag sammanfördes därvid till en domsaga och Själevads och Arnäs tingslag till en domsaga.

Västernorrlands län innefattar enligt gällande indelning 7 domsagor samt 3 städer med egen rättsskipning. Domsagorna äro Medelpads västra och östra, Ångermanlands västra, mellersta och södra ävensom Nätra och Nordingrå domsaga samt Själevads och Arnäs domsaga. Under egen jurisdiktion stå städerna Härnösand, Sundsvall och Örnsköldsvik.

Den Schlyterska indelningsplanen räknar med 5 domsagor i länet. Av de nuvarande domsagorna skulle 2 bli delade mellan angränsande domsagor. Så skulle ske med Ångermanlands mellersta domsaga, vars norra del — Sollefteå tingslag — tänkes förenad med Ångermanlands västra domsaga till en ny domsaga, benämnd Ådalens domsaga. Den södra delen av mellersta domsagan, Boteå tingslag, tillföres Ångermanlands södra domsaga, som ytterligare utvidgas med det i nordost belägna Nordingrå tingslag, vilket nu utgör en del av Nätra och Nordingrå domsaga. Återstående delen av sistnämnda domsaga, Nätra tingslag, tillägges Själevads och Arnäs domsaga, i förslaget benämnd Nordanskogs domsaga. Med sistnämnda domsaga förenas också Örnsköldsvik. Härnösand ingår i Södra Ångermanlands domsaga. Slutligen sker i förslaget en omreglering av gränsen mellan de nuvarande båda Medelpadsdomsagorna. Då Sundsvalls stad föreslås skola ingå i nuvarande Medelpads östra domsaga, ifrågasättes, att en del av denna — Indals tingslag — överföres till Medelpads västra domsaga. Den senare skulle enligt förslaget i sitt omreglerade skick benämnas Ljunga domsaga, medan som benämning på den öster därom belägna domsagan, i vilken Sundsvall skulle ingå, föreslås Sundsvalls och Sköns domsaga.

70. *Sundsvalls och Sköns domsaga.* Sundsvalls rådhusrätt är fördelad på 2 avdelningar, 1 för civilmål och 1 för brottmål. På den förra avdelningen för borgmästaren ordet, och där sitta ytterligare 1 civilrådman och 1 stadsnotarie. Å andra avdelningen är 1 förste brottmålsrådman ordförande, och såsom bisittare fungera 1 andre brottmålsrådman och 1 stadsnotarie. I magistraten ingå allenast borgmästaren och rådmännen. Borgmästaren har hand om småprotokollsärendena och för fastighetsböckerna. Han är tillika konkursdomare, men kan, om arbetet med konkursärenden blir alltför betungande, hänskjuta en del av dem till civilrådmannen. Denne delar med den på första avdelningen tjänstgörande stadsnotarien protokollföringen i civilmål. Domboken i brottmål föres av andre brottmålsrådmannen och stadsnotarien på andra avdelningen efter viss fördelning dem emellan. Förste brottmålsrådmannen däremot för magistratsprotokollet ävensom handelsregistret. Såsom överexekutor fungerar magistraten i sin helhet. Hithörande göromål handhavas till stor del av förste brottmålsrådmannen och även borgmästaren ägnar dessa göromål en ej oväsentlig del av sin arbetstid. Förste brottmålsrådmannen har också i avsevärd omfattning att ägna sig åt de kommunala ärendena, så att rättsskipningsgöromålen för hans vidkommande upptaga allenast omkring en tredjedel av arbetstiden. Borgmästaren sysslar ungefär under två tredjedelar av arbetstiden med sistnämnda göromål. Däremot belastas civilrådmannen och andre brottmålsrådmannen endast i ringa utsträckning av befattningen med överexekutorsärenden och de kommunala arbetsuppgifterna.

I Medelpads östra domsaga, vars ena tingslag — Njurunda, Sköns och Ljustorps — skulle ingå i förevarande domsaga, tjänstgöra f. n. 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		65 609
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 344
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	162	
» » » 2 rättegångstillfällen	65	
» » » flera »	117	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		1 200
1926 avgjorda lagfartsärenden		898
inteckningsärenden		1 693
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		25

De rent judiciella uppgifterna jämte överexekutorsgöromålen torde för Sundsvalls stads vidkommande efter processreformens genomförande få anses bereda full sysselsättning åt 3 jurister. Lägges nu under Sundsvallsdomsagan även Njurunda, Sköns och Ljustorps tingslag, som torde representera ungefär fem sjättedelar av arbetsbördan i nuvarande Medelpads östra domsaga, lära i den nya Sundsvalls och Sköns domsaga 7 jurister

[1] Medeltal 1923—1925: 469.

bli erforderliga. Av dessa bör 1 vara inskrivningsdomare, 1 rådman, av vilken bör krävas assessorskompetens, samt 4 notarier.

71. *Ljunga domsaga.* I Medelpads västra domsaga äro f. n. i tjänst 1 förste och 1 andre notarie. Samma antal arbetskrafter finnes, såsom förut nämnts, även i östra domsagan, från vilken Indals tingslag skulle överflyttas till Ljunga domsaga.

Folkmängd		46 364
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		202
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	81	
» » » 2 rättegångstillfällen	52	
» » » flera »	69	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		200
1926 avgjorda lagfartsärenden		729
inteckningsärenden		1 087
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		22

Ljungadomsagan torde kräva 1 rådman med fiskalskompetens och 2 notarier, vilket innebär en förstärkning av arbetskrafterna i den nuvarande västra domsagan med 1 rådman.

72. *Södra Ångermanlands domsaga.* I Härnösands rådhusrätt sitta borgmästaren, 2 litterata rådmän och 1 stadsnotarie. Samtliga dessa äro även ledamöter av magistraten. Rörande arbetsfördelningen mellan dessa befattningshavare gäller i huvudsak följande. Borgmästaren har hand om inskrivningsväsendet. Domboken i civila mål föres av den ene av rådmännen och domboken i brottmål av den andre. Stadsnotarien har att föra magistratsprotokollet och handelsregistret.

I Ångermanlands mellersta samt i Nätra och Nordingrå domsagor, från vilka Boteå, resp. Nordingrå tingslag skulle ingå i den nya Södra Ångermanlands domsaga, tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie i vardera domsagan. Samma antal biträden finnes även i nuvarande södra domsagan, som helt skulle gå upp i den nya domsagan.

Folkmängd		71 548
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		301
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	125	
» » » 2 rättegångstillfällen	73	
» » » flera »	103	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		800
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 055
inteckningsärenden		2 762
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		22

Arbetsbördan i Härnösands rådhusrätt, i vad densamma avser rättsskipningen och överexekutorsgöromålen, torde bereda full sysselsättning åt 2 jurister. Förenas staden med Ångermanlands södra domsaga, där nu 3 jurister tjänstgöra, samt med Nordingrå och Boteå tingslag, i vilka arbetsbördan sammanlagt torde kräva ungefär 2 juridiskt utbildade arbetskrafter, synes domstolspersonalen med juridisk utbildning i Södra Ångermanlands domsaga böra utgöras av 7 jurister, nämligen utöver lagmannen 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

73. *Ådalens domsaga.* I Ångermanlands västra domsaga, som är avsedd att gå upp i förevarande domsaga, finnas 1 förste och 1 andre notarie. Samma personaluppsättning finnes ock i den mellersta av Ångermanlandsdomsagorna, av vilken en del, nämligen Sollefteå tingslag, skulle tillföras Ådalens domsaga.

Folkmängd		40 954
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		216
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	75	
» » » 2 rättegångstillfällen	58	
» » » flera »	83	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		643
inteckningsärenden		1 177
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		15

Någon särskild rådman för inskrivningsärenden torde ej bli behövlig i Ådalens domsaga. Däremot synes den dömande verksamheten komma att bli av den omfattning, att 1 rådman, av vilken bör krävas fiskalskompetens, torde erfordras. Notariernas antal lärer kunna fixeras till 3.

74. *Nordanskogs domsaga.* Till biträden åt resp. häradshövdingar finnas i Nätra och Nordingrå samt i Själevads och Arnäs domsagor 1 förste och 1 andre notarie. I Örnsköldsviks rådhusrätt är endast borgmästaren lagfaren ledamot.

Folkmängd		50 714
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		202
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	77	
» » » 2 rättegångstillfällen	44	
» » » flera »	81	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		773
inteckningsärenden		1 220
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring		20

Arbetsbördan i Nordanskogs domsaga torde vara nära jämförlig med arbetsbördan i Ådalens. Liksom för sistnämnda domsaga bör därför också för Nordanskogs domsaga beräknas 1 rådman med fiskalskompetens och 3 notarier.

Jämtlands län.

Historik. Jämtland med Härjedalen bildade vid 1800-talets början en domsaga. Redan under århundradets förra hälft befanns det nödvändigt att tudela denna stora domsaga. Den norra av dessa domsagor kom att omfatta följande tingslag: Offerdals, Rödöns, Lits, Hammerdals, Ragunda, Revsunds och Brunflo. Till den södra domsagan hörde Svegs, Hede, Bergs, Ovikens, Hallens, Undersåkers och Sunne tingslag.

År 1878 beslöt riksdagen (skr. nr 31) på framställning av Kungl. Maj:t, att Jämtlands län skulle vara uppdelat i 4 domsagor. Av dessa skulle norra domsagan omfatta Hammerdals, Lits och Rödöns tingslag; i västra domsagan skulle ingå Undersåkers, Offerdals, Sunne, Ovikens och Hallens tingslag; östra domsagan kom att bestå av Ragunda, Revsunds, Brunflo samt Näs och Hackås tingslag. Slutligen skulle Härjedalen utgöra egen domsaga, till vilken hänfördes tre tingslag i förutvarande södra domsagan, nämligen Svegs, Hede och Bergs tingslag.

Nya lagberedningen räknade med samma antal domsagor, som då fanns, eller 4 men ville genomföra vissa överflyttningar av tingslag de olika domsagorna emellan. Till Härjedalens domsaga skulle sålunda överföras Näs och Hackås tingslag. Den lättnad, som östra domsagan härigenom skulle vinna, tänktes bli uppvägd av, att Sunne tingslag från västra samt Rödöns tingslag från norra domsagan bleve tillagda den östra domsagan, med vilken även skulle förenas Östersund.

Antalet domsagor i Jämtlands län uppgår till 4, nämligen Jämtlands norra, västra och östra domsagor samt Härjedalens domsaga. I länet finnes endast 1 stad, nämligen Östersund, och denna har egen jurisdiktion.

Det Schlyterska indelningsförslaget går ut på en omreglering av domsagorna så, att deras antal minskas till 3. I en av dessa skulle även Östersund ingå. Minskningen i domsagornas antal vinnes, genom att Jämtlands västra domsaga uppdelas på angränsande domsagor. Det vid Storsjöns södra och västra sida belägna Sunne, Ovikens och Hallens tingslag ingår jämte Östersund och den nuvarande östra domsagan i en ny domsaga, benämnd Södra Jämtlands domsaga. Återstående del av västra domsagan, nämligen Undersåkers och Offerdals tingslag, förenas med den norra domsagan. Härjedalens domsaga lämnas oförändrad.

75. *Södra Jämtlands domsaga.* Rådhusrätten i Östersund har en organisation, liknande Sundsvalls rådhusrätts. Rätten arbetar på 2 avdelningar, av vilka den ena (den s. k. första avdelningen) förutom inskrivningsärendena huvudsakligen handlägger civilmålen, medan den andra uteslutande handlägger brottmål. Till den förra avdelningen höra även de brottmål, i vilka talan om ansvar ej föres. Gemensamma ledamöter å båda avdelningarna äro borgmästaren och 1 brottmålsrådman. Såsom tredje ledamot inträder på första avdelningen 1 civilrådman och på andra avdelningen 1 magistratsrådman.

Borgmästaren och de 3 rådmännen utgöra stadens magistrat. Vid rådhusrätten och magistraten är dessutom anställd 1 stadsnotarie. Magistraten är överexekutor. Någon protokollföringsskyldighet åligger ej borgmästaren, utan delas arbetet härmed mellan de övriga 4 befattningshavarna. Av borgmästarens arbetstid beräknas inemot hälften belöpa på de kommunala arbetsuppgifterna. Civilrådmannen och brottmålsrådmannen ägna sig däremot så gott som helt åt rättsskipningen. Inskrivningsväsendet och vad därmed sammanhänger handhaves av brottmålsrådmannen. Av domboken i brottmål har denne endast att föra protokollet i mål, däri någon hålles häktad. I övrigt föres domboken i brottmål av magistratsrådmannen, vilken jämväl för magistratsprotokollen, däribland även protokoll i överexekutorsärenden. Domboken i civila mål föres av civilrådmannen och stadsnotarien enligt viss fördelning. Civilrådmannen är även konkursdomare.

I Jämtlands östra domsaga finnas 1 förste och 1 andre notarie, och i västra domsagan, vars ena tingslag (Sunne, Ovikens och Hallens) skulle ingå i den nya södra domsagan, äro likaledes anställda 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd		58 531
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		367
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	111	
» » » 2 rättegångstillfällen	109	
» » » flera »	147	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		500
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 079
inteckningsärenden		1 897
Exekutiva fastighetsauktioner i Östersund årligen omkring		17
Antalet exekutivt försålda fastigheter å domsagans landsbygd årligen omkring		40

Arbetsbördan i Östersunds rådhusrätt är, särskilt vad civilmålen beträffar, i förhållande till stadens folkmängd anmärkningsvärt stor. Arbetet med rättsskipningen och överexekutorsgöromålen torde, även om den kollegiala handläggningen bortfaller, bereda full sysselsättning åt 3 jurister. Förenas staden med den östra domsagan, där redan nu 3 jurister äro verksamma och tillägges ytterligare en del av västra domsagan, representerande ungefär hälften av dennas arbetsbörda, torde man för den nya Södra Jämtlands domsaga böra räkna med en personaluppsättning av 7 jurister, nämligen förutom lagmannen 1 inskrivningsdomare, 1 rådman med assessorskompetens och 4 notarier.

76. *Norra Jämtlands domsaga.* I den nuvarande Jämtlands norra domsaga tjänstgöra 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie. Såsom förut nämnts, finnas i västra domsagan, vars ena tingslag (Undersåkers och Offerdals) skulle tilläggas den nya norra domsagan, ävenledes 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	54 442
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	241
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	116
» » » 2 rättegångstillfällen	46
» » » flera »	79
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	300
1926 avgjorda lagfartsärenden	935
inteckningsärenden	1 681
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	72

För Jämtlands norra domsaga måste räknas med 1 inskrivningsdomare och 1 rådman med fiskalskompetens. Med hänsyn bl. a. till den förhållandevis avsevärda arbetsbörda, som överexekutorsgöromålen kunna förväntas bereda, torde 4 notarier böra anställas.

77. *Härjedalens domsaga.* I denna domsaga, som lämnas oförändrad, finnas nu anställda 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	23 401
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	170
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	36
» » » 2 rättegångstillfällen	22
» » » flera »	112
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 721
inteckningsärenden	[1] 1 115
Exekutivt försålda fastigheter årligen omkring	23

På grund av överflyttningen av överexekutorsgöromålen torde en ökning av arbetskrafterna utöver de nuvarande 2 notarierna med 1 notarie vara motiverad.

Västerbottens län.

Historik. Vid 1800-talets början var dåvarande Västerbottens län, vilket innefattade såväl det nuvarande länet med samma namn som ock nuvarande Norrbottens län, delat på 2 domsagor. Den ena av dessa, benämnd Södra Västerbotten, omfattade Skellefteå, Lövångers, Umeå, Bygdeå och Burträsks tingslag. Den andra domsagan kallades Norra Västerbotten och motsvarade ungefär nuvarande Norrbottens län.

Under förra hälften av 1800-talet blev den förutvarande Norra Västerbottens domsaga delad i två, vilka erhöllo benämningarna Norrbottens norra och Norrbottens södra domsaga. Den förutvarande Västerbottens södra domsaga blev delad i två, nämligen Västerbottens norra och Västerbottens södra domsaga.

[1] Medeltal 1923—1925 resp. 602 och 737.

Sedermera blev den nya Västerbottens norra domsaga i sin tur delad[1] i två domsagor, av vilka den ena (Västerbottens mellersta domsaga) omfattade Bygdeå, Nysätra, Lövångers och Burträsks tingslag. Till den andra av dessa domsagor lades från Västerbottens län Skellefteå tingslag, och dit överfördes även två lappmarkstingslag i Norrbottens län, nämligen Arvidsjaurs och Arjeplogs lappmarkers tingslag. De senare blevo dock sedermera överflyttade till domsagor i Norrbottens län.

År 1883 beslöt riksdagen (skr. nr 52) på framställning av Kungl. Maj:t en delning av den dåvarande Västerbottens södra domsaga. Ur densamma utbröts Lycksele och Åsele lappmarkers tingslag och gjordes till en självständig domsaga, benämnd Västerbottens västra domsaga. Södra domsagan kom framdeles att omfatta Nordmalings och Bjurholms tingslag samt Umeå tingslag och Degerfors tingslag.

Efter berörda domsagoreglering omfattade Västerbottens län således 4 domsagor. I denna indelning föreslog Nya lagberedningen ej annan ändring, än att Umeå stad skulle ingå i den domsaga, som innefattade Umeå tingslag, och Skellefteå stad i den domsaga, som innefattade Skellefteå tingslag.

En ytterligare uppdelning av Västerbottens södra domsaga skedde sedermera genom beslut av 1920 års riksdag (skr. nr 457), då Umeå tingslag med undantag av viss del av Hörnefors socken utbröts och gjordes till självständig domsaga.

Såsom av det ovan anförda framgår, är Västerbottens län nu indelat i 5 domsagor. Av dessa ligga 4 i kustområdet, nämligen Västerbottens södra, Umeå, Västerbottens mellersta och Västerbottens norra. De inre delarna av länet upptagas av Västerbottens västra domsaga. Inom länet finnas 2 städer, Umeå och Skellefteå, vilka båda ha egen jurisdiktion.

I häradshövding Schlyters indelningsplan reduceras domsagornas antal till 4. Av kustdomsagorna uppdelas 2, nämligen Västerbottens södra och Västerbottens mellersta på de angränsande domsagorna. Kustlandskapet skulle således framdeles bli fördelat på 2 domsagor, Ume och Skellefte domsagor, den förra omfattande nuvarande Umeå domsaga samt den del av södra domsagan, som är belägen vid kusten, nämligen Nordmalings och Bjurholms tingslag. Vidare lägges till den nya Umedomsagan även södra delen av mellersta domsagan, nämligen Bygdeå socken av Nysätra tingslag. Med denna domsaga förenas även Umeå stad. Återstoden av mellersta domsagan, d. v. s. Nysätra och Lövångers socknar samt Burträsks tingslag, sammanföres med Skellefteå tingslag av norra domsagan och Skellefteå stad till den nya Skelleftedomsagan. Enligt förslaget skall vidare en ny inlandsdomsaga bildas genom sammanförande av Degerfors tingslag ur södra domsagan, Norsjö och Malå tingslag ur norra domsagan och viss del av västra domsagan, nämligen Lycksele och Örträsks socknar i Lycksele tingslag. Den nya domsagan har förslagsvis benämnts Lycksele domsaga. Återstående del av västra domsagan bildar Åsele domsaga.

78. *Ume domsaga.* Lagfarna ledamöter i Umeå rådhusrätt äro borgmästaren och 1 stadsnotarie. Borgmästaren handhar särskilt småprotokollsärendena och har att föra domboken, därvid han åtnjuter biträde av

[1] Se Kungl. Maj:ts beslut den 21 oktober 1851.

stadsnotarien. Borgmästaren är även överexekutor. Stadsnotarien tjänstgör såsom magistratssekreterare samt har att bl. a. även föra handelsregistret. Borgmästarens arbetstid ägnas till väsentlig del åt rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen, medan stadsnotarien beräknas under ungefär halva arbetstiden syssla med de kommunala arbetsuppgifterna.

I Umeå domsaga ävensom i Västerbottens södra och mellersta domsagor, av vilka senare vissa delar skulle ingå i förevarande domsaga, finnes allenast 1 förste notarie anställd i varje domsaga.

Folkmängd		65 847
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		[1] 234
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	98	
» » » 2 rättegångstillfällen	53	
» » » flera »	83	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		650
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 484
inteckningsärenden		1 769
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		34

Med hänsyn till fastighetsärendenas omfattning och då jämväl antalet överexekutorsärenden kommer att bli förhållandevis avsevärt, torde i domsagan komma att behövas 1 inskrivningsdomare. Därjämte synes komma att erfordras 1 rådman med assessorskompetens och 3 notarier.

79. *Skellefte domsaga.* I Skellefteå rådhusrätt är borgmästaren ende lagfarne ledamoten. Västerbottens norra domsaga, varav största delen, nämligen Skellefteå tingslag, skulle ingå i förevarande domsaga, är försedd med 1 biträdande domare, 1 förste och 1 andre notarie. Däremot finnes i mellersta domsagan, som med undantag för Bygdeå socken likaledes skulle överföras till den nya Skelleftedomsagan, blott anställd 1 förste notarie.

Folkmängd		66 369
Beräknad arbetsbörda:		
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål		168
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	86	
» » » 2 rättegångstillfällen	39	
» » » flera »	43	
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring		300
1926 avgjorda lagfartsärenden		1 242
inteckningsärenden		1 513
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring		20

Även i Skellefte domsaga torde behov föreligga att anställa 1 inskrivningsdomare. Däremot synes den dömande verksamheten näppeligen kunna för-

[1] Medeltal 1923—1925: 289.

väntas bli så krävande, att en rådman för biträde härvid skulle behöva anställas. Antalet notarier torde böra bestämmas till 3.

80. *Lycksele domsaga.* Såsom förut nämnts, ingå i Lycksele domsaga delar av Västerbottens södra, norra och västra domsagor. I sistnämnda domsaga tjänstgöra nu 1 förste och 2 andre notarier, medan i norra domsagan utöver 1 förste och 1 andre notarie även finnes 1 biträdande domare. Södra domsagan har däremot allenast 1 förste notarie.

Folkmängd	31 521
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	99
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	37
» » » 2 rättegångstillfällen	21
» » » flera »	41
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	100
1926 avgjorda lagfartsärenden	596
inteckningsärenden	791
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	11

Med hänsyn bl. a. tagen till överexekutorsärendenas omfattning torde i domsagan böra anställas 3 notarier. Däremot lärer någon rådmansbefattning ej erfordras.

81. *Åsele domsaga.* I Västerbottens västra domsaga, som med undantag av vissa socknar i Lycksele tingslag skulle utgöra den nya Åsele domsaga, äro f. n. anställda 1 förste och 2 andre notarier.

Folkmängd	35 817
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 262
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	67
» » » 2 rättegångstillfällen	110
» » » flera »	85
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	680
inteckningsärenden	[2] 896
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	27

I domsagan torde böra anställas 1 rådman med fiskalskompetens och 2 notarier.

Norrbottens län.

Historik. Norra Västerbottens domsaga innefattade, såsom tidigare nämnts, vid 1800-talets början ett område ungefär motsvarande nuvarande Norrbottens län. I domsagan ingingo följande socknar: Luleå, Piteå, Råneå, Över- och Neder-Kalix,

[1] Medeltal 1923—1925: 131.
[2] » » » : 700.

Jukkasjärvi, Enontekis (Karesuando), Över- och Neder-Torneå samt Karl Gustavs socken, ävensom vissa sedermera genom freden i Fredrikshamn till Ryssland avträdda socknar.

Under förra hälften av 1800-talet uppdelades denna domsaga i två, varvid Luleå, Piteå och Råneå socknar samt Jokkmokks och Gällivare lappmarker sammanfördes till en domsaga, Norrbottens södra, och av återstoden av länet bildades en domsaga, benämnd Norrbottens norra.

Vid 1876 års riksdag beslöts (skr. nr 36) på Kungl. Maj:ts förslag en omreglering av domsagorna i Norrbottens län. Av Piteå tingslag i förening med Arvidsjaurs och Arjeplogs lappmarks tingslag bildades Piteå domsaga. Över- och Neder-Luleå tingslag jämte Jokkmokks lappmark sammanfördes till en domsaga under namn av Luleå domsaga. Vidare förenades Råneå, de båda Kalixtingslagen samt Gällivare lappmark till Kalix domsaga, och slutligen bildades en fjärde domsaga, Torneå domsaga, av återstående tingslag i länet, nämligen Neder-Torneå, Karl Gustavs tingslag med Haparanda stad, Över-Torneå, Korpilombolo samt Pajala, Jukkasjärvis och Enontekis (Karesuando) lappmarker.

Nya lagberedningen upptog i sitt förslag denna domsagoindelning oförändrad, blott att städerna Luleå och Piteå införlivades med resp. domsagor.

En omreglering av Kalix och Torneå domsagor ägde sedermera rum med anledning av ett av 1903 års riksdag (skr. nr 109) på Kungl. Maj:ts förslag fattat beslut. Ur den förra domsagan utbröts Gällivare tingslag och ur Torneådomsagan Enontekis (Karesuando) och Jukkasjärvi tingslag. Av dessa tre tingslag bildades en ny domsaga, som erhöll namnet Gällivare domsaga.

I Norrbottens län finnas f. n. 5 domsagor och 2 städer med egen jurisdiktion. Domsagorna äro, räknat söder ifrån, Piteå, Luleå, Kalix, Torneå och Gällivare domsagor, den senare en ren inlandsdomsaga. Ifrågavarande städer äro Piteå och Luleå.

I häradshövding Schlyters plan till domsagoindelning bibehålles domsagornas antal vid 5. Förslaget innefattar tvenne alternativ, varav det ena innebär vissa omregleringar av domsagogränserna. Den nuvarande Kalixdomsagan skulle delas så, att den norra delen, nämligen Nederkalix socken och Överkalix tingslag, överföres till Tornedomsagan. Av återstoden av nuvarande Kalixdomsagan, nämligen Råneå tingslag och Töre socken, skall i förening med den nuvarande Luleådomsagans kustlandsdel, Neder-Luleå tingslag, bildas en kustlandsdomsaga, benämnd Neder-Lule domsaga. Med denna skulle ock förenas staden Luleå. Av inlandsdelen av Luleådomsagan eller Över-Luleå tingslag och Jokkmokks tingslag skulle nybildas en domsaga, med benämning Över-Lule domsaga. Med Pite domsaga skulle införlivas Piteå stad, och Gällivare domsaga lämnas oförändrad. Det andra alternativet i den Schlyterska indelningsplanen (se not 3 å sid. 393) bibehåller i huvudsak den nuvarande domsagoindelningen. Städerna Piteå och Luleå förläggas till angränsande domsagor, och Jokkmokks tingslag överflyttas från Luleå till Gällivare domsaga. Den i det följande gjorda beräkningen av arbetskrafterna grundar sig på sistnämnda alternativ.

82. *Pite domsaga.* Arbetskrafterna i Piteå domsaga utgöras av häradshövding samt 1 förste och 1 andre notarie. I Piteå rådhusrätt är allenast borgmästaren lagfaren.

Folkmängd	44 684
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[1] 76
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	30
» » » 2 rättegångstillfällen	20
» » » flera »	26
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	632
inteckningsärenden	1 055
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	37

Med hänsyn bl. a. till den ganska avsevärda arbetsbelastning, som kan väntas uppkomma till följd av överexekutorsgöromålens överflyttning till lagmansrätten, torde det få anses nödvändigt att i domsagan inrätta 1 inskrivningsdomartjänst, vars innehavare till någon del även torde böra biträda vid den dömande verksamheten. I domsagan torde därjämte böra anställas 2 notarier.

83. *Lule domsaga.* I den nuvarande domsagan med samma namn, från vilken i den nya domsagan skulle ingå Neder- och Över-Luleå tingslag, tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie. Litterata ledamöter i Luleå rådhusrätt äro borgmästaren och 1 rådman. Båda beräknas så gott som helt ägna sig åt rättsskipnings- och överexekutorsgöromålen.

Folkmängd	43 531
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	[2] 204
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	105
» » » 2 rättegångstillfällen	34
» » » flera »	65
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	670
1926 avgjorda lagfartsärenden	714
inteckningsärenden	1 551
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	57

Av liknande skäl, som anförts beträffande Pite domsaga, torde jämväl i Lule domsaga 1 inskrivningsdomare böra anställas. Därjämte torde förefinnas behov av 1 rådman med fiskalskompetens. Notariernas antal synes ej kunna sättas under 3.

84. *Kalix domsaga.* I den nuvarande Kalixdomsagan tjänstgöra 1 förste och 1 andre notarie.

---

[1] Medeltal 1923—1925: 136.
[2] » » » : 280.

Folkmängd	33 097
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	95
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	40
» » » 2 rättegångstillfällen	31
» » » flera »	24
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	200
1926 avgjorda lagfartsärenden	[1] 541
inteckningsärenden	[1] 708
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	60

Såsom av de anförda siffrorna framgår, komma även i denna domsaga överexekutorsgöromålen att få en avsevärd omfattning. Bl. a. med hänsyn härtill torde 1 inskrivningsdomartjänst böra inrättas. En ökning av notariernas antal utöver det nuvarande, eller 2, synes ej påkallad.

85. *Torne domsaga.* I den nuvarande domsagan med samma namn äro anställda 1 förste och 1 andre notarie.

Folkmängd	27 576
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	153
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	45
» » » 2 rättegångstillfällen	30
» » » flera »	78
Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	250
1926 avgjorda lagfartsärenden	436
inteckningsärenden	481
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	29

För att biträda vid den dömande verksamheten ävensom för handläggning av de mera krävande överexekutorsgöromålen torde i domsagan böra finnas 1 rådman med fiskalskompetens. Notariernas antal synes kunna bibehållas vid det nuvarande eller 2.

86. *Gällivare domsaga.* Häradshövdingen i den nuvarande Gällivare domsaga har till biträde 1 förste och 1 andre notarie. Samma personaluppsättning finnes även i Luleå domsaga, varifrån ett tingslag, Jokkmokks, skulle överföras till den nya Gällivaredomsagan.

Folkmängd	44 883
Beräknad arbetsbörda:	
Under 1926 avdömda tvistiga civilmål och strafflagsmål	175
därav handlagda vid 1 rättegångstillfälle	81
» » » 2 rättegångstillfällen	42
» » » flera »	52

[1] Medeltal 1923—1925 resp. 730 och 1 137.

Brottmål enligt specialförfattningar m. m. årligen omkring	350
1926 avgjorda lagfartsärenden	302
inteckningsärenden	527
Exekutiva fastighetsauktioner årligen omkring	30

Även i den nya Gällivaredomsagan torde komma att krävas 1 rådman med fiskalskompetens. Notariernas antal bör bibehållas vid det nuvarande eller 2.

Översiktsvis lämnas i vidstående tabell en sammanställning av antalet juridiskt utbildade arbetskrafter i den nuvarande organisationen samt det beräknade antalet i den framtida organisationen, varjämte uppgift även lämnas på ett preliminärt beräknat antal skrivbiträden i lagmansrätterna. Då för envar av lagmansrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Gävle och Örebro en motsvarande översikt lämnats i den föregående framställningen, hava dessa lagmansrätter icke upptagits i denna tabell.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsaga	Antalet juridiskt utbildade befattningshavare i nuvarande organisation								framtida organisation						Skrivbiträden i lagmansrätt
	Häradsrätter				Rådhusrätter						Rådmän				
	Häradshövdingar	Bitr. domare	Förste notarier	Andre notarier	Borgmästare	Rådmän och andra litterata led. av rätten	Notarier	Summa	Lagmän	Inskrivningsdom.	Assessorer	Fiskaler	Notarier	Summa	
1. Norra Roslags	2	—	2	2	1	—	—	7	1	—	—	1	4	6	4
2. Sollentuna	2	1	2	3	1	—	—	9	1	1	—	1	4	7	5
3. Södra Roslags	1	1	2	2	1	—	—	7	1	1	1	—	5	8	6
4. Södertörns	1	1	1	2	1	2	—	8	1	1	1	—	5	8	6
5. Uppsala och Örbyhus	1	—	1	1	1	4	—	8	1	1	—	1	3	6	5
6. Tiunda	1	1	1	1	1	1	—	6	1	—	—	1	3	5	4
7. Jönåkers	1	—	1	1	2	1	1	7	1	—	—	1	3	5	4
8. Oppunda	1	1	1	1	—	—	—	4	1	—	—	1	2	4	3
9. Eskilstuna o. Rekarne	1	—	1	1	4	4	—	11	1	1	—	1	3	6	5
10. Bråbo	2	—	2	1	1	—	—	6	1	—	—	1	3	5	4
11. Linköpings o. Bankekinds	1½	—	1½	1	1	4	—	9	1	1	—	1	4	7	5
12. Aska (Vifolka)	2½	—	2½	1	3	—	—	9	1	1	—	1	3	6	5
13. Jönköpings o. Tveta	1	1	1	1	2	4	—	10	1	1	1	—	4	7	5
14. Vedbo	1	—	1	1	1	—	—	4	1	—	—	—	2	3	2
15. Njudungs	2	—	2	—	—	—	—	4	1	—	—	—	3	4	3
16. Västbo	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	4	3
17. Östra Värends	1	1	1	1	1	1	—	6	1	1	—	1	2	5	4
18. Västra Värends	2	—	2	1	—	—	—	5	1	—	—	—	3	4	3
19. Sunnerbo	1	[1] ½	1	1	—	—	—	3½	1	—	—	—	3	4	3
20. Kalmar och Möre	1½	—	½	½	1	3	—	6½	1	1	1	—	4	7	5
21. Stranda (Aspelands)	2	—	2	2	1	1	—	8	1	—	—	1	3	5	4
22. Tjusts	1½	—	1½	1½	2	2	—	8½	1	—	—	1	3	5	4
23. Ölands	1	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	2	2
24. Gotlands	2	—	2	1	1	2	—	8	1	1	—	1	3	6	5
25. Karlskrona o. Medelsta	2	—	2	2	2	4	—	12	1	1	1	—	4	7	5
26. Bräkne	2	—	2	—	2	1	—	7	1	—	—	1	3	5	4
27. Villands	1½	—	1½	½	1	3	—	7½	1	1	—	1	4	7	5
28. Ingelstads	1½	—	1½	1½	1	1	—	6½	1	1	—	—	3	5	4
29. Göinge	2	1	2	2	—	—	—	7	1	1	1	—	4	7	5
30. Åsbo	2	—	2	2	1	—	—	7	1	1	1	—	4	7	5

[1] I Sunnerbo domsaga finnes biträdande domare blott halva året.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsaga	Antalet juridiskt utbildade befattningshavare i nuvarande organisation								framtida organisation						Skrivbiträden i lagmansrätt
	Häradsrätter				Rådhusrätter						Rådmän				
	Häradshövdingar	Bitr. domare	Förste notarier	Andre notarier	Borgmästare	Rådmän och andra litterata led. av rätten	Notarier	Summa	Lagmän	Inskrivningsdom.	Assessorer	Fiskaler	Notarier	Summa	
31. Skytts	1	1	1	1	2	2	—	8	1	1	1	—	4	7	5
32. Ljunits	2	—	2	2	1	2	—	9	1	1	—	1	3	6	5
33. Lunds och Torna	1	—	1	1	1	4	—	8	1	1	—	1	3	6	5
34. Frosta	1½	1½	1½	1½	—	—	—	6	1	1	—	1	3	6	5
35. Landskrona o. Rönnebergs	½	½	½	½	1	2	1	6	1	—	—	1	3	5	4
36. Luggude	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	4	3
37. Halmstads o. Tönnersjö	1	½	1	1	2	2	1	8½	1	1	—	1	3	6	5
38. Himle	2	—	2	2	3	3	—	12	1	1	—	1	4	7	5
39. Askims	1½	—	1½	2½	[1] 1	—	—	6½	1	1	—	1	4	7	5
40. Inlands	1½	—	1½	½	1	2	—	6½	1	—	—	1	3	5	4
41. Vikens	2	—	2	2	2	—	—	8	1	—	—	1	4	6	4
42. Kinds	1½	—	1½	1½	1	—	—	5½	1	—	—	—	3	4	3
43. Borås o. Marks	1½	—	1½	1½	1	3	—	8½	1	1	1	—	4	7	5
44. Kullings	1	—	1	1	1	1	—	5	1	1	—	—	3	5	4
45. Väne	[2] 1	—	[2] 1	[2] 1	1	—	—	4	1	1	—	—	3	5	4
46. Dals	2	—	2	2	1	—	—	7	1	—	—	—	3	4	3
47. Vadsbo	1	—	1	1	1	—	—	4	1	—	—	—	3	4	3
48. Gudhems	1	—	1	—	2	1	—	5	1	—	—	—	2	3	2
49. Vartofta	1½	—	1½	1½	1	—	—	5½	1	—	—	—	3	4	3
50. Skånings	1	—	1	1	1	1	—	5	1	—	—	—	3	4	3
51. Kinne	1½	—	1½	1½	1	1	—	6½	1	—	—	—	3	4	3
52. Karlstads o. Mellansysslets	1	—	1½	1½	1	3	—	8	1	1	1	—	4	7	5
53. Västersysslets	3	—	3	2	—	—	—	8	1	1	1	—	4	7	5
54. Fryksdals	2	—	1½	1½	—	—	—	5	1	—	—	1	3	5	4
55. Östersysslets	1	—	1	1	2	2	—	7	1	—	—	—	3	4	3
56. Närkes	2	—	2	2	1	—	—	7	1	1	—	1	4	7	5
57. Linde	2	—	2	2	2	—	—	8	1	1	—	—	4	6	4
58. Västerås o. Norrbo	½	—	½	½	1	3	—	5½	1	1	—	—	3	5	4
59. Åkerbo	1	—	1	1	2	2	—	7	1	—	—	—	3	4	3

[1] Kungälv har räknats såsom fögderistad.

[2] Hänsyn har härvid ej tagits till den arbetskraft, som belöper på Sundals härad.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsaga	Antalet juridiskt utbildade befattningshavare i nuvarande organisation								framtida organisation						Skrivbiträden i lagmansrätt
	Häradsrätter				Rådhusrätter						Rådmän				
	Häradshövdingar	Bitr. domare	Förste notarier	Andre notarier	Borgmästare	Rådmän och andra litterata led. av rätten	Notarier	Summa	Lagmän	Inskrivningsdom.	Assessorer	Fiskaler	Notarier	Summa	
60. Salbergs	1½	—	1½	1½	1	1	—	6½	1	—	—	1	3	5	4
61. Falu	1	1	1	1	1	2	—	7	1	1	—	—	3	5	4
62. Folkare	1	—	1	1	[1] 1	—	—	4	1	1	—	—	2	4	3
63. Västerbergslags	1½	—	1½	1½	—	—	—	4½	1	1	—	—	2	4	3
64. Nedansiljans	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	2	3	2
65. Ovansiljans	1½	1	1½	1½	—	—	—	5½	1	1	—	—	3	5	4
66. Gästriklands	2	—	2	1	—	—	—	5	1	1	—	—	3	5	4
67. Ala	2	—	1½	1	1	1	—	6½	1	1	1	—	3	6	5
68. Ljusne	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	4	3
69. Sundhede	1	—	1½	1	1	1	—	5½	1	—	—	1	3	5	4
70. Sundsvalls o. Sköns	1	—	½	½	1	5	—	8	1	1	1	—	4	7	5
71. Ljunga	1	—	1½	1½	—	—	—	4	1	—	—	1	2	4	3
72. Södra Ångermanlands	2	—	2	2	1	3	—	10	1	1	1	—	4	7	5
73. Ådalens	1½	—	1½	1½	—	—	—	4½	1	—	—	1	3	5	4
74. Nordanskogs	1½	—	1½	1½	1	—	—	5½	1	—	—	1	3	5	4
75. Södra Jämtlands	1½	—	1½	1½	1	3	1	9½	1	1	1	—	4	7	5
76. Norra Jämtlands	1½	1	1½	1½	—	—	—	5½	1	1	—	1	4	7	5
77. Härjedalens	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	4	3
78. Ume	1½	—	1½	—	1	1	—	5	1	1	1	—	3	6	5
79. Skellefte	2	—	1½	½	1	—	—	5	1	1	—	—	3	5	4
80. Lycksele	½	1	1	1½	—	—	—	4	1	—	—	—	3	4	3
81. Åsele	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	1	2	4	3
82. Pite	1	—	1	1	1	—	—	4	1	1	—	—	2	4	3
83. Lule	1	—	1	1	1	1	—	5	1	1	—	1	3	6	5
84. Kalix	1	—	1	1	—	—	—	3	1	1	—	—	2	4	3
85. Torne	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	1	2	4	3
86. Gällivare	1	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	1	2	4	3
Summa	120	16	120	105	80	90	4	535	86	46	16	37	269	454	345

[1] Samme person är innehavare av borgmästarbefattningen i Hedemora och Säter.

Befattningshavarnas antal i samtliga domsagor.

Här nedan lämnas en sammanfattande översikt över antalet befattningshavare i den nuvarande och den föreslagna organisationen:

Häradsrätter och rådhusrätter.

Häradshövdingar	120	
Borgmästare	87	207
Biträdande domare	16	
Rådmän, assessorer m. fl.	215	231
Magistratssekreterare, aktuarier m. fl.	15	
Notarier	293	
Summa befattningshavare med juridisk utbildning		746

Lagmansrätter.

Förste *lagmän*[1]	3	
Lagmän	[2] 103	106
Rådmän:		
för inskrivningsärenden m. m.	[3] 61	
för den dömande verksamheten:		
med assessorskompetens	[4] 33	
» fiskalskompetens	[5] 52	146
Lagmansrätts*sekreterare*, aktuarier m. fl.	[6]	13
Notarier:		
med begränsad domarkompetens, omkring	[7] 180	
utan dylik kompetens, omkring	[8] 170	350
Summa befattningshavare med juridisk utbildning		615
Skrivbiträden, omkring	[9]	450
Summa befattningshavare		1 065

[1] I Stockholm, Göteborg och Malmö.
[2] Därav 17 i de 7 största städerna.
[3] » 15 » » » » »
[4] » 17 » » » » »
[5] » 15 » » » » »
[6] I Stockholm, Göteborg och Malmö.
[7] Därav 33 i de 7 största städerna.
[8] » 48 » » » » »
[9] » 105 » » » » »

II. Hovrätterna.

A. Befattningshavare i domarställning.

Grunddragen av den nuvarande organisationen.

I rättegångsbalkens 8 kap. 1 § kvarstår ännu det föråldrade stadgandet, att hovrätten är »Konungens högsta nämnd». Såsom hovrättens uppgift angives att hava uppsikt och vård, att i de domstolar, som höra under hovrätten, »rätt skipas efter lag och dess rätta förstånd». I 2 § av samma kapitel finnas närmare föreskrifter meddelade rörande hovrättens uppgifter i avseende å den dömande verksamheten. Slutligen angives i 3 § omfattningen av de olika hovrätternas *jurisdiktionsområden.* Enligt vad där stadgas höra under:

Svea hovrätt: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län;

Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län;

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län.

Beträffande domfört antal ledamöter i hovrätt är stadgat i 1 § i 23 kap. rättegångsbalken, att i hovrätt må 5 ledamöter utgöra domfört antal, så ock 4, där 3 av dem äro om slutet ense.

Hovrätterna äro organiserade på avdelningar, s. k. *divisioner.* Antalet divisioner är i Svea hovrätt 8, vartill komma 2 extra divisioner, i Göta hovrätt 4 samt 1 extra division och i skånska hovrätten 2. I Svea hovrätt finnes dessutom 1 krigshovrättsråd. För var och en av de ordinarie divisionerna äro i staterna för Svea och Göta hovrätter beräknade 5 hovrättsråd. Antalet hovrättsrådsbefattningar uppgår således till: i Svea hovrätt 40 och i Göta hovrätt 20. I skånska hovrätten, där presidenten ingår såsom ledamot å en av divisionerna, finnas 9 hovrättsråd. För var och en av de extra divisionerna är i vederbörande anslag beräknad avlöning för 5 ledamöter. Därjämte äro Svea hovrätt och skånska hovrätten förstärkta vardera med 1 extra ledamot. Tillhopa finnas således vid hovrätterna, utöver de 3 presidentbefattningarna, 69 ordinarie hovrättsrådstjänster, förutom befattningen såsom krigshovrättsråd, samt 17 extra ledamotsbefattningar, eller tillhopa 90 domartjänster.

Emellertid åtnjuter ett stort antal hovrättsråd tjänstledighet på grund av förordnanden eller uppdrag. Vissa hovrättsråd äro sålunda förordnade att uppehålla revisionssekreterartjänst, andra äro sysselsatta med lagstiftningsuppdrag eller äro förordnade att uppehålla befattningar inom departementen o. s. v. Vid 1928 års ingång voro av de 69 hovrättsrådsbefattningarna 5

vakanta. Av hovrättsråden i Svea hovrätt tjänstgjorde i hovrätten 25 [1]. Motsvarande siffra var för Göta hovrätt 14 och för skånska hovrätten 5. Tillhopa voro således i tjänst i hovrätterna 44 hovrättsråd. För tjänstgöring såsom vikarier för tjänstlediga hovrättsråd ävensom för uppehållande av de extra ledamotsbefattningarna äro vid hovrätterna anställda assessorer. Även flera av dessa äro emellertid upptagna av särskilda uppdrag o. d. Antalet i Svea hovrätt tjänstgörande assessorer uppgick vid berörda tid till 18. I Göta hovrätt tjänstgjorde 10 och i skånska hovrätten 5 assessorer. Sammanlagt uppgick alltså de i tjänst varande assessorernas antal till 33. Därjämte voro vid Svea hovrätt 9 e. o. assessorer anställda. Av dessa voro 8 indelade på vissa divisioner. I skånska hovrätten uppehöllo 2 e. o. assessorer ledamotsbefattning. I Göta hovrätt var 1 vice häradshövding inkallad till tjänstgöring i hovrätten. Några e. o. assessorer voro ej anställda vid denna hovrätt.

Det må nämnas, att å envar av de extra divisionerna i Svea hovrätt tjänstgöra 2 referentfiskaler, vilka ha att föredraga vädjade mål samt såsom ledamot deltaga i avgörandet, envar för de mål han föredragit. Här nedan meddelas en översikt över de i hovrätterna tjänstgörande befattningshavarna i domarställning:

Befattningshavare	Svea hovrätt	Göta hovrätt	Skånska hovrätten	Summa
Hovrättsråd	[1] 25	14	[2] 5	44
Assessorer	18	10	5	33
E. o. assessorer	[3] 9	[4] 1	2	12
Referentfiskaler	4	—	—	4
Summa	56	25	12	93

Närmare föreskrifter om hovrätternas organisation och arbetssätt äro meddelade i de tre hovrätternas arbetsordningar av den 22 juni 1923 (nr 278—280).

Ett förslag till genomgripande omorganisation av hovrätterna utan avvaktan av processreformen har den 30 oktober 1926 avgivits av särskilt tillkallade sakkunniga (statens off. utredn. 1926 : 20) [5].

Processkommissionen.

Det förslag, processkommissionen framlagt i fråga om organisationen av hovrätterna och rättegångssättet vid dessa domstolar, avviker i skilda

[1] Häri är krigshovrättsrådet ej inräknat.

[2] Därav 1, som tjänstgör såsom t. f. president.

[3] Därav 1 utan fast placering.

[4] Vice häradshövding.

[5] Betänkandet i fråga benämnes i det följande efter de sakkunnigas ordförande, generaldirektören T. Nothin, det »Nothinska betänkandet».

hänseenden från vad f. n. gäller. I avseende å rättegångssättet skulle en omläggning ske från nuvarande i huvudsak skriftliga procedur till en muntlig och omedelbar förhandlingsform. Då parter och vittnen således framdeles tänkas i regel [1] komma att personligen inställa sig vid målens handläggning i hovrätten, har kommissionen — i syfte, att hovrätterna må bliva lättare tillgängliga för allmänheten — föreslagit en uppdelning av de nuvarande hovrätterna. Dessas antal skulle uppgå till minst 7 högst 9. Hovrätt förutsättes skola i viss utsträckning hålla rättssammanträden å andra orter i domkretsen än där den har sitt säte. I organisatoriskt avseende är vidare att märka, att lekmän i viss omfattning skulle tagas i anspråk för den dömande verksamheten. Kommissionen föreslår, att i svårare brottmål — vartill hänföras mål, däri fråga kan uppstå om den tilltalades dömande till straffarbete eller till fängelse i mer än 6 månader — i hovrätten skall deltaga nämnd, vars ledamöter, till antalet 5, icke behöva vara lagfarna. En annan betydelsefull organisatorisk ändring består däri, att antalet domföra ledamöter i hovrätt med visst undantag nedsättes till 3. Särskilda omröstningsregler skulle gälla i de mål, däri nämnd deltager. För handläggning och avgörande av handels- och sjörättsmål, skulle i de hovrätter, beträffande vilka Konungen sådant förordnat, särskilda avdelningar inrättas. Å dylik avdelning skulle döma 2 lagfarna ledamöter av hovrätten samt 3 handelskunniga ledamöter, av vilka var och en skulle ha 1 röst.

Vidare föreslår processkommissionen en vidsträckt prorogationsrätt. Tvistemål skulle nämligen kunna upptagas omedelbart av hovrätt såsom första instans, om parterna överenskommit, att målet skall där anhängiggöras. I fråga om vissa grupper av mål skall dock prorogationsrätt ej förekomma, nämligen för:

1) mål, som avse fast egendom

2) konkursmål, boskillnadsmål och liknande mål;

3) mål om äktenskaplig börd eller om faderskap till barn utom äktenskap, mål om underhållsskyldighet mellan makar eller mellan föräldrar och barn, äktenskapsmål och andra mål, där parterna icke äga förfoga över tvistens föremål;

4) mål, som röra allenast penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, och där sakens värde ej uppgår till 1 500 kr.

Förslag. Hovrätternas jurisdiktionsområden.

Grundläggande för den framtida hovrättsorganisationen blir helt naturligt frågan om antalet hovrätter. Processkommissionen har, såsom ovan berörts, härvidlag framlagt alternativa förslag, det ena omfattande 9, det andra 7 hovrätter. I yttrandena över förslaget har från flera håll uttalats tveksamhet om lämpligheten av att uppdela överrättspersonalen på ett så stort antal hovrätter. Svea hovrätt har sålunda ansett annan ökning av hovrätternas antal, än att för de fyra norrländska länen inrättades en särskild hovrätt, ej behöva ske — detta dock under förutsättning att i underrätten parts yrkanden

[1] Enligt processkommissionens förslag (II, 20 kap. 15 p.) må i vissa fall lagmansrättens protokoll över vittnesförhör i ett mål begagnas såsom bevis vid målets handläggning i hovrätt (jfr II sid. 209).

och sakuppgifter ävensom vittnesmålen bli protokollförda, samt att i fråga om handläggning av grövre brottmål kommer till genomförande en av hovrätten förordad anordning med periodiskt återkommande s. k. hovrättsting i de olika länen.

Liknande synpunkter ha framhållits även av Göta hovrätt.

Med hänsyn till de önskemål, som sålunda uttalats i fråga om hovrättsorganisationen, har i enlighet med av justitieministern under hand lämnat direktiv den följande kostnadsberäkningen grundats på det av processkommissionens alternativ, som innefattar det minsta antalet hovrätter, eller 7.

De olika hovrätterna, för vilka förslagsvis valts nedanstående benämningar, skulle enligt detta alternativ bliva:

Svea hovrätt (*Stockholm*), omfattande Stockholms stad och län, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Västmanlands och Örebro län;

Göta hovrätt (*Jönköping*), omfattande Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs och Kalmar län;

Hovrätten över Skåne och Blekinge (*Malmö*), omfattande Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län;

Västra Sveriges hovrätt (*Göteborg*), omfattande Göteborgs och Bohus län samt Hallands, Älvsborgs och Värmlands län;

Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt (*Gävle*), omfattande Kopparbergs och Gävleborgs län;

Mellersta Norrlands hovrätt (*Sundsvall* eller *Härnösand*), omfattande Västernorrlands och Jämtlands län;

Övre Norrlands hovrätt (*Umeå* eller *Luleå*), omfattande Västerbottens och Norrbottens län.

Som synes utgår förslaget ifrån, att någon delning av länen mellan olika hovrätters jurisdiktionsområden icke skulle ske. Det torde i så fall vara ofrånkomligt, att hovrättsindelningen på sina håll blir föga lämpad efter rådande trafikförhållanden. Emellertid synes det knappast vara att befara, att ur administrativ synpunkt några nämnvärda olägenheter skulle vållas, därest hovrättsområdena i vissa fall skulle komma att skära länsgränserna. I fråga om hovrättsområdena möta nämligen icke svårigheter av den art, som vid en domsagoindelning resa sig mot en brytning av länsgränserna (se ovan sid. 32). I fråga om de framtida statsåklagardistrikten har i det följande gjorts ett förslag till indelning, som med hänsyn till trafikförbindelserna synes lämpligast. Det torde böra tagas under övervägande, om ej indelningen i hovrättsområden bör på sina håll kunna med fördel jämkas till närmare överensstämmelse med den framtida indelningen i statsåklagardistrikt. Den följande beräkningen av hovrätternas arbetskrafter är emellertid baserad på processkommissionens förslag till landets indelning i hovrättsområden.

Enligt det alternativ till rikets indelning i hovrättsområden, som lagts till grund för förevarande kostnadsberäkning, skulle i Norrland upprättas

tre hovrätter. Såsom bl. a. Svea hovrätt i sitt yttrande över processkommissionens förslag framhållit, möta emellertid vissa betänkligheter mot en så långt driven söndersplittring av hovrättsorganisationen. Rekryteringsmöjligheterna för dessa smärre hovrätter torde säkerligen bli föga gynnsamma, och ej minst betydelsefullt är, att hovrätternas uppgift i avseende å domarutbildningen svårligen kan fyllas med en så begränsad organisation som den, vilken ifrågavarande tre hovrätter skulle erhålla. För att tagas under övervägande vid statsmakternas framtida ställningstagande till frågan om hovrättsorganisationen har därför verkställts en alternativ kostnadsberäkning för en indelning med allenast en hovrätt för Norrland. Då en dylik hovrätt ej bör förläggas sydligare än till Sundsvall, har räknats med, att Kopparbergs län enligt detta alternativ fortfarande skulle tillhöra Svea hovrätt.

Hovrätternas arbetsbelastning.

Liksom skett i fråga om underrätterna, måste en beräkning av det behövliga antalet arbetskrafter i de framtida hovrätterna grunda sig på en uppskattning av den blivande arbetsbördan för sistnämnda domstolar. Här möta emellertid ännu större svårigheter än beträffande underrätterna. Det nuvarande antalet vädjade mål och besvärsmål i hovrätterna kan nämligen icke utan vidare läggas till grund för en beräkning av den framtida arbetsbördan. Bortses till en början från de mål, som till följd av prorogationsrätten komma att dragas inför hovrätt såsom första instans, så lärer kunna beräknas, att det nya rättegångssättet i hovrätterna i vissa hänseenden skall föranleda en stegring men i andra hänseenden åter kunna verka till minskning av klagofrekvensen. Det förhållande, att hovrätterna bli lättare tillgängliga för allmänheten, är onekligen ägnat att i viss mån fresta till överklagande av mål i fall, där så under rådande förhållanden icke skulle hava skett. Emellertid finnas även faktorer, som kunna förväntas verka i motsatt riktning. Så lärer t. ex. den större snabbheten i hovrättsproceduren efter en processreform kunna åtminstone i en del fall avhålla en part, som i underrätt tappat, från att i förhalningssyfte klaga i hovrätten. Vidare bör hänsyn också tagas till den förbättrade rättsskipning i underrätt, som processreformen avser att medföra. Att uppskatta den betydelse, som dessa ävensom möjligen andra faktorer kunna få för den framtida klagofrekvensen i hovrätterna, lärer knappast vara görligt. Osannolikt är icke, att de olika faktorerna komma att i stort sett neutralisera varandra, så att sammanlagda antalet till hovrätterna överklagade mål kommer att ungefär stanna vid det nuvarande.

En annan faktor, som spelar en avgörande roll vid beräkning av det erforderliga antalet arbetskrafter i hovrätterna, är den tid, som ett överklagat mål i genomsnitt kan beräknas taga i anspråk vid handläggning i hovrätt. Någon förberedande muntlig förhandling är ju icke avsedd att äga rum i hovrätten, utan förberedelsen skall enligt processkommissionens förslag helt skötas skriftväxlingsvägen. Avseende behöver således här endast fästas vid

huvudförhandlingen, och frågan kommer närmast att gälla, huru stort antal mål som i genomsnitt kan förväntas hinna bli handlagt på en sessionsdag i hovrätten.

En i det Nothinska betänkandet (sid. 83 o. f.) verkställd beräkning rörande under åren 1924 och 1925 per sessionsdag föredragna vademål och besvärsmål i de olika hovrätterna har gett följande resultat:

	Vademål	Besvärsmål
Svea hovrätt	2·40	3·47
Göta »	2·19	2·98
Hovrätten över Skåne och Blekinge	2·70	3·63

Med nu rådande rättegångsförfarande i hovrätterna kunna omkring två och ett halvt vademål eller tre à tre och ett halvt besvärsmål hinna föredragas per sessionsdag.

Vid en jämförelse med framtida förhållanden måste bemärkas, att flertalet besvärsmål, nämligen de brottmål, i vilka domstolens dom i själva saken överklagas, skola fullföljas vadevägen. Rättsmedlet besvär är avsett att framdeles stå till buds allenast för de fall, då fullföljden gäller ett lagmansrättens beslut, varigenom rätten skilt målet från sig utan prövning av själva saken eller i vissa fall före eller under rättegången avgjort uppkommen fråga. I det följande tages till en början hänsyn endast till de framtida vademålen.

Att då räkna med ett så stort antal avgjorda mål per sessionsdag som under nuvarande rättegångsordning torde ej vara rådligt. I händelse — såsom processkommissionen tänkt sig — bevisningen i regel skall omedelbart förebringas i hovrätten, måste bevisupptagningen helt naturligt i betydande omfattning taga domstolens tid i anspråk. Vidare är givet, att en föredragning av målet genom advokater eller möjligen av parterna själva kommer att kräva betydligt längre tid än den föredragning, som nu sker genom fiskaler eller ledamöter.

En viss ledning lärer kunna vinnas ur den erfarenhet, som i utlandet vunnits rörande kapaciteten i berörda hänseende hos domstolar i andra instans. Enligt den österrikiska rättsstatistiken för 1924 höllos vid »Oberlandesgericht» i Wien 2 275 »mündliche Berufungsverhandlungen» i civila mål. Då domstolen arbetar på 7 »ZivilSenate» (= divisioner), kommer således på varje division i genomsnitt 325 mål[1] per år. Arbetsveckornas antal kan beräknas till omkring 42 för år. Med 2 sessionsdagar i veckan belöper således på sessionsdagen i genomsnitt 3·9 mål. Vid bedömande av dessa siffror bör emellertid hänsyn tagas till att föredragningen i målet vid de österrikiska »Oberlandesgerichte» ombesörjes av en av domstolens ledamöter. Parternas vid handläggningen närvarande ombud bruka efter föredragningens slut göra i allmänhet mycket kortfattade inlägg. Bevisupptagning omedelbart vid »Oberlandesgericht» sker i praxis ytterst sällan.

[1] Därvid har förutsatts, att varje mål endast förekommer vid *en* »Berufungsverhandlung», vilket också med ytterst få undantag är fallet.

Enligt dansk rättsstatistik för 1924 — det sista år, från vilket fullständiga uppgifter varit tillgängliga — avdömdes vid »Østre Landsret» i Köpenhamn 1 695 civilmål i första instans. En del av ifrågavarande mål — till antalet 325 — hade förberetts vid underrätt, medan i återstående 1 370 mål »Landsretten» handhaft förberedelsen. Antalet vademål (»Ankesager») uppgick till 900, varav 459 civilmål och 441 brottmål. Antalet i första instans handlagda brottmål är i statistiken ej specificerat för de olika »Landsretterne» men kan efter en approximativ beräkning för »Østre Landsrets» del uppskattas till omkring 120 mål. Tillhopa skulle således i »Landsretten» ha avgjorts 2 715 mål.

»Østre Landsret» arbetar på 6 avdelningar. Varje avdelning har 4 sessionsdagar i veckan och arbetsåret beräknas till omkring 44 veckor. För hela domstolen uppgår således antalet sessionsdagar per år till 1 056. På varje sessionsdag falla alltså i genomsnitt 2·6 avgjorda mål. Att märka är emellertid, att en del av sessionstiden vissa dagar i veckan åtgår till första handläggning av nyinstämda mål.

Processkommissionen har icke gjort något direkt uttalande om antalet mål, som kunde förväntas bli handlagda i hovrätt per sessionsdag. Enligt vad som inhämtats lärer emellertid kommissionen ansett sig kunna räkna med att i genomsnitt omkring 2 mål kunde handläggas och avdömas per sessionsdag. Givetvis är det ytterligt vanskligt att göra en tillförlitlig beräkning i förevarande hänseende. Med hänsyn till att det med nuvarande rättegångssätt föredragna antalet vademål uppgår till i genomsnitt allenast 2·5 per sessionsdag, och då det synes ofrånkomligt, att den framtida förhandlingsformen i hovrätt med partsföredragning och bevisupptagning kommer att, änskönt sessionstiden är avsedd att utsträckas från 4 till 6 timmar, taga avsevärt mycket längre tid i anspråk, kunde det av processkommissionen preliminärt beräknade antalet, nämligen 2 mål per sessionsdag, förefalla väl högt. Man får dock härvid taga i betraktande, att ett ej oväsentligt antal mål är av den beskaffenhet, att den muntliga förhandlingen blott kommer att taga ringa tid i anspråk. Vidare bör märkas den av processkommissionen (del II sid. 209) föreslagna anordningen, att i mål rörande brott, varå ej kan följa strängare straff än fängelse i sex månader, bevisningen i hovrätt regelmässigt skall ske genom förebringande av lagmansrättens protokoll. Tagas därjämte i betraktande de ovan anförda siffrorna, särskilt från »Østre Landsret», rörande antalet avgjorda mål, torde man — om än med viss tvekan — kunna räkna med det av processkommissionen ifrågasatta antalet per sessionsdag avgjorda vademål eller 2. På denna förutsättning vilar den följande beräkningen av arbetskrafterna.

Vid en approximativ uppskattning av den framtida arbetsbördan i hovrätterna lärer man knappast ha annan möjlighet än att utgå från det genomsnittliga antalet under de senare åren till hovrätterna inkomna vademål, civila besvärsmål och kriminella besvärsmål. I följande tablå är en samman-

Hovrätter och län	Landareal i kvkm.	Folkmängd 31/12 1927	Vademål Medeltal 1921—1925	Civila besvärsmål Medeltal 1921—1925	Kriminella besvärsmål Medeltal 1921—1925	Samtliga mål Medeltal 1909—1925	Samtliga mål Medeltal 1921—1925
Svea hovrätt.							
Stockholms stad	131·9	464 699	716	316	415	1 250	1 447
Stockholms län	7 389·8	262 226	181	130	108	346	419
Uppsala län	5 120·9	139 457	64	41	31	119	136
Södermanlands län	6 237·6	190 787	73	30	32	107	135
Gotlands län	3 117·9	57 033	26	13	13	45	52
Västmanlands län	6 438·2	163 614	56	38	32	112	126
Örebro län	8 427·4	221 413	94	41	49	157	184
	36 863·7	1 499 229	1 210	609	680	2 136	2 499
Göta hovrätt.							
Östergötlands län	9 971·6	309 959	125	59	46	211	230
Jönköpings län	10 616·9	230 805	125	66	55	207	246
Kronobergs län	8 906·7	157 430	124	51	47	190	222
Skaraborgs län	8 075·0	245 308	129	47	61	195	237
Kalmar län	10 958·7	231 444	142	60	52	228	254
	48 528·9	1 174 946	645	283	261	1 031	1 189
Hovrätten över Skåne och Blekinge.							
Blekinge län	2 908·6	147 360	66	26	34	123	126
Kristianstads län	6 242·8	246 222	191	87	75	323	353
Malmöhus län	4 734·4	505 464	436	185	188	689	809
	13 885·8	899 046	693	298	297	1 135	1 288
Västra Sveriges hovrätt.							
Hallands län	4 773·1	149 732	79	24	40	144	143
Göteborgs och Bohus län	4 895·6	446 238	230	82	127	394	439
Älvsborgs län	11 678·1	311 861	122	57	70	242	249
Värmlands län	17 464·5	270 513	149	55	53	220	257
	38 811·3	1 178 344	580	218	290	1 000	1 088
Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt.							
Kopparbergs län	28 248·4	252 456	98	55	71	211	224
Gävleborgs län	18 197·8	279 014	120	52	66	224	238
	46 446·2	531 470	218	107	137	435	462
Mellersta Norrlands hovrätt.							
Västernorrlands län	24 128·0	275 189	232	90	92	409	414
Jämtlands län	47 690·0	136 374	123	59	53	219	235
	71·818·0	411 563	355	149	145	628	649
Övre Norrlands hovrätt.							
Västerbottens län	55 570·8	199 554	108	49	80	206	237
Norrbottens län	98 660·1	193 771	116	47	64	186	227
	154 230·9	393 325	224	96	144	392	464
Summa för samtliga hovrätter	*410 584·8*	*6 087 923*	*3 925*	*1 760*	*1 954*	*6 757*	*7 639*

ställning gjord för de framtida 7 hovrätterna av ifrågavarande tre grupper av mål, varvid upptagits medeltalssiffrorna för åren 1921—1925 och en jämförelse även gjorts med medeltalssiffrorna för i hovrätt fullföljda mål åren 1909—1925.

När det gäller att ur synpunkten av den framtida arbetsbelastningen bedöma de i tabellen anförda siffrorna, bör först undersökas, i vilken omfattning de tre behandlade grupperna av mål komma att framdeles räknas såsom vademål eller besvärsmål. Alla nuvarande vademål komma att tillhöra den likabenämnda gruppen enligt processkommissionens terminologi. Flertalet av de civila besvärsmålen kommer däremot att framdeles fullföljas såsom vademål. Antalet dylika mål kommer f. ö. att något minskas därigenom, att besvären över domstols beslut om åläggande av värjemålsed bortfalla. Dessas antal har i genomsnitt uppgått till 150 à 160 om året, motsvarande ungefär 9 % av hela antalet civila besvärsmål. Hela antalet dylika mål, som framdeles vore att räkna med, är således i runt tal 1 600. Antalet mål, däri besvär fullföljts jämlikt R. B. 25: 3 — således där besvären gällt ett underrättens slutliga utslag, vari domstolen förklarat sig obehörig eller stämningen ogill — har i genomsnitt under ifrågavarande 5-årsperiod uppgått till 48 mål om året. Antalet överklagade beslut under rättegången — andra än beslut om värjemålsed — har utgjort i genomsnitt 84 för år. I runt tal äro således 130 av ifrågavarande 1 600 civila besvärsmål — eller omkring 8 % — av det slag, att de framdeles skulle fullföljas besvärsvägen.

Gör man en motsvarande undersökning för de kriminella besvärsmålens del, är först att märka, att i de anförda siffrorna å antalet dylika mål även ingå de s. k. underställningsmålen. Genomsnittligt har dock antalet av dessa mål uppgått till blott 22 om året, motsvarande ungefär 1·1 % av hela antalet kriminella besvärsmål. Vidare böra från dessa avräknas de mål, vari klagan gällt underrätts beslut att döma till värjemålsed. Även antalet av dessa mål har varit förhållandevis obetydligt och uppgått till i genomsnitt 41 om året. Efter frånräknande av nu berörda grupper av mål, tillhopa motsvarande ungefär 3 % av hela antalet kriminella besvärsmål, återstå för hela riket i runt tal 1 900 kriminella besvärsmål. De fall, då besvären gällt underrätts beslut under rättegången, ha genomsnittligt räknat uppgått till 40 om året. I dessa mål skall framdeles talan fullföljas efter besvär. Samma rättsmedel skall stå till buds, när klagan gäller sådana underrättens beslut i brottmål, varigenom domstolen förklarat sig obehörig eller stämningen ogill. Någon uppgift om dessas antal står emellertid ej att hämta ur rättsstatistiken. Med ledning av motsvarande siffror för de civila besvärsmålen har ifrågavarande antal mål uppskattats till omkring 60 för år. Tillhopa skulle således 100 mål, motsvarande ungefär 5 % av här ifrågakommande kriminella besvärsmål, vara av beskaffenhet att framdeles skola fullföljas genom besvär.

Om med begagnande av de gjorda beräkningarna genomsnittsbelastningen på de olika hovrätterna uträknas, erhålles i avrundade tal följande resultat:

Hovrätt	Vademål	Besvärsmål
Svea	2 340	80
Göta	1 120	40
Hovrätten över Skåne och Blekinge	1 210	40
Västra Sveriges	1 030	30
Kopparbergs och Gävleborgs	430	20
Mellersta Norrlands	610	20
Övre »	440	15
Summa	7 180	245.

Enligt alternativet med allenast en hovrätt i Norrland bliva siffrorna för de båda nordligaste hovrätterna:

Svea	2 550	95
Norrlands	1 270	40

Beträffande antalet domföra ledamöter å division är redan förut (ovan sid. 23 o. f.) nämnt, att förevarande beräkningar utgå från att antalet i fråga skulle utgöra 4, nämligen 1 divisionsordförande, 2 hovrättsråd och 1 assessor eller assessorsaspirant. Närmast gäller nu att bedöma, huru stort antal sessionsdagar, som veckovis kan tagas ut av en sålunda sammansatt division.

Session med de nuvarande hovrättsdivisionerna hålles enligt hovrätternas arbetsordningar 4 dagar i veckan. I sessionen deltaga 4 ledamöter. Då å divisionen äro till tjänstgöring indelade 5 ledamöter, av vilka en, ordföranden, deltar i alla 4 sessionerna, falla på var och en av de övriga ledamöterna 3 sessionsdagar per vecka.[1] Sessionstiden är f. n. begränsad till i regel 4 timmar.

Framdeles skulle sessionstiden för huvudförhandling bliva utsträckt till i regel 6 timmar. Vidare bör vid jämförelse med nuvarande förhållanden tagas i betraktande, att framdeles utslagens avfattande skulle bliva betydligt mera tidskrävande än f. n. Det är ju nämligen avsett, att högsta domstolens prövning av ett dit fullföljt mål skall begränsas till den s. k. »rättsfrågan». Det blir då — såsom processkommissionen påpekat (del II sid. 20) — av särskild vikt, att hovrätten i sina domar så noggrant redogör för bevisningen i målet, bevisningens värdering och de såsom bevisade ansedda faktiska omständigheterna, att högsta domstolen med ledning därav kan fylla sin uppgift såsom revisionsinstans.

Härtill kommer det arbete, som besvärsmålens avgörande kommer att kräva. Dessa mål äro visserligen, såsom av de anförda siffrorna framgår, förhållandevis fåtaliga, men för deras avdömande erfordras vid sidan av de offentliga huvudförhandlingarna för vademål särskilda icke-offentliga förhandlingar. Besvärsmålen skulle även framdeles föredragas av en leda-

[1] På angivna sätt är arbetsfördelningen ordnad i Svea och Göta hovrätter. I hovrätten över Skåne och Blekinge har varje ledamot i tur och ordning en ledig vecka.

mot utan närvaro av parter eller ombud, varigenom dessa mål givetvis skulle draga betydligt mindre tid än vademålen.

Tages hänsyn till de skilda på frågans bedömande inverkande faktorerna, lärer man försiktigtvis icke böra räkna med, att på varje divisionsledamot skulle kunna läggas mera än 3 sessionsdagar per vecka.

Till jämförelse må nämnas, att vid lagmansrätterna för varje domare räknats med 1 sammanträdesdag i veckan för huvudförhandling. Dessa domare få dessutom visserligen deltaga i erforderliga förberedande muntliga förhandlingar, vartill motsvarighet saknas i hovrättsproceduren. Men å andra sidan bör beaktas, att i varje vademål, som förekommer i hovrätt, en ledamot å divisionen skall tjänstgöra såsom referent. Härmed är enligt processkommissionens förslag (del II sid. 204) väl icke förenad skyldighet att föredraga målet, men referenten skall föranstalta om, att alla åtgärder, som erfordras för målets förberedande till huvudförhandling, bliva vidtagna. Då han vidare under huvudförhandlingen skall med stöd av akten i målet kontrollera och fullständiga partsframställningen, lärer han i allmänhet bliva nödsakad att på inläsandet av målet nedlägga ett arbete, som ganska nära torde motsvara just vad fiskaler och ledamöter med nuvarande förhandlingsform få offra på förberedelserna till ett måls föredragning.

Även med utländska domstolar i andra instans torde vissa jämförelser kunna göras. Vid »Oberlandesgericht» i Wien hållas 2 sessionsdagar i veckan å varje »Senat». Ordföranden i »Senaten» leder samtliga förhandlingar dessa båda dagar. Däremot deltaga av de 3 å varje »Senat» indelade ledamöterna endast 2 samtidigt i förhandlingen, den ene såsom referent och den andre såsom dömande ledamot (»Votant»). »Referent» och »Votant» äro ej samma ledamöter under hela sessionsdagen utan de tura om mål för mål. Utöver de offentliga förhandlingarna förekomma också icke-offentliga sessioner, varvid handläggas dels vademål (»Berufungen»), däri part ej påkallat offentlig förhandling, dels besvärsmål (»Rekurse»). För bedömande av de österrikiska »Oberlandesgerichtes» arbetskapacitet bör ytterligare uppmärksammas, dels att referenten har att föredraga målet, dels att domstolsledamöternas tid i avsevärd utsträckning upptages av en del administrativa ärenden. Vid den avdelning av »Handelsgericht» i Wien, som utövar domsrätt i andra instans, har var och en av de juridiskt bildade ledamöterna att deltaga i 2 sessioner per vecka, varvid han å den ena sessionsdagen sitter såsom ordförande och å den andra såsom »Votant».

På var och en av avdelningarna vid »Østre Landsret» i Köpenhamn äro indelade 3 »Landsdommere», som deltaga i session 4 dagar i veckan. Viss del av dessa sessioner upptages emellertid av en första handläggning av nyinstämda mål. Någon särskild referent utses icke på förhand, men akterna i målen bruka före förhandlingen cirkulera mellan avdelningens ledamöter.

Under förutsättning, att varje ledamot å division deltager i 3 sessionsdagar i veckan för huvudförhandling, samt att antalet arbetsveckor blir detsamma som f. n. eller omkring 40, skulle på varje ledamot falla 120 sessionsdagar om året.

Utöver nämnda sessionsdagar för huvudförhandling skulle ledamot å division vara skyldig att deltaga i icke-offentliga sessioner för avdömande av besvärsmål.

Under förutsättning att — såsom förut nämnts — omkring 2 vademål beräknas bli avgjorda per sessionsdag, skulle antalet sessionsdagar för huvudförhandling i vademål bliva för:

Svea hovrätt	omkring	1 170
Göta »	»	560
Hovrätten över Skåne och Blekinge	»	605
Västra Sveriges hovrätt	»	515
Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt	»	215
Mellersta Norrlands hovrätt	»	305
Övre » »	»	220
	Summa	3 590

För Svea hovrätt och den norrländska hovrätten enligt det föreslagna alternativet med 5 hovrätter blir motsvarande antal:

Svea hovrätt	omkring	1 270
Norrlands hovrätt	»	640

Divisionernas organisation.

Räknas med 4 domföra ledamöter, (se ovan sid. 150), av vilka var och en deltager i session för huvudförhandling i vademål 3 dagar i veckan (= 120 sessionsdagar om året), skulle antalet ledamöter, rent matematiskt beräknat, i de olika hovrätterna böra bliva:

Svea hovrätt	39
Göta »	19
Hovrätten över Skåne och Blekinge	20
Västra Sveriges hovrätt	17
Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt	7
Mellersta Norrlands hovrätt	10
Övre » »	7
Summa	119

Enligt alternativet med 5 hovrätter uppgår antalet ledamöter till:

i Svea hovrätt	42
i Norrlands hovrätt	21
i övriga hovrätter	56
Summa	119

Beträffande de olika divisionernas organisation kunde synas ligga närmast tillhands, att på varje division indelades så många ledamöter, som skulle utgöra domfört antal. Divisionerna skulle i så fall för hela riket, genomsnittligt räknat, bli 30. Emellertid torde det ur organisatorisk synpunkt vara lämpligare att i regel på varje division för tjänstgöring indela ett större antal ledamöter än det domföra antalet. Om sålunda på varje division

tjänstgöra t. ex. 5 ledamöter, kan antalet sessionsdagar per vecka och division bliva 4 eller samma antal som f. n.

Beträffande den närmare arbetsfördelningen inom divisionen torde något detaljförslag härom ej erfordras för denna utredning. Här må allenast påpekas, att, därest division i regel skulle sammanträda för offentlig förhandling 4 dagar i veckan, det givetvis icke kan ifrågasättas, att samme ledamot skulle tjänstgöra såsom ordförande under samtliga sessionsdagar. En av ledamöterna å divisionen torde därför böra utses till vice ordförande med skyldighet att leda förhandlingarna under en av sessionsdagarna. Då hovrätterna även under den nya rättegångsordningen få en synnerligen betydelsefull uppgift såsom utbildningsanstalter för domaraspiranter, torde vara önskvärt, att någon av divisionens ledamöter får till speciell uppgift att övervaka domaraspiranternas arbetsprestationer samt att, i den mån så erfordras, lämna dem nödig handledning. Denna uppgift torde lämpligen böra förenas med vice ordförandeskapet å divisionen. Även å division, som sammanträder 3 dagar i veckan, torde ett av hovrättsråden böra förordnas till vice ordförande. Vad slutligen angår assessorernas och assessorsaspiranternas tjänstgöring, bör i samband med den slutliga utformningen av organisationen övervägas, huruvida dessa böra deltaga i samma antal sessioner som hovrättsråden eller om de böra deltaga endast t. ex. i 2 sessioner per vecka, i vilket fall de skulle kunna åläggas en något mera omfattande referentskyldighet. En ordning liknande den senare är den, som tillämpas å de extra divisionerna i Svea hovrätt i fråga om de s. k. referentfiskalerna, vilka deltaga i 1 session per vecka såsom föredragande och ledamot. Ur utbildningssynpunkt kan emot en dylik anordning invändas, att det antal mål, med vilka ifrågavarande ledamot får taga befattning, begränsas i samma mån, som man inskränker antalet sessioner, i vilka han deltager.

Rent organisatoriskt skulle den jämnaste arbetsfördelningen vinnas med en division, sammansatt av 6 ledamöter, därav 1 divisionsordförande och 3 hovrättsråd, samt 2 assessorer eller assessorsaspiranter (division av typ A) Ordföranden och hovrättsråden skulle deltaga i 3 sessioner i veckan och var och en av assessorerna eller assessorsaspiranterna i 2 sessioner i veckan. I vissa fall kan det emellertid befinnas lämpligare att inrätta även divisioner bestående endast av ordförande, 2 hovrättsråd och 1 assessor eller assessorsaspirant (division av typ B). Sådan division skulle sammanträda blott tre gånger i veckan. Genom att för viss hovrätt kombinera divisioner av dessa båda typer, blir det möjligt att närmare anpassa befattningshavarantalet efter det föreliggande personalbehovet. Organisationen av hovrätterna skulle då förslagsvis bliva följande:

Hovrätter	Divisioner		Ordinarie ledamöter			Assessorer el. assessorsaspiranter	S:a ledamöter	
	Typ A	Typ B	Div. ordf.	Hovrättsråd	Summa		Hela antalet	Reducerat antal[1]
1. Svea hovrätt	6	2	8	22	30	14	44	39 1/3
2. Göta hovrätt	2	2	4	10	14	6	20	18
3. Hovrätten över Skåne o. Blekinge	3	1	4	11	15	7	22	19 2/3
4. Västra Sveriges hovrätt	1	3	4	9	13	5	18	16 1/3
5. Kopparbergs o. Gävleborgs hovrätt	—	2	2	4	6	2	8	7 1/3
6. Mellersta Norrlands hovrätt	2	—	2	6	8	4	12	10 2/3
7. Övre » »	—	2	2	4	6	2	8	7 1/3
Summa	14	12	26	66	92	40	132	118 2/3
Enligt alternativet med 5 hovrätter:								
Svea hovrätt	6	3	9	24	33	15	48	43
Norrlands hovrätt	4	—	4	12	16	8	24	21 1/3
Övriga hovrätter	6	6	12	30	42	18	60	54
Summa	16	9	25	66	91	41	132	118 1/3

Avdelningar för handels- och sjörättsmål.

Den beräkning av antalet domare i de olika hovrätterna, som ovan verkställts, har haft avseende allenast på den arbetsbörda, som hänför sig till handläggningen och avdömandet av de till hovrätt överklagade målen. Emellertid skall enligt processkommissionens förslag hovrätt även i viss omfattning upptaga mål såsom *första instans*. Detta är fallet i fråga om mål, som avse åtal mot domare och vissa ämbetsmän för tjänstefel. Då ifrågavarande mål ej torde komma att bli synnerligen talrika, lärer någon ökning av arbetskrafterna med hänsyn till dessa mål ej erfordras. Annorlunda ställa sig förhållandena i avseende å den grupp av mål, för vilka processkommissionen, såsom tidigare är nämnt, föreslagit införande av *prorogationsrätt* från lagmansrätt till hovrätt. Såsom kommissionen påpekat, torde det kunna förväntas, att särskilt för handelstvisternas del den sålunda anvisade vägen att vinna förkortning i rättegången kommer att anlitas. I vilken omfattning så kan komma att ske, undandrar sig givetvis f. n. ett någorlunda säkert bedömande. Utgår man emellertid ifrån, att framförallt handelstvisterna komma att bliva föremål för prorogation, torde man vara berättigad till det antagandet, att verkan härav kommer att göra sig gällande förnämligast vid hovrätterna i de tre stora handelsstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Om, såsom antagligt synes, vid hovrätterna i dessa städer inrättas särskilda avdelningar för handläggning och avgörande av handels- och sjörättsmål, bli de till ifrågavarande hovrätter prorogerade handelstvisterna upptagna vid dessa avdelningar. Å sådan avdelning skola enligt processkommissionens förslag döma två lagfarna ledamöter av hovrätten och tre handelskunniga ledamöter. Då juristelementet i en dylik av-

[1] Med hänsyn till att antalet sessioner begränsats för assessorer och assessorsaspiranter hava 2 av dessa beräknats motsvara 1 1/3 ordinarie ledamot.

delning är förhållandevis fåtaligt representerat, torde till tjänstgöring å avdelningen böra indelas förutom divisionsordförande allenast hovrättsråd. En sådan anordning kan dock, särskilt ur utbildningssynpunkt, vara ägnad att väcka vissa betänkligheter. Den skulle innebära, att de i de tre största hovrätterna tjänstgörande juristerna först efter hovrättsrådsutnämningen, således vid en ålder av 37 à 38 år, skulle komma i tillfälle att taga del i avdömande av handels- och sjörättsmål. Vid frågans fortsatta behandling synes därför böra tagas under övervägande, om ej någon anordning skulle kunna utfinnas, varigenom åtminstone assessorerna bereddes tillfälle att såsom domare deltaga jämväl å förevarande specialavdelningar.

Då referentskyldigheten å handelsavdelningarna endast kan åläggas de lagfarna ledamöterna, synes antalet sessionsdagar per vecka för dessa ledamöter böra begränsas till 2. Indelas till tjänstgöring å avdelningen 1 divisionsordförande och 2 hovrättsråd, skulle avdelningen kunna hålla session 3 dagar i veckan. Envar av dessa ledamöter skulle då deltaga i 2 sessioner i veckan. Arbetsbelastningen å handelsavdelningarna kan — särskilt vid hovrätterna i Göteborg och Malmö — befaras tidvis bli relativt ojämn. Skulle tillräckligt antal handelsmål för hållande av 3 sammanträden i veckan icke förefinnas, böra å ifrågavarande division kunna upptagas även andra mål, varvid divisionen skulle få den eljest för dylika mål avsedda sammansättningen, således med divisionsordförande, 2 hovrättsråd och 1 assessor eller assessorsaspirant. Å andra sidan torde för Svea hovrätt, åtminstone tidvis, kunna förefinnas behov att upptaga handelsmål på flera divisioner än en. Hinder bör då icke möta att i mån av behov konstituera en handels- och sjörättsavdelning med arbetskrafter från någon av de övriga divisionerna.

Huruvida den sålunda föreslagna förstärkningen av de tre ifrågavarande hovrätterna med 1 division, närmast avsedd för handels- och sjörättsmål, kan vara tillräcklig för att möta tillströmningen av prorogerade mål till ifrågavarande hovrätter, kan, innan någon närmare erfarenhet vunnits, icke bedömas. Vid en mera tillfällig ökning av arbetsbördan torde en större arbetsprestation kunna utvinnas på det sätt, att, vad närmast de allmänna divisionerna angår, ledamöterna emot en lindring i referentskyldigheten åläggas att deltaga i 4 sessioner i veckan. För referentskyldigheten skulle då i vidgad omfattning kunna anlitas framförallt assessorerna, av vilka ett större antal än eljest skulle indelas till tjänstgöring på varje division. Genom den elasticitet, som rådmansinstitutionen enligt föreliggande förslag äger, torde i en dylik situation åtminstone i vissa fall i lagmansrätterna tjänstgörande assessorer kunna inkallas till ledamotstjänstgöring i hovrätt.

Vattenöverdomstol.

Jämlikt stadgande i 11 kap. 16 § vattenlagen skall Svea hovrätt vid utövande av sin verksamhet som *vattenöverdomstol* bestå av ordföranden å en av hovrättens divisioner, såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.

Processkommissionen torde ej ha avsett, att någon ändring skulle ske i Svea hovrätts uppgift såsom vattenöverdomstol (jfr del I sid. 77 o. f.). Enligt inhämtad uppgift har antalet sessionsdagar för vattenöverdomstolen under 1926 utgjort 67.

Med hänsyn till omfattningen av vattenöverdomstolens arbetsuppgifter torde för den division, som skall tjänstgöra såsom vattenöverdomstol, böra beräknas, utöver divisionsordföranden, 4 hovrättsråd. Under den tid divisionen icke blir sysselsatt med vattenmål, bör den tilldelas andra mål i erforderlig utsträckning. Skall någon ändring i den för vattenöverdomstolen gällande proceduren icke ske, komma målen i vattenöverdomstolen att föredragas av ledamöterna själva vad angår vademålen. För besvärsmålens del skulle föredragningen liksom hittills ombesörjas av fiskaler. Till dylik föredragning torde böra anlitas någon av de i hovrätten tjänstgörande hovrättsfiskalerna. Dylika mål förekomma emellertid i ytterst ringa utsträckning [1].

Krigshovrätten.

Jämväl i fråga om *krigshovrätten* torde processkommissionen ha utgått ifrån ett bibehållande av den nuvarande organisationen.

Krigshovrätten är organiserad på det sätt, att ett hovrättsråd — krigshovrättsrådet — är uteslutande sysselsatt med arbetet i nämnda domstol, medan två hovrättsråd samtidigt tjänstgöra i krigshovrätten och å en av hovrättens divisioner. Ifrågavarande division åtnjuter fördenskull förstärkning med en extra ledamot. Antalet ledamöter å denna division uppgår således till 6. Då framdeles enligt föreliggande förslag å divisioner av typ A skulle till tjänstgöring indelas 6 ledamöter, torde någon särskild förstärkning av den division, som sammanknytes med krigshovrätten, icke behöva äga rum. Däremot bör divisionen givetvis åtnjuta en emot de två ledamöternas deltagande i krigshovrätten svarande lindring i arbetsbördan. Detaljerna härutinnan torde dock ej i förevarande sammanhang behöva närmare utredas.

President och divisionsordförande.

Processkommissionen (del I sid. 119) har beträffande *president- och divisionsordförandebefattningarna* i hovrätterna yttrat, att, i fall antalet hovrättsråd det medgåve, dessa skulle för domarverksamhetens utövande vara fördelade på avdelningar, var med sin därtill förordnade ordförande. Därvid borde åtminstone i de mindre hovrätterna förutsättas, att presidenten tillika tjänstgjorde såsom ordförande på en avdelning.

Beträffande divisionsordförandenas tillsättning synes processkommissionen att döma av ovan återgivna uttalande hava avsett, att den nuvarande tillsättningsformen med *förordnande* skulle bibehållas. Huruvida dylikt förordnande skulle meddelas för viss tid eller tillsvidare, har icke varit föremål för uttalande från kommissionens sida.

Skulle nämnda tillsättningsform bibehållas — i vilken händelse en löneställning över hovrättsrådens kan beredas befattningshavarna allenast genom ett tilläggsarvode — ligger givetvis nära till hands, att ordförandeposterna

[1] Enligt rättsstatistiken årligen allenast 5 à 6 mål.

liksom hittills bli tillsatta efter anciennitet. De med denna befordringsgrund förbundna olägenheterna vid ordförandeposternas rekrytering föranledde de sakkunniga, som framlade 1926 års förslag om lönereglering för hovrätterna, att föreslå, att ordförandetjänsterna skulle utgöra en särskild klass inom hovrättsrådsgraden och vara särskilda fullmaktstjänster i högre löneställning än övriga hovrättsrådsbefattningar.

I likhet med nu nämnda förslag utgår förevarande utredning från att divisionsordförande skall av Kungl. Maj:t utses icke genom förordnande utan medelst fullmakt.

Processkommissionen har räknat med, att antalet domartjänster i några av hovrätterna skulle bli så begränsat, att någon uppdelning av hovrätten på divisioner icke skulle äga rum. I dylik hovrätt syntes särskild president ej vara behövlig utan ledningen kunna anförtros åt ett hovrättsråd såsom ordförande.

Då i det föregående även för de mindre hovrätternas del räknats med, att en uppdelning på minst 2 divisioner blir nödvändig, bör således president tillsättas även vid dessa hovrätter. Presidenten bör i samtliga hovrätter med undantag för Svea hovrätt tillika tjänstgöra såsom ordförande å en av hovrättens divisioner.

Assessorer och assessorsaspiranter.

I det föregående har räknats med att ett visst antal assessorer eller assessorsaspiranter skulle tjänstgöra i de olika hovrätterna. Tillhopa skulle deras antal komma att uppgå till ett fyrtiotal. Med hänsyn tagen till de tider, under vilka vederbörande skulle tjänstgöra i hovrätt dels på aspirantstadiet, dels sedermera såsom assessor före utnämningen till hovrättsråd, kan beräknas, att ungefär en tredjedel av hela antalet skulle utgöras av assessorsaspiranter och återstoden av assessorer.

Översikt över antalet domare.

Här nedan meddelas en i överensstämmelse med vad ovan anförts uppställd översikt över antalet befattningshavare i domarställning i de olika hovrätterna.

Svea hovrätt:			
President	1		
Divisionsordförande[1]	9		
Hovrättsråd[2]	25	35	
Assessorer	10		
Assessorsaspiranter	4	14	49
Göta hovrätt:			
President[3]	1		
Divisionsordförande	3		
Hovrättsråd	10	14	

[1] Därav 1 för handels- och sjörättsavdelningen.

[2] » 2 » » » » och 1 för den division, som tjänstgör såsom vattenöverdomstol. Därtill kommer 1 krigshovrättsråd.

[3] Tillika ordförande å en av hovrättens divisioner.

Assessorer	4		
Assessorsaspiranter	2	6	20
Hovrätten över Skåne och Blekinge:			
President[1]	1		
Divisionsordförande[2]	4		
Hovrättsråd[3]	13	18	
Assessorer	4		
Assessorsaspiranter	3	7	25
Västra Sveriges hovrätt:			
President[1]	1		
Divisionsordförande[2]	4		
Hovrättsråd[3]	11	16	
Assessorer	3		
Assessorsaspiranter	2	5	21
Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt:			
President[1]	1		
Divisionsordförande	1		
Hovrättsråd	4	6	
Assessor	1		
Assessorsaspirant	1	2	8
Mellersta Norrlands hovrätt:			
President[1]	1		
Divisionsordförande	1		
Hovrättsråd	6	8	
Assessorer	2		
Assessorsaspiranter	2	4	12
Övre Norrlands hovrätt:			
President[1]	1		
Divisionsordförande	1		
Hovrättsråd	4	6	
Assessor	1		
Assessorsaspirant	1	2	8
Tillhopa skulle i hovrätterna finnas anställda:			
Presidenter[4]	7		
Divisionsordförande	23		
Hovrättsråd	73		
Assessorer	25		
Assessorsaspiranter	15	143	

[1] Tillika ordförande å en av hovrättens divisioner.
[2] Därav 1 för handels- och sjörättsavdelningen.
[3] » 2 » » » » .
[4] Därav 6 tillika ordförande å division.

Enligt alternativet med fem hovrätter skulle befattningshavarna i *Svea hovrätt* ökas med 1 divisionsordförande, 2 hovrättsråd och 1 assessorsaspirant. För den *Norrländska hovrätten* skulle fördelningen bliva följande:

President	1		
Divisionsordförande	3		
Hovrättsråd	12	16	
Assessorer	6		
Assessorsaspiranter	2	8	24

Vid en hovrättsindelning med 5 hovrätter skulle sålunda sammanlagt finnas anställda:

Presidenter[1]	5	
Divisionsordförande	24	
Hovrättsråd	73	
Assessorer	27	
Assessorsaspiranter	14	143

Vikarie för hovrättsråd.

I förevarande sammanhang torde till behandling också böra upptagas spörsmålet om *vikariatsförhållandenas ordnande* i hovrätt. Det är redan inledningsvis berört, hurusom f. n. ett stort antal av de ordinarie ledamöterna i hovrätterna åtnjuta tjänstledighet i hovrätten och i stället äro sysselsatta med lagstiftnings- eller liknande uppdrag eller ock tjänstgöra å vissa befattningar inom administrationen. Domartjänsterna i hovrätterna måste till följd härav i stor omfattning uppehållas av unga tillförordnade vikarier. Har detta system redan under nuvarande hovrättsorganisation ansetts föranleda allvarliga olägenheter, blir det med hänsyn till den nedsättning av antalet domföra ledamöter i hovrätt, som processkommissionen förordat, en bjudande nödvändighet att på ett effektivt sätt råda bot på detta missförhållande. Processkommissionen har också betonat (del III sid. 232), att i den av kommissionen föreslagna domstolsorganisationen ingår som en av de viktigaste förutsättningarna, att vikariatssystemet såvitt möjligt upphör.

Nära till hands ligger onekligen att betrakta berörda spörsmål enbart som en löneregleringsfråga. I händelse hovrättsråden tillerkändes en så högt tillmätt avlöning, att den överstege vad befattningshavaren kunde vinna vid mottagande av lagstiftningsuppdrag eller förordnande å andra tjänster, så borde, kan det synas, vikariatssystemet bringas att upphöra av sig självt. Härvid utgår man emellertid ifrån, att lönetällningen för berörda uppdrag eller tjänster vore en gång för alla fixerad vid en viss — av hovrättsrådslönen oberoende — nivå. Men så är ingalunda förhållandet. Tvärtom bestämmes ju ersättningen för lagstiftningsuppdragen så, att vederbörande erhåller vederlag för mistade avlöningsförmåner jämte ett särskilt arvode, som utgår vid tillfälliga uppdrag i form av dagarvode samt vid mera varaktig anställning — t. ex. såsom ledamot av lagberedningen — i form av visst årsarvode. Under sådana förhållanden kommer helt naturligt en höj-

[1] Därav 4 tillika ordförande å division.

ning av hovrättsrådens lönenivå att föranleda en automatisk stegring i den ersättning, som utgår för ifrågavarande uppdrag. Det sagda äger tillämplighet även på de lönesatser, som bestämts för vissa förordnandetjänster inom departementen, t. ex. befattningarna såsom statssekreterare, expeditionschefer, ledamöter å justitiedepartementets lagavdelning och lagbyråchefer. Lönerna till dessa befattningshavare äro nämligen ställda i relation bl. a. till de löner, som utgå till befattningshavare inom den förutvarande s. k. tredje normalgraden, således bl. a. just hovrättsrådstjänsterna.

Därest hovrättsrådsbefattningarna framdeles skulle bliva slutposter och således tillträdas vid en relativt framskriden ålder, t. ex. vid 50-årsåldern, kommer visserligen den anförda synpunkten att i allmänhet sakna betydelse. Ifrågavarande uppdrag och tjänster bruka nämligen regelmässigt innehavas av personer vid yngre år, då därifrån befordran brukar ske till någon slutlig tjänst inom domstols- eller den administrativa karriären. En sådan ordning, som f. ö. synes hava varit avsedd av processkommissionen och även torde ha legat till grund för den löneställning, som i det Nothinska förslaget var hovrättsråden tilltänkt, har emellertid — framförallt ur rekryteringssynpunkt — icke ansetts böra komma till genomförande (ovan sid. 18). Tvärtom utgår förevarande utredning ifrån, att hovrättsrådstjänsterna, i likhet med vad f. n. delvis är fallet, skola förbliva övergångstjänster. Då det kan beräknas, att utnämning till hovrättsråd i så fall kommer att ske vid i genomsnitt 38 års ålder, lärer det ofta inträffa, att någon, som före hovrättsrådsutnämningen innehar ett lagstiftningsuppdrag eller en förordnandetjänst, kommer i tur att befordras till hovrättsråd. Att vederbörande skulle avstå från dylik befordran för att i stället bibehålla ifrågavarande uppdrag eller förordnandetjänst, torde icke gärna kunna sättas i fråga. Ej heller lärer det kunna förväntas, att han skulle lämna ett uppdrag att t. ex. vara ledamot av lagberedningen för att i stället i samband med utnämningen till hovrättsråd återgå till tjänstgöring i hovrätten. Säkerligen skulle i stället den nuvarande ordningen komma att bibehållas, nämligen att tjänstledighet bereddes från hovrättsrådsämbetet, vilket i så fall liksom nu finge uppehållas av vikarie. Någon effektiv garanti mot vikariatssystemet skulle sålunda, även om hovrättsrådens löneställning bleve förbättrad, ingalunda ha vunnits.

Det åberopade exemplet ger emellertid en antydning om den verkliga anledningen till det rådande vikariatssystemet. Det förhåller sig nämligen f. n. så, att en hovrättsassessor, som t. ex. förordnas till lagbyråchef, formellt alltjämt kvarstår i hovrätten och där åtnjuter sin tur vid befordran till hovrättsråd för att sedermera, likaledes i tur, befordras till revisionssekreterare. Anledningen härtill ligger däri, att en stor del av de arbetskrafter, som sysselsättas inom lagstiftningsväsendet och den högre administrationen, inneha fullmaktstjänster i hovrätter och nedre justitierevisionen, tjänster, som vederbörande givetvis icke lämna med mindre en annan fullmaktstjänst erhålles. Den verkliga grunden för vikariatssystemet i hov-

rätterna är således att söka i det förhållande, att administrationen arbetar med ett underskott av fullmaktstjänster och att denna brist så att säga täckes, genom att administrationen sättes i tillfälle att tillgodogöra sig fullmaktstjänster inom hovrätterna och nedre justitierevisionen, vilka ämbetsverk i stället få arbeta med vikarier.

Vikariatssystemet i hovrätterna är därför i själva verket allenast en reflexverkan av en organisatorisk brist inom den departementala förvaltningen. Problemet är alltså helt fristående från processreformen och en eventuell omläggning av hovrättsorganisationen. Frågan torde i stället böra lösas i samband med en framtida organisationsförändring inom departementen. Då statsmakterna under de senare åren gått in för systemet med ett stort antal tjänster tillsatta på förordnande inom departementen, har avsikten därmed varit att möjliggöra en viss rörlighet i dessa tjänsters tillsättning. Samma önskemål gör sig naturligen också gällande i fråga om lagstiftningsuppdrag av i regel längre varaktighet (t. ex. ledamotskap av lagberedningen eller större kommittéer). Utan att de fördelar ett dylikt system innebär uppoffras, skulle en lösning av spörsmålet kunna vinnas genom att samma ordning tillämpades för innehavare av hovrättsrådstjänst som för justitieråd och regeringsråd, som erhåller mera omfattande uppdrag, nämligen att vederbörande finge lämna sin fullmaktstjänst men bibehölles vid rätten till pension (se riksdagens skrivelse 1911, nr 10). En annan utväg vore, att på departementens stat uppfördes ett visst antal fullmaktstjänster inom hovrättsrådens lönegrad, avsedda för innehavare av långvariga lagstiftningsuppdrag och förordnandetjänster. Utnämning till dylik befattning skulle kunna ske endast av den, som förut innehade ordinarie statstjänst. Med den snabba omsättning, som under normala förhållanden äger rum, speciellt på hovrättsråds- och revisionssekreterartjänsterna, skulle, i händelse t. ex. innehavaren av en förordnandetjänst önskade återgå till hovrätten, det knappast behöva möta svårighet att omedelbart eller vid närmast inträdande ledighet ordna så att säga ett utbyte av fullmakterna.

Båda de sålunda angivna utvägarna skulle således leda till, att vikariatssystemet i hovrätterna kunde avsevärt inskränkas.

B. Övriga befattningshavare.

Organisationen av hovrätternas kansli.

Nuvarande organisation.

För närvarande utgöres kanslipersonalen vid hovrätterna av hovrättssekreterare, aktuarier, arkivarier och notarier. I viss mån utföra även advokatfiskalerna kansligöromål. Vidare finnas i Svea och Göta hovrätter amanuenser samt i alla hovrätterna biträden utan juridisk utbildning.

I *Svea hovrätt* finnas av juridiskt utbildad personal 1 sekreterare, 2 aktuarier, av dessa 1 för vädjade mål och till hovrätten instämda tvistemål och 1 för besvärs- och underställningsmål samt ansökningsärenden, och 1 arkivarie. Notariernas antal har hittills uppgått till 9, varav 1 å de extra divisionerna (å dessa tjänstgör dessutom 1 amanuens, som utför notaries

göromål). På Kungl. Maj:ts förslag beslöt emellertid 1928 års riksdag att indraga hälften av de ordinarie notariebefattningarna. På hovrättens stat kvarstå numera allenast 4 dylika tjänster, medan 2 notarier uppförts på övergångsstat.

Sekreteraren och aktuarien för besvärsmål hava till sitt biträde var sin amanuens.

I *Göta hovrätt* består kanslipersonalen av 1 sekreterare och 1 aktuarie. De hittillsvarande 4 notariebefattningarna hava i enlighet med beslut vid 1928 års riksdag numera nedsatts till 2, medan 2 befattningar uppförts på övergångsstat. Till övergångsstaten har även överförts hittillsvarande arkivariebefattningen. Hos aktuarien tjänstgör 1 amanuens.

I *hovrätten över Skåne och Blekinge* finnes 1 sekreterare, som har att tillika utföra aktuariegöromålen. Advokatfiskalen tjänstgör jämväl såsom arkivarie. I hovrätten finnes numera allenast 1 notarie.

Icke rättsbildade ordinarie biträden finnas f. n. till följande antal: i Svea hovrätt 11, av vilka tjänstgöra 1 hos aktuarien för vädjade mål, 1 hos bägge aktuarierna gemensamt, 2 hos arkivarien och de övriga å divisionerna, i Göta hovrätt 7, av vilka 1 tjänstgör hos sekreteraren, 1 hos aktuarien och de övriga å divisionerna, samt i Skånska hovrätten 4, av vilka 1 biträder sekreteraren, medan de övriga äro indelade på divisionerna.

Sekreterare.

Sekreteraren har till huvudsakligaste åligganden,

att föredraga vissa ärenden (civila ärenden och skriftväxlingar med undantag av sådana angående utgivande eller restitution av stämpelavgift),

att utfärda föreläggande att inkomma med felande protokoll och vadebevis i vädjade mål,

att i förekommande fall utfärda kommunikationsresolution i av honom föredragna ärenden,

att uppsätta och expediera beslut i president- och pleniärenden, stämningar, förordnanden m. m. angående förmynderskap och godmanskap samt skrivelser och utlåtanden i de mål och ärenden han har att föredraga,

att kontrasignera alla utgående expeditioner, som å hovrättens vägnar underskrivas,

att föra minnesanteckningar över president- och pleniärenden,

att, då i vädjat mål part söker anstånd, göra anmälan därom hos hovrätten.

Dessutom utöva sekreterarna tillsyn i Svea hovrätt över expeditionsvakterna, i Göta hovrätt över skrivbiträdena och expeditionsvakterna och i Skånska hovrätten över skrivbiträdena.

I Skånska hovrätten utför, såsom nämnt, sekreteraren även aktuariegöromålen.

I samband med arkivariebefattningens indragning i Göta hovrätt i anledning av beslut av 1928 års riksdag hava arkivariegöromålen överflyttats på hovrättens sekreterare.

Aktuarier.

Aktuarierna åligger huvudsakligen,

att emottaga och diarieföra inkommande handlingar,

att överlämna dessa till vederbörande föredragande,

att taga den befattning med fördelningen av mål och ärenden mellan divisioner och rotlar, som presidenten bestämmer,

att stämpelbelägga utgående expeditioner, utlämna dem och redovisa stämpelmedel.

De aktuarierna tilldelade amanuenserna och biträdena äro dem behjälpliga efter vissa för varje hovrätt särskilt bestämda grunder.

Arkivarie.

Arkivarien i Svea hovrätt har till åliggande bl. a. att

att förvara handlingar och protokoll i avgjorda mål och ärenden, saköreslängder, diarier, rotlar och minnesböcker samt vissa statistiska uppgifter,

att förvara inkomna exemplar av underrätternas protokoll och domböcker,

att handhava arkivet,

att i avgjorda mål till part på begäran återställa de handlingar, som parten äger återfå,

att till nedre justitierevisionen översända handlingar och vissa protokoll i överklagade mål och ärenden,

att på begäran meddela utdrag av hovrättens protokoll i avgjorda mål och ärenden så ock avskrifter av andra handlingar ävensom å samma handlingar grundade bevis; samt

att rekvirera, uppbära, utbetala och redovisa avlöningsmedel ävensom meddela uppgifter till ledning vid skattskyldigas taxering, samt föranstalta om bokinköp och hava vård om hovrättens boksamling och hovrättens övriga tillhörigheter.

Notarier.

Notarierna åligger,

att föra protokoll i alla mål och ärenden,

att ombesörja uppsättande och expedition av domar och utslag samt andra beslut och skrivelser, som det ej åligger sekreterare eller fiskal att expediera,

att expediera kommunikationsresolutioner,

att sköta vissa åligganden beträffande rättsstatistiken,

att i vissa fall föra protokoll i president- och pleniärenden,

att uppsätta förslag till och expediera föreläggande rörande felande protokoll och vadebevis,

att jämte advokatfiskalen utföra stämpelgranskning.

Vid utförandet av sina göromål åtnjuta notarierna biträde av fiskalsaspiranter och vid hovrätterna tjänstgörande e. o. notarier.

Nothinska betänkandet.

I det Nothinska betänkandet ifrågasattes vissa förändringar beträffande organisationen av hovrätternas kansli och arbetsfördelningen mellan de olika befattningshavarna. Vissa av dessa förändringar hava numera genomförts, t. ex. indragning av vissa notarietjänster samt i Göta hovrätt jämväl av arkivariebefattningen.

Beträffande notariernas åligganden yttrades i betänkandet, att dessa till mycket stor del vore av så enkel beskaffenhet, att de väl kunde utföras av icke rättsbildade biträden under notariernas överinseende. Notariegöromålen borde sammanföras till ett för varje hovrätt gemensamt centralkansli med sekreteraren som chef. Kanslierna skulle bestå, i Svea hovrätt av 5 notarier och 3 biträden, i Göta hovrätt av 2 notarier och 1 biträde samt i Skånska hovrätten av 1 notarie och 1 biträde. I betänkandet räknades endast med hovrätternas ordinarie divisioner.

Yttranden över Nothinska betänkandet.

Svea hovrätt har i yttrande över det Nothinska betänkandet med påpekande av vikten av att expeditionsgöromålen utföras med största noggrannhet avstyrkt inrättande av ett centralkansli och därmed sammanhängande redu-

cering av antalet notarier. Göta hovrätt däremot har icke haft någon erinran mot inrättande av ett sådant kansli. Hovrätten har ifrågasatt, huruvida icke såsom chef för detsamma borde anställas en särskild tjänsteman med högre lön än nuvarande notarier. I så fall kunde samtliga notariebefattningar indragas och ersättas med biträden av kansliskrivares grad.

Kansliförhållandena vid en föreslagen norrländsk hovrätt.

Det må i detta sammanhang erinras om att i proposition (nr 121) till 1923 års riksdag angående inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen i riket det föreslogs, att vid hovrätten, vilken skulle bestå av två divisioner med tio ledamöter, vartill skulle komma tre extra ledamöter, skulle vara anställda 1 sekreterare tillika aktuarie, 1 advokatfiskal tillika arkivarie samt 2 notarier.

I den Nothinska utredningen föreslogs inrättande av en hovrätt, omfattande allenast de två nordligaste länen. Hovrätten skulle bestå av 1 division om 5 ledamöter samt beräknades till kanslipersonal behöva, förutom skrivbiträden, 1 sekreterare, tillika advokatfiskal och aktuarie, samt 1 arkivarie, tillika notarie.

Processkommissionen.

Processkommissionen har i sitt betänkande icke berört frågan om hovrättskansliernas organisation.

Förslag.

De kansligöromål, som efter processreformens genomförande komma att åvila hovrätterna, bliva delvis desamma som för närvarande. Så torde i huvudsak bliva fallet med hovrättssekreterarnas, aktuariernas och arkivariernas arbetsuppgifter.

Den mest ingripande förändring, som i förevarande avseende betingas av processreformen, berör vissa av de nuvarande notariernas åligganden, nämligen uppsättande av protokoll. Protokollen torde vid genomförande av processkommissionens förslag komma att bliva avsevärt vidlyftigare, än vad nu är fallet. Likaledes bliva utslagen, såsom tidigare är berört, mera omfattande än nu, enär de skola innehålla en noggrann redogörelse för bevisningen, dess värdering och de som bevisade ansedda faktiska omständigheterna.

Vad först beträffar frågan om kollationering av utslagen må nämnas, att presidenten i Svea hovrätt vid hovrättens yttrande över det Nothinska betänkandet reservationsvis anfört, att någon avgörande betänklighet icke syntes föreligga mot, att ansvaret för kollationeringen lades uteslutande å icke rättsbildade biträden, detta dock under förutsättning, att dessa biträden erhölle kansliskrivares ställning. Även Göta hovrätt synes i sitt yttrande dela en liknande uppfattning.

I enlighet med vad sålunda från hovrättshåll ifrågasatts, utgår den beräkning av arbetskrafterna vid hovrättskanslierna, som i det följande sker, ifrån att kollationeringen ålägges biträden utan juridisk utbildning.

Vidkommande därnäst frågan om expedieringen av utslag och handlingar, torde knappast kunna göras gällande, att detta övervägande mekaniska bestyr skulle vara av beskaffenhet, att härför skulle krävas juridisk utbildning. Ett spörsmål, som därvid dock kräver större omdömesförmåga, är bestämmandet av de myndigheter och enskilda, till vilka avskrift av utslaget

skall översändas. I anslutning till den praxis, som redan lär ha utbildats vid en av hovrätterna, torde den division, som dömt i målet, i samband med slutlig justering av koncept till utslaget genom anteckning å konceptet böra meddela anvisning i berörda hänseende.

I det föregående är nämnt, att domaraspiranterna efter avslutande av förste-notarietjänstgöringen i lagmansrätt skulle under viss tid, förslagsvis ett år, i egenskap av fiskalsaspiranter tjänstgöra å hovrättskansli. De arbetsuppgifter, som lämpligen synas kunna åläggas fiskalsaspiranterna, torde förnämligast böra vara förande av protokoll vid huvudförhandling. Vidare torde fiskalsaspiranterna böra biträda vederbörande assessor eller assessorsaspirant vid uppsättande av förslag till utslag i de mål, däri han övervarit huvudförhandlingen. För protokollsföringen lära således framdeles befattningshavare motsvarande de nuvarande ordinarie notarierna icke erfordras.

Sistnämnda befattningshavare äro f. n. även sysselsatta med att lämna advokatfiskalen biträde vid den honom åliggande granskningen av den av underrätterna i småprotokollsärenden verkställda stämpelbeläggningen. Processkommissionen torde ha förutsatt, att detta granskningsarbete framdeles ej skulle åligga advokatfiskal och hovrättsfiskaler (se del I sid. 192). Däremot har kommissionen ej yttrat sig om, genom vilken myndighet ifrågavarande arbete framdeles borde besörjas. En överflyttning på administrativ myndighet — närmast skulle väl härvid riksräkenskapsverket komma i betraktande — av detta granskningsarbete skulle emellertid förutsätta inrättande därstädes av ett ej oväsentligt antal befattningar med juridisk utbildning såsom kompetens, en anordning, som ur kostnadssynpunkt icke torde vara tillrådlig. Arbetet synes fortfarande lämpligen böra utföras vid hovrätterna under ledning och överinseende av advokatfiskalen och med biträde dels av en eller annan av hovrättsfiskalerna, dels och framförallt av icke rättsbildade biträden. Vad först angår granskningen av stämpelbeläggningen å lagfarts- och inteckningsärenden, torde granskningen vara av beskaffenhet att utan olägenhet kunna läggas på ett mera kvalificerat biträde utan juridisk utbildning under kontroll av advokatfiskal eller hovrättsfiskal. För inteckningsprotokollens del synes f. ö. granskningen kunna begränsas till i regel allenast stickprov, medan åter stämpelbeläggningen av lagfarterna torde böra underkastas fullständig granskning. Däremot lärer för granskningen av stämpelbeläggningen av bouppteckningar i allmänhet tarvas juridiska insikter. Denna del av granskningsarbetet synes därför böra anförtros åt hovrättsfiskaler under kontroll av advokatfiskalen.

Det anförda lärer ge vid handen, att de arbetsuppgifter, som åvila de nuvarande ordinarie notarierna, med fördel kunna överflyttas på andra befattningshavare. I den nya kansliorganisationen torde man därför icke behöva räkna med anställande av befattningshavare, motsvarande de nuvarande notarierna.

Huru kansliorganisationen i detalj bör utformas, synes under frågans fortsatta behandling böra tagas under närmare övervägande. Därvid lärer särskilt böra prövas, huruvida den f. n. i nedre justitierevisionen tillämpade anordningen

med ett centralkansli — en anordning, som f. ö. upptogs i det Nothinska förslaget och även vann tillstyrkan från Göta hovrätt — bör införas vid de framtida hovrätterna. Det sätt, varpå denna fråga ordnas, torde icke i någon mera betydande grad inverka på de ekonomiska kalkylerna.

Skulle ett centralkansli inrättas — en förutsättning, från vilken den följande beräkningen utgår — torde chefskapet för kansliet kunna åläggas hovrättens sekreterare. I Svea hovrätt synas dock dennes arbetsuppgifter bli så betungande, att en särskild kanslichef kommer att erfordras, vilken torde kunna benämnas biträdande hovrättssekreterare. På kanslichefen torde också kunna läggas det formella ansvaret för upprättande av avlöningslistor samt utbetalande av befattningshavarnas avlöning.

Aktuarie- och arkivariebestyren torde kunna förenas på en befattningshavare, varvid undantag dock bör göras för Svea hovrätt, där även framdeles lära erfordras 2 aktuarier och 1 arkivarie. I de tre norrländska hovrätterna torde sekreterararbetet ej bli av större omfattning, än att med sekreterartjänsten skulle kunna förenas såväl aktuarie- som arkivarieåliggandena.

Skulle det i det föregående framlagda alternativet med *en* hovrätt för Norrland komma till genomförande, torde i en sådan hovrätt erfordras 1 sekreterare och 1 aktuarie-arkivarie.

Som ovan nämnts, skulle i hovrätterna en del kansligöromål utföras av icke rättsbildade befattningshavare i biträdesgrad. Vidare skulle i vissa hovrätter anställas biträden till aktuarier och arkivarier, varjämte arbetskraft erfordras för utförande av skrivarbete.

På utredningens nuvarande ståndpunkt torde det knappast vara möjligt att framlägga ett detaljerat förslag härutinnan. I det följande har därför allenast gjorts en generell överslagsberäkning rörande antalet av ifrågavarande befattningshavare.

För *Svea hovrätt* har räknats med 8 biträden å centralkansliet, 1 biträde till en var av aktuarierna, 1 till arkivarien och 1 för vardera av de 9 divisionerna eller sammanlagt 20 biträden.

I hovrätterna i *Jönköping, Göteborg* och *Malmö* torde erfordras 4 biträden å centralkansliet, 1 för aktuarien-arkivarien och 1 för var och en av divisionerna. Sålunda skulle anställas vid Göta hovrätt 9, vid Västsvenska hovrätten 10 och vid Skånska hovrätten 10 biträden.

I hovrätten i *Sundsvall* torde behöva anställas 4 biträden å centralkansliet och 2 för divisionerna, tillhopa 6.

Vid vardera av hovrätterna i *Gävle* och *Umeå* torde antalet biträden kunna begränsas till 5, därav 3 å centralkansliet och 2 å divisionerna.

I den alternativt ifrågasatta hovrätten för hela Norrland torde erfordras 4 biträden å centralkansliet, 1 till aktuarien-arkivarien och 1 för var och en av de 4 divisionerna, eller tillhopa 9 biträden. Skulle denna hovrätt inrättas, torde i Svea hovrätt erfordras ytterligare 1 biträde.

Förutom nu nämnd personal kommer att erfordras biträden till advokatfiskalerna. Förslag härom framlägges i ett senare kapitel.

Vad angår antalet expeditionsvakter i hovrätterna har för Svea hovrätt förslagsvis räknats med nuvarande antalet ordinarie expeditionsvakter, d. v. s. 1 förste expeditionsvakt och 6 expeditionsvakter. För Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt för den västsvenska hovrätten har räknats med 1 förste expeditionsvakt och 2 expeditionsvakter och för var och en av de tre norrländska hovrätterna med 1 förste expeditionsvakt och 1 expeditionsvakt.

I en gemensam hovrätt för de norrländska länen torde komma att erfordras 1 förste expeditionsvakt och 2 expeditionsvakter.

III. Högsta domstolen och Nedre justitierevisionen.

A. Justitieråd och revisionssekreterare.

Nuvarande organisation.

Högsta domstolen utgöres av 24 *justitieråd*, av vilka dock 3 tjänstgöra i lagrådet. Närmare föreskrifter om högsta domstolens sammansättning och verksamhet hava meddelats dels i regeringsformen §§ 17, 18 och 22—24, dels i lagen den 14 maj 1915 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i stadgan den 11 juni 1920 om måls handläggning i vissa fall av Kungl. Maj:ts högsta domstol i dess helhet. Arbetet inom högsta domstolen är för närvarande så ordnat, att en sjumansavdelning tjänstgör hela året — med undantag av 3 veckor vid jul och 2 veckor vid påsk, då avdelningen likväl sammanträder, när måls eller ärendes skyndsamma avgörande så erfordrar — en femmansavdelning tjänstgör 39 veckor och en annan femmansavdelning 29 veckor. Utöver tjänstgöringen å de dömande avdelningarna kommer erforderlig tjänstgöring å en inom högsta domstolen bildad avdelning för behandling av ärenden angående dispens från de enligt lag den 14 maj 1915 införda begränsningarna i fråga om fullföljdsrätten till högsta domstolen. Dispensavdelningen är sammansatt av tre justitieråd. Justitieråden tjänstgöra omväxlande å de olika avdelningarna efter för varje år uppgjord plan, varvid ett visst antal justitieråd turvis äro befriade från tjänstgöring å session och indelade till suppleanttjänstgöring.

Sessionerna i högsta domstolen pågå 4 timmar om dagen under 5 dagar i veckan. Sessionstiden för dispensavdelningen i högsta domstolen är dock beroende av antalet inkommande dispensmål. Förutom tjänstgöringen å sessionsrummet kräves för ledamöterna i högsta domstolen ett högst betydande hemarbete.

För justitieråd kan vikarie ej förordnas, utan måste hela tjänstgöringen uppehållas av de ordinarie befattningshavarna. Vid sjukdom eller annat tjänstehinder för ledamot måste de till suppleanttjänstgöring indelade ledamöterna i mån av behov inträda i tjänstgöring å sessionsrummet. Dylik tjänstgöring kan inträffa även å tid, då justitieråd åtnjuter ferier.

Antalet ordinarie *revisionssekreterare* utgör f. n. 23. Av dessa tjänstgör 1 såsom ordförande i Nedre justitierevisionen. Dessutom äro för avarbetande av rådande balans anställda 4 extra revisionssekreterare. Hela antalet revisionssekreterare uppgår således till 27. Envar av dem förestår en rotel. Av rotlarna äro 17 allmänna rotlar och 10 specialrotlar, nämligen: 2 för skiftesmål och rågångstvister; 2 för sjörätts- och tullmål; 3 för vattenmål m. m. samt för mål angående flottning och fiske; 1 för mål angående immateriella förmögenhetsrättigheter m. m.; 1 för försäkringsmål m. m. samt 1 för mål, som handlagts av krigsdomstol. Årliga antalet föredragningsdagar beräknas f. n. till omkring 21 för varje revisionssekreterare. Ordföranden i revisionen åtnjuter dock med hänsyn till de administrativa arbetsuppgifter, som åvila honom, viss lindring i föredragningsskyldigheten.

Processkommissionen.

I skilda hänseenden har processkommissionen i fråga om högsta instansen föreslagit ändringar, som komma att påverka högsta domstolens organisation. Den onekligen betydelsefullaste förändringen består däri, att domstolen ej längre skulle ha att pröva målet i hela dess vidd, utan dess uppgift skulle begränsas till en prövning, huruvida rättens regler blivit riktigt tillämpade på det föreliggande materialet och vid behandlingen av målet i de undre instanserna. Högsta domstolen skulle med andra ord erhålla karaktären av en revisionsinstans i egentlig bemärkelse.

I samband med att högsta domstolens uppgifter skulle på angivna sätt inskränkas, föreslår kommissionen, att den begränsning i rätten att till högsta domstolen fullfölja mål, som infördes genom den 1915 beslutade ändringen av 30 kap. R. B. (den s. k. summa revisibilis), framdeles skulle bortfalla.

Vidare har processkommissionen föreslagit, att domfört antal ledamöter i högsta domstolen måtte bestämmas till 5. Någon sjumansavdelning skulle således icke ingå i den framtida organisationen, utan alla mål — med undantag allenast för dem, som skola förekomma i plenum — tänkas bli handlagda och avdömda av femmansavdelningar.

I spetsen för högsta domstolen skall stå en president, vilken, liksom president i hovrätt, skall hava sig ålagt att leda arbetet i domstolen och ha närmaste uppsikten över dess kansli. Presidenten skall utöva ordförandeskapet å en av avdelningarna. Till ordförande å annan avdelning än den, där presidenten tjänstgör, förordnar Kungl. Maj:t lämplig ledamot av domstolen.

Rättegångssättet i högsta domstolen har processkommissionen, vad angår de s. k. revisionsmålen, utformat i anslutning till rättegångssättet i hovrätt.

Om part det begär, skall muntlig och offentlig förhandling äga rum, varvid part äger att själv eller genom ombud utföra sin talan. Domstolen äger också att självmant förordna, att dylik förhandling skall äga rum. Uteblir någondera parten vid förhandlingen, föredrages målet av revisionssekreterare, och eventuellt tillstädeskommen part har rätt att efter föredragningen yttra sig.

I vissa fall handlägges emellertid mål även vid icke offentlig förhandling och då städse efter föredragning av revisionssekreterare. Så är fallet, då klagandens talan icke finnes hava blivit i behörig ordning fullföljd eller då klaganden fullföljer talan allenast i fråga, som icke må dragas under högsta domstolens prövning, således då han överklagar hovrättens dom i avseende å sakfrågan. Har part icke begärt muntlig förhandling, företages målet, sedan skriftväxlingen avslutats, till avgörande utan parternas vidare hörande.

I fråga om beräkning av det i den nya organisationen erforderliga antalet revisionssekreterare har processkommissionen ej gjort något uttalande.

Förslag. Justitieråd.

Knappast på något annat område torde det vara vanskligare att beräkna det erforderliga behovet av arbetskrafter än i fråga om högsta domstolen. Den enda påtagliga organisationsinskränkning, som processkommissionen direkt ifrågasatt, är den, som består i att högsta domstolens samtliga avdelningar framdeles skola vara domföra med 5 ledamöter. Även om domstolens arbetsbelastning och organisation i övrigt skulle bli oförändrade, kan således alltid påräknas, att de 2 enligt den föreslagna organisationen övertaliga justitieråds platserna å den nuvarande sjumansavdelningen kunna indragas.

Avskaffas, såsom processkommissionen föreslagit, summa-revisibilisinstitutet, faller därmed ock den s. k. dispensavdelningens arbetsuppgift bort. Då emellertid avdelningen utgöres av justitieråd, som äro indelade till suppleanttjänstgöring, torde av berörda anledning någon direkt organisatorisk inskränkning ej kunna vidtagas.

Vilken verkan de av processkommissionen föreslagna ändringarna i avseende å rättegångssättet i högsta domstolen kunna öva på arbetsbördans omfattning och därmed på behovet av arbetskrafter, lärer f. n. undandraga sig varje säkert bedömande. Till dels kommer givetvis en ökad arbetsbelastning att här liksom i hovrätterna föranledas av den muntliga förhandlingsformen med partsföredragning, vilken helt naturligt kommer att vålla större tidsspillan än det nu brukade sättet för målens föredragning genom revisionssekreterare. Å andra sidan är emellertid en högst väsentlig lättnad att emotse genom den föreslagna begränsningen av högsta domstolens uppgift till prövning av enbart rättsfrågan. En omständighet, som dock verkar i motsatt riktning, är, att fullföljdsrätten till högsta domstolen icke skulle bli beskuren av någon summa revisibilis.

Då det alltså saknas varje fast hållpunkt för att bedöma, vilka förskjutningar i högsta domstolens arbetsbörda de olika förändringarna kunna föranleda, eller om dessa möjligen komma att uppväga varandra, lärer man försiktigtvis vid en beräkning av kostnaderna för den nya rättegångsordningen icke böra räkna med att någon större besparing skulle kunna uppnås genom en beskärning av högsta instansens organisation. I det följande räknas därför icke med någon större nedsättning av antalet justitieråd än den, som betingas av sjumansavdelningens ombildning till en femmansavdelning. Då, såsom redan är nämnt, 2 justitierådsbefattningar i anledning av berörda förändring böra kunna indragas, är den följande kostnadskalkylen för högsta domstolens vidkommande grundad på ett antal av 19 i högsta domstolen tjänstgörande justitieråd, vartill komma de 3 lagrådsledamöterna. Hela antalet justitieråd skulle således bliva 22. Av dessa skulle 1 vara president i högsta domstolen.

Revisionssekreterare.

Samma förhållanden, som hindra en mera exakt uppskattning av det för den nya organisationen erforderliga antalet justitieråd, omöjliggöra också en någorlunda tillförlitlig beräkning av det framdeles behövliga antalet revisionssekreterare. Det kunde synas, som om en betydlig reduktion av antalet revisionssekreterare borde kunna företagas med hänsyn till införande av partsföredragning vid förhandlingen inför högsta domstolen. Det är emellertid att märka, att den revisionssekreterare, som fått sig ett mål tilldelat för beredning, är skyldig att vid den muntliga förhandlingen föredraga målet, ifall någondera parten uteblir. Då någon visshet härutinnan givetvis ej står att vinna på förhand, måste således, även om i ett mål muntlig förhandling skall äga rum, revisionssekreteraren vara beredd att föredrag målet.

Vad som däremot kommer att lända till en avsevärd arbetsbesparing är helt naturligt den föreslagna begränsningen i högsta domstolens arbetsuppgift till en prövning av enbart rättsfrågan. Emellertid lärer åtminstone delvis denna lättnad, såsom tidigare är berört, motvägas av det förhållande, att en ökad tillströmning av mål kan befaras, i händelse summa revisibilis bortfaller. Någon väsentlig minskning av antalet revisionssekreterare lärer vid uppgörande av förevarande kostnadskalkyl icke böra beräknas. Även en försiktig uppskattning av den framtida arbetsbördan torde dock medgiva, att de — huvudsakligen för balansens avarbetande anställda — 4 extra revisionssekreterarna beräknas ej komma att ingå i den framtida organisationen. Vid uppgörande av den följande kostnadskalkylen har alltså räknats med de nuvarande 23 å stat anställda revisionssekreterarna.

B. Högsta domstolens (Nedre justitierevisionens) kansli.

Nuvarande organisation.

Vid en år 1923 genomförd omorganisation av nedre justitierevisionens kansli inrättades vid verket ett s. k. centralkansli. De i fråga om detta meddelade bestämmelserna innebära i korthet, att för ombesörjande av de arbetsuppgifter, som före 1923 års ingång ålegat de å de särskilda rotlarna i nedre justitierevisionen till ett antal av ej mindre än 14 anställda amanuenserna, övertagits av den centrala avdelningen, till vilken jämväl verksamheten å den s. k. mottagningsroteln förlagts. Såsom föreståndare för avdelningen tjänstgör mot särskilt arvode den protokollssekreterare, som har att biträda å mottagningsroteln, och äro i övrigt av befattningshavare med juridisk utbildning vid avdelningen anställda en tjänsteman, benämnd andre protokollssekreterare, med full daglig tjänstgöring samt 5 eller från och med den tidpunkt, då anslag för tillfällig förstärkning av nedre justitierevisionens arbetskrafter framdeles må komma att bortfalla, 4 amanuenser, var och en med en daglig tjänstgöringstid av två och en halv timmar. Därjämte tjänstgör å avdelningen 1 kontorsbiträde.

I verket äro å ordinarie stat anställda 6 protokollssekreterare, 2 registratorer, 1 kanslist, 14 kontorsbiträden, 1 förste expeditionsvakt och 4 expeditionsvakter. Därjämte äro uppförda å högsta domstolens stat 1 förste expeditionsvakt och 2 expeditionsvakter.

Av anslaget till tillfällig förstärkning av arbetskrafterna avlönas bl. a. 1 andre protokollssekreterare, 1 amanuens och 2 kontorsbiträden.

Processkommissionen.

Processkommissionen har ej närmare uttalat sig angående den framtida organisationen av högsta domstolens kansli. Vid behandling av frågan om domarutbildningen (del III sid. 232) påpekar kommissionen, att det måhända kan finnas lämpligt, att domaraspiranter beredas tillfälle att tjänstgöra i högsta domstolens kansli.

Förslag.

Även om man lärer kunna räkna med att domaraspiranter framdeles — måhända i större utsträckning än hittills varit fallet — kunna befinnas villiga att tjänstgöra i högsta domstolens kansli, lärer dock den framtida kansliorganisationen icke kunna helt byggas på en sådan förutsättning. Närmast för protokollföringen i domstolen lärer liksom hittills böra anställas ett visst antal protokollssekreterare. Vidare bliva också amanuenser och biträden utan juridisk utbildning ävensom vaktbetjäning erforderliga. Liksom skett i fråga om beräkningen av antalet revisionssekreterare, utgår förevarande kostnadskalkyl från, att de å ordinarie stat anställda befattningshavarna komma att framdeles bli för verket erforderliga.

Behovet av arbetskrafter inom åklagarorganisationen.

I. Åklagarorganisationen vid lagmansrätt.

Nuvarande åklagarorganisation m. m.

Allmänna åklagare vid *häradsrätterna* (d. v. s. för landsbygden samt för köpingar, municipalsamhällen och fögderistäder) äro landsfogdar, en i varje län, och dem underställda landsfiskaler, stadsfiskaler i fögderistäder samt i vissa köpingar och municipalsamhällen särskilt förordnade åklagare, s. k. köpingsåklagare. Vid *rådhusrätterna* utföras åtal av stadsfiskaler. Stadsfiskalerna i magistratsstäderna sortera icke under landsfogdarna, vilka sakna åtalsrätt vid rådhusrätterna. I Stockholm bestå åklagarna av två stadsfiskaler och två polisassessorer. I några städer med polismästare torde åtalsrätt tillkomma jämväl denne, ehuru åtalsrätten i praxis sällan utövas av honom.

Länsstyrelserna ha överinseende över åklagarväsendet inom länet. I Stockholm åligger motsvarande uppgift överståthållarämbetet. Högsta ledningen av åklagarväsendet i riket tillkommer Kungl. Maj:t, och under Kungl. Maj:t har justitiekanslern i egenskap av Kungl. Maj:ts högste ombudsman att hålla tillsyn över åklagarväsendet.

Landsfogdarna och polisassessorerna tillsättas av Kungl. Maj:t. Stadsfiskalerna förordnas av justitiekanslern utom i Stockholm, där de tillsättas av överståthållarämbetet. Landsfiskaler tillsättas av länsstyrelserna, som även förordna köpingsåklagare.

Vår gällande lagstiftning har ej närmare reglerat förhållandet mellan åklagar- och polismyndighet i avseende å undersökningen angående brott. I praxis kunna två olika system härvidlag urskiljas. Enligt det ena utföres polisundersökningen redan från början av åklagaren, eller ock har han åtminstone ledningen av undersökningen. Denna inrymmes alltså i åklagarens verksamhet, och han har att därvid anlita polisen såsom biträde. Det är också åklagaren, som efter polisundersökningens avslutande beslutar om åtalets anhängiggörande, varvid han överlämnar polisrapporten till domstolen. Denna ordning för samverkan mellan åklagar- och polisväsende finnes genomförd på landsbygden, där landsfiskalen har hand om såväl polisundersökningen som åtalets utförande. Även i flertalet städer råder denna ordning, i det stadsfiskalen på en gång är åklagare och polisman och i allmänhet kan betecknas såsom förman antingen för hela poliskåren eller för kriminalpolisen. Emellertid har i vissa städer en separation genomförts

mellan åklagar- och polisväsen. På grund av polisorganisationens tillväxt har det funnits ogörligt att låta stadsfiskalen vid sidan om åklagargöromålen jämväl sköta polisundersökningen. Han är då formellt, eller i varje fall faktiskt, skild från ledningen och ansvaret för polisundersökningen, som självständigt handhaves av polismyndigheten. Detta system för förhållandet mellan åklagar- och polisväsen är — helt naturligt med modifikationer på skilda håll — i stort sett genomfört i de städer, där polismästare finnes. I vissa av dessa städer blir polisrapporten i mål, däri någon hålles häktad, av polismyndigheten överlämnad till domstolen (det s. k. remissystemet), utan att stadsfiskalen har att medverka därvid.

Polisväsendet.

Då, såsom nämnts, med åklagarväsendet intimt sammanhänger *polisväsendet*, skall här i korthet redogöras jämväl för grunddragen i dess organisation. Genom lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket är detta organiserat på följande sätt: Landet är uppdelat i *polisdistrikt* sålunda, att stad — såväl stad med egen jurisdiktion som stad under landsrätt — ävensom köping, som enligt särskild bestämmelse är pliktig bekosta för köpingen erforderlig polispersonal, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Å landet äro landsfiskalsdistrikten indelade i polisdistrikt, vart och ett bestående av en eller flera kommuner (§ 1 mom. 1). Inom varje polisdistrikt finnes anställt erforderligt antal polismän, med åliggande att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt verkställa spaning och undersökning av brott. Polismännen i landsbygdens polisdistrikt benämnas fjärdingsmän. Dessas polisverksamhet omfattar ej allenast den rena polistjänsten, utan däri ingår även biträde vid utsökningsåtgärd, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning (§ 1 mom. 2 och § 2).

Den polispersonal, varom nu varit fråga, är emellertid ej den enda, som vid behov står till buds. Enligt 3 § i polislagen gäller nämligen, att polismän jämväl kunna anställas för visst *landstingsområde*, nämligen till förstärkning av den för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet avsedda polispersonalen (ordningspolisen). Därjämte finnas två olika slag av polisformationer, som det ålagts de större städerna att hålla. I stad, vars invånarantal uppgår till minst 10 000, och, vad angår län, där sådan stad ej finnes, i den stad Konungen bestämmer skola nämligen finnas anställda *reservpolismän* för att vid behov användas för förstärkning av ordningspolisen på annan ort. Därjämte skall i de städer, som tillhandahålla reservpolismän, även finnas särskild *kriminalavdelning*, bestående av polispersonal, som speciellt utbildats för spaning och annan undersökning av brott. Vid sådan avdelning skola, om och till det antal Konungen förordnar, finnas anställda polismän för kriminalpolisverksamhet huvudsakligen utom staden[1].

[1] För närvarande finnas sammanlagt 60 sådana polismän, nämligen 4 kriminalöverkonstaplar och 56 kriminalkonstaplar. De sistnämnda äro så fördelade, att i 2 städer finnas 4 konstaplar, i 5 städer 3, i 10 städer 2 och i 13 städer 1 konstapel.

Kostnaderna för polisväsendet bestridas dels av de lokala organisationerna, polisdistrikt och landstingsområden, dels av staten. Till ordningspolisens avlönande bidrager staten med hälften för den ordinarie personalen och med en femtedel för den icke ordinarie personalen. Detta gäller emellertid ej städerna och ej heller de köpingar, som ha skyldighet att själva bekosta polisväsendet. Till avlöning av den för landstingsområde anställda personalen bidrager staten med hälften. Reservpolismännens avlöning bestrides till en tredjedel av statsmedel, och vid dessas utkommendering till tjänstgöring utom staden bär statsverket hela lönekostnaden. Vad däremot angår kriminalpolisavdelningen, så vilar kostnaden för denna helt på vederbörande stad. Statsverket svarar blott för de kostnader, som föranledas av den av Kungl. Maj:t beslutade förstärkningen av kriminalpolisavdelningen (§ 15 polislagen).

I det i anslutning till polislagen utfärdade polisreglementet den 26 september 1925 hava föreskrifter meddelats angående vem *chefskapet* över befattningshavare vid polisväsendet tillkommer. Härom gäller enligt reglementets 1 §, att — under länsstyrelse (närmare föreskrifter i instruktionen den 12 april 1918, § 6) eller i Stockholm överståthållarämbetet — chefskapet tillkommer:

i stad, där *polismästare* finnes (f. n. Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Gävle, Örebro, Eskilstuna, Uppsala, Karlskrona och Lund): polismästaren;

i annan stad med *magistrat:* borgmästaren eller annan ledamot av magistraten, som förestår polisväsendet;

i *fögderistad:* kommunalborgmästaren eller stadsstyrelsens ordförande;

i *köping* och *municipalsamhälle,* där s. k. köpingsåklagare är anställd: landsfogden, dock endast i vad angår viss disciplinär bestraffningsrätt, samt eljest landsfiskal;

i *annat polisdistrikt:* landsfiskalen.

Polisorganisationen i *Stockholm* avviker i vissa hänseenden från den i övriga större städer gällande. Chef för polisväsendet i dess helhet är — närmast under överståthållaren — polismästaren. Såsom souschefer under honom fungera polisintendenterna. Av dessa har förste polisintendenten förmanskapet för ordonnansavdelningen, andre polisintendenten för centralavdelningen och distriktspolisen samt tredje polisintendenten för kriminalavdelningen. Under sistnämnde intendent tjänstgöra de två polisassessorerna, vilka intaga en dubbelställning av dels tjänstemän vid kriminalpolisen, där de deltaga i polisutredningarna, dels åklagare vid rådhusrätten. Stadsfiskalerna däremot äro numera endast åklagare och äro i administrativt hänseende icke inordnade under kriminalavdelningen utan lyda direkt under överståthållaren.

I *Göteborg* finnes utöver polismästaren anställd en förste polisintendent, som är förman för polisens detektivavdelning, och en andre polisintendent,

som utövar förmanskapet för den vid centralavdelningen och distriktspolisen tjänstgörande personalen.

Åklagarnas arbetsuppgifter m. m.

De *arbetsuppgifter*, som åvila de olika grupperna av allmänna åklagare, äro närmare angivna i de för vederbörande åklagare gällande instruktionerna. Dessa äro: för landsfogdarna instruktion den 14 december 1917; för landsfiskalerna instruktion samma dag; för stadsfiskalerna instruktion den 24 maj 1918. För de s. k. köpingsåklagarna äro särskilda föreskrifter meddelade i kungörelsen den 18 december 1925 med vissa bestämmelser angående i köping anställda åklagare m. fl.

Landsfogden, som skall ha avlagt examen, medförande behörighet till domarbefattning, är inom sitt tjänstgöringsområde, d. v. s. landsbygden och fögderistad, allmän åklagare i alla de fall, där icke åtalsrätten uteslutande tillkommer annan åklagarmyndighet[1] eller särskild åklagare blivit för visst mål förordnad. Åklagarväsendet i stad, där magistrat ej finnes, är underställt landsfogden.

Landsfogden har att företrädesvis beivra *dels* brott, varå kan följa straffarbete i fyra år eller därutöver, med undantag för brott enligt 20 kap. strafflagen (tillgreppsbrott), *dels* fel och försummelser i tjänsten av landsfogden underordnad allmän åklagare eller utmätningsman, *dels ock* ovan ej avsedda brott, som kunna förskylla straffarbete, därest de påkalla utredning av mera krävande art. Övriga brott må av landsfogden beivras, om det kan ske utan eftersättande av andra tjänstegöromål (§ 6). Landsfogden har tillsyn över de lägre åklagarna inom sitt område och skall tillse, att de fullgöra sina åligganden (§ 9).

Vidare har landsfogden under länsstyrelsen ansvaret för och ledningen av polisväsendet inom sitt tjänstgöringsområde och skall vaka över, att ordning och allmän säkerhet upprätthållas (§ 3).

Som redan nämnts, är landsfogden chef för polisavdelning, som anställts av landsting. I vissa hänseenden är han även chef för polisman med åtalsrätt i köping och municipalsamhälle, varjämte han kan av länsstyrelsen förordnas att i visst fall vara chef för polisstyrka, som sammandrages från olika orter (§ 5).

Landsfogden har att föranstalta om förundersökning beträffande sådana brott, som det, enligt vad ovan sagts, åligger honom att åtala. För sådan undersökning äger han erhålla hjälp av underlydande polispersonal samt kan vid behov rekvirera sådan kriminal-polispersonal, som i stad anställts för användning huvudsakligen utom staden. Denna personal står då under hans befäl (§ 7).

Landsfogden har enligt S. P. § 19 : 9 rätt att på eget ansvar häkta person,

---

[1] Härmed avses J. K., J. O., M. O., militära åtalsmyndigheter, tullfiskaler och fiskaler vid vissa verk.

som misstänkes för brott. Självfallet kommer denna häktningsrätt att i första hand avse de brott, vilka av landsfogden beivras. Den häktningsrätt, som tidigare ansetts tillkomma de s. k. köpingsåklagarna, har genom 1925 års polisreform frântagits dem och överlämnats till vederbörande landsfiskal, ifall köpingsåklagaren såsom polisman lyder under landsfiskalen, men eljest till landsfogden (kung. den 18 dec. 1925 med vissa bestämmelser angående i köping anställda åklagare m. fl., § 2, samt landsfogdeinstruktionen, § 8).

Utöver nämnda befattning med åklagar- och polisväsendet har landsfogden även åligganden av administrativ art. Han skall sålunda förrätta inventering av penningar och värdehandlingar hos landsfiskal och magistrat, vilken utövar utmätningsmans befattning, samt även hos annan utmätningsman, som handlar på eget ansvar (§ 11). Därjämte kan länsstyrelsen förordna landsfogden *att* i visst fall förrätta auktion å utmätt fast egendom och fartyg, *att* hålla sammanträde med menighet inom länet, *att* föra kronans talan inför domstol, *att*, då häradsskrivare eller landsfiskal tillträder tjänst eller häradsskrivare därifrån avgår, förrätta inventering *samt att* bereda, föredraga och till expedition befordra visst ärende, som eljest skulle tillhöra landssekreterares, landskamrerares eller länsassessors föredragning (§§ 13—16).

Landsfiskal har att inom sitt distrikt taga befattning med åklagar-, polis- och utsökningsväsendet. Han lyder under landsfogden och skall hålla honom underrättad om vad som förekommer i avseende å polis- och åklagarväsendet (instruktionen § 4). Landsfiskal är inom sitt distrikt allmän åklagare i alla de fall, där icke åtalsrätten tillkommer annan åklagarmyndighet[1] eller särskild åklagare blivit för visst mål förordnad. Landsfiskalens befattning såsom allmän åklagare är principiellt icke begänsad till den rena landsbygden. Emellertid gäller, att, om för stad eller köping annan allmän åklagare är förordnad med samma åtalsbefogenhet som landsfiskal, denne icke äger åtala inom staden eller köpingen begånget brott (§ 13).

Landsfiskalen skall underrätta landsfogden, så snart anledning föreligger att antaga, att brott, varå kan följa straffarbete, blivit begånget, och skall, även om brottet är av beskaffenhet att skola åtalas av landsfogden, utföra nödiga åtgärder för dess beivran (§§ 11 och 13). Så snart landsfogden övertagit förundersökningen, har landsfiskalen ingen annan befattning därmed, än som kan åläggas honom i egenskap av polisman (§ 13).

Landsfiskalen äger liksom landsfogden häktningsrätt (S. P. 19: 9). Dessutom gäller, att det i fråga om brott, som skall åtalas av köpingsåklagare, vilken som polisman lyder under landsfiskalen, åligger vederbörande landsfiskal att meddela beslut angående häktning (§ 14). Har landsfiskalen verkställt häktning, skall han därom underrätta, förutom länsstyrelsen och vederbörande domstol, även landsfogden (§ 14).

---

[1] Se ovan sid. 175 not. 1.

Såsom nämnt är landsfiskalen inom sitt distrikt polischef, i den mån chefskapet icke tillkommer landsfogden. I egenskap av polischef är landsfiskalen ansvarig för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Landsfiskalen är därjämte utmätningsman samt har att verkställa indrivning och redovisning av restförda krono- och kommunalutskylder samt av böter. Vidare har landsfiskal att taga befattning med åtskilliga andra allmänna angelägenheter, såsom vägväsendet, försvarsverket och taxeringsväsendet m. m.

De s. k. *köpingsåklagarna* intaga i avseende å åklagarbefogenheten samma ställning som landsfiskal. De äga emellertid numera icke häktningsrätt. Häktningsbeslut i avseende å brott begånget inom dylik åklagares tjänstgöringsområde meddelas, där åklagaren som polisman står under landsfiskalens chefskap, av denne men eljest av landsfogden. Kungl. Maj:t bestämmer för varje särskilt fall, huruvida köpingsåklagare skall lyda under landsfiskal eller direkt under landsfogde (kung. den 18 december 1925 med vissa bestämmelser angående i köping anställda åklagare).

Såsom förut redan nämnts, intaga *stadsfiskalerna* en olika ställning i magistratsstäder och i fögderistäder. I de förra är stadsfiskalen fullt självständig åklagare. Han lyder icke såsom landsfiskalen under landsfogden. Han är ensam åklagare för inom staden begångna brott, såvida ej på grund av gällande föreskrifter åtalsrätten uteslutande tillkommer viss annan åklagarmyndighet eller särskild åklagare [1] blivit för visst mål förordnad (instruktionen § 2). Stadsfiskalen i dylika städer har ej någon rapportskyldighet gentemot landsfogden. I vissa administrativa hänseenden samt i fråga om den befattning han må ha med polisväsendet är han underordnad länsstyrelsen. I övrigt sorterar han direkt under justitiekanslern. Annorlunda är förhållandet med stadsfiskalerna i fögderistäderna. De intaga i huvudsak samma ställning till landsfogden som landsfiskalerna. Även i egenskap av polisman har stadsfiskalen i dylik stad att lyda landsfogdens order och har i övrigt den befattning med polisväsendet och andra allmänna angelägenheter, som för varje särskild stad fastställts.

I flertalet städer har stadsfiskalen, såsom tidigare berörts, även befattning med polisväsendet, i det han under vederbörande polischef har förmanskapet antingen för stadens poliskår i dess helhet eller för kriminalpolisen. I de större städerna är dock stadsfiskalen i allmänhet helt skild från de administrativa bestyren med polisorganisationen. Så är fallet i Stockholm, där stadsfiskalerna allenast utföra åtal men ej deltaga uti förundersökningen. Däremot ha de båda polisassessorerna såväl att deltaga i förundersökningen som att utföra åtal.

I *Stockholm* är det första stadiet i förundersökningen lagt på de s. k. förhörsrotlarna, där förhör hålles med den misstänkte av en överkonstapel,

---

[1] Se ovan sid. 175 not. 1.

varefter riktigheten av det därvid förda protokollet granskas av en poliskommissarie, som genomgår protokollet med den misstänkte. Vittnen höras i allmänhet icke genom förhörsroteln utan genom kriminalpolisens spaningsavdelning. Härefter bestämmer tredje polisintendenten, huru med ärendet vidare skall förfaras. Är fråga om mindre brott, brukar den fortsatta utredningen handhavas av förhörsroteln. I viktigare fall överlämnas ledningen av undersökningen till någon av polisassessorerna. Ursprungligen torde ha varit avsett, att vederbörande polisassessor skulle i de mål, där han handhaft förundersökningen, också utföra åtalet inför rådhusrätten. Denna tanke har dock i praktiken icke kunnat genomföras, då de olika åklagarna äro fast indelade till tjänstgöring vissa dagar i veckan på viss avdelning i rådhusrätten, medan målen i allmänhet genom lottning fördelas mellan avdelningarna.

Förhörsrotlarnas antal är 4. Var och en står under ledning av en poliskommissarie, och å roteln äro indelade en överkonstapel och ett visst antal kriminalkonstaplar. För polisrapporternas riktighet anses tredje polisintendenten ansvarig.

Beslut om åtals anställande fattas ej av vederbörande åklagare utan av poliskammaren, i vilken beslutanderätten i åtalshänseende tillkommer förste polisintendenten, d. v. s. den av intendenterna, som har förmanskapet för polisens s. k. ordonnansavdelning. Stadsfiskalerna och polisassessorerna äro dock ej bundna av poliskammarens åtalsbeslut, utan kunna, där de så anse lämpligt, underlåta att utföra åtal.

I vissa ordningsmål, som gå till polisdomstolen, fattas emellertid åtalsbeslutet av polismästaren. Uti mål, som handläggas vid polisdomstolen, utföres åtal av de 10 poliskommissarier, vilka äro chefer för var sitt polisdistrikt.

Även i *Göteborg* är stadsfiskalen helt skild från polisväsendet och fungerar uteslutande såsom åklagare. Han beslutar emellertid om åtals anställande. Allenast i de mål, vilka handläggas av polisdomstolen, tillkommer åtalsbefogenheten härutinnan poliskammaren, i vilken beslutanderätten utövas av polismästaren eller förste polisintendenten. I dessa mål tjänstgöra poliskommissarier såsom åklagare. För polisrapporternas riktighet svarar den poliskommissarie, som handhaft förhöret. Jämväl i vissa andra städer är stadsfiskalen skild från polisväsendet, ehuru han beslutar om anställande av åtal. Så är fallet bl. a. i *Malmö, Hälsingborg, Gävle, Örebro, Uppsala* och *Lund*. I dessa städer anses vederbörande poliskommissarie ansvarig för polisrapporten.

I *Norrköping*, där polismästare likaledes finnes, är stadsfiskalen förman för detektiva polisen. I viktigare mål leder stadsfiskalen själv förundersökningen. Han fattar själv beslut om åtals anställande och svarar i alla mål, som utredas genom kriminalpolisen, för polisrapportens riktighet. På liknande sätt äro förhållandena ordnade i *Eskilstuna* och *Karlskrona*, där ävenledes polismästare är anställd.

Jämväl i vissa städer, där polismästare saknas, torde stadsfiskalen vara helt skild från polisverksamheten. Så är fallet t. ex. i Linköping, där stadsfiskalens verksamhet är begränsad till utförande av åtalet. De förberedande förhören hållas under ledning av en överkonstapel, som även upprättar polisrapporten och bär ansvaret för dess riktighet.

I ett stort antal städer är stadsfiskalstjänsten förenad med befattningarna som utmätningsman (stadsfogde), stadskassör, stadskamrerare eller kronouppbördsman. Sålunda är i 31 städer, därav 7 fögderistäder, stadsfiskalen tillika utmätningsman. I 7 av magistratsstäderna är han dessutom kronouppbördskassör eller kronouppbördsman. Den största av de städer, där stadsfiskals- och stadsfogdetjänsterna äro förenade, är Falun med 13 600 invånare.

Beträffande stadsfiskalernas utbildning må nämnas, att enligt uppgifterna i 1928 års statskalender 13 stadsfiskaler (de i Stockholm oräknade) hava avlagt juris kandidatexamen. Därjämte finnas en del äldre stadsfiskaler, som avlagt s. k. hovrättsexamen. Ett stort antal av de övriga stadsfiskalerna hava avlagt länsmans- eller landsfiskalsexamen. Det finnes emellertid även ett avsevärt antal stadsfiskaler — särskilt i de mindre städerna — som allenast hava polisutbildning.

I Gränna, Mjölby, Simrishamn och Säter tjänstgör landsfiskalen i närmaste landsfiskalsdistrikt som stadsfiskal.

Förslag ang. åklagarväsendets reformering i 1922 års polisbetänkande.

Redan flera år innan processkommissionens betänkande avgavs, gjordes frågan om åklagarväsendets reformering till föremål för utredning i samband med frågan om polisväsendets omorganisation. I den av numera landshövding S. Linnér år 1922 avgivna utredningen i ämnet föreslogs sålunda, att åklagarväsendets organisation skulle i huvudsak vara gemensam för land och stad. Under länsstyrelsen skulle ledningen av åklagarväsendet i länet utövas av landsfogden, som till sitt biträde skulle kunna ha en länspolisassessor. Under landsfogden stående åklagare skulle vara landsfiskalerna och stadsfiskalerna, vilka senare skulle vara statstjänstemän och utnämnas av länsstyrelsen. De nuvarande s. k. köpingsåklagarna skulle ej längre ha åtalsbefogenhet. I de mindre städerna skulle stadsfiskal ej finnas, utan åklagargöromålen bestridas av landsfiskalen i angränsande distrikt. Landsfogdarna, som uteslutande skulle ägna sig åt polis- och åklagargöromålen, skulle i regel själva verkställa förberedande undersökning och utföra åtal för brott, å vilka kunde följa högre straff än fängelse i sex månader; med övriga brottmål skulle lands- och stadsfiskalerna taga befattning. Det förutsattes emellertid, att stadsfiskalerna i de större städerna, i fråga om vilka högre kompetensfordringar uppställdes, skulle i viss utsträckning taga befattning även med grövre brott. Förslaget intog den ståndpunkten, att den bestående föreningen mellan polis- och åklagarväsen borde bibehållas och stärkas, varemot åklagarna borde såvitt möjligt befrias från andra göromål. Såsom nämnt skulle landsfogdarna uteslutande vara

polischefer och åklagare inom länet. Stadsfiskalerna skulle, där så förut ej var fallet, bliva polischefer eller åtminstone chefer för kriminalpolisen i staden. Landsfiskalerna skulle vara polistjänstemän i sina distrikt, och i deras övriga göromål föreslogos åtskilliga förenklingar.

Förslaget avsåg även att höja åklagarnas personliga kompetens. Sålunda skulle ej endast landsfogdarna och länspolisassessorerna utan även stadsfiskalerna i de större städerna vara rättsbildade. Övriga stadsfiskaler skulle liksom landsfiskalerna ha väsentligen samma kompetens, som nu fordras av landsfiskaler.

I det beslut om reform av polisväsendet, som fattades vid 1925 års riksdag, upptogos emellertid icke de föreslagna ändringarna rörande åklagarväsendet.

Processkommissionen.

Processkommissionens förslag till åklagarväsendets reformering åsyftar i stort sett dels att ernå en större enhetlighet, än f. n. är fallet, i organisationens yttre struktur, dels att vinna en inre förstärkning av åklagarväsendet, särskilt vid underrätterna.

Det förstnämnda syftemålet har kommissionen avsett att vinna genom en utbyggnad av åklagarorganisationen i överinstanserna, en åtgärd, som varit betingad redan av muntlighetsprincipens genomförande i hovrätterna och högsta domstolen. Åklagarorganisationen företer en gruppering parallell med domstolsinstanserna, och varje led i åklagarorganisationen är omedelbart anknuten till motsvarande led i domstolsorganisationen. Sålunda är justitiekanslern åklagare i högsta domstolen, därvid biträdd av ett visst antal kanslersråd. I hovrätten är advokatfiskalen chef för åklagarkåren, som i övrigt utgöres av ett antal hovrättsfiskaler. Därmed har tillika vunnits en central ledning av åklagarväsendet i dess helhet. Justitiekanslern är högste chef för hela rikets åklagarkår, och advokatfiskalen har under honom ledningen ej endast för de underordnade åklagarna vid hovrätten utan även för åklagarna vid underrätterna inom hovrättsområdet.

Behovet av en förstärkning av åklagarväsendet vid underrätterna har ju, såsom förut är nämnt, gjort sig kännbart redan med nuvarande domstolsväsen. Än mera ofrånkomligt har ur processkommissionens synpunkt kravet härutinnan blivit med det ackusatoriska brottmålsförfarande, som kommissionen förordat.

Processkommissionens förslag beträffande åklagarväsendet vid lagmansrätterna ansluter sig i viss mån till nu rådande system för åklagarväsendet vid häradsrätterna. Förslaget går ut på ett generellt genomförande vid underrätterna av den nu bestående tudelningen av åklagarorganisationen i en grupp av åklagare med högre kvalifikationer för de svårare brottmålen och en grupp lägre kvalificerade åklagare för de mindre betydande brottmålen. Åklagarna tillhörande den förra gruppen benämnas i förslaget statsåklagare. Av dem skulle krävas samma kunskapsprov, som erfordras för domarämbetets utövande. Det är tänkt, att dessa åklagare skulle uteslutande

ägna sig åt åklagarverksamheten och således, i motsats till de nuvarande landsfogdarna, icke belastas med exekutiva eller administrativa göromål, ej heller med chefskapet för polispersonalen.

De lägre åklagarna, vilka i förslaget benämnas underåklagare, skulle motsvara de nuvarande lands- och stadsfiskalerna. Av dem borde ej fordras juridisk bildning i vidare mån, än som f. n. kräves av landsfiskalerna. För att tillräcklig sysselsättning skulle beredas underåklagarna, måste de enligt kommissionens mening vid sidan om sin åklagarverksamhet ha andra göromål. Därvid syntes främst polisverksamheten böra komma i fråga, och uteslutet borde icke vara, att dessa åklagare toges i anspråk jämväl för andra uppgifter, dock ej i sådan omfattning, att åklagarverksamheten bleve eftersatt.

Gränsen mellan statsåklagarnas och underåklagarnas verksamhetsområden har kommissionen bestämt i nära anslutning till vad landshövding Linnér i sådant avseende ifrågasatte i förenämnda betänkande angående polisreformen. Till underåklagarnas beivran skulle enligt kommissionens förslag överlämnas brott, å vilka ej kan följa strängare straff än fängelse i sex månader. Därvid har dock den modifikation gjorts, att första resan enkel stöld jämväl skulle innefattas i underåklagarnas kompetensområde. I fråga om övriga brott skulle talan föras av statsåklagare. Denne skulle därjämte hava ledning av samt uppsikt över underåklagarna inom tjänstgöringsområdet. Därvid skulle det tillkomma statsåklagaren att utföra ämbetsåtgärd, som åligger någon honom underordnad åklagare.

Länsstyrelsens befattning med åklagarväsendet skall enligt processkommissionens förslag upphöra.

För att få en föreställning rörande omfattningen av den arbetsbörda, som kan komma att påvila åklagarna vid lagmansrätt, torde det vara nödvändigt att i korthet skissera den anordning i fråga om brottmålens förberedande, från vilken processkommissionen utgått. Det är tänkt, att förhandlingen inför domstol i och för bevismaterialets framläggande skall så vitt möjligt koncentreras till ett rättegångstillfälle, den s. k. huvudförhandlingen. Medan i tvistemål och sådana brottmål, i vilka talan ej föres av åklagare, huvudförhandlingen föregås av ett stadium med förberedande förhandlingar inför domaren, skulle däremot i de brottmål, däri åtalet föres av åklagare, förberedelsen] helt förläggas till åklagarens verksamhetsområde. Allenast vid anlitande under förberedelsen av vissa straffprocessuella tvångsmedel — häktning, beslag, husrannsakan m. m. — kräves domarens medverkan. Beslut om häktning ankommer sålunda på domaren. I vissa fall skall frågan, huruvida ett av åklagare verkställt beslag må äga bestånd, underställas domarens prövning. I regel meddelas även beslut om husrannsakan av rätten. Vidare äger den misstänkte att under förberedelsen göra anmälan hos rätten, i fall han anser, att vid undersökningen ej rätteligen förfarits. Medan vid nuvarande rättegångsordning — med dess i mera invecklade

mål talrika uppskov — själva förberedelserna för åtalets utförande i viss mån avspelas inför domaren och stå under dennes mera omedelbara kontroll, innebär således processkommissionens förslag i berörda del, att domarens medverkan på det förberedande stadiet till väsentlig del bortfaller, och att åklagaren har att bära ett större ansvar än nu för en opartisk utredning.

Rörande det närmare förfarandet vid *förberedelsen* har processkommissionen föreslagit följande. I allmänhet skall det i första hand åligga polismyndighet att verkställa förberedande undersökning om brott. I fråga om brott, som endast kan åtalas av statsåklagare, skall polismyndigheten, så snart undersökningen riktats mot viss person, göra anmälan om saken till statsåklagaren. Det åligger i så fall denne att vaka över, att undersökningen behörigen utföres, samt, i den mån sådant behöves, lämna polismyndigheten anvisningar, hålla förhör eller i viktigare fall själv övertaga undersökningen. I sistnämnda fall skall statsåklagaren äga påkalla biträde av polismyndighet. På enahanda sätt skall förfaras, om någon är anhållen eller häktad för ringare brott.

Beträffande sådana brott, som underåklagare äger åtala, och där anhållande eller häktning icke ägt rum, behöver underåklagaren icke göra anmälan till statsåklagaren. Statsåklagare skall dock alltid äga att, när anledning därtill förekommer, själv företaga undersökning även angående dylikt brott.

För statsåklagarnas tjänstgöring skall enligt kommissionens förslag riket indelas i *distrikt*. Varje sådant distrikt skall omfatta en eller flera lagmansrätter och i regel skall blott en statsåklagare finnas i varje distrikt. I de större städerna skola dock, anser kommissionen, med sannolikhet erfordras flera statsåklagare. Om vid en lagmansrätt finnas anställda flera statsåklagare, skola de enligt förslaget hava gemensamt kansli, och bör särskild instruktion angående arbetsfördelningen dem emellan utfärdas. Processkommissionen har preliminärt utgått från att statsåklagarnas antal skulle vara några och trettio.

Till hjälp åt statsåklagarna skola biträden kunna anställas, vilka dock ej böra äga självständigt utöva några av statsåklagarens funktioner utan endast utföra i kansliet förekommande arbete med uppsättande av protokoll och stämningar eller dylikt.

Rörande antalet *underåklagare* och omfattningen av deras distrikt har processkommissionen icke uttalat sig.

Statsåklagare. Förslag. Allmänna synpunkter.

Då en kostnadsberäkning av processkommissionens förslag till åklagarorganisation vid lagmansrätterna nu skall verkställas, gäller det, vad de tilltänkta statsåklagarna beträffar, att i första hand vinna klarhet rörande det erforderliga antalet dylika åklagare. Såsom processkommissionen påpekat, sammanhänger detta spörsmål på det närmaste med anordnandet av

den förberedande undersökningen i brottmål. Allteftersom statsåklagaren i större eller mindre grad anses böra själv lägga hand vid den förberedande undersökningen, kommer hans arbetsbörda att ökas eller minskas. Försiktigheten torde bjuda att härvid räkna med, att statsåklagaren till väsentlig del kommer att personligen leda och övervaka undersökningen i de brottmål, i vilka han har att utföra åtal. Såsom förut påpekats, innebär ju processkommissionens förslag, att ledningen av och kontrollen över förberedelsen i brottmålsrättegången i avsevärd omfattning flyttas över från domaren till åklagaren. Domaren kommer ju framdeles att på detta stadium tjänstgöra såsom kontrollorgan endast vid de mest kännbara ingreppen i den personliga friheten. Det är givet, att denna av ackusationsprincipen betingade betydelsefulla förstärkning i åklagarens ställning förutsätter en kompetens på åklagarsidan, som, vad de viktigare målen angår, gör honom i någon mån jämnbördig med domaren. Då processkommissionen ej ifrågasatt någon mera avsevärd höjning av den juridiska kompetensen hos underåklagarna, måste givetvis på kåren av kvalificerade åklagare läggas ansvaret för och kontrollen över förundersökningen i mera betydande mål. Detta utesluter dock ej, att statsåklagaren i och för hållande av förhör, uppsättande av protokoll o. s. v. kan anlita underåklagare eller annan polispersonal. Men härvid bör dock statsåklagaren städse ha i sin hand ledningen av åtgärderna och, i den mån han ej personligen verkställt de förberedande förhören med den tilltalade, bör han, innan åtalet anhängiggöres, i de mål, däri han är uteslutande åtalsberättigad, städse genom ett förhör med den tilltalade ha förvissat sig om, att dennes uppgifter blivit rätt uppfattade och i protokollet återgivna. Det är vidare att märka, att ackusationsprincipens tillämpning torde komma att kräva, att statsåklagaren i de mål, varom här är fråga, själv utför åtalet vid huvudförhandlingen. Att han därvid skulle kunna låta sig företrädas av underåklagaren, torde icke böra ifrågakomma och lärer ej heller varit av processkommissionen avsett. I detta sammanhang må betonas vikten av att kriminalpolismän till erforderligt antal ställas till åklagarmyndighetens förfogande.

Distriktsindelningen.

Ett spörsmål, som måste klarläggas, innan antalet statsåklagare kan beräknas, gäller grunderna för *distriktsindelningen*. Processkommissionen torde närmast ha tänkt sig, att statsåklagardistrikten i regel skulle liksom landsfogdedistrikten sammanfalla med länen, och att i varje dylikt distrikt skulle finnas *en* statsåklagare. I de tre största städerna skulle dock erfordras flera statsåklagare.

Inom processkommissionen har av hovrättsrådet T. Liljestrand upprättats ett förberedande utkast till rikets indelning i statsåklagardistrikt, vilket finnes återgivet i tabell IV i bilaga I här nedan. Indelningsförslaget, som torde varit föremål för behandling inom processkommissionen utan att dock

kommissionen tagit någon slutlig ståndpunkt till detsamma, utgår ifrån att i allmänhet varje län skulle utgöra ett statsåklagardistrikt.

Att landsfogdarnas tjänstgöringsområden omfatta länen, dock med uteslutande av magistratsstäderna, har sin naturliga förklaring däri, att landsfogden i sin egenskap av polischef måst knytas till länsstyrelsen. Annorlunda är förhållandet med statsåklagaren. Denne är fullt fristående gentemot länsstyrelsen. Han skall visserligen samarbeta med polismyndigheten — äga påkalla dess biträde vid undersökningar ävensom uppdraga åt polismyndighet eller polisman att verkställa särskilda till undersökningen hörande åtgärder. Detta anlitande av polispersonalen torde emellertid mestadels komma att ske genom en direkt kommunikation med vederbörande polismyndighet eller polisman — att härvid begagna länsstyrelsen såsom mellanhand lärer i regel ej komma ifråga. Då sålunda enligt processkommissionens förslag något organisatoriskt samband mellan länsstyrelse och statsåklagare ej råder, synes ock nödvändigheten bortfalla att låta länsgränsen i regel bli bestämmande för statsåklagardistriktet. Även om överensstämmelse genomföres mellan statsåklagardistrikt och länsindelningen, lärer detta i många fall ej kunna bli av någon betydelse för underlättande av samarbetet mellan statsåklagaren och polismyndigheterna. Statsåklagaren kommer nämligen att i sin verksamhet få anlita ej blott polismyndighet inom sitt län utan även polismyndighet i annat län.

Erfarenheten från landsfogdarnas åtalsverksamhet giver vid handen, att arbetsbelastningen på grund av åklagargöromålen skiftar i hög grad vid olika tider. Till en del torde detta bero på den snäva begränsning, som nu gäller för landsfogdens åklagaruppgifter. I och med den utvidgning av åtalsskyldigheten, som processkommissionen föreslagit för statsåklagarens del, kommer helt naturligt en viss utjämning till stånd. Emellertid spelar härvidlag även distriktsindelningen en betydande roll. Ju mindre distrikt, som tillägges statsåklagaren, desto större är risken, att genom tillfälligheternas spel alltför stora ojämnheter i arbetsbelastningen skola uppstå. Om då — såsom processkommissionen tänkt sig — i regel allenast *en* statsåklagare finnes i varje distrikt, ligger det nära till hands att befara, att denne vid vissa tider kan bli så överhopad med arbete, att han kanske nödgas övervältra arbetsbördan i betydelsefulla delar på underåklagarna, medan han kanske vid andra tider icke kan fylla sin arbetsdag. Visserligen kan det tänkas, att vid större arbetsanhopning i ett distrikt statsåklagaren i ett angränsande distrikt skulle genom ingripande från överordnade åklagare kunna förordnas att biträda med vissa utredningar, men det är givet, att det i praktiken kommer att stöta på betydande svårigheter att på denna väg nå fram till en önskvärd utjämning.

Såsom tidigare nämnts, har processkommissionen för det fall, att flera statsåklagare finnas vid en lagmansrätt, ansett, att någon strängt genomförd uppdelning av arbetet dem emellan efter lokala gränser ej borde äga rum.

Den möjlighet i fråga om arbetsbesparing, som förefintligheten av flera statsåklagare på en ort medför, har synts kommissionen böra utnyttjas. Statsåklagarna vid sådana lagmansrätter borde därför enligt kommissionens mening hava gemensamt kansli (del I sid. 190.)

Ett fullföljande av detta uppslag leder till den tanken, att en önskvärd utjämning i statsåklagarnas arbetsbörda i övriga distrikt måhända skulle kunna vinnas därigenom, att distrikten bestämmas så, att i regel flera statsåklagare kunna beredas sysselsättning med åklagargöromålen. Då länsgränsen, såsom tidigare motiverats, ej behöver vara bestämmande för åklagardistrikten, ligger det nära till hands att sammanföra de blivande domsagorna till ur åklagarsynpunkt lämpliga distrikt och att till någon av de större städerna inom distriktet förlägga ett statsåklagarkansli, där minst två statsåklagare skulle vara verksamma. Genom att sålunda koncentrera åklagarverksamheten till någon av de större städerna skulle också en anknytning vinnas till den utveckling i fråga om handläggningen av brottmål, som i praktiken ägt rum på grundval av lagen den 22 februari 1924 angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål. Enligt denna lag skall, om någon är tilltalad vid allmän underrätt och han hålles häktad i målet, vid den domstolen även upptagas talan, som mot den tilltalade föres på grund av brott, begånget inom annan allmän underrätts domvärjo, såvida det kan ske utan men för utredningens fullständighet. Erfarenheten från lagens tillämpning torde givit vid handen, att en koncentration av brottmålshandläggningen ägt rum till de större stadsdomstolarna.

Ytterligare en synpunkt förtjänar att i detta sammanhang vinna beaktande. Det är givet, att, om endast *en* statsåklagare finnes i distriktet, denne lätt skall känna sig frestad att kvarstanna på kansliorten för att därifrån leda och övervaka de ute i orterna pågående utredningarna. Han kommer då lätt nog att alltför mycket bindas vid byråtjänstgöring, och hans arbete blir i första hand inriktat på studium av rapporter och akter i målet. Att en dylik utveckling av åklagarverksamheten icke kan vara gagnelig, ligger i öppen dag. Deltager åter statsåklagaren själv personligen i utredningsarbetet på ort och ställe, nödgas han ofta kanske under avsevärd tid vistas utanför kansliorten. Därmed blir ett mera regelbundet samarbete mellan honom och de under honom sorterande åklagarna försvårat och tidvis måhända omöjliggjort. Processkommissionen har visserligen föreslagit, att på statsåklagarkansliet skulle tjänstgöra ett biträde, men det är lätt att inse, att med de kvalifikationer, som kunna krävas av ett dylikt biträde, någon verklig sammanhållning av arbetet på statsåklagarexpeditionen näppeligen kan vinnas. Även ur nu anförda synpunkt är det givetvis önskvärt, om åklagardistrikten kunde erhålla den omfattning, att åtminstone två statsåklagare där kunde finna sysselsättning. I så fall bleve det helt naturligt lättare att på själva kansliorten uppehålla kontinuiteten i arbetet.

Man kan möjligen invända, att genom den lokala åklagarorganisationens utbyggande på bredare basis en fara vore för handen, att statsåklagar-

kanslierna antoge karaktären av ämbetsverk, och att därmed skulle följa en icke önskvärd byråkratisering av statsåklagartjänsterna. Emellertid lärer denna farhåga] knappast äga fog. Snarare torde en organisation enligt de grundlinjer, som här angivits, vara ägnad att motverka en sådan utveckling, då därigenom beredes ökad möjlighet för statsåklagarna att ägna sig åt utredningsarbetet ute i orterna.

Mot den tanke i fråga om åklagardistriktens ordnande, som här framlagts, lärer måhända invändas, att statsåklagarna komma att sakna närmare kännedom om de lokala förhållandena inom distriktet. Invändningen torde dock drabba även en indelning, där distrikten sammanfalla med länen. Jämväl ett sådant distrikt är helt naturligt alltför omfattande, för att åklagaren skulle annat än rent tillfälligtvis kunna äga en mera ingående person- och lokalkännedom. Vad som härutinnan erfordras för hans åklagaruppgifter måste tydligen i regel tillföras honom genom hans medarbetare ute i orterna, närmast landsfiskalerna.

En ytterligare erinran, som kan riktas mot de grunder för distriktsindelningen, som här förordats, har avseende å de ökade resekostnader, som kunna förväntas uppkomma vid en dylik indelning, och den tidsspillan, som tjänsteresorna bereda befattningshavaren. Det är givet, att denna synpunkt är förtjänt av beaktande. Men mot de berörda olägenheterna måste å andra sidan ställas den förlust statsverket skulle lida genom att vissa åklagare vid en organisation med små distrikt kunna befaras tidvis ej bli fullt sysselsatta. Det torde därför icke vara lämpligt att låta hänsynen till resekostnaderna i alltför hög grad verka bestämmande för distriktsindelningen. En undersökning rörande omfattningen av de nuvarande landsfogdarnas tjänsteresor ger vid handen, att tjänsteresor för landsfogdarna i de södra och mellersta delarna av landet i genomsnitt taga i anspråk 65 dagar årligen, varav 28 beräknas belöpa på åklagarverksamheten. För Västmanlands och Kopparbergs län samt de norrländska länen, i vilka senare avstånden ju äro vida större, äro motsvarande siffror 154 och 96. Landsfogdarna i sistberörda län använda således omkring en tredjedel av sin tjänstgöringstid för resor i åklagar- och polisväsendets tjänst. [1]

Vid uppgörandet av den plan till rikets indelning i statsåklagardistrikt, som i det följande framlägges, har helt naturligt synnerligt avseende fästs vid trafikförbindelserna olika orter emellan. För södra och mellersta Sveriges del ha distrikten i allmänhet ej gjorts mera omfattande, än att avståndet mellan statsåklagarens kansliort och de olika lagmansrätternas tingsställen kan med järnväg tillryggaläggas på högst 3 à 4 timmar.

Därjämte har man vid distriktsindelningen sökt tillse, att arbetsbördan blir så jämnt fördelad som möjligt. I sådant syfte har också övervägts en anordning att genom närmare samarbete mellan underåklagaren på kansli-

[1] Högsta antalet resedagar per år uppvisar landsfogden i Västernorrlands län med 276 resedagar, varav 229 anses belöpa på polis- och åklagarverksamheten.

orten och statsåklagarne utnyttja underåklagarens arbetskraft i statsåklagarkansliet. Samtliga åklagare borde i så fall erhålla gemensamt kansli samt underåklagaren, vilken enligt vad i annat sammanhang kommer att föreslås bör bli statsanställd, tillförbindas att även biträda statsåklagaren. Givetvis skulle man därigenom vinna ett närmare samarbete mellan de båda typerna av åklagare — ett samarbete, som säkerligen skulle vara åklagaruppgifterna till gagn. Det må nämnas, att i 1922 års polisutredning ifrågasattes, att stadsfiskalerna i de större städerna, av vilka befattningshavare borde krävas juridisk kompetens, skulle efter landsfogdens bestämmande stå till förfogande för åtal i grövre brott jämväl utanför stadens domkrets.

Även med en distriktsindelning, där all möjlig hänsyn tagits till den väntade arbetsbelastningen, kan inträffa, att genom en tillfällig anhopning av göromål arbetskrafterna bli för fåtaliga. I dylikt fall lärer böra ankomma på justitiekanslern att förordna hovrättsfiskal att under viss tid tjänstgöra hos vederbörande statsåklagare. En dylik anordning kan också ifrågakomma, där behov uppstår av vikarie för statsåklagare.

Om vid distriktsindelningen vederbörligt avseende skall kunna fästas vid trafikförbindelserna, kan det i vissa fall ej undvikas, att ett statsåklagardistrikt kommer att bestå av delar från två hovrättsområden. Även vid utarbetande av den distriktsindelning, som varit under övervägande inom processkommissionen, torde en dylik anordning i något enstaka fall visat sig ofrånkomlig. Någon egentlig olägenhet lärer ej heller vara förenad med en sådan kombination. Då t. ex. i det följande ifrågasättes, att södra delen av Hallands län skulle ingå i Malmö statsåklagardistrikt, oaktat länet i sin helhet enligt processkommissionens förslag skulle tillhöra Göteborgs hovrättsområde, bli statsåklagarna i Malmö i administrativt hänseende underordnade advokatfiskalen vid skånska hovrätten. Därest vid fullföljande av ett mål från domsaga i södra Halland, advokatfiskalen i Göteborg skulle ha behov av att inhämta upplysningar från den statsåklagare i Malmö, som handhaft åtalet, har denne givetvis att stå till förfogande i sådant hänseende.

För vinnande av upplysning angående storleken av den arbetsbörda, som beräknas falla på statsåklagarna i de olika distrikten, står i första hand till förfogande statistiken angående brottsligheten i riket. En bearbetning av denna statistik för åren 1915—1916 finnes intagen i 1922 års betänkande angående polisväsendet (sid. 196 o. f.). Vid en ifrågasatt begränsning av landsfogdes åtalsplikt till brott, varå fängelse i mer än sex månader eller straffarbete, avsättning eller mistning av ämbete normalt kunde följa, beräknades antalet *brott*, för vilka personer *sakfällts* i första instans, för hela riket uppgå till 5 103. Då antalet första resan enkel stöld under nämnda år beräknades uppgå till i genomsnitt 732, skulle alltså, om den av processkommissionen föreslagna begränsningen av statsåklagarens åtalsplikt tänkes tillämpad, antalet brott, som skulle tillhöra statsåklagaren, utgöra 4 371.

Vid en specialundersökning [1], som verkställts inom processkommissionen — likaledes på grundval av kriminalstatistiken för nämnda år — och varvid beräknats antalet brott — med frånräknande av första resan enkel stöld — för vilka någon sakfällts i första instans och där å brottet kunnat följa mer än sex månaders fängelse, har medeltalssiffran för åren 1915—1916 för hela riket beräknats utgöra 3 862. Differensen på omkring 500 mål, jämfört med polisutredningens motsvarande siffra, har sin förklaring däri, att vid den senare beräkningen för Kristianstads län tagits det exakta medeltalet för nämnda år, vilket var abnormt högt till följd av att en tilltalad i ett och samma mål dömts för ett stort antal likartade brott. Vid den av processkommissionen gjorda beräkningen har för Kristianstads län i stället räknats med ett medeltal för åren 1914, 1915, 1917 och 1918.

Vid förenämnda polisutredning (tab. 3, 6, 7 och 8) införskaffades även uppgifter, avseende 3 års-perioden 1918—1920, å antalet *åtal*, som utförts för brott, varå efter lag kunde följa fängelse i sex månader eller högre straff. Uppgift lämnades tillika om det antal fall, där förberedande undersökningen blivit ledd av vederbörande åklagare eller av annan polismyndighet.

En sammanställning av siffrorna för hela riket lämnas här nedan:

Befattningshavare	Antal utförda åtal	Därav mål med förberedande undersökning ledd av	
		befattningshavaren	annan polismyndighet
Landsfogde	162	128	44
Landsfiskal	2 740	2 504	231
Stadsfiskal	5 638	1 983	3 288
Köpingsåklagare	250	229	14
Summa	8 790	4 844	3 577

För erhållande av en utgångspunkt för bedömande av de framtida statsåklagarnas arbetsbörda har vid förevarande utredning införskaffats uppgifter från åklagarna för 3-årsperioden 1924—1926 rörande antalet förundersökningar och åtal, avseende brott, som är i lag belagt med högre straff än fängelse i 6 månader, med undantag av första resan enkel stöld. De inkomna uppgifterna ha emellertid vid verkställd bearbetning befunnits vara till stora delar så bristfälliga, att ledning av dem ej ansetts kunna vinnas för förevarande ändamål.

Bättre ledning för bedömande av statsåklagarnas arbetsbörda än genom uppgifter å antalet *brott* av viss beskaffenhet torde stå att vinna av uppgifter å antalet *mål*, däri åtal utförts för brott, som skulle falla under statsåklagares åtalsplikt. I ett och samma mål kan nämligen åtal utföras för olika brott utan att därigenom vållas någon nämnvärd ökning av åklagarens

[1] Undersökningens resultat återgives i tabell IV i bil. I vid detta betänkande.

utredningsarbete. Å andra sidan kunna i ett mål flera personer vara tilltalade. Ett dylikt mål kommer i allmänhet att bereda åklagaren större besvär än ett mål, däri allenast en person står under åtal. Att härvid få någon rättvis jämförelse är dock knappast möjligt.

Rättsstatistiken utvisar, att antalet vid häradsrätter, rådhusrätter, polisdomstolar och poliskamrar genom slutligt utslag avgjorda mål angående brott eller förseelser mot strafflagen (utom S. L. 11: 15 och 18: 15) eller krigslagen utgjort för hela riket:

år 1923	8 465
» 1924	8 771
» 1925	10 155
» 1926	9 516
Medeltal	*9 227*

Det gäller nu närmast att ur dessa siffror bryta ut de mål, däri åtal skulle komma att föras av statsåklagarna. I sådant syfte har en specialundersökning verkställts för år 1926. Härvid hava bearbetats de till statistiska centralbyrån från domstolarna lämnade uppgifterna till rättsstatistiken (formulär 3 a) rörande genom slutligt utslag avgjorda brottmål, i vilka talan om ansvar förts. Vid denna undersökning hava endast medräknats mål, däri åtal anställts för brott, som är i strafflagen belagt med högre straff än fängelse i 6 månader, dock med undantag för första resan enkel stöld. Under ifrågavarande år har på grund av mul- och klövsjukeepizootien förekommit ett mycket stort antal förseelser mot S. L. 19: 17. Dessa mål, i vilka undantagslöst dömts till allenast böter, hava ej upptagits i beräkningen. Då det är avsett, att statsåklagaren skall hålla sig underrättad om den förberedande undersökningens förlopp i sådana mål, däri någon häktats, hava alla dylika mål medräknats, även om åtal förts enligt specialförfattning eller enligt lagrum i strafflagen, däri stadgats lägre straff än förut angivits.

Siffran för hela riket för de mål, som beräkningen omfattat, uppgår till 2 963 eller i runt tal 3 000. Denna siffra understiger den av processkommissionen beräknade siffran å antalet brott med omkring 900. Rörande den beräknade fördelningen av antalet mål på de olika statsåklagardistrikten lämnas redogörelse i det följande.

Vid beräkningen av antalet statsåklagarmål har, såsom förut nämnts, hänsyn icke tagits till huruvida en eller flera personer varit i målet tilltalade. Tillämpar man i förevarande fall den allmänna relation, som statistiken utvisar, mellan antalet brottmål (med undantag av mål enligt S. L. 11: 15 och 18: 15 samt specialförfattning) och antalet tilltalade, kan siffran 3 000 höjas med cirka 20 % till omkring 3 600, vilket alltså generellt räknat skulle angiva antalet personer, mot vilka statsåklagare skulle haft att utföra åtal.

I beräkningen ingå — såsom tidigare påpekats — icke de mål, däri åtal förts enligt specialförfattning, såvida ej den tilltalade varit i målet häktad.

Det är emellertid givet, att statsåklagaren i en del fall torde få taga befattning med förundersökning och eventuellt även med utförandet av åtal i dylika mål, även om häktning icke ägt rum. Så lärer särskilt bli förhållandet med svårare förseelser mot rusdrycks- och brännvinstillverkningsförordningarna.

Även beträffande sådana brott, där åtalsplikten i första hand vilar på underåklagaren, kommer statsåklagaren att i svårare fall få personligen ingripa i utredningen och möjligen även sedermera utföra åtalet. Bland förseelser mot specialförfattningar kommer härvid särskilt i betraktande svårare förseelser mot motorfordonsförordningen.

På grund av den talrika förekomsten av tjuvnadsbrott och då dessa ofta vore av enkel beskaffenhet har processkommissionen (del I sid. 187) föreslagit, att åtal för första resan enkel stöld skulle i princip handhavas av underåklagare. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej i syfte att ytterligare lätta statsåklagarnas arbetsbörda en överflyttning till underåklagaren kunde ske även av vissa andra brottskategorier enligt 20 kapitlet strafflagen.

De förut angivna siffrorna till belysning av statsåklagarens arbetsbörda ha avseende endast på det fall, där den förberedande undersökningen leder till åtal. Emellertid förekommer det givetvis ej sällan, att en verkställd förundersökning icke lagt sådana omständigheter i dagen, att åtal mot viss person kan anställas. Även i ett dylikt fall kan statsåklagaren, där brottet varit av beskaffenhet att tillhöra området för hans åtalsplikt, ha nedlagt ett betydande arbete på utredningen. Med ledning av vissa från åklagarmyndigheterna införskaffade upplysningar har beräknats, att i genomsnitt av 3 förundersökningar allenast 2 leda till åtal, d. v. s. att på varje åtal belöper 1·5 förundersökning. Det sammanlagda årliga antalet förundersökningar, skulle alltså, om statsåklagarmålen beräknas till omkring 3 000, uppgå till i runt tal 4 500.

Det möter givetvis stora svårigheter att ens approximativt beräkna den arbetsbörda, som kan läggas på envar av de olika statsåklagarna. Till en del komma härvid att inverka faktorer, som direkt sammanhänga med distriktsindelningen. I stora distrikt med dåliga kommunikationer — särskilt i Norrland — lärer man få räkna med en mindre arbetsprestation, uttryckt i visst antal handlagda åtal, än t. ex. i södra och mellersta Sverige, där distrikten bli mera begränsade och kommunikationerna äro gynnsammare. Vid arbetsbördans beräkning bör också hänsyn tagas till antalet underlydande åklagare, med vilka statsåklagaren har att samarbeta. Ju större detta är, desto mera kan han förväntas bli upptagen med att lämna dessa åklagare handledning och råd vid fullgörande av deras arbete. Hänsyn bör också tagas till det antal tingsställen vid lagmansrätterna, som faller inom distriktet. Såsom förut nämnts, bör statsåklagaren nämligen städse personligen utföra åtalet vid huvudförhandlingen. Slutligen måste jämväl

beaktas, att statsåklagarens tid i ej oväsentlig omfattning kan komma att tagas i anspråk för konferenser med vederbörande åklagare i hovrätterna, närmast advokatfiskalen, beträffande mål, vilka fullföljas till hovrätten. Att fastställa en siffermässig genomsnittsprestation per statsåklagare i fråga om handlagda åtal och därefter bestämma antalet åklagare i varje distrikt lärer med hänsyn till det anförda ej vara möjligt. I stället torde det bli nödvändigt att bedöma varje distrikt för sig.

Vid bedömande ur förevarande synpunkt av siffrorna angående det beräknade antalet statsåklagarmål, bör också beaktas den inverkan på arbetsbördan, som det nya institutet strafföreläggande kan erhålla. Då enligt processkommissionens förslag dylikt föreläggande skall kunna ifrågakomma för brott, därest i strafflatituden ej ingår svårare straff än fängelse, kommer givetvis även för en del brott, som statsåklagaren har att beivra, strafföreläggande att kunna tillämpas. Det högsta straff, som i dylikt fall får bestämmas, är 500 kronors böter.

En viss ledning i fråga om storleken av den arbetsbörda, som kan åläggas statsåklagarna, kan erhållas av den erfarenhet, som man i Stockholm vunnit beträffande polisassessorerna. Den ene av dem har att, veckovis räknat, utföra åtal under 3 dagar i rätten och den andre under 2 dagar. Den senare biträder därjämte tredje polisintendenten vid kontrolläsning av rapporter och deltager i större omfattning än den förre i förundersökningarna. Till jämförelse må nämnas, att stadsfiskalerna ha vardera fem tjänstgöringsdagar i rätten per vecka.

I det följande kommer redogörelse att lämnas för de särskilda statsåklagardistrikten, i samband varmed jämväl en beräkning av behovet av arbetskrafter skall ske. Därvid komma distriktsvis att angivas siffrorna *dels* för antalet statsåklagar*brott* enligt processkommissionens utredning, *dels ock* för antalet *mål*, däri statsåklagare skulle ha att utföra åtal, varvid begagnas resultatet av den i det föregående omförmälda specialundersökningen. Den förra utredningen betecknas i det följande med bokstaven *A* och den senare med *B*. Då fördelningen av antalet brott på de olika domsagorna ej skett enligt A-utredningen, har i de fall, där den föreslagna distriktsindelningen icke sammanfaller med länen, ej kunnat undvikas, att vissa ojämnheter uppkommit, som försvåra jämförelsen mellan de båda utredningarna.

* * *

Rikets indelning i statsåklagardistrikt.

1. *Mälardalens distrikt.* Då statsåklagarna för Stockholms stad och Stockholms län båda skulle ha kansliort i Stockholm, torde vara lämpligt att sammanföra dem till en enhetlig organisation. Med hänsyn till järnvägsförbindelserna torde till samma distrikt kunna hänföras även den

södra domsagan i Uppsala län. Den nordliga delen av länet synes lämpligen kunna förenas med Gävle distrikt[1]. Det torde därjämte böra tagas under övervägande, om ej med Stockholms-distriktet bör sammanföras även Södermanlands län och Västmanlands län med undantag av länets västra domsaga jämte Köping och Arboga, vilka områden lämpligen kunna tilläggas Örebro distrikt. Om båda länen förses med egen statsåklagare, lärer ej kunna undvikas, att arbetsbelastningen blir rätt begränsad och därmed även ojämn. I varje fall torde för vart och ett av ifrågavarande län ej kunna beräknas mer än en statsåklagare, en organisationsform, som, enligt vad ovan anförts, helst bör undvikas. Å andra sidan är att märka, att tågförbindelserna mellan Stockholm och ifrågavarande båda län äro av den beskaffenhet, att någon nämnvärd olägenhet av åklagarkansliets placering i huvudstaden ej torde behöva befaras[2]. Därtill kommer, att det givetvis är en fördel att i Stockholm ha en rätt manstark kår av kvalificerade åklagare. Därmed möjliggöres en önskvärd specialisering bland dem på olika brottstyper.

Vid utredningarna A och B har antalet brott, resp. mål, som skulle falla inom området för statsåklagares åtalsplikt, beräknats uppgå till följande:

	A	B
Stockholms stad	661	539
» län	163	119
Del av Uppsala län	[3]	[4] 11
Södermanlands »	109	60
Del av Västmanlands län	[5]	66
		795

Folkmängd: 1 061 321.[6]

Landareal: 20 360·6 kvkm.

Antal underåklagare: 54 landsfiskaler, 21 stadsfiskaler, 2 polisassessorer.

Antal tingsställen: 19[7].

Fråga blir närmast om det för förevarande distrikt erforderliga antalet statsåklagare. Processkommissionen torde ha räknat med 4 statsåklagare för

[1] Då enligt häradshövding Schlyters förslag till domsagoindelning Uppsala stad såsom eget tingslag ingår i länets norra domsaga, har vid förevarande indelning räknats med att Uppsala kommer att tillhöra Gävle statsåklagardistrikt. Därest Uppsala vid en framtida domsagoreglering skulle bilda egen domsaga, torde staden böra överflyttas till Mälardalens statsåklagardistrikt.

[2] Så t. ex. kräver resan Stockholm—Västerås, resp. Sala avsevärt kortare tid än en resa från Stockholm till de nordligare delarna av Stockholms län, t. ex. Häverösund. Även förbindelserna med Södermanland äro synnerligen gynnsamma. För resa Stockholm—Eskilstuna åtgår ungefär samma tid som för resa Stockholm—Häverösund eller omkring 3 timmar och resan Stockholm—Nyköping tar med snabbaste lägenhet 1 3/4 timmar.

[3] Siffran för hela Uppsala län är 88.

[4] Avser Enköping samt länets södra domsaga.

[5] Siffran för hela Västmanlands län är 106.

[6] Samtliga folkmängdssiffror och arealsiffror avse invånarantalet i de administrativa områdena vid utgången av år 1925.

[7] Därav 4 i Stockholm.

Stockholms stad samt 1 för vart och ett av Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Skulle ett distrikt komma till stånd av den omfattning, som här ifrågasatts, har antalet statsåklagare ansetts böra bestämmas till 10. Någon närmare fördelning av dessa på de olika lokala områdena har, såsom förut nämnts, ej ansetts böra ske.

2. *Linköpings distrikt.* Detta distrikt torde böra omfatta Östergötlands län samt norra delen av Kalmar län, d. v. s. Tjusts domsaga samt Sevede tingslag ävensom städerna Västervik och Vimmerby. Med hänsyn till kommunikationerna har det nämligen funnits lämpligt att lägga länets norra del under statsåklagaren i Linköping samt den södra delen under statsåklagaren i Växjö.

Beträffande statsåklagarkansliets placering kan givetvis tvekan råda, huruvida detsamma lämpligast bör förläggas till Norrköping eller Linköping. Processkommissionen torde närmast ha räknat med förläggning till Norrköping. Då emellertid förbindelserna med Kalmar län äro gynnsammare från Linköping än från Norrköping samt det kan förväntas, att i en stad av Norrköpings storlek skall finnas en så kvalificerad underåklagare, att åt honom kan anförtros att mera självständigt handlägga åklagarärendena, har statsåklagarkansliet ansetts böra förläggas till Linköping, som också är centralare beläget i förhållande till länets västliga del.

Antalet brott, resp. mål, som skulle tillfalla statsåklagaren i Linköpings distrikt, utgör för

	A	B
Östergötlands län	142	113
Del av Kalmar län	[1]	[2] 21
		134

Folkmängd: 378 995.

Landareal: 13 528·1 kvkm.

Antal underåklagare: 28 landsfiskaler, 9 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 10[3].

Antalet statsåklagare i distriktet torde kunna begränsas till 2.

3. *Jönköpings distrikt* är beräknat att omfatta Jönköpings län samt Skaraborgs län. Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida ej den sydvästligaste av Skaraborgs-domsagorna lämpligare borde förenas med Göteborgs statsåklagardistrikt. Då emellertid någon mera avsevärd skillnad i restid mellan Göteborg och t. ex. Vara samt Jönköping och samma ort ej finnes, har hela länet preliminärt hänförts till Jönköpingsdistriktet. En annan tänkbar överflyttning gäller länets nordligaste del — Vadsbodomsagan. Det kan beträffande denna ifrågasättas, om den ej lämpligare borde förenas

[1] Siffran för hela Kalmar län är 81.

[2] Avser allenast Kalmar läns norra del. På länets södra del belöper ett antal av 60 mål.

[3] Därav 2 i Norrköping.

med Örebro-distriktet. Emellertid ha tillräckliga skäl för en sådan åtgärd ej ansetts föreligga[1].

Antalet brott, resp. mål, som skulle tillhöra statsåklagare att beivra, uppgår inom distriktet till

	A	B
För Jönköpings län	122	74
» Skaraborgs »	66	66
	188	140

Folkmängd: 477 520.
Landareal: 18 691·9 kvkm.
Antal underåklagare: 45 landsfiskaler, 15 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 13.

I distriktet torde komma att erfordras minst 2 statsåklagare.

4. *Växjö distrikt* är avsett att innefatta Kronobergs län samt södra delen av Kalmar län. Det har varit under övervägande att till detta distrikt lägga även östra delen av Blekinge län med Karlskrona och Ronneby. Då emellertid förbindelserna med Kristianstad äro ungefär lika förmånliga som med Växjö, har det funnits lämpligare att låta hela Blekinge län tillhöra Kristianstadsdistriktet.

Antalet brott, resp. mål, som här äro i fråga, utgör:

	A	B
För Kronobergs län	66	42
För del av Kalmar län	[2]	[3] 60
		102

Folkmängd: 320 517.
Landareal: 16 308·9 kvkm.
Antal underåklagare: 32 landsfiskaler, 4 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 10.

Med hänsyn till den förhållandevis betydande utsträckning, som Växjödistriktet skulle erhålla, och då även antalet statsåklagarmål är avsevärt, synes det knappast troligt, att 1 statsåklagare skulle kunna medhinna hela arbetsbördan. Om avseende därjämte fästes vid, att antalet underåklagare är nästan lika stort som i Linköpings distrikt, torde det stå klart, att Växjö distrikt säkerligen kommer att bereda fullt arbete åt 2 statsåklagare.

5. *Gotlands distrikt.* Oaktat den ringa arbetsbörda, som föreligger, måste Gotlands län bilda eget statsåklagardistrikt. Antalet brott, resp. mål, som statsåklagaren skulle ha befattning med, uppgår till allenast 20, resp. 17.

---

[1] De ungefärliga restiderna äro: från Jönköping till Falköping 1½ timmar, till Skövde 2½ timmar, till Skara 3½ timmar, till Lidköping eller Mariestad 4 timmar.

[2] Siffran för hela Kalmar län är 81.

[3] Avser södra delen av Kalmar län. På länets norra del belöpa 21 mål.

Folkmängd: 56 981.

Landareal: 3 117·9 kvkm.

Antal underåklagare: 6 landsfiskaler, 1 stadsfiskal.

Antal tingsställen: 2.

Det torde böra tagas under övervägande, om ej statsåklagarbefattningen i Visby lämpligen kan förenas med underåklagartjänsten i samma stad.

6. *Kristianstads distrikt.* Under detta distrikt skulle läggas Kristianstads län och Blekinge län. Därvid har dock undantag gjorts för de nuvarande båda Åsbodomsagorna ävensom Ängelholms stad. Dessa områden torde lämpligare böra införlivas med Malmö distrikt.

Antalet brott, resp. mål, som statsåklagaren beräknas erhålla, uppgår till:

	A	B
För Blekinge län	75	67
För del av Kristianstads län	[1]	[2] 79
		146

Folkmängd: 327 186.

Landareal: 7 599·6 kvkm.

Antal underåklagare: 31 landsfiskaler, 7 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 9.

Oaktat distriktet såväl i fråga om folkmängd som landareal betydligt understiger de övriga distrikt, i vilka 2 statsåklagare skulle finnas, måste dock, med hänsyn till det avsevärda antalet statsåklagarmål, 2 statsåklagare anses erforderliga i distriktet.

7. *Malmö distrikt.* Förutom Malmöhus län torde detta distrikt böra omfatta den västligaste delen av Kristianstads län, nämligen de nuvarande båda Åsbodomsagorna jämte Ängelholm, samt vidare södra delen av Hallands län eller Hallands södra domsaga jämte Halmstad och Laholm. Det har nämligen icke ansetts lämpligt att ha en särskild statsåklagare för Hallands län. Tåglägenheterna med Göteborg och Malmö erbjuda så snabba förbindelser med dessa båda städer, att det ansetts lämpligare att dela länet mellan Göteborgs och Malmö distrikt.

Beräkningen av arbetsbördan i distriktet enligt förut angivna grunder ger följande siffror:

	A	B
Malmö stad	497	98
Malmöhus län i övrigt		187
Del av Hallands län	[3]	[4] 34
Del av Kristianstads län	[1]	[5] 21
		340

[1] Siffran för hela länet är 136.

[2] Avser länet med undantag för Norra och Södra Åsbo domsaga ävensom Ängelholm.

[3] Siffran för hela Hallands län är 77.

[4] Siffran avser Hallands läns södra del.

[5] Avser de båda Åsbodomsagorna jämte Ängelholm.

Folkmängd: 639 078.

Landareal: 8 479·7 kvkm.

Antal underåklagare: 35 landsfiskaler, 11 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 11 [1].

Beträffande antalet statsåklagare må erinras, att processkommissionen torde räknat med 4 statsåklagare för Malmöhus län samt 1 för vartdera av Kristianstads och Hallands län. Med hänsyn till de anförda siffrorna rörande arbetsbelastningen torde få tagas för givet, att 5 statsåklagare komma att erfordras för Malmödistriktet.

8. *Göteborgs distrikt.* Till detta distrikt bör, såsom förut nämnts, läggas förutom Göteborgs och Bohus län även norra delen av Hallands län, nämligen Hallands läns mellersta och norra domsagor jämte Falkenberg, Varberg och Kungsbacka. Vidare lärer till detta distrikt kunna lämpligen läggas även Älvsborgs län med undantag av Dalsland. Slutligen kan — såsom tidigare antytts — ifrågasättas, huruvida ej jämväl viss del av Skaraborgs län borde överflyttas till detta distrikt. Nedanstående beräkning utgår dock icke från en sådan utvidgning av distriktet.

Beräkningen av arbetsbördan ger vid handen följande siffror:

	A	B
Göteborgs stad	341	226
Göteborgs och Bohus län i övrigt		79
Del av Hallands län	[2]	19
Del av Älvsborgs län	[3]	93
		417

Folkmängd: 774 645.

Landareal: 15 463·6 kvkm.

Antal underåklagare: 46 landsfiskaler, 15 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 18 [4].

Antalet statsåklagare har inom processkommissionen preliminärt beräknats till 3 för Göteborgs och Bohus län, av vilka 1 tänktes stationerad i Uddevalla. För Älvsborgs län har beräknats 1 statsåklagare. Såsom kansliort för honom torde inom processkommissionen ha ifrågasatts Borås.

Arbetsbelastningen i Göteborgs distrikt torde bli av den omfattning, att 6 statsåklagare böra vara i tjänst inom distriktet.

9. *Karlstads distrikt.* Detta distrikt torde böra omfatta förutom Värmlands län även Dalsland. Dettas geografiska läge och naturförhållanden göra nämligen en anknytning till Värmland naturligare än till Göteborgsdistriktet. Därtill kommer, att Dalslands huvudort Åmål, som väl framdeles som hittills kommer att bli därvarande domsagas kansliort, är lättare

[1] Därav 2 i Hälsingborg.

[2] Siffran för hela Hallands län är 77.

[3] Siffran för hela Älvsborgs län är 127.

[4] Därav 2 i Göteborg.

tillgänglig från Karlstad än från Göteborg. I och med att järnvägsleden Arvika—Årjäng blivit utbyggd hava också förbindelserna mellan Karlstad och de inre delarna av Dalsland avsevärt underlättats. Därtill kommer, att arbetsbördan i förevarande distrikt torde få en mera lämplig avvägning, om Dalsland förenas med detta.

	A	B
Värmlands län	103	88
Del av Älvsborgs län	[1]	24
		112

Folkmängd: 326 840.

Landareal: 21 150·9 kvkm.

Antal underåklagare: 30 landsfiskaler, 5 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 12.

Vid genomgång av 1927 års uppgifter till rättsstatistiken har visat sig, att antalet statsåklagarmål för Värmland för nämnda år uppgår till 105. Med hänsyn till antalet statsåklagarmål och den betydande utsträckning distriktet skulle erhålla och då även antalet underåklagare är avsevärt, synas 2 statsåklagare komma att erfordras för distriktet.

10. *Örebro distrikt.* Till detta distrikt har lagts Örebro län samt västra delen av Västmanland, nämligen Västmanlands västra domsaga, enligt 1928 års domsagoreglering innefattande jämväl Snevringe tingslag, ävensom Köping och Arboga.

Arbetsbördan i distriktet har beräknats på följande sätt:

	A	B
Örebro län	98	72
Del av Västmanlands län	[2]	18
		90.

Folkmängd: 278 100.

Landareal: 10 656·6 kvkm.

Antal underåklagare: 21 landsfiskaler, 6 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 8.[3]

Även om antalet statsåklagarmål i Örebro distrikt ej är så stort som i övriga distrikt, för vilka 2 statsåklagare beräknats, har dock — särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att antalet statsåklagare inom varje distrikt ej understiger två — i förevarande kostnadsberäkning upptagits 2 statsåklagare för Örebro distrikt.

11. *Kopparbergs distrikt.* Detta distrikt är avsett att omfatta Kopparbergs län.

Den beräknade arbetsbelastningen utgör:

Enligt beräkningen	A	106 brott
»	B	100 mål.

[1] Siffran för hela Älvsborgs län är 127.

[2] Siffran för hela länet är 106.

[3] Därav 2 i Örebro.

Folkmängd: 253 892.
Landareal: 28 248·4 kvkm.
Antal underåklagare: 31 landsfiskaler, 5 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 11.

Det förhållandevis begränsade antalet statsåklagarmål kunde synas motivera, att statsåklagarnas antal inskränkes till 1. Emellertid bör avseende även fästas vid distriktets mycket stora omfattning och det betydande antalet underåklagare. Då därtill kommer, att enligt det föreliggande förslaget till domsagoindelning distriktet skulle erhålla ej mindre än 11 tingsställen, synes det ofrånkomligt, att 2 statsåklagare anställas inom distriktet.

12. *Gävle distrikt.* Distriktet torde böra omfatta södra delen av Gävleborgs län och, såsom tidigare nämnts, även norra delen av Uppsala län (nuv. Uppsala läns norra domsaga samt Uppsala stad). Då det är avsett att även till Sundsvall förlägga ett statsåklagarkansli, synes med hänsyn till trafikförhållandena lämpligt att överföra Norra Hälsinglands domsaga jämte Enångers tingslag ävensom Västra Hälsinglands domsaga samt Hudiksvall till Sundsvallsdistriktet. Den följande beräkningen utgår från en sådan indelning.

Arbetsbelastningen framgår av följande sammanställning:

	A	B
Del av Gävleborgs län	284 [1]	97 [3]
Del av Uppsala län	[2]	40 [4]
		137.

Folkmängd: 271 330.
Landareal: 11 228·7 kvkm.
Antal underåklagare: 22 landsfiskaler, 3 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 6. [5]

Processkommissionen torde ha räknat med 2 statsåklagare inom Gävleborgs län, av vilka 1 placerad i Gävle och 1 i Hudiksvall. Någon minskning i detta antal lärer ej böra äga rum, då den ändring av distriktsindelningen, som här förordas, ej torde föranleda någon väsentlig ändring i arbetsbelastningen. Skulle vid en framtida indelning Uppsala stad (jfr ovan sid. 192 not 1) komma att tillföras Mälardalens distrikt, lärer med hänsyn till Gävle distrikts stora omfattning knappast någon minskning av antalet statsåklagare kunna äga rum.

13. *Sundsvalls distrikt.* Förutom norra delen av Hälsingland — omfattande nuvarande västra och norra domsagorna jämte Enångers tingslag

[1] Avser även norra delen av Gävleborgs län, som skall tillföras Sundsvallsdistriktet.
[2] Siffran för hela Uppsala län är 88.
[3] De på länets norra del belöpande siffrorna ej medräknade.
[4] Avser Uppsala stad (27 mål) samt länets norra domsaga.
[5] Därav 2 i Gävle.

och Hudiksvall — skulle till distriktet höra Västernorrlands län. Med hänsyn till förbindelserna har dock den nordligaste delen av länet, förslagsvis Själevads och Arnäs domsaga samt Nätra tingslag ävensom Örnsköldsvik, tillagts Umeå statsåklagardistrikt.

Den beräknade arbetsbelastningen belyses av följande siffror:

	A	B
Del av Gävleborgs län	[1]	50
Del av Västernorrlands län	175 [2]	141 [3]
		191.

Folkmängd: 313 692.

Landareal: 27 382·0 kvkm.

Antal underåklagare: 38 landsfiskaler, 4 stadsfiskaler.

Antal tingsställen: 12. [4]

Det må nämnas, att processkommissionen torde ha räknat med 2 statsåklagare i Västernorrlands län. Med hänsyn till det betydande antalet statsåklagarmål och distriktets stora utsträckning lärer statsåklagarnas antal ej böra sättas under 3.

Då distriktet är avsett att omfatta även viss del av Hälsingland, torde till kansliort böra väljas Sundsvall.

14. *Jämtlands distrikt.* Jämtlands län torde lämpligen böra utgöra eget statsåklagardistrikt med kansliort i Östersund. Visserligen är arbetsbelastningen icke synnerligen stor — nämligen enligt A-beräkningen 60 brott och enligt B-beräkningen 57 mål. Med hänsyn bl. a. till distriktets stora omfattning, har det emellertid ansetts önskvärt, att 2 statsåklagare anställas inom distriktet.

Folkmängd: 136 300.

Landareal: 47 690·0 kvkm.

Antal underåklagare: 24 landsfiskaler, 1 stadsfiskal.

Antal tingsställen: 8. [5]

15. *Umeå distrikt.* Detta distrikt skulle omfatta hela Västerbottens län samt norra delen av Västernorrlands län, nämligen nuvarande Själevads och Arnäs domsaga samt Nätra tingslag ävensom staden Örnsköldsvik.

Den beräknade arbetsbelastningen framgår av följande siffror:

	A	B
Västerbottens län	71	87
Del av Västernorrlands län	[6]	24
		111.

[1] Siffran för hela länet är 284.

[2] Siffran avser även länets norra del, som skulle överflyttas till Umeå distrikt.

[3] Uppgiften gäller endast de delar av länet, som skulle ingå i Sundsvalls distrikt. För återstående del av länet beräknas 24 mål.

[4] Därav 2 i Sundsvall.

[5] Därav 2 i Östersund.

[6] Siffran för hela Västernorrlands län är 175.

Folkmängd: 246 225.
Landareal: 62 014·5 kvkm.
Antal underåklagare: 30 landsfiskaler, 3 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 12.

För distriktet torde med säkerhet komma att erfordras 2 statsåklagare. Till kansliort synes Umeå böra utses.

16. *Norrbottens distrikt* är avsett att omfatta Norrbottens län. Arbetsbelastningen är beräknad till 88 brott (A) och 74 mål (B).

Folkmängd: 190 940.
Landareal: 98 660·1 kvkm.
Antal underåklagare: 22 landsfiskaler, 4 stadsfiskaler.
Antal tingsställen: 15.

I distriktet torde 2 statsåklagare erfordras. Kansliort torde böra bliva Luleå.

För vinnande av översikt över distriktsindelningen meddelas här ett i tabellform gjort sammandrag av uppgifterna angående de olika distrikten (se tab. sid. 202—203).

Såsom av tabellen framgår, upptar förevarande förslag 47 statsåklagare. Den beräknade årliga genomsnittsbelastningen för statsåklagare utgör i runt tal:

63 statsåklagarmål,
75 tilltalade,
95 förundersökningar.

Jämfört med det nuvarande antalet landsfogdar kan det antal statsåklagarbefattningar, varmed det här framlagda förslaget räknar, synas väl högt tilltaget. Emellertid må nämnas, att, redan när landsfogdetjänsterna inrättades, tvivelsmål uttalades, huruvida det då beräknade antalet vore tillräckligt. I proposition till 1917 års riksdag (nr 211) angående fögderiförvaltningens omorganisation, där det dock räknades med 27 länspolismästarbefattningar (motsvarande landsfogdetjänsterna), framhöll chefen för civildepartementet, att han räknat med två dylika tjänster endast för de tre nordligaste kustlänen. Det kunde emellertid enligt departementschefens mening förväntas, att även i ett och annat av de sydligare länen snart nog skulle föreligga ett oavvisligt behov av två dylika tjänstemän. Att någon ökning av landsfogdetjänsterna — trots den minskning av deras antal till 24, som beslöts av riksdagen — sedermera icke ifrågasatts, torde ha berott på att landsfogdarna lyckats vinna den erforderliga lättnaden i arbetsbördan genom att skjuta över på landsfiskalerna en del av de åklagaruppgifter, som ursprungligen voro avsedda för landsfogdarna.

Även i 1922 års polisförslag räknades med allenast en landsfogde i varje län. I betänkandet (sid. 202) uttalades emellertid viss tvekan, huruvida det kunde vara möjligt för en landsfogde i synnerhet i de största länen att på

tillfredsställande sätt omhänderhava de uppgifter, som voro avsedda att åläggas honom. Framförallt gällde detta Stockholms, Malmöhus och Västernorrlands län. För vinnande av en rättvis jämförelse mellan beräkningen av arbetskrafterna i det här framlagda förslaget och polisbetänkandet måste beaktas, att väl å ena sidan landsfogdarna enligt sistnämnda betänkande skulle ha något vidsträcktare arbetsuppgifter än de framtida statsåklagarna, i det även polischefskapet var avsett att påläggas dem, men att å andra sidan polisbetänkandet — såsom senare närmare kommer att behandlas — räknade med anställande i samtliga län utom 3 av särskilda länspolisassessorer i nästan lika hög löneställning, som nu är avsedd för de blivande statsåklagarna, och med samma kompetens som dessa. Med inberäknande av assessorerna skulle de juridiskt utbildade arbetskrafterna i hela överåklagarkåren uppgå till 45, d. v. s. 2 befattningshavare mindre än det här beräknade antalet statsåklagare. Därvid är att märka, att Stockholms stad var undantagen från landsfogdarnas tjänstgöringsområde, och att även i vissa andra större städer stadsfiskalerna, av vilka i dessa städer borde krävas högre kompetens, beräknades komma att i ett stort antal fall utföra de åtal, som eljest skulle ankomma på landsfogde.

Jämför man det nuvarande antalet landsfogdar med det föreslagna antalet statsåklagare, måste vidare beaktas, att — förutom olikheten i arbetsuppgifter — den skillnad föreligger, att magistratsstäderna f. n. falla utanför landsfogdarnas tjänstgöringsområde. Då vid rådhusrätterna handlägges ett t. o. m. något större antal brottmål än vid häradsrätterna[1], inses lätt, hurusom en avsevärt större arbetsbelastning är att förvänta för de överordnade åklagarna redan av den anledningen, att de hittillsvarande magistratsstäderna skola läggas inom de blivande statsåklagarnas tjänstgöringsområden. För övrigt må nämnas, att justitiekanslern (Yttranden sid. 138) i sitt yttrande över processkommissionens betänkande uttalat som sin mening, att, därest statsåklagarna, på sätt kommissionen föreslagit, skola sköta jämväl förundersökningen i brottmål, deras antal måste bliva mycket större än kommissionen tänkt sig. Även häradshövdingeföreningen (Yttranden sid. 232) och sedermera lagrådet[2] hava i sina utlåtanden över förslaget uttalat den mening, att det av kommissionen preliminärt beräknade antalet statsåklagare skall visa sig alltför litet.

Frågan om de nuvarande landsfogdetjänsternas indragning kommer att i det följande upptagas till behandling.

* * *

Statsåklagarnas kansli.

Om, såsom i det föregående ifrågasatts, två eller flera statsåklagare finnas inom varje statsåklagardistrikt, torde en av dem böra erhålla ställning såsom *förste statsåklagare* och leda arbetet å kansliet.

Förste statsåklagare.

[1] Antalet mål angående brott eller förseelser mot S. L. (utom S. L. 11: 15 och 18: 15) uppgick 1925 vid häradsrätter till 5 012 och vid rådhusrätter till 5 143. Motsvarande siffror för 1926 voro resp. 4 466 och 5 050.

[2] Utlåtande över processkommissionens betänkande (statens off. utredn. 1928: 19, sid. 42).

1	2	3	4
Statsåklagardistrikt		Antal statsåklagare	Folkmängd
Benämning	Omfattning		
1. Mälardalens	Stockholms stad, Stockholms och Södermanlands län, Uppsala läns södra domsaga med Enköping samt Västmanlands län utom Västmanlands västra domsaga, Snevringe tingslag, Köping och Arboga	10	1 061 321
2. Linköpings	Östergötlands län, Tjusts domsaga, Sevede tingslag, Västervik och Vimmerby	2	378 995
3. Jönköpings	Jönköpings och Skaraborgs län	2	477 520
4. Växjö	Kronobergs län och södra delen av Kalmar län	2	320 517
5. Gotlands	Gotlands län	1	56 981
6. Kristianstads	Blekinge län och Kristianstads län utom Åsbo-domsagorna och Ängelholm	2	327 186
7. Malmö	Malmöhus län, Åsbodomsagorna, Ängelholm, Hallands läns södra domsaga, Halmstad och Laholm	5	639 078
8. Göteborgs	Göteborgs och Bohus län, norra delen av Hallands län och Älvsborgs län utom Dalsland	6	774 645
9. Karlstads	Värmlands län och Dalsland	2	326 840
10. Örebro	Örebro län och västra delen av Västmanlands län	2	278 100
11. Kopparbergs	Kopparbergs län	2	253 892
12. Gävle	Gävleborgs län (med undantag av Norra och Västra Hälsinglands domsagor, Enångers tingslag och Hudiksvall) samt Uppsala läns norra domsaga och Uppsala stad	2	271 330
13. Sundsvalls	Norra delen av Gävleborgs län samt Västernorrlands län utom Själevads och Arnäs domsaga, Nätra tingslag och Örnsköldsvik	3	313 692
14. Jämtlands	Jämtlands län	2	136 300
15. Umeå	Västerbottens län samt norra delen av Västernorrlands län	2	246 225
16. Norrbottens	Norrbottens län	2	190 940
	Summa	47	—

[1] Därtill komma 2 polisassessorer.

statsåklagardistrikt.

5	6	7	8	9	10	11
Landareal i kvkm	Antal tingsställen	Antal underåklagare		Antal statsåklagarmål	Beräknat antal tilltalade	Beräknat antal förundersökningar
		Landsfiskaler	Stadsfiskaler			
20 360·6	19	54	21 [1]	795	954	1 193
13 528·1	10	28	9	134	161	201
18 691·9	13	45	15	140	168	210
16 308·9	10	32	4	102	122	153
3 117·9	2	6	1	17	20	26
7 599·6	9	31	7	146	175	219
8 479·7	11	35	11	340	408	510
15 463·6	18	46	15	417	500	626
21 150·9	12	30	5	112	134	168
10 656·6	8	21	6	90	108	135
28 248·4	11	31	5	100	120	150
11 228·7	6	22	3	137	164	206
27 382·0	12	38	4	191	229	287
47 690·0	8	24	1	57	68	86
62 014·5	12	30	3	111	133	166
98 660·1	15	22	4	74	89	111
—	176	495	114	2 963	3 553	4 447

Biträden.

1922 års polisbetänkande.

I 1922 års betänkande angående polisväsendet upptogs till behandling även frågan, huru kansliförhållandena borde ordnas för de nya landsfogdetjänster, som enligt förslaget skulle tillsättas. Det framhölls i betänkandet, att landsfogdarnas verksamhet komme att till stor del förläggas utom tjänsterummet. Såväl av denna orsak som för att göra det möjligt för landsfogden att på ett tillfredsställande sätt även i större län räcka till för sina åligganden syntes det i allmänhet nödvändigt att giva landsfogdarna ett biträde. Denne tjänsteman, förslagsvis benämnd länspolisassessor, borde ha samma kompetens som landsfogdarna. Han skulle således vara behörig att vid behov vikariera för landsfogden. Dessutom borde landsfogden ha ett skrivbiträde för expeditionsgöromålen och dylikt.

Länspolisassessorstjänster skulle enligt förslaget inrättas i samtliga län med undantag av Uppsala, Kronobergs och Gotlands län. I avseende å tjänsteställning och avlöningsvillkor borde polisassessorerna likställas med länsassessorerna. Vid 1925 års löneregleringför befattningshavare vid länsstyrelserna hava sistnämnda tjänster hänförts till lönegraden B 27. Det må nämnas, att enligt polisbetänkandet landsfogdetjänsterna ansågos böra bli likställda med landssekreterar- och landskamrerartjänsterna, vilka vid den nya löneregleringen hänfördes till lönegraden B 30.

Processkommissionen.

Rörande organisationen av statsåklagarkanslierna har processkommissionen ej gjort något närmare uttalande. Kommissionen (del I sid. 190) framhåller endast, att, då så erfordras, skola hos statsåklagaren kunna anställas biträden, vilka ej böra äga självständigt utöva några av statsåklagarens funktioner utan endast utföra å kansliet förekommande arbeten med uppsättande av protokoll, stämningar och dylikt.

Förutom nu nämnda biträden torde processkommissionen ha räknat med, att även skrivbiträden skulle anställas å statsåklagarexpeditionerna.

Förslag.

De biträdesbefattningar, som enligt processkommissionens förslag skulle inrättas vid statsåklagarnas kanslier, torde varit avsedda att erhålla en annan karaktär än de assessorstjänster, som innefattades i polisutredningens organisationsplan. Länspolisassessorerna skulle närmast vara ett slags biträdande landsfogdar, och ur denna befattningshavargrupp tänktes sannolikt landsfogdetjänsterna komma att rekryteras.

Annorlunda är förhållandet med sekreterarna enligt processkommissionens förslag. Någon befordringsmöjlighet för dem inom den högre åklagarkarriären torde knappast stå till buds, då det torde varit avsett, att statsåklagarna i allmänhet skulle rekryteras ur gruppen av hovrättsutbildade jurister. Ej heller synes en övergång från dessa befattningar till underåklagartjänsterna varit avsedd. I ännu högre grad än i fråga om sekreterartjänsterna vid lagmansrätterna kan det därför befaras, att sekreterarbefattningarna hos statsåklagarna skulle komma att besättas med personer, som sakna utsikt att vinna befordran på domar- och åklagarbanan och därför nödgats begränsa sina anspråk till en dylik sekreterartjänst. Att i

många fall statsåklagarna bleve föga betjänta med att å sina kanslier ha att anlita dylika medhjälpare, faller av sig självt.

Därest — såsom skett i förevarande förslag — statsåklagarnas antal ej så starkt begränsas, som processkommissionen avsett, utan å åklagarkanslierna städse tjänstgöra minst två statsåklagare, torde det biträde, som måste beredas dem, ej behöva äga domarutbildning. En lämplig grupp av tjänstemannaaspiranter, som kan komma i fråga för dessa biträdesbefattningar, synas landsfiskalsaspiranterna utgöra. En viss tids tjänstgöring å statsåklagarkansli torde böra ingå i dessas utbildning. Rekryteras biträdestjänsterna på detta sätt, böra de ej göras till ordinarie utan erhålla karaktär av extra ordinarie befattningar, å vilka innehavaren beräknas stanna under allenast viss begränsad tid, förslagsvis 2 år. Det må nämnas, att enligt gällande föreskrifter angående behörighet till landsfiskalsbefattning (kungörelse den 14 december 1917, nr 904) fordras bl. a. att hava tjänstgjort minst ett år hos länsstyrelse. Under en del av denna tid brukar aspiranten få i uppdrag att lämna landsfogden biträde.

I allmänhet torde allenast 1 dylikt biträde behöva beräknas för varje statsåklagarkansli. I de tre största städerna måste dock flera biträden bli behövliga. Förslagsvis räknas med 5 biträden i Stockholm, 3 i Göteborg och 2 i Malmö. Särskilt för dessa tre städers del torde böra tagas under omprövning lämpligheten av att ordna gemensamt kansli för statsåklagare och underåklagare. Om så sker, kan möjligen räknas med att antalet dylika biträden kan något reduceras. För statsåklagaren i Visby synes något dylikt biträde ej behöva beräknas. Sammanlagda antalet biträden skulle då komma att uppgå till 22.

Skrivbiträden.

Att på förhand fixera ett visst antal *skrivbiträdesbefattningar* för varje statsåklagarexpedition torde ej vara möjligt. Lämpligare synes då vara att för hela riket beräkna ett antal dylika biträden. Dessas fördelning på de olika expeditionerna torde kunna bestämmas av justitiekanslern. Förslagsvis räknas här med tillhopa 20 skrivbiträden.

Lokalfrågan.

Skyldighet att tillhandahålla lokaler åt statsåklagarna bör åligga statsverket. Skulle underåklagarens expedition förläggas till samma lokal som statsåklagarens, bör en skälig reduktion ske i det till vederbörande utgående förvaltningskostnadsbidraget. Lämpligast torde vara, om kanslilokalen kan förläggas till samma byggnad, i vilken lagmansrätten på orten är inrymd. Då det är avsett, att tingshusbyggnadsskyldigheten fortfarande skall vara en kommunal uppgift, bör staten i så fall bära den på åklagarlokalerna belöpande andel i kostnaderna. I de största städerna torde med hänsyn till den mera omfattande personalorganisationen särskilda anordningar bliva erforderliga.

* * *

Underåklagare.

Processkommissionen.

Det har i det föregående redan nämnts, att underåklagarna enligt processkommissionens förslag skulle motsvara de nuvarande lands- och stadsfiskalerna. Beträffande dessa skulle det bestående sambandet mellan polis- och

åklagarväsen bibehållas. Ej heller borde det enligt processkommissionens mening (del I sid. 189) vara uteslutet, att dessa åklagare toges i anspråk för annan verksamhet. Detta borde dock ej få ske i sådan omfattning, att åklagarverksamheten bleve eftersatt. I många distrikt — framhåller processkommissionen vidare — syntes det bliva nödvändigt att åvägabringa betydande lättnader i arbetsbördan. Kommissionen har dock icke ansett sig böra gå in på frågan, huru borde förfaras med de göromål, som sålunda skulle övertagas av andra myndigheter.

Av flera bland de länsstyrelser, som yttrat sig över förslaget, har framhållits, att sistberörda spörsmål borde bli föremål för särskild utredning.

Lättnad i landsfiskalernas arbetsbörda.

Frågan om beredande av lättnad i landsfiskalernas arbetsbörda har upprepade gånger under de senare åren varit föremål för ingående undersökningar. Det må erinras om, att i 1922 års polisutredning (sid. 203 o. f.) bland annat ifrågasattes, att viss förenkling skulle genomföras i landsfiskalernas redovisningar, samt att viss inskränkning skulle ske av handräckningsbesväret i fråga om indrivning av restförda kommunalutskylder. Vidare påyrkades en överflyttning av restindrivningen till de i fögderistäder, köpingar m. fl. samhällen särskilt förordnade utmätningsmännen. Slutligen påpekades, att i samband med reform av taxeringsväsendet landsfiskalerna skulle befrias från dem nu åliggande skyldighet att vara ordförande i taxeringsnämnd.

Samma spörsmål har sedermera upptagits till behandling av 1924 års landsstatslönesakkunniga i deras förslag till lönereglering för landsfogdar och landsfiskaler. Sedan vissa uppgifter införskaffats från länsstyrelserna, verkställde de sakkunniga en ingående utredning av frågan. Bland de uppslag i sådant hänseende, som de sakkunniga förordade, må nämnas, att landsfiskal borde befrias från bestyret med mantalsskrivningarna och taxeringsförrättningarna; utdrag av dagbok i utsökningsmål borde till överexekutor insändas efter var tredje månads förlopp (f. n. varannan månad); betydande förenklingar borde åvägabringas med avseende å indrivningen av oguldna utskylder och böter m. m.

Syftet med landsstatslönesakkunnigas utredning i förevarande hänseende var ej vinnande av lättnad i landsfiskalernas arbetsbörda i och för sig, utan avsikten var att därigenom möjliggöra en omreglering av landsfiskalsdistrikten och en minskning i deras antal. De sakkunniga föreslogo också indragning av 81 landsfiskalsbefattningar, varigenom dessas totalantal skulle nedbringas från 491 till 410.

Någon åtgärd i nu berörda avseende har den av landsstatslönesakkunniga verkställda utredningen tills vidare icke föranlett. Det må nämnas, att i den förordning om taxeringsväsendet, som godkänts av 1928 års riksdag (prop. nr 214, sid. 120), ej upptagits hittillsvarande stadganden om skyldighet för vissa landsstatstjänstemän, bl. a. landsfiskaler, att mottaga uppdrag såsom ordförande eller ledamot i taxeringsnämnd.

Det är givetvis ej möjligt att i samband med förevarande utredning rörande processreformens ekonomiska verkningar upptaga spörsmålet om

ändringar i landsfiskalernas arbetsuppgifter och omreglering av landsfiskalsdistrikten. Frågan härom torde böra lösas i samband med den ifrågasatta löneregleringen för landsfiskalerna. Här må allenast påpekas angelägenheten av att vid en dylik omreglering de av processkommissionen framhållna synpunkterna på frågan vinna beaktande. För statsåklagarna är det helt naturligt av synnerlig vikt, att de ute i orterna ha till sitt förfogande personer, som icke äro till den grad överhopade med administrativa bestyr, att de sakna möjlighet att på ett verksamt sätt biträda statsåklagaren i dennes arbete med utredningarna i brottmål. Emellertid måste redan genom inrättande av statsåklagartjänsterna vinnas en ej oväsentlig avlastning för landsfiskalerna, varigenom dessa få bättre tid att ägna sig åt de utredningsuppdrag, som kunna av statsåklagarna överlämnas till dem. Därtill kommer, att genom den förstärkning fjärdingsmannainstitutionen erhållit i samband med polisreformen och icke minst genom den mera självständiga ställning, som tillagts fjärdingsmännen i avseende å indrivningsärenden, en ej oväsentlig lättnad i arbetsbördan redan måste ha inträtt för landsfiskalerna. För övrigt bör vid bedömande av de framtida underåklagarnas arbetsbörda beaktas, att genom införande av systemet med strafföreläggande en ganska avsevärd arbetsbesparing lärer vara att emotse.

Beredande av statsanställning åt stadsfiskalerna.

Frågan om landsfiskalsdistriktens omreglering blir emellertid i förevarande sammanhang av betydelse även ur en annan synpunkt.

Processkommissionen har icke ifrågasatt, att någon annan ändring skulle ske av åklagartjänsterna i städerna, än att statsåklagarna skulle bli överåklagare jämväl i de nuvarande magistratsstäderna. I vissa av de över kommissionens betänkande avgivna yttrandena har emellertid påyrkats, att stadsfiskalerna skulle beredas statsanställning.

Frågan härom har tidigare varit föremål för utredning.

1904 års riksdag.

Redan vid 1904 års riksdag framfördes denna fråga genom motion i andra kammaren. Därvid framhölls, bland annat, hurusom stadsfiskalen, för att vara fri och självständig i utövningen av sitt åklagarkall, borde befrias från att vara för sin ekonomiska existens beroende av sin omgivning. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som i ärendet avgav utlåtande, fann skäl ingalunda saknas för att till staten, som genom ett av sina organ tillsatte stadsfiskalerna, också överflytta deras avlöning och därigenom undanröja det kanske väsentligaste hindret för dessa tjänstemäns fullt självständiga ställning. Den föreslagna reformen syntes dock icke böra äga rum utan i samband med en reglering av förhållandet mellan landet i dess helhet och städerna med hänsyn till de särskilda förmåner, som vore dessa förunnade, en reglering, som i sin ordning sammanhängde med frågan om en ny domstolsorganisation. Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Denna utskottets hemställan blev av kammaren bifallen.

Framställning 1921 från föreningen Sveriges stadsfiskaler.

Sedermera upptogs frågan i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1921 av vissa av föreningen Sveriges stadsfiskaler utsedda kommitterade. I skrivelsen hemställdes, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag om beredande av statsanställning åt stadsåklagarna i riket. De kommitterade framhöllo i skrivelsen bland annat, att det kunde tagas för givet, att vid en reform av straffprocessen åklagarväsendet i sin helhet bleve övertaget av statsverket.

Justitiekanslern, som i skrivelse den 10 juni 1921 uttalade sin fulla anslutning till framställningens syfte, framhöll bland annat, hurusom stadsfiskalernas ställning blivit ännu mera beroende än förut därigenom, att deras avlöning till stor del utginge i form av dyrtidstillägg, som icke, i likhet med lönen, bestämdes för en längre tid, utan av de kommunala myndigheterna gång efter annan toges under förnyad omprövning, och som helt vore undandragna möjlighet till kontroll från Kungl. Maj:ts sida. Risken av att sålunda vara för sin ekonomiska existens beroende av ett förnyat bedömande måste för stadsfiskalerna ökas av den omständigheten, att deras tjänst i högre grad än de flesta andra vore av natur att kunna ådraga innehavaren antipatier inom lokalt begränsade kretsar.

Nothinska utredningen 1921.

Ärendet överlämnades sedermera till numera generaldirektören Torsten Nothin för att behandlas i samband med frågan rörande städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. I en år 1921 avgiven utredning i frågan yttrades rörande stadsfiskalernas anställningsförhållanden bl. a., att det syntes vara otvivelaktigt, att de stadsfiskalerna åvilande uppgifterna i stort sett icke vore av kommunal art utan hade avseende å ett statligt intresse. Frågan om åklagarväsendets omorganisation syntes dock vara så nära förbunden med en blivande rättegångsreform, att den knappast kunde slutligen lösas annat än i anslutning till denna. Emellertid syntes redan för det dåvarande böra övervägas, huruvida ej, även med bibehållande i övrigt av rådande anordningar, en mera tryggad ekonomisk ställning kunde beredas stadsfiskalerna. Med hänsyn till den befattning, dessa i regel hade med polisgöromålen, kunde frågan möjligen vinna en tillfällig lösning i samband med en reform av polisväsendet.

Polisreformen 1922—1925.

Såsom i det återgivna yttrandet antytts, kom frågan upp till behandling i samband med organisationen av polisväsendet. I det Linnérska betänkandet (sid. 191) yttrades härom bl. a. följande:

»I syfte att stärka åklagarväsendet har det dessutom ansetts nödvändigt att skärpa fordringarna på stadsfiskalernas kompetens och i sammanhang därmed föreslå borttagandet av stadsfiskalsbefattningarna i de minsta städerna. I de största städerna, där de talrikaste och mest invecklade brottmålen förekomma, torde man, enligt vad nyss antytts, icke böra underlåta att kräva juridisk utbildning för stadsfiskalerna. Därigenom kommer i praktiken det arbete, som vilar på åklagarchefen (landsfogden) i ett flertal län, att reduceras. Men den sålunda vunna, högre åklagarkompetensen bör dess-

utom kunna ställas till förfogande för åtal för grövre brott även utanför stadens domkrets i de fall, då den nyssnämnde åklagarchefen anser det påkallat. I sammanhang härmed bör stadsfiskalernas avlöning omhändertagas av statsverket. Då stadsfiskalerna sålunda i avseende å subordination under landsfogden samt ställning i förhållande till övriga åklagar- och polistjänstemän komma att likställas med landsfiskalerna, synes deras tillsättning böra undergå en förändring till likhet med landsfiskalerna.»

Vid detaljbehandlingen av frågan om polisorganisationen i städerna upptogs spörsmålet om stadsfiskalernas ställning till närmare utredning. I betänkandet yttrades härom bl. a. följande:

»Enligt vad som anförts i grundlinjerna bör staten taga hand om åklagarväsendet i städerna. Därest så sker, måste givetvis tillses, att, så vitt möjligt, samtliga de tjänstemän, som få befattning därmed, erhålla full sysselsättning. Under nuvarande förhållanden, då varje stad har sin egen stadsfiskal, har det uppenbarligen icke varit möjligt att överallt avpassa arbetsbördan så, att vederbörande stadsfiskal varit fullt sysselsatt av åklagar- eller åklagar- och polisverksamhet. Att så förhåller sig, ligger i sakens natur och framgår även därav, att på vissa håll med stadsfiskalsbefattningen kunnat förenas befattning såsom stadsfogde, utmätningsman, kronouppbördskassör eller stadskassör. Oriktig avpassning av arbetsbördan i motsatt riktning har däremot lättare kunnat undvikas, särskilt på grund av möjligheten att vid behov ändra arbetsfördelningen emellan stadsfiskalen och det övriga polisbefälet.

För nyss angivna syfte har man framför allt att undersöka, i vad mån en indragning av stadsfiskalstjänster kan ske. Dessutom bör beträffande de städer, i vilka stadsfiskalen nu icke har någon befattning med polisväsendet, undersökas, huruvida icke stadsfiskalen lämpligen bör vara polischef.

Vad beträffar frågan om en eventuell indragning av stadsfiskalstjänster lärer en dylik indragning kunna ske allenast, i den mån det är möjligt att genom annan eller andra i orten bosatta, kompetenta befattningshavare få det arbete utfört, som för närvarande åligger stadsfiskalen. Verksamheten måste övertagas av landsfiskalen — någon annan kan härvid icke komma i fråga — och härför kräves, att landsfiskalen kan övertaga detta arbete utan att nödgas åsidosätta andra honom åliggande plikter.»

I fortsättningen påpekades, hurusom den polisverksamhet, som nu åligger stadsfiskal, icke behövde betunga landsfiskalen med någon stor ny arbetsbörda, om det löpande polisarbetet i huvudsak lades på en överkonstapel, vare sig sådan redan funnes, eller en överkonstapelsbefattning med eller utan indragning av konstapelsbefattning inrättades. Och slutligen erinrades, att landsfiskalens övertagande av befälet över polisstyrkan vore ägnat att underlätta ett användande av densamma i andra delar av landsfiskalsdistriktet. I betänkandet framhölls vidare, att frågan om vilka stadsfiskalstjänster som vid ett statens övertagande av åklagar- och polisväsendet borde indragas, icke kunde avgöras annat än efter undersökning av förhållandena i varje särskild stad.

I betänkandet yttrades härom följande.

»De avgörande faktorerna torde vara invånarantalet, åklagarverksamhetens omfattning och polispersonalens antal. Av betydelse är jämväl arbetsbördan

i angränsande landsfiskalsdistrikt och landsfiskalens boningsort. Det visar sig emellertid, att i de allra flesta fall, där den omhandlade ändringen kan ifrågasättas, är antingen landsfiskalen redan bosatt i staden eller hans boningsort så närbelägen, att någon svårighet i avseende härå icke lärer uppkomma. I varje fall ankommer det på Konungens befallningshavande att, om behov därav uppstår, förordna om ändrad boningsort för landsfiskalen.

Med hänsyn till befolkningens storlek torde man böra utgå ifrån att städer med 5 000 invånare och däröver såsom regel icke böra sakna egna åklagare. Även om brottsligheten i vissa av dessa städer är relativt låg, måste man i en stad av nämnda storlek alltid räkna med möjligheten av en så hög brottslighet, att särskild åklagare icke kan undvaras.

— —

I samband med statens övertagande av åklagarverksamheten böra stadsfiskalerna i de städer, där de för närvarande äro skilda från befattning med polisväsendet, bliva polischefer. — — — Om nuvarande polismästarbefattningar indragas i vissa städer, torde det åtminstone på sina håll bliva nödvändigt att inrätta nya kommissarietjänster till stadsfiskalernas biträde.

Då staten tager om hand åklagarväsendet i städerna, kunna kompetensfordringarna för åklagarna avpassas efter vad som i statens intresse är önskvärt under jämförelse med åklagarna på landsbygden och efter förhållandena i de olika städerna. Minimifordran på stadsfiskal bör liksom för landsfiskal vara att hava avlagt landsfiskalsexamen.

I de större städerna, där i allmänhet brottsfrekvensen är relativt stor och särskilt antalet grövre brott brukar vara betydande samt där å andra sidan lättare tillgång finnes till kvalificerade försvarsadvokater, är det ur processuell synpunkt behövligt, att åklagargöromålen skötas av befattningshavare med juridisk utbildning. Att på dessa åklagare således komma att ställas högre fordringar, än man under nuvarande organisation kan tillämpa med avseende å underåklagare på landsbygden och i övriga städer, torde endast vara ägnat att underlätta ett framtida fullständigt ordnande av åklagarväsendet i samband med en eventuell straffprocessreform.

Till den grupp av städer, vilka böra äga åklagare med högre utbildning, borde lämpligen föras städer av sådan storlek, att de kunna antagas under alla förhållanden få bilda egen domkrets. Det låter sig emellertid icke göra att med säkerhet fastställa en sådan gräns under processutredningens nuvarande läge. Här har därför såsom en lämplig grund för åtskillnaden valts ett invånarantal av omkring 20 000 eller däröver. Med denna utgångspunkt böra högre kvalificerade åklagare finnas i följande städer: Stockholm, Uppsala, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Karlskrona, Malmö, Lund, Hälsingborg, Göteborg, Borås, Örebro, Västerås och Gävle. Till samma grupp torde även böra hänföras städerna Landskrona, Halmstad och Karlstad på grund av den utveckling de redan nått eller synas stå i begrepp att vinna. Antalet av dessa städer blir således 18.»

De sakkunniga, vilka hösten 1922 verkställde en principiell granskning av polisbetänkandet, gjorde i denna del icke någon anmärkning mot förslaget, men tre ledamöter förordade, att även poliskommissarierna skulle bliva statstjänstemän.

I yttrandena över polisbetänkandet vann förslaget om statsanställning åt stadsfiskalerna understöd från många håll. Emellertid blev detsamma även avstyrkt av en del myndigheter, framförallt med hänsyn till frågans sam-

band med processreformen. Under åberopande av den i många städer bestående kombinationen av stadsfiskalstjänsten med befattningen såsom stadsfogde- eller kronokassör, framhölls från några stadsmyndigheter, att statsanställningen för att medföra en effektiv lättnad för städerna i ekonomiskt avseende borde omfatta även de sistnämnda båda befattningarna eller att åtminstone stadsfiskalen borde tillförbindas att med statstjänsten förena uppdragen såsom stadsfogde eller kronokassör.

1924 års förslag angående polisväsendets omorganisation lämnade i de delar, som här berörts, städernas polisorganisation väsentligen oförändrad. De sakkunniga, som granskade sistnämnda förslag, framställde i sagda delar icke någon anmärkning mot detsamma.

Vid polisreformens framläggande för 1925 års riksdag (prop. nr 58) yttrade chefen för socialdepartementet i förevarande fråga bl. a. följande:

»Därest, i enlighet med vad jag tidigare yttrat, en omorganisation av landsfogdeorganisationen nu icke bör ske, följer därav, att anledning saknas att låta magistraternas och stadsstyrelsernas befattning med polisväsendet upphöra. Att lägga ledningen av polisväsendet i städerna i händerna på de nuvarande landsfogdarna torde icke böra ifrågakomma. Av enahanda skäl torde man jämväl böra avstå från ett förstatligande av polismästare-, stadsfiskals- och poliskommissariebefattningarna i städerna. Vad särskilt stadsfiskals- och poliskommissariebefattningarna beträffar, torde det näppeligen låta sig göra att låta statsanställda polismän inordnas i en kommunal organisation. Jag har härvid utgått ifrån att, såsom i det Linnérska förslaget förordades, stadsfiskalerna skola vara på en gång åklagare och polismän. Skulle man åter vilja skilja åklagarväsendet från polisväsendet, förefunnes intet hinder att låta åklagarna bliva statstjänstemän. Men man måste då också se till, att de nya åklagarbefattningarna giva sina innehavare full sysselsättning, något som för närvarande icke skulle bliva fallet i ett stort antal städer. Något utarbetat förslag i sistnämnda riktning föreligger ej heller. Jag ser sålunda icke någon möjlighet att nu upptaga frågan om ett förstatligande av åklagarväsendet i städerna. De framställningar i sådant syfte, som av föreningen Sveriges stadsfiskaler ingivits dels den 13 juni 1921 och dels den 19 juni 1924, måste således alltjämt förbliva obeaktade. Utan betydelse för stadsfiskalerna skulle dock en polisreform icke bliva. Ett genomförande av 1924 års förslag skulle nämligen medföra, att stadsfiskalerna, i den mån de samtidigt äro polismän, skulle få garanti för en tillfredsställande ekonomisk ställning och att, bland annat, pension tillförsäkrades dem. Uppenbart torde vara, att vid bestämmande av de stadsfiskalerna i egenskap av polismän tillkommande förmånerna hänsyn måste tagas till vad de ägde åtnjuta såsom åklagare. Härigenom erhölles en viss statlig kontroll över stadsfiskalernas löner överhuvudtaget.

Till sist vill jag beträffande stadspolisorganisationen anmärka, att om man, såsom i 1924 års förslag skett, icke anser sig kunna tillerkänna städerna något generellt statsbidrag, häri ligger en ytterligare anledning att lämna städernas lokala polisorganisation i möjligaste mån orubbad. Det sist sagda träffar dock givetvis icke förslagen om ett förstatligande av polismästare- stadsfiskals- och poliskommissarietjänsterna i städerna, varigenom med det Linnérska förslagets lönesatser vid genomförd omläggning från städernas till statens budget skulle hava överflyttats, frånsett ålders- och

dyrtidstillägg samt pensioneringskostnad, belopp å i runda tal respektive 135 000, 460 000 och 310 000 kronor. Den totala merbelastningen av statsbudgeten skulle säkerligen hava ej oväsentligt överstigit en miljon kronor.»

Förslag.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har frågan om beredande av statsanställning åt stadsfiskalerna upprepade gånger varit föremål för övervägande, men det har ansetts, att ett slutligt ställningstagande till spörsmålet ej borde ske förrän i samband med rättegångsreformen. Visserligen har processkommissionen icke ifrågasatt, att någon mera genomgripande organisatorisk ändring skulle ske i fråga om de nuvarande underåklagarna, men anledningen härtill torde väl närmast ha varit, att kommissionen icke velat försvåra ett genomförande av processreformen genom att i detta sammanhang draga in jämväl frågan om underåklagarkårens reformering och beredande av statsanställning åt stadsfiskalerna.

Emellertid har denna fråga ett djupare samband, än som i första hand kan synas, med de förvaltningsrättsliga problem, som vid processreformens genomförande måste lösas. Frågan om stadsfiskalernas ställning är nämligen nära förbunden med spörsmålet om kommunalförvaltningens framtida organisation i städerna. Det har, när detta ämne varit under debatt, stundom påpekats, att den nuvarande magistraten utgjorde en statsmaktens representant inom stadsförvaltningen och sålunda inom landskommunerna hade sin motsvarighet i landsfiskalen. En granskning av de administrativa funktioner, som ålagts dessa båda organ, ger också vid handen, att i många fall de åligganden, som enligt lagar och författningar skola på landet fullgöras av landsfiskalen, i städerna påvila magistraten. Då nu på grund av processreformen det hittillsvarande sambandet mellan judiciell och administrativ organisation är avsett att brytas, uppkommer spörsmålet, huruvida ej för städernas del bör skapas en direkt motsvarighet till landsfiskalsinstitutionen. Den lösning av problemet om en statsmaktens representant inom stadskommunen, som här osökt erbjuder sig, är givetvis en förvandling av stadsfiskalerna till statliga befattningshavare.

Därtill kommer, att i samband med rättegångsreformen i varje fall måste åtminstone partiellt ordnas jämväl spörsmålet om statens och städernas inbördes ekonomiska förhållanden. Härvid kunna givetvis även beaktas de ekonomiska förpliktelser, som statsverket i samband med stadsfiskalernas statsanställning övertar. Därmed bortfaller också ett av de skäl, som vid polisreformens genomförande anfördes emot att för det dåvarande upptaga frågan, nämligen den stora belastning, som skulle drabba statsbudgeten, om avlöningen till stadsfiskalerna utan vidare övertoges av statsverket.

Ett annat skäl, som av departementschefen 1925 anfördes emot det Linnérska polisförslaget i här berörda del, lärer vid närmare eftersyn icke visa sig hållbart. Departementschefen framhöll nämligen, att, därest stadsfiskalerna på en gång skulle vara åklagare och polismän, det näppeligen läte sig göra att inordna statsanställda polismän i en kommunal organisa-

tion. Då enligt det Linnérska förslaget stadsfiskalen skulle ha ställning av polischef, begränsar sig spörsmålet närmast därtill, huruvida det kan anses möta hinder att genomföra en organisation, inom vilken chefskapet utövas av en statstjänsteman, medan de underordnade befattningshavarna äro kommunalt anställda. Ett näraliggande exempel härpå erbjuder emellertid landsfiskalens ställning i förhållande till fjärdingsmännen samt polismännen i vissa köpingar. Landsfiskalen är statsanställd polischef, medan de under hans befäl stående polismännen äro polisdistriktens befattningshavare. Ja, man skulle snarast kunna säga, att den kommunala anställningen är mera markerad för fjärdingsmännens del, än vad som är fallet beträffande städernas ordinarie polispersonal. Båda grupperna förordnas visserligen av länsstyrelsen, men därvid är länsstyrelsen vad fjärdingsmännen angår i så måtto bunden av det val, som ägt rum inom polisdistriktet, att en avvikelse därifrån endast får ske, där särskilda skäl så föranleda. Ett likartat exempel på kombination av statlig och kommunal organisation erbjuder också landsfogdens chefsställning gentemot fögderistädernas stadsfiskaler och vissa köpingsåklagare. Landsfogden är ju därjämte, såsom tidigare nämnts, även chef över polispersonal, som anställts för landstingsområde. Jämväl på vissa andra förvaltningsområden förekomma analoga fall. Det må vara nog att erinra om, att t. ex. förste provinsialläkarna äro statsanställda, medan de dem underordnade extra provinsialläkarna samt stads-, köpings- och municipalläkarna äro anställda av landsting, resp. kommuner. Liknande är förhållandet också med länsveterinärerna, å ena sidan, och de av landstingen anställda distriktsveterinärerna, å den andra.

Även om de viktigare brottmålen framdeles komma att förberedas under statsåklagarens medverkan, är det givetvis ur brottmålsrättegångens synpunkt önskvärt, att jämväl underåklagarna äro väl kvalificerade för sin uppgift. Erfarenheten torde nogsamt ha besannat, att det särskilt för de mindre städerna tidvis kan bjuda stora svårigheter att på lämpligt sätt rekrytera stadsfiskalstjänsterna. Genom att staten övertager anställningen av åklagarkåren kan på ett långt effektivare sätt, än f. n. i många fall är möjligt, bli sörjt för, att även de mindre städernas åklagarväsen hålles på en lämplig kompetensnivå. Icke minst betydelsefull är slutligen den ofta anförda synpunkten, att stadsfiskalerna genom att bliva statliga befattningshavare vinna en mera självständig och tryggad ställning. På de skäl, som nu anförts, och i enlighet med av chefen för justitiedepartementet under utredningens lopp lämnat direktiv har vid uppgörande av den kostnadskalkyl, som i det följande meddelas, räknats med, att stadsfiskalerna i samband med processreformen erhålla statsanställning.

Vid ett genomförande av förslaget till ombildning av stadsåklagarbefattningarna till statstjänster, synes det ändamålsenligt att indela städerna i grupper allt efter storleken.

De minsta städerna torde utan vidare kunna införlivas med kringliggande landsfiskalsdistrikt. En sådan anordning har ju på några håll i viss mån

redan kommit till genomförande, i det landsfiskalen i angränsande distrikt förordnats till stadsfiskal. Så är, såsom tidigare nämnts, fallet i Gränna, Mjölby, Simrishamn och Säter.

Ur polisadministrationens synpunkt lärer betänklighet ej behöva möta mot att sålunda kombinera stadsområde med landsbygd. Visserligen måste staden städse utgöra polisdistrikt för sig, då bl. a. grunderna för åtnjutande av statsbidrag äro olika i stad och på land och skilda föreskrifter även gälla för de båda slagen av distrikt i fråga om tillsättning av polispersonal. Emellertid råda redan med nuvarande organisation i vissa delar motsvarande olikheter i ett landsfiskalsdistrikt, däri såsom polisdistrikt ingår köping, som enligt särskild bestämmelse är pliktig att bekosta för köpingen erforderlig polispersonal.

Då landsfiskalsdistriktet, om den här föreslagna organisationen kommer till genomförande, skulle omfatta såväl land som stadsområde torde det vara mindre lämpligt att beteckna polischefen och underåklagaren såsom *lands*fiskal. I anslutning till hävdvunnen titulatur inom åtskilliga andra förvaltningsområden torde befattningshavaren i fråga kunna benämnas *distriktsfiskal.*

Om distriktsfiskalen, såsom här är tänkt, blir polischef i staden, bör tagas under övervägande, om ej — för vinnande av enhetlighet i dennes befogenheter — den rätt att i vissa fall i stad tillsätta och entlediga befattningshavare vid polisväsendet, som jämlikt polislagen § 11 mom. 2 tillkommer polischef i stad, bör överflyttas på länsstyrelsen, en ändring, som för övrigt skulle innebära en återgång till det Linnérska betänkandet i denna del.

Frågan blir nu, huruvida distriktsfiskalen skall i staden övertaga allenast åklagargöromålen, således enbart efterträda stadsfiskalen, eller om han skall inom stadsområdet fullgöra samma funktioner som inom sitt förutvarande landsfiskalsdistrikt och således bl. a. handhava även bestyren såsom underexekutor, d. v. s. vara stadsfogde. Sistnämnda anordning torde vara den ur administrativ synpunkt lämpligaste. En kombination av stadsfogde- och stadsfiskalsbefattningarna är ju, såsom tidigare påpekats, genomförd flerstädes i de smärre städerna, och det vore då, ur städernas synpunkt — såsom ock anfördes i yttrandena över det Linnérska betänkandet — föga vunnet, om enbart åklagartjänsten nu övertoges av distriktsfiskalen, men staden i varje fall bleve tvungen att hålla särskild stadsfogde. Därjämte är att märka, att enhetligheten i förvaltningsorganisationen bleve betänkligt rubbad, om distriktsfiskalen skulle ha en väsentligt olika tjänsteställning och arbetsuppgift inom skilda delar av sitt distrikt. Vid verkställd granskning av uppgifterna till exekutionsstatistiken har också befunnits, att utmätningsmannagöromålen samt befattningen med skatte- och bötesindrivningen äro så begränsade i dessa städer, att några svårigheter med hänsyn till arbetsbördan näppeligen kunna befaras, om jämväl stadsfogdegöromålen åläggas distriktsfiskalen. Staden måste emellertid tillförbindas att ställa erforderlig biträdeshjälp till distriktsfiskalens förfogande. Dylik skyldighet i avseende å polisväsendet åligger redan nu städerna enligt polislagen. Möjligen kan det

bliva erforderligt att göra ett motsvarande lagstadgande i fråga om städernas skyldighet att för stadsfogdegöromålens handhavande bekosta erforderlig biträdespersonal. Redan nu torde exekutionsbiträden för skatte- och bötesindrivningen vara anställda även i de mindre städerna, men det kan på vissa håll därutöver bli nödvändigt att anställa särskild domsverkställare för utförande av exekutiva verkställighetsåtgärder. Även expensutgifterna för stadsfiskals- och stadsfogdebestyren böra i förekommande fall bäras av vederbörande stad.

Det Linnérska förslaget utgick ifrån, att stadsfiskalsbefattningarna i städer med under 5 000 invånare i allmänhet skulle indragas och staden förenas med kringliggande landsfiskalsdistrikt. Med begagnande av utredningsmaterialet från denna undersökning, kompletterat med de uttalanden, som gjordes i de över betänkandet avgivna utlåtandena, ävensom med vissa senare uppgifter, lämnas i det följande länsvis en redogörelse, för med vilka nuvarande landsfiskalsdistrikt städer med under 5 000 invånare lämpligen kunna förenas. Ett uttryckligt omnämnande av det Linnérska indelningsförslaget sker i det följande endast där avvikelse ifrågasättes från nämnda förslag. I övriga delar överensstämmer således förevarande förslag med det Linnérska betänkandet. Där i det följande siffror anföras å antalet brottmål, begagnas den förenklade benämningen »strafflagsmål» såsom beteckning å mål, däri åtalet gällt brott enligt strafflagen utom S. L. 11: 15 och 18: 15, samt beteckningen »bagatellmål» för mål, däri åtal anställts enligt sistnämnda båda lagrum eller enligt specialförfattning. Då här nedan i åtskilliga fall föreslås förening av stad med landsfiskalsdistrikt, där enligt det Linnérska betänkandet särskild stadsfiskal skulle bibehållas, må anmärkas, att nämnda betänkande var grundat på uppgifter om arbetsbelastningen under åren 1918—1920, vilka uppgifter delvis torde hava rönt inflytande av den abnormt uppdrivna kriminaliteten under kristiden.

Stockholms län:

Vaxholm (3 693) [1] torde kunna förenas med Värmdö distrikt (3 919). I det Linnérska betänkandet ifrågasattes, att Vaxholm skulle behålla egen stadsfiskal, varvid bl. a. åberopades det förhållande, att staden vore militär förläggningsort. Sedan numera genom 1925 års försvarsorganisation militärförläggningen i Vaxholm avsevärt reducerats, torde det anförda skälet i huvudsak ha förlorat sin betydelse.

Östhammar (1 026) och Öregrund (1 208) kunna förenas med Frösåkers landsfiskalsdistrikt (13 626) [2]. Vidare bör Sigtuna (857) kunna tilläggas Ärlinghundra distrikt (9 566).

Södermanlands län:

Torshälla (1 869) bör förenas med Västerrekarne distrikt (9 427), och Trosa (828) med Hölebo distrikt (8 486). Beträffande Strängnäs (4 937)

[1] Siffrorna inom parentes avse invånarantalet, för städerna vid 1926 års utgång, och för landsfiskalsdistrikten enligt senaste folkräkning, d. v. s. vid utgången av år 1920.

[2] I nämnda siffra äro resp. städers folkmängd inräknad.

ifrågasattes i det Linnérska betänkandet, att stadsfiskal borde bibehållas. Med hänsyn emellertid till den förhållandevis ringa brottsfrekvensen (i genomsnitt per år 5 strafflagsmål samt 153 bagatellmål) torde betänklighet ej böra möta mot att sammanföra staden med Åkers distrikt (8 330), helst arbetsbelastningen i detta distrikt synes vara förhållandevis ringa [1].

Om, såsom här ifrågasatts, Strängnäs förenas med Åkers distrikt, bör Mariefred (1 397) lämpligen överföras icke, såsom i polisbetänkandet skedde, till detta utan till Selebo distrikt (7 368).

Östergötlands län:

Söderköping (2 804) kan tilläggas Skärkinds distrikt (7 726) och Vadstena (2 978) förenas med Vadstena distrikt (8 838). Beträffande Skänninge (1 743) föreslogs i polisbetänkandet, att staden skulle tilläggas Vifolka distrikt (11 439), vilket även innefattar Mjölby stad (6 124), där landsfiskalen i Vifolka distrikt är såväl stadsfiskal som utmätningsman. Då i yttrande över betänkandet upplysts, att Skänninge helt ligger inom Göstrings distrikt (15 304), torde staden i stället böra förenas med detta distrikt.

Jönköpings län:

Städerna Värnamo (3 923) och Vetlanda (3 399), vilka båda ligga under landsrätt, torde kunna förenas med resp. landsfiskalsdistrikt med samma namn (14 552, resp. 11 093 [2]). Det må nämnas, att ifrågavarande landsfiskaler redan nu äro utmätningsmän i ifrågavarande städer. Gränna (1 193) bör läggas till Vista distrikt (7 223), vars landsfiskal f. n. bekläder stadsfiskalstjänsten i staden.

Kalmar län:

Enligt polisbetänkandet skulle Vimmerby (3 163) behålla egen stadsfiskal. F. n. bekläder denne även stadsfogdetjänsten. Då brottsfrekvensen i staden emellertid icke är synnerligen betydande (i genomsnitt för 1924 och 1925 9 strafflagsmål och 90 bagatellmål) samt landsfiskalen i Södra Vi distrikt (7 646) bor i staden och detta distrikt hör till de minst betungade i riket [3], torde betänklighet ej behöva möta mot stadens införlivande med detta distrikt. Borgholm (1 253) bör förenas med distriktet med samma namn (8 806) [2]. Redan nu är landsfiskalen utmätningsman i staden.

Blekinge län:

Sölvesborg (4 111), där stadsfiskalen f. n. är såväl stadsfogde som kronouppbördskassör, skulle enligt Linnérska betänkandet bibehållas under egen stadsfiskal. Brottsfrekvensen per år är c:a 16 strafflagsmål och 90 bagatellmål. Att för en så ringa arbetsuppgift bibehålla en självständig stadsfiskal

[1] I det Linnérska betänkandet (sid. 203) gjordes en jämförande indexberäkning angående arbetsbelastningen i de olika landsfiskalsdistrikten på grundval av uppgifter, som infordrats från landsfiskalerna. Riksmedeltalet uppgick till 4 444. I Åkers distrikt var indextalet 2 789.

[2] I nämnda siffra är resp. städers folkmängd inräknad.

[3] Indextal 1 326.

torde knappast vara motiverat. Landsfiskalen i Sölvesborgs distrikt (7 419) synes ej heller vara så betungad [1]) att en dylik utvidgning av distriktet skulle stöta på svårigheter.

Kristianstads län:

Som stadsfiskal i Simrishamn (2 468) tjänstgör redan nu landsfiskalen i Järrestads distrikt (11 109), vilken bor i staden och f. n. även uppehåller stadsfogdebefattningen. Något hinder för stadens definitiva förening med distriktet synes ej möta.

Hässleholm (3 262), som saknar egen jurisdiktion, är beläget inom Stoby distrikt (14 222) [2], vars fiskal är utmätningsman i staden. Däremot har staden f. n. egen stadsfiskal. En överflyttning av stadsfiskalsgöromålen till landsfiskalen torde med hänsyn till den stora arbetsbörda, som föreligger [3], ej böra ske utan en överflyttning av vissa socknar till ett angränsande distrikt, vartill förslag redan framlagts av länsstyrelsen [4]. I polisutredningen föreslogs, att Hässleholm skulle ha egen stadsfiskal.

Malmöhus län:

Skanör med Falsterbo (tillhopa 1 155) torde kunna övertagas av landsfiskalen i Vällinge distrikt (11 158).

Hallands län:

Laholm (2 414) och Kungsbacka (1 795) skulle enligt polisbetänkandet förenas med resp. landsfiskalsdistrikt med samma namn (11 125, resp. 9 922). Det må nämnas, att stadsfogdebefattningen i Laholm f. n. uppehålles av landsfiskalen i distriktet. Emellertid yrkades av länsstyrelsen i Hallands län, att Laholm i stället skulle förenas med Skottorps (10 201) och Kungsbacka med Fjärås distrikt (7 014). Den av länsstyrelsen förordade distriktsindelningen torde böra komma till genomförande.

Göteborgs och Bohus län:

Kungälv (2 127) bör sammanslås med Inlands södra distrikt (7 453).

Beträffande Marstrand (1 751) yttrades i polisbetänkandet, att, så länge staden hade egen rådstuvurätt, den med hänsyn till rådande kommunikationer borde bibehålla stadsfiskal. Då detta skäl efter processreformens genomförande bortfaller, bör staden kunna förenas med Inlands södra distrikt (7 453).

Med hänsyn till brottsfrekvensen ansågs i polisbetänkandet stadsfiskalsbefattningarna i Lysekil (4 211) och Strömstad (3 016) ej böra indragas. Av samma anledning har ej heller vid förevarande utredning någon indragning av dessa befattningar ansetts böra äga rum. Det må nämnas, att i Strömstad stadsfiskalen tillika är stadskassör.

[1] Indextal 3 880 (jfr riksmedeltalet 4 444).

[2] I nämnda siffra är även stadens folkmängd inräknad.

[3] Indextal 11 733.

[4] Se 1924 års landsstatslönesakkunnigas betänkande (statens off. utredn. 1925: 23) sid. 98.

Älvsborgs län:

Ulricehamn (3 856) ansågs vid polisutredningen böra behålla stadsfiskal. Brottsfrekvensen i denna stad är emellertid ungefär densamma som t. ex. i Vimmerby. Stadsfiskals- och stadsfogdebefattningarna äro också redan nu förenade på samma hand. Då landsfiskalen i det intill staden gränsande Redvägs distrikt (9 553) har en relativt ringa arbetsbörda [1], synes en sammanslagning med detta distrikt kunna äga rum.

Skaraborgs län:

Staden Hjo (2 772) kan förenas med det likabenämnda distriktet (9 283). För Tidaholms del (4 587), som lyder under landsrätt, föreslog polisutredningen bibehållandet av självständig stadsfiskal. För närvarande är sistnämnda tjänst förenad med utmätningsmannabefattningen i staden. Då Tidaholms landsfiskalsdistrikt (13 950) [2] redan har en arbetsbörda över den normala [3] synes en sammanslagning utan vidare av staden och distriktet ej kunna äga rum.

Värmlands län:

Även för Filipstads del (4 880) föreslog landshövding Linnér bibehållande av stadsfiskal. Då Filipstads landsfiskalsdistrikt (10 839) har en osedvanligt stor arbetsbörda [4] synes en förening av staden med detta distrikt ej böra ske. Stadsfiskalen i Filipstad är tillika stadsfogde och kronokassör.

Örebro län:

Askersund (2 096) bör förenas med Sundbo landsfiskalsdistrikt (10 043) och Nora (2 616) med Nora distrikt (11 118). För Lindesberg (3 076) behölls i polisbetänkandet egen stadsfiskal. Även om brottsfrekvensen knappast i och för sig kan motivera en stadsfiskalsbefattning, lärer dock med hänsyn till omfattningen av Lindes distrikt (14 565) en sammanslagning utan vidare av staden med detta distrikt ej gärna kunna ifrågasättas.

Kopparbergs län:

Säter (2 070) bör förenas med Torsångs landsfiskalsdistrikt (5 606). Stadsfiskals- och stadsfogdebefattningarna i staden äro redan nu förenade; befattningarna innehavas av landsfiskalen i nämnda distrikt. Samma är förhållandet med Hedemora (3 450). Med hänsyn till bl. a. brottsfrekvensen skulle enligt polisförslaget staden behålla egen stadsfiskal. Då emellertid genomsnittssiffran för 3-årsperioden 1923—1925 är så låg som 5 strafflagsmål och 38 bagatellmål, torde arbetsbördan bli alltför ringa förstadsfiskalen. Å andra sidan synes det ej heller görligt att utan vidare förena staden med Hedemora landsfiskalsdistrikt (10 727), där redan nu arbetsbördan är avsevärd [5].

[1] Indextal 2 017.

[2] I nämnda siffra är stadens folkmängd inräknad.

[3] Indextal 5 742.

[4] Indextal 9 992.

[5] Indextal 5 443.

Inom länet finnas också två städer under landsrätt Avesta (4 975) och Ludvika (4 796). Båda städerna ha egen stadsfiskal, som tillika är utmätningsman. Att utan vidare sammanslå dessa städer med Folkärna (15 949) [1], resp. Ludvika (10 111) [1] landsfiskalsdistrikt, torde vara uteslutet, helst arbetsbördan i dessa båda distrikt synes vara avsevärd [2].

Västernorrlands län:

Sollefteå (2 662), som ligger under landsrätt och där landsfiskalen i Sollefteå distrikt är utmätningsman, skulle enligt polisförslaget behålla stadsfiskal, framför allt med hänsyn till att staden var garnisonsort. Någon indragning av de till staden förlagda truppförbanden har icke skett. En närmare undersökning av stadsfiskalens arbetsbörda har emellertid givit vid handen, att åklagargöromålen äro förhållandevis obetydliga. Sålunda ha av stadsfiskalen under åren 1925—1927 anställts i genomsnitt per år 18 åtal i strafflagsmål och 148 åtal i bagatellmål. Staden torde därför böra förenas med Sollefteå landsfiskalsdistrikt (13 345) [1]. Det må nämnas, att i yttrandena över det Linnérska betänkandet av stadsfullmäktige i Sollefteå påyrkades stadsfiskalsbefattningens indragning, varemot stadsstyrelsen uttalade sig för tjänstens bibehållande.

Beträffande Örnsköldsvik (4 720) föreslogs i polisbetänkandet, att staden skulle bibehållas vid egen stadsfiskal. Med hänsyn till att åklagararbetet inom staden ej är synnerligen betydande (i genomsnitt 12 strafflagsmål och 166 bagatellmål om året) torde betänklighet ej böra möta mot att förena staden med Själevads distrikt (9 583) [3].

Västerbottens län:

Skellefteå stad (3 667) bör kunna förenas med Skellefteå södra landsfiskalsdistrikt (11 518). [4]

Norrbottens län:

Piteå stad (3 117) skulle enligt polisförslaget ingå i Piteå södra landsfiskalsdistrikt (10 651). I yttrandena påyrkade länsstyrelsen ävensom magistraten och stadsfullmäktiges majoritet, att staden skulle förenas med Piteå norra landsfiskalsdistrikt (10 621), varemot en minoritet i stadsfullmäktige yrkade bifall till polisförslaget. Med hänsyn till arbetsbördan [5] i båda distrikten torde en förening utan vidare av staden med någotdera distriktet knappast låta sig göra. Härför torde böra krävas en mera genomgripande omreglering av distrikten. Ej heller synes Haparanda (2 615) kunna utan vidare införlivas med Nedertorneå distrikt, [6] vilket ej heller i polisförslaget ifrågasattes.

[1] I siffran ingår stadens folkmängd.

[2] Indextal för Folkärna 8 107.

[3] Indextal 3 246.

[4] Indextal 4 100.

[5] Indextal i södra distriktet 7 516; areal 24·20 kv. nymil; indextal i norra distriktet 8 093 areal 8·06 kv. nymil.

[6] Indextal 7 746.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att av städer med ett invånarantal under 5 000 följande 32[1], därav 8 fögderistäder, kunna utan vidare, eller i varje fall sedan någon mindre omreglering av distrikten skett, förenas med närbeläget landsfiskalsdistrikt, nämligen Vaxholm, Östhammar, Öregrund, Sigtuna, Torshälla, Trosa, Strängnäs, Mariefred, Söderköping, Vadstena, Skänninge, Värnamo, Vetlanda, Gränna, Vimmerby, Borgholm, Sölvesborg, Simrishamn, Hässleholm, Skanör med Falsterbo, Laholm, Kungsbacka, Kungälv, Marstrand, Ulricehamn, Hjo, Askersund, Nora, Säter, Sollefteå, Örnsköldsvik och Skellefteå. Tillhopa representera dessa städer en befolkningssiffra på omkring 80 000.

Däremot ha följande 10 städer i samma befolkningsgrupp ej ansetts kunna utan vidare förenas med kringliggande landsfiskalsdistrikt, nämligen: Lysekil, Strömstad, Tidaholm, Filipstad, Lindesberg, Hedemora, Avesta, Ludvika, Piteå och Haparanda. Den sammanlagda befolkningssiffran i dessa 10 städer, varav 4 äro fögderistäder, uppgår till omkring 39 000.

Det spörsmål, som nu närmast bör behandlas, gäller, vid vilket ungefärliga invånarantal en åtskillnad mellan stadsfiskals- och stadsfogdetjänsterna bör ske, med andra ord vid vilken storleksgräns staden kan anses ge full sysselsättning åt såväl en stadsfiskal som en stadsfogde. Den största stad, där f. n. stadsfiskals- och stadsfogdetjänsterna äro förenade, är Falun med omkring 13 600 invånare. Denna befolkningssiffra är ungefär densamma som 1924 års landstatslönesakkunniga (sid. 66) angåvo som maximigräns under normala förhållanden för landsfiskalsdistrikten. Emellertid torde för städernas del det vara möjligt att genomföra kombinationen av stadsfiskals- och stadsfogdebefattningarna även vid ett betydligt större invånarantal. Här bortfaller nämligen i huvudsak en faktor, som för landsfiskalsdistriktens del spelar en mycket betydande roll, nämligen distriktens ofta avsevärda utsträckning med därav föranledda tidsödande tjänsteresor. I hög grad kommer givetvis möjligheten av en samorganisation av stadsfiskals- och stadsfogdeuppgifterna att bero på det arbetsbiträde, som ställes till förfogande. Särskilt gäller detta stadsfogdebefattningen. Hithörande göromål äro nämligen till avsevärd del av övervägande expeditionell och rutinmässig art. Att denna tjänst, om tillräcklig biträdeshjälp finnes, kan förenas med tidskrävande andra sysslor framgår bäst därav, att stadsfogdetjänsten även i vissa förhållandevis betydande städer, t. ex. Södertälje, förenats med ledamotsbefattning i rådhusrätten, och att i Uppsala stadsfogden tillika är kronouppbördskassör.

Under angivna förutsättningar torde det visa sig görligt och lämpligt att genomföra den antydda kombinationen av stadsfiskals- och stadsfogdebefattningarna i städer med upp till omkring 20 000 invånare. Det kan även hända, att i någon enstaka av de större städerna en dylik tjänsteförening prövas ändamålsenlig, och hinder bör då ej finnas för att densamma genom-

[1] Till jämförelse må nämnas, att enligt Linnérska förslaget (sid. 243) stadsfiskalstjänster i 25 städer skulle indragas.

föres, liksom det å andra sidan kan finnas mindre städer, där på grund av ärendenas mängd vardera tjänsten anses lämna full arbetsbörda. De lokala önskemålen i detta hänseende torde vid frågans fortsatta behandling böra vinna beaktande.

Det Linnérska förslaget utgick ifrån, att i de städer, där självständig stadsfiskalsbefattning ansågs nödvändig, befattningshavarens tjänstgöringsområde skulle vara begränsat till själva staden. Möjligheten av att utvidga hans distrikt med områden från kringliggande landsbygd var ur polisutredningens synpunkt utesluten redan av den anledningen, att stadsfiskalen icke tänktes skola få befattning med andra göromål än dem, som berörde åklagar- och polisverksamheten.

Med den organisation, som förevarande förslag innefattar, blir utgångsläget ett annat. Då det är avsett att skapa överensstämmelse i arbetsuppgifter mellan lands- och stadsfiskal — ett förhållande, som skulle komma till uttryck i den ifrågasatta titelförändringen till distriktsfiskal — finnes intet hinder längre att i de fall, där för vinnande av utfyllnad av arbetsbördan det befinnes lämpligt, utvidga det tjänstgöringsområde, som tilldelas distriktsfiskalen i en stad, att omfatta även viss del av kringliggande landsbygd. Tvärtom måste en dylik anordning ur vissa synpunkter anses önskvärd. Städerna äro ju ofta omgivna av förstadssamhällen belägna utanför stadsområdet, och erfarenheten — särskilt i polishänseende — torde ha givit vid handen olämpligheten av att polisväsendet inom dylika samhällen stått under annan ledning än polisväsendet inom staden. Därtill kommer, att just de kring städerna liggande landsfiskalsdistrikten ofta äro de mest betungade. En lämplig utjämning i arbetsbördan för distriktsfiskalen på landet och distriktsfiskalen i staden kan då vinnas, genom att den senare övertager några närbelägna socknar ur landsbygdsdistriktet. I vissa fall torde en utjämning av arbetsbelastningen även kunna vinnas genom anställande av extra distriktsfiskaler i större distrikt.

Fullständig klarhet om det framdeles behövliga *antalet distriktsfiskaler* lärer ej kunna vinnas med mindre än att ett detaljförslag till rikets indelning i fiskalsdistrikt utarbetas. Det saknas givetvis möjlighet att i detta sammanhang framlägga ett dylikt, utan torde detta få bli beroende på utredning av särskilda sakkunniga. Emellertid lärer man kunna erhålla en ungefärlig siffra på distriktens antal även därförutan.

Först måste då fastställas, vid vilken gräns man generellt kan räkna med, att enbart staden ger distriktsfiskalen full sysselsättning. Man torde därvid kunna utgå ifrån, att stad med över 12 000 invånare i regel bör bilda självständigt fiskalsdistrikt.

Till gruppen av städer med mellan 5 000 och 12 000 invånare höra 39 städer med en befolkning på sammanlagt omkring 300 000 invånare. Om härtill lägges befolkningssiffran i de 10 städer med invånarantal under 5 000, som, enligt vad förut nämnts, icke utan vidare kunna förenas med landsfiskals-

distrikt, eller 39 000, erhålles en summa av 339 000. Delas denna siffra med den genomsnittliga befolkningssiffran per landsfiskalsdistrikt eller 13 à 14 000, erhålles 25, vilket anger det ungefärliga antalet nya distrikt, som skulle erfordras. I avseende å kompetenskraven torde dessa fiskalstjänster kunna jämställas med de nuvarande landsfiskalstjänsterna. Härtill måste läggas de 16[1] distrikt, som skola upprättas i städer med f. o. m. 12 000 och upp till omkring 20 000 invånare. Med hänsyn till att distriktsfiskalen skulle handha stadsfogdegöromålen i dessa städer, torde såsom kompetensvillkor böra krävas domarutbildning.

I de tre största städerna synes underåklagarorganisationen böra ordnas på ett särskilt sätt. Vad närmast Stockholm beträffar, synes lämpligt att anknyta till den nuvarande ordningen med förhörsrotlar. Om dessas ledare, vilka f. n. äro poliskommissarier, få sig ålagt att handha polisutredningen i de enklare målen och i dessa jämväl utföra åklagartalan i lagmansrätten, erhålles en viss likformighet med underåklagarorganisationen på andra håll. Någon annan juridisk utbildning än genomgången högre poliskurs skulle ej behöva krävas. Vid beräkning av det erforderliga antalet dylika underåklagare, å vilka kan överflyttas titeln stadsfiskal, behöver av skäl, som nedan angivas, hänsyn blott tagas till de mål, som f. n. upptagas vid rådhusrätten. Genomsnittssiffran för åren 1923—1925 är för strafflagsmålen 786 och för specialförfattningsmålen 2 975, allt för år räknat. Avräknas härvid ett beräknat antal av omkring 550 statsåklagarmål återstå c:a 3 200 mål, vari underåklagare skulle verkställa utredning och uppträda inför rätta. För denna uppgift torde böra beräknas 4 underåklagare, varigenom på envar skulle belöpa omkring 800 mål för år eller i genomsnitt omkring 3 mål per arbetsdag.

Vad angår de mål, som f. n. handläggas i polisdomstolen, må nämnas, att utredningen i dessa mål nu verkställes ej genom kriminalavdelningen utan genom ordningspolisen i de olika distrikten. Någon ändring härvidlag bör ej ske framdeles. Det övervägande flertalet av polisdomstolens mål kunna beräknas framdeles bli avgjorda genom strafföreläggande. Med ledning av det antal mål, däri fullmakt om erkännande brukar av den tilltalade lämnas åt polisman[2], torde kunna beräknas, att antalet kontradiktoriska mål vid polisdomstolen uppgår till omkring 3 400 för år. Uppgiften att i dessa mål uppträda såsom underåklagare torde liksom hittills böra i tur och ordning åligga kommissarierna vid de olika distriktens poliskontor. Särskild underåklagare för dessa mål behöver alltså ej beräknas.

Om samma organisatoriska anordningar, som här tänkts för Stockholm, komma till genomförande även i Göteborg och Malmö, kan med ledning av statistikens siffror å antalet brottmål beräknas, att i Göteborg skulle erfordras 2 och i Malmö 1 stadsfiskal. Även av dessa skulle allenast fordras högre polisutbildning.

[1] Karlstad, som vid ingången av år 1927 hade ett invånarantal av 20 055 har inräknats i denna grupp.

[2] Hela antalet av i polisdomstolen under åren 1923—1925 avgjorda brottmål uppgick till för år omkring 12 800. Antalet »fullmaktsmål» uppgick 1927 till 9 424.

Polisorganisationen i de nu berörda tre städerna är av den storlek, att särskild chef för polisväsendet även framdeles kommer att erfordras. Någon ändring i den nuvarande polismästarinstitutionen i dessa tre städer bör således ej göras. Särskild administrativ chef för kriminalpolisen i Stockholm och Göteborg torde jämväl böra bibehållas och såsom hittills avlönas av kommunen. I motsats till stadsfiskalerna i de smärre och medelstora städerna skulle således stadsfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö icke innehava någon administrativ chefsställning i förhållande till polispersonalen.

Huruvida i Norrköping och Hälsingborg en särskild administrativ polismästarbefattning även framdeles skall befinnas behövlig, torde böra bliva beroende på prövning av vederbörande kommunala myndigheter. Det må nämnas, att poliskammaren i Norrköping, i vilken polismästaren är ordförande, för närvarande även har judiciella uppgifter, vilka emellertid i samband med processreformen bli överflyttade till lagmansrätten. I Hälsingborg är polismästaren ledamot av magistraten men deltager endast i handläggningen av polisärenden (jfr ovan sid. 69). Med hänsyn till att i Norrköping och Hälsingborg ej finnes någon statsåklagare, bör av stadsfiskalen fordras juridisk kompetens. Bibehålles polismästarbefattningen, bör stadsfiskalen utöva förmanskapet över personalen å kriminalpolisavdelningen. Skulle åter den förra befattningen indragas, bör chefskapet för hela polispersonalen uppdragas åt stadsfiskalen. Liksom i Stockholm bör åklagaruppvaktningen i sådana mål, som nu handläggas av poliskammare eller polisdomstol, kunna fullgöras av någon kommissarie vid polisen. Under angiven förutsättning kan antalet på stadsfiskalen ankommande brottmål beräknas utgöra per år omkring 140 i Norrköping och 300 i Hälsingborg.

Beträffande övriga polismästarstäder, nämligen Gävle, Örebro, Eskilstuna, Uppsala, Karlskrona och Lund, ifrågasattes i 1922 års polisbetänkande, att i några av dessa — utan att dock närmare angavs i vilka — polismästartjänsterna borde indragas och stadsfiskalen göras till polischef. I flertalet av dessa städer är polismästaren tillika ledamot av rådhusrätten, nämligen i Gävle, Uppsala, Eskilstuna, Karlskrona och Lund. I Uppsala och Eskilstuna är polismästaren brottmålsrådman; i Lund är han magistratsrådman. I Eskilstuna och Karlskrona äro polismålen undantagna från rådhusrättens handläggning och avdömas av en särskild poliskammare, däri polismästaren är ordförande.

Såsom härav framgår, är allenast i Örebro polismästaren helt sysselsatt med det administrativa chefskapet över polispersonalen, varjämte han handlägger de ärenden, som jämlikt ordningsstadgan för rikets städer ankomma på poliskammare. I alla övriga dessa städer ha även vissa judiciella funktioner uppdragits åt polismästaren. Då i samband med processreformen dessa överflyttas på lagmansrätterna, torde de återstående arbetsuppgifterna knappast ge befattningshavarna full sysselsättning. Det synes då ur vederbörande stads synpunkt lämpligast, om chefskapet för polispersonalen över-

flyttas till den statsanställde stadsfiskalen, som därvid bör biträdas av en eller flera kommissarier såsom souschefer. På stadsfiskalen bör vidare ligga verkställigheten av polisundersökningar samt utförande av åtal vid lagmansrätten. I enklare ordningsmål o. d. av beskaffenhet att tillhöra polisdomstols handläggning bör åtalet kunna utföras av någon poliskommissarie. I dessa städer, där chefskapet för polisen tänkes ligga å stadsfiskalen, bör av denne krävas juridisk utbildning. Samma organisationsform torde böra genomföras även i städer av ungefär samma storleksgrupp, som för närvarande icke hava polismästare. Dessa städer äro Borås, Jönköping, Linköping och Västerås. Det må nämnas, att enligt det Linnérska betänkandet juridiskt utbildade stadsfiskaler beräknades för 18 städer med ett invånarantal av omkring 20 000 och däröver, varvid till denna grupp även räknades Landskrona, Halmstad och Karlstad.

En *översikt över antalet nya statsavlönade underåklagartjänster*, som skulle erfordras i städerna, lämnas här nedan:

1) *distriktsfiskaler*	i blandade stads- och lantdistrikt	25	
	i stadsdistrikt (med domarutbildning)	[1] 16	41
2) *stadsfiskaler*	med domarutbildning	[2] 12	
	utan »	[3] 7	19
		Summa	60.

* * *

Landsfogdebefattningarnas indragning.

Landsfogdebefattningarna upprättades i samband med fögderiförvaltningens omorganisation på grund av beslut av 1917 års riksdag. De dittillsvarande kronofogdetjänsterna, 117 till antalet, blevo då indragna och kronofogdarnas arbetsuppgifter i vad angår polis- och åklagarväsendet överflyttades på de nyinrättade landsfogdetjänsterna, en i varje län. Kronofogdarnas befattning med kronouppbörden — deras i praktiken måhända mest tidsödande arbetsuppgift — övertogs av postverket och flertalet övriga kronofogdarna åliggande bestyr lades på de förutvarande kronolänsmännen, vilkas titel förändrades till landsfiskal.

Fögderiförvaltningsreformen 1917.

Landsfogden — eller »landsfiskalen» såsom han benämndes i de tidigare förslagen till omorganisation, då någon titelförändring för länsmännens del ännu ej var ifrågasatt — torde från början ha tänkts huvudsakligen böra ägna sig åt polis- och åklagarväsendet. Belysande i sådant avseende äro de uttalanden härom, som gjordes i en den 31 augusti 1916 av vissa sakkunniga avgiven V. P. M. till chefen för civildepartementet, vilken prome-

[1] Dessa städer äro följande: Karlstad, Landskrona, Kalmar, Halmstad, Sundsvall, Mölndal, Trollhättan, Södertälje, Östersund, Uddevalla, Falun, Kristianstad, Trälleborg, Västervik, Nyköping och Kristinehamn.

[2] Därav 10 beräknas tillika vara polischefer. Ifrågavarande 12 städer äro: Norrköping, Hälsingborg, Gävle, Örebro, Borås, Eskilstuna, Uppsala, Jönköping, Linköping, Västerås, Karlskrona och Lund.

[3] Därav 4 i Stockholm, 2 i Göteborg och 1 i Malmö.

moria i huvudsak låg till grund för den senare propositionen i ämnet. De sakkunniga yttrade i promemorian bl. a.:

»Landsfiskalen ersätter, med undantag för vad enligt det föregående lagts på andra, kronofogden och blir i främsta rummet ledande *polischef* inom länet eller sitt distrikt av länet. Han blir i själva verket en rekonstruerad kronofogde med huvuduppgifter på sådana angelägenheter, som hittills i stort sett mest på grund av förhållandenas makt måst av kronofogden lämnas å sido. Det torde, såsom tidigare anmärkts, få anses vara ett rätt grepp att införa denna funktionär inom förvaltningen. Institutionen, sådan den föreslås, kan icke i något avseende sägas prejudicera en blivande rättegångsreform.

Landsfiskalens huvuduppgift blir tvåfaldig, dels såsom polischef dels såsom överåklagare. Naturligtvis är en dylik kombination av polis- och åklagarmakt icke den lyckligaste. Den har emellertid sedan ålder bestått hos oss och kan först i sammanhang med en allmän rättegångsreform bliva ändrad. I varje fall blir med den nu förevarande landsfiskalsinstitutionen åklagar- och polisväsendet på landsbygden avsevärt förbättrat. I sin egenskap av polischef skall landsfiskalen lyda direkt under länsstyrelsen och för länet eller distriktet, om i länet anställdes två landsfiskaler, närmast under länsstyrelsen vara förman för kronolänsmännen samt övrig polisbevakning å landsbygden: fjärdingsmän, polismän av olika slag, jämväl länsdetektiv och ridande polis. Då reservpolisstyrka inkallas — enligt kontrakten med vissa städer — skall han, så framt annorledes ej förordnas, taga ledningen. I alla polisväsendet å landsbygden rörande ärenden äger han göra hänvändelser till länsstyrelsen och har att närmast under länsstyrelsen ansvara för att tillräcklig ordnings- och säkerhetspolis är tillgänglig inom distriktet.

Såsom *överåklagare* för landsbygden har han först att med uppmärksamhet följa och kontrollera länsmännens åklagarverksamhet. Oavlåtligen, i den mån anledning därtill förekommer och omständigheterna det tillåta, skall han vara tillstädes vid häradsrätterna och där söka bilda sig ett säkert omdöme om länsmännens olika förmåga och nit i åklagarkallet samt i förekommande fall med råd och upplysningar biträda dem i denna deras verksamhet.

Men liksom landsfiskalen är oförhindrad och bör i förekommande svårare fall själv omedelbart ingripa såsom polisman, åligger honom ock att personligen, så vitt ske kan, vara åklagare, enkannerligen i sådana mera invecklade mål, där häktad person äger påkalla biträde av juridiskt bildad försvarsadvokat. I sin egenskap av överåklagare torde landsfiskalen ställas närmast under justitiekanslerns inseende.

— —

Vid sidan av dessa sina huvuduppgifter skall, enligt ett utkast till landsfiskalens instruktion, vilket inom departementet utarbetats och redan delgivits länsstyrelserna, denne hava åtskilliga andra bestyr. För övervakande och kontroll över kronolänsmännens allmänna verksamhet skall han förrätta inventering och inspektion å länsmanskontoren. Han skall vara skyldig att enligt förordnande hålla sammanträden med ortsmenigheter, förrätta exekutiva fastighetsauktioner ute i orterna med tillhörande fördelningssammanträden ävensom att biträda länsstyrelsen med kontrollen över länsmännens verksamhet som utmätningsmän. Givetvis bliva nu antydda göromål till dels beroende av, huru upptagen av sina egentliga göromål landsfiskalen blir; särskilt kommer därav att bero, om han i större utsträckning kan betros med hållande av sammanträden med ortsmyndigheter samt exeku-

tiva fastighetsauktioner. En viss ojämnhet härutinnan kommer därför tillväventyrs att råda mellan olika län och med all sannolikhet blir det i några län omöjligt att för dessa förrättningar uteslutande eller företrädesvis påräkna landsfiskalerna. — — — Landsfiskalen skall vidare efter förordnande utföra kronans talan vid domstol i orten, vara kronans ombudsman inom sitt distrikt, och därjämte bör han kunna bliva länsstyrelserna till ovärderligt gagn vid deras maktpåliggande bestyr med mobiliseringsväsendet, den civila försvarsberedskapen och övervakandet av utlänningar m. m.»

Medan, såsom av denna redogörelse framgår, landsfogdens huvudsakliga arbetsuppgift tänktes förlagd inom området för polis- och åklagarväsendet, har utvecklingen i praxis slagit in på en annan väg. Samma utvecklingstendens, som på sin tid gjorde sig gällande för kronofogdarnas del, i det deras arbete mer och mer gled över till det administrativa området, kan också spåras vad angår landsfogdetjänsterna. En förskjutning har skett, så att de mera administrativa arbetsuppgifterna trätt i förgrunden, medan polis- och åklagaruppgifterna trängts undan. Belysande för denna utveckling äro vissa uppgifter angående landsfogdarnas verksamhet, som införskaffades för den Linnérska polisutredningen. Vid framläggande av resultatet härav i 1922 års betänkande gjordes följande uttalande:

1922 års polisbetänkande.

»Av dessa siffror att döma torde det kunna sägas om flertalet av landsfogdarna, att deras befattning med polisväsendet icke är betydande till beskaffenheten och, om man bortser från de rent administrativa ärendena enligt instruktionens § 4, ej heller till antalet. Åtalen för de brott, som det företrädesvis åligger landsfogdarna att beivra, äro i regel få: åtal för övriga brott förekomma alls icke eller endast i mycket obetydlig mängd. Även om man tager i beräkning det i tabellen ingående antalet andra ärenden rörande åklagarväsendet, av vilka åtminstone de viktigaste torde vara remisser från Konungens befallningshavande, och även om man förutsätter, att undersökningarna angående förstnämnda brott i regel äro tidsödande, undgår man knappast det intrycket med avseende å de flesta landsfogdarna, att resultatet av deras arbete, sådant det framträder i dessa uppgifter, icke är av mycket stor vikt för det område, varå uppmärksamheten här framför allt måste riktas, nämligen polis- och åklagarväsendet. Resultatet måste antagas ligga på annat håll, och arbetet synes i varje fall vara betänkligt splittrat. Detta intryck stödes även i viss mån av åtskilliga landsfogdars upplysning, att de förordnats att tjänstgöra såsom ordförande i taxeringsnämnd, varigenom deras tid givetvis under några månader kan antagas hava blivit tagen i anspråk i ganska stor utsträckning för ändamål, som äro helt ovidkommande landsfogdarnas uppgifter enligt instruktionen.

Om landsfogdarna i allmänhet ej hittills kommit att utöva den ledande och livgivande verksamhet inom polis- och åklagarväsendet, som avsågs vid befattningens inrättande, äro orsakerna därtill sannolikt av flera slag. Ett frö till denna utveckling torde hava legat redan i splittringen av landsfogdarnas uppgifter; å ena sidan skulle de vara polismän och åklagare, å den andra rent administrativa tjänstemän, inordnade i länsstyrelserna. Därtill kom, att landsfogdarna i regel rekryterades bland de förutvarande kronofogdarna — det kan i detta sammanhang erinras om att kronofogdarna eljest genom 1917 års omorganisation sattes på indragningsstat och att det därför, i

synnerhet under den förhandenvarande bristen på personer med särskild utbildning för polis- och åklagartjänst, ansågs önskvärt, att de tillgängliga arbetskrafterna kommo till användning. Under dessa förhållanden låg det tydligen nära till hands, om icke personlig läggning förde i annan riktning, att deras verksamhet gled in på områden, som voro mest välbekanta, nämligen de kamerala eller andra administrativa angelägenheter. Tendensen befordrades väl också av den allmänna bristen hos länsstyrelserna på tjänstemän med högre utbildning. Men man bör ej heller förbise de svårigheter, som även den mest energiska och för just polis- och åklagarväsende intresserade landsfogde måste möta därigenom, att den underordnade polis- och åklagarorganisationen inom hans tjänstgöringsområde just genom det sätt, varpå år 1917 fögderiförvaltningen ordnades, blev kännbart försvagad.»

Det Linnérska förslaget till polisreform synes, vad de tilltänkta landsfogdarnas arbetsuppgifter angår, innebära ett försök att knyta an vid den utvecklingslinje, som kan spåras i förarbetena till fögderiförvaltningsreformen, en utveckling, som dock i praxis blivit förkvävd.

I betänkandet yttrades beträffande landsfogdarnas arbetsuppgifter bl. a.:

»Landsfogdarnas uppgifter och deras ställning i organisationen bliva väsentligen andra än nu. I första hand måste de frigöras från andra göromål än dem, som böra tillhöra dem i egenskap av polis- och åklagarchefer för länen. Den i § 11 i gällande landsfogdeinstruktion upptagna förpliktelsen att verkställa inventeringar och undersökningar bör icke vidare åligga landsfogden, liksom ej heller Konungens befallningshavande skall äga att meddela landsfogden sådana förordnanden, som omförmälas i §§ 12—16 i samma instruktion. Härigenom bortfaller landsfogdens nuvarande ställning såsom till hälften tjänsteman hos Konungens befallningshavande. Men väl är han fortfarande underordnad Konungens befallningshavande, på grund av sistnämnda myndighets uppgift att vara länets högsta polis- och åklagarmyndighet.»

Något uttalande om, huru de administrativa arbetsuppgifter, som skulle fråntagas landsfogdarna, framdeles skulle skötas, gjordes icke vid denna utredning.

Från ett stort antal av de länsstyrelser, som yttrade sig över förslaget, gjordes gällande, att det skulle bli svårt för länsstyrelserna att få kompetenta personer att förrätta de funktioner, som nu, utöver polis- och åklagarverksamheten, åvila landsfogdarna. Särskilt framhölls därvid landsfogdarnas uppgift såsom inventeringsförrättare.

Något förslag till reformering av landsfogdeinstitutionen framlades ej i samband med förslaget till polisväsendets omorganisation.

Sedermera har frågan om möjligheten av minskning i landsfogdarnas antal upptagits till behandling av 1924 års landsstatslönesakkunniga i dessas betänkande angående lönereglering för landsfogdar och landsfiskaler. De sakkunniga stannade emellertid vid att icke förorda någon ändring.

Till denna uppfattning anslöt sig jämväl chefen för socialdepartementet vid behandling av frågan om lönereglering för landsfogdarna i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag.

Processkommissionen.

Processkommissionens förslag till reformering av åklagarväsendet innebär, såsom tidigare påpekats, att den uppgift såsom överåklagare, vilken nu tillkommer landsfogden, skall överflyttas till en helt ny typ befattningshavare, de s. k. statsåklagarna, vilkas antal för hela riket i det föregående beräknats till 47. Därmed uppstår frågan, huruvida de uppgifter, som återstå för landsfogdarna, kunna anses tillräckliga för att motivera ett bibehållande av denna befattning med de kompetenskrav och den karaktär densamma nu har.

I denna fråga hava i yttranden över processkommissionens betänkande skilda meningar gjorts gällande. Från några håll (t. ex. länsstyrelserna i Stockholms och Uppsala län) har framhållits, att landsfogdarna även framdeles erfordrades för handhavande av polisledningen och övervakande av landsfiskalerna. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har väl medgivit, att landsfogdens administrativa arbetsuppgifter kunde överflyttas på andra tjänstemän hos länsstyrelserna, men tillika framhållit, att det vore nödvändigt för länsstyrelsen att vid sin sida hava en tjänsteman i auktoritativ ställning, som närmast under länsstyrelsen hade ansvaret för och ledningen av polisväsendet. Det vore uteslutet att dela denna uppgift på flera underordnade.

Emellertid hava även röster höjts för landsfogdetjänsternas indragning. Länsstyrelsen i Jämtlands län yttrar sålunda, att bibehållande av landsfogdarna vid sidan av statsåklagarna säkerligen kunde betecknas såsom överorganisation. Liknande synpunkter ha även gjorts gällande av länsstyrelsen i Gotlands län.

Förslag.

Vad som huvudsakligen kvarstår av de egentliga landsfogdeuppgifterna, sedan befattningen med åklagarväsendet avlyfts, är dels chefskapet för länets polispersonal, dels kontrollen över de under länsstyrelsen sorterande redogörarna. Redan i 1922 års polisbetänkande framhölls emellertid, att befattningen med polisväsendet icke vore betydande till beskaffenheten. Det är väl sant, att genom 1925 års polisreform en viss utökning skett i dessa uppgifter, men den härav föranledda ökningen i arbetsbelastningen torde huvudsakligen ha gjort sig gällande under övergången till den nya organisationen. När alla därmed sammanhängande frågor reglerats, lärer den på landsfogden ankommande handläggningen av polisärenden inskränka sig till vissa administrativa bestyr, såsom frågor rörande förordnande av polisman, ändring i polisinstruktion, yttrande rörande skäligheten av den avlöning, som polisdistrikt anslagit till polisman o. d. Dessa arbetsuppgifter torde även i de större länen ej vara så omfattande eller av så krävande art, att därför skulle behövas en befattningshavare i en landsfogdes ställning. I stället torde dessa uppgifter kunna läggas å någon tjänsteman i länsstyrelsen.

Bland landsfogdens polischefsuppgifter nämnes i instruktionen (§ 5) även skyldighet att, då polisstyrka från flera orter sammandrages — närmast torde avses fall, då oroligheter förekommit — efter länsstyrelsens förord-

nande övertaga chefskapet över ifrågavarande styrka. Det är emellertid självfallet, att tillbud av ifrågavarande slag ytterst sällan förekomma. Under treårsperioden 1918—1920 har i hela riket allenast vid 4 skilda tillfällen landsfogde uppträtt såsom chef för en dylik polisstyrka, och för treårsperioden 1925—1927 var motsvarande siffra 8. Att för sådana enstaka fall hålla en särskild tjänsteman i beredskap i länsstyrelserna lärer knappast vara behövligt. Därest chefskapet i dylik händelse icke anses kunna anförtros landsfiskalen på platsen och saken ej heller är av den allvarliga beskaffenhet, att landshövdingen finner sig föranlåten att själv ingripa på ort och ställe, lärer uppdraget att övertaga ifrågavarande chefskap väl kunna anförtros åt någon lämplig befattningshavare inom länsstyrelsen. Det må i detta sammanhang nämnas, att magistraten i Uppsala i yttrande över det Linnérska betänkandet framkastade tanken att låta polischefskapet närmast under Konungens befallningshavande läggas på polismästaren eller polischefen i länets residensstad.

Större betydelse med hänsyn till arbetsbördan torde böra tillmätas landsfogdens befattning med den ekonomiska kontrollen närmast över landsfiskalerna och vissa andra redogörare. Enligt 11 § i landsfogdeinstruktionen skall landsfogden fullgöra vad i särskild författning är honom ålagt i fråga om inventering av penningar och värdehandlingar såväl hos landsfiskal och magistrat, som utövar utmätningsmans befattning, som ock hos den, som inom visst område är satt att på eget ansvar vara utmätningsman. I sammanhang med sådan förrättning eller oberoende därav skall landsfogden hos envar av landsfiskalerna i länet varje år en gång eller, om Konungens befallningshavande så förordnar, flera gånger verkställa undersökning, huru landsfiskalen förvaltar tjänsten. Vid dylik undersökning skall, förutom inventering av penningar och värdehandlingar, verkställas granskning av dagboken i utsökningsmål med tillhörande verifikationer, övriga dagböcker, kassajournal, bötesliggare, månadsräkning, brevkoncept och postbok ävensom inneliggande, oredovisade restlängder å oguldna krono-, kommunal- och andra utskylder och avgifter. Vidare har landsfogden, om han förordnas därtill av Konungens befallningshavande, att förrätta inventering, när häradsskrivare eller landsfiskal tillträder tjänsten eller häradsskrivare därifrån avgår. Närmare föreskrifter om den egentliga medelskontrollen äro givna i 10 § i kungörelsen den 21 december 1917 (nr 893) angående medelsförvaltningen i länen.

I avseende å medelskontrollen, som gäller ej endast landsfiskaler utan jämväl kronouppbördskassörer i städerna, löper landsfogdens verksamhet i viss mån parallell med den kontroll, som utövas genom riksräkenskapsverket. Enligt 3 § i riksräkenskapsverkets instruktion (1927 nr 280) äger nämligen verket låta verkställa inventering av kassor, värdehandlingar m. m. hos de myndigheter, vilkas räkenskaper granskas inom verket, ävensom hos dem underlydande redogörare, således bl. a. landsfiskalerna. I fråga om omfattningen av denna genom riksräkenskapsverket bedrivna inventeringsverk-

samhet hos landsfiskaler har inhämtats, att under år 1926 inventering förrättats hos 4 och under år 1927 hos 14 landsfiskaler.

Beträffande omfattningen av landsfogdarnas verksamhet med inventeringsförrättningar må nämnas, att enligt införskaffade uppgifter hela antalet sådana redogörare i riket, som i kontrollhänseende äro underordnade landsfogdarna uppgå till 599. I genomsnitt belöper alltså på varje landsfogde 25 redogörare [1]. Antalet hos dessa av landsfogde verkställda inventeringsförrättningar uppgick för hela riket till 577. På varje landsfogde belöpte alltså i genomsnitt 24 inventeringsförrättningar för år. Genomsnittliga antalet förrättningsdagar — oberäknat resedagar — per år uppgick för samtliga landsfogdar till 724 eller i genomsnitt för landsfogde och år till 30. Det må nämnas, att i vissa län varit förordnade särskilda inventeringsförrättare, vilka övertagit vissa av landsfogdens inventeringsförrättningar. I genomsnitt per år ha, räknat för hela landet, för dessa inventeringsförrättningar tagits i anspråk något över 100 förrättningsdagar, resedagar oräknade.

I yttrande den 31 oktober 1925 angående ökad kontroll över landsfiskalernas medelsförvaltning har riksräkenskapsverket framhållit, att de förskingrande landsfiskalerna för döljande av tillgreppen i stor utsträckning använt sig av falsk bokföring. Det hade, yttrar verket, visat sig vara förenat med betydande svårigheter och i vissa avseenden alls icke möjligt att vid inventeringar hos utmätningsmännen och särskilt hos landsfiskalerna erhålla fullständig kännedom om de tjänstemedel, för vilka dessa varit redovisningsskyldiga. För höjande av inventeringarnas effektivitet föreslog riksräkenskapsverket bl. a., att landsfogde eller av länsstyrelse förordnad inventeringsförrättare skulle, där så prövades nödigt, äga erhålla biträde vid förrättningen.

Såsom av det sagda framgår, torde inventeringsförrättningarnas effektivitet till stor del vara beroende på inventeringsförrättarens förfarenhet på det rent bokföringstekniska området. Att hos samtliga länsstyrelser anställa tjänstemän med de härför erforderliga kvalifikationerna lärer näppeligen kunna komma i fråga. Lämpligare synes då att på riksräkenskapsverket helt överflytta denna del av medelskontrollen. Antalet av de hos verket anställda inventeringsförrättarna borde då helt naturligt utökas. Enligt vad som inhämtats, lärer anställande vid verket av fyra ordinarie revisorer i sådant avseende vara tillfyllest.

I deras egenskap av tjänstemän inom länsstyrelserna har i ett flertal län lagts på landsfogdarna även den länsstyrelsen såsom överexekutor åvilande granskningen av landsfiskalernas dagböcker i utsökningsmål. Därest samtliga de med befattningen såsom överexekutor förenade göromålen skulle överflyttas från länsstyrelserna till lagmansrätterna, skulle jämväl nu avsedda granskningsverksamhet framdeles komma att åvila domstolspersonalen. Pro-

[1] Största antalet redogörare, som sortera under landsfogde, finnes i Gävleborgs län, nämligen 40. Lägsta antalet — 7 — förekommer i Gotlands län.

cesskommissionen har i detta avseende uttalat (del I sid. 76), att förmanskapet över underexekutorerna och den därmed förbundna kontrollen över dessa borde kunna anförtros åt lagmansrätten. Emellertid hava i flera av de utlåtanden, som avgivits över förslaget, uttalats starka tvivelsmål, huruvida det kunde anses lämpligt att lägga denna för den egentliga domarverksamheten främmande kontroll på domstolarna. I stället har föreslagits, att kontrollen fortfarande skulle utövas genom länsstyrelserna. En sådan anordning måste emellertid förutsätta, att till länsstyrelserna flyttas jämväl överexekutorskontrollen över utmätningsmännen i de nuvarande magistratsstäderna.

Det ingår givetvis icke i uppgifterna för förevarande utredning att taga ståndpunkt till det nu berörda spörsmålet. Det må härom allenast påpekas, att, även om arbetet med granskningen av utmätningsmännens dagböcker skulle läggas till länsstyrelserna, detta dock icke i och för sig kan motivera bibehållande hos länsstyrelsen av en så kvalificerad arbetskraft som landsfogden. Granskningen av dagböckerna torde vara varken synnerligen tidskrävande eller av beskaffenhet, att en befattningshavare i landsfogdes ställning behöver personligen verkställa densamma. Detaljgranskningen lärer redan nu flerstädes verkställas av landsfogdens biträden, som underställa honom de tveksamma fallen. Enligt införskaffade uppgifter sker också granskningen i 6 län av annan befattningshavare än landsfogden, nämligen i 2 län av länsassessor och i 4 län av länsnotarie. Granskningen beräknas även i de större länen allenast kräva en arbetstid av 14 dagar à 1 månad årligen.

Vad slutligen beträffar de övriga arbetsuppgifter, som av länsstyrelsen kunna åläggas landsfogdarna, t. ex. att hålla sammanträde med menighet [1] eller att utföra kronans talan i rättegångar [2], synas dessa uppgifter — såsom redan nu i ej oväsentligt antal fall lärer ske — kunna anförtros landsfiskalen i orten, såvida för ändamålet ej lämpligare kan begagnas tjänsteman hos länsstyrelsen eller, vad angår utförande av kronans talan i mera invecklade mål, det finnes påkallat att för uppdraget anlita en advokat. Vidkommande ordförandeskapet i taxeringsnämnd må endast nämnas, att detsamma är ett av själva landsfogdetjänsten helt oberoende uppdrag, som utan olägenhet torde kunna anförtros annan person.

---

[1] Enligt införskaffade uppgifter hava under 3-årsperioden 1925—1927 landsfogdarna i genomsnitt för år erhållit tillhopa 34 förordnanden att hålla sammanträde med menighet. På varje landsfogde har alltså, genomsnittligt räknat, fallit 1 1/2 dylikt förordnande om året. I 8 län har under ifrågavarande 3 år intet dylikt förordnande meddelats.

[2] Enligt införskaffade uppgifter har under 3-årsperioden 1925—1927 antalet rättegångstillfällen, då landsfogde enligt § 14 i instruktionen haft att utföra kronans talan, för hela riket räknat, uppgått till i genomsnitt 60 för år. På varje landsfogde belöper alltså 2 1/2 rättegångstillfälle per år. I 5 län har dylikt förordnande under ifrågavarande 3-årsperiod icke meddelats.

Rörande önskvärdheten av landsfogdebefattningarnas indragning kunna givetvis skilda meningar yppas. Frågan äger icke heller det samband med processreformen, att dennas genomförande med nödvändighet skulle betinga en dylik åtgärd. Såsom ett sammanfattande omdöme må här allenast uttalas, att den utredning, som verkställts och vid vilken helt naturligt icke alla på frågan inverkande förhållanden kunnat komma under bedömande, närmast synes bestyrka riktigheten av den uppfattning, som kommit till uttryck i det yttrande över processkommissionens förslag, som avgivits av länsstyrelsen i Jämtlands län, nämligen att ett bibehållande av landsfogdetjänsterna vid sidan av statsåklagarna måste betecknas såsom överorganisation.

II. Åklagarorganisationen vid hovrätt.

Nuvarande organisation.

Enligt gällande rättegångsordning fullföljes åtal från underrätt till hovrätt av samme åklagare, som haft att i underrätten utföra åtalet. Någon begränsning av fullföljdsrätten till hovrätt finnes icke. Ifrågavarande åklagare utför åtalet på eget ansvar i hovrätten. Vissa åtal, nämligen mot vissa högre tjänstemän för ämbetsfel, anhängiggöras omedelbart i hovrätt, där ej i särskilt fall högsta domstolen är första och enda instans. Åtal i dylikt mål i hovrätt utföres i regel av advokatfiskalen vid hovrätten, även där åtalet beslutats av annan myndighet såsom justitiekanslern, justitieombudsmannen eller militieombudsmannen.

Vid var och en av de tre hovrätterna är anställd en advokatfiskal. Denne har till uppgift — förutom att i angivna fall utföra åtal — att i egenskap av kronans ombudsman granska stämpelbeläggningen av handlingar hörande till de s. k. småprotokollen samt att i händelse av felaktig stämpelbeläggning föranstalta om rättelse och eventuellt åtal.

Advokatfiskalerna ha även en del andra uppgifter, t. ex. att avgiva yttrande i till hovrätten hänskjutna ärenden angående återbekommande av vid länsstyrelse eller underrätt erlagd stämpelavgift; att upprätta förteckning å terminer för ting och tingssammanträden i under hovrätten lydande domsagor; att tillse, att renoverade exemplar av underrätternas protokoll och domböcker samt i Svea hovrätt av akterna i vattenmål och vattenböckerna varda inom föreskriven tid insända till hovrätten och efter vederbörlig granskning överlämnade till arkivarien, att låta utskriva och till riksräkenskapsverket översända hovrättens saköreslängd och slutligen att i hovrätten inlämna dit ställda besvär eller andra handlingar, som för sådant ändamål varda honom tillsända av allmän åklagare. Åt advokatfiskalen i Göta hovrätt har, i samband med genomförande av den av 1928 års riksdag beslutade indragningen av arkivarietjänsten, uppdragits handhavande av expensmedel och utbetalande av befattningshavarnas löner.

Processkommissionen.

Med den i regel muntliga och omedelbara förhandlingsform, som enligt processkommissionens förslag skulle vinna tillämpning i hovrätt, låter sig svårligen förena det nuvarande systemet, att åklagaren i underrätt fullföljer och utför åtalet i hovrätt. Processkommissionen har också föreslagit, att vid hovrätterna skulle inrättas en särskild åklagarorganisation med en advokatfiskal såsom chef och ett antal hovrättsfiskaler såsom biträdande åklagare. Advokatfiskalen skulle åligga bl. a. att utöva ledningen av och uppsikten över åklagarväsendet inom hovrättens område.

Förslag.
Advokatfiskaler.

I enlighet med processkommissionens förslag utgår den följande kostnadsberäkningen från, att vid varje hovrätt skall vara anställd 1 advokatfiskal, vilken närmast under justitiekanslern utövar ledningen av och uppsikten över åklagarväsendet inom hovrättens område samt är åklagare vid hovrätt. Med hänsyn till den betydande arbetsbörda, som kan förväntas falla på advokatfiskalen i Svea hovrätt, lärer vid hans sida böra ställas 1 biträdande advokatfiskal med ordinarie anställning. För sistnämnda hovrätt har även räknats med bibehållande av 1 överkrigsfiskal.

Hovrättsfiskaler.

Hovrättsfiskalerna skulle, såsom tidigare är berört, icke erhålla ordinarie anställning. Tjänstgöringen såsom hovrättsfiskal är i stället avsedd att ingå som ett led i befordringsgången. Därjämte skulle hovrättsfiskaler stå till förfogande för förordnande att uppehålla rådmanstjänst i lagmansrätterna. I det föregående har, vid en domsagoindelning enligt den Schlyterska indelningsplanen, antalet dylika befattningar, för vilka skulle krävas fiskalskompetens, beräknats till 52. Någon strängt lokal begränsning de olika hovrättsområdena emellan av hovrättsfiskalernas skyldighet att mottaga förordnanden såsom rådman torde icke böra komma till genomförande. En fiskal, t. ex. i Svea hovrätt, bör sålunda vid behov stå till förfogande för tjänstgöring också inom annat hovrättsområde.

För den följande kostnadskalkylen göres allenast en överslagsberäkning angående det antal hovrättsfiskaler, som kan förväntas bli erforderligt för åklagararbetet inom själva hovrätterna, varvid hänsyn också tages till, att fiskalerna i viss omfattning skola deltaga i stämpelgranskningen. Enligt nuvarande organisation i Svea hovrätt är till tjänstgöring å varje division indelad 1 t. f. fiskal, varjämte 1 biträdande fiskal tjänstgör gemensamt å 2 divisioner. I Svea hovrätt tjänstgöra f. n., förutom 4 referentfiskaler, 8 t. f. fiskaler samt 4 biträdande fiskaler. I Göta hovrätt finnas 10 t. f. fiskaler och i hovrätten över Skåne och Blekinge 2 t. f. fiskaler och 2 biträdande fiskaler. Tillhopa tjänstgöra alltså f. n., referentfiskalerna oberäknade, 26 t. f. och biträdande fiskaler. Då hovrättsdivisionernas antal enligt den nya organisationen kommer att avsevärt ökas, lärer vid en överslagsuppskattning allenast 1 fiskal behöva beräknas för var division, med undantag för avdelningarna för handels- och sjörättsmål, som i allmänhet icke torde komma att handlägga brottmål. Då i det föregående räknats med 26 divisioner vid en organisation med 7 hovrätter, ingår i den följande kostnads-

kalkylen anslag till avlöning av 26 hovrättsfiskaler. Den alternativt ifrågasatta organisationen med 5 hovrätter möjliggör nedbringande av divisionernas antal till 25. Vid genomförande av detta alternativ skulle alltså ifrågavarande anslag kunna i någon mån reduceras.

Icke rättsbildade biträden.

Å var och en av de 7 hovrätternas advokatfiskalsexpeditioner torde böra anställas 1 icke rättsbildat biträde för handhavande av registratorsbestyren. Därjämte bör advokatfiskalen och i Svea hovrätt även biträdande advokatfiskalen ha till sin hjälp 1 biträde.

Hovrättsfiskalernas behov av biträdeshjälp torde kunna fyllas genom att för 2 fiskaler beräknas 1 biträde. Därjämte bör, såsom tidigare är nämnt, ett antal biträden avses för stämpelgranskning. För ändamålet ha beräknats 2 kansliskrivare i Svea hovrätt och 1 kansliskrivare i var och en av de övriga hovrätterna. I de tre minsta hovrätterna torde befattningshavaren i fråga tillika kunna handhava registratorsbestyren.

Här nedan är gjord en sammanställning över antalet icke rättsbildade biträden i olika tjänsteställning.

Befattningshavare	Advokatfiskalsexpeditionerna vid hovrätterna i							Summa
	Stockholm	Jönköping	Malmö	Göteborg	Gävle	Sundsvall	Umeå	
Kansliskrivare	3	2	2	2	1	1	1	12 [1]
Övriga biträden	6	3	3	3	2	2	2	21
	9	5	5	5	3	3	3	33

[1] Därav 7 tillika registratorer.

III. Åklagarorganisationen vid högsta domstolen.

Nuvarande organisation.

En särskild åklagarorganisation vid högsta domstolen finnes f. n. icke. Justitiekanslern fyller emellertid en viss åklagaruppgift vid måls fullföljd till högsta domstolen, i det han efter framställning av den åklagare, som utfört åtalet i hovrätt, har att besluta om målets fullföljande till högsta domstolen. Har den tilltalade i högsta domstolen fullföljt talan, äger dock vederbörande åklagare vid underrätten däröver avgiva förklaring.

Justitiekanslern är Kungl. Maj:ts högste ombudsman och skall i denna egenskap hava tillsyn över att lagar, författningar och instruktioner efterlevas samt att var och en i sitt ämbete fullgör sin skyldighet. Det åligger honom att själv eller genom under honom ställda fiskaler låta föra Kungl. Maj:ts talan i mål, som röra allmän säkerhet eller kronans rätt, samt beivra fel, som av domare och ämbetsmän begås. Justitieombudsmannen och militieombudsmannen äro dock undantagna från justitiekanslerns tillsyn. Vid tillsättande av fiskals- eller landsfogdetjänst — med undantag av fiskals-

sysslor i hovrätterna och kammarkollegiet samt landsfiskalstjänster — har justitiekanslern att avgiva yttrande angående de sökandes skicklighet. Han tillsätter och entledigar stadsfiskaler, dem i Stockholm dock undantagna.

Vidare åligger justitiekanslern, bl. a. *att* utföra eller låta utföra de mål Kungl. Maj:t till honom överlämnar samt de åtal mot ämbetsmän och enskilda, som Kungl. Maj:t finner böra anställas, *att* avgiva underdåniga utlåtanden i mål och ärenden, i vilka Kungl. Maj:t finner lämpligt höra honom, *att* vaka över tryckfrihetens rätta bruk och åtala dem, som förbryta sig däremot, *att* taga viss befattning med tillsättande och entledigande av krigsfiskal, *att*, när någon förordning på grund av ändrade förhållanden kommit ur bruk, inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till rättelse *samt att* granska vissa arbetsredogörelser m. m., som av hovrätter, kollegier och andra myndigheter överlämnas till honom.

Till hjälp för beredande av ärendena och föredragning inför honom har justitiekanslern en byråchef och för förande av diarier m. m. en registrator, varjämte han efter behov kan antaga amanuenser.

Processkommissionen.

Den utbyggnad av åklagarorganisationen i de högre instanserna, som processkommissionen föreslagit, omfattar även åklagarväsendet i högsta domstolen. Justitiekanslern skulle enligt förslaget ha ledningen av och uppsikten över rikets åklagarväsende. Han skulle vara åklagare vid högsta domstolen och därvid åtnjuta biträde av ett antal kanslersråd, som av honom skulle kunna förordnas att utföra åklagartalan i högsta domstolen.

Förslag.

I likhet med processkommissionen utgår förevarande utredning ifrån, att justitiekanslern göres till chef för åklagarväsendet samt till främste åklagare vid högsta domstolen. Det har redan i det föregående nämnts, att uppgiften att biträda justitiekanslern vid utförande av åklagartalan i högsta domstolen lämpligen torde kunna bli en uppgift för yngre jurister, som önska meritera sig för befordran till statsåklagare. För en dylik tjänstgöring torde närmast ifrågakomma hovrätternas assessorer, således domare med ungefär samma utbildning som de nuvarande t. f. revisionssekreterarna. Det torde vara lämpligt, att ifrågavarande åklagare i stället för att erhålla titeln kanslersråd benämnas revisionsfiskaler.

Att nu kunna någorlunda exakt beräkna dessas antal lärer knappast vara möjligt. Såsom vid behandling av högsta domstolens organisation redan nämnts, har man visserligen att å ena sidan räkna med en minskning i fullföljdsfrekvensen med hänsyn till, att allenast rättsfrågan kan bli föremål för högsta domstolens prövning. Å andra sidan har man emellertid att taga i betraktande en faktor, som verkar i motsatt riktning, nämligen det ifrågasatta undanröjandet av de nu stadgade begränsningarna i fullföljdsrätten.

Processkommissionen torde ha räknat med, att till en början 2 kanslersrådstjänster borde inrättas. Då detta antal förefaller väl lågt, har i förevarande kostnadskalkyl räknats med, att minst 3 revisionsfiskaler torde bli

erforderliga. För den händelse behovet skulle visa sig vara större, lärer svårighet ej möta att från hovrätternas assessorskår rekrytera det erforderliga antalet.

Å justitiekanslerns kansli torde böra bibehållas befattningarna såsom byråchef och registrator. Även amanuenser lära för framtiden vara behövliga. Antalet icke rättsbildade biträden synes böra bestämmas till 2.

KAP. IV.

Löneförmåner för befattningshavare inom domstols- och åklagarorganisationerna.

Allmänna synpunkter.

Vid den lönereglering enligt det tidigast för kommunikationsverken antagna lönesystemet, som 1921 genomfördes inom vissa grenar av den civila statsförvaltningen, blevo i ett gemensamt avlöningsreglemente (avlöningsreglementet den 22 juni 1921, nr 451) inordnade, förutom statsdepartementen och vissa administrativa verk, däribland justitiekanslersämbetet, jämväl vissa domstolar, nämligen högsta domstolen och hovrätterna ävensom nedre justitierevisionen. Häradsrätterna lämnades däremot utanför denna lönereglering. Sedermera har emellertid av vissa inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga den 28 februari 1923 avgivits ett betänkande angående lönereglering för befattningshavare i domsagorna (statens off. utredn. 1923 : 27). De sakkunnigas förslag gick ut på, att befattningshavarna i domsagorna väl ej skulle inordnas i det allmänna civila avlöningsreglementet, men att de för den nya löneregleringen grundläggande principerna skulle vinna tillämpning jämväl för nämnda befattningshavare. I sådant syfte framlade de sakkunniga ett förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare i domsagorna.

Vid en av 1926 års riksdag beslutad lönereglering för justitieråden blevo dessas befattningar utbrutna ur det allmänna avlöningsreglementet, och i stället blevo för dem särskilda lönevillkor fastställda.

En motsvarande anordning i fråga om domartjänsterna i hovrätterna föreslogs av vissa sakkunniga, som den 30 oktober 1926 avgåvo betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation m. m. (statens off. utredn. 1926 : 20).[1]

Det ankommer givetvis ej på denna utredning att framlägga några i detalj utformade avlöningsbestämmelser för befattningshavarna i den framtida domstols- och åklagarorganisationen. Emellertid lärer man ej kunna undgå att redan, när det gäller lönebeloppens bestämmande, taga ställning till spörsmålet, huruvida befattningshavarna i fråga framdeles böra inordnas under det allmänna civila avlöningsreglementet eller om ett särskilt avlöningsreglemente bör för dem utarbetas. Anledning torde saknas att ur det allmänna avlöningsreglementet utbryta kanslipersonalen och vaktbetjäningen inom överrätterna, vilka nu lyda under nämnda reglemente. Även

[1] Detta betänkande benämnes i det följande det »Nothinska betänkandet»; jfr ovan not. 5 sid. 142.

de icke rättsbildade biträdena i underrätter och åklagarorganisation torde framdeles böra inordnas under samma reglemente. Däremot torde det vara lämpligt, att för de befattningshavare, som tillhöra själva domarkarriären, utarbetas ett särskilt avlöningsreglemente med en speciell löneplan. Under ett dylikt reglemente skulle hänföras ej endast de, som deltaga i själva den dömande verksamheten, således justitieråd, presidenter och divisionsordförande i hovrätt samt hovrättsråd, assessorer och assessorsaspiranter ävensom lagmän och rådmän för inskrivningsärenden m. m., utan även de, som utan att direkt syssla med domargöromål dock äro eller varit anslutna till befordringsgången på domarbanan, nämligen andre och förste notarie å domsagas kansli, fiskalsaspirant i hovrätt och hovrättsfiskal, revisionssekreterare och revisionsfiskal samt jämväl sluttjänsterna inom åklagarorganisationen, nämligen statsåklagare, advokatfiskaler och biträdande advokatfiskal ävensom justitiekanslern.

I. *Befattningshavare, tillhörande löneplanen för domare m. fl.*

Förslag till löneplan. Ifrågavarande löneplan, för vilken till skillnad från det civila avlöningsreglementets löneplaner valts bokstavsbeteckningen D (Domare), skulle erhålla följande lydelse. (Se sid. 239.)

Justitieråd. Jämlikt beslut av 1926 års riksdag har för justitieråden genomförts ny lönereglering, varvid justitierådens lön höjdes från förutvarande 18 000 kr. till 21 000 kr. Då anledning saknas att i samband med processreformen företaga ändring i den löneställning, som sålunda blivit justitieråden tillerkänd, ha justitierådsbefattningarna överförts till 10:e lönegraden i förberörda löneplan. I likhet med vad f. n. är fallet, torde lönen böra utgå utan avseende å ortsgruppering.

Såsom förut berörts, skall enligt processkommissionens förslag ett av justitieråden vara president i högsta domstolen, varjämte samme befattningshavare skall tjänstgöra såsom ordförande å en av högsta domstolens avdelningar. Denne ledamot av domstolen torde böra intaga en högre löneställning än övriga justitieråd. Genom en inplacering i 11:e lönegraden med avlöning av 24 000 kr. — motsvarande vad f. n. i lön utgår till ledamot av statsrådet — torde åt högsta domstolens president beredas en lämpligt avvägd löneställning. Till det eller de justitieråd, som kunna komma att bestrida ordförandeskapet å annan avdelning i högsta domstolen än den, där presidenten är ordförande, torde ej böra utgå högre avlöning än till övriga justitieråd.

Hovrättspresidenter och justitiekansler. Historik. Avlöning till hovrättspresident utgick förr med något högre belopp än avlöningen till justitieråd. Sålunda blev, när vid 1856—1858 års riksdag en första löneregleringefter mera enhetliga grunder genomfördes för statens ämbetsmän, lönen för hovrättspresident fastställd till 9 000 kr., medan lönen för justitieråd bestämdes till 8 000 kr. Efter det sedermera lönen för justitieråd vid 1874 års riksdag höjts till 10 000 kr., blev emellertid lönen för

Löneplan för sådan ordinarie och icke-ordinarie personal inom domstols- och åklagarorganisationerna, å vilken civila avlöningsreglementet ej äger tillämpning.

Avdelning D.

Befattningshavare	Lönegrad		Ortsgruppp A kr.	B kr.	C kr.	D kr.	E kr.	F kr.	G[1] kr.
Andre notarie	1		—	—	—	—	—	—	2 100
Förste notarie, Fiskalsaspirant	2		—	—	—	—	—	—	2 700
Hovrättsfiskal[2]	3	a	—	—	—	—	—	—	3 900
		b	—	—	—	—	—	—	4 500
Assessorsaspirant[2]	4		—	—	—	—	—	—	6 000
Assessor[2], T. f. revisionssekreterare[3], Revisionsfiskal[4]	5	a	—	—	—	—	—	—	8 100
		b	—	—	—	—	—	—	8 700
		c	—	—	—	—	—	—	9 300
Rådman för inskrivningsärenden m. m., Förste statsåklagare[5] och statsåklagare[6], Biträdande advokatfiskal	6	a	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540
		b	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020
		c	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500
		d	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980
Advokatfiskal, Hovrättsråd[7], Ordinarie revisionssekreterare[8]	7	a	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500
		b	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980
		c	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980	11 220	11 460
		d	10 500	10 740	10 980	11 220	11 460	11 700	11 940
Krigshovrättsrådet i Svea hovrätt, Divisionsordförande[9], Förste lagman och lagman[9]	8		11 580	11 820	12 060	12 300	12 540	12 780	13 020
President i hovrätt, Justitiekansler	9		16 200	16 500	16 800	17 100	17 400	17 700	18 000
President i hovrätt, Justitieråd	10		—	—	—	—	—	—	21 000
President i högsta domstolen	11		—	—	—	—	—	—	24 000

[1] Till befattningshavare, för vilken ortsgruppering ej gäller, utgår lönen med belopp, som angives i denna kolumn.

[2] Lönen utgår med angivna belopp även under tjänstgöring såsom rådman eller såsom vikarie för lagman.

[3] Till t. f. revisionssekreterare utgår utöver lönen enligt löneplanen ett lönetillägg å 900 kr.

[4] Till revisionsfiskal utgår utöver lönen enligt löneplanen ett lönetillägg å 300 kr.

[5] Till förste statsåklagare utgår utöver lönen enligt löneplanen ett lönetillägg å 900 kr.

[6] Avlöningen till statsåklagare i Gotlands län utgår med belopp enligt lönegraden B 27 i den civila löneplanen (1925: 270).

[7] Till hovrättsråd, som tjänstgör såsom vice divisionsordförande utgår utöver lönen enligt löneplanen ett lönetillägg å 900 kr.

[8] Till ordföranden i nedre justitierevisionen utgår utöver lönen enligt löneplanen ett lönetillägg å 2 000 kr.

[9] Till divisionsordförande och förste lagman samt till vissa lagmän utgår utöver lönen enligt löneplanen lönetillägg enligt särskilda grunder. Lönen till förste lagman och lagman utgår städse enligt ortsgrupp G.

hovrättspresident vid den år 1876 genomförda löneregleringen för befattningshavare vid rikets hovrätter fastställd till enahanda belopp eller 10 000 kr. Sedermera blev lönen för justitieråd vid 1907 års riksdag höjd till 13 000 kr. Då därefter vid 1909 års riksdag lönerna för befattningshavare vid rikets hovrätter blevo föremål för förnyad reglering, fastställdes lönen för hovrättspresident till 12 000 kr. Denna löneställning motiverades därmed, att vid reglering av lönerna för befattningshavarna vid kammarrätten år 1908 lönen för presidenten i detta verk ansågs böra sättas 1 000 kr. högre än den normala generaldirektörsavlöningen, som fastställts till 11 000 kr.

Sedermera blev vid den 1921 genomförda löneregleringen för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, lönen för hovrättspresident och generaldirektör, tillsatt genom fullmakt, fastställd till 17 040 kr. på dyraste ort (lönegraden A 3); för justitieråden bestämdes då lönen till 18 000 kr. (lönegraden A 4). Vid 1926 års riksdag blev därefter, såsom förut är nämnt, lönen för justitieråd höjd till 21 000 kr.

I det Nothinska betänkandet ifrågasattes ej annan ändring i presidenternas löneställning, än att presidenten i Svea hovrätt skulle erhålla samma avlöning som justitieråd.

Förslag.

Ur flera synpunkter förefaller den likställighet mellan justitieråds- och presidentbefattningarna, som skapades genom 1876 års löneregleringen, hava varit väl motiverad. Till presidentämbetet i Svea hovrätt har sedan lång tid tillbaka vanligen utnämnts någon, som innehaft justitierådsbefattning, och även i övriga hovrätter har stundom till president utsetts en ledamot eller förutvarande ledamot av högsta domstolen. I varje fall lära städse på innehavaren av presidentämbete i hovrätt ställas samma kvalitativa krav som på den, som befordras till justitieråd.

Om således ur nu berörda synpunkt en likställighet mellan hovrättspresidenter och justitieråd kan synas motiverad, måste å andra sidan på frågans bedömande inverka det antal hovrätter, som vid en blivande organisation kan komma att tillskapas. Skulle ett stort antal små hovrätter bildas, lärer den ifrågasatta likställigheten för samtliga presidenters del svårligen kunna upprätthållas. Erhåller åter flertalet hovrätter en mera omfattande organisation, lärer betänklighet ej böra möta mot att ställa presidenterna i de större hovrätterna i samma lönegrad som justitieråden. I överensstämmelse med vad som sålunda anförts och för att den efterföljande kostnadskalkylen vad hovrättspresidenternas avlöning beträffar skall i varje fall bliva hållbar, har i nämnda kalkyl räknats med justitierådslön för presidenterna i de fyra största hovrätterna samt med lön i lönegraden D 9 — motsvarande lönegraden A 4 i den civila löneplanen, alltså den förutvarande justitierådsgraden — för presidenterna i de tre norrländska hovrätterna.

Med hänsyn till de maktpåliggande uppgifter, som skulle tillkomma justitiekanslern såsom chef för åklagarväsendet, har det funnits skäligt, att han,

som f. n. tillhör lönegraden A 3 i det civila reglementet, överflyttas till lönegraden D 9 i den nya löneplanen.

Lagmän och divisionsordförande i hovrätt. Historik.

Enligt den för häradshövdingarna nu gällande löneregleringen, vilken tillkom 1874, uppbära häradshövdingarna av statsmedel lön med ett och samma belopp, 4 500 kr., samt tjänstgöringspenningar, bestämda till olika belopp i olika domsagor allt efter ämbetsförvaltningens besvärlighet och göromålens mängd. Tjänstgöringspenningarnas belopp växlar mellan lägst 200 kr. och högst 3 400 kr. I en del domsagor utgår därjämte förvaltningskostnadsbidrag med lägst 100 kr. och högst 1 000 kr.

Vidare uppbära häradshövdingarna sportler i form av lösen, som den rättssökande allmänheten har att erlägga för häradsrättens och domhavandens expeditioner. Sportlerna voro enligt uttalande vid 1874 års löneregleringen beräknade så, att de skulle täcka omkostnaderna för domsagornas förvaltning. I de flesta domsagorna uppstår emellertid å sportlerna ett överskott, som i vissa fall är högst avsevärt. Det åligger principiellt häradshövdingarna att av sportelinkomsten själva bestrida kostnaderna för domsagoförvaltningen. Rättsbildade biträden avlönas dock till största delen av staten, och i de flesta domsagor tillhandahålla de tingshusbyggnadsskyldige kanslilokal och inventarier.

Sedan år 1920 har flertalet häradshövdingar uppburit partiell löneförbättring i form av lönefyllnad och i vissa domsagor därjämte såsom resekostnadsbidrag. Vid den partiella löneförbättringens beräknande utgick man ifrån, att åt häradshövdingarna borde beredas en minimiinkomst av 11 000 kr. (i vissa norrländska domsagor 11 500 kr.), varvid i inkomsten också inräknats beräknad behållning å sportler. Emellertid har även åt häradshövdingar, vilkas minimiinkomst beräknats överstiga 11 000 men ej 15 000 kr., beretts partiell löneförbättring i viss omfattning.

Utöver nu nämnda löneförmåner utgår dyrtidstillägg enligt de för oreglerade verk gällande grunder.

Häradshövding, som är stämpelförsäljare, äger uppbära provision i denna egenskap. Denna provision har dock vid löneregleringen icke räknats såsom inkomst av tjänsten utan betraktats som ersättning för ett frivilligt åtaget bestyr.

Medelinkomsten för häradshövdingarna har under åren 1923—1926 utgjort: [1]

i 9	domsagor	över	21 000	kr.	
» 27	»	fr. o. m.	17 000	intill	21 000 kr.
» 36	»	»	15 000	»	17 000 kr.
» 45	»	»	12 000	»	15 000 kr.
» 7	»	»	10 000	»	12 000 kr.

[1] För att vinna jämförbarhet mellan å ena sidan häradshövdingarnas inkomster och å andra sidan lönerna å nyreglerade domartjänster har i de förra inräknats ett belopp av 1 000 kr., i avrundat tal motsvarande skillnaden i dyrtidstilläggets maximum å oreglerad och nyreglerad lön. Uppburen stämpelprovision är ej inräknad i beloppen.

Frågan om genomförande av ny lönereglering för häradshövdingarna har under det senaste årtiondet varit aktuell. Tvenne förslag ha i sådant hänseende framlagts. Det ena avgavs den 24 september 1921 av 1920 års sportelsakkunniga, det andra är det förut omförmälda den 28 februari 1923 avgivna betänkandet (statens off. utredn. 1923: 27).

Gemensamt för de förslag till löneförhållandenas ordnande, som framlagts av dessa båda sakkunnigberedningar, var, att sportelsystemet formellt skulle avskaffas — enligt 1921 års förslag skulle dock sportlerna för »å domarämbetets vägnar» utfärdade expeditioner ävensom för vissa protokoll bibehållas oförändrade. Nu utgående lösen skulle med nämnda undantag ersättas genom stämpel. Faktiskt skulle emellertid sportelsystemet enligt båda förslagen bibehållas, nämligen på det sätt, att häradshövdingen skulle äga uppbära viss andel av stämpelavgifterna. Enligt 1921 års förslag skulle denna andel utgå med 15 % och enligt 1923 års förslag efter en viss skala, löpande från 25 till 5 %.

Anledningen till, att man i båda förslagen i viss mån bibehöll sportelsystemet, var den, att man önskade avpassa löneförhållandena efter arbetsbördan i de olika domsagorna. Själva lönen för häradshövdingarna tänktes nämligen enligt båda förslagen böra bestämmas till visst belopp utan avseende på arbetsbördan. Enligt 1921 års förslag skulle lönen utgöra 10 008 kr. (i vissa norrländska domsagor 10 500 kr.). 1923 års förslag utgick ifrån, att häradshövdingarna skulle inordnas i det s. k. nya avlöningssystemet. Lönen skulle utgå med samma belopp som i lönegraden B 19 i det allmänna civila avlöningsreglementet (motsvarande i nu gällande löneplan lönegraden B 29; alltså en lönegrad under hovrättsrådens lönegrad). Avlöningsbeloppet ställdes på sedvanligt sätt i beroende av dyrortsgrupperingen, varjämte avlöningsförhöjningar efter vissa års tjänstgöring skulle utgå enligt i huvudsak de för de civila verken gällande grunderna. Lönen skulle å billigaste ort utgöra 8 580—10 020 kr. och å dyraste ort 10 020—11 460 kr.

Kostnaderna för domsagoförvaltningen skulle enligt båda förslagen övertagas delvis av statsverket, delvis av de tingshusbyggnadsskyldiga. De senare skulle tillhandahålla kanslilokal samt bekosta dess uppvärmning, städning och belysning m. m. Statsverket skulle däremot bära kostnaderna för rättsbildade och icke rättsbildade biträden, för skrivmaterialier och resekostnader.

Den faktiska kostnadsökningen för genomförande av 1921 års förslag beräknades till 280 000 kr. Den kostnadsökning, som 1923 års förslag väntades föranleda, beräknade de sakkunniga skola så gott som helt uppvägas av vissa ökningar i stämpelavgiften. Den faktiska kostnadsökningen beräknades uppgå till 28 000 kr.

I de över de båda förslagen avgivna yttrandena uttalades från hovrätternas sida önskvärdheten av, att sportelsystemet måtte helt avskaffas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge avstyrkte genomförandet av ett lönesystem enligt de av de båda sakkunnigberedningarna förordade grunderna, varvid hovrätten som sin uppfattning uttalade, att önskemålet om sportel-

systemets fullständiga avskaffande näppeligen kunde realiseras annat än i samband med en fullständig omgestaltning av rättegångsväsendet. Även Göta hovrätt avstyrkte ett lönesystem i den föreslagna riktningen, men i olikhet med skånska hovrätten ansåg Göta hovrätt, att ett avskaffande av sportelsystemet borde ske redan nu och således utan avvaktan på processreformen, och att domsagorna borde med hänsyn tagen till arbetsbördan inordnas i skilda avlöningsklasser. Svea hovrätt, som i princip likaledes uttalade sig till förmån för sportelsystemets avskaffande, ansåg, att den föreslagna löneregleringen med vissa jämkningar borde komma till genomförande.

Avlöningsförmånerna för stadsdomarna utgå efter mycket olika grunder på skilda håll. I ett stort antal städer, däribland Stockholm, äro sportlerna indragna till stadskassan och lönen utgår med fixt belopp, vartill kommer dyrtidstillägg. Som exempel må anföras, att samtliga löneförmåner, inberäknat dyrtidstillägg, uppgå i Stockholm för borgmästaren till omkring 21 000 kr., för rådman till omkring 16 800 kr., för civilassessor till omkring 13 700 kr. och för kriminalassessor till omkring 10 500 kr. I Hälsingborg uppgår borgmästarens avlöning, inberäknat dyrtidstillägg och ett förhållandevis obetydligt sportelbelopp, till omkring 24 000 kr.; rådmansavlöningen uppgår till omkring 18- á 19 000 kr., och assessorsavlöningen uppgår i en högre lönegrad till omkring 15 000 kr. och i en lägre lönegrad till omkring 10 000 kr.

Beträffande divisionsordförandes i hovrätt avlöningsförmåner hänvisas till vad här nedan yttras om hovrättsrådens löner.

Förslag.

Såsom processkommissionen påpekat, gäller i fråga om varje rättegångsordning, att — oavsett hur lagen reglerat organisationen och förfarandet — rättsskipningens beskaffenhet är i hög grad beroende på förmågan och viljan hos dem, som taga befattning med rättegångarna, att åstadkomma ett gott resultat. Också i fråga om den rättegångsordning, som genom processreformen må tillskapas, kommer säkerligen det gamla ordet i domarreglerna att besannas, att en god domare är bättre än en god lag. Det kommer med andra ord an på — icke endast att skapa de yttre lagbundna formerna för en god rättsskipning — utan också att fostra de personliga krafter, som skola bära upp och i det praktiska livet utforma lagens bud. Det är givet, att de former, i vilka domarutbildningen bedrives, i detta avseende bli av vikt. Men av om möjligt än större betydelse är rekryteringen av domarkåren. Blir staten ej i tillfälle att för domarsysslornas bestridande förvärva personer, som motsvara högt ställda anspråk, har processreformen till god del förfelat sitt syfte. Härvid räcker ej att enbart sörja för de högsta domartjänsterna i riket, ledamotsbefattningarna i högsta domstolen och chefsposterna vid rikets hovrätter. För en god rättsvård över huvud är det av ej mindre betydenhet, att de, som

ha att lägga hand vid rättsskipningen i de framtida lagmansrätterna, bli väl lämpade för sin uppgift. Till en del kan detta önskemål vinna beaktande vid utformningen av själva organisationen. När sålunda i det föregående föreslagits, att den grupp av rådmän i lagmansrätterna, som ha till uppgift att syssla med den rent judiciella verksamheten, skola innehava rådmansbefattningarna icke såsom sluttjänster utan som övergångstjänster, har därigenom säkerligen sörjts för en bättre rekrytering av dessa befattningar, än om desamma skulle göras till slutposter. Även en förhållandevis förmånlig löneställning skulle säkerligen ej kunna förhindra, att dessa tjänster eljest nedsjönke till reträttplatser för mindre befordringsdugliga jurister.

Med lagmanstjänsterna är förhållandet ett annat. De måste liksom de nuvarande häradshövdingbefattningarna i regel bliva sluttjänster. Här kommer därför lönebeloppet att för rekryteringen bli av långt större betydelse än i fråga om tjänsterna i mellangraderna. Står ett i förhållande till befordringsgången lämpligt avvägt antal, i lönehänseende väl tillgodosedda sluttjänster till buds, kommer domarbanan att i avseende å rekryteringen ernå en i jämförelse med den enskilda förvärvsverksamheten inom advokatyrket o. s. v. långt större konkurrensmöjlighet, och utsikten att inom förhållandevis god tid nå en väl avlönad slutpost kommer säkerligen att utöva en stark dragningskraft på dugande jurister. Av vikt är också för uppehållande av domarkårens anseende, att innehavarna av chefsposterna vid lagmansrätterna intaga en i ekonomiskt hänseende fullt tryggad och självständig ställning.

Därtill kommer, att själva det nya rättegångsförfarandet med sitt starka inslag av muntlighet och sin koncentrerade förhandling är ägnat att ställa synnerligen stora krav på förhandlingsledaren, speciellt i de mera omfattande målen. Processkommissionen (del III sid. 225) har härutinnan framfört några synpunkter, som här må återgivas:

»Den moderna processen, kännetecknad av en muntlig och koncentrerad förhandling, ställer krav på domaren, som väsentligt överstiga vad som fordras av honom i ett skriftligt förfarande. Under rättegången framträder detta först i fråga om processledningen, som i den muntliga processen har en särskilt stor betydelse. Ej minst i vårt land, där man säkerligen måste räkna med att parterna i stor utsträckning utan biträde av advokater föra sin talan, kommer domarkårens förmåga att handlägga rättegångarna på ett sätt, som fullt motsvarar syftet med det nya förfarandet, att bliva avgörande för, om processreformen skall medföra en verklig förbättring av vår rättsskipning. Av domaren måste krävas, att han behärskar den ingalunda lätta uppgiften att insiktsfullt och planmässigt förbereda målet till huvudförhandlingen och där sörja för, att processmaterialet vid denna framlägges i överskådlig form. Härpå beror väsentligen det muntliga förfarandets möjlighet att göra sina företräden gällande.

Även under förutsättning av en oklanderlig processledning ställer domarens förnämsta uppgift, att döma i målet, större anspråk på honom än i det skriftliga förfarandet. Han måste kunna sammanhålla och behärska pro-

cessmaterialet, även då detta icke är upptecknat i skrift. Och ehuru han ej behöver sakna erforderligt rådrum för att överväga målet, skulle han ej få göra anspråk på så utsträckt tid härför, som nu är bruklig.

Om sålunda domarens uppgift i flera avseenden blir svårare, erbjuder å den andra sidan det muntliga förfarandet utsikter till en fruktbärande utveckling av rättsskipningen, men även här endast under förutsättning, att domarkåren motsvarar högt ställda anspråk. Det nya förfarandet låter domstolen mera omedelbart komma i beröring med de personer och förhållanden rättegången rörer. Därigenom ökas möjligheterna för en erfaren och omdömesgill domare att i sina domar nå det materiellt rättvisa.»

Processkommissionen har i anslutning till det återgivna uttalandet förklarat, att det vore en oeftergivlig förutsättning för, att ett tillfredsställande resultat av den föreslagna reformen av rättegångsväsendet skall vinnas, att domarbefattningarna besättas med de bästa krafter, som finnas att tillgå.

Vad närmast lagmännen angår, kommer också på dem att falla uppgiften att fullfölja den goda tradition inom svenskt rättsliv, som burits upp av vår häradshövdingkår. Att häradsrättsinstitutionen på landsbygden omfattats med sådan aktning och vördnad, har berott ej minst på den i viss mån patriarkaliska ställning, som häradshövdingen intagit gentemot ortsbefolkningen, och det på personliga band grundade förtroendet dem emellan. Betydelsen av den rättsvårdande fostran — förmedlad delvis genom nämndens medverkan i rättsskipningen — som häradshövdingarna på många håll förmått utöva, kan icke skattas nog högt. Här finnes ett kulturarv inom vårt rättsliv, som genom rättegångsreformen icke får förspillas. Att häradshövdingarna förmått hävda en sådan ställning, har berott kanske mest därpå, att häradshövdingtjänsterna kunnat rekryteras från de yppersta krafterna inom den svenska domarkåren, och detta i sin tur har möjliggjorts, genom att synnerligen förmånliga lönevillkor kunnat bjudas på ett stort antal av häradshövdingtjänsterna. Det sagda gäller i mångt och mycket också om domstolarna i våra större städer, till vilkas chefsposter på sina håll, tack vare betydande ekonomiska uppoffringar från städernas sida, förvärvats synnerligen framstående förmågor.

Det är givet, att staten ej bör undandraga sig att bära de finansiella bördor, som äro oundgängliga för förvärvande av en högt kvalificerad domarkår. För visso vore det kortsynt att av överdrivna omsorger om de statsfinansiella konsekvenserna slå in på en lönepolitik, som kunde äventyra den goda rekrytering av domarkåren, som hittills kunnat ske, och därigenom motverka själva syftet med rättegångsreformen. Det är från de utgångspunkter, som här angivits, som det här nedan framställda förslaget om lagmännens löneställning bör ses och bedömas.

Det kunde synas ligga närmast till hands att låta avlöningen till lagmännen utgå med ett för samtliga ifrågavarande tjänster lika belopp. Emellertid möta härutinnan betänkligheter av den anledningen, att arbetsbördan i de olika domsagorna kommer att bli synnerligen växlande. I viss

mån uppväges denna skiljaktighet i arbetsbelastningen därigenom, att den föreslagna organisationen av lagmansrätterna möjliggör en uppdelning av arbetsbördan i de större och medelstora domsagorna mellan flera självständigt ansvariga domare. Då emellertid de av ifrågavarande domarplatser, vilkas innehavare få med den rent judiciella verksamheten att göra, enligt förevarande förslag äro avsedda att bli genomgångsplatser, är det givet, att på lagmannen såsom domstolschef i varje fall kommer att vila en högst betydande arbetsbörda för att leda domsagoarbetet och sörja för kontinuiteten däri.

Visserligen kommer vid genomförande av det framlagda förslaget till domsagoindelning en viss utjämning i storlekshänseende att äga rum mellan de olika domsagorna, men mycket betydande skiljaktigheter komma dock fortfarande att i sådant hänseende äga bestånd. Belysande härvidlag är den förut lämnade uppgiften, att enligt häradshövding Schlyters indelningsplan de minsta domsagorna få en folkmängd av omkring 23 à 27 000 invånare, medan de största domsagorna nå upp till en folkmängdssiffra på 80 000 och däröver. Det är givet, att, om systemet med enhetslön genomfördes, det skulle komma att vålla synnerliga svårigheter att på ett tillfredsställande sätt rekrytera just de mest krävande underdomartjänsterna, nämligen chefsposterna i de största domsagorna.

Erinras må också därom, att i såväl 1921 som 1923 års förslag till löne-reglering för häradshövdingarna någon enhetslön icke var föreslagen, utan det var avsett, att avlöningen skulle genom ett system med viss andel i stämpeluppbörden anpassas efter arbetsbördans storlek.

Utgår man således ifrån, att en differentiering i löneställningen de olika lagmansbefattningarna emellan ej torde kunna undvikas, kommer frågan att gälla, huruvida denna skiljaktighet bör avse enbart avlöningen eller sträcka sig även till pensionsbeloppet. Det förra alternativet synes avgjort vara att föredraga. Därmed vinnes en anslutning till häradshövdingarnas nuvarande lönesystem, enligt vilket pensionsbeloppet är lika för alla, medan avlöningen med hänsyn till sportelintäkten växlar avsevärt. Det måste också anses rättvist, att den skiljaktighet, som må vara för handen i de olika domsagornas arbetsbelastning, ej ges tillfälle att inverka på befattningshavarens ekonomiska ställning, sedan han från tjänsten avgått.

Det tekniskt lämpligaste sättet för lönefrågans ordnande under de angivna förutsättningarna — differentierad lön men lika pension — torde vara, att till samtliga lagmän utgår en enhetlig grundlön, som blir bestämmande för pensionsbeloppets beräkning, samt att i de domsagor, där arbetsbördans omfattning så anses motivera, till grundlönen lägges ett på lämpligt sätt avpassat lönetillägg.

I fråga om grundlönens storlek må erinras om, att 1923 års sakkunnigförslag tänkte sig en inplacering av häradshövdingarna i en lönegrad motsvarande i den allmänna civila löneplanen lönegraden B 29. Skulle grundlönen för lagmännen sättas så lågt, bleve följden, att pensionen till lag-

männen skulle utgå med lägre belopp än den nuvarande hovrättsrådspensionen. En sådan placering kan emellertid knappast anses skälig. Lagmännen skulle, om denna lönegrad valdes, få en fast lön, som med omkring 10 000 kr. understege justitieråds lönen. Motsvarande skillnad i pensionsbelopp skulle uppgå till omkring 3 300 kr.

Då pensionen till lagmännen ej gärna bör sättas till lägre belopp, än som tillkommer de tjänstemän, som tillhöra det civila avlöningsreglementets lönegrad A 1 eller överdirektörer av lägre grad, för vilka pensionen uppgår till omkring 7 300 kr., utgår enligt förevarande förslag grundlönen för lagmännen enligt lönegraden D 8, motsvarande nyssnämnda lönegrad A 1 i den civila löneplanen. Därmed kommer löneskillnaden att minskas vid jämförelse med justitieråden s löner till omkring 8 000 kr. Motsvarande skillnad i fråga om pensionsbeloppet blir 2 700 kr.

Närmast gäller nu att bestämma, huruvida det system med ortsgruppering, som gäller för civila befattningshavare i allmänhet, också bör vinna tillämpning på lagmännen. Då städerna i allmänhet tillhöra högre dyrortsgrupper än landsbygdssamhällena, skulle en tillämpning av den vanliga dyrortsgrupperingen leda till, att de domsagor, vilkas kansliorter ligga i landsbygdssamhällen, måhända bleve mindre eftersökta än de domsagor, som hava kansliet beläget i stad. Till de fördelar, som för befattningshavaren i och för sig äro förenade med att ha sin bostadsort förlagd till en stad, skulle komma jämväl förmånen av, att lönen i allmänhet utginge med ett nominellt högre belopp.

Det får härvid ej förbises, att det civila avlöningsreglementet, vad befattningshavare stationerade utanför huvudstaden beträffar, väsentligen gäller allenast befattningshavare i de lägre lönegraderna, för vilka tjänstemäns ekonomiska ställning levnadskostnaderna spela en helt annan roll än för befattningshavarna i de högre graderna. Själva dyrortsgrupperingen är ju uppgjord efter levnadskostnaderna för en familj med 2 000 kr. årsinkomst enligt 1914 års penningvärde.

Det har också visat sig, att det ursprungligen för kommunikationsverken genomförda systemet för dyrortsgrupperingen ej kunnat oförändrat tillämpas, när det gällt vissa grupper av tjänstemän. Sålunda har ju för domänverkets personal, bl. a. jägmästarna, en lönegruppering genomförts, i vilken hänsynen till levnadskostnadernas läge endast är en av flera skilda faktorer, som vid grupperingen tagits i betraktande. Vid 1925 års löneregler ing för befattningshavare vid länsstyrelserna har visserligen den sedvanliga dyrortsgrupperingen tillämpats på bl. a. landssekreterarna, men dyrortssynpunkten är till viss grad borteliminerad genom en anordning med särskild avlöningsförstärkning.

De skäl, som sålunda föranlett, att man i fråga om en del andra befattningshavargrupper funnit sig föranlåten att frångå ortsgrupperingen, göra sig med styrka gällande för lagmännens del. Då det synts angeläget att

icke försvåra rekryteringsmöjligheterna för landsbygdsdomsagorna, skall enligt förevarande förslag grundlönen till samtliga lagmän utgå med lika belopp eller efter G-ort, d. v. s. med 13 020 kr.

Såsom förut nämnts, bör till angivna grundlön i de domsagor, där så anses skäligt, komma särskildt lönetillägg. Frågan blir nu dels efter vilka grunder lönetillägget bör utgå, dels vilket maximibelopp man härvid bör räkna med. I sistnämnda hänseende är givetvis en gräns uppåt given, nämligen genom den löneställning, som blivit ledamöterna av högsta domstolen tillerkänd. Visserligen nå f. n. häradshövdingarna i de största domsagorna upp till ett avsevärt högre löneläge, men då nu den med hänsyn till sportelavkastningen växlande inkomsten utbytes mot fast lön, är det givet, att på detta, liksom tidigare skett på andra områden inom statsförvaltningen, där sportelsystemet avlösts, en beskärning måste äga rum av de nuvarande topplönerna. Bemärkas bör också den avsevärda höjning av pensionsbeloppet, jämfört med den nuvarande häradshövdingpensionen, som blir en följd av nyregleringen.

Varken ur löneteknisk eller organisatorisk synpunkt skulle det innebära någon oegentlighet, om ett fåtal av lagmännen, nämligen i de allra största och mest krävande domsagorna, erhölle en avlöning — lönetillägget inberäknat — som nådde upp till den lön, som tillkommer högsta domstolens ledamöter. Man har från utlandet exempel på en dylik likställighet. Sålunda tillhöra i Österrike presidenterna i »Landes»- och »Kreis-Gerichte» samma lönegrad som »Räte des Obersten Gerichtshofes». En sådan likställighet är allenast ett uttryck för det sakförhållande, att chefsbefattningarna i underrätterna äro av den betydelse, att även de dugligaste domarna böra kunna förvärvas för en sådan post — således en grundsats i fråga om rekryteringen, som, enligt vad tidigare påpekats, även hos oss gällt i fråga om häradshövdingtjänsterna. I lönetekniskt hänseende kan ej heller riktas någon befogad anmärkning mot berörda likställighet, därest densamma vinnes genom den föreslagna anordningen med särskilda lönetillägg. Lagmännens lön enligt löneplanen kommer nämligen att ligga avsevärt under såväl justitierådslönen som lönen till hovrättspresidenterna. Det må också påpekas, att några statsfinansiella betänkligheter knappast kunna möta mot en sådan likställighet, alldenstund lönetilläggets absoluta belopp i det fåtal fall, varom här kan bli fråga, ej har någon synnerlig betydelse för kostnaderna för processreformen i stort sett. Jämväl må nämnas, att den finansiella kalkyl, som i sådant hänseende i det följande framlägges, utvisar, att, såvitt angår organisationskostnaderna, en ej oväsentlig besparing för det allmänna på grund av processreformens genomförande är att emotse. Ej heller lärer kunna befaras, att en dylik löneställning för de högst avlönade lagmännen skulle medföra konsekvenser på andra områden inom administrationen. Häradshövdingarna ha nämligen hittills alltid ansetts böra intaga en särställning i lönehänseende, och en sådan särställning kan på goda skäl urgeras jämväl för lagmännens del.

Utformningen av de närmare detaljerna i det system med lönetillägg, som här förordats, torde böra äga rum i samband med utarbetande av förslag till avlöningsreglemente för domarkåren. I den följande kostnadskalkylen har upptagits ett belopp å tillhopa 250 000 kr., avsett att täcka kostnaderna för ifrågavarande lönetillägg, varvid räknats med ett maximum i lönetillägget å 8 000 kr., avsett för lagmännen i de allra största och mest krävande domsagorna. I de minsta domsagorna skulle lagmännen icke erhålla något lönetillägg, medan i övriga domsagor lönetillägget skulle utgå med skiftande belopp och efter grunder, som i det följande komma att beröras.

Det bör emellertid påpekas, att den föreslagna löneställningen för lagmännen, vilken måste betecknas såsom synnerligen förmånlig, är från förevarande utrednings synpunkt knuten vid den förutsättningen, att befattningarna för de rådmän i underrätterna, som ha att syssla med den dömande verksamheten, icke göras till sluttjänster. Skulle, på sätt processkommissionen torde ha tänkt sig, rådmännen över lag placeras i en lönenivå, genom vilken de skulle likställas med de nuvarande hovrättsråden, blir givetvis utgångsläget för lagmanslönernas bestämmande ett annat. Ty dels komma rådmansbefattningarna i dylikt fall att till övervägande del bli sluttjänster, varigenom lagmannens ställning såsom domstolschef blir avsevärt mindre krävande, dels skulle genom en sådan ordning de finansiella kalkyler, varpå förevarande förslag vilar, bli helt rubbade, alldenstund lönekostnaderna för en talrik och högt avlönad rådmanskår helt naturligt bli avsevärt större, än om för rådmanstjänsternas bestridande utnyttjas yngre domare, som inneha befattningen allenast övergångsvis. Utöver de skäl, som ur organisationssynpunkt tidigare anförts till förmån för sistnämnda ordning, komma således jämväl skäl av mera löneteknisk art. Även om en dylik organisation för med sig, att domarna vid yngre år få vistas mera på rörlig fot, än om de för avsevärd tid vore fast bundna vid en viss domstol, så uppväges dock en dylik olägenhet därav, att härigenom möjliggöres, att en förmånligare löneställning, än som eljest vore tänkbar, kan inrymmas åt slutposterna i den högre domarkarriären. Överhuvudtaget bör vid bedömandet av det sammanknutna organisations- och löneförslag, som här framlagts, ihågkommas, att till grund för förslaget ligger önskemålet att icke offra stora belopp på onödigt höga löneutgifter i de lägre graderna och mellangraderna utan att — så att säga — koncentrera lönestaten uppåt.

Beträffande grunderna för lönetilläggens bestämmande må här i korthet angivas några allmänna riktlinjer. Det kunde därvid tänkas, att man införde en klassificering[1] av domsagorna — en anordning som tillämpats inom vissa andra områden av statsförvaltningen, t. ex. järnvägs- och postförvaltningarna. Emellertid möta, då det gäller utformningen av det ordinarie

[1] En klassificering av domsagorna ägde rum enligt 25 § i domsagostadgan den 20 juni 1918 (nr 412) i och för bestämmande av avlöningen till förste notarie, vikariatsarvode å häradshövdingtjänst m. m. Se kungörelsen den 6 december 1918 (nr 936) angående indelning av rikets domsagor i klasser.

lönesystemet för domstolarna, allvarliga betänkligheter mot en dylik anordning. Det lärer ej kunna förnekas, att det förhållande, att en viss domsaga inordnats i en lägre klass, kan vålla ett i någon mån nedsättande omdöme om rättsskipningen i domsagan, vilket måste menligt återverka på domstolens anseende. Bl. a. på anförda skäl synes en klassificering av domsagorna ej kunna förordas.

En annan utväg, som erbjuder sig, vore att inom en viss löneskala genomföra en gruppering av domsagorna, särskilt med hänsyn tagen till arbetsbördans storlek. En liknande anordning är tillämpad i domänverkets avlöningssystem, där reviren inordnats i lönegrupper efter vissa grunder, varvid bl. a. hänsyn tagits till arbetsbelastningen. Emellertid föreligga i fråga om domsagorna så stora variationer i arbetsbördan, att man ej gärna lärer kunna inpassa dem samtliga i en viss löneskalas trånga ram. Det synes då allenast återstå möjligheten att göra en mera individuell uppskattning av arbetsbördan i de olika domsagorna, så att efter vissa fastslagna grunder för domsagorna bestämmas vissa lönetillägg. Önskvärt vore givetvis, om man kunde rent tekniskt på ett fullt exakt och uttömmande sätt uppskatta arbetsbördan i de olika domsagorna och därefter avpassa lönetilläggen. Det arbete, som i domstolarna utföres, uppvisar emellertid i kvalitativt hänseende så många skiftningar, att det torde vara snart sagt ogörligt att vinna ett matematiskt uttryck för arbetsbördans kvantitet. Ville man nå någorlunda användbara resultat, skulle härför krävas en ingående poängberäkning mellan de olika slagen av arbetsuppgifter, en anordning, varigenom lönesystemet bleve alltför ohanterligt. Ett dylikt system på andra förvaltningsområden har också kommit i tillämpning endast i sådana fall, där arbetets omfattning är lättare mätbar. Därtill kommer, att det måste anses olämpligt, att lönetillägget ställes i beroende av faktorer — t. ex. antalet förhandlingstillfällen eller antalet utfärdade bevis av olika slag m. m. — på vilka domaren själv kunde öva inflytande. Det sagda leder närmast tanken till ett system, som vunnit tillämpning vid den senaste ecklesiastika löneregleringen, nämligen att låta lönetillägget bli beroende på domsagans folkmängd och areal. I avsevärd mån kommer nämligen arbetsbördan givetvis att påverkas just av dessa faktorer. Även om härigenom en fullt exakt måttstock för arbetsbördans beräkning icke är vunnen, skulle dock därmed en enkel grund för lönetilläggets bestämmande vara given. Helt naturligt kan en dylik grund för lönetilläggets beräkning ej tillämpas i fråga om domstolscheferna i de större städerna, utan får lönetillägget för dessa befattningshavare utmätas med hänsyn tagen bl. a. till avlöningen å andra chefsposter inom justitieförvaltningen.

I likhet med vad som skett vid gällande löneregelering för häradshövdingarna, har stämpelprovisionen — såsom utgörande ersättning för ett frivilligt åtaget bestyr — ansetts ej böra tagas i betraktande vid förevarande löneregelering.

Såsom förut närmare berörts, är här föreslaget, att domstolscheferna i de tre största städernas lagmansrätter skulle erhålla benämningen förste lagman. Grundlönen till denne befattningshavare har ansetts böra utgå med enahanda belopp som till övriga lagmän. Däremot bör en emot förste lagmannens chefsställning svarande högre avlöning utgå i form av ett lämpligt avpassat lönetillägg.

Till de befattningar, på vilka komma att vila de viktigaste och mest kvalificerade arbetsuppgifterna, höra även divisionsordförandeposterna i hovrätterna. För att det muntliga förhandlingssystemet i hovrätterna skall slå väl ut, måste på divisionsordföranden såsom förhandlingsledare i viktigare mål ställas minst samma kvalitativa krav som på lagmännen. Det är då också väl motiverat att principiellt likställa divisionsordförande och lagmän. Även till de förra bör således utgå en grundlön enligt lönegraden D 8. De skäl, som motivera lagmanslönens utbrytning ur ortsgruppssystemet, göra sig ej gällande med samma styrka i fråga om divisionsordförandena. Då för hovrättsråden i varje fall ortsgrupperingen måste gälla, synes det riktigast att låta densamma äga tillämpning även på divisionsordförande. Till grundlönen bör liksom för lagmännen komma ett lönetillägg, som synes lämpligen kunna bestämmas till 2 000 kr. Därmed skulle divisionsordförandena nå en löneställning motsvarande överdirektörernas av högre grad (lönegraden A 2 i det civila avlöningsreglementet). Ungefär enahanda löneställning hade inom den Nothinska kommittén förordats av en reservant.

Hovrättsråd, assessorer och advokatfiskaler.

Historik.

Intill en av 1909 års riksdag beslutad omorganisation och lönereglering för befattningshavare i hovrätt voro de ordinarie ledamotstjänsterna i hovrätt uppdelade i två klasser, nämligen befattningarna såsom hovrättsråd och såsom assessorer. De förra voro enligt en år 1876 beslutad lönereglering i det närmaste likställda med de s. k. tredjegradstjänsterna inom förvaltningen i övrigt (den s. k. rådsgraden), medan assessorsbefattningarna voro ungefär jämställda med tjänsterna i den s. k. andra normalgraden, till vilken hörde bl. a. sekreterarbefattningarna inom den centrala förvaltningen. Lönebeloppen voro för hovrättsråd 6 400 kr. med ett ålderstillägg å 600 kr. efter 5 år samt för assessorer 5 300 kr. med ett ålderstillägg å 500 kr. efter likaledes 5 år.

Nya lagberedningen förordade i sitt år 1884 avgivna principbetänkande (del IV sid. 16), att gradskillnaden mellan de ordinarie ledamöterna måtte upphöra, och att samtliga ledamöter i hovrätt måtte komma i åtnjutande av den för ledamöter i övriga kollegier bestämda avlöning.

Först genom 1909 års omorganisation och lönereglering kom förslaget om assessorsbefattningarnas ombildning till hovrättsrådstjänster till genomförande. Full likställighet med övriga befattningshavare inom den s. k. tredje normalgraden blev dock icke hovrättsråden tillerkänd. Begynnelseavlöningen till hovrättsråd sattes nämligen till 7 000 kr. eller 500 kr. lägre

än den sedvanliga tredjegradslönen, varjämte ett ortstillägg å 600 kr., som eljest utgick till befattningshavare inom ifrågavarande lönegrad i Stockholm, bortföll för hovrättsrådens del. Den lägre begynnelseavlöningen kompenserades emellertid i viss mån därigenom, att i hovrättsrådsavlöningen ingingo flera ålderstillägg än i normallönen, nämligen ett ålderstillägg å 500 kr. och två ålderstillägg, vartdera å 600 kr. I avseende å slutavlöningen voro hovrättsråden fullt jämställda med tredje normalgradens tjänstemän i Stockholm. Divisionsordförande uppbar enligt 1909 års lönereglering ett särskilt arvode å 500 kr.

Emellertid återinfördes snart nog en differentiering i avlöningen mellan äldre och yngre ledamöter. De s. k. adjungerade ledamöterna i hovrätt tilldelades nämligen genom kungörelse den 9 juli 1915 (nr 226) en ställning, som nära överensstämde med ordinarie befattningshavares. Assessorerna erhöllo emellertid icke full avlöning å de hovrättsrådstjänster, som de i egenskap av vikarier uppehöllo. Enligt föreskrift i kungl. brev den 12 april 1918 erhöll assessor under vikariatsförordnande ett arvode å 5 500 kr., vilket efter viss tids tjänstgöring höjdes till 6 500 kr.

Vid 1919 års lagtima riksdag beslöts löneregleringen för hovrätternas befattningshavare. Begynnelseavlöningen för hovrättsråden höjdes då från 7 000 kr. till 8 100 kr., vartill skulle komma ett ålderstillägg å 600 kr. Någon förbättring av slutavlöningen innebar således icke denna löneregleringen, varigenom hovrättsråden vunno full likställighet med tredje normalgradens befattningshavare i Stockholm. Sedermera höjdes jämväl assessors- och e. o. assessorsavlöningen, nämligen genom kungl. brev den 12 november 1919, till 6 000 kr. såsom begynnelseavlöning och med löneförhöjning å 1 000 kr. efter ett och ett halvt års tjänstgöring såsom adjungerad ledamot.

Då vid 1921 års löneregleringen för stora grenar av den civila statsförvaltningen hovrätterna inordnades i det allmänna civila avlöningsreglementet, placerades hovrättsråden i samma lönegrad, B 20 (efter 1925 års ändringar i avlöningsreglementet B 30), som flertalet ledamöter i de centrala verken.

Genom föreskrift i kungl. brev till hovrätterna den 31 december 1921 tilldelades hovrätternas adjungerade ledamöter (assessorer och e. o. assessorer) avlöning enligt en löneklass, motsvarande i gällande löneplan löneklassen B 26 (å G-ort 8 580 kr.) i samma avlöningsreglemente. Efter i regel ett och ett halvt års tjänstgöring såsom adjungerad ledamot kunde avlöningen höjas och utgå enligt löneklass B 28 (å G-ort 9 540 kr.). Denna löneställning har bibehållits i nu gällande föreskrifter i ämnet (kungl. brev den 26 juni 1925).

Arvodet till divisionsordförande lämnades vid 1921 års löneregleringen vid oförändrat belopp, 500 kr.

I det Nothinska betänkandet föreslogs — i samband med vissa organisatoriska förändringar i hovrätterna, av innebörd bl. a. att ledamöternas antal å divisionerna nedsattes från fem till tre — att hovrättsrådens avlöning måtte höjas för hovrättsråd i Svea hovrätt till 15 000 kr., i Göta hovrätt till 14 100 kr. och i hovrätten över Skåne och Blekinge till 14 400 kr. Divi-

sionsordförandebefattningarna skulle göras till särskilda fullmaktstjänster med avlöning å resp. 16 020, 15 120 och 15 420 kr.

Reservationsvis påyrkades inom kommittén, att de föreslagna lönebeloppen måtte något sänkas, nämligen till 15 000 kr. för divisionsordförande och till 14 040 kr. för annat hovrättsråd, beräknat för ortsgruppen G.

Vissa delar av ifrågavarande förslag framlades av Kungl. Maj:t för 1928 års riksdag, som i anledning därav (skr. nr 293) bl. a. beslöt en höjning av divisionsordförandearvodet från 500 till 1 500 kr. Till divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande å krigshovrättsavdelningen, har hittills utgående arvode å 1 000 kr. höjts till 2 000 kr. Därjämte har till vice ordförande å division anslagits särskilt arvode å 500 kr.

Enligt det Nothinska förslaget skulle föredragningsskyldigheten i hovrätt åligga vissa befattningshavare, benämnda assessorer. Ordinarie assessorer skulle enligt förslaget tillhöra lönegraden B 26. Emellertid beräknades, att dessa befattningar i regel skulle komma att uppehållas av vikarier, till vilka avlöningen skulle utgå enligt lönegraden B 25 (å G-ort lägst 8 124 och högst 9 540 kr.) under förutsättning, att vikarien innehaft förordnande å dylik befattning under sammanlagt minst ett år, samt eljest enligt löneklassen B 21 (å G-ort 6 420 kr.), vartill skulle komma ett på visst sätt beräknat vikariatsarvode.

Förslag.

Frågan om avlöning till divisionsordförande har redan i det föregående upptagits. Här återstår alltså att behandla allenast lönefrågan för *hovrättsråden*. För närvarande kunna hovrättsrådstjänsterna sägas vara av två slag, dels övergångsplatser, dels sluttjänster. Den unge hovrättsassessorn befordras nämligen i normala fall vid 37 à 38 års ålder till hovrättsråd. I denna ställning kvarstår han dock i regel allenast ett fåtal år. Flertalet av de yngre hovrättsråden befordras nämligen efter en längre eller kortare tids tjänstgöring i nedre justitierevisionen till ordinarie revisionssekreterare, från vilken befattning sedermera befordran sker till en slutpost, i flertalet fall häradshövdingtjänst. En och annan revisionssekreterare återgår emellertid från tjänstgöringen i nedre justitierevisionen till hovrätten. Dessa — merendels äldre — hovrättsledamöters lönesställning är begränsad till hovrättsrådslönen, och den enda förbättring i dessa lönevillkor, som nu står till buds, är förordnande som divisionsordförande, varmed är förbundet ett arvode, numera å 1 500 kr. Det är just lönenivån för dessa äldre hovrättsråd, som ansetts vara alltför låg, och det är också närmast för deras del, som krav rests på en avsevärd förbättring i lönesställningen. Däremot lärer det knappast hava gjorts gällande, att lönen för den yngre gruppen av hovrättsråd, vilka inneha sina befattningar endast såsom övergångsplatser, skulle vara för knappt tillmätt. Såsom tidigare avhandlats (ovan sid. 18 o. f.), äro hovrättsrådsbefattningarna i den nya organisationen avsedda att bli genomgångsplatser, således motsvarande de nuvarande hovrättsrådstjänsterna inom den yngre gruppen, medan de nya divisionsordförandebefattningarna äro tänkta att bli slutposter.

Med hänsyn till den differentiering, som sålunda skulle äga rum i den nya organisationen, kan det icke anses påkallat att för hovrättsrådsbefattningarna räkna med en högre lönenivå än den nuvarande. Därtill kommer, att man vid en utbrytning av dessa tjänster ur den s. k. rådsgraden (lönegraden B 30 i det civila avlöningsreglementet) ej lärer kunna undgå att vidtaga motsvarande förhöjning i löneställning för stora grupper av administrativa tjänster inom samma grad. Befattningshavarna å sistnämnda tjänster komma dock i stort sett i sämre läge än hovrättsråden, alldenstund de administrativa s. k. tredjegradstjänsterna i regel bli sluttjänster.

På anförda skäl ha i löneplanen befattningarna såsom hovrättsråd inordnats i lönegraden D 7, motsvarande i den civila löneplanen lönegraden B 30. Till hovrättsråd, som tjänstgör såsom vice ordförande å division, torde böra utgå ett särskilt lönetillägg å 900 kr.

Krigshovrättsrådet i Svea hovrätt har placerats i samma lönegrad som divisionsordförande eller D 8. Något lönetillägg bör dock ej utgå till honom.

Till samma lönegrad i den föreslagna D-planen som hovrättsråden har också hänförts befattningen såsom *advokatfiskal*. Visserligen stå de nuvarande advokatfiskalerna i en betydligt lägre löneställning (lönegraden B 24), men de framtida advokatfiskalerna få givetvis en helt annan och mera maktpåliggande uppgift i egenskap av högsta chefer för åklagarväsendet inom hovrättsområdena. Biträdande advokatfiskalen i Svea hovrätt torde böra placeras i lönegraden D 6.

I fråga om *assessorerna*, vilka skulle ha att tjänstgöra dels vid lagmansrätt dels i hovrätt, torde ett inordnande av befattningarna i ortsgrupper icke böra ske, utan synes det lämpligare, att avlöningen utgår med visst belopp utan avseende på den ort, där tjänstgöringen är avsedd att äga rum. Den befattningshavargrupp, som enligt det Nothinska förslaget, vad befordringsåldern beträffar, närmast motsvarade assessorerna enligt förevarande organisation, voro de s. k. tillförordnade assessorerna, vilka, under förutsättning att de tjänstgjort minst ett år å assessorstjänst, skulle erhålla avlöning enligt lönegraden B 25. Då en sådan löneställning synes väl avvägd för ifrågavarande befattningshavare, föreslås, att lönen till assessor utgår enligt tre löneklasser med respektive 8 100, 8 700 och 9 300 kr.

Revisionssekreterare och revisionsfiskaler.
Historik.

I äldre tid tillsattes vissa revisionssekreterarbefattningar medelst fullmakt, medan å vissa andra dylika befattningar utfärdades konstitutorial. I samband med en av 1876 års riksdag beslutad lönereglering för revisionssekreterarna uppkom fråga, huruvida samtliga befattningar borde ombildas till fullmaktstjänster. Chefen för justitiedepartementet uttalade sig i det vid 1876 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet för bibehållande av den då bestående ordningen. Ämbetet krävde — framhöll departementschefen — egenskaper, vilka svårligen kunde med säkerhet bedömas utan provet av ämbetets utövning under någon tid, och det vore därför önskvärt,

att tillfälle till en sådan prövotid bereddes genom konstitutorial, innan fullmakt å ämbetet meddelades. De konstituerade revisionssekreterarna vore vanligen så mycket yngre än de, som befordrades till hovrättsråd, att de kunde åtnöjas med en något lägre avlöning, och då en ordinarie revisionssekreterares lön icke skäligen borde sättas lägre än ett hovrättsråds, vore det icke heller från denna synpunkt olämpligt att bibehålla en grad av konstituerade revisionssekreterare med något lägre arvode än den ordinarie lönen.

Riksdagen biföll med en mindre jämkning Kungl. Maj:ts förslag. Avlöning för ordinarie revisionssekreterare bestämdes till samma belopp som hovrättsrådsavlöningen, alltså 6 400 kr. jämte ett ålderstillägg å 600 kr. Till de konstituerade revisionssekreterarna skulle utgå arvoden om 5 800 kr.

Ny lönereglering för revisionssekreterarna i anslutning till den s. k. statskontorstypen genomfördes sedermera vid 1911 års riksdag. De ordinarie revisionssekreterarna erhöllo då den sedvanliga tredjegradslönen i Stockholm, alltså inberäknat ortstillägg, 8 100 kr. såsom begynnelseavlöning samt ett ålderstillägg å 600 kr. Ordinarie revisionssekreterares avlöning låg i avseende å begynnelseavlöningen högre än hovrättsrådens, för vilka första lönegraden stannade vid 7 000 kr. I avseende å slutavlöningen voro de båda befattningshavargrupperna däremot likställda. Avlöningen till konstituerad revisionssekreterare höjdes till 7 500 kr.

I samband med den av 1919 års lagtima riksdag beslutade löneregleringen för hovrätterna genomfördes också lönereglering för revisionssekreterarna. Lönestallningen för de ordinarie revisionssekreterarna förbättrades på det sätt, att det dittillsvarande ålderstillägget tillfogades begynnelseavlöningen, som alltså höjdes till 8 700 kr. Något ålderstillägg utgick icke på denna lön. Samtidigt ombildades de dittillsvarande befattningarna såsom konstituerade revisionssekreterare till ordinarie fullmaktstjänster.

Vid 1921 års löneregiering för den allmänna civilförvaltningen inordnades revisionssekreterartjänsterna i samma lönegrad som hovrättsrådsbefattningarna, alltså en lönegrad motsvarande i den nuvarande skalan lönegraden B 30. Till ordföranden i nedre justitierevisionen skulle utgå särskilt arvode å 500 kr., vilket belopp sedermera av 1928 års riksdag höjts till 1 500 kr.

De ordinarie revisionssekreterarna äro liksom hovrättsråden i stor omfattning tagna i anspråk för lagstiftningsarbete eller befattningar inom den högre administrationen. Revisionssekreterartjänsterna uppehållas således till stor del på förordnande av yngre jurister, vanligen assessorer i hovrätterna. Enligt föreskrift i kungl. brev den 31 december 1921 skulle begynnelseavlöningen till dylik tillförordnad revisionssekreterare, som ej var innehavare av ordinarie hovrättsrådstjänst, utgå enligt lägsta löneklassen i den för de ordinarie revisionssekreterarna gällande lönegraden, varefter lönen med sedvanliga treårsintervaller skulle höjas. Samma grundsatser för avlöning av t. f. revisionssekreterare ha bibehållits i de nu gällande föreskrifterna i kungl. brevet den 26 juni 1925.

Förslag.

De yngre jurister i hovrättsassessors ställning, som uppehålla ordinarie ledamotstjänst i hovrätt komma, såsom tidigare är berört, icke i åtnjutande av samma löneställning som de ordinarie hovrättsråden utan få nöjas med assessorsavlöningen, vars slutbelopp ligger ungefär 1 000 kr. under hovrättsrådens begynnelseavlöning. En motsatt princip gäller i fråga om de t. f. revisionssekreterarnas avlöning. Dessa uppbära avlöning enligt samma lönegrad som de ordinarie. Då de senare ha att erlägga pensionsavgift för befattningen, kommer således en hovrättsassessor, som på förordnande innehar en revisionssekreterartjänst, i själva verket i en förmånligare löneställning än en ordinarie innehavare av samma tjänst. Denna uppenbara inadvertens bör vid den nya löneregleringen undanröjas.

De ordinarie revisionssekreterartjänsterna ha hittills, bortsett från ett fåtal undantagsfall, utgjort genomgångsplatser i allmänhet till häradshövdingbefattning, någon gång till justitieråds tjänst eller till någon chefspost inom administrationen. I vissa fall har också förekommit, att ordinarie revisionssekreterare återgått till hovrättsrådsbefattning. Då således de ordinarie revisionssekreterartjänsterna i avseende å sin ställning i befordringsgången äro likartade med hovrättsrådsbefattningarna enligt den föreliggande organisationsplanen, torde anledning saknas att rubba den redan nu bestående likställigheten mellan de båda slagen av befattningar. De ordinarie revisionssekreterarna ha således hänförts till samma lönegrad som hovrättsråden eller i föreliggande löneplan lönegraden D 7. Härtill bör för ordföranden i justitierevisionen komma särskilt arvode å 2 000 kr. eller samma belopp, som enligt detta förslag skall utgå till divisionsordförande i hovrätt.

I yttrande över det Nothinska betänkandet hava högsta domstolens samtliga ledamöter erinrat om, att revisionssekreterarförordnandet i äldre tid vanligen erhölls först efter utnämning till ordinarie ledamot i hovrätt. Under de sista två decennierna hade dylikt förordnande visserligen i allmänhet vunnits före sådan utnämning, men det hade alltid ansetts önskvärt, att revisionssekreterarförordnandet föregåtts av åtminstone tre till fyra års tjänstgöring vid hovrättens dombord.

Om ett dylikt kompetenskrav även framdeles anses böra uppehållas, kan det visserligen förväntas, att den, åt vilken revisionssekreterarförordnande meddelas, hunnit vinna befordran till ordinarie hovrättsråd. Att han i så fall bör bibehållas vid den sålunda vunna löneställningen, faller av sig självt. Emellertid lärer det icke vara uteslutet, att framdeles som hittills hovrättsassessorer i viss omfattning få tjänstgöra såsom revisionssekreterare, och fråga blir då, huruvida de böra likställas med de ordinarie revisionssekreterarna eller böra få en något lägre löneställning. Det senare alternativet torde stå bäst i överensstämmelse med den allmänna befordringsgången på domarbanan. Befattningshavarna torde då böra bibehållas vid assessorsavlöningen samt äga att därutöver komma i åtnjutande av ett lönetillägg, som synes kunna bestämmas till 900 kr. Den som innehar slutlön såsom assessor, 9 300 kr., skall alltså under förordnande såsom revisionssekreterare äga uppbära 10 200 kr. för år räknat.

Vid behandlingen av frågan om högsta domstolens organisation har framhållits svårigheten att beräkna det antal arbetskrafter, som framdeles kan bliva behövligt. Försiktigheten torde bjuda att icke f. n. räkna med flera ordinarie revisionssekreterartjänster i lönegraden D 7, än som kan förutses bli oundgängligen nödvändigt. Detta antal har förslagsvis uppskattats till 8. Då hela antalet revisionssekreterartjänster bibehållits vid det f. n. å stat uppförda antalet av 23, har för 15 revisionssekreterarbefattningar, å vilka tänkas tjänstgöra assessorer, beräknats assessorslön jämte omförmälda tilläggsarvode å 900 kr. I den mån ordinarie hovrättsråd komma att tjänstgöra å dylik revisionssekreterartjänst, böra de — såsom tidigare berörts — bibehållas vid hovrättsrådsavlöningen.

Till revisionsfiskal torde böra utgå assessorslön jämte ett tilläggsarvode å 300 kr. För assessor i högsta lönegraden kommer således fiskalsavlöningen att utgå med 9 600 kr.

Rådman för inskrivningsärenden m. m.

Då befattningarna såsom rådman för inskrivningsärenden m. m. beräknas i vissa fall komma att rekryteras av personer ur hovrätternas assessorskår, bör avlöningen stå i lämplig relation till assessorsavlöningen. Som denna utgår med högst 9 300 kr., förefaller lönegraden D 6, motsvarande den s. k. byrådirektörsgraden eller B 28 i den civila löneplanen, böra komma i tillämpning. Därmed vinnes också en lämplig relation till avlöningen för hovrättsråd. Även om hänsyn tages till att inskrivningsdomartjänsten är en slutplats, måste lönen enligt angivna lönegrad anses skälig [1].

Statsåklagare.

Vad angår avlöningen till statsåklagare må erinras om, att för landsfogdarna i det Linnérska betänkandet var föreslagen samma avlöning, som då utgick till landssekreterare och landskamrerare, alltså en avlöning enligt den s. k. tredje normalgraden, i det närmaste motsvarande i den gällande civila löneplanen lönegraden B 30. 1924 års landstatslönesakkunniga föreslogo i ett den 20 november 1924 avgivet förslag till lönereglering för landsfogdar m. fl., att dessa befattningshavare måtte placeras i lönegraden B 16 (motsvarande enligt gällande löneplan lönegraden B 26). I ett sedermera den 6 juli 1926 avgivet yttrande hemställde de sakkunniga — framför allt med hänsyn till landsfogdetjänsternas natur av sluttjänster — att befattningarna måtte placeras i lönegraden B 27. Till detta senare förslag anslöt sig också chefen för socialdepartementet, då han i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag framlade förslag till ny lönereglering för landsfogdarna. Förslaget vann emellertid ej riksdagens gillande, utan riksdagen beviljade allenast en tillfällig förbättring i landsfogdarnas nuvarande avlöning.

Samma löneställning, som föreslagits för inskrivningsdomare, eller lönegraden D 6, motsvarande lönegraden B 28, synes också böra tillerkännas statsåklagare.

[1] I likhet med vad som skett vid löneregleringen för landstaten enligt det nya lönesystemet, bör provisionen vid exekutiva försäljningar indragas till statsverket. Är auktionen utsatt att äga rum på annan plats än kansliorten, bör befattningshavaren äga uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt sedvanliga grunder.

Även dessas befattningar torde i många fall bli rekryterade ur assessorskåren. Till förste statsåklagare torde böra utgå ett särskilt arvode å 900 kr. Då statsåklagaren i Visby tillika skulle vara underåklagare, torde avlöningen till honom böra utgå med något lägre belopp än till övriga statsåklagare, förslagsvis med belopp motsvarande lönegraden B 27 i den civila löneplanen.

Hovrättsfiskaler och assessorsaspiranter.

I gällande stater för hovrätterna finnes uppfört ett antal fiskalstjänster i lönegraden B 22. Dessa befattningar uppehållas emellertid permanent av vikarier, enär de ordinarie tjänstinnehavarna äro förordnade å högre tjänst, i allmänhet såsom ledamot av hovrätten eller såsom revisionssekreterare. Till vikarie å fiskalsbefattning -- t. f. fiskal — utgår jämlikt kungl. brev den 26 juni 1925 lön enligt löneklassen B 21 eller med 6 420 kr. å dyraste ort. Biträdande fiskal uppbär enligt föreskrift i samma brev arvode med högst 3200 kr. om året. Enligt det Nothinska betänkandet skulle fiskal äga uppbära ett begynnelsearvode enligt löneklassen B 10 med 3 300 kr. å dyraste ort samt efter ett års tjänstgöring arvode enligt löneklassen B 21 eller 6 420 kr., likaledes å dyraste ort. De e. o. assessorerna, vilka närmast motsvara assessorsaspiranterna enligt detta förslag, uppbära nu å G-ort 8 580 kr. för år räknat. Då de emellertid ofta icke ha någon permanent ledamotstjänstgöring, kommer den under ett visst år faktiskt uppburna avlöningen att ej sällan avsevärt understiga nämnda belopp.

Då begynnelseavlöningen till assessor enligt förevarande förslag uppgår till 8 100 kr., torde avlöningen till assessorsaspirant, till vilken befattning vederbörande torde komma att förordnas vid i regel 30 à 32 års ålder, kunna lämpligen utgå med 6 000 kr. eller något lägre belopp, än som nu utgår till t. f. fiskal.

Avlöningen till hovrättsfiskal synes böra utgå enligt två löneklasser, av vilka den första närmast avses för den tid, under vilken fiskalen enligt förslaget skulle tjänstgöra såsom rådman i domsaga. Arvodet i denna löneklass torde lämpligen kunna bestämmas till 3 900 kr. Sedan fiskalen i två år innehaft lön enligt denna klass — således vid en tidpunkt, då det kan beräknas, att han i allmänhet återgår till hovrätten för fiskalstjänstgöring — bör inträda en avlöningsförhöjning med förslagsvis 600 kr. Avlöningen i andra löneklassen skulle sålunda utgå med 4 500 kr. om året.

Det må nämnas, att ifrågavarande avlöningar äro avsedda att utgå kontinuerligt, så länge vederbörande tjänstgör i hovrätt eller såsom rådman i domsaga.

Förste och andre notarie i domsaga samt fiskalsaspirant i hovrätt.

Förste notarie åtnjuter nu ett årligt arvode av statsmedel å 2 400 kr. och andre notarie ett årligt arvode av 1 800 kr. Av sistnämnda belopp utgå av häradshövdingens avlöningsmedel 800 kr. och återstoden av statsmedel. I vissa norrländska domsagor tillkommer en förhöjning av arvodet med 300 kr. för förste notarie och 200 kr. för andre notarie. Å dessa arvoden utgår dyrtidstillägg efter grunder, som gälla för oreglerade verk.

Fiskalsaspirant i hovrätt uppbär enligt gällande bestämmelser arvode med

2 676 kr. om året. Någon annan ändring i detta aspirantarvode än att detsamma skulle utgå enligt sedvanlig ortsgruppering ifrågasattes ej i det Nothinska förslaget.

Löneställningen för förste och andre notarie ävensom för fiskalsaspirant torde böra i stort sett lämnas orubbad. Då dyrtidstillägget emellertid framdeles bör för samtliga dessa befattningshavare beräknas enligt för nyreglerade verk gällande grunder, följer därav, att notarieavlöningarna måste undergå en nominell förhöjning. Till andre notarie torde arvodet med hänsyn härtill böra bestämmas till 2 100 kr., och till förste notarie till 2 700 kr. Sistnämnda arvodesbelopp torde också kunna bestämmas för fiskalsaspirant.

För att förekomma av tillfälliga omständigheter beroende ojämnheter i löneställningen för notarierna torde böra föreskrivas, att förste-notariearvodet må, om lagmannen anser notarien förtjänt att erhålla förordnande såsom förste notarie, utgå efter sammanlagt ett års tjänstgöring i domsaga och således utan avseende på, huruvida i domsagan redan förut finnes någon, som uppbär detta högre arvode. Skillnaden mellan de båda notariearvodena skulle således komma att verka som lönetillägg efter 1 års notarietjänstgöring.

Vissa med löneregleringen sammanhängande frågor.

I äldre tid erhöllo de unga juristerna för det arbete, de utförde i domsagorna och även under början av hovrättstjänstgöringen, i allmänhet icke någon kontant ersättning. Den merit, som tjänstgöringen ansågs bereda, fick merendels utgöra vederlag för arbetsprestationen.

Kontinuerlig avlöning.

Först med 1918 års domsagostadga skedde en brytning med denna tradition. Statsverket åtog sig till en början att avlöna förste notarierna på domsagokanslierna. Sedermera har staten lämnat bidrag jämväl till avlönande av andre notarier, varjämte på statsverkets bekostnad anställts biträdande domare. De allmänna lönegrundsatser, som därvid tillämpades, avveko i ett hänseende från vad som eljest är vedertaget inom förvaltningen. Medan förordnande å högre tjänst i regel är förenat med rätt till ett särskilt lönetillägg, s. k. vikariatsersättning, stadgades i fråga om notarier å domsagokansli och biträdande domare, att de skulle vara pliktiga att utan särskild ersättning på förordnande uppehålla häradshövdingtjänst, en anordning, som ansågs naturlig med hänsyn till förordnandets betydelse ur meritsynpunkt för domaraspiranten.

Även under hovrättstjänstgöringen har de unga domaraspiranternas ekonomiska ställning avsevärt förbättrats under det senaste årtiondet. Medel ha ställts till förfogande för avlöning i viss omfattning av amanuenser och fiskalsaspiranter ävensom av biträdande fiskaler. Det därvid tillämpade systemet har emellertid varit behäftat med olägenheter, framförallt i två hänseenden. Under den första tiden av hovrättstjänstgöringen har i allmänhet icke någon ersättning alls kunnat påräknas, och, i mån tillströmningen av aspiranter till hovrätterna ökats, har tiden för den oavlönade tjänstgöringen successivt vidgats. Men även sedan den unge aspiranten nått så långt, att han kunnat påräkna avlöning, har denna ej utgått konti-

nuerligt, utan åtminstone i början har avlöning erhållits endast under kortare ströförordnanden. Möjligheten att få förordnanden har ofta varit beroende på tillfälliga förhållanden, t. ex. den omfattning, i vilken assessorerna varit tagna i anspråk för särskilda uppdrag eller för tjänstgöring såsom t. f. revisionssekreterare. De unga aspiranternas ekonomiska ställning under de första tre à fyra åren av hovrättstjänstgöringen har sålunda varit synnerligen oviss. Det måste givetvis vara ett önskemål av vikt, att en bättre ordning i förevarande hänseende skapas.

Vad till en början fiskalsaspirantens ställning beträffar ligger det onekligen en oegentlighet uti att, medan han under sin notarietid haft en kontinuerlig avlöning, han, i och med att hovrättstjänstgöringen börjar, blir helt lönlös. En sådan ordning är uppenbarligen ägnad att från domarbanan avhålla dem, som av ekonomiska skäl se sig ur stånd att under oftast avsevärd tid framåt avstå från en mera fast löneinkomst. Den hittillsvarande ordningen står emellertid i ett visst samband med det förhållande, att tillträdet till hovrätterna på aspirantstadiet varit fullständigt fritt. Envar, som uppfyllt de formella förutsättningarna, har ägt att inträda i hovrätten för provtjänstgöring.

Någon ändring i sistberörda ordning bör ej ske. Det skulle säkerligen vara till betydande skada ur rekryteringssynpunkt, om rätten till fritt tillträde till hovrätterna avskaffades. Någon annan lösning av frågan torde då icke stå till buds, än att hovrätterna bemyndigas att till samtliga fiskalsaspiranter utbetala stadgat aspirantarvode. Den unge domaraspiranten kommer således att under sin första hovrättstid utan vidare bibehållas vid samma löneförmåner, som han uppburit såsom förste notarie. Det förutsättes emellertid, att hovrätterna redan efter en kortare tids tjänstgöring, förslagsvis efter ungefär ett halvt år, vidtaga en första gallring bland aspiranterna. Då tjänstgöringen såsom fiskalsaspirant är beräknad att räcka allenast ett år, komma således de aspiranter, som vid fiskalsprovet blivit underkända, i varje fall icke att ha åtnjutit aspirantarvode under längre tid än ett år. Emot vad som här föreslagits göres måhända den erinran, att under tider, då de unga juristerna ha svårt att finna annan sysselsättning, ett alltför stort antal fiskalsaspiranter skulle komma att anmäla sig till hovrättstjänstgöring. Skulle så visa sig bli fallet, få givetvis vissa restriktioner i fråga om antagandet av fiskalsaspiranter genomföras. Då det emellertid torde kunna förväntas, att de svårigheter, som f. n. råda för de unga juristernas placering, äro av mera övergående art, lära i första hand några begränsningar ej vara påkallade.

Möjligheten att sedermera under tjänstgöringen såsom hovrättsfiskal, assessorsaspirant och assessor komma i åtnjutande av en kontinuerlig avlöning sammanhänger med frågan om antalet av dessa befattningar. Fastställes ett fixt antal dylika tjänster vid varje hovrätt, lärer ej kunna undvikas, att det nuvarande systemet med ströförordnanden kommer att fort-

sätta. Den för en viss befattning beräknade avlöningen blir då — beroende på tiden för förordnandenas längd, vilken i sin tur sammanhänger med avgången i de högre graderna — splittrad på ett flertal tjänstemän under årets lopp, och en någorlunda tryggad ekonomisk ställning har ej blivit vederbörande beredd. Därtill kommer, att särskilt i de små hovrätterna med deras begränsade befattningshavarantal befordringsgången blir synnerligen ojämn, vilket i sin tur måste menligt inverka på rekryteringsmöjligheten för hovrätten.

Det torde därför böra tagas under övervägande, om ej den anordning, som f. n. iakttages i fråga om assessorstjänsterna, nämligen att antalet assessorer är beroende på beslut av Kungl. Maj:t, framdeles bör gälla ej blott för dessa tjänster utan även för de tidigare tjänsterna i karriären, nämligen befattningarna såsom hovrättsfiskal och assessorsaspirant. Därigenom möjliggöres också att låta organisationen närmare avpassas efter det i varje fall föreliggande behovet. Hänsyn bör därvid även tagas till, att domaraspiranter i erforderligt antal utbildas. Någon betänklighet ur statsfinansiell synpunkt lärer knappast behöva möta mot en sådan ordning. Hovrättsfiskaler och assessorsaspiranter skulle ju anställas allenast på förordnande, och med den starka omsättning, som kommer att ske inom kåren, finnes möjlighet att — om ett minskat behov vid en viss tidpunkt skulle föreligga — förhållandevis snabbt anpassa befattningshavarantalet därefter, och, vad hovrättsassessorerna angår, innebär ju förslaget i fråga allenast ett bibehållande av den ordning, som redan nu tillämpas. Visserligen skulle assessorerna framdeles bli ordinarie tjänstemän, men någon reell olikhet mot nuvarande förhållanden föreligger knappast, alldenstund även de nuvarande hovrättsassessorerna i verkligheten, om än icke till namnet, åtnjuta ordinarie anställning. Det nuvarande systemet för assessors tillsättning lärer ej heller ha gett upphov till något missbruk i det hänseendet, att större antal befattningshavare, än som varit nödvändigt, blivit tillsatt.

Genom den föreslagna anordningen vinnes den fördel, att befattningshavarna på domarbanan redan under aspirantstadiet kunna påräkna en kontinuerlig avlöning. Under förutsättning, att denna anordning kommer till genomförande, lärer också kunna stadgas, att fiskalsaspiranter, hovrättsfiskaler, assessorsaspiranter och assessorer skola vara pliktiga att utan särskild ersättning på förordnande uppehålla högre befattning.

Avlöning till hovrättsfiskal och assessor under tjänstgöring såsom rådman i domsaga.

Enligt vad tidigare närmare utvecklats, skulle de rådmansbefattningar, som ha avseende på den rent dömande verksamheten, besättas med fiskaler och assessorer, som skulle inneha dessa befattningar såsom genomgångsplatser. Fråga blir då, vilka löneförmåner som skola beredas dessa befattningshavare under dylikt förordnande.

Även med nuvarande organisation förekommer ett liknande fall, nämligen då assessor i hovrätt förordnas att uppehålla befattning såsom biträdande domare i domsaga eller att vikariera för häradshövding. Enligt före-

skrift i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 188) angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet äger hovrättsassessor, som förordnas till vikarie för häradshövding eller till biträdande domare, att i regel uppbära avlöning med tillhopa samma belopp, som han skulle hava uppburit under tjänstgöring såsom adjungerad ledamot i hovrätten. Gäller förordnandet tjänstgöring å annan ort än hovrättens stationeringsort, må hovrätten, om förhållandena i övrigt därtill giva anledning, kunna tillerkänna assessorn ersättning av statsmedel intill ett belopp av 480 kr. för år för de extra kostnader, som i anledning av förordnandet uppkomma. Därjämte har befattningshavaren enligt föreskrift i domsagostadgan rätt till ersättning för resekostnader enligt sedvanliga grunder.

De grundsatser, som sålunda redan nu gälla för avlöning av assessor vid förordnande såsom biträdande domare eller häradshövdingvikarie, torde i stort sett böra tillämpas även framdeles vid förordnande av assessor såsom rådman eller vikarie för lagman. Samma grundsatser torde ock böra tillämpas vid förordnande av hovrättsfiskal såsom rådman. Befattningshavaren bör således under dylikt förordnande vara berättigad att uppbära löneförmåner med samma belopp, som tillförsäkrats honom vid tjänstgöring i hovrätt, alltså fiskal med 3 900 eller 4 500 kr. och assessor med 8 100, 8 700 eller 9 300 kr. Beträffande de extra kostnader, som uppkomma i anledning av förordnandet, torde ersättning för dem böra beredas efter samma grunder, som gälla för andra befattningshavare vid nyreglerade verk. Vid längre förordnanden — närmast avses här förordnanden överstigande ett år — torde böra utgå flyttningsersättning. Vid kortare tids förordnande lärer befattningshavaren böra tilläggas rätt att uppbära tjänstgöringstraktamente och resekostnadsersättning, allt enligt sedvanliga grunder (se härom kungörelsen den 26 juni 1925, nr 357, med tilläggsbestämmelser till civila avlöningsreglementet).

Kallortstillägg m. m. I fråga om rätt till kallortstillägg och andra särskilda förmåner torde för de befattningshavare, som skola tillhöra avlöningsreglementet för domare och åklagare, i tillämpliga delar böra gälla enahanda bestämmelser som för civila befattningshavare i allmänhet vid nyreglerade verk.

Lönevillkor. I samband med utarbetande av förslag till avlöningsreglemente för domarkåren torde också böra till närmare behandling upptagas frågan om avlöningsvillkoren.

Här må allenast påpekas, att förevarande löneregleringsförslag utgår ifrån, att för de befattningshavare, vilka skulle i lönehänseende bli likställda med justitieråd, också böra gälla de särskilda inskränkningar i fråga om rätten att åtaga sig uppdrag m. m., som i samband med 1926 års lönereglering blivit stadgade för justitieråd. Med ifrågavarande befattningar skulle således ej få förenas

tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som driver bank- eller försäkringsrörelse eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte;
dylikt uppdrag i styrelsen för annat verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag;
befattning såsom tjänsteman i verk, bolag, förening eller inrättning, som ovan sagts;
annan tjänstebefattning av vad slag det vara må; eller
uppdrag såsom skiljeman.

För övriga befattningshavare torde de nu för nyreglerade verk gällande föreskrifterna i ämnet kunna i huvudsak oförändrade tillämpas.

Beträffande tiden för uppflyttning i löneklass torde för de befattningar, som utgöra sluttjänster, böra gälla det sedvanliga systemet med treårsintervaller. Vid utarbetande av de närmare detaljerna i lönesystemet torde böra tagas under övervägande, om ej för vissa övergångstjänster löneklassförhöjningen bör kunna intjänas på kortare tid, t. ex. två år. Det lärer nämligen eljest kunna komma att inträffa, att de högre löneklasserna under normal befordringsgång icke hinna uppnås av befattningshavaren.

Ett synnerligen invecklat spörsmål, som här endast i förbigående må beröras, gäller de regler om tillgodoräknande av föregående tjänstgöring, som böra gälla för befattningshavare lydande under här avsedda avlöningsreglemente. Rätten att tillgodoräkna föregående tjänstgöring torde få särskild betydelse vid befordran från assessor till hovrättsråd, inskrivningsdomare eller statsåklagare. Därvid torde vederbörande för placering i löneklass i den nya tjänsten böra få tillgodoräkna vid befordran till hovrättsråd tiden för ledamotstjänstgöring i hovrätt ävensom tiden för revisionssekreterarförordnande samt vid befordran till inskrivningsdomare eller statsåklagare dels den tid efter assessorsutnämningen, under vilken vederbörande tjänstgjort såsom vikarie för lagman eller såsom rådman i lagmansrätt, dels tiden för ledamotstjänstgöring i hovrätt, dels ock tiden för tjänstgöring såsom t. f. revisionssekreterare eller revisionsfiskal. Från den sammanlagda tid, befattningshavaren skulle äga tillgodoräkna, bör dock vid befordran från icke ordinarie befattning, i enlighet med vad som gäller vid de civila verken i allmänhet, avräknas en tid av tre år.

Pensionsålder.

Pensionsfrågorna skola i förevarande sammanhang ej upptagas till närmare behandling. Även i avseende å dem förekomma helt naturligt en hel del betydelsefulla specialfrågor, som vid en framtida detaljbehandling måste beaktas. Här må allenast beröras ett spörsmål, som för frågan om befordringsgången på domarbanan är av ingripande betydelse, nämligen frågan om pensionsåldern för domare.

Enligt gällande lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension intaga innehavarna av domarämbete en viss särställning i avseende å skyldigheten att vid uppnående av viss ålder avgå med pension. Manliga tjänst-

innehavare i allmänhet äro berättigade och förpliktade att vid 67 års ålder avgå från tjänsten. Det är emellertid Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, denna myndighet obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänstinnehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda 70 år. I fråga om innehavare av domarämbeten ansågs — såsom av förarbetena till lagen framgår — att ett dylikt villkorligt kvarstående i tjänsten icke vore lämpligt såsom i någon mån oförenligt med en sådan tjänstinnehavares ställning. I stället stadgades för dessa befattningshavare ovillkorlig skyldighet att från tjänsten avgå efter det han uppnått den för alla tjänstinnehavare föreslagna högsta levnadsåldern eller 70 år.

Det torde vid pensionslagens genomförande ha varit tänkt, att medgivande att kvarstå i tjänst skulle för de administrativa tjänstemännen i allmänhet komma att i ett stort antal fall beviljas — i ett äldre förslag till pensionslag, utarbetat av 1889 års pensionskommitté hade den normala pensionsåldern satts till 70 år. Emellertid ger erfarenheten vid handen, att tillstånd att kvarstå i tjänst efter uppnådda 67 år numera beviljas endast i enstaka fall och så gott som undantagslöst åt innehavare av vissa administrativa chefsbefattningar.

Med hänsyn till den praxis, som sålunda tillämpats i fråga om civila befattningshavare i allmänhet, har givetvis frågan om domares rätt att i tjänsten kvarstå intill fyllda 70 år kommit i ett annat läge än vid tiden för antagande av 1907 års pensionslag. Därtill kommer, att vid tillämpning av det av processkommissionen förordade muntliga rättegångssättet i alla tre instanser synnerligen stora krav måste ställas på domarens andliga och i viss mån även på hans fysiska vitalitet. Framförallt är det nödvändigt, att domarens uppfattningsförmåga, särskilt hörseln, är ograverad. Det sagda torde motivera en sänkning av pensionsåldern för domare från nuvarande 70 till 67 år, vid vilken ålder skulle inträda ovillkorlig skyldighet för innehavare av domarämbete att avgå från tjänsten.

För statsåklagare och underåklagare torde böra gälla den nu för landsfogdar och landsfiskaler stadgade pensionsåldern av 65 år.

II. *Befattningshavare tillhörande det allmänna civila avlöningsreglementet m. fl.*

I fråga om expeditionsvakterna vid högsta domstolen, nedre justitierevisionen och hovrätterna ifrågasättes ej någon ändring i nuvarande löneställning. Ej heller föreslås beträffande kanslipersonalen i nedre justitierevisionen någon ändring i löneförmånerna.

Hovrätter.

De ifrågasatta centralkanslierna i hovrätterna skulle stå under närmaste chefskap av sekreteraren, utom i Svea hovrätt, där en biträdande sekreterare, tillika kanslichef, skulle anställas.

Sekreterarna i Svea och Göta hovrätter tillhöra nu lönegraden B 27, och

sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge lönegraden B 26. Beträffande hovrättssekreterarnas löneställning yttrades i det Nothinska betänkandet följande:

»Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som enligt vad ovan nämnts åvila sekreterarna i de två större hovrätterna, har det synts de sakkunniga kunna ifrågasättas, om icke åt dessa befattningshavare borde beredas en högre löneställning. Emellertid hava de sakkunniga att beakta, att nu ej föreslås sådana ändringar i gällande stater, att vid en mera omfattande rättegångsreform en löneminskning kan finnas erforderlig. Beträffande Göta hovrätt måste de sakkunniga taga i beräkning, att denna hovrätt kan komma att delas å två, måhända tre, mindre hovrätter. Vid nu angivna förhållande hava de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå någon höjning av lönen för sekreteraren i Göta hovrätt. Vad åter angår Svea hovrätt, lärer denna även efter en omgestaltning av vårt rättegångsväsen, komma att bibehållas vid en jämförelsevis betydande omfattning. Med hänsyn därtill hava de sakkunniga funnit en uppflyttning i lönehänseende av sekreterartjänsten i Svea hovrätt vara väl motiverad, och hava de sakkunniga ansett skäligt, att avlöningen för denna tjänst bör utgå enligt lönegraden B 28 och således med 9 540—10 980 kr.»

Reservationsvis hemställdes av en av de sakkunniga, att sekreterarens avlöning måtte utgå enligt lönegraden B 30.

Svea hovrätt har i yttrande över betänkandet förordat, att sekreteraren sättes i lönegraden B 30, och därvid yttrat:

»De göromål, som åtfölja sekreterarebefattningen i denna hovrätt, äro icke allenast till antalet högst betydande utan även ägnade att i fråga om ordentlighet, minne och personalkännedom ställa alldeles särskilda krav på befattningshavaren. Minnesfel eller förbiseenden äro lätt tänkbara, när det gäller att å den talrika personalen vid hovrätten och därunder lydande domstolar tillämpa den mängd av detaljerade bestämmelser, som, särskilt på senare tid, meddelats i fråga om tjänstledighet, avlöningsförmåner m. m., samt att ansvara för den omfattande expedition i de administrativa ärendena, som ankommer på sekreteraren. — Att, när den nuvarande befattningshavaren inom kort avgår, finna en lämplig efterträdare kommer säkerligen att bliva förenat med stor svårighet, helst som befattningens art gör det önskvärt att innehavaren uppger all tanke på vidare befordran. Under sådana förhållanden anser hovrätten det angeläget att i sammanhang med löneförbättring åt hovrättsråden, och alltså oberoende av nu ifrågasatta organisationsförändringar, en väsentlig ökning av sekreterarens avlöningsförmåner kommer till stånd, på sätt förenämnda vid betänkandet fogade särskilda mening innebär.»

Göta hovrätt har i yttrande över det Nothinska betänkandet hemställt, att sekreteraren i hovrätten måtte sättas i lönegraden B 28 med hänsyn till den ökade arbetsbörda, som bleve honom ålagd, därest han förutom sekreterargöromålen skulle få till uppgift att såväl handhava chefskapet för det centrala kansliet som ock tjänstgöra såsom arkivarie.

Någon ändring i hovrättssekreterarnas löneställning har ej vidtagits i samband med den omorganisation och lönereglering, som beslutats vid 1928 års riksdag.

En så förmånlig löneplacering för hovrättens sekreterare, som Svea hovrätt i yttrande över det Nothinska betänkandet förordat, lärer icke kunna anses erforderlig vare sig med hänsyn till sekreterarbefattningens rekrytering eller till de med densamma förenade arbetsuppgifterna. Däremot synes det i det Nothinska betänkandet innefattade förslaget om sekreterarens placering i lönegraden B 28 vara väl grundat. I enlighet härmed har för sekreterarbefattningen i Svea hovrätt räknats med avlöning i lönegraden B 28. Biträdande sekreteraren i Svea hovrätt torde böra inordnas i lönegraden B 26.

Sekreterartjänsten i var och en av de övriga hovrätterna, med vilken befattning i vissa hovrätter förenas även aktuarie- och arkivariebestyr, har förslagsvis inordnats i lönegraden B 27.

Beträffande aktuarier och arkivarier föreslås ej någon ändring. De skulle fortfarande tillhöra lönegraden B 22.

I avseende å den icke rättsbildade biträdespersonalen har följande fördelning gjorts å olika lönegrader:

Hovrätt	Kanslisskrivare[1] B 11	Kansliбiträde B 7	Kontorsbiträde B 4	Skrivbiträde B 2
Svea hovrätt	4	6	5	5
Göta »	2	3	2	2
Hovrätten över Skåne och Blekinge	2	3	3	2
Västra Sveriges hovrätt	2	3	3	2
Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt	1	2	1	1
Mellersta Norrlands hovrätt	1	2	2	1
Övre Norrlands hovrätt	1	2	1	1
Summa	13	21	17	14

Lagmansrätter.

I spetsen för kanslipersonalen vid lagmansrätten skulle vid lagmansrätterna i Stockholm och Göteborg stå lagmansrättssekreterare. Dessa torde icke böra sättas i lägre lönesställning än sekreterarna i vederbörande hovrätt. Lagmansrättssekreteraren i Stockholm skulle således tillhöra lönegraden B 28 och motsvarande befattningshavare i Göteborg lönegraden B 27. Till lönegraden B 22 torde kunna hänföras följande befattningshavare å lagmansrättskanslierna: aktuarie, arkivföreståndare, registrator, sekreterare för överexekutorsärenden och stärbhusnotarie.

Beträffande den icke rättsbildade biträdespersonalen i lagmansrätterna har räknats med, att befattningshavare i högsta lönegraden, kansliskrivargraden, skulle behöva anställas allenast i de tre största städernas lagmansrätter, nämligen 3 i Stockholm, 2 i Göteborg, och 1 i Malmö. I fråga om övriga biträden har för förevarande kostnadsberäkning allenast en approximativ

[1] Avsedda för centralkanslierna vid resp. hovrätter.

uppdelning skett, nämligen så att 125 befattningshavare beräknats tillhöra kanslibiträdesgraden (B 7), 191 kontorsbiträdesgraden (B 4) och 128 skrivbiträdesgraden (B 2).

Justitiekanslersämbetet.

Någon ändring i löneställningen för de vid justitiekanslersämbetet nu anställda rättsbildade och icke rättsbildade befattningshavarna ifrågasättes ej. Sålunda har räknats med att byråchefen tillhör lönegraden B 30, registratorn B 21 samt expeditionsvakten B 5. Av de icke rättsbildade biträdena bör 1 vara kanslibiträde (B 7) och 1 kontorsbiträde (B 4).

Advokatfiskalsexpeditioner m. m.

Vidkommande icke rättsbildade biträden vid advokatfiskalsexpeditionerna har redan i det föregående (ovan sid. 234) angivits antalet av dem, som ansetts böra hänföras till kansliskrivargraden B 11.

I fråga om övriga biträden föreslås följande fördelning å de olika lönegraderna:

Advokatfiskalsexpeditionen vid	Kanslibiträde B 7	Kontorsbiträde B 4	Skrivbiträde B 2
Svea hovrätt	2	2	2
Göta »	1	1	1
Hovrätten över Skåne och Blekinge	1	1	1
Västra Sveriges hovrätt	1	1	1
Kopparbergs o. Gävleborgs hovrätt	1	1	—
Mellersta Norrlands hovrätt	1	1	—
Övre Norrlands hovrätt	1	1	—
Summa	8	8	5

I Svea hovrätt har överkrigsfiskalen bibehållits i sin nuvarande löneställning, d. v. s. lönegraden B 24 i den civila löneplanen.

Statsåklagarexpeditioner.

Enligt vad tidigare nämnts, beräknas å statsåklagarexpeditionerna böra anställas 20 icke rättsbildade biträden för renskrivningsgöromål o. d. Samtliga dessa torde böra placeras i kontorsbiträdesgraden B 4. Till landsfiskalsaspirant torde under utbildningstjänstgöring å statsåklagarexpedition böra utgå ett arvode å 1 800 kr., för år räknat.

Underåklagare.

För de 25 nya distriktsfiskalsbefattningar, som vid underåklagarkårens statsanställning beräknas bli erforderliga i blandade stads- och lantdistrikt, har i kostnadskalkylen räknats med den nuvarande landsfiskalsavlöningen.

I det Linnérska betänkandet föreslogs, att över den lönegrad för stadsfiskalerna, som skulle motsvara landsfiskalsavlöningen (s. k. stadsfiskalsbefattning av klass 3), skulle inrättas en lönegrad (klass 2) med avlöning av 5 000 kr. jämte 800 kr. tillfällig löneförbättring. För dessa befattningar skulle icke krävas juridisk kompetens. Stadsfiskalsbefattningarna i de städer, där

av befattningshavaren skulle krävas domarkompetens, hänfördes till en första klass med minimiavlöning av 7 000 kr. jämte 900 kr. tillfällig löneförbättring. Det må erinras om, att för samtliga dessa avlöningar räknades med dyrtidstillägg, som numera betecknas såsom gällande för s. k. oreglerade verk. 1924 års landstatslönesakkunniga föreslogo avlöning för landsfiskalerna enligt en lönegrad, motsvarande i den nuvarande skalan lönegraden B 20, alltså på dyraste ort 6 048 kr. begynnelseavlöning och 7 212 kr. slutavlöning.

För 16 distriktsfiskaler med domarutbildning samt för 12 stadsfiskaler likaledes med domarutbildning har i detta förslag räknats med lönegraden B 24, alltså å dyraste ort en begynnelselön å 7 668 kr. och en slutlön å 9 060 kr. För 7 stadsfiskaler utan domarutbildning har räknats med lönegraden B 17, vilken å dyraste ort har en begynnelseavlöning å 4 932 kr. och en slutavlöning å 6 420 kr.

KAP. V.

Organisatoriska förändringar inom administrationen i anledning av processreformen.

Genomförande av rättegångsreformen enligt processkommissionens organisationsplan kommer att kräva vissa ingripande organisatoriska omgestaltningar inom den statliga administrationen. Det lärer icke ha varit av chefen för justitiedepartementet avsett, att förevarande utredning skulle närmare ingå på dessa spörsmål, utan torde desamma i sinom tid få hänskjutas till utredning genom särskilda sakkunniga.

Särskilt i fråga om länsstyrelsernas organisation kommer rättegångsreformen att föranleda ändringar. Det är ju nämligen avsett, att överexekutorsgöromålen skola överflyttas från länsstyrelserna till lagmansrätterna. Därigenom komma säkerligen en del arbetskrafter att frigöras inom länsstyrelserna. På sina håll torde några av de befattningshavare, som nu syssla med överexekutorsärendena, kunna överflyttas till domstolarna för att där deltaga i handläggning av enahanda göromål. En verkställd undersökning har emellertid visat, att i många länsstyrelser arbetet med överexekutorsgöromålen är splittrat på ett flertal befattningshavare, som endast delvis syssla med hithörande ärenden och i övrigt ägna sig åt andra arbetsuppgifter. Genom omläggning av arbetsfördelningen lärer det även i vissa av dessa länsstyrelser bli möjligt att frigöra en del arbetskrafter, som sedan kunna under övergångstiden utnyttjas i lagmansrätterna, t. ex. på inskrivningsdomartjänst.

Vid bedömande av länsstyrelsernas framtida arbetsuppgifter måste emellertid också tagas i betraktande, att i viss mån ökat arbete kommer att förorsakas länsstyrelserna genom processreformen. Så komma länsstyrelserna att få befattning bl. a. med utbetalande av löner till tjänstemännen i lagmansrätterna samt med utbetalande av ersättning för vissa expenskostnader, som skulle utgå av statsanslag, nämligen kostnad för skrivhjälp i lagmansrätterna.

Skulle kontrollen över underexekutorerna bibehållas hos länsstyrelserna, måste också den föreslagna enhetliga organisationen av exekutionsväsendet i städer med folkmängd under 20 000 invånare medföra en viss ökad arbetsbelastning för länsstyrelserna, i det den nu genom magistraterna utövade kontrollen över stadsfogdarna måtte förläggas till länsstyrelserna. Därtill kommer, att vid en nyorganisation av det centrala kommunala förvaltningsorganet i städerna vissa arbetsuppgifter, som hittills ålegat magistrat —

t. ex. förandet av handelsregister samt befattning med vissa ärenden angående automobilväsendet — måhända anses böra överflyttas på länsstyrelserna. Slutligen torde också vid en omorganisation av åklagarväsendet det kunna förväntas, att landsfogdebefattningarna indragas, varav följer, att vissa arbetsuppgifter i fråga om polisväsendet, som hittills handhafts av landsfogdarna, få övertagas av annan befattningshavare vid länsstyrelserna.

Som synes uppkomma här en del invecklade administrativa spörsmål, som tarva en ingående utredning. Att i frågans nuvarande outredda skick i den ekonomiska kalkylen för processreformen räkna med, att någon besparing i organisationskostnaderna skulle kunna vinnas genom indragning av befattningar hos länsstyrelserna, har ansetts icke böra ske.

Frågan om reform av underåklagarväsendet — särskilt genomförande av vissa lättnader i landsfiskalernas arbetsuppgifter samt det i samband med frågan om beredande av statsanställning åt städernas underåklagare stående spörsmålet om rikets indelning i landsfiskalsdistrikt torde likaledes böra, såsom tidigare berörts (ovan sid. 221), göras till föremål för särskild utredning.

Även på vissa andra förvaltningsorgans verksamhet kan processreformen förväntas komma att öva inverkan. Skulle landsfogdebefattningarna indragas, lärer, enligt vad förut nämnts (ovan sid. 228 o. f.), riksräkenskapsverket böra övertaga verkställande av inventeringsförrättningar hos vissa redogörare. En ökad arbetsbelastning i revisionshänseende är för riksräkenskapsverkets del att emotse också därigenom, att den revision av stadsdomstolarnas ekonomiska förvaltning, som nu verkställes genom kommunala organ, för framtiden bortfaller.

Att slutligen processreformen blir av genomgripande betydelse för den kommunala organisationen i de hittillsvarande magistratsstäderna, kommer i ett annat sammanhang att närmare belysas.

KAP. VI.

Domstolslokaler m. m.

I. Allmänna synpunkter.

Historik.

Föreskrifter om byggande av lokaler åt häradsrätt äro i 1734 års lag intagna i Byggningabalken 26 kap. 4 §. Enligt gällande lydelse skall vart härad bygga tingsbyggning å vanlig tingsstad eller där Konungens befallningshavande prövar det för allmogen lämpligast, sedan rätten däröver hörts. Jämväl skyldigheten att underhålla tingshuset åligger häradet. I fråga om tingshusbyggnads beskaffenhet stadgas allenast, att i tingshuset skall vara »en stuva så stor som tarvas och två kamrar». Dessutom skall vid vart tingsställe finnas ett fängelse.

Berörda bestämmelser hava i viss mån av Kungl. Maj:t i administrativ väg frångåtts, i det att Kungl. Maj:t förpliktat de tingshusbyggnadsskyldige att åt nämnden å tingsplatsen hålla bostad. I fall, där hos Kungl. Maj:t besvär anförts över länsstyrelses beslut att fastställa ritningar till tingsbyggnad med större antal rum än lagen föreskriver, har Kungl. Maj:t ej gjort ändring i dylikt beslut.

I en vid Nya lagberedningens betänkande fogad bilaga (principbetänkande IV, s. 243 f.) angående tingshusbyggnadsskyldigheten förordade beredningen, att berörda skyldighet skulle övertagas av staten. Den enda ur rättsskipningens synpunkt fullt tillfredsställande grundsatsen vore enligt beredningens åsikt, att staten ensam bekostade de för rättsväsendet erforderliga anordningar, till vilka tingshus och häradsfängelser vore att hänföra. Därigenom skulle — framhöll beredningen — vinnas en rättvis fördelning av besväret i fråga på alla skattskyldiga samhällsmedlemmar; vidare skulle ökad möjlighet beredas för vinnande av en lämplig domsago- och tingslagsindelning, enär därmed skulle bortfalla det motstånd, som från de byggnadsskyldiga stundom rests mot tingslagsregleringar. Slutligen skulle utsikt beredas för en ändamålsenligare och planmässigare inrättning av tingshusen, när dessa byggdes av staten, än som med skäl kunde förväntas, när byggnaderna uppfördes av tingslagen.

Frågan om ändrade bestämmelser rörande tingshusbyggnadsskyldigheten har under de senare årtiondena vid upprepade tillfällen varit aktuell. Sålunda anhöll riksdagen i skrivelse den 20 mars 1901 (nr 28) om förslag till sådan ändring i förberörda stadganden i byggningabalken, att behovet av tillräckliga och lämpliga lokaler för häradsrätternas sammanträden måtte bliva

på tillfredsställande sätt tillgodosett. Någon framställning till riksdagen föranledde emellertid denna riksdagsskrivelse icke.

Sedermera upptogs frågan av justitieombudsmannen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 april 1920 i samband med ett tingslagsregleringsärende fäste Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet av tidsenliga lagstadganden angående tingshusbyggnad och dess beskaffenhet. En blivande lagstiftning i ämnet borde enligt J. O:s mening såsom ett oeftergivligt villkor uppställa kravet, att ritningarna till nya tingshus underkastades granskning och fastställelse av Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t utsedd, sakkunnig myndighet.

I anledning av denna framställning väckte Kungl. Maj:t vid 1922 års riksdag i proposition nr 48 förslag om ändring av 26 kap. 4 § R. B.

Enligt förslaget skulle den rätt att i visst fall bestämma tingshusets belägenhet, som enligt gällande lydelse tillkom länsstyrelse, överflyttas till Kungl. Maj:t. Rörande tingshusets storlek och beskaffenhet upptog förslaget endast det stadgande, att tingshus skulle uppföras efter ortens sed av ändamålsenliga byggnadsämnen, till den storlek och med de lokaler, häradsfängelse inberäknat, som behovet i varje fall fordrade. Innan tingshus finge uppföras eller ombyggas, skulle ritning och byggnadsbeskrivning fastställas av Kungl. Maj:t.

Förslaget vann emellertid ej riksdagens bifall.

Sedermera har Kungl. Maj:t i cirkulär den 12 februari 1926 — till förekommande av att tingshusbyggnadsskyldige bliva belastade med kostnad för byggnadsarbeten, vilkas nytta med hänsyn till blivande, mera genomgripande förändringar på rättegångsväsendets område kan vara tvivelaktig — anbefallt länsstyrelserna att, då fråga uppkommer om nybyggnad eller ombyggnad av tingshus eller annan med ombyggnad jämförlig förändring av tingshus, göra anmälan härom hos Kungl. Maj:t, varefter ärendet skall hos länsstyrelsen vila i avbidan på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida tingslagsreglering bör äga rum.

Beträffande *utdebiteringen* å tingslagsinvånarna av kostnaderna för tingshusbyggnadsskyldighetens fullgörande stadgades ursprungligen i R. B. 26: 4, att så skulle ske »efter gårdatalet». I samband med frågan om grundskatternas avskrivning uppkom ock spörsmålet om ändrade grunder för fullgörande av ifrågavarande besvär. Genom lag den 26 september 1884 angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse blevo alla, som inom tingslaget erlade kommunalutskylder, ålagda att deltaga uti nämnda besvär, men medan utdebiteringen för fastighet skulle ske efter *hela* det å fastigheten belöpande fyrktalet, blev andelen för andra beskattningsföremål bestämd till allenast en fjärdedel av fyrktalet. Redan genom lag den 30 juni 1899 höjdes dock dessa beskattningsföremåls andelsplikt till hälften av fyrktalet, varefter genom lag den 26 april 1905 full likställighet mellan de båda grupperna av beskattningsföremål kom till genomförande. Med anledning av fyrkskalans upphävande i samband med rösträttsreformen har slutligen i den ännu gällande

lagen den 5 juni 1909 föreskrivits, att i kostnaden för uppförande och underhåll av tingshus och häradsfängelse skola alla de, som inom tingslaget erlägga kommunalutskylder, deltaga efter de grunder, som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

Beträffande *redovisning* av tingshusbyggnadsmedel gäller kungörelsen den 30 april 1881 ang. redovisning för uppbörd av häradsmedel. Enligt föreskrift i denna kungörelse har kronobetjänt, som verkställer uppbörd utav någon inom härad eller tingslag för dess gemensamma behov utgående avgift, såsom snöplogningsavgift och dylikt, att årligen å första rättegångsdagen av höstetinget eller inom ort, där endast ett ting hålles, å första rättegångsdagen av detta ting till häradsrätten ingiva redogörelse för de av honom inom häradet eller tingslaget utdebiterade och uttagna medel av ifrågavarande beskaffenhet. Häradsrätten skall vid tinget utse tre revisorer för granskning av redogörelsen, och dessa revisorer hava att inom två månader därefter avlämna berättelse över granskningen ävensom de av kronobetjänten avlämnade handlingar till länsstyrelsen för kungörande i huvudsakliga delar av revisionsberättelsens innehåll och för vidtagande av de åtgärder i övrigt, vartill berättelsen kan giva anledning.

Beträffande byggande och underhåll av lokaler för *andra domstolar* än häradsrätterna saknas uttryckliga lagföreskrifter. Kostnaderna för rådhusrätternas lokaler bestridas emellertid av vederbörande stads kassa, och för lokaler åt hovrätterna och högsta domstolen sörjer i princip staten.

Processkommissionen.

Processkommissionen har i sitt betänkande ej närmare behandlat förevarande spörsmål. I den till betänkandets del III fogade bilagan om rättegångsreformens ekonomiska verkningar (sid. 228) har kommissionen allenast framhållit, att kostnaden för lokaler åt domstolarna borde efter processreformens genomförande bliva i stort sett mindre än nu. Visserligen erfordrades lokaler åt de nya hovrätterna, men å andra sidan bleve genom underrätternas omorganisation åtskilliga domstolsbyggnader överflödiga för rättsskipningen.

Förslag.

Någon tvekan lärer icke kunna råda därom, att det framdeles som hittills bör i princip åligga statsverket att bekosta erforderliga arbetslokaler åt överrätterna, vilket givetvis icke får anses utesluta, att kommun kan beredas tillfälle att i visst fall på frivillighetens väg bidraga till lokalfrågans ordnande.

Mera svårlöst torde däremot spörsmålet vara, huru i motsvarande fall bör förfaras för underrätternas del. Även om beaktansvärda skäl kunna åberopas för förslaget, att *staten* skulle sörja för tillgodoseende jämväl av dessa domstolars lokalbehov — i sådant hänseende må erinras om de av Nya lagberedningen anförda synpunkterna — måste dock å andra sidan starka

betänkligheter mot en dylik lösning av lokalfrågan möta. En överflyttning på statsverket av tingshusbyggnadsskyldigheten lärer nämligen ej gärna vara tänkbar utan uppgörelser i de särskilda fallen mellan staten och de olika tingshusbyggnadsskyldige ävensom de städer, vilkas rådhus eventuellt skulle tagas i anspråk för rättsskipningsändamål — uppgörelser, som mången gång säkerligen skulle bliva av synnerligen invecklad beskaffenhet. Vidare lärer det vara ofrånkomligt, att det framtida underhållet av domstolslokalerna blir avsevärt dyrare, om administrationen förlägges till ett centralt organ — väl närmast byggnadsstyrelsen i Stockholm — än om de behövliga åtgärderna ombesörjas ute i orterna av personer, som äro förtrogna med de lokala förhållandena. Helt naturligt skulle också en överflyttning till en statsmyndighet av en så omfattande förvaltningsuppgift som den, varom här är fråga, framkalla krav på anställande av nya arbetskrafter, varmed skulle följa en ytterligare stegring av statsverkets kostnader för ändamålet.

På anförda skäl kan statsverkets övertagande av uppgiften att bygga och underhålla lokaler åt underdomstolarna ej förordas.

I stället torde berörda uppgift böra åläggas någon kommunal organisation. Skilda möjligheter yppa sig emellertid, när det gäller att bestämma, vilken organisation som i sådant avseende må anses lämplig. Det kunde synas, som om härvid i första hand *landstingen* borde komma i betraktande. Därmed skulle visserligen vinnas en närmare anknytning till de lokala förhållandena, men den uppgift, varom här är fråga, torde dock få anses ligga rätt fjärran för landstingens hittillsvarande verksamhetsområde. Därtill kommer, att det nyss anförda skälet mot byggnadsskyldighetens överflyttning till staten — nämligen de vidlyftiga ekonomiska uppgörelser, som måste äga rum med de hittillsvarande tingshusbyggnadsskyldige — gör sig gällande jämväl mot besvärets överflyttande på landstingen.

Vill man med beaktande av sistnämnda synpunkt vålla minsta rubbning i de bestående förhållandena, torde *tingslagen* böra bibehållas såsom den samfällighet, vilken har att bära tingshusbyggnadsskyldigheten.

I avseende å *organisationen* av den specialkommun, som de tingshusbyggnadsskyldige utgöra, finnas f. n. inga föreskrifter, I allmänhet torde de kommuner, som ingå i tingslaget, utse ombud att vid de tingshusbyggnadsskyldiges sammanträden, vilka i regel ledas av häradshövdingen, utöva tingshusbyggnadsskyldiges beslutanderätt. Vid dylikt sammanträde torde också utses en styrelse eller ett likartat förvaltningsorgan för handhavande av de löpande uppgifterna. Ej heller rörande utdebiteringen av de årliga kostnaderna för tingshusbygget finnas några föreskrifter. I allmänhet lärer genom tingshusstyrelsens försorg en speciell utdebitering ske på de kommunalt skattskyldiga inom tingslaget. I vissa län sker därvid utdebiteringen å kronodebetsedeln. På sina håll tillämpas emellertid den förenklade anordning, att den erforderliga utdebiteringen i stället sker direkt på de i tingslaget ingående kommunerna, vilka inleverera det ifrågavarande be-

loppet till tingshusstyrelsen, ett förfarande, som påminner om den för kommunalförbund gällande ordningen.

Det lärer ej få anses ingå i uppdraget för förevarande utredning att utarbeta närmare förslag till de lagbestämmelser om tingshusbyggnadsskyldighetens fullgörande, som torde bliva erforderliga. Vad själva organisationen beträffar och speciellt frågan om kostnadernas utdebitering, lärer i anslutning till den praxis, som på sina håll utvecklats, en viss ledning kunna vinnas av gällande lagstiftning om kommunalförbund. Sålunda synes böra stadgas, att de i tingslaget ingående kommunerna ha att utse ledamöter i en tingshusstyrelse, som äger beslutanderätt i de tingshusbyggnadsskyldige rörande angelägenheterna. Närmare föreskrifter böra vidare meddelas angående tillsättning av särskild nämnd, syssloman eller annan befattningshavare, som skulle handhava verkställigheten av styrelsens beslut, angående grunder för och begränsning av de olika kommunernas skyldighet att tillhandahålla medel för förevarande ändamål ävensom angående kommunernas andel i tingslagets tillgångar m. m.

Vidkommande frågan om *tingshusbyggnadsskyldighetens omfattning* har redan inledningsvis erinrats därom, att man genom rättspraxis vidgat de krav i fråga om tingslokalernas storlek, som lagen uppställer. Vidare har tingshusbyggnadsskyldigheten ansetts innefatta förpliktelse att åt domhavanden och hans biträden ävensom åt nämndemän och länsmän hålla möblerad bostad vid tingsstället. Däremot åligger det i princip häradshövdingen att hålla kanslilokal å plats, som av Kungl. Maj:t bestämmes (se 11 § domsagostadgan, ävensom övergångsbestämmelserna till samma stadga 48 § 2 st.). På åtskilliga håll är också domsagokansliet förlagt till häradshövdingens privata bostad. I flertalet domsagor åter tillhandahålla de tingshusbyggnadsskyldige numera erforderliga kanslilokaler, merendels i tingshuset. Likaledes bekostar tingslaget oftast uppvärmning, belysning och städning. På sina håll delas lokalkostnaderna mellan tingslaget och häradshövdingen efter viss dem emellan uppgjord grund.

Enligt de sportelstatistiska uppgifterna från domhavandena utgjorde kostnaderna i avrundade belopp för kanslilokal för samtliga häradshövdingar:

år	1922	kr. 54 000
»	1923	» 52 000
»	1924	» 49 000
»	1925	» 47 000
»	1926	» 56 000

eller i genomsnitt under ifrågavarande femårsperiod 51 600 kr. för år.

Av en undersökning, som verkställts av 1923 års sakkunniga för utredning av frågan om lönereglering åt befattningshavarna i domsagorna (statens off. utredn. 1923: 27, sid. 59), framgår, att vid slutet av år 1922 i nära tre fjärdedelar av rikets domsagor de tingshusbyggnadsskyldige helt eller i

det väsentligaste bestritt kostnaderna för kanslilokaler, samt att endast i 24 domsagor häradshövdingarna ensamma vidkänts nämnda kostnader.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits av 1920 års sportelsakkunniga, föreslogo därför 1923 års sakkunniga, att genom lag borde stadgas skyldighet för de tingshusbyggnadsskyldige att antingen tillhandahålla häradshövdingen fri kanslilokal jämte nödiga inventarier samt bekosta lokalernas uppvärmning, belysning och städning eller också till häradshövdingen utgiva ersättning för berörda kostnaders bestridande. I denna skyldighet borde också inrymmas åliggande att bekosta rikstelefon å kanslilokalen.

De sålunda föreslagna föreskrifterna om tingshusbyggnadsskyldighetens omfattning torde böra komma till genomförande.

Vad beträffar frågan om kanslilokalsinventarierna är att märka, att rätt så stora olikheter f. n. äro rådande på skilda håll. I många fall torde skrivbord, bokhyllor, skrivmaskiner o. d. ägas av vederbörande häradshövding, och vid avgång från ämbetet brukar då efterträdaren merendels inlösa inventarierna till överenskommet pris. I andra domsagor åter torde de tingshusbyggnadsskyldige helt eller till en del vara ägare till kansliinventarierna. I den mån så är fallet, beredas inga svårigheter vid tillämpningen av den i det föregående förordade ordningen. På de håll åter, där häradshövdingen helt eller till en del äger inventarierna, lärer vid ikraftträdande av de nya föreskrifterna om tingshusbyggnadsskyldigheten tingslaget böra lösa inventarierna till sig, därest överenskommelse härom kan träffas, samt i annat fall inköpa erforderliga inventarier.

Med hänsyn till att gränsen mellan vad som kan anses hänförligt till inventarier och till skrivmaterialier är synnerligen svävande, torde det vara lämpligt, att, på sätt redan nu flerstädes i städerna är fallet, tingslaget bekostar jämväl skrivmaterialierna. En sådan anordning måste förefalla lämplig även av den anledningen, att det skulle bereda stora svårigheter att på ett ändamålsenligt sätt ordna statens övertagande av skrivmaterialskostnadernas bestridande.

Till de kostnader, som torde få bäras av tingslagen, lära även böra räknas utgifter för inbindning av fastighetsböcker och protokollsband ävensom för anskaffning av diarier och jämförliga böcker, som ej tillhandahållas av statsverket. Däremot torde staten böra tillhandahålla erforderligt antal exemplar av den sedvanliga lageditionen ävensom åt varje lagmansrätt eller avdelning av lagmansrätt ett exemplar av löpande årgång av de prejudikatsamlingar, som för domstolarna anses erforderliga.

I detta sammanhang må beröras ett spörsmål, som gäller fördelningen av kostnaden för kanslilokal i domsaga, bestående av flera tingslag. För närvarande lärer på sina håll uppfattningen vara den, att vart och ett av tingslagen bör bekosta sitt tingsställe, vilket medför, att ett av tingslagen nödgas bära kostnaden jämväl för den för hela domsagoförvaltningen gemen-

samma kanslilokalen. För en rättvis fördelning av sistberörda besvär synes nödvändigt att särhålla å ena sidan kostnaden för sammanträdeslokalen med därtill hörande utrymmen, vilken kostnad helt bör drabba vederbörande tingslag, och å andra sidan kostnaden för kanslilokal med vad därtill hör, vilken kostnad bör fördelas mellan tingslagen.

Därest, såsom processkommissionen föreslagit, bitingsställe anordnas inom ett tingslag, bör den härav föranledda kostnaden helt naturligt drabba tingslaget i dess helhet.

Frågan om *domkretsindelningen* ingår, såsom förut nämnts, ej i uppgifterna för förevarande utredning. Till grund för bedömande av spörsmålet om rättslokalernas ordnande har lagts förberörda inom justitiedepartementet av häradshövdingen K. Schlyter uppgjorda förslag till landets indelning i domsagor och tingslag. Med utgångspunkt från detta förslag, därvid valts de alternativ, på vilka den förut verkställda beräkningen av arbetskrafterna i domsagorna baserats, och med begagnande av infordrade uppgifter rörande de nuvarande domstolslokalernas beskaffenhet, har en undersökning verkställts, i vad mån ifrågavarande lokaler efter processreformens genomförande kunna anses användbara för sitt ändamål. Innan en närmare redogörelse lämnas för dessa förhållanden i de olika orterna, torde först några spörsmål av mera allmän innebörd få upptagas till behandling.

Den föreslagna domkretsindelningen sammanfaller, såsom tidigare är berört, icke med den nuvarande. Dels hava nämligen städerna — med undantag av de sju största, som skulle bilda egna domsagor — förenats med kringliggande landsbygd till en domsaga, därvid staden i vissa fall bildar eget tingslag inom domsagan, men i flertalet fall ingår med landsbygden i ett gemensamt tingslag, dels hava domkretsarna i allmänhet omreglerats så, att de bliva avsevärt större än de nuvarande. Det är givet, att därmed uppkomma spörsmål rörande de ekonomiska uppgörelser, som bliva erforderliga de tingshusbyggnadsskyldige emellan. Dessa uppgörelser bliva av samma art som de, vilka äga rum vid de nu skeende tingslagsregleringarna. Uppgörelserna i fråga hava hittills städse ägt rum emellan vederbörande i orterna utan något ingripande från statsmakternas sida. Så torde även framdeles böra bliva förhållandet. Oaktat det således icke torde ankomma på statsmakterna att fatta något beslut i hithörande frågor och detaljerna i förevarande hänseende därför icke behöva göras till föremål för utredning i förevarande sammanhang, synas dock vissa mera principiella frågor böra beröras.

Ett spörsmål, som därvid förtjänar att särskilt uppmärksammas, är det, som gäller rådhusens användning i de städer, som icke skulle utgöra egna domsagor. I regel torde rådhusen icke innefatta vidlyftigare lokalutrymmen, än att de komma att erfordras för vederbörande stads kommunalförvaltning. I vissa fall — särskilt då lämpligt tingshus ej finnes tillgängligt i staden eller dess grannskap och nybyggnad av tingshus ej heller anses böra ske —

kan ifrågasättas, att lagmansrätten inrymmes i rådhuset. Bildar i dylikt fall staden eget tingslag, bör lanttingslaget i domsagan till stadens kassa erlägga andel i en beräknad hyresavgift för kansliet ävensom bekosta sin andel i de kansliutgifter, som, enligt vad förut nämnts, skulle åligga tingslaget. Den beräknade kostnaden för sammanträdeslokalen i rådhuset bör däremot helt falla på stadstingslaget. Skulle i en stad, som bildar eget tingslag, finnas såväl rådhus som tingshus, torde lagmansrätten böra förläggas till tingshuset, därest detta är för ändamålet lämpligt. Staden skulle i dylikt fall antingen få lösa in sig i tingshuset eller ock betala hyresersättning.

I regel komma emellertid såsom nämnt städerna icke att bilda egna tingslag. Att, där rådhuset blir gemensam domstolslokal, ålägga de i tingslaget ingående landsbygdskommunerna att erlägga en inlösningssumma till staden för andel i rådhuset synes vara mindre lämpligt. I stället lärer böra beräknas hyresvärdet å samtliga de för rättsskipningsändamål upplåtna rådhuslokalerna, och ifrågavarande belopp jämte kostnader för lokalernas uppvärmning o. d. ävensom förberörda kanslikostnader böra då fördelas emellan tingslagets kommuner, staden inberäknad, varefter det belopp, som faller på landsbygdskommunerna, bör av dem inlevereras till stadskassan.

Såsom av den följande redogörelsen framgår, torde emellertid i allmänhet de i städerna belägna tingshusen komma till användning för lagmansrättens del. I så fall uppstår frågan, huruvida den i domsagan ingående staden bör inlösa sig i tingshuset eller om även i dylikt fall den nyss skisserade anordningen med hyresbetalning bör vinna tillämpning. I allmänhet torde den senare utvägen komma att visa sig mest ändamålsenlig, då därigenom undvikes ett större kapitalutlägg för stadens del, men givetvis bör det dock ligga i varje stads fria skön att härutinnan fatta beslut.

II. Utredning angående underdomstolarnas lokaler.

På grundval av det ovan omförmälda, av häradshövding Schlyter uppgjorda förslaget till domsagoindelning och med begagnande av vissa infordrade uppgifter rörande tingshusens och rådhusens beskaffenhet [1] har en undersökning skett, i vad mån de nu förhandenvarande domstolslokalerna för underrätterna äro användbara även efter processreformens genomförande, samt i vilken omfattning nybyggnad eller ock ombyggnad av äldre lokaler erfordras.

Stockholms stad:

1. *Stockholms domsaga.* Behov av någon mera genomgripande omändring av Stockholms rådhusrätts lokaler med hänsyn till processreformen torde icke föreligga. Skulle, såsom processkommissionen ifrågasatt, nämnd komma att deltaga i stadsdomstol, torde dock härav vissa ändringsarbeten föranledas.

[1] Då de infordrade uppgifterna hänföra sig till år 1926, torde i en del fall ändringar ha skett, till vilka i den följande framställningen hänsyn ej kunnat tagas.

Stockholms län:

2. *Norra Roslags domsaga.* I Norrtälje finnes f. n. ett tingshus, tillhörigt Mellersta Roslags domsaga, vilket tingshus torde böra övertagas av den framtida Norra Roslags domsaga. Tingshuset torde vara för ändamålet lämpligt. Jämväl i Östhammar och Häverösund finnas tingshus, tillhöriga nuvarande Norra Roslags domsaga. Då å dessa platser skulle inrättas bitingsställen, torde tingshusen ifråga böra övertagas av den nya domsagan.

3. *Sollentuna domsaga.* Sollentuna och Färentuna domsaga har för närvarande sina lokaler i Haga tingshus invid Stockholm, vilket tingshus av domsagan äges gemensamt med Södra Roslags domsaga. Då den tilltänkta Södra Roslags domsaga torde komma att behöva disponera hela huset för egen räkning, förutsättes, att nuvarande Sollentuna och Färentuna domsaga utlöses ur tingshuset och den nya Sollentuna domsaga förhyr tings- och kanslilokaler i Stockholm eller eventuellt bygger nytt tingshus.

4. *Södra Roslags domsaga* torde böra lösa in den del av Haga tingshus, som för närvarande äges av Sollentuna och Färentuna domsaga, varefter lokalerna synas bliva tillräckliga.

5. *Södertörns domsaga* hyr för närvarande lokaler i Stockholm. Lämpligast synes vara att även i framtiden ordna tingshusfrågan på enahanda sätt. För den händelse Södertälje stad skulle komma att tillhöra domsagan, bör bitingsställe inrättas i nämnda stad, därvid det nuvarande rådhuset torde kunna begagnas.

Uppsala län:

6. *Uppsala och Örbyhus domsaga,* i vilken skulle ingå bl. a. Uppsala stad, torde kunna använda rådhuset i Uppsala till kansli- och domstolslokal. Vid det föreslagna bitingsstället i Örbyhus finnes ett användbart tingshus, tillhörigt Uppsala läns norra domsaga.

7. *Tiunda domsaga* lärer lämpligen kunna använda Tiunda tingslags tingshus i Uppsala och Trögds tingslags tingshus i Enköping. Båda tingshusen äro lämpliga och i gott stånd.

Södermanlands län:

8. *Jönåkers domsaga.* I såväl Nyköping som Gnesta, å vilken sistnämnda ort bitingsställe skulle inrättas, finnas lämpliga tingshus, tillhöriga det förra Jönåkers, Rönö och Hölebo tingslag och det senare Daga tingslag.

9. *Oppunda domsaga.* I Katrineholm finnes ett Oppunda tingslag tillhörigt tingshus, som dock torde böra undergå viss ombyggnad för att bliva lämpligt för ändamålet. I Malmköping finnes ett tingshus, ägt av Villåttinge tingslag, vilket tingshus torde kunna användas såsom bitingsställe.

10. *Eskilstuna och Rekarne domsaga.* Såsom kansli- och tingslokal i Eskilstuna torde lämpligen kunna användas antingen ett Väster- och Österrekarne tingslag tillhörigt tingshus i staden eller också rådhuset, medan för bitingsstället i Strängnäs finnes ett Åkers och Selebo tingslag tillhörigt, i nämnda stad beläget tingshus, som synes vara ändamålsenligt.

Östergötlands län:

11. *Norrköpings domsaga,* som skulle omfatta allenast Norrköpings stad, torde framdeles komma att begagna stadens rådhus.

12. *Bråbo domsaga.* Å de föreslagna tingsställena i Norrköping och Söderköping finnas lämpliga tingshus, vilka ägas, det förra av Bråbygdens tingslag och det senare av Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds domsaga.

13. *Linköpings och Bankekinds domsaga.* Såsom kansli- och domstolslokal i Linköping torde kunna användas Linköpings domsagas nuvarande tingshus, vilket är i gott skick och lämpligt. Å bitingsstället i Kisa lärer kunna begagnas Kinda härads tingshus, vilket torde vara användbart.

14. *Aska domsaga.* Det Aska, Dals och Bobergs domsaga tillhöriga tingshuset i Motala är i gott skick och lämpligt och likaså det Mjölby domsaga tillhöriga tingshuset i Mjölby. Skulle Ydre tingslag förläggas till denna domsaga, bör vid Sund ordnas ett bitingsställe, varvid det därstädes belägna, tingslaget tillhöriga tingshuset kan begagnas.

Jönköpings län:

15. *Jönköpings och Tveta domsaga* torde lämpligen kunna använda Tveta, Vista och Mo domsagas nuvarande tingshus i Jönköping.

16. *Vedbo domsaga.* I Eksjö kan användas Södra Vedbo tingslags nuvarande tingshus och i Tranås Norra Vedbo tingslags tingshus, vilka båda äro för ändamålet lämpliga.

17. *Njudungs domsaga.* I Nässjö, som av häradshövding Schlyter ifrågasatts såsom huvudtingsställe, finnes icke något tingshus, utan lärer ett sådant få byggas. Östra härads tingshus i Vetlanda är användbart som bitingsställe. Det synes emellertid tveksamt, huruvida icke möjligen huvudtingsstället borde förläggas till Sävsjö, där Västra härads tingshus är för ändamålet användbart, och Nässjö utgöra bitingsställe, för vilket ändamål lokal möjligen kunde förhyras. Särskilt bitingsställe i Vetlanda torde i så fall bliva överflödigt.

18. *Västbo domsaga.* Östbo tingslags tingshus i Värnamo torde böra övertagas av den nya Västbodomsagan. Tingshuset torde vara för ändamålet lämpligt.

Kronobergs län:

19. *Östra Värends domsaga.* I Växjö finnes ett nuvarande Östra Värends domsaga tillhörigt tingshus, som är lämpligt, och i Lenhovda, som skulle bli bitingsställe, synes det av Uppvidinge tingslag ägda tingshuset kunna användas.

20. *Västra Värends domsaga.* I såväl Växjö som Alvesta, vilken senare ort alternativt ifrågasatts såsom huvudtingsställe, finnas användbara tingshus, tillhöriga, det förra Mellersta Värends domsaga och det senare nuvarande

Västra Värends domsaga. Vid valet mellan de båda orterna synes Alvesta på grund av sitt läge vara att förorda som tingsställe.

21. *Sunnerbo domsaga* skulle förbliva oförändrad och således kunna även i framtiden använda det domsagan tillhöriga tingshuset i Ljungby, vilket är för sitt ändamål lämpligt.

Kalmar län:

22. *Kalmar och Möre domsaga.* I Kalmar finnes intet tingshus, men torde i rådhuset därstädes kunna inrymmas lokaler åt lagmansrätten. I annat fall finge tingshus byggas.

23. *Stranda domsaga.* Vid huvudtingsstället i Oskarshamn torde, då tingshus ej finnes, eventuellt därvarande rådhus kunna tagas i anspråk. Skulle detta icke vara möjligt, torde tingslokaler få uppföras. I Högsby och Mönsterås finnas användbara tingshus, tillhöriga Aspelands och Handbörds domsaga resp. Stranda tingslag.

24. *Tjusts domsaga.* I Västervik finnes icke något tingshus, och då rådhuset ej torde vara lämpligt såsom lokal för lagmansrätten, torde nytt tingshus få uppföras. I Vimmerby och Gamleby, som föreslagits till bitingsställen, finnas lämpliga tingslokaler, tillhöriga resp. Sevede tingslag och Tjusts domsaga.

25. *Ölands domsaga.* Då tingshuset i Rosenfors invid Borgholm, tillhörigt Ölands norra mot, endast innehåller tings- men ej kanslilokaler, måste antingen tingshuset tillbyggas eller lokaler för ändamålet anskaffas i Borgholm. Till bitingsställe i Färjestaden torde det av Ölands södra mots tingslag ägda, där belägna tingshuset lämpligen kunna användas.

Gotlands län:

26. *Gotlands domsaga.* Kansli- och tingslokaler synas, då tingshus i Visby ej finnes, kunna inrymmas i Visby rådhus, men för den händelse detta ej låter sig göra, måste tingshus byggas. Såsom bitingsställe torde kunna användas tingshuset i Skogs, ägt av Gotlands södra domsaga.

Blekinge län:

27. *Karlskrona och Medelsta domsaga.* Rådhuset i Karlskrona bör kunna tagas i anspråk för kansli- och tingslokaler för domsagan. För bitingsställena finnas användbara tingshus tillhöriga, det i Ronneby Medelstads domsaga och det i Lyckeby Östra härads domsaga.

28. *Bräkne domsaga.* I Karlshamn torde rådhuset kunna bliva lämpligt som huvudtingsställe och kanslilokal. I Sölvesborg, där bitingsställe skulle finnas, bör lämpligen kunna användas det Listers domsaga tillhöriga tingshuset.

Kristianstads län:

29. I *Villands domsaga* torde rådhuset i Kristianstad böra användas som tings- och kanslilokal.

30. *Ingelstads domsaga.* I Simrishamn finnes intet tingshus, varför det synes lämpligt förlägga tingsstället till Hammenhög, där Ingelstads och Järrestads domsagas tingshus efter tillbyggnad skulle bliva lämpligt. Eventuellt kunde bitingsställe tänkas förlagt till Simrishamn, i vilket fall lokaler torde kunna ordnas i rådhuset.

31. *Göinge domsaga.* Såväl i Hässleholm som i Broby finnas lämpliga tingshus, tillhöriga resp. Västra Göinge och Östra Göinge domsagor.

32. *Åsbo domsaga.* I Ängelholm finnes tingshus, tillhörigt Södra Åsbo och Bjäre domsaga, vilket tingshus efter tillbyggnad torde kunna bliva lämpligt.

Malmöhus län:

33. *Malmö domsaga,* som skulle komma att omfatta endast Malmö stad torde kunna lämpligen använda stadens rådhus.

34. *Skytts domsaga.* I Trälleborg, som föreslagits till tingsställe, finnes icke något tingshus och finge, i händelse förslaget i denna del vunne bifall, tingslokaler inrymmas i rådhuset eller tingshus byggas. Emellertid synes det kunna ifrågasättas, huruvida huvudtingsstället icke lämpligare borde förläggas till Malmö. Där finnes nämligen ett Oxie och Skytts domsaga tillhörigt tingshus, som är i gott skick. I så fall torde bitingsställe böra anordnas i Trälleborg.

35. *Ljunits domsaga.* För domsagan finnas lämpliga tingshus i Ystad och Sjöbo, tillhöriga, det förra Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsaga och det senare Färs domsaga.

36. *Lunds och Torna domsaga.* Torna och Bara domsaga har sitt tingshus beläget vid Dalby. Kanslilokaler för domsagan förhyras i Lund.

Då de lokaler, som f. n. disponeras av Lunds rådhusrätt, icke torde lämpa sig för den framtida lagmansrätten, lärer — såvida ej rådhusrättslokalerna kunna i erforderlig omfattning utvidgas — bli nödvändigt att för den nya domsagan uppföra ett tingshus i Lund.

37. *Frosta domsaga.* Även för Frosta domsaga torde bliva nödvändigt bygga nytt tingshus, då de av nuvarande Frosta och Eslövs domsaga nyttjade lokalerna äro inrymda i ett Eslövs stad tillhörigt hus, vilket med största sannolikhet inom en snar framtid torde bliva behövligt för stadens räkning.

38. *Landskrona och Rönnebergs domsaga.* I Landskrona, där intet tingshus finnes, torde rådhuset kunna användas till tings- och kanslilokal.

39. *Hälsingborgs domsaga,* som skulle utgöras endast av Hälsingborgs stad, torde även framdeles kunna använda rådhuset som tings- och kanslilokal.

40. *Luggude domsaga* torde kunna använda domsagans nuvarande tingshus i Hälsingborg.

Hallands län:

41. *Halmstads och Tönnersjö domsaga.* Nuvarande Halmstads och Tönnersjö tingslags tingshus i Halmstad synes bliva lämpligt för domsagans behov.

42. *Himle domsaga.* Tingshus finnas i Varberg, Falkenberg och Kungsbacka, tillhöriga resp. Himle tingslag, Årstads och Faurås tingslag och Fjäre tingslag. Samtliga tingshus torde kunna användas även i framtiden.

Göteborgs och Bohus län:

43. *Göteborgs domsaga.* Domsagan skulle omfatta endast Göteborgs stad, och torde stadens rådhus kunna begagnas även efter processreformens genomförande.

44. *Askims domsaga.* I Göteborg finnes ett Askims, Västra och Östra Hisings samt Sävedals domsaga tillhörigt tingshus, vilket torde vara lämpligt. I Kungälv finnes intet tingshus, och för den händelse bitingsställe där skulle anordnas, finge tingslokaler förhyras.

45. *Inlands domsaga.* I Uddevalla, där intet tingshus finnes, torde möjligen rådhuset efter vissa utvidgningar kunna tagas i anspråk för tings- och kanslilokaler, eljest finge tingshus byggas. I Varekil finnes lämpligt tingshus, tillhörigt Orusts och Tjörns domsaga.

46. *Vikens domsaga.* Till tings- och kanslilokal i Lysekil torde kunna användas de av rådhusrätten nu disponerade lokalerna. Till tingslokaler å bitingsställena i Strömstad och Kvistrum finnas Vette tingslag, resp. Sunnervikens domsaga tillhöriga tingshus, som båda torde vara för ändamålet lämpliga.

Älvsborgs län:

47. *Kinds domsaga.* I Ulricehamn finnes ett Redvägs tingslag tillhörigt tingshus, som efter vissa utvidgningar torde kunna lämpa sig till tings- och kanslilokal för den nya domsagan. I Svenljunga finnes tingshus, ägt av Kinds tingslag, vilket torde kunna bli användbart. Då i Limmared icke finnes något tingshus, skulle, i fall bitingsställe där anordnas, tingslokaler liksom f. n. få förhyras.

48. För *Borås och Marks domsaga* finnes lämpligt tingshus i Borås, tillhörigt Ås, Vedens och Bollebygds tingslag.

49. *Kullings domsaga.* För såväl huvudtingsstället i Alingsås som bitingsstället i Ljung finnas lämpliga tingshus, ägda av resp. Kullings tingslag och Gäsene tingslag.

50. *Väne domsaga.* I Vänersborg finnes intet tingshus, men i Trollhättan synes Flundre, Väne och Bjärke domsagas tingshus vara användbart. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida icke domsagans huvudtingsställe borde förläggas till Trollhättan, som både är större i avseende å invånarantal och har bättre kommunikationer än Vänersborg.

51. *Dals domsaga.* Till tingslokaler i såväl Åmål som Mellerud finnas lämpliga tingshus, tillhöriga det i Åmål Tössbo tingslag och det i Mellerud Nordals och Sundals domsaga.

Skaraborgs län:

52. *Vadsbo domsaga.* Lämpliga tingshus finnas i Mariestad och Moholm, tillhöriga hittillsvarande Vadsbo norra, resp. Vadsbo södra domsaga.

53. *Gudhems domsaga.* Då i Skövde icke finnes något tingshus, och i rådhuset ej torde kunna beredas lämpligt utrymme åt lagmansrätten, lärer domsagan nödgas bygga tingshus.

54. *Vartofta domsaga.* Till kansli- och tingslokal i Falköping torde möjligen kunna användas stadens rådhus. I motsatt fall finge tingshus uppföras. I Tidaholm kan till bitingsställe användas Vartofta och Frökinds domsagas tingshus.

55. *Skånings domsaga.* För domsagan torde lämpligen kunna disponeras det Skånings och Valle tingslag tillhöriga tingshuset i Skara.

56. *Kinne domsaga.* I Lidköping finnas lämpliga tingslokaler i Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsagas tingshus.

Värmlands län:

57. *Karlstads och Mellansysslets domsaga.* Det Mellansysslets domsaga tillhöriga tingshuset i Karlstad torde bliva lämpligt till kansli- och tingslokaler för domsagan.

58. *Västersysslets domsaga.* För huvudtingsstället i Arvika och bitingsstället i Säffle finnas lämpliga tingshus, ägda av resp. Jösse domsaga och Näs tingslag. I Årjäng finnes däremot intet tingshus men torde tingslokaler böra förhyras inom samhället för den händelse bitingsställe där skulle inrättas.

59. *Fryksdals domsaga.* Då det vid huvudtingsstället i Sunne belägna, Fryksdals nedre tingslag tillhöriga tingshuset, ej torde lämpa sig till kansli- och tingslokal för den framtida lagmansrätten, lärer nytt sådant böra uppföras. För bitingsställena i Torsby, Råda och Likenäs kunna lämpligen användas där befintliga tingshus, tillhöriga resp. Fryksdals övre tingslag, Älvdals nedre tingslag och Älvdals övre tingslag.

60. *Östersysslets domsaga.* Såväl Ölme, Visnums och Väse tingslags tingshus i Kristinehamn som Färnebo tingslags tinghus i Filipstad torde lämpligen kunna tagas i anspråk för den framtida lagmansrätten.

Örebro län:

61. *Örebro domsaga,* som enligt förslaget utgöres endast av Örebro stad, torde kunna använda stadens rådhus som kansli- och tingslokal.

62. *Närkes domsaga.* I Örebro torde Glanshammars och Örebro tings-

lags tingshus vara lämpligt för domsagans huvudtingsställe, och i Hallsberg synes Kumla, Grimstens och Hardemo tingslags tingshus vara användbart till bitingsställe. Det kan möjligen ifrågasättas, om ej ytterligare ett bitingsställe borde anordnas i Sköllersta, där i sådant fall det Askers och Sköllersta tingslag tillhöriga tingshuset kunde komma till användning.

63. *Linde domsaga.* Därest huvudtingsstället i domsagan anordnas i Lindesberg, torde i Lindes domsagas tingshus kunna inrymmas kansli- och tingslokaler. För bitingsställena i Nora och Karlskoga torde resp. tingslags tingshus kunna tagas i anspråk. Emellertid kan ifrågasättas, om ej huvudtingsstället för domsagan hellre borde förläggas till Nora och i Lindesberg i stället anordnas bitingsställe. Någon kostnadsökning torde ej föranledas av en sådan ändring.

Västmanlands län:

64. *Västerås och Norrbo domsaga.* I Västerås torde Tuhundra, Siende och Yttertjurbo tingslags tingshus kunna komma till användning.

65. *Åkerbo domsaga.* Västmanlands västra domsagas tingshus i Köping torde bliva lämpligt för domsagans huvudtingsställe. I Arboga finnes intet tingshus, och för den händelse bitingsställe där skulle inrättas, finge som tingslokal användas rådhuset.

66. *Salbergs domsaga.* I Sala finnes icke något tingshus, utan lärer där få byggas nytt tingshus, såvida icke rådhuset, där utrymmena dock äro rätt begränsade, kan efter erforderlig utvidgning användas. I Norbergs by finnes Gamla Norbergs och Vagnsbro tingslags tingshus, som efter ombyggnad torde kunna bli användbart som bitingsställe.

Kopparbergs län:

67. *Falu domsaga.* I såväl Falun, där domsagans huvudtingsställe skulle vara förlagt, som Borlänge, vilken ort är avsedd till bitingsställe, finnas användbara tingshus, ägda av respektive Falu domsagas norra och södra tingslag.

68. *Folkare domsaga.* Hedemora tingslags tingshus å huvudtingsstället i Hedemora och Folkare tingslags tingshus i Krylbo, som skulle bliva bitingsställe, torde bägge lämpligen kunna tagas i bruk för den nya domsagan.

69. För *Västerbergslags domsaga* torde Västerbergslags domsagas tingsbyggnad i Ludvika vara lämplig, och som bitingsställe synes Nås tingslags tingshus vid Nås kyrka böra tagas i anspråk.

70. *Nedansiljans domsaga.* Både i Leksand och Rättvik finnas lämpliga tingshus, ägda det förra av Leksands och Gagnefs tingslag och det senare av Rättviks tingslag.

71. *Ovansiljans domsaga.* I Morastrand finnes användbart tingshus, vilket äges av Mora tingslag, och i Malung torde kunna användas Malungs

tingslags tingshus. I Särna däremot finnas inga tingslokaler, men borde sådana, liksom hittills skett, kunna förhyras. Det synes kunna ifrågasättas att förlägga huvudtingsstället till Orsa, med hänsyn till att Orsa tingslags tingshus därstädes är nyare, lämpligare och i bättre skick än tingshuset i Morastrand.

Gävleborgs län:

72. *Gävle domsaga,* som kommer att bestå endast av Gävle stad, borde kunna lämpligen begagna stadens rådhus.

73. *Gästriklands domsaga.* För tingsställena i såväl Gävle som Storvik finnas lämpliga tingshus, tillhöriga resp. Gästriklands östra domsaga och Gästriklands västra domsaga.

74. *Ala domsaga.* Till kansli- och tingslokal vid huvudtingsstället i Söderhamn torde möjligen kunna användas stadens rådhus. I annat fall finge tingshus byggas. I Bollnäs torde en av de tingshusbyggnadssky dige i Bollnäs domsaga beslutad nybyggnad bliva lämplig som bitingsställe.

75. *Ljusne domsaga.* Ljusdals tingslags tingshus i Ljusdal synes bliva lämpligt till tingsställe.

76. *Sundhede domsaga.* Det av Bergsjö och Forsa tingslag ägda tingshuset i Hudiksvall synes bliva lämpligt till huvudtingsställe. I Enånger finnes ingen tingshusbyggnad, utan finge sådan, för den händelse bitingsställe där inrättas, byggas, såvida ej såsom hittills tingslokal kan förhyras. Å det föreslagna bitingsstället i Ede finnes användbart tingshus.

Västernorrlands län:

77. *Sundsvalls och Sköns domsaga.* Ett av Njurunda, Sköns och Ljustorps tingslag nyuppfört tingshus i Sundsvall torde vara lämpligt som tingsställe för den framtida lagmansrätten.

78. *Ljunga domsaga.* Tingshusen i Sundsvall och Byn, ägda av Medelpads västra domsaga och Indals tingslag, synas bliva lämpliga även i framtiden.

79. *Södra Ångermanlands domsaga.* I Härnösand torde kunna användas Ångermanlands södra domsagas tingshus. Skulle bitingsställe förläggas till Skidsta, finge tingshus där uppföras, såvida ej lokal för sammanträdena liksom hittills kan förhyras. I Nyland kan till bitingsställe användas ett Boteå tingslag tillhörigt tingshus.

80. *Ådalens domsaga.* Vid såväl huvudtingsstället i Sollefteå son bitingsstället i Backe (Fjällsjö) finnas lämpliga tingshus, tillhöriga Sollefteå tingslag, resp. Fjällsjö tingslag.

81. *Nordanskogs domsaga.* Själevads och Arnäs domsagas tingshus i Örnsköldsvik och Nätra tingslags tingshus i Mellansel torde bliva lämpliga till resp. huvud- och bitingsställe.

Jämtlands län:

82. *Södra Jämtlands domsaga,* som omfattar bl. a. Östersunds stad, torde lämpligen kunna förlägga kansli- och tingslokalerna till stadens rådhus. För bitingsstället i Ragunda synes Ragunda tingslags tingshus kunna användas.

83. För *Norra Jämtlands domsaga* torde tingshus i Östersund få uppföras, för såvitt ej utrymme jämväl för denna domsaga finnes i rådhuset. I Strömsund finnes ett Hammerdals tingslag tillhörigt tingshus, vilket synes vara för ändamålet lämpligt. I Mörsil finnas inga tingslokaler, men torde, såsom nu är fallet, lokal kunna förhyras inom samhället.

84. *Härjedalens domsaga.* Tingshuset i Svegsmon, som äges av Härjedalens domsaga, torde kunna efter erforderliga utvidgningar användas även framdeles. Nuvarande tingshuset i Österåsen, tillhörigt Bergs tingslag, skall enligt beslut av Kungl. Maj:t förläggas till Svenstavik, där bitingsställe framdeles torde böra inrättas. För bitingsstället i Hede torde därvarande tingshus, tillhörigt Hede tingslag, kunna användas.

Västerbottens län:

85. *Ume domsaga.* Umeå domsagas tingshus i Umeå synes kunna användas till huvudtingsställe, och till bitingsställe torde Nordmalings och Bjurholms tingslags tingshus i Nyåker vara lämpligt.

86. *Skellefte domsaga.* Såväl Skellefteå tingslags tingshus i Skellefteå som Burträsks tingslags tingshus i Burträsk torde lämpligen kunna även framdeles begagnas.

87. *Lycksele domsaga.* I Lycksele, Degerfors och Norsjö finnas lämpliga tingshus, ägda av resp. Lycksele tingslag, Degerfors tingslag samt Norsjö och Malå tingslag.

88. *Åsele domsaga.* Vilhelmina tingslags nybyggda tingshus i Vilhelmina torde bliva lämpligt för kansli och huvudtingsställe. I Åsele finnes icke något tingshus, men torde även i framtiden sammanträden kunna liksom nu hållas i en kommunen tillhörig byggnad. Ej heller i Stensele finnes tingshus. Det synes dock kunna ifrågasättas, huruvida icke bitingsstället hellre borde förläggas till Stor-Uman, vilket samhälle har bättre kommunikationer och större invånarantal än Stensele. Till vilken plats bitingsstället än förlägges, torde i första hand böra räknas med, att lokal för tingssammanträdena förhyres.

Norrbottens län:

Det alternativ enligt häradshövding Schlyters utkast till domsagoindelning, varpå den i det föregående gjorda beräkningen av arbetskrafterna är baserad (se tabellen sid. 393 not 3), är icke närmare utfört i vad angår tingslagsindelning och tingsställen. I det följande lämnas därför allenast en redogörelse för beskaffenheten för de nuvarande tingshusen i resp. domsagor.

89. *Pite domsaga.* I Piteå torde sannolikt få uppföras nytt tingshus, då sådant förut ej finnes. I Arvidsjaur och Arjeplog finnas inga tings-

lokaler, men det synes icke vara nödvändigt att uppföra sådana, då även framdeles tingssammanträdena torde kunna hållas i kommunalbyggnader på resp. orter. Skulle bitingsställe anordnas i Älvsby kyrkoby torde även där lokal kunna förhyras i kommunalhuset.

90. *Lule domsaga.* Skulle domsagans huvudtingsställe med kansli förläggas till Luleå, torde lämpliga lokaler kunna beredas i rådhuset. Skulle åter kansliet förläggas till Boden, torde nytt tingshus böra uppföras, då det nuvarande lärer vara för ändamålet olämpligt. Tingshuset i Gammelstad, som befinner sig i gott skick, lärer framdeles kunna komma till användning allenast i det fall, att Boden väljes till huvudtingsställe och i så fall endast som bitingsställe.

91. *Kalix domsaga.* Till tingshuset i Kalix, tillhörigt Nederkalix tingslag, lärer framdeles som hittills kunna förläggas domsagans kansli. Inrättas bitingsställe i Rånbyn, kan det Råneå tingslag tillhöriga tingshuset därstädes komma till användning, och i händelse tingsställe anses böra bibehållas jämväl i Bränna, torde för ändamålet Över-Kalix tingslags tingshus kunna tagas i anspråk.

92. *Torne domsaga.* I Haparanda finnas lämpliga lokaler i Torneå tingslags tingshus, och till bitingsställen synas kunna användas Korpilombolos tingslags tingshus i Korpilombolo och Pajala tingslags tingshus i Pajala.

93. *Gällivare domsaga.* Till kansli- och tingslokal i Gällivare torde efter genomgången reparation kunna användas Gällivare domsagas tingshus. De Jukkasjärvi tingslag tillhöriga tingshusen i Kiruna och Vittangi torde kunna användas, och i Karesuando, där icke något tingshus finnes, torde liksom nu även för framtiden skolhuset kunna användas som tingslokal. Överflyttas Jokkmokks tingslag till denna domsaga, kan tingshuset i Jokkmokk användas såsom bitingsställe.

Sammanfattningsvis må erinras om, att för 6 domsagor, nämligen Sollentuna (Stockholm), Tjusts (Västervik), Frosta (Eslöv), Gudhems (Skövde), Fryksdals (Sunne) och Pite (Piteå) tingshusbyggnad, innefattande lokaler för kansli och tingssammanträden, torde böra uppföras. Vidare har ifrågasatts, att eventuellt ytterligare 14 tingshus skulle byggas nämligen för följande domsagor: Njudungs (Nässjö), Kalmar och Möre (Kalmar), Stranda (Oskarshamn), Gotlands (Visby), Skytts (Trälleborg), Lunds och Torna (Lund), Inlands (Uddevalla), Vartofta (Falköping), Salbergs (Sala), Ala (Söderhamn), Sundhede (Enånger), Södra Ångermanlands (Skidsta), Norra Jämtlands (Östersund) och Lule (Boden).

KAP. VII.

Ordnande av de ekonomiska förhållandena mellan staten och städerna i anledning av processreformen.

Med processreformens genomförande är förknippat ett komplex av synnerligen invecklade spörsmål rörande ordnande av de ekonomiska förhållandena emellan staten och städerna. De städer, som ha egen jurisdiktion, belastas nämligen f. n. i avsevärd omfattning av kostnaderna för rättsskipningen. Då framdeles samtliga kostnader för de nya domstolarnas personal skulle komma att åvila statsverket, uppstår frågan, huruvida ifrågavarande städer böra förpliktas att till staten utgiva ersättning för statens övertagande av domstolsväsendet i dessa städer.

Nu berörda fråga har ett visst samband med en annan. En del städer med egen jurisdiktion ha av ålder åtnjutit vissa särskilda förmåner och rättigheter av staten. Dessa förmåner torde delvis stå i omedelbart samband med dessa städers förpliktelse att underhålla organ för rättsskipningen. Ett upphörande av sistberörda skyldighet lärer ej böra äga rum, utan att en prövning skett, i vilken omfattning ifrågavarande förmåner och rättigheter böra fortfarande åtnjutas.

I sitt uttalande till statsrådsprotokollet vid igångsättande av förevarande utredning har chefen för justitiedepartementet lämnat det direktiv, att nu berörda spörsmål vid utredningen borde komma under bedömande endast i den mån processreformen därtill omedelbart föranledde.

Slutligen finnes ett tredje spörsmål, som kräver sin lösning i samband med de nuvarande stadsdomstolarnas upphörande. Det gäller städernas kommunala förvaltningsorganisation efter rättegångsreformens genomförande.

Städernas ersättningsplikt till statsverket.

Processkommissionen.

Processkommissionen har i sitt betänkande i samband med behandlingen av de allmänna grunderna för domstolsförfattningen uttalat, att av det förhållande, att grunden för städernas särskilda jurisdiktion numera bortfallit, måste följa, att städernas inflytande på ordnandet av deras domstolar och deras däremot svarande plikt att även bekosta dem upphöra. Kommissionen tillägger i detta sammanhang, att rättsskipningens ordnande och bekostande enligt nu rådande samhällsuppfattning såväl för stad som för landsbygd vore en statens uppgift, icke en kommunal uppgift (del I sid. 72). Med berörda uttalande torde emellertid kommissionen allenast hava avsett att klarlägga det förhållande, att avlöningen till den vid domstolarna

anställda personalen och vissa andra kostnader för rättegångsväsendet framdeles böra utanordnas omedelbart ur statskassan. Kommissionen synes däremot med det återgivna uttalandet icke haft för avsikt att taga ställning till frågan, huruvida staten ensam eller jämväl städerna i sista hand skola bära utgifterna för rättsskipningen i städerna. I samband med behandling av frågan om rättegångsreformens ekonomiska verkningar yttrar nämligen kommissionen (del III sid. 230), att statens övertagande av rättsskipningen i städerna ej synes böra ske, utan att städerna i större eller mindre grad gottgöra staten för den ekonomiska uppoffring den därigenom ådrager sig till städernas förmån.

Förslag. Allmänna synpunkter.

Vissa skäl kunna givetvis anföras till stöd för den ståndpunkt, som processkommissionen att döma av det senast återgivna uttalandet synes ha intagit, nämligen att även efter processreformens genomförande åtminstone en del av kostnaden för rättsskipningen i stadssamhällena skulle åläggas dessa. Väl kunde man ur rent teoretisk synpunkt möjligen hävda, att, då rättsskipningen är en statens uppgift, därav skulle följa, att staten också borde ensam ha att bära kostnaden härför. Emellertid är att märka, att den gängse indelningen av de samhälleliga uppgifterna i statsuppgifter och kommunala uppgifter näppeligen äger någon fastare gränsbestämning.[1] Uppfattningen om vad som bör hänföras till den ena eller andra gruppen av uppgifter växlar nämligen från tid till annan, och avgörande härvidlag är ej så mycket en i sakens natur liggande åtskillnad som överväganden av rent praktisk art. Det blir fråga om en prövning, huruvida statliga organ eller kommunala organ i det speciella fallet äro bäst ägnade att handhava en viss samhällelig funktion. Men är så förhållandet, då kan icke av det förhållande, att en viss samhällsuppgift, t. ex. rättsskipningens uppehållande, ansetts böra inordnas bland statsuppgifterna, dragas någon bindande slutsats till, att också kostnaden härför med nödvändighet måste stanna å statsverket. Tillämpad strängt efter orden skulle f. ö. principen, att alla statsuppgifter böra i sista hand bekostas av statsmedel, hindra, att t. ex. kostnaderna för lokaler åt domstolarna i första instans åläggas de i domkretsen ingående kommunerna. Det lärer nämligen icke kunna göras gällande, att någon principiell skillnad skulle ur nu berörda synpunkt råda mellan lokalkostnader och avlöningskostnader.

Kan således en rent teoretisk princip ej bli avgörande för frågan, huruvida städerna böra förpliktas att bidraga till statsverkets kostnader för rättsskipningen, torde man ha att utgå från det nu faktiskt rådande förhållandet, att de städer, som äro i besittning av egen jurisdiktion, till avsevärd del själva bära kostnaden för rättsskipningen. Spörsmålet kommer då närmare preciserat allenast att gälla, huruvida det kan finnas *skäligt* och *lämpligt*, att staten — när den övertager rättsskipningsbördan i dessa städer — underlåter att härför kräva ett vederlag från dessa städers sida.

[1] Jfr Sundberg, Den svenska stapelstadsrätten, sid. 430.

Därvid är först att märka, att det för städernas del ur rättsvårdens synpunkt måste anses som en fördel, att domstolsväsendet även i städerna infogas i den allmänna statliga domstolsorganisationen. Visserligen kommer därmed den valrätt till domartjänsterna, som hittills tillkommit stadsinvånarna eller stadsfullmäktige, att upphöra. Någon uppoffring från städernas sida kan emellertid icke ligga häri. Olägenheterna av de kommunala domarvalen torde numera vara allmänt erkända. Dessa olägenheter ha ju ock under de senare åren gjort sig så starkt kännbara, att det rent av ifrågasatts att utan avvaktan på processreformen delvis upphäva anordningen med domarval[1].

Det har hittills, när fråga varit om städers förläggande under landsrätt, stundom framhållits såsom en olägenhet med rättegångsordningen i häradsrätterna, jämförd med rättegångsordningen i stadsdomstolarna, att genom rättegångstillfällenas fåtalighet vid den förra domstolstypen en avsevärt långsammare rättsskipning vore att befara, därest en stad förlades under landsrätt, än om den bibehölles vid egen jurisdiktion. Oavsett, att betydelsen av denna synpunkt i hög grad försvagats genom de åtgärder för en snabbare rättsskipning i häradsrätterna, som under det senaste årtiondet vidtagits, så lärer efter processreformens genomförande varje skäl saknas för hävdande av en liknande synpunkt. Genom den organisation, som processkommissionen föreslagit för lagmansrätterna, kommer önskemålet om snabbhet i rättsskipningen att fullt ut tillgodoses.

Såsom en avsevärd fördel för städerna ur rättsskipningssynpunkt efter processreformens genomförande måste betraktas, att domarpersonalen vid de domstolar, som innefatta stadsområde, ej längre kommer att i befordringshänseende stå i en klass för sig, utan att dessa domare komma att inordnas i den allmänna befordringsgången till domartjänst, varigenom den svårighet att rekrytera de mindre städernas domstolar med kvalificerad personal, som understundom gjort sig gällande, kommer att bortfalla.

Nu anförda synpunkter ha således icke givit något bärande skäl, för att staten skulle vid den nya rättegångsordningens ikraftträdande utan vidare övertaga rättsskipningskostnaden i städerna. Av statsfinansiella hänsyn förefaller det också knappast välbetänkt att i ett slag belasta statens budget med den merkostnad, som uppstår, till följd av att städernas domstolsväsen övergår till den statliga administrationen, medan samtidigt ifrågavarande städer, vilkas ekonomi nu är inställd på att delvis bära kostnaderna för rättsskipningen, helt skulle undgå dessa. Ett sådant plötsligt övervältrande av kostnader från ett samhällsorgan till ett annat torde näppeligen vara förenligt med en varsam finanspolitik.

Övergångsersättning.

Senast anförda synpunkt torde emellertid i och för sig icke motivera ett längre gående steg, än att städerna med egen jurisdiktion skulle åläggas att

[1] Se riksdagens skrivelse 1920, nr 461, vari riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke den Stockholms stads invånare tillkommande rätten att upprätta förslag till återbesättande av ledig rådmans- eller magistratssekreterarsyssla kunde upphöra.

övergångsvis under en viss tidsperiod lämna bidrag till statsverkets kostnader för domstolsväsendet. Beträffande formen för bestämmande av en dylik övergångsersättning kunde det synas ligga närmast till hands, att mellan staten och ifrågavarande städer träffades individuella överenskommelser om vederlagets belopp och sättet för dess utgörande. Emellertid skulle säkerligen ett dylikt tillvägagångssätt innebära en väl ohanterlig lösning av frågan, och svårighet skulle också möta att vinna den enhetlighet och den rättvisa avvägning av bördorna de enskilda städerna emellan, som måste anses önskvärd. Lämpligare torde då vara att för ändamålet begagna lagstiftningsvägen. Ostridigt lärer också vara, att ur konstitutionell synpunkt hinder ej möter för att i allmän lag ålägga städerna en förpliktelse av ifrågavarande slag.[1]

Även om det ur formell synpunkt vore fullt försvarligt, om staten med lagstiftningens hjälp förpliktade de städer, som nu åtnjuta egen jurisdiktion, att ej blott övergångsvis utan även allt framgent bidraga till statsverkets kostnader för rättsskipningen, kunna dock vissa lämplighets- och billighetsskäl anföras emot, att staten skulle på detta sätt utnyttja sin lagstiftningsmakt. Olämpligt lärer till en början vara, att vissa kommunala samfälligheter skulle *för obegränsad tid* åläggas att lämna bidrag till statsverket. Om staten, såsom i ett stort antal fall sker, lämnar bidrag för kommunala ändamål av skilda slag, innebär detta ju ej något annat, än att det funnits skäligt, att landets innebyggare i gemen få bidraga till vissa samhälleliga uppgifter av mera lokalt begränsad räckvidd. Men att omvänt kommunernas beskattningsmakt skulle utnyttjas för att mera permanent överföra till statskassan ett finansiellt bidrag, kan icke anses förenligt med en rationell finansförvaltning. Vidare kan det knappast anses skäligt, att vissa stadssamhällen skulle för all framtid i större omfattning än andra kommunala samfälligheter ha att lämna bidrag till kostnaderna för rättsskipningen. Även om det med hänsyn till nu rådande förhållanden kan synas rimligt, att en stad, som hittills haft att bära kostnaden för den egna jurisdiktionen, finge lämna ett dylikt bidrag, måste det dock, sedan en mera avsevärd tidsperiod förlupit, framstå såsom oegentligt, att de städer, som under det äldre systemet ej haft egen jurisdiktion, liksom de städer, som vunnit stadsrättighet efter rättegångsreformens ikraftträdande, skulle komma i ett gynnsammare läge än förstnämnda städer. Säkerligen skulle mycket snart krav resas, att denna åtskillnad olika städer emellan måtte bortfalla, och sett på lång sikt lärer ej heller en dylik åtskillnad kunna förväntas bli bestående.

På anförda skäl har förevarande utredning stannat vid att förorda, att i direkt ekonomiskt bidrag till statsverket från de nuvarande magistratsstädernas sida vid rättegångsreformens genomförande ej bör påräknas mera än ett övergångsvis utgående kontant belopp.

Den period, under vilken ifrågavarande belopp — i det följande benämnt »övergångsersättning» — skulle utgå, torde lämpligen kunna bestämmas till

[1] Jfr första lagutskottets utl. 1923 nr 21 sid. 4.

tjugu år. Under denna tid skulle övergångsersättningen successivt nedskrivas med en tjugondedel om året. Från och med ingången av det tjuguförsta året efter rättegångsreformens ikraftträdande skulle således något bidrag icke längre utgivas.

Övergångsersättningens begynnelsebelopp torde för varje stad böra bestämmas till den kostnad, som staden omedelbart före rättegångsreformens ikraftträdande fått vidkännas för rättsskipningens och överexekutorsgöromålens handhavande.

Under stadens kostnader för nämnda ändamål torde böra inbegripas av stadskassan utbetald avlöning till ledamöter av rådhusrätten samt till rättsbildade biträden ävensom stadens utgifter för kansli- och skrivgöromåls utförande. Enligt vad tidigare nämnts, skulle utgifter för anskaffande av inventarier för domstolslokaler samt för städning, renhållning, uppvärmning och belysning av dessa lokaler, för vaktbetjäning ävensom utgifter för skrivmaterialier, telefon, inbindning o. d. framdeles åligga domkretsarna, avseende såväl landsbygd som städer. Kostnader för senast berörda ändamål böra därför ej medtagas i denna beräkning.

Då i vissa städer träffats den anordningen, att rådhusrättstjänstemännens sportler indragits till stadskassan mot att staden berett befattningshavarna en högre kontant lön, än som eljest skulle utgått, bör från stadens kostnader för rådhusrätt och magistrat avdragas beloppet av de indragna sportlerna. Bouppteckningsoch arvskiftesprovisionen, som på sina håll även indragits till stadskassan, bör dock vid förevarande beräkning lämnas utanför. Frågan om upphörande av bouppteckningsoch arvskiftesprovisionen i de städer, där sådan fortfarande utgår, torde kunna förväntas få sin lösning oberoende av processreformen. Avdrag från stadens kostnader för rättsskipning och överexekutorsgöromål bör vidare ske med de merendels mycket obetydliga belopp, som utgå i direkta statsbidrag till städernas rättegångsväsen, nämligen de s. k. källarfrihetsmedlen (se nedan sid. 300), vilka vid processreformens genomförande böra indragas till statsverket.

För vinnande av upplysning i avseende å de kostnader, som sålunda skulle ingå i beräkningen av övergångsersättningen, hava från städerna införskaffats uppgifter, avseende åren 1925 och 1926. Då divergenserna mellan de båda årens belopp visat sig vara mycket obetydliga, hava i allmänhet siffrorna för 1926 lagts till grund för beräkningen. Vidare ha också införskaffats uppgifter å till stadskassorna indragna sportler för femårsperioden 1922—1926.

En faktor, som vid beräkningen måste tagas i betraktande, är det förhållande, att rådhusrätternas ledamöter i de flesta fall tillika äro ledamöter av stadens magistrat och i denna egenskap offra en del av sin tid på kommunala arbetsuppgifter. Den del av kostnaderna, som anses belöpa på dessa, måste tydligen frånräknas det belopp, som skall ligga till grund för övergångsersättningens bestämmande. I samband med införskaffande av förenämnda uppgifter har därför anhållits om upplysning från vederbörande, huru stor

del av arbetstiden, som, approximativt räknat, kunde anses belöpa på de kommunala arbetsuppgifterna. Från befattningshavarna i flertalet städer hava upplysningar i berörda hänseende lämnats. Det har därvid visat sig, att genomsnittligt räknat ungefär 25 % av vederbörande rådhusrätters totala lönekostnader kunna anses belöpa på de kommunala arbetsuppgifterna. På grund härav har vid beräkning av varje stads nuvarande kostnader för rättsskipning och överexekutorsgöromål avdragits ett belopp motsvarande nämnda procent av de totala nettokostnaderna. Vid förevarande kostnadsberäkning böra, såsom redan är nämnt, medtagas jämväl stadskassans utgifter för avlöning av rättsbildade biträden samt för renskrivning. Även ifråga om dessa kostnader har en fjärdedel avräknats, motsvarande vad för kommunalförvaltningsuppgifterna kan anses hava erfordrats.

Stockholms rådhusrätt intar emellertid i förevarande hänseende en särställning. De eljest på magistrat ankommande bestyren åvila i Stockholm till väsentlig del överståthållarämbetet. Den befattning Stockholms magistrat tager med de egentliga magistratsuppgifterna är i stort sett begränsad till arbetet såsom valförrättare vid politiska och kommunala val. På grund härav bör givetvis ej för Stockholm vid övergångsersättningens beräkning göras något avdrag å nuvarande kostnader för rådhusrätten, motsvarande den reduktion med en fjärdedel, som skulle komma övriga städer till del.

Då enligt förevarande förslag statsverket skulle övertaga jämväl kostnaden för stadsfiskal och i städer under cirka 20 000 invånare därjämte för stadsfogde, böra vederbörande stads utgifter för avlöning av dessa befattningshavare likaledes inräknas i övergångsersättningen. Någon övergångsersättning torde däremot ej böra uttagas av de fögderistäder, som komma att beröras av underåklagarreformen.

En preliminär beräkning av övergångsersättningens begynnelsebelopp för de olika städerna, varvid avjämning skett till jämna hundratal kronor har verkställts med ledning av omförmälda uppgifter. Resultatet av beräkningen meddelas i vidstående tabell (sid. 295). Det må nämnas, att från några städer ej lämnats så specificerade kostnadsuppgifter som önskvärt hade varit. Vid ett definitivt ordnande av förevarande förhållanden böra givetvis till grund för beräkningarna läggas då senast tillgängliga siffror.

Övergångskostnadernas likvidering.

Den övergångsersättning, som magistratsstäderna skulle ha att erlägga till statsverket, är i första hand avsedd att utgöra ett bidrag till statens kostnader för övertagande av städernas rättsskipning. Emellertid torde statsverket därjämte böra övertaga jämväl förpliktelsen att bestrida de genom domstolsväsendets förstatligande uppkommande övergångskostnaderna, i den mån desamma belöpa på rättsskipningen och överexekutorsgöromålen.

Skulle varje stad åläggas att bära de med övergången förenade kostnaderna, skulle givetvis bördan härav komma att drabba mycket ojämnt och bl. a. medföra en oskälig belastning för de mindre städerna, vilkas nuvarande domstolspersonal i mindre omfattning än de större städernas kan

Preliminär beräkning av städernas övergångsersättning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Rådhusrätt och magistrat							
Stad	Löner till ordinarie ledamöter år 1926	Icke ord. befattningshavare o. skrivhjälp medeltal 1925—1926	Summa	Avdrag för indragna sportler[1] m. und. av bouppteckn.- och arvskiftesprovision	Återstående belopp	75 % av belopp i kol. 6 [2]	Löner till stadsfogdar och stadsfiskaler [3]	Övergångsersättningens begynnelsebelopp (= kol. 7 + kol. 8) [4]
Stockholm	901 200	441 300	1 342 500	379 100	963 400	—	46 000	1 009 400
Södertälje	16 100	—	16 100		16 100	12 100	7 600	19 700
Vaxholm	10 600	300	10 900		10 900	8 200	4 500	12 700
Norrtälje	9 400	—	9 400		9 400	7 000	5 800	12 800
Sigtuna	3 100	900	4 000		4 000	3 000	1 500	4 500
Uppsala	73 000	11 200	84 200	28 500	55 700	41 800	7 500	49 300
Enköping	22 900	—	22 900		22 900	17 200	4 900	22 100
Nyköping	26 600	6 700	33 300	300	33 000	24 800	7 900	32 700
Eskilstuna	63 600	12 300	75 900	26 400	49 500	37 100	8 500	45 600
Torshälla	6 500	—	6 500		6 500	4 900	3 000	7 900
Strängnäs	10 600	—	10 600		10 600	7 900	5 500	13 400
Mariefred	2 000	—	2 000		2 000	1 500	4 000	5 500
Trosa	8 400	—	8 400		8 400	6 300	2 900	9 200
Linköping	47 500	—	47 500		47 500	35 600	4 200	39 800
Norrköping	108 200	[5]26 000	134 200	200	134 000	100 500	8 100	108 600
Söderköping	12 700	900	13 600	2 000	11 600	8 700	5 200	13 900
Motala	8 900	3 000	11 900		11 900	8 900	5 800	14 700
Vadstena	10 900	500	11 400	2 600	8 800	6 600	5 000	11 600
Skänninge	8 200	—	8 200		8 200	6 100	3 000	9 100
Jönköping	48 500	5 200	53 700	16 200	37 500	28 100	8 500	36 600
Eksjö	7 100	—	7 100		7 100	5 300	5 200	10 500
Gränna	4 100	—	4 100		4 100	3 100	2 900	6 000
Växjö	18 300	—	18 300		18 300	13 700	8 800	22 500
Kalmar	27 100	—	27 100	300	26 800	20 100	12 300	32 400
Oskarshamn	16 400	—	16 400		16 400	12 300	11 700	24 000

[1] Till beloppet av indragna sportler har lagts staden tillkommande källarfrihetsmedel.

[2] Motsvarande den kostnad, som beräknas belöpa på rättsskipnings- och överexekutorsuppgifterna. Stockholm undantaget.

[3] För samtliga städer har räknats med den kontanta avlöningen till stadsfiskaler (i Stockholm därjämte till 2 polisassessorer) samt i de städer, där stadsfogdetjänsten skulle övertagas av distriktsfiskalen, därjämte med avlöningen till stadsfogde (se härom ovan sid. 224).

[4] För Stockholm kol. 6 + kol. 8.

[5] Då erforderlig specifikation ej lämnats, ingå i detta belopp även kostnader för annonsering, tryckning, skrivmaterialier, telefon och bindning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Rådhusrätt och magistrat							
Stad	Löner till ordinarie ledamöter år 1926	Icke ord. befattningshavare o. skrivhjälp medeltal 1925—1926	Summa	Avdrag för indragna sportler m. und. av bouppteckn.- och arvsskiftesprovision	Återstående belopp	75 % av belopp i kol. 6	Löner till stadsfogdar och stadsfiskaler	Övergångsersättningens begynnelsebelopp (= kol. 7 + kol. 8)
Västervik	20 100	—	20 100	200	19 900	14 900	12 800	27 700
Vimmerby	7 900	200	8 100		8 100	6 100	6 200	12 300
Visby	17 800	400	18 200	100	18 100	13 600	8 800	22 400
Karlskrona	59 900	15 900	75 800	45 000	30 800	23 100	8 400	31 500
Ronneby	9 300	500	9 800		9 800	7 300	6 200	13 500
Karlshamn	21 600	1 300	22 900	200	22 700	17 000	12 000	29 000
Sölvesborg	7 400	2 100	9 500		9 500	7 100	4 700	11 800
Kristianstad	47 000	9 000	56 000	18 200	37 800	28 400	18 300	46 700
Simrishamn	13 000	—	13 000		13 000	9 800	3 600	13 400
Ängelholm	8 400	3 300	11 700		11 700	8 800	4 600	13 400
Malmö	349 100	96 600	445 700	155 500	290 200	217 700	10 100	227 800
Lund	71 100	16 400	87 500	34 800	52 700	39 500	8 400	47 900
Landskrona	36 800	10 700	47 500	10 600	36 900	27 700	13 300	41 000
Hälsingborg	162 000	41 600	203 600	79 500	124 100	93 100	8 600	101 700
Ystad	20 000	3 100	23 100	100	23 000	17 300	12 000	29 300
Trälleborg	34 300	8 000	42 300	4 200	38 100	28 600	18 900	47 500
Skanör och Falsterbo	4 600	—	4 600		4 600	3 400	3 000	6 400
Halmstad	41 400	2 000	43 400	100	43 300	32 500	14 500	47 000
Laholm	8 700	—	8 700		8 700	6 500	3 600	10 100
Falkenberg	13 500	100	13 600		13 600	10 200	5 200	15 400
Varberg	18 500	—	18 500	2 400	16 100	12 100	9 600	21 700
Kungsbacka	7 200	100	7 300		7 300	5 500	2 000	7 500
Göteborg	359 200	109 400	468 600	10 200	458 400	343 800	6 800	350 600
Marstrand	8 000	—	8 000		8 000	6 000	—	6 000
Lysekil	9 700	—	9 700		9 700	7 300	4 900	12 200
Uddevalla	23 400	7 800	31 200		31 200	23 400	16 200	39 600
Strömstad	5 000	400	5 400		5 400	4 000	3 900	7 900
Vänersborg	12 000	—	12 000		12 000	9 000	6 500	15 500
Alingsås	17 500	—	17 500		17 500	13 100	3 000	16 100
Borås	35 700	7 300	43 000	300	42 700	32 000	5 900	37 900
Ulricehamn	7 500	—	7 500		7 500	5 600	6 000	11 600
Åmål	7 300	1 800	9 100		9 100	6 800	7 500	14 300
Mariestad	10 200	—	10 200		10 200	7 600	4 500	12 100

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Rådhusrätt och magistrat							
Stad	Löner till ordinarie ledamöter år 1926	Icke ord. befattningshavare o. skrivhjälp medeltal 1925—1926	Summa	Avdrag för indragna sportler m. und. av bouppteckn.- och arvsskiftesprovision	Återstående belopp	75 % av belopp i kol. 6	Löner till stadsfogdar och stadsfiskaler	Övergångsersättningens begynnelsebelopp (= kol. 7 + kol. 8)
Lidköping	19 500	1 500	21 000		21 000	15 700	8 400	24 100
Skara	12 600	1 000	13 600		13 600	10 200	6 700	16 900
Skövde	7 400	—	7 400		7 400	5 500	9 500	15 000
Hjo	4 700	—	4 700		4 700	3 500	4 500	8 000
Falköping	9 500	1 800	11 300		11 300	8 500	4 800	13 300
Karlstad	33 400	—	33 400	100	33 300	25 000	12 600	37 600
Kristinehamn	10 500	—	10 500	100	10 400	7 800	8 100	15 900
Filipstad	10 500	100	10 600	100	10 500	7 900	4 500	12 400
Örebro	108 800	18 100	126 900	43 900	83 000	62 300	8 300	70 600
Askersund	6 800	—	6 800		6 800	5 100	3 400	8 500
Nora	8 100	—	8 100	100	8 000	6 000	2 200	8 200
Lindesberg	9 300	3 100	12 400		12 400	9 300	4 000	13 300
Västerås	46 900	2 300	49 200	300	48 900	36 700	6 000	42 700
Sala	12 200	—	12 200		12 200	9 100	8 500	17 600
Köping	17 300	—	17 300	100	17 200	12 900	7 200	20 100
Arboga	21 700	—	21 700		21 700	16 300	7 800	24 100
Falun	23 600	—	23 600	200	23 400	17 600	12 000	29 600
Säter	4 200	—	4 200		4 200	3 100	1 600	4 700
Hedemora	8 800	—	8 800	200	8 600	6 500	5 600	12 100
Gävle	65 300	1 800	67 100	1 100	66 000	49 500	7 300	56 800
Söderhamn	22 700	—	22 700		22 700	17 000	12 500	29 500
Hudiksvall	15 000	—	15 000		15 000	11 300	10 100	21 400
Härnösand	22 600	1 200	23 800		23 800	17 900	10 200	28 100
Sundsvall	42 900	800	43 700		43 700	32 800	10 200	43 000
Örnsköldsvik	7 600	600	8 200		8 200	6 100	7 800	13 900
Östersund	51 300	3 600	54 900		54 900	41 200	12 700	53 900
Umeå	14 000	2 000	16 000		16 000	12 000	10 900	22 900
Skellefteå	10 400	—	10 400		10 400	7 800	6 200	14 000
Luleå	17 200	—	17 200		17 200	12 900	15 200	28 100
Piteå	8 600	—	8 600		8 600	6 400	4 500	10 900
Summa	3 600 400	884 200	4 484 600	863 200	3 621 400	[1] 1 993 500	683 600	3 640 500

[1] Oberäknat beloppet för Stockholms stad.

förväntas erhålla placering i den nya domstolsorganisationen. För vinnande av en önskvärd utjämning härvidlag torde det vara nödvändigt, att statsverket i sista hand svarar för övergångskostnaderna, såvitt de kunna anses belöpa på de förutvarande rådhusrätts- och magistratstjänstemännens arbetsuppgifter inom rättsskipningen eller såsom överexekutor.

Enklast skulle givetvis vara, om statsverket för sådant ändamål upprättade en övergångsstat för de befattningshavare vid städernas rådhusrätter och magistrater, som icke kunna beredas placering i den nya organisationen. Det kan emellertid ur formell synpunkt vara tveksamt, huruvida befattningshavaren, sedan han flyttats till en dylik övergångsstat och därmed upphört att vara tjänsteman i vederbörande stad, kan vara skyldig att bestrida de arbetsuppgifter, som nu åvila magistraten, eller som framdeles kunna bli ålagda en kommunal magistrat. Då det funnits önskvärt, att de på grund av processreformen ledigvordna arbetskrafterna i de förutvarande rådhusrätterna och magistraterna, så långt möjligt är, bli utnyttjade för bestridande av ifrågavarande arbetsuppgifter, har ansetts nödvändigt, att befattningshavarna på övergångsstat alltfort få stå i vederbörande kommuns tjänst. Härav följer, att avlöningen[1] på övergångsstat bör till befattningshavaren utbetalas av vederbörande kommun. Med ett sådant system följer också den fördelen, att någon rubbning icke vållas i de pensionsförmåner, som kunna vara befattningshavaren tillförsäkrade från kommunen eller från någon kommunal pensionskassa.

Emellertid skulle statsverket, såsom nämnts, i sista hand svara för övergångskostnaderna, i den mån dessa ej kunna anses belöpa på de kommunala arbetsuppgifterna. Då vid övergångsersättningens beräkning på ifrågavarande arbetsuppgifter i genomsnitt ansetts belöpa 25 % av den totala lönekostnaden, torde motsvarande procentuella reduktion böra vinna tillämpning även i förevarande fall. Vederbörande stad skulle således äga utbekomma ersättning med 75 % av den utbetalda övergångsavlöningen. Någon sådan reduktion bör dock icke äga rum för Stockholms stads del.

Befattningshavare å övergångsstat skulle, såsom förut är nämnt, ha att fullgöra de uppgifter, som nu åvila magistraten eller som framdeles kunna bliva ålagda en kommunal magistrat. Därjämte skulle befattningshavaren även vara skyldig att fullgöra bestyren såsom notarius publicus. Fråga uppkommer då, huru förfaras skall med de sportler, som kunna vara förenade med dessa funktioner. Enklast torde vara, att dessa sportler under övergångstiden indragas till vederbörande stads kassa samt att beloppet, räknat för varje befattning, sedermera avdrages från det belopp å utbetald övergångsavlöning, som skulle gottgöras kommunen av statsverket.

I stort sett torde kunna beräknas, att övergångskostnaderna för rättegångsreformen, pensionsutgifterna härunder ej inbegripna, skola vara slutlikviderade vid 20-årsperiodens utgång. Skulle därav något återstå, har statsverket att alltfort svara för tre fjärdedelar av sagda kostnader.

[1] Angående grunderna för avlöningens beräkning för befattningshavare på övergångsstat se nedan sid. 325 o. f.

Ett exempel torde vara ägnat att klargöra den metod för de ekonomiska förhållandenas ordnande under övergångstiden, som här förordats.

Antag, att i en stad de hittillsvarande utgifter, som, enligt vad förut sagts, äro av beskaffenhet att böra ligga till grund för *övergångsersättningens* beräknande, uppgå till 100 000 kr. Staden förpliktas att härav inbetala till statsverket för första året efter reformens ikraftträdande 75 % av nämnda belopp eller 75 000 kr. För varje följande år reduceras övergångsersättningen med $^1/_{20}$ eller med 3 750 kr. Den utgör alltså för andra året 71 250 kr., för tredje året 67 500 kr. o. s. v. samt för det tjugonde året 3 750 kr. Fr. o. m. det tjugoförsta året utgår ej längre någon övergångsersättning.

Av de vid rådhusrätten och magistraten anställda befattningshavarna utnämnas några vid den nya organisationens ikraftträdande till befattning i lagmansrätt. De bli därmed helt naturligt i lönehänseende avkopplade från staden. Vissa befattningshavare kunna emellertid icke placeras i statstjänst och kvarstå alltså på en stadens övergångsstat. Sammanlagda *övergångsavlöningen* till dem under första året uppgår — sedan frånräknats de sportler, som härröra från de göromål, vilka handlagts av dessa befattningshavare, och som indragits till stadskassan — till 60 000 kr. Av detta belopp äger staden erhålla ersättning av statsverket med 75 % eller 45 000 kr. Sistnämnda belopp tillgodoräknas staden vid erläggande av övergångsersättningen till statsverket så, att staden första året kontant till statsverket utbetalar allenast 30 000 kr. (= 75 000 — 45 000). Under förutsättning, att stadens kostnader för befattningshavare på övergångsstat bli oförändrade andra året, sjunker stadens kontantinbetalning till statskassan å övergångsersättningen för andra året med 3 750 kr. eller till 26 250 kr. För det nittonde året är övergångsersättningen allenast 7 500 kr. Om då övergångsavlöningen, efter avdrag av förenämnda sportler, uppgår till 20 000 kr. har staden gentemot statsverket sig till godo en fordran på 15 000 kr. (= 75 % av 20 000), varifrån avgår övergångsersättningen med 7 500 kr. Staten betalar alltså till staden såsom bidrag till täckande av övergångskostnaderna 7 500 kr. Sedan efter tjugonde årets utgång övergångsersättningen är helt slutlikviderad, får staden för vart och ett av följande år ett bidrag av statsverket till utbetald övergångsavlöning med 75 % av sålunda utbetalt belopp efter avdrag av förenämnda indragna sportler.

Bland de fördelar den nu föreslagna anordningen, i vad övergångskostnaderna angår, medför, må särskilt nämnas den, att den på ett mjukt och smidigt sätt låter städerna successivt befrias från bördorna för rättsskipningen.

Något medgivande från de olika städernas sida till vad sålunda föreslagits lärer icke kunna anses erforderligt. Då städernas ersättningsplikt gentemot staten icke kommer att medföra, att staden under något av de år, under vilka avvecklingen pågår, får vidkännas en större ekonomisk uppoffring, än som den har att räkna med under nuvarande förhållanden, kan den föreslagna avvecklingsanordningen icke vålla en förhöjd uttaxering i städerna.

* * *

Såsom redan nämnts, bör i samband med att städerna befrias från skyldigheten att bekosta domstolsväsendet, en prövning äga rum, i vilken omfattning de särskilda förmåner och rättigheter, som av ålder tillkommit vissa städer, böra upphöra. Närmast komma härvid i betraktande dels de s. k. *källarfrihetsmedlen*, dels den s. k. *tolagsersättningen*.

Källarfrihetsmedel.

I riksstaten finnes f. n. under sjunde huvudtiteln uppfört ett ordinarie förslagsanslag på 40 000 kr. till »städers friheter». Från detta anslag utgår bl. a. ersättning för förlorade tullfriheter, som av ålder varit förunnade vissa städer. Beloppet för de olika städerna av dessa s. k. *källarfrihetsmedel* har bestämts i kungl. brev den 27 augusti 1777. För Stockholms stad är beloppet beroende på tullsatsen å den vara, för vilken tullfrihet tidigare varit beviljad. Till övriga städer utgår ersättningen med fixa belopp.

Källarfriheten eller rätten till tullfri införsel av visst kvantum vin för stadskällaren var städerna beviljad såsom ett bidrag till magistratens underhåll [1]. Den kontanta ersättning, som senare tilldelades staden i utbyte mot tullfriheten, torde således vara av natur att omedelbart vara beroende på, att staden bekostar rättsskipningen. Någon erinran lärer ej kunna resas mot att källarfrihetsmedlen indragas i samband med att rättsskipningen i städerna övertages av statsverket.

Det må i detta sammanhang nämnas, att från förevarande anslag utgå även några mindre belopp till rättsskipningens uppehållande i vissa städer. Dessa belopp torde i sammanhang med processreformens genomförande likaledes böra indragas. Borgmästaren i Hälsingborg uppbär nämligen enligt kungl. resolution den 10 september 1683 och kungl. brev den 23 oktober 1854 ett avlöningsbelopp av 150 kr. från anslaget, och till Vaxholms stad utgår enligt kungl. brev den 17 maj 1867 ersättning med 200 kr. för de av befolkningen i Vaxholm utgående mantalspenningar, vilka varit anslagna till avlöning åt justitiestaten i Vaxholm.

Tolagsersättning.

Den mest betydande ekonomiska förmån för städerna, som vid förevarande uppgörelse kommer i betraktande, är den s. k. tolagsersättningen. Rörande tolagens tillkomst och tolagsersättningens juridiska natur hava företagits ett flertal mycket grundliga utredningar, till vilka här må hänvisas. Den första mera djupgående undersökningen verkställdes av skatteregleringskommittén och innehålles i kommitténs den 9 maj 1883 avgivna utlåtande och förslag angående reglering av tolagsersättningen (del V av kommitténs betänkanden). I en vid betänkandet fogad promemoria (nr 43) lämnades en historisk utredning om tolagen.

Sedermera har spörsmålet om tolagsersättningens rättsliga natur gjorts till föremål för en undersökning av numera generaldirektören Torsten Nothin

[1] Se k. res. 2 mars 1678 på städernas besvär p. IV; Nothin, Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten, sid. 132 f.

i en av honom på offentligt uppdrag verkställd och i november 1921 avgiven förberedande undersökning angående städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. Slutligen har tolagsfrågan — närmast ur synpunkten av dess samband med den svenska stapelstadsrätten — ingående behandlats av docenten HALVAR G. F. SUNDBERG i dennes 1927 publicerade gradualavhandling om den svenska stapelstadsrätten. Bland litteraturen på området må vidare antecknas en uppsats av numera professor NILS HERLITZ, betitlad Tolag och tullhusbyggnad, offentliggjord i Statsvetenskaplig tidskrift 1922.

Historik.

De ursprungliga föreskrifter, varigenom tolag — d. v. s. en skatt, som utgick med viss procentsats å varuvärdet vid in- och utförsel av varor i stapelstäder, således i viss mån ett tillägg till tullen — beviljades stapelstäderna, äro meddelade i städernas privilegier eller i särskilda resolutioner för vissa städer. Såsom ändamål med tolagens beviljande angavs här oftast, att densamma skulle tjäna stadens magistrat till underhåll. Tolagen i denna äldre form blev emellertid i samband med reduktionen indragen till kronan 1680.

För Stockholms del omfattade emellertid tolagsindragningen icke ett genom kungl. brev den 24 mars 1680 staden tillförsäkrat »augment» på stadens tolag[1]. Genom ett kungl. brev den 15 april (3 maj) 1681[2] tillerkändes staden — i syfte att »soulagera ocn understödia» staden »at den samma til sitt gemene wäsende, så i byggningar som huus, broer och andra nödwendigheter må blifwa conserverad och wid macht hållen» — rätt att uppbära förutom berörda augmentstolag en tolag på $^3/_4$ % å inkommande och $^1/_4$ % å utgående varor. Inberäknat augmentstolagen utgick den staden tillkommande tolagen med 1 % av inkommande och $^1/_2$ % av utgående varor. En ytterligare tillökning i stadstolagen beviljades genom kungl. brev den 30 oktober 1684[3], då staden fick rätt att »såsom en förbättring i dess inkomster» utöver vad som tidigare förunnats uppbära $^1/_2$ % för inkommande och $^1/_4$ % för utgående varor. I motiveringen för denna tolagstillökning framhålles, att Kungl. Maj:t velat främja magistratens »goda och berömliga upsåt till att fullföllia med sådane många stoore och nyttige byggningar».[4]

Även vissa andra städer tillerkändes liknande förmåner. Sålunda erhöll genom kungl. resolution den 11 januari 1684[5] Gävle stad en »recognition», som vid sidan om kronans tolag skulle få uppbäras av »dhe traffiquerande». Denna avgift motiverades med att stadens inkomster vore mycket knappa och ringa till magistratens underhåll och avlöning. Genom kungl. brev

[1] Skattregl. kom. s. 283. Att av tolagen i Stockholm också bestreds kostnaden för »justitiens administration», synes framgå av ett yttrande av vissa Stockholms stads representanter vid en överläggning i kammarkollegium den 11 mars 1686. Se Sundberg sid. 178, jfr sid. 345.

[2] Skattregl. kom. sid. 284. Jfr Sundberg sid. 135.

[3] » » sid. 284.

[4] Genom kungl. brev den 25 mars 1686 (Skatteregl. kom. sid. 285) gjordes den fortsatta tolagsrätten beroende av stadens tullhusbyggnadsskyldighet.

[5] Skatteregl. kom. sid. 247.

den 26 oktober 1682[1] erhöll magistraten i Göteborg rätt att uppbära »för alle fremmande Expediters Giästers och Handelsmäns, som där sammestädes drifwa någon kiöpenskapp inn- och uthtagande wahrur, en billigh recognition proportionerat emot dhen Tolagen», som erlades till kronan. Som skäl för en dylik avgift åberopades bl. a. syftet att »främja Magistratens wällståndh». På grund av den ringa intäkt, som avgiften ifråga beredde, och med hänsyn till magistratens »förswagade willkohr» erhöll magistraten sedermera genom kungl. brev den 3 augusti 1685[2] rätt att uppbära dylik »Recognition» även av »Stadzens traffiquerande Borgerskap».

Jämväl magistraten i Norrköping tillerkändes genom kungl. brev den 13 december 1694[3] »till deras löningsstats fylnad» 1 % tolag av inkommande varor med visst undantag.

I kungl. brev den 7 november 1683[4] förklarade sig Kungl. Maj:t godkänna ett av landshövdingen i Nyköping gjort förslag, att magistraten i staden skulle äga uppbära av alla utgående varor $^1/_2$ % och av alla inkommande varor 1 %. Till motivering härför hade åberopats, att »ringa intrader till dhe betiäntes afflöningh, sampt nödwändige byggningars underhåldh» funnes att tillgå i staden.

För Västervik utfärdades en resolution den 23 december 1686[5], i vars 6:e punkt åberopas en ansökning av staden att få lägga en rekognitionsavgift på in- och utgående varor »på det Magistraten — — — [skulle] hafwa der af något understöd i sin löhn». Såsom förebilder för en sådan avgift åberopades i ansökningen förhållandena i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Nyköping. Kungl. Maj:t förklarade skäligt, att »een sådan recognition må i denne Staden, så wähl som annorstädes åthniutas». Emellertid förklarade sig Kungl. Maj:t finna nödigt, att yttrande i ärendet först inhämtades från kammar- och kommerskollegierna, av vilken anledning ansökningen blev remitterad till dessa verk.

Det torde framgå av de åberopade handlingarna, att den särskilda avgift, som under namn av »tolag» eller »recognition» under loppet av 1600-talets två sista årtionden blev återinförd i en del städer, i allmänhet var avsedd att anslås till magistratens underhåll. En utsträckning även till övriga stapelstäder av denna rätt att uppbära tolag ägde sedermera på kommerskollegii förslag rum genom kungl. brev den 21 september 1715[6]. I detta brev förklarade sig Kungl. Maj:t ha förnummit, att somliga stapelstäder åtnjöte för alla vid stora sjötullen inkommande och utgående varor en viss tolag och andra rättigheter, »hwaraf Bryggor, Packhus och andre nödiga Byggningar wid magt hållas, samt andre omkostningar betalas», men att däremot andra städer »ingen sådan utkomst hafwa at tilgå, der de likwäl

[1] Skatteregl. kom. sid. 252.
[2] » » sid. 253.
[3] » » sid. 275.
[4] » » sid. 276.
[5] » » sid. 292.
[6] » » sid. 296.

til samma omkostnad och byggnad blifwa förbundne». Kungl. Maj:t fann därför gott »at tillägga de Stapel-Städer en wiss Tolag, som härtils intet haft sig af en sådan inkomst at fägna». Kommerskollegium anbefalldes därför att göra sig underrättat om, vilka städer som dittills icke hade åtnjutit en sådan inkomst. Sedan skulle kollegium tillägga dem en tolag, som av kollegium kunde »billig pröfwas, antingen lika eller i proportion med de andre Städerne».

Det kan vara ägnat att förvåna, att i den uppräkning av tolagsförpliktelserna, som funnos i 1715 års kungl. brev, något uttryckligt omnämnande ej skedde av städernas skyldighet att avlöna magistraten. Ifrågavarande utgifter, som på många håll dock torde varit rätt avsevärda, inbegripas allenast under den allmänna beteckningen »andre omkostninger». Emellertid är att märka, att uppräkningen av tolagsförpliktelserna i det kungl. brevet erhöll den avfattning, som kommerskollegium begagnat i sin framställning till Kungl. Maj:t[1], och för kollegiet låg det tydligen närmare till hands att ägna uppmärksamhet åt »Bryggor, Packhus och andre nödiga Byggningar» än åt frågan, hur magistratsavlöningen skulle bestridas. Att för övrigt uttrycket »andre omkostninger» i 1715 års brev haft avseende just på magistratsledamöternas löneförmåner, bekräftas av en kungl. resolution den 21 februari 1717[2] i anledning av ett memorial från borgmästare och råd i Karlskrona. I memorialet hade från stadens sida begärts rätt att uppbära tolag. Kungl. Maj:t hänvisar i resolutionen till att genom 1715 års brev stapelstäderna redan tillagts tolagsrätt. »Och emedan Staden således», yttras i resolutionens 6:te punkt, »kommer at åtniuta flere inkomster och förmåner, däraf så wähl dess Magistrat och betiente komma at niuta sin löhn, som ock förnämligast de nödige allmänne byggningar, hus och broar böra förfärdigas och wijd mackt hållas» — så fastställde Kungl. Maj:t för magistraten en lönestat, innefattande »förbättring i dess wilckor och antahl»[3].

En generell reglering av tolagens procentsats genomfördes sedermera genom Kungl. Maj:ts brev till kommerskollegium den 28 februari 1717[4]. Tolagen skulle i alla stapelstäder utgå med 1 % av inkommande »tillarbetade» samt utgående råvaror och med $^1/_2$ % av inkommande råvaror och utgående »tillarbetade» eller fabricerade varor. Det må nämnas, att denna tolagsreglering för Stockholms stad innebar en reduktion av dittills utgående tolag[5]. 1717 års princip om enhetlig tolagsprocent var emellertid i slutet av 1700-talet åter övergiven[6].

En speciell tolagsreglering för Stockholms stad genomfördes 1780, då tolagen fastställdes till $^2/_3$ % av inkommande och 1 % av utgående varor[7].

[1] Skatteregl. kom. sid. 20.
[2] » » sid. 262.
[3] Jfr Sundberg sid. 477 not 3.
[4] Jfr Skatteregl. kom. sid. 296.
[5] Sundberg sid. 138.
[6] Sundberg sid. 139.
[7] Sundberg sid. 142.

Procentsatsen blev sedermera oförändrad till 1812, då Kungl. Maj:t — för beredande av löneförhöjning åt stadens ämbets- och tjänstemän — medgav en höjning av tolagen å inkommande gods till 1 1/2 % [1]. Redan fyra år senare skedde en ny höjning av tolagen, även denna gång i samband med en lönereglering för stadens tjänstemän. Tolagen blev nämligen genom kungl. brev den 20 november 1816 fördubblad och utgick sålunda med 3 % å inkommande och 2 % å utgående gods. Samtidigt blev emellertid föreskrivet, att av stadens medel årligen skulle utgå anslag till vissa ändamål, som ej hörde till den av stadens drätselkommission handhavda förvaltningen, varjämte staden ålades vissa extra utgifter till poliskammaren ävensom till stadens läroverk, kur- och sjukhus samt korrektions- och spinnhusarbetsinrättningen [2].

Vid sidan om denna allmänna stadstolag eller »ordinarie» tolag, vilken på grundval av dessa bestämmelser utgick intill 1857 års tolagsreglering, pålades tid efter annan tolag för vissa särskilda ändamål (t. ex. inkvarteringstolag, fattigtolag, börstolag m. m.). En sammanslagning av de olika tolagstitlarna genomfördes 1825 i Stockholm och Göteborg [3].

1857 års tolagsreglering.

I proposition till riksdagen den 13 februari 1857 föreslog Kungl. Maj:t, att tolagsavgifterna skulle upphöra och inbegripas i tullsatserna, samt att stapelstäderna i stället skulle tilldelas ersättning enligt vissa grunder. Förslaget blev i huvudsak bifallet av riksdagen, och författning i ämnet utfärdades den 18 december 1857 (nr 64). Enligt dessa bestämmelser skulle »tolagsersättningen», i jämna hundratal rdr rmt, utgå till de särskilda städerna efter den inkomst, de i medeltal haft av »tolagen» under de tre åren 1853—1855, dock med det undantag, att för städerna Sundsvall och Haparanda tolagsersättningen skulle beräknas efter dessa städers tolagsuppbörd året 1855. Men då en stad, varest affärslivet tilltoge, skulle förlora, en stad, varest det sjönke, däremot vinna på tolagsersättningens fixerande på detta sätt, borde även iakttagas, att, om tulluppbörden någonstädes komme att överskjuta medelbeloppet av tulluppbörden för åren 1853—1855, eller för Sundsvall och Haparanda 1855 års enahanda uppbörd, så skulle den stad, där sådant inträffade, äga rätt att ytterligare erhålla en tolagsersättning, beräknad efter 5 % på överskottet; däremot skulle, där tulluppbörden sjönke under nyssnämnda medelbelopp, avdrag å stadens tolagsersättning verkställas och beräknas efter samma procentförhållande, som ägt rum mellan stadens tull- och tolagsuppbörd under den vid beräkningen avsedda tid, med jämkning däri till närmaste fjärdedels procent. Stapelstäder, såväl redan befintliga som nytillkommande, vilka ej vore inbegripna bland de städer, för vilka dessa bestämmelser gällde, eftersom de ej haft rätt till någon tolagsuppbörd, kunde, på ansökan hos Kungl. Maj:t, erhålla ett mot tolagen

[1] Jfr Sundberg sid. 142.
[2] Sundberg sid. 142.
[3] Sundberg sid. 304 o. f.

svarande anslag ur tullmedlen, vilket anslag skulle motsvara 5 % av stadens tulluppbörd.

I Kungl. Maj:ts brev bestämdes tillika, att den beslutade regleringen ej finge ändras utan Kungl. Maj:ts och rikets ständers samtycke.

Vid tiden för 1857 års tolagsreglering åtnjöts tolag av samtliga stapelstäder med undantag för Jönköping och Karlstad samt de på 1850-talet nytillkomna stapelstäderna Sölvesborg och Oskarshamn. Sedermera beviljades emellertid tolagsersättning åt Jönköping 1858, Sölvesborg, Oskarshamn och Vänersborg 1859, Karlstad 1866, Trälleborg 1867, Falkenberg 1871, Simrishamn 1872, Linköping 1874 och Södertälje 1878. Södertälje är den sista stad, som beviljats tolagsersättning. Från och med början av 1880-talet ha alla framställningar om medgivande av tolagsersättning avslagits [1].

Skatteregleringskommittén 1883.

Frågan om en avlösning av tolagsersättningen blev aktuell på 1880-talet i anledning av ett inom finansdepartementet utarbetat och den 16 juni 1882 till vederbörande myndigheter utremitterat förslag till bestämmelser angående tolagsersättningens avlösning [2]. Enligt förslaget skulle tolagsersättningen upphöra att utgå från och med början av år 1883. I stället skulle stapelstäderna erhålla 4 % statsobligationer till ett nominellt belopp motsvarande tjugu gånger tolagsersättningens medelbelopp under åren 1878—1880. Statslånet skulle amorteras inom 40 år. Räntorna skulle varje stad äga använda för sina utgifter. Av kapitalet skulle däremot bildas en fond, som icke finge disponeras utan Kungl. Maj:ts medgivande. Stapelstäderna skulle vara pliktiga att underhålla för varuförseln erforderlig hamnbrygga samt åt tullverket anskaffa erforderliga lokaler jämte nödiga inventarier och möbler. Vidare skulle staden för sjötrafikens bekvämlighet inrätta och underhålla sjömanshus.

Förslaget, som från stapelstädernas sida mötte skarpa gensagor, remitterades till skatteregleringskommittén, som efter en grundlig rättshistorisk utredning av frågan framlade förut berörda förslag angående reglering av tolagsersättningen. Kommittén föreslog, att tolagsersättningen måtte indragas till statsverket, mot det att staten övertoge byggande och underhåll av tullhusbyggnader m. m., kostnaderna för den en del städer åliggande ständiga inkvarteringen, Stockholms utgifter för över- och underståthållare, de undantagsvis i vissa städer utgående avlöningar eller hyresersättningar åt elementarlärare, vilka icke vore rektorer, samt slutligen också avlönandet av den personal, som i städerna erfordrades för rättsskipningen och kronouppbörden. De byggnader och inventarier, som städerna anskaffat för berörda statsändamål, skulle av staten inlösas med visst belopp.

Kommittén anförde i motiveringen till sitt förslag bl. a., att, om staten komme att övertaga rättsskipningen och kronouppbörden i stapelstäderna,

[1] Sundberg sid. 340 o. f.

[2] Tryckt i Skatteregl. kom:s betänkande V, sid. 1 o. f.

måste det, helst i betraktande av vikten att erhålla likformighet i fråga om statens dömande och förvaltande myndigheter, finnas nödvändigt, att dessa bestyr övertoges av staten jämväl i de städer, som ej vore direkt intresserade i tolagsfrågan.

Kommittén yttrade vidare:

»Själva regleringen skulle för övrigt tillgå på sådant sätt, att staten, som av praktiska skäl naturligtvis på en gång och genast borde övertaga samtliga de ifrågavarande utgifterna, under övergångstiden finge av de stapelstäder, för vilka årsutgifterna överstiga tolagsersättningen, mottaga ett år från år successivt minskat belopp av nyssnämnda differens. Likaså skulle de städer, vilka ej åtnjuta någon tolagsersättning, till staten erlägga vad som motsvarade de årsutgifter, vilka staten övertagit, dock med successiv minskning, intill dess städerna bleve från dessa utbetalningar helt och hållet befriade. För de sex stapelstäder åter, där tolagsersättningen överstiger årsutgifterna, skulle regleringen ikläda sig formen av en från statsverket under fortgående minskning till staden verkställd utbetalning av det överskjutande beloppet.

Det vill således synas kommittén, som skulle tolagsfrågans lösning på detta sätt leda till målet: staten ernådde den eftersträvade rättigheten att förfoga över *hela* tullen; stapelstädernas huvudsakligaste inkast och anmärkningar mot det från kungl. finansdepartementet utgångna förslaget äga ej på kommitténs förslag någon tillämplighet; och utförandet läte sig verkställas utan synnerligen betydande offer från statens sida.»

Skatteregleringskommitténs förslag blev emellertid icke genomfört.

Nothinska utredningen.

I den förutberörda undersökningen angående städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten, som verkställts av numera generaldirektör Torsten Nothin har denne uttalat sig (sid. 203) för en successiv avveckling av städernas särskilda rättigheter, så att till städerna nu utgående ersättningar avskreves, allt eftersom staten antingen själv övertoge ombesörjande av de olika statliga angelägenheter, som det nu åläge städerna att i olikhet med landsbygden bekosta, eller till städerna lämnade ersättning, motsvarande de utgifter, staten eljest skulle få vidkännas för ändamålet.

Beträffande sättet för avskrivningens verkställande yttrade Nothin:

»Denna avskrivning kan emellertid tänkas ske på olika sätt. Sålunda kan det ifrågasättas, att vederbörande städer skulle vidkännas en avskrivning med just samma belopp som det, vartill statens kostnadsökning uppgår. Detta förfarande skulle emellertid medföra olikhet mellan städerna så till vida, att, medan åtskilliga av dem redan berövats samtliga sina förmåner, under det att de ännu hade att ombesörja åtskilliga statliga funktioner, skulle måhända för andra städer, sedan avvecklingen av deras skyldigheter slutförts, ännu kvarstå vissa förmåner. Ett sådant resultat synes ej tillfredsställande.

Tidigare har framhållits, hurusom någon principiell anledning ej längre funnes att låta städerna kvarstå i en undantagsställning; de uppgifter för näringslivets utveckling, som tidigare avsetts åt dem, hade de nämligen ej längre, utan vore de numera endast att anse såsom enheter i landets kommunala organisation. Under sådana omständigheter vore det ej heller mer

än riktigt att, i den mån dem åliggande skyldigheter avskreves, jämväl städerna nu tillkommande fördelar bortfölle. Med utgångspunkt från ett sådant betraktelsesätt synes man komma till det resultat, att å de till städerna utgående ersättningar av olika slag böra avskrivas så många procent, som den av staten övertagna kostnaden uppskattas utgöra procent av stadens samtliga kostnader för uppgifter, som äro av statlig art och som anses böra framdeles bekostas av staten.

Huruvida vid denna uppskattning bör komma till användning de för varje särskild stad beräknade procenttal eller om avskrivningen bör verkställas efter ett för samtliga städer beräknat genomsnittligt jämförelsetal, bör göras till föremål för närmare överväganden. Det förra förfarandet giver ett för de särskilda städerna rättvisare resultat; den senare metoden erbjuder förmånen av större enkelhet och reda.»

Nothin framhöll i fortsättningen, att nu antydda förfaringssätt syntes icke böra tillämpas ifråga om de städernas inkomster, som kunde hava tilldelats dem för vissa särskilda ändamål. I dylika fall syntes avvecklingen böra ske sålunda, att sådana inkomster i sin helhet avskreves, i den mån staten själv övertoge ombesörjandet av motsvarande angelägenhet eller eljest bekostade densamma. Skulle vederbörande stadskommuns tidigare kostnad för ändamålet ej hava till fullo kunnat täckas av den därför anvisade inkomstkällan, borde för den överskjutande kostnaden, från vilken staden sålunda befriades, avräkning ske enligt förut angiven grund. Skulle inkomsten hava överstigit stadens kostnad för avsett ändamål, syntes däremot kunna med visst fog göras gällande, att överskottet, som alltså fått disponeras för stadens utgifter i allmänhet, jämställdes med stadens övriga förmåner, vilka skulle nedskrivas i samma mån som städerna befriades från sina övriga åligganden.

Beträffande statens rätt att indraga tolagsersättningen uttalade Nothin (sid. 188 o. f.) som sin uppfattning, att tolagen till sin natur icke vore att betrakta såsom någon s. k. förvärvad rättighet utan vore en kommunal skatt. Den hade före 1857 års tolagsreglering räknats till de ämnen, som tillhörde Konungens ekonomiska lagstiftning. Någon särskild rättsgrund, varför städerna icke skulle kunna mot sin vilja berövas rätten att uppbära densamma, torde enligt Nothin icke kunna göras gällande. Nothin framhåller vidare, att städernas rätt att uppbära tolagsersättning enligt 1857 års beslut icke torde ha blivit av annan och för städerna mera tryggad beskaffenhet, än deras rätt till tolagen varit. Regleringen hade genomförts, utan att de enskilda städernas samtycke till densamma ansetts erforderligt, och densamma innebure icke någon slags ömsesidig uppgörelse med städerna, som sedermera ej skulle kunna rubbas utan deras medgivande.

Emellertid framhåller Nothin (sid. 192), att, även om staten utan att kränka gällande rättsgrundsatser äger en formell rätt att utan grundlagsändring och utan städernas medgivande indraga dem tillkommande förmåner, därmed ingalunda är sagt, att så utan vidare bör ske. Nothin betonar också, att det icke kunde vara med rättvisa och billighet över-

ensstämmande, att städerna fortfarande skulle bekosta anordningar, för vilka på landsbygden utgifterna bestredes av statsverket.

Svenska stadsförbundet.

I anledning av den Nothinska utredningen avgav Svenska stadsförbundets styrelse ett yttrande rörande avvecklingsfrågan, däri styrelsen framhöll, att det syntes obefogat, om tolagsersättningen komme att medräknas såsom en post å inkomstsidan vid den av Nothin åsyftade allmänna avvecklingen. Styrelsen yttrade vidare:

»Ursprungligen förlänades tolagen städerna såsom en uppbördstitel bland andra i en tid, som nästan uteslutande anlitade den indirekta beskattningens väg. Sin natur likmätigt tillkom densamma endast stapelstäder och avsåg närmast att till rikets fromma befrämja den över dessa städer löpande utrikeshandeln, vars kraftiga blomstring var en förutsättning för en givande tulluppbörd. År 1686 gjordes för huvudstadens del den fortsatta tolagsrätten beroende av stadens tullhusbyggnadsskyldighet. Sedermera hava samtliga stapelstäder förklarats skyldiga att hålla tullhus. Genom 1857 års reglering inräknades för enhetlighetens skull tolagen i tullen och uppbars av samma personal med skyldighet likväl för tullverket att till städerna utbetala på visst sätt beräknat motsvarande belopp, den s. k. tolagsersättningen. På grund därav har den, vilket även är historiskt berättigat, kommit att betraktas såsom en särskild uppbördstitel, men given allenast vissa kommuner i deras egenskap av stapelstäder och avsedd att användas i första hand såsom bidrag till täckande av deras utgifter för pack- och tullhus samt övriga till utrikeshandelns och sjöfartens gagn inrättade anstalter. Den omständigheten att på senare tid tillkomna stapelstäder, oegentligt nog, ej erhållit tolagsersättning, ehuru de äro skyldiga att tillhandahålla tullhus, påverkar på intet sätt detta förhållande.

Styrelsen förmenar sålunda, att tolagsersättningen rätteligen bör hänföras till sådana städernas inkomster, som tilldelats dem för vissa särskilda ändamål[1] och därför enligt författarens tankegång (sid. 204) ej bör medtagas i en allmän avveckling utan göras till föremål för nedskrivning endast i den mån staten själv övertager ombesörjandet av motsvarande förvaltningsuppgifter eller eljest bekostar desamma.

Tolagsersättning utgår för närvarande till 36 städer, av vilka år 1919 13 uppburo mindre än 5 000 kr., 6 mellan 8 000 och 5 000 kr., 5 mellan 25 000 och 10 000 kr., 4 mellan 50 000 och 25 000 kr., 2 mellan 100 000 och 50,000 kr., 2 mellan 200 000 och 100 000 kr., 2 mellan 500 000 och 200 000 kr. samt 2 mer än 1 miljon kr. I det övervägande antalet fall torde de uppburna ersättningsbeloppen hava åtgått enbart för bekostande av tull- och packhuslokaler. I ett fåtal av de största hamnstäderna har sannolikt någon summa blivit över, stadskassan tillgodo. Var och en, som känner ifrågavarande städers ekonomiska förhållanden, vet emellertid, att de, särskilt under en senare tid, regelbundet nödgats antingen omedelbart täcka eller för framtida täckning balansera på hamnrörelsen och därmed direkt sammanhängande verksamhetsgrenar uppkomna underskott, som icke tillnärmelsevis motsvarats av överskotten å tolagsmedel. De ur hela landets synpunkt utomordentligt viktiga uppgifter

[1] Här gör stadsförbundet gällande en annan uppfattning rörande de s. k. tolagsförpliktelserna än Sundberg (a. a. sid. 471, not 4), som framhåller, att tolagens uppbärande icke var knutet vid någon särskild prestation från städernas sida.

i samfärdselns tjänst, som åvila dessa de ledande hamnarna, synas till fullo rättfärdiga det förhållandevis ringa ekonomiska stöd, som från statens sida kommer hamnägaren-kommunen till del i form av tolagsersättning. Såväl av historiska som praktiska skäl bör alltså enligt styrelsens mening ändring i inskränkande riktning ej vidtagas med tolagsersättningen, därest icke staten på annat sätt bereder motsvarande lättnad i speciellt de förpliktelser, som äro lagda å stapelstäderna ej blott i deras egenskap av tullplatser utan även av centra för landets utrikes handel och sjöfart.»

Sundbergska utredningen.

En annan uppfattning om städernas rätt till tolagsersättningen än den, NOTHIN i förberörda undersökning gjort gällande, har hävdats av SUNDBERG i dennes avhandling om den svenska stapelstadsrätten. SUNDBERG anser, att städernas rätt till tolag är av »ståndsprivilegiekaraktär» (sid. 489), och att städerna i fråga om sådana privilegier, varigenom en inkomstgivande rättighet blivit dem tillförsäkrad, kunna göra anspråk på, att samma grundsatser tillämpas som vid indragning av enskildas rättigheter (sid. 454). Städerna böra således beredas ersättning för en frångången dylik förmån, och denna ersättning bör beräknas efter alldeles enahanda regler, som skulle tillämpas vid indragning av enskildas rättigheter av liknande slag (sid. 456). Dylik ersättning kan emellertid, medger SUNDBERG, givas i den formen, att äldre offentliga förvaltningsuppgifter avlyftas från städerna (sid. 433, 457 och 481). En privilegiekränkning anser SUNDBERG först föreligga, därest en fullständig indragning eller en reducering av en inkomstitel medför förhöjd uttaxering inom staden (sid. 483 och 490). I fråga om innebörden av tolagens »ståndsprivilegiekaraktär» gör SUNDBERG (sid. 490) gällande, att privilegiet omfattar endast rätten till en sådan inkomsttitel. Avgiftens storlek och omfattningen, i vilken den skulle av varorna uppbäras, vore — anser SUNDBERG — frågor av ekonomisk natur, vilka berodde av Kungl. Maj:ts prövning, företagen med hänsyn till rikets intressen och städernas behov.

Innebörden av 1857 års tolagsreglering anser SUNDBERG (sid. 492) vara den, att stapelstädernas själva *rätt* till tolag lämnats orubbad och att reformen allenast inneburit en finansiell förenklingsåtgärd. Tolagsprivilegiet skulle alltså alltfort äga bestånd.

Beträffande tolagsersättningens belopp i de olika städerna meddelas i tabellen å sid. 310 siffror för 5-årsperioden 1922—1926, grundade på städernas uppgifter till den kommunala finansstatistiken.

Förslag. Allmänna synpunkter.

Den redogörelse för tolagens tillkomst, som i det föregående lämnats — vilken redogörelse helt naturligt ej kunnat få karaktär av någon självständig, på källstudier grundad undersökning — torde ha ådagalagt, att tolagen beviljats städerna bl. a. för att därigenom skälig avlöning skulle kunna beredas åt städernas rådhusrätter och magistrater. Då nu i samband med processreformens genomförande staten kommer att övertaga kostnaderna för rättsskipningen i städerna, uppstår frågan, huruvida de till tolagsersättning

Städer	1922	1923	1924	1925	1926 [1]
Stockholm	2 184 932	1 377 233	2 766 286	2 669 892	2 531 515
Södertälje	6 231	36 905	72 720	95 323	96 455
Nyköping	7 675	6 346	20 668	18 616	12 815
Linköping	26 039	30 064	33 818	31 218	31 969
Norrköping	181 181	128 688	280 180	253 179	222 754
Söderköping	193	—	—	—	404
Jönköping	15 039	20 108	24 766	21 323	23 783
Kalmar	43 563	64 491	89 556	89 844	58 364
Oskarshamn	6 223	10 595	14 112	9 015	10 600
Västervik	10 625	5 992	16 012	11 385	14 161
Visby	2 508	1 666	3 048	2 667	3 178
Karlskrona	39 305	31 016	55 172	34 519	28 131
Karlshamn	21 711	17 058	27 087	27 706	25 318
Sölvesborg	1 029	2 597	4 050	1 716	2 486
Kristianstad	34 925	72 012	87 849	75 920	50 425
Simrishamn	829	1 124	1 023	1 089	793
Malmö	569 117	328 841	801 039	749 203	662 272
Landskrona	15 184	25 170	106 354	108 318	30 108
Hälsingborg	190 565	117 784	272 198	258 281	229 707
Ystad	15 228	11 108	23 927	23 527	13 812
Trälleborg	146 258	158 187	168 322	154 284	220 436
Halmstad	70 846	50 995	122 458	122 091	93 120
Falkenberg	12 536	25 276	25 276	30 063	23 400
Varberg	17 236	14 943	26 069	27 897	25 325
Göteborg	1 223 178	854 909	1 553 194	1 421 253	1 229 052
Marstrand	401	405	503	235	200
Uddevalla	6 660	4 481	8 437	9 865	9 280
Strömstad	1 000	1 344	1 648	1 595	1 308
Karlstad	86 717	93 588	75 283	47 203	48 904
Gävle	131 909	92 534	215 865	198 565	176 442
Söderhamn	8 075	7 375	14 436	12 324	11 581
Hudiksvall	6 732	5 374	11 581	14 090	12 896
Härnösand	41 111	68 378	61 640	27 539	28 996
Sundsvall	66 825	36 325	93 367	98 492	85 092
Umeå	5 542	4 955	9 708	10 690	11 689
Luleå	10 436	26 508	27 256	26 069	24 233
Piteå	—	—	1 846	—	—
Haparanda	14 674	6 888	10 258	8 713	9 400
Summa	5 222 238	3 741 263	7 127 012	6 693 709	6 060 404

[1] Medeltalssiffror för perioden 1922—1926 äro meddelade i tabellen å sid. 314.

berättigade städerna detta oaktat skola bibehålla denna förmån oavkortad. NOTHIN har härom yttrat:

»Lika litet som stadskommunerna böra berövas dem tillkommande förmåner, därest de bibehållas vid sina nuvarande åligganden, lika litet berättigat är, att städerna, om de i mera avsevärd omfattning befrias från dessa åligganden, ändock skola för framtiden oavkortat åtnjuta de ekonomiska fördelar av olika slag, som tillagts dem i ändamål, bland annat, att de skulle kunna fullgöra just dessa sina skyldigheter.»

Svenska stadsförbundet synes i så måtto dela denna uppfattning, som enligt förbundets mening tolagsersättningen borde göras till föremål för nedskrivning, i den mån staten själv övertoge ombesörjande av motsvarande förvaltningsuppgifter eller eljest bekostade desamma. Även SUNDBERG medger, att ersättning för en minskning av tolagsersättningen kan givas i den formen, att äldre offentliga förvaltningsuppgifter avlyftas från städerna. Enighet torde således kunna sägas råda därom, att en reduktion av tolagsersättningen skäligen kan äga rum, ifall statsverket övertar kostnaderna för rättsskipningen i städerna. Till denna uppfattning ansluter sig ock förevarande utredning.

Frågan blir därnäst, vilka *grunder* vid en dylik reduktion av tolagsersättningen böra komma i tillämpning. NOTHIN har i sådant hänseende föreslagit, att emot varandra skulle ställas å ena sidan summan av kostnaderna för uppgifter, som äro av statlig natur och som anses böra framdeles bekostas av staten, samt å andra sidan summan av de till städerna utgående ersättningar av skilda slag. Vid avskrivningen skulle då förfaras så, att ersättningarna reduceras i samma proportion, vari staten övertar ifrågavarande kostnader.

Att tillämpa en sådan beräkningsgrund vid uppgörande av det förslag till begränsning av tolagsersättningen, varom här är fråga, är emellertid uteslutet redan på den grund, att i de för utredningen lämnade direktiv uttryckligen angivits, att förevarande spörsmål skulle komma under bedömande, endast i den mån processreformen omedelbart föranledde därtill.

Emellertid möta mycket betydande svårigheter att inom denna begränsade ram vinna en tillfredsställande lösning av tolagsavvecklingen. Närmast till hands kunde synas ligga att för tolagens nedskrivning tillämpa samma metod, som NOTHIN föreslagit i fråga om städernas förmåner i allmänhet. I så fall skulle å tolagsersättningen avskrivas så många %, som den av statsverket övertagna rättsskipningskostnaden uppskattas utgöra i % av vederbörande stads samtliga med tolagsersättningen förbundna förpliktelser. För en dylik räkneoperation förutsättes emellertid — icke endast ett fixerande av dessa förpliktelser — utan även en någorlunda exakt beräkning av de med dessa förbundna utgifter. Det är emellertid särskilt i det senare hänseendet, som betydande svårigheter möta. Bland tolagsförpliktelserna ingår nämligen bl. a. att bygga och underhålla tullhusen samt bekosta för dessa nödiga inventarier. Det är nu givet, att, när

det gäller att uppskatta den genomsnittliga årsutgiften för en dylik byggnadsskyldighet, beräkningen med nödvändighet blir godtycklig, beroende på den tidsperiod man härvid väljer. Faller för en viss stad inom denna tidsperiod ett större byggnads- eller ombyggnadsföretag av ifrågavarande slag, medför detta, att periodens utgiftssiffra skjuter i höjden och således påverkar avskrivningsprocenten i en ur stadens synpunkt gynnsam riktning. En stad åter, som kanske kort före ingången av ifrågavarande tidsperiod fullbordat ett dyrbart bygge och som under tiden därefter haft mycket ringa underhållskostnader, kommer i ett avsevärt ogynnsammare läge. Detsamma gäller om en stad, som just vid periodens utgång står i begrepp att verkställa en ny- eller ombyggnad. En utjämning härvidlag skulle visserligen stå att vinna, om beräkningsperioden utsträcktes över en mycket avsevärd tidrymd, men då inträder åter risken, att andra ovidkommande faktorer, ej minst penningvärdets fluktuationer, skulle påverka beräkningarna. Sistnämnda förhållande kan f. ö. även eljest komma att medföra, att beräkningarna bli föga tillfredsställande. Därest uti berörda tidsperiod skulle ingå de senare åren av världskriget och de första efterkrigsåren, kommer givetvis penningvärdets fall under nämnda tid att i avsevärd mån förrycka kalkylerna. Även andra metoder för beräkning av byggnadsskyldighetens genomsnittliga värde kunna givetvis tänkas. Så t. ex. kan man med utgångspunkt från byggnadernas nuvärde göra en beräkning av genomsnittliga årliga underhållskostnaden samt därtill lägga dels ränta å kapitalvärdet, dels ock en skälig årsavskrivning å byggnadsvärdet. Den summa, som då erhölles, skulle anses utgöra ifrågavarande förpliktelses ekonomiska värde. Huruvida man emellertid med en dylik — från de faktiska utgifterna helt frigjord beräkningsmetod — skulle nå fram till ett någorlunda tillfredsställande resultat, synes osäkert.

Det anförda torde ge en föreställning om de betydande svårigheter, som vänta, när det gäller att i praktiken omsätta — och det på ett förhållandevis begränsat område — de principer för avskrivning av städernas förmåner, som i det föregående skisserats. En tillfredsställande lösning av frågan om tolagsavvecklingen torde näppeligen nås på annan väg än den, vilken, såsom förut nämnts, anvisats av skatteregleringskommittén, nämligen så, att staten, samtidigt som den indrager hela tolagsersättningen, också övertar samtliga tolagsförpliktelser. En svårighet återstår naturligen även med en dylik avvecklingsmetod, och det är att uttömmande fixera dessa förpliktelser. Ostridigt torde vara, att därunder ingår skyldighet att bygga och underhålla tullhus[1] samt bekosta för dessa nödiga inventarier ävensom att avlöna för rättsskipningen och kronouppbörden erforderlig personal. Vidare lärer — såsom skatteregleringskommittén ock gjort — bland förpliktelserna böra inräknas ännu kvarstående inkvarteringskostnad samt Stockholms stads

[1] Angående den närmare omfattningen av tullhusbyggnadsskyldigheten, se Sundberg sid. 345 o. f.

kostnader för över- och underståthållare. Tveksamt torde vara, huruvida de i Stockholm och Göteborg till vissa lärare utgående avlöningstillägg (hyresersättning åt elementarlärare, som icke äro rektorer) kunna anses bero på någon tolagsförpliktelse.

Svenska stadsförbundets styrelse har i förberörda yttrande över den Nothinska utredningen gjort gällande, att vid en uppgörelse rörande tolagsersättningen borde tagas i beräkning jämväl städernas utgifter för hamnrörelsen och därmed sammanhängande verksamhetsgrenar. Ett dylikt krav synes icke befogat. Visserligen förekommer i 1715 års kungl. brev en antydan om tolagens förlänande för dylikt ändamål, då där bland tolagsförpliktelserna nämnes även byggande av »bryggor». Men, såsom redan skatteregleringskommittén[1] påpekat, lärer detta uttryck icke rimligtvis kunna lämpas på nutidens förhållanden och bör det desto mindre, som städerna i sina särskilda hamnavgifter och därmed jämförliga umgälder äga en av tolagsersättningens åtnjutande eller mistning fullkomligt oberoende källa för bestridande just av dylika utgifter.

Partiell reglering av tolagsfrågan.

Det ligger utanför den av chefen för justitiedepartementet för utredningen angivna ramen att här närmare ingå på frågan om tolagsavlösningen i den mera omfattande form, som i det föregående ställts i fråga. Med hänsyn till de för utredningen givna direktiven lämnas emellertid i det följande även en plan för en *partiell reglering av tolagsfrågan.*

Närmast torde man vid en sådan reglering hava att utgå ifrån städernas nuvarande kostnader för rättsskipningen, vilka kostnader skulle avdragas å utgående tolagsersättning. Kostnaderna i fråga hava härvid beräknats i överensstämmelse med de grunder, som angivits här ovan (sid. 293 o. f.) vid behandling av frågan om övergångsersättningen. Dock har lönekostnaden för stadsfiskal och stadsfogde ej inräknats i det belopp, som skulle avdragas från tolagsersättningen, enär skyldigheten för städerna att avlöna stadsfogde och stadsfiskal ej lärer ingå i de s. k. tolagsförpliktelserna. Från vederbörande stads hela kostnad för avlöning av befattningshavare vid rådhusrätt samt för renskrivningskostnad har, utom vad Stockholm beträffar — i enlighet med vad som skett vid övergångsersättningens beräkning — avdragits en fjärdedel såsom motsvarande vad som kan approximativt räknat anses belöpa på de kommunala arbetsuppgifterna. Ehuru det kunde vara fullt motiverat, att hela det sålunda erhållna beloppet å vederbörande stads kostnad för rättsskipning och överexekutorsgöromål skulle avdragas å tolagsersättningen, har det emellertid ansetts skäligt att härvid göra vissa modifikationer till städernas förmån. Sålunda har tolagsersättningen icke för någon stad ansetts böra reduceras i större omfattning, än att två tredjedelar av genomsnittsbeloppet för åren 1922—1926 kvarstår obeskuret för stadens del. Vidare har det exakta beloppet av den tolagsersättning, som vid 1857 års tolagsreglering till-

[1] Betänkande V sid. 54 o. f.

1	2	3	4	5	6
Städer med tolagsrätt	Övergångsersättningens begynnelsebelopp [1]	Tolagsersättning		1/3 av tolagsersättning enligt kol. 4	Till statsverket indragen tolagsersättning.
		Enl. 1857 års beslut eller det beslut varigenom staden tillerkänts ersättning.	Medeltalet 1922—1926		
Stockholm	963 400	335 300	2 305 972	768 700	768 700
Södertälje	12 100	306	61 527	20 500	12 100
Nyköping	24 800	1 700	13 224	4 400	4 400
Linköping	35 600	5 932	30 622	10 200	10 200
Norrköping	100 500	44 600	213 196	71 100	71 100
Söderköping	8 700	2 600	119	—	—
Jönköping	28 100	2 772	21 004	7 000	7 000
Kalmar	20 100	8 700	69 164	23 100	20 100
Oskarshamn	12 300	480	10 109	3 400	3 400
Västervik	14 900	3 000	11 635	3 900	3 900
Visby	13 600	2 900	2 613	900	—
Karlskrona	23 100	12 700	37 629	12 500	12 500
Karlshamn	17 000	6 900	23 776	7 900	7 900
Sölvesborg	7 100	2 873	2 376	800	—
Kristianstad	28 400	2 900	64 226	21 400	21 400
Simrishamn	9 800	1 805	972	300	—
Malmö	217 700	14 000	622 094	207 400	207 400
Landskrona	27 700	15 600	57 027	19 000	19 000
Hälsingborg	93 100	8 500	213 707	71 200	71 200
Ystad	17 300	7 700	17 520	5 800	5 800
Trälleborg	28 600	949	169 497	56 500	28 600
Halmstad	32 500	5 400	91 902	30 600	30 600
Falkenberg	10 200	636	23 310	7 800	7 800
Varberg	12 100	5 500	22 294	7 400	7 400
Göteborg	343 800	303 600	1 256 317	418 800	343 800
Marstrand	6 000	600	349	100	—
Uddevalla	23 400	1 800	7 745	2 600	2 600
Strömstad	4 000	1 000	1 379	500	—
Karlstad	25 000	1 220	70 339	23 400	23 400
Gävle	49 500	13 000	163 063	54 400	49 500
Söderhamn	17 000	1 700	10 758	3 600	3 600
Hudiksvall	11 300	900	10 135	3 400	3 400
Härnösand	17 900	3 300	45 533	15 200	15 200
Sundsvall	32 800	3 500	76 020	25 300	25 300
Umeå	12 000	2 500	8 517	2 800	2 800
Luleå	12 900	400	22 900	7 600	7 600
Piteå	6 400	1 700	369	100	—
Summa	2 320 700	828 973	5 758 939	1 919 600	1 797 700

[1] Med avdrag av kostnaden för stadsfogde och stadsfiskal.

erkänts vederbörande stad, icke i något fall minskats. Slutligen har icke tagits i beräkning avdragsbelopp, som skulle understiga 2 000 kr.

Å sid. 314 meddelas en översikt av de belopp, utförda i jämna hundratal kronor, som efter angivna beräkningsgrund skulle komma att för de olika städerna indragas, därest en reglering tänkes genomförd på grundval av det nu föreliggande siffermaterialet.

Såsom av tabellen framgår, skulle i enlighet med ovan angivna förslag till tolagsindragning i runt tal 1 800 000 kr. tillföras statskassan. Då i betraktande tages, att de tolagsberättigade städernas nuvarande kostnader för rättsskipnings- och överexekutorsgöromål, i den mån dessa kostnader här komma i fråga, uppgå till i runt tal 2 300 000 kr., lärer förslaget till tolagsavveckling få anses innefatta en för städernas del ur finansiell synpunkt förmånlig lösning.

Vad angår den konstitutionella formen för tolagsregleringens genomförande lärer beslut i ärendet kunna fattas av Konung och riksdag gemensamt. Genomförandet lärer icke behöva bli beroende på medgivande från de av regleringsåtgärden berörda städerna.

Övergångsersättningen från de tolagsberättigade städerna.

Det är givet, att de städer, vilka skulle vidkännas visst avdrag i till dem utgående tolagsersättning, icke skola vid sidan härom drabbas av skyldighet att utgiva övergångsersättning enligt de förut angivna grunderna. Sistnämnda ersättning bör i stället, så långt den räcker, innefatta jämväl tolagsavdraget. Ett exempel torde klargöra förhållandet. I en stad uppgår övergångsersättningens begynnelsebelopp till 100 000 kr. och tolagsersättningen oavkortad till 225 000 kr., medan tolagsavdraget uppgår till 75 000 kr. Staten utger till staden den reducerade tolagsersättningen med 150 000 kr. (= 225 000 — 75 000), medan staden har att under första året erlägga till staten skillnaden mellan övergångsersättningen och tolagsavdraget eller 25 000 kr. (= 100 000—75 000). Under andra året utgår tolagsersättningen med oförändrat belopp 150 000 kr., men då övergångsersättningen det året nedgår med 5 000 kr. (= $^1/_{20} \times 100\,000$), har staden skyldighet att till staten utgiva allenast skillnaden mellan den till 95 000 kr. reducerade övergångsersättningen och tolagsavdraget eller således 20 000 kr. (= 95 000—75 000). Under vart och ett av följande tre år minskas nämnda skillnadsbelopp med 5 000 kr. om året, så att övergångsersättningen under det femte utgår med allenast 5 000 kr. Från och med det sjätte året, efter det statsverket övertagit rättsskipningen i staden, är denna således fri från vidare övergångskostnader, medan tolagsersättningen framdeles som dittills utgår med ett till 150 000 kr. begränsat belopp.

Bland de fördelar, som den föreslagna tolagsavvecklingen medför, må särskilt nämnas den i och för sig önskvärda utjämningen av de ekonomiska förhållandena mellan tolagsberättigade stapelstäder och andra städer. Genom att för de förras del tolagsersättningen delvis indrages, medan

övergångsersättningen för de icke tolagsberättigade städerna successivt nedskrives och slutligen helt upphör, minskas den olikhet i fråga om ekonomiska förmåner, som nu råder mellan de tolagsberättigade och de icke tolagsberättigade städerna.

* * *

Kommunalförvaltningens organisation. Vid ordnande av de ekonomiska förhållandena mellan statsverket och städerna i samband med processreformens genomförande, bör uppmärksamhet ägnas ännu ett spörsmål, som inledningsvis berörts, nämligen frågan om städernas kommunala förvaltningsorganisation efter rättegångsreformens genomförande. I detta sammanhang torde få erinras om, att Kungl. Maj:t den 17 december 1926 förordnat filosofie doktorn SIGURD HANSSON att såsom sakkunnig biträda inom justitiedepartementet vid utredning av sådana med processreformen sammanhängande frågor rörande rådhusrätterna och magistraterna, som departementschefen till honom överlämnade. Doktor HANSSON har enligt uppgift i juli månad 1927 till justitiedepartementet avlämnat ett preliminärt förslag till de ändringar i kommunallagarna, som kunde föranledas därav, att de kommunala förvaltningsuppgifterna efter rättegångsreformens genomförande bliva avlyftade från stadsdomstolarnas ledamöter.

Det är särskilt i ett hänseende, som frågan om kommunalförvaltningens ordnande efter processreformen är av betydelse för ett reglerande av de ekonomiska förhållandena mellan statsverket och de städer, som åtnjuta egen jurisdiktion. Magistraten i städerna har nämligen f. n. icke enbart rent kommunala arbetsuppgifter, utan den fungerar tillika såsom en statsmaktens representant i stadsförvaltningen och fyller således vissa uppgifter i statens tjänst. Delvis äro helt naturligt magistratens statliga och kommunala funktioner sammanvävda, men i vissa hänseenden kunna urskiljas arbetsuppgifter av mera rent statlig karaktär. Såsom exempel på sistnämnda slag av uppgifter må nämnas förande av handelsregister och förteckning över näringsidkare, handhavande av vissa uppgifter i avseende å fastighetsbildningen i städerna, utfärdande av pass, magistratens befattning med politiska val samt med kronouppbörden m. m. Andra uppgifter äro av blandat statlig och kommunal karaktär, såsom t. ex. mottagande av anmälningar om vissa tillställningar samt meddelande av tillstånd därtill i vissa fall enligt ordningsstadgan för rikets städer § 13, handhavande av vissa uppgifter i avseende å den yrkesmässiga automobiltrafiken m. m.

Fråga blir nu närmast, huruvida det ur *statens* synpunkt måste anses oundgängligt, att dessa arbetsuppgifter, i den mån de äro av övervägande statlig natur, handhavas av ett organ, till sammansättning och karaktär likartat med den nuvarande magistraten. Är så fallet — måste med andra ord statsverket anlita ett ämbetsmässigt kommunalt organ för ifrågavarande uppgifter — då torde städerna ock ha ett skäligt anspråk på, att detta för-

hållande tages i betraktande vid ordnande av deras ekonomiska mellanhavande med statsverket.

I syfte att få utrönt, huru i berörda hänseende förhåller sig, har i samband med förevarande utredning en undersökning verkställts angående magistratens arbetsuppgifter, vilken utredning finnes i form av en promemoria fogad vid detta betänkande. Då det ej funnits möjligt att i allo strängt skilja mellan arbetsuppgifter av statlig och av kommunal karaktär, hava i promemorian för fullständighetens skull medtagits jämväl vissa arbetsuppgifter av det senare slaget.

Det har helt naturligt icke ålegat denna utredning att taga under övervägande formen för kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter processreformens genomförande. Utredandet av denna fråga har, såsom tidigare anmärkts, av Kungl. Maj:t lagts i andra händer. Det finnes därför ingen anledning att vid förevarande utredning taga ställning till spörsmålet, huruvida det må vara lämpligt och önskvärt, att — såsom i promemorian närmare angives — magistratens hittillsvarande arbetsuppgifter av statlig eller halvstatlig karaktär utskiftas på andra samhällsorgan, eller om det måste ur kommunalt-administrativ synpunkt anses förmånligare, att efter processreformen ett kommunalt organ av ungefär samma typ som stadsstyrelsen i fögderistäderna får övertaga — förutom de kommunala arbetsuppgifterna — även den statliga funktion, som nu fylles av magistraten.

Vid de överläggningar, som under förevarande utredning ägt rum med vissa särskilt tillkallade sakkunniga, som erhållit tillfälle att taga del av ifrågavarande promemoria, ha från vissa håll uttalats betänkligheter mot de i promemorian anförda synpunkterna. De tillkallade sakkunnigas uttalanden äro såsom bil. V fogade vid detta betänkande.

Man torde svårligen kunna värja sig för det intryck, att från vissa håll olägenheterna av den ifrågasatta uppdelningen av magistratsuppgifterna i någon mån överdrivits. Då sålunda exempelvis i borgmästare Bissmarks m. fl:s yttrande betvivlas, att en magistrat eller stadsstyrelse, som bleve befriad från alla statliga funktioner, skulle vara rustad att utöva sin uppgift som central myndighet i staden, torde vara skäl att bringa i erinran, hurusom den i promemorian lämnade historiska översikten vittnar om, att magistratsinstitutionens arbetsuppgifter småningom och icke minst under de senaste årtiondena vittrat sönder. Det lärer vara ovedersägligt, att magistratens till en början mycket vittomfattande befogenheter och uppgifter på område efter område flyttats över till andra samhällsorgan av statlig eller kommunal karaktär. Det bör ock ihågkommas, att i ett stort antal städer under lång tid varit prövad och befunnits lämplig en kommunal organisationsform, som i vissa hänseenden sammanfaller med den, som i promemorian ifrågasättes. Då t. ex. i borgmästare Bissmarks m. fl:s yttrande betonas olägenheten av, att ledningen av polisväsendet och en del därmed

sammanhängande arbetsuppgifter, såsom kontrollen över trafiken och nöjeslivet m. m., skulle skiljas från övriga magistratsuppgifter, må blott hänvisas till att ett sådant särskiljande i viss omfattning redan genomförts i de s. k. polismästarstäderna. Då enligt förevarande förslag underåklagarna, vilka tillika skulle vara polischefer, skulle beredas statsanställning, komma de givetvis att intaga en helt annan ställning än de hittillsvarande stadsfiskalerna i en del smärre och medelstora städer.

I själva verket synes en mera principiell meningsmotsättning mellan den i borgmästare Bissmarks m. fl:s yttrande hävdade uppfattningen och den i promemorian uttalade icke råda, då ju även i berörda yttrande framhålles önskvärdheten av att en framtida magistrat icke erhåller någon övervägande byråkratisk karaktär och att ett starkt, rent kommunalt inslag mycket väl låter sig förenas med dess ändrade ställning.

Vad som emellertid icke från något håll kunnat bestridas är, att det ur *statens* synpunkt icke kan anses behövligt, att de nuvarande magistratsuppgifterna sammanhållas, på sätt i berörda yttrande påyrkats. Anses detta vara ett kommunalt önskemål, lärer hinder ej böra möta, att i kommunallagstiftningen möjlighet beredes till en dylik organisation. Men därmed följer ock, att kostnaderna för denna nya kommunala magistrat måste drabba städerna.

Med det system för övergångskostnadernas ordnande, som i det föregående föreslagits, lärer det för övrigt bli möjligt att — utan ökad ekonomisk belastning av städerna — anvisa erforderliga medel till avlönande av en kommunal magistrat. Det belopp å 25 % av sammanlagda kostnaden för avlöning av nuvarande magistrater och för vissa expenser, som i det föregående avräknats å övergångsersättningen, uppgår för hela riket till ett belopp av omkring 670 000 kr. Då vidare för avlönande av en kommunal magistrat böra från statsverkets sida ställas till förfogande nu utgående sportler till magistrat och notarius publicus, torde i stort sett tillräckliga medel finnas till disposition för avlöning av en eventuell kommunal magistrat eller en däremot svarande institution i de större och medelstora städerna.

KAP. VIII.

Vissa frågor rörande övergångsförhållandenas ordnande.

I det uppdrag, som lämnats för denna utredning, ingår också att ägna uppmärksamhet åt de olika spörsmål av organisatorisk art, som vid genomförande av en ny domstolsorganisation kunna uppkomma. I utredningsuppgifterna ingår således även att behandla vissa spörsmål, som gälla övergångsförhållandenas ordnande.

Då den nya organisationen, såvitt angår domstolsväsendet, kommer att utgöra en sammansmältning av nuvarande statliga och kommunala rättsskipningsorgan, erhåller övergångsfrågan en olika innebörd, alltefter som den gäller de statsanställda eller de kommunalanställda befattningshavarnas inträde i den nya organisationen.

Lagmansrätter.

Statsanställda befattningshavare.

Vad först angår underrätterna, torde flertalet av de vid rättegångsreformens ikraftträdande i tjänst stående häradshövdingarna utan vidare överflyttas till lagmanstjänst i de nya underrätterna. Skyldighet att övergå till dylik befattning har för häradshövdingar, utnämnda efter den 20 juni 1919, stadgats i kungörelsen samma dag (nr 355) om skyldighet för häradshövding, som hädanefter utnämnes, att i sammanhang med en allmän omorganisation av underrätterna övergå till annan tjänst vid sådan domstol. Visserligen äro f. n. ännu i tjänst ett sjuttiotal häradshövdingar, för vilka denna bestämmelse icke är gällande, men det torde vara att förvänta, att vid tiden för den nya organisationens genomförande detta antal väsentligt nedgått.

Antalet domsagor kommer vid genomförande av en domsagoindelning enligt häradshövding Schlyters utkast att bli ej oväsentligt lägre än det nuvarande antalet. Det torde dock icke vara att befara, att av nämnda anledning något större antal häradshövdingar skulle behöva sättas på indragningsstat. Med den stora omsättning, som råder inom häradshövdingkåren, kunna förhållandena lätt regleras på det sätt, att ledigblivande häradshövdingtjänster under ett antal år före reformens ikraftträdande vakanssättas. Häradshövding, som på grund av stadigvarande sjukdom är förhindrad att utöva domarämbete, torde vid organisationens genomförande böra förtidspensioneras. Möjligen kan också tillfälle att komma i åtnjutande av förtidspension böra beredas häradshövding, som uppnått 60 år och icke önskar övergå till den nya organisationen.

I fråga om en och annan av de häradshövdingar, som tillträda lagmanstjänst, lärer fråga uppstå, huruvida i det fall, att lagmanslönen understiger den genomsnittliga nettoinkomsten av häradshövdingbeställningen, ersättning skall utgå för skillnaden. Frågeställningen blir i själva verket densamma, därest under nuvarande domstolsorganisation sportelväsendet skulle helt eller delvis avskaffas. Rörande spörsmålets principiella sida föreligger ett uttalande av de sakkunniga (häradshövdingarna Arhusiander, Zetterstrand och Åkerman), som den 24 september 1921 avgåvo betänkande rörande sportelsystemets avskaffande såsom avlöningsform för domare. De sakkunniga anmärkte beträffande genomförande av sitt förslag, att häradshövdingarna icke kunde utan eget medgivande förpliktas att övergå på den nya lönestat, som bleve en följd av förslagets antagande. De sakkunniga yttrade vidare:

»Att märka är emellertid, att häradshövdingarna icke äga något rättsligen grundat anspråk på att de i förordningen angående expeditionslösen stadgade lösensatserna skola bibehållas vid sina nuvarande belopp och ej heller på att framgent komma i åtnjutande av nu medgiven partiell löneförbättring. En häradshövding, som kvarstode på nu gällande lönestat, skulle sålunda endast vara berättigad att uppbära nu utgående lön, tjänstgöringspenningar och eventuellt förvaltningskostnadsbidrag jämte den expeditionslösen, som framdeles må bliva bestämd, men därvid hava till åliggande att bestrida förvaltningskostnaderna i domsagan. Det torde vid sådant förhållande kunna antagas såsom visst, att, därest förslaget genomföres, icke någon häradshövding kommer att önska kvarstå på nu gällande lönestat».

I förenämnda kungörelse den 20 juni 1919 är stadgat, att häradshövding icke skall vara pliktig att i anledning av övergång till ny tjänst vidkännas minskning i honom »tillförsäkrade avlöningsförmåner». Det torde vara otvivelaktigt, att sportlerna icke ingå i de häradshövdingarna i denna deras egenskap tillförsäkrade avlöningsförmånerna. Någon rättslig förpliktelse för statsverket att i angivna fall utgiva sportelersättning finnes således ej. Emellertid tala givetvis billighetsskäl för, att staten ej undandrager sig att i detta — liksom skett i andra liknande fall — finansiellt medverka till en övergångsanordning så, att de ekonomiska verkningarna av övergången till den nya tjänsten ej bli alltför kännbara för befattningshavaren. Det må i sådant hänseende erinras om, att vid genomförande av ny löneregler ing vid 1925 års riksdag för befattningshavare vid länsstyrelserna landssekreterarna och landskamrerarna tillerkändes personligt lönetillägg, avsett att utjämna en med övergången till den nya löneregleringen förenad inkomstminskning. Enligt kungl. brev den 12 juni 1925 gäller härom följande. Ordinarie landssekreterare eller landskamrerare, vilken övergår på den nya lönestaten och vilkens sammanlagda avlöning, tillfällig löneförbättring däri inbegripen, i medeltal under åren 1920—1924 jämte under samma tid i medeltal uppburna sportler överstiger vederbörandes avlöning enligt den nya lönestaten, skall tilldelas personligt lönetillägg, motsvarande

berörda överskott, dock högst 5 400 kronor för år räknat, med iakttagande att det sålunda bestämda särskilda lönetillägget skall avskrivas: med en niondel fr. o. m. den 1 juli 1926, med ytterligare en niondel å det ursprungliga beloppet fr. o. m. den 1 juli 1927 o. s. v., så att hela beloppet är avskrivet med utgången av juni månad 1934.

En liknande anordning torde böra vidtagas i fråga om de häradshövdingar, som vid övergång till lagmanstjänst skulle lida minskning i förut uppburna löneförmåner. Det är givet, att i berörda beräkning böra ingå allenast sportlernas nettobelopp. Såsom maximum för det personliga lönetillägget torde skäligen kunna bestämmas ett belopp av 5 400 kronor.

Då, frånsett häradshövdingarna, den i domsagorna nu anställda personalen utgöres av icke-ordinarie befattningshavare, lärer beträffande dessa svårighet vid övergången till den nya organisationen icke uppstå.

Kommunalt anställda befattningshavare.

Även av tjänstemännen vid städernas rådhusrätter torde ett ej ovässentligt antal kunna beredas tillfälle att övergå till den nya domstolsorganisationen. Genom kungörelse den 31 december 1920 (nr 889) angående skyldighet för ledamot av eller tjänsteman vid rådhusrätt eller magistrat, som hädanefter utnämnes eller övergår på ny lönestat, att i samband med en allmän omorganisation av underrätterna eller magistraterna övergå till annan befattning, har beträffande ifrågavarande tjänstemän lämnats föreskrift motsvarande den, som för häradshövdingarna gäller enligt 1919 års förberörda kungörelse. Redan innan 1920 års kungörelse utfärdades — eller för tiden efter den 8 juni 1917 — hade i vissa lönestater för rådhusrättstjänstemän gjorts motsvarande förbehåll beträffande dem, som överginge på den nya staten. Antalet borgmästare, rådmän, assessorer och stadsnotarier, för vilka gäller skyldighet att övergå till den nya organisationen, torde f. n. uppgå till omkring 120, medan för övriga c:a 180 befattningshavare någon dylik skyldighet icke finnes. Emellertid gäller även för stadsdomstolarnas befattningshavare vad som yttrats om häradshövdingarna, nämligen att omsättningen inom kåren är så stor, att vid den tid, då övergångsfrågan kan bli aktuell, allenast ett mindretal tjänstemän lärer tillhöra den grupp, för vilken skyldighet att övergå till den nya organisationen ej skulle gälla. Därtill kommer, att även vid stadsdomstolarna vakanssättning av tjänster torde böra äga rum för att underlätta övergången till det nya systemet. För de stadsdomstolar, som skola utgöra egna lagmansrätter, kan f. ö. också tänkas, att övergångstiden förlänges så, att personaluppsättningen successivt kan anpassas efter den nya organisationens system.

Beträffande de borgmästare, rådmän och andra befattningshavare, som inträda i de framtida lagmansrätterna, uppstår samma fråga, som tidigare berörts för häradshövdingarnas del, nämligen huru förfaras skall, därest avlöningen till befattningshavaren i den nya tjänsten uppgår till lägre belopp än den behållna löneinkomsten, inklusive nettosportler, å den förutvarande tjänsten.

Först må till behandling upptagas spörsmålet om ifrågavarande tjänstemäns rätt till ersättning för indragna *sportler*. Enighet råder därom, att *staten* i dylikt fall icke kan bli ersättningsskyldig gent emot befattningshavaren [1].

Återstår då frågan, huruvida befattningshavaren kan äga anspråk mot *staden* på sportelersättning. Så är otvivelaktigt fallet, därest i avlöningsstaten intagits en föreskrift, att staden skall hålla befattningshavaren skadeslös i berörda fall [2]. Om dylik föreskrift saknas, kan tvekan råda om rätta svaret på frågan.

Av intresse är ett uttalande av lagutskottet vid 1918 års riksdag (utlåtande nr 34, sid. 8), av innehåll, att, »där på grund av ändrad lagstiftning sportelinkomst upphör eller minskas för ledamot av eller tjänsteman vid rådhusrätt, det synes böra åligga vederbörande stad att genom jämkning i de från staden utgående löneförmånerna tillhandahålla vederbörande den lön, som skäligen bör vara förenad med tjänsten i fråga».

Någon obetingad rätt till ersättning för befattningshavaren synes således lagutskottet icke velat erkänna.

Numera professor Nils Herlitz [3] har — närmast för det fall, att befattningshavaren i samband med stads läggande under landsrätt upphör att tjänstgöra — gjort gällande, att befattningshavaren äger rätt till ersättning av vederbörande *stad* för mistad sportelinkomst.

Herlitz har därvid uttalat sin anslutning till ett yttrande av Göta hovrätt i fråga om Kungsbackas förläggning under landsrätt 1876, däri hovrätten förklarade, att rådstuvurättens ordförande och ledamöter »icke torde vara pliktiga att frånträda sina tjänster med mindre de erhålla ersättning för icke blott de dem tillförsäkrade löner utan även övriga med tjänsterna förenade inkomster».

Är den av Herlitz företrädda ståndpunkten hållbar för det fall, att ledamot av rådhusrätt upphör att tjänstgöra, bör densamma gälla även i det fall, att han väl inträder i den nya organisationen men utan att nå en avlöning lika hög som den han förr innehaft.

I förut berörda undersökning om städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten har Nothin icke gjort något direkt uttalande i den här berörda frågan, men han synes närmast förutsätta, att städerna

---

[1] Se Nothin: Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten sid. 211.

[2] Sålunda har i stadgan för rådhusrätten och magistraten i Ängelholm (kungl. brev 15 november 1918; Sv. förf.-saml. 1918: 996) intagits den föreskrift, att, i händelse genom förändrad lagstiftning sportelsystemet vid stadsdomstolar och magistrater skulle helt indragas, löneinkomsterna för borgmästaren ej må bestämmas lägre än att de kunna beräknas uppgå till 7 000 kr. och, därest även rätten till provision av frivilliga auktioner skulle bortgå, till 8 000 kr. Vidare är stadgat, att vid övergång till annan tjänst i samband med en framtida processreform minskning icke må ske i de avlöningsförmåner, som, beräknade till 8 000 kr., äro borgmästaren tillförsäkrade.

[3] Utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen sid. 69.

skulle vara pliktiga att utge lönefyllnad till de nuvarande befattningshavarna för mistade sportler.[1]

Det är uppenbarligen ett synnerligen vanskligt spörsmål, som här tarvar sin lösning. Till en början må tagas i ögonsikte det fall, att befattningshavaren vid den nya domstolsorganisationens ikraftträdande icke erhåller placering inom domstolsväsendet — således ett fall likartat med det anförda rörande Kungsbackas förläggande under landsrätt. Med utgångspunkt från de synpunkter, som plägat göras gällande i fråga om statliga befattningshavare i en liknande situation, kunde det ligga närmast till hands att rent principiellt anse befattningshavaren berättigad att av staden i ersättning för de med tjänsten förenade löneförmånerna uppbära ett belopp, motsvarande de befattningshavarna i gällande lönestat tillerkända fasta avlöningsförmånerna: således lön, tjänstgöringspenningar, ålderstillägg och personligt lönetillägg, om dylikt varit befattningshavaren tillförsäkrat för hela hans tjänstetid. Däremot skulle befattningshavaren få anses ej hava någon formell rätt till ersättning för tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg och ej heller någon rätt till ersättning för mistade sportler. Vad de sistnämnda beträffar, må i fråga om stadens ersättningsplikt särskilt märkas, att sportlerna äro beroende på *statens* lagstiftning och att staten otvivelaktigt äger full frihet att bestämma sportelsatsen. Vid ett bedömande av ersättningsfrågan ur civilrättsliga synpunkter lärer man ej kunna undgå att medgiva, att i ett fall, då något »vållande» från stadens sida icke kan anses föreligga, staden ej gärna torde kunna prövas skyldig att gälda skadestånd, till befattningshavare för mistad sportelinkomst. Ett undantag måste dock givetvis göras, och det gäller sådan stad, som i avlöningsstaten särskilt förbundit sig att gälda ersättning för mistad sportelinkomst. Det förhållande, att i avlöningsstaten för viss stad intagits dylikt förbehåll, kunde för övrigt e contrario synas böra leda till den slutsatsen, att stad, som icke gjort någon sådan utfästelse, ej kunde vara ersättningsskyldig.

Det anförda undantaget leder emellertid över till en annan synpunkt. Man måste nämligen spörja sig: kan icke månne staden, även om någon dylik uttrycklig utfästelse icke föreligger, anses ha iklätt sig garanti för att befattningshavaren, jämväl där hans tjänstgöringsskyldighet på grund av organisatoriska förändringar bringas att upphöra, dock bibehålles vid en skälig levnadsstandard. Av ålder hava ju städerna ansetts pliktiga att förse bl. a. tjänstemännen vid vederbörande stads rådhusrätt med *skälig* lön. Denna förpliktelse måste, ifall vid en rättegångsreform rådhusrättens arbetsuppgifter överflyttas på andra befattningshavare, anses bli förvandlad till en skyldighet att låta den förutvarande rådhusrättens tjänstemän komma i åtnjutande av ej blott ersättning motsvarande de fasta löneförmånerna utan i förekommande fall därutöver ett fyllnadsbelopp, så bestämt, att den sammanlagda ersättningen kan anses motsvara skälig lön. En sådan uppfattning

[1] Se a. a. sid. 211.

av principfrågan står också väl samman med det förut återgivna uttalandet av lagutskottet vid 1918 års riksdag, enligt vilket uttalande det syntes böra åligga vederbörande stad att — i händelse på grund av ändrad lagstiftning sportelinkomsten upphörde eller minskades för ledamot av eller tjänsteman vid rådhusrätt — genom jämkning i de från staden utgående löneförmånerna tillhandahålla vederbörande den lön, som skäligen borde vara förenad med tjänsten i fråga.

Den ståndpunkt till frågan om befattningshavares rätt till ersättning för mistad sportelinkomst, som här ovan utvecklats, ligger till grund för det förslag till ordnande av vissa övergångsförhållanden vid processreformens ikraftträdande, som i det följande framlägges. Det må blott, före behandlingen av detaljerna i detta förslag, påpekas, att angivna uppfattning jämväl leder till lösning av frågan, huruvida den befattningshavare ur en förutvarande rådhusrätt, som övergår till likställd eller högre tjänst i den nya organisationen — således t. ex. en borgmästare, som blir lagman eller en rådman, som blir inskrivningsdomare — skall anses berättigad att av vederbörande stad erhålla ersättning för den förlust han lider därigenom, att löneförmånerna å den nya tjänsten uppgå till lägre belopp än den behållna avlöningen, sportlerna inräknade, på den gamla tjänsten. I 1920 års kungörelse säges härom, att tjänstinnehavaren ej skall vara pliktig att i anledning av övergång till ny tjänst vidkännas minskning av honom »tillförsäkrade avlöningsförmåner». Sistnämnda uttryck, som går igen i 1919 års förberörda kungörelse rörande häradshövdingars övergång till befattning i den nya organisationen, kan ej gärna äga annan innebörd för borgmästare och rådmän än för häradshövdingarna. Då i det föregående de senare rent principiellt icke ansetts berättigade till sportelersättning, bör dylik rätt i motsvarande situation ej heller tillerkännas borgmästare, rådmän och andra tjänstemän vid rådhusrätterna, och då de löner, som staten bereder sina befattningshavare, måste anses motsvara anspråken att utgöra skälig lön, kan ej heller vederbörande stad anses pliktig att utge något fyllnadsbelopp, helt eller delvis motsvarande de frångångna sportlerna.

Emellertid bör även för förutvarande stadsdomares del tillämpas den anordning med personlig lönefyllnad intill ett belopp av 5 400 kr., som i det föregående föreslagits för vissa häradshövdingar. Har alltså en stadsdomare, som utnämnes till tjänst vid lagmansrätt, under viss period före utnämningen åtnjutit högre avlöningsförmåner — samtliga av honom uppburna nettosportler inberäknade — än han erhåller på sin nya tjänst, bör differensen intill ett belopp av 5 400 kr. utgå såsom personligt lönetillägg, som successivt avskrives med en niondel om året. Kostnaderna för denna övergångsanordning böra drabba statsverket. Det må tilläggas, att dylikt personligt lönetillägg givetvis icke bör utgå, om befattningshavaren tillträder den nya tjänsten efter ansökan.

Även ett annat spörsmål av principiell innebörd torde i förevarande sammanhang förtjäna att uppmärksammas. I vissa städer hava löneförhållandena ordnats så, att sportlerna indragits till stadskassan, medan staden tillerkänt befattningshavarna en fast avlöning, beräknad att täcka en genomsnittlig nettobehållning å sportlerna. I dylika städer skulle det således närmast vara stadskassan, som skulle kunna framställa ersättningsanspråk mot statsverket på grund av mistade sportler. Om den i det föregående hävdade uppfattningen, att befattningshavaren i princip ej har rätt till ersättning från staten för frångångna sportler, är riktig, kan ej gärna staden, som allenast fått på sig överflyttad befattningshavarens rätt till sportler, äga något rättsligen grundat anspråk på sportelersättning. Emellertid företer nu behandlade fall det särdrag i jämförelse med tidigare berörda fall, att befattningshavaren är tillförsäkrad de löneförmåner, som avlöningsstaten utvisar. Vare sig han blir placerad på befattning i lagmansrätt eller på övergångsstat, äger han utfå ifrågavarande förmåner. Skulle därvid inträffa, att avlöningen å tjänsten i lagmansrätt understiger den fasta avlöningen å hans förutvarande tjänst, bör han av statsmedel erhålla ett personligt lönetillägg, som utfyller skillnaden. Om i motsvarande fall lönen på övergångsstat understiger den förutvarande lönen, bör likaledes ett personligt lönetillägg utgå, som i första hand utbetalas av vederbörande stad, men varav staden bör äga att gottskriva sig 75 % vid avräkningen med statsverket.

Det har ovan påpekats att de nuvarande tjänstemännen vid rådhusrätterna, som icke utnämnas till befattning i den nya organisationen, torde, i den mån de äro berättigade att uppbära sportler, äga anspråk på att, när sportlerna vid rättegångsreformens ikraftträdande indragas, utfå, utöver dem tillkommande fasta löneförmåner, ett fyllnadsbelopp så bestämt, att den sammanlagda ersättningen kan anses motsvara skälig lön å den förutvarande tjänsten. Den tekniskt enklaste anordningen för fastställande av detta fyllnadsbelopp torde vara, att för befattningshavare å övergångsstat fastställas vissa normallöner, som skulle utbetalas av vederbörande stad. För sålunda utbetalt belopp skulle kommunen, efter visst avdrag, äga rätt att utfå ersättning av statsverket.

Det förslag till dylika normallöner, som här nedan framlägges, har upprättats under beaktande bl. a. av de minimifordringar, som inom justitiedepartementet under de senare åren tillämpats vid prövning i och för fastställande av Kungl. Maj:t av städernas förslag till avlöningsstater. För borgmästare samt rådmän och med de sistnämnda likställda befattningshavare har funnits lämpligt att avväga normallönen efter städernas storlek. För enkelhetens skull har därvid skett en tänkt inplacering i den för de civila verken gällande löneplanen. Normallönen torde böra utgå med fixt belopp, således utan avlöningsförhöjning med hänsyn till tjänsteår. Den för de civila verken gällande ortsgrupperingen torde däremot böra tillämpas även för dessa normallöner. Avlöningarna skulle bliva följande:

Stad	Borgmästare			Litterata rådmän och andra litterata bisittare		
	Lön		Lönegrad[1]	Lön		Lönegrad[1]
	A-ort	G-ort		A-ort	G-ort	
Stad över 20 000 invånare	10 500	11 940	B 30	8 580	10 020	B 26
„ med 10—20 000 invånare	9 540	10 980	B 28	7 620	9 060	B 24
„ under 10 000 invånare	8 580	10 020	B 26	6 720	8 124	B 22

För stadsnotarier, som icke äro ledamöter av domstolen, torde den nuvarande övergångsavlöningen böra utgå med belopp utan avseende å vederbörande stads storlek. Såsom skäligt belopp har ansetts lön enligt högsta löneklassen i lönegraden B 21, nämligen 6 300 kr. på A-ort och 7 668 kr. på G-ort.

Emellertid bör ifråga om samtliga befattningshavare på övergångsstat gälla den begränsning i övergångsavlöningen, att denna aldrig må utgå med högre belopp, än som motsvarar befattningshavarens under de fem sista åren uppburna avlöningsförmåner å tjänsten, nettosportler däri inräknade.

Å övergångsavlöningen torde böra utgå dyrtidstillägg enligt de för nyreglerade statliga verk gällande grunder, och för sålunda av kommunen utbetalt dyrtidstillägg bör ersättning gäldas av statsmedel enligt förut angivna grunder, alltså med 75 %. Hinder bör ej möta för kommun, som så önskar, att till befattningshavaren anslå högre avlöning än den såsom normalt ansedda övergångsavlöningen. För dylikt överskott har emellertid kommunen ej någon återkravsrätt gentemot statsverket.

Befattningshavares inträde på övergångsstat bör för honom vara förenat med *tjänstgöringsskyldighet*, varvid bör åligga honom att handlägga eller deltaga i handläggningen av de arbetsuppgifter, som nu åvila magistraten, notarius publicusbestyren därunder inbegripna, eller vid en framtida lagstiftning rörande kommunala magistrater kunna bliva dessa ålagda. Enligt 1920 års kungörelse är befattningshavare vid rådhusrätt, som därefter utnämnes, skyldig att i samband med en allmän omorganisation av underrätterna eller magistraterna övergå bl. a. till annan jämställd eller högre administrativ befattning i staden. Därvid torde närmast ha åsyftats tjänsten såsom kommunalborgmästare, respektive kommunalrådman. Emellertid lärer skyldighet att syssla enbart med handläggning av magistratens kommunala arbetsuppgifter böra anses åvila jämväl sådan före nämnda kungörelses utfärdande utnämnd ledamot av rådhusrätt, som tillika varit ledamot av stadens magistrat. Praktiskt taget torde således så gott som samtliga rådhusrättsledamöter, de i Stockholm undantagna, vara skyldiga att stå till förfogande för ifrågavarande arbetsuppgifter. Innan riktlinjerna för den framtida kommunalorganisationen närmare uppdragits, lärer det ej vara görligt att ingå på spörsmålet, huru övergångsförhållandena i berörda hänseende mera i detalj skola ordnas.

[1] Lönebeloppet har beräknats enligt högsta löneklass i resp. lönegrad. En fullständig tabell för ifrågavarande lönegrader återgives i bil. III.

I det föregående har allenast behandlats det fall, att befattningshavare ur hittillsvarande underrätt övergår till tjänst i lagmansrätt. Emellertid kommer det givetvis också att inträffa, att häradshövding beredes tillfälle att övergå till tjänst i hovrätt — närmast då i egenskap av divisionsordförande eller hovrättsråd. Enligt 1919 års förberörda kungörelse äro också häradshövdingar, utnämnda efter densammas utfärdande, pliktiga att övergå till dylik tjänst. Sker utnämningen utan föregående ansökan, bör i förekommande fall vederbörande beredas personligt lönetillägg enligt i tillämpliga delar motsvarande grunder, som skulle gällt, därest utnämningen avsett en underrättsdomartjänst i den nya organisationen. *Överrätter.*

Även vid åklagarorganisationen uppkomma givetvis en hel del övergångsspörsmål. För statsåklagartjänsternas del torde några svårigheter härvidlag i regel ej uppstå. I den mån nuvarande landsfogdar — vilket i en del fall torde komma att ske — utnämnas till statsåklagare, kan med hänsyn till relationen mellan nuvarande landsfogdelön och framtida statsåklagarlön fråga ej uppkomma om något personligt lönetillägg. *Åklagarorganisationen.*

I vissa fall torde rekrytering av statsåklagartjänsterna böra ske ur den kår av kommunalanställda åklagare, som nu finnes. I den mån skyldighet för dessa åklagare kan bli stadgad att övergå på dylik tjänst — givetvis utan minskning i dem tillförsäkrade löneförmåner — kan fråga uppstå om beredande av personligt lönetillägg för täckande av eventuell skillnad i löneförmåner å den gamla och den nya tjänsten.

Mera invecklade bli givetvis övergångsförhållandena vid det förstatligande av stadsfiskals- och vissa stadsfogdetjänster, som i det föregående ifrågasatts. Då emellertid denna fråga nära sammanhänger med spörsmålet rörande omreglering av landsfiskalsdistrikten, som bör underkastas särskild utredning, lärer i förevarande sammanhang berörda övergångsfråga ej kunna närmare undersökas.

Den organisationsplan, som i det föregående framlagts, innefattar det förslag, att vissa befattningar vid lagmansrätterna, nämligen en del rådmanstjänster, skulle bli passagetjänster. I fråga om vissa av dessa tjänster skulle gälla det kompetensvillkor, att vederbörande utnämnts till assessor i hovrätt. Vissa andra rådmansbefattningar skulle däremot besättas med personer, som vunnit befordran till fiskal i hovrätt. Det har räknats med, att i regel assessor och fiskal vardera under allenast två år i följd skulle innehava rådmanstjänst. Helt naturligt kan den befordringsgång, som i förslaget är tänkt, endast successivt genomföras. Följden är, att blott undan för undan rådmanstjänsterna böra göras tillgängliga såsom passageplatser. I någon mån komma förhållandena säkerligen att reglera sig själva därigenom, att det kan förväntas, att de större stadsdomstolarna först vid en senare tidpunkt än underrätterna i övrigt skola bli anslutna till det nya domstolssystemet. Men även om, såsom här antytts, de större stadsdomstolarna beredas visst anstånd med övergången till den nya organisationen, torde det likväl ur organisatorisk synpunkt befinnas önskvärt, att den i det föregående förordade formen för *Vissa rådmanstjänsters förvandling till slutlig tjänster.*

rådmanstjänsternas besättande endast successivt tillämpas under en viss övergångstid. Det skulle sålunda kunna tänkas, att de till passagetjänster avsedda rådmansbefattningarna under övergångstiden, där så lämpligen kan ske, besättas med domare ur den förutvarande stadsdomstolen. En sådan rådman bör givetvis ej behöva åtnöjas med den lön, som är avsedd för hovrätternas fiskaler och assessorer, utan bör komma i åtnjutande av den förmånligare löneställning, som är tilltänkt de rådmansbefattningar, som skulle bliva sluttjänster, nämligen i huvudsak inskrivningsdomarbefattningarna. Övergångsvis skulle således den ändring böra ske i lönestaten för ifrågavarande lagmansrätter, att såsom övergångsavlöning för dessa rådmän uppföras de löneförmåner, som tillkomma befattningshavare i lönegraden D 6. Därtill kan i förekommande fall ytterligare komma personligt lönetillägg enligt i det föregående angivna grunder. Först i mån av avgång från dylika övergångsbefattningar i lönegraden D 6 böra rådmanstjänsterna i fråga anslutas till den allmänna befordringsgången.

Pensionsfrågor.

I samband med övergången uppkomma även vissa frågor av delvis synnerligen invecklad art, som gälla ordnande av den nu stadsanställda domarpersonalens pensionsförhållanden. I den mån dessa befattningshavare flyttas på övergångsstat, sker ingen rubbning i de pensionsförmåner, som förut må ha varit dem tillförsäkrade. Säkerligen komma att vid övergången finnas enstaka stadsdomare, som uppnått högre ålder, och föredraga att åtnöjas med pension av statsmedel framför en något högre övergångsavlöning, förbunden med tjänstgöringsskyldighet. I så fall torde befattningshavaren böra berättigas att från allmänna indragningsstaten uppbära pension enligt samma grunder som befattningshavare i nyreglerade verk och med belopp, svarande mot den lönegrad, vari befattningshavaren tänkes inplacerad.

Beloppen utgöra oberäknat dyrtidstillägg för:

lönegraden	B 30	6 996
»	B 28	6 360
»	B 26	5 724
»	B 24	5 076
»	B 22	4 476
»	B 21	4 200

Skulle övergångsavlöningen i något fall ha utgått med reducerat belopp av den anledning, att befattningshavarens tidigare löneförmåner sammanlagt ej nått upp till den normala övergångslönens belopp, bör pensionsbeloppet undergå viss reduktion, så att pensionen går upp till 70 % av den övergångsavlöning, som skulle utgått.

Vid tillämpning av sedvanliga regler för bestämmande av pensioners belopp borde väl en viss reduktion ha ägt rum i pensionen med hänsyn till, att befattningshavaren ej erlagt några pensionsavgifter. För att emellertid ej avhålla befattningshavare från att välja det ur statsfinansiell synpunkt

förmånligare alternativet att pensioneras i stället för att gå på övergångsstat, har någon sådan reducering av pensionsbeloppen ej ansetts böra äga rum.

Är för befattningshavare å övergångsstat fastställd viss pensionsålder och har i samband därmed tillförsäkrats honom rätt till pension från staden eller från kommunal pensionskassa, böra de i sådant hänseende givna föreskrifterna fortfarande äga tillämpning å honom, utan avseende på att han flyttats till övergångsstat.

Vad därnäst angår de stadsdomare, som övertagas i statstjänst, måste åtskillnad göras alltefter som pensionbestämmelser för dem saknas eller de fått sig tillförsäkrad pension av staden eller ock de tillhöra någon kommunal eller liknande pensionsinrättning. Saknar t. ex. en borgmästare, som utnämnes till lagman, pensionsrätt å sin förutvarande befattning, böra de för lagmansbefattningen gällande pensionsföreskrifterna, såvitt angår den egna pensioneringen, utan vidare tillämpas på honom. Då någon retroaktivavgift ej uttages vid den statliga pensioneringen, har befattningshavaren alltså allenast att erlägga den stadgade årliga pensionsavgiften. Enligt föreskrift i 7 § av lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension äger tjänstinnehavare, som vid uppnående av stadgad pensionsålder icke kan räkna tio tjänsteår, icke rätt till pension. Vidare gäller, att för den, som ej kan räkna stadgade fulla tjänsteår, avkortning äger rum i pensionsbeloppet. Till undvikande av att befattningshavare, som vid mera framskriden ålder förflyttas från tjänst vid rådhusrätt till befattning vid lagmansrätt, på grund av dessa föreskrifter går miste om pensionsrätt eller får vidkännas avkortning i pensionen, torde böra stadgas, att i dylikt fall såsom tjänsteår skall räknas jämväl den tid befattningshavaren varit i tjänst vid rådhusrätt.

Någon skyldighet för här ifrågavarande grupp av befattningshavare att inträda i civilstatens änke- och pupillkassa bör icke stadgas. Skulle fråga om beredande av reliktpension åt avliden befattningshavares efterlevande uppkomma, bör pensionens beviljande bli beroende av prövning i varje särskilt fall.

I ett ej oväsentligt antal städer utbetalas pension till rådhusrättens personal omedelbart av stadens medel. För dessa städers del skulle visserligen kunna ifrågasättas, att staden borde förpliktas att efter skäliga grunder bidraga till den framtida pensioneringen av de befattningshavare, som övergå till statstjänst. Emellertid måste det erbjuda stora svårigheter att härvidlag tillämpa rationella beräkningsgrunder, och då saken ej är av större finansiell betydelse, har det funnits skäligt, att staten tager på sig hela kostnaden för dessa befattningshavares egen pensionering. Därvid bör emellertid bemärkas, att befattningshavaren icke till följd av övergången till statstjänst bör få lida minskning i honom jämlikt av Kungl. Maj:t fastställd lönestat tillförsäkrade pensionsförmåner.

Slutligen finnes ett betydande antal städer, där för befattningshavarnas

egen pensionering, eventuellt i förening med reliktpension, anordnats särskilda pensionskassor. På sina håll är också ordnat så, att pensionskassan enbart sysslar med reliktpensioneringen, medan den egna pensionen till befattningshavarna erlägges direkt ur stadskassan. För närvarande äro inemot 20 städer anslutna till en central pensionskassa, nämligen Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, vilken har till ändamål att bereda såväl egen pension som familjepension.

En verkställd undersökning av de olika kassornas reglementen har givit vid handen, att mycket skiftande bestämmelser äro gällande.

Att i samband med processreformens genomförande kunna generellt ordna pensionsförhållandena för stadsdomare, vilka övergå till statstjänst och tillhöra någon av de här avsedda pensionskassorna, lärer knappast vara görligt. I en del fall torde det vara förmånligast såväl för befattningshavaren som för staten, att — i den mån det är medgivet — befattningshavaren kvarstår i den förutvarande pensionskassan. I andra fall åter kan det visa sig lämpligast, att befattningshavaren utträder ur kassan och i samband därmed, såsom merendels är medgivet, återfår av honom erlagda avgifter, vilkas belopp sedan användes för inbetalning av den honom åliggande retroaktivavgiften i civilstatens änke- och pupillkassa. Såsom nämnt, synes en generell reglering av hithörande förhållanden icke möjlig, utan torde i samband med processreformens ikraftträdande Kungl. Maj:t böra erhålla bemyndigande att i sådant hänseende besluta, dock med iakttagande att befattningshavaren alltid skall äga åtnjuta minst de pensionsförmåner, som äro gällande för den befattning, till vilken han utnämnts.

I samband med att frågan om övergångsförhållandenas ordnande för de framtida distriktsfiskalerna upptages till utredning, bör också till övervägande upptagas spörsmålet om beredande av pensionsförmåner åt sådana befattningshavare, som ur vederbörande stads tjänst övergå till distriktsfiskalssyssla.

Kostnaderna i anledning av processreformens genomförande.

När det gäller att vinna en överblick över kostnaderna i anledning av processreformens genomförande, har man att taga i betraktande det förhållande, att för närvarande kostnaderna för rättsskipningens uppehållande ej drabba staten ensam utan delvis bäras av kommunerna. Så är förhållandet med vissa kostnader för rådhusrätterna, vilka bestridas av vederbörande stadskommun, samt med kostnaderna för domstolslokaler m. m. åt häradsrätterna, vilka kostnader åvila domkretsarna. Även i föreliggande förslag har räknats med, att rättsskipningskostnaderna i viss omfattning framdeles skola belasta de i domkretsarna ingående kommunerna. Sålunda skulle kostnaderna för domstolslokaler åt underrätterna, för uppvärmning, belysning och städning av dessa lokaler, för vaktbetjäning och för skrivmaterialier m. m. vid underrätterna bäras av kommunerna enligt grunder, som i det föregående närmare utvecklats. Däremot komma alla egentliga avlöningskostnader såväl till domar- som kanslipersonalen vid underrätterna att övertagas av statsverket. På staten ankommer också att framdeles som hittills bära såväl personal- som lokal- och expenskostnaderna för överrätterna. Den nyorganisation av åklagarväsendet, som processreformen ansetts kräva, är avsedd att helt belasta statsverket. Här kommer staten att liksom i fråga om överrätterna ensam få bära personal-, lokal- och expenskostnader. I förevarande utredning har — utöver vad processkommissionen ifrågasatt — föreslagits, att jämväl kostnaderna för underåklagare i städerna samt i städer under cirka 20 000 invånare dessutom kostnaderna för utmätningsmannagöromålens bestridande skulle övertagas av statsverket. Däremot böra de för senast berörda ändamål erforderliga lokal-, biträdes- och expenskostnader likasom hittills falla på vederbörande stad.

En riktig jämförelse mellan kostnaderna för rättsskipningen enligt den nuvarande och den föreslagna organisationen kan tydligen icke vinnas genom att enbart ställa emot varandra siffrorna för statsbudgetens belastning i det ena och det andra fallet. Det är nödvändigt att också taga hänsyn till att vissa kostnader framdeles överflyttas från kommunerna till statsverket. Vid kostnadskalkylens uppgörande har därför tagits sikte på att i första hand vinna en överblick över *det allmännas* — d. v. s. såväl statens som kommunernas — kostnader nu och framdeles. Önskvärt skulle

givetvis vara, om vid en dylik jämförelse alla på kostnadsfrågans bedömande inverkande faktorer kunde vinna beaktande. En så omfattande kostnadskalkyl ligger emellertid helt naturligt utanför möjligheternas gräns.

Vad till en början de framtida *lokalkostnaderna* för underrätterna beträffar, ha dessa i det följande måst lämnas helt å sido, då några säkra hållpunkter för deras beräknande saknats. Detsamma gäller vissa andra utgifter, som redan nu på många håll belasta domkretsarna, nämligen för belysning, värme, städning av underrättslokalerna samt för vaktbetjäning. En utgift för domkretsarna, som däremot är ny, åtminstone i regel för landsbygdens del, är kostnaden för *skrivmaterialier*, som enligt föreliggande förslag skulle gäldas av de tingshusbyggnadsskyldige. Beträffande utgifterna härför må erinras om, att 1923 års sakkunniga för utredning av frågan om löne-reglering för befattningshavare i domsagorna räknade med ett genomsnittligt expensanslag för skrivmaterialier för domsaga på omkring 700 kr. För de större domsagorna räknades med, att cirka 1 500 kr. skulle bli behövliga. I beloppet i fråga var inräknad en genomsnittlig kostnad för anskaffande och underhåll av skrivmaskiner. Räknas med att sistnämnda belopp 1 500 kr. blir erforderligt för var och en av de nya lagmansrätterna och, vad angår lagmansrätt, som utgöres av flera avdelningar, för envar avdelning,[1] skulle kostnaden för hela riket gå upp till ett belopp av i runt tal 160 000 kr.

I den följande kostnadsberäkningen har — då domkretsarnas utgifter i princip ej medräknats — annan hänsyn icke tagits till skrivmaterialsutgifterna, än att dessas nuvarande belopp frändragits dels städernas kostnader för rättsskipningen, dels ock det belopp av sportler, varmed häradshövdingarna bestritt utgifter för tjänsten. Strängt taget borde en motsvarande reduktion ha skett även beträffande de av befattningshavare vid rådhusrätterna med sportler bestridda utgifterna. Emellertid skulle det i så fall krävts en uppdelning av skrivmaterialskostnaden alltefter som den avsett rättsskipnings- och överexekutorsuppgifterna å ena sidan samt magistratsuppgifterna å den andra. En sådan uppdelning har helt naturligt ej kunnat verkställas. Då därtill kommer, att hela beloppet av ifrågavarande skrivmaterialskostnad uppgår till ett relativt obetydligt belopp — för samtliga städers befattningshavare ej överstigande 10 000 kr. om året — lärer någon mera betydande felkalkyl icke vara att befara genom att beloppet i fråga lämnats helt utanför.

Det må i detta sammanhang påpekas, att expenskostnaderna för överrätterna, vilka utgått från andra huvudtitelns allmänna expensanslag, icke tagits i beräkning i den följande kostnadskalkylen. I stort sett torde någon mera avsevärd stegring av expensutgifterna, trots ökningen av antalet hovrätter, icke vara att emotse.

---

[1] Första avdelningen i Stockholms lagmansrätt har därvid räknats såsom 2 avdelningar.

Ej heller ha vissa kostnader, som äro avsedda att åläggas statsverket, upptagits i den följande kostnadskalkylen. Så är fallet med *lokalkostnader* för överrätter, statsåklagare samt åklagare vid hovrätt och högsta domstolen. Den uppdelning av hovrätterna, som är ifrågasatt, medför nödvändigheten att genom nybyggnad eller på annat sätt sörja för lokalbehovet. Med hänsyn till det ovissa läge, vari frågan om hovrätternas antal och förläggningsort f. n. befinner sig, har vid förevarande utredning icke kunnat tagas någon hänsyn till ifrågavarande kostnader, för vilkas tillförlitliga uppskattande f. ö. ingående lokala undersökningar torde erfordras. I någon mån torde måhända bidrag till dessa kostnader kunna påräknas från de städer, till vilka de nya hovrätterna skulle förläggas. Även för statsåklagarkanslierna har man att framdeles räkna med lokalkostnader[1]. Ej heller till dessa har hänsyn kunnat tagas i kostnadskalkylen. I allmänhet torde dock för en förhållandevis begränsad utgift kanslilokal kunna förhyras åt statsåklagaren i tingshus eller rådhus i vederbörande stad. Hovrättsåklagarnas kanslilokaler torde böra inrymmas i de lägenheter, som komma att upplåtas åt hovrätterna. Fråga lärer också uppkomma om beredande av ökade utrymmen för justitiekanslersämbetet. Någon hänsyn till de kostnader, som härav kunna vållas, har dock icke tagits i det följande.

Bland övriga kostnader, som på grund av osäkerheten vid deras beräknande måst lämnas å sido, må nämnas *rese- och traktamentskostnader*. En del sådana kostnader för häradshövding och rättsbildat biträde å domsagas kansli utgå nu av andra huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar. Ifrågavarande resekostnader i övrigt, vad häradsrätterna angår, bestridas av häradshövdingarnas sportelinkomster. I den framtida organisationen torde en ökning av rese- och traktamentskostnaderna vara att emotse bl. a. på grund av den förstoring, som domsagorna skulle undergå. Därtill komma rese- och traktamentsersättningar till hovrättsfiskaler och assessorer, som kunna komma att för kortare tid förordnas såsom vikarie för lagman eller såsom rådman. Vid dylikt förordnande på minst ett år bör utgå flyttningsersättning i stället för rese- och traktamentsersättning. Jämväl för hovrätternas del komma kostnader för dylik ersättning framdeles i fråga, nämligen vid sessioner utanför vederbörande hovrätts stationeringsort.

Enligt processkommissionens mening skulle ersättning tillkomma *lagmansrättsnämndens* ledamöter för deras inställelse jämväl vid de lagtima tingssammanträdena. Emellertid synes denna fråga icke stå i sådant samband med processreformen, att kostnaden för den ifrågasatta vidgningen av nämndens ersättningsrätt bör uppfattas såsom en utgiftsökning i anledning av reformen. Oberoende av frågan om en blivande processreform har också vid de senaste riksdagarna berörda spörsmål förevarit. I anledning av skrivelse av 1928 års riksdag (nr 35) har inom justitiedepartementet igångsatts en utredning rörande reseersättning av allmänna medel

[1] Se ovan sid. 205.

till nämndemän. Vad traktamentsersättningen angår har med ledning av vissa uppgifter, som infordrats från häradshövdingarna, beräknats, att, under förutsättning att antalet huvudförhandlingar, till vilka nämndemän framdeles inkallas, stannar ungefär vid antalet sammanträdesdagar år 1927 under de allmänna sammanträdena och lagtima tingen, kostnaderna för dagtraktamente till 6 nämndemän för varje förhandlingsdag i de nuvarande domsagorna skulle uppgå till omkring 270 000 kr. om året. Härtill måste emellertid vid bedömande av de framtida kostnaderna läggas dels kostnaden för dagtraktamenten till nämndemän från nuvarande städer med egen jurisdiktion, som icke skulle bilda egna tingslag, dels ock enahanda kostnad för nämndemän, som inkallas till huvudförhandling i vissa brottmål vid lagmansrätt i stad, som skulle utgöra eget tingslag. I förevarande sammanhang bör också bemärkas den rese- och traktamentsersättning, som skulle utgå till nämndemän i hovrätt vid huvudförhandling i svårare brottmål.

Jämväl vissa andra riksstatsanslag än de hittills berörda torde komma att få vidkännas ökad belastning i anledning av processreformen. Så är bl. a. fallet med anslaget till domare, vittnen och parter, från vilket anslag framdeles skulle utgå den *vittnesersättning*, som enligt processkommissionens förslag skall tillkomma vittnen för inställelse under förberedande undersökning samt för inställelse vid huvudförhandling i hovrätt i grövre brottmål. En mindre betydande utgift, som kommer att belasta detta anslag, är arvode till handelskunniga bisittare i hovrätt. Att på utredningens nuvarande stadium verkställa en approximativ uppskattning av kostnaderna för nu berörda ändamål torde knappast vara möjligt. Från senast berörda anslag utgår även ersättning till rättegångsbiträde åt häktad. Varken i avseende å denna kostnad eller beträffande kostnaden för fri rättegång åt obemedlade lärer någon väsentlig ökning vara att emotse vid genomförande av kommissionens förslag.

Vid beräknande av det allmännas kostnader för rättsskipningen komma helt naturligt i första hand i betraktande de direkta utgifter för sådant ändamål, som statens och städernas kassor fått vidkännas. Den utgiftsbelastning, som drabbar staten, har därvid upptagits med begagnande av de siffror, som budgetredovisningen för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 utvisar. Sedermera ha väl vissa organisatoriska förändringar ägt rum såväl i fråga om häradsrätter som hovrätter. Men dessa förändringar torde endast i ringa grad påverka utgiftssiffran som helhet räknad. I beräkningarna ingå även kostnaderna för dyrtidstillägg. För högsta domstolen, nedre justitierevisionen och hovrätterna ha dessa kostnader upptagits enligt anslagsbelastningen för budgetåret 1926—1927. För häradsrätternas del ha senare uppgifter ej stått till buds än avseende budgetåret 1925—1926.

Vad angår städernas direkta utgifter för rättsskipningens och överexekutorsgöromålens besörjande ha samma uppgifter begagnats, på vilka den förut verkställda beräkningen av övergångsersättningen är byggd. För Stockholm

har därvid räknats med hela utgiftsbeloppet, medan för övriga städers del tre fjärdedelar av utgifterna ansetts belöpa på rättsskipning och överexekutorsgöromål.

I förevarande kostnadskalkyl måste hänsyn givetvis tagas även till sportlerna. Då dessa äro att anse såsom statsmedel, direkt disponerade för vissa ändamål, har medtagits såväl befattningshavarnas nettoinkomst av sportler som ock med sportler bestridda utgifter. Sportelbeloppet har därvid beräknats till genomsnittsbeloppet för åren 1922—1926. Vad häradsrätterna angår ha i posten »med sportler bestridda utgifter» ej inräknats kanslilokalskostnader och skrivmaterialskostnader, vilka båda slag av kostnader icke inräknats i den motstående uppgiften å framtida kostnader. Såsom förut nämnts, är det nämligen avsett, att berörda kostnader framdeles skola åläggas domkretsarna. Stadsdomarnas sportler hava i nedanstående tabell upptagits med deras bruttobelopp — således utan avräkning av de med tjänsten förenade utgifterna. Därvid har hänsyn tagits endast till sportler, som influtit till befattningshavaren i egenskap av domstolsledamot eller överexekutor, och i beloppet ingår icke bouppteckningss- och arvskiftesprovisionen. Sålunda hava magistrats- och notarius-publicus-sportlerna, vilka genomsnittligt räknat uppgå till omkring 25 % av sportlernas totalbelopp, icke medtagits i beräkningen. Av skäl, som förut berörts, har något avdrag för utgifter för sådana skrivmaterialier, som bekostats av befattningshavare, icke ägt rum. Såsom tidigare är nämnt (ovan sid. 257 not 1), utgår förevarande förslag ifrån, att provision på grund av exekutiva försäljningar indrages till statsverket. I den mån sådan provision hittills tillfallit ledamot av rådhusrätt eller magistrat, ingår beloppet i den uppgift å överexekutorssportler, som finnes meddelad i den följande sammanställningen. Däremot har uppgift icke funnits tillgänglig angående den provision, som för närvarande tillfaller dem, som på länsstyrelses uppdrag förrätta exekutiva auktioner.

Under det allmännas nuvarande kostnader äro upptagna även magistratsstädernas nuvarande kostnader för avlöning av stadsfiskal samt i dylika städer under 20 000 invånare även för avlöning av stadsfogde, allt i enlighet med de beräkningar, som legat till grund för övergångsersättningens beräknande. Strängt taget borde även fögderistädernas löneutgifter för stadsfiskal och utmätningsman här hava medtagits. Då emellertid uppgifter härå ej funnits tillgängliga, hava ifrågavarande kostnader ej kunnat tagas i betraktande. Slutligen må nämnas, att statsverket för närvarande från anslag under andra huvudtiteln utbetalar vissa ersättningar till bl. a. ett stort antal stadsfiskaler för dem genom nya strafflagens införande frångångna bötesandelar. Tillhopa utbetalas sålunda årligen omkring 20 000 kr. I fall underåklagarorganisationen i städerna förstatligas, torde anledning saknas att låta dylik ersättning vidare utgå. Då emellertid möjligheterna för ersättningens indragning sammanhänga med ordnandet av övergångsförhållandena vid stadsåklagarkårens förstatligande, har i den följande kostnadskalkylen

ej upptagits den besparing, som eventuellt kan beredas statsverket genom indragning av ifrågavarande ersättningar.

Beträffande beräkningen av de framtida kostnaderna må nämnas, att i de angivna beloppen inberäknats dyrtidstillägg enligt för nyreglerade verk gällande grunder. Då för lagmansrätterna även framdeles kan förväntas uppkomma extra renskrivningskostnader, har för varje hovrätt förslagsvis beräknats visst renskrivningsanslag, avsett att på rekvisition enligt räkning genom länsstyrelsen utanordnas till de inom hovrättsområdet belägna lagmansrätterna. För häktningsdomare samt för kallortstillägg har approximativt räknats med vissa utgifter.

Den uppgjorda kostnadskalkylen visar att det *allmännas* nuvarande kostnader för rättsskipningen, i den mån de ingå i beräkningen, uppgå till i runt tal 12 000 000 kr. Häremot svara beräknade framtida kostnader, sedan den nya organisationen blivit fullt genomförd, på i avrundat belopp 11 000 000 kr. En besparing på cirka 1 000 000 kr. skulle sålunda ur det *allmännas* synpunkt uppstå vid genomförande av förevarande förslag. Därvid är dock att märka, att betydande kostnadsökningar för det allmänna, såsom förut berörts, icke ingå i den förevarande kalkylen.

Det allmännas kostnader för rättsskipning och åklagarväsen [1]:

	Nuvarande kostnader.		Framtida kostnader.	
1) *Högsta domstolen*		557 400	1) *Högsta domstolen*	513 60
2) *Nedre justitierevisionen*		581 000	2) *Nedre justitierevisionen*	483 60
		1 138 400		997 20
3) *Hovrätter* [2]		1 945 000	3) *Hovrätter* [3]	2 504 70
4) *Häradsrätter:*				
a) Anslag och dyrtidstillägg	2 106 800			
b) Befattningshavarnas nettoinkomst av sportler [4]	898 600			
c) Med sportler bestridda utgifter [5]	635 800	3 641 200		

[1] Kostnaderna för underåklagare äro upptagna endast i den mån de beröras av underåklagarreformen.

[2] Häri äro inbegripna även kostnaderna för avlöning av advokatfiskalerna och i Svea hovrätt för överkrigsfiskalen.

[3] Här är ej beräknad den ökning i hovrätternas expensutgifter, som blir en följd av det ökade antalet hovrätter.

[4] Samtliga sporteluppgifter avse medeltalet åren 1922—1926.

[5] Verkliga beloppet är 827 900 kr. Härifrån ha avräknats kostnader för kanslilokaler och skrivmaterialier samt resekostnader, för vilka särskild ersättning ej utgår, utgörande tillhopa i årligt medeltal (för perioden 1922—1926) 192 100 kr.

5) *Rådhusrätter:*

Stadskassornas utgifter för löner[1]

a) Stockholm 1 342 500

b) Övriga städer 3 142 000

75 % härav 2 357 000

Anslag för avdömande av tullmål 47 300

Befattningshavarnas bruttosportler:

a) rättsskipningssportler... 703 100

b) överexekutorssportler... 82 300 [2][3]785 400 4 532 200

Summa för *underrätterna* 8 173 400

Summa för domstolarna **11 256 800**

6) *Åklagarväsen:*

a) Justitiekanslersämbetet[4] 54 000

b) Vissa städers kostnader för stadsfiskaler och stadsfogdar[5] 683 600

Summa för åklagarväsen 737 600

Summa för domstolar och åklagarväsen **11 994 400**

4) *Lagmansrätter* 5 780 400

Summa för domstolarna **9 282 300**

5) *Åklagarväsen:*

a) Justitiekanslersämbetet 92 900

b) Åklagare vid hovrätterna 382 900

c) Statsåklagare 687 400

d) Statsanställda underåklagare i städerna 500 800

Summa för åklagarväsen 1 664 000

Summa **10 946 300**

---

[1] Härunder ingå kostnader för avlöning av ordinarie, rättsbildade tjänstemän och illiterata rådmän samt för rättsbildade, icke ordinarie tjänstemän och biträden ävensom lön till ständigt anställda kansli- och skrivbiträden samt kostnader för tillfällig skrivhjälp. Däremot äro ej medräknade skrivmaterialskostnader.

[2] Från detta belopp, utgörande bruttosportler å rättsskipnings- och överexekutorsgöromål, borde i likhet med vad som skett i fråga om häradsrätterna ha avdragits ett belopp, som motsvarar kostnader för skrivmaterial avseende förenämnda göromål. Av skäl, som angivits ovan sid. 332, har emellertid en sådan uppdelning ej kunnat ske.

[3] Beloppet av till stadskassorna indragna sportler ingår ej här, alldenstund städernas kostnader upptagits brutto.

[4] Nettoutgift enligt budgetredovisningen 1926—1927 48 000 + till 6 000 kr. beräknat dyrtidstillägg.

[5] De 15 största städernas stadsfogdar ej medräknade (jfr sid. 224), men däremot polisassessorerna i Stockholm.

Det har funnits önskvärt att även göra en beräkning av *statens* kostnader för rättsskipningen och åklagarväsendet. Därvid hava medräknats förutom de direkta anslagsposterna även sportlerna, nämligen häradshövdingarnas bruttosportler efter avdrag av utgifter för kanslilokal, skrivmaterialier och resekostnader samt för rådhusrätternas del befattningshavarnas bruttoinkomst av sportler, som tillfallit dem i egenskap av ledamot av rådhusrätten eller såsom överexekutor. Däremot hava helt naturligt ej inräknats magistratssportler (därunder inbegripen jämväl boupptecknings- och arvskiftesprovision) samt notarius-publicus-sportler. Det har ej varit möjligt att erhålla en motsvarande uppdelning av de i vissa fall till stadskassorna indragna sportlerna. Därför har gjorts en approximativ beräkning, varvid antagits, att magistrats- och notarius-publicus-sportler utgjort omkring en fjärdedel av samtliga indragna sportler. För Stockholms del, där några egentliga magistratsgöromål ej åligga rådhusrätten, har hela det indragna sportelbeloppet medräknats.

Ifrågavarande kostnadskalkyl utvisar, att *statens* nuvarande såväl direkta som indirekta utgifter för rättsskipningen, så långt de enligt vad tidigare nämnts ingå i förevarande kostnadsberäkningar, uppgå till i runt tal 8 330 000 kr. Häremot svara beräknade framtida utgifter å tillhopa c:a 10 950 000 kr. Processreformens genomförande skulle således vara förbundet med en ökad belastning av statsverket på omkring 2 620 000 kr. Därvid är dock att märka, att statsverket vid genomförande av en partiell tolagsreglering (ovan sid. 313 o. f.) genom från vissa städer indragen tolagsersättning samt genom indragna källarfrihetsmedel beredes ett vederlag för berörda utgiftsökning på inemot 1 840 000 kr. Den verkliga merutgiften för statsverket skulle alltså stanna vid i runt tal 800 000 kr.

Då nuvarande utgifter för rättsskipningen i mycket avsevärd omfattning bestridas genom sportler — dessa ingå i nedanstående beräkning med ett sammanlagt avrundat belopp av 3 000 000 kr. — måste de av kalkylen berörda riksstatsanslagen, vilkas belastning f. n. uppgår till omkring 5 300 000 kr., framdeles ökas med ungefär 5 650 000 kr. Å andra sidan räknas emellertid med, att ett mot de nuvarande sportlerna svarande belopp på i runt tal 3 000 000 kr. tillföres statskassan i rättegångsavgifter. Att utarbeta förslag till de grunder, efter vilka dessa böra utgöras, ingår ej i denna utredningsarbetsuppgifter.

Slutligen må nämnas, att, därest den i det föregående omförmälda domsagoindelningen med 116 i stället för 93 domsagor tänkes genomförd, därigenom skulle vållas en kostnadsökning för den juridiskt utbildade personalens avlöning på omkring 215 000 kr. Skulle den alternativt ifrågasatta begränsningen av antalet hovrätter från av processkommissionen föreslagna 7 till 5 komma att genomföras, skulle därigenom vinnas en besparing på i runt tal 90 000 kr.

Statens kostnader för rättsskipning och åklagarväsen:

Nuvarande kostnader.			Framtida kostnader.	
1) *Högsta domstolen*		557 400	1) *Högsta domstolen*	513 600
2) *Nedre justitierevisionen*		581 000	2) *Nedre justitierevisionen*	483 600
3) *Hovrätterna*		1 945 000	3) *Hovrätterna*	2 504 700
4) *Häradsrätterna:*				
a) Statsanslag, inberäknat dyrtidstillägg	2 106 800			
b) Bruttosportler [1]	1 534 400	3 641 200		
5) *Rådhusrätterna:*				
a) Statsanslag för avdömande av tullmål	47 300			
b) Befattningshavarnas bruttosportler för rättsskipning och överexekutorsgöromål	[2] 785 400			
c) Till stadskassan indragna sportler:				
1) i Stockholm	354 500			
2) i övriga städer	484 500			
därav 75 % motsvarande rätts- och överexekutorssportler	[3] 363 400	1 550 600		
Summa för *underrätterna*		5 191 800	4) *Lagmansrätterna*	5 780 400
Summa för domstolarna		8 275 200	Summa för domstolarna	9 282 300
6) *Åklagarväsen:*			5) *Åklagarväsen*	1 664 000
Justitiekanslersämbetet		54 000		
Summa för domstolar och åklagarväsen		**8 329 200**	Summa f. domstolar o. åklagarväsen	**10 946 300**

[1] Verkliga beloppet är 1 726 500 kr. Härifrån hava avdragits utgifter för kanslilokaler, skrivmaterialier och vissa resor (se not 5 sid. 336).

[2] Se not [2] å sid. 337.

[3] Från detta belopp hava icke frånräknats kostnader för skrivmaterialier, vilket belopp ansetts hava blivit bestritt av stadens egna medel.

BILAGOR

FÖRBEREDANDE UTKAST

TILL

LANDETS INDELNING I DOMSAGOR OCH TINGSLAG,
DOMSAGORNAS FÖRDELNING PÅ HOVRÄTTERNA,
LANDETS INDELNING I HOVRÄTTSOMRÅDEN
OCH STATSÅKLAGARDISTRIKT

STOCKHOLM 1928
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
273214

ALLMÄNNA ANMÄRKNINGAR.

Efterföljande fyra tabeller hava inom processkommissionen uppgjorts, tab. 1—3 av häradshövding *K. Schlyter* under medverkan av statistiska centralbyrån och tab. 4 av hovrättsrådet *T. Liljestrand*. Tabellerna innebära icke något förslag till rikets judiciella indelning, utan blott preliminära utkast åsyftande att belysa de principer, på vilka kommissionens betänkande byggt. Utkasten hava uppgjorts utan biträde av ortssakkunniga och hava icke slutligt granskats inom kommissionen. Tab. 1—3 hava av Schlyter reviderats 1926 med begagnande av de statistiska uppgifterna för de sistförflutna tre åren.[1] Tab. 2 och 3 återgiva den indelning i hovrättsområden, som antagits motsvara ordförandens, presidenten Westrings, mening.

Tab. 1 innehåller icke uttömmande uppgifter angående arbetsbördan i de nuvarande härads- och rådstuvurätterna utan allenast vissa för en jämförelse mellan de olika jurisdiktionsområdena typiska siffror. Sålunda lämnas icke någon uppgift angående de ofta betungande skiftesärendena. Icke heller har någon beräkning verkställts med avseende å överexekutorsgöromålens fördelning på de olika domsagorna. Av småprotokollsärendena hava allenast lagfarts- och inteckningsärenden upptagits, och rörande en för lantdomsagorna så tyngande arbetspost som gravationsbevisen har i tabellen icke kunnat lämnas någon upplysning. Vid beräkning av erforderligt antal arbetskrafter i de nya domsagorna har hänsyn ej kunnat tagas till en eventuell överflyttning av krigsrättsmålen till de allmänna domstolarna.

Kol. 5, som upptager tvistemål vilka avdömts tredskovis eller i vilka kärandens talan omedelbart medgivits, kan vid beräkning av det behövliga antalet *domare* så gott som lämnas helt åsido på grund av dessa måls rent expeditionella karaktär. Kol. 6, »tvistiga civilmål», upptager icke blott de verkligt arbetskrävande tvistemålen utan varje mål, även av enklaste beskaffenhet, i vilket något bestridande förekommit. Fördelningen av brottmålen på kol. 7, strafflagsmål, och kol 8, i allmänhet s. k. ordningsmål, åskådliggör icke fullt arbetsbördans tyngd, då många av ordningsmålen kunna vara ur utredningssynpunkt besvärliga, medan å andra sidan även åtskilliga enklare mål falla under kol. 7. Ordningsmålen i kol. 8, av vilka ett mycket stort antal kan beräknas komma att handläggas i form av strafföreläggande, liksom lagfarts- och inteckningsärendena i kol. 9 och 10 kunn emellertid väsentligt variera till antalet utan att dett behöver medföra rubbning i fråga om antalet erforder liga domare. Det bästa jämförelsetalet för bedö mande av domsagornas lämpliga omfång torde därfö erhållas genom en summering av kol. 6 och 7.

Det nuvarande antalet ordinarie jurister vid råd stuvurätterna samt domare och förste notarier vi häradsrätterna angives i kol. 11—13, det beräknade er forderliga antalet domare och sekreterare vid de ny domstolarna i kol. 14—16. Allt efter domsagornas stor lek torde domstolspersonalen, bortsett från rikets tr största stadsjurisdiktioner, komma att variera efter föl jande typer, vilkas tre olika siffror utmärka antale lagmän, rådmän och sekreterare: 1—2—3, 1—2—2 1—1—2, 1—1—1, 1—0—1, denna sista typ allenas förekommande i några få undantagsfall. Härtill komm e. o. notarier till erforderligt antal.

Den i tabellen gjorda reduktionen av den ordinari domstolspersonalen i städerna och ökningen av samm personal på landsbygden förklaras icke allenast av de kollegiala handläggningens försvinnande i stadsdomsto larna och dessas befriande från de administrativa gö romålen, utan även därav, att medan de anslagsbevil jande myndigheterna i städerna nödgats tillgodose stads domstolarnas behov av arbetskrafter genom inrättande av ordinarie sysslor, staten i stor utsträckning vari i tillfälle att taga de i utbildningssyfte tjänstgörand unga juristerna i anspråk för arbetet i domsagorna oc därigenom kunnat undgå inrättandet av särskild tjänster, som annars varit behövliga.

I utkastet har en uppdelning av de nya domsagorn i olika tingslag endast genomförts i sådana fall, då e större stad sammanförts med kringliggande landsbyg till en domsaga. Däremot har i de fall, då på grun av domsagornas stora utsträckning en uppdelning i fler tingslag kunde ifrågasättas, en sådan uppdelning ick genomförts, utan i stället det av processkommissione antydda alternativet med bitingsställen följts, därvi såsom bitingsställen angivits sådana orter, som i hän delse av domsagornas uppdelning i olika tingslag skull kunna ifrågakomma såsom självständiga tingsställe

Uppenbarligen har processkommissionens terminolog »lagmän», »hovrätt», »statsåklagare» etc. mäst i tabel lerna komma till användning.

Stockholm, december 1926.

[1] I samtliga tabeller hava 1928 införts senaste uppgifter angående landareal och folkmängd.

Tab. 1. Landets indelning i domsagor och tingslag.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning[1] (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål[2]		brottmål[3]									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare[4]	notarier[5]	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
1. Stockholms stad.															
Stockholms domsaga.															
Stockholm: Rådhusrättens 1:a avd.			23	557	609	1	—	1 376	32 073	1	11	2			
			24	583	723	3	—	1 516	32 308						
			25	*533*	*894*	*2*	—	*1 379*	*34 366*						
» » 2:a »			23	4	482	21	1 343	—	—	—	7	—			
			24	1	432	22	1 740	—	—						
			25	*17*	*392*	*13*	*2 310*	—	—						
» » 3:e »			23	1 347	395	2	643	—	—	—	6	—			
			24	1 379	425	7	451	—	—						
			25	*1 280*	*364*	*9*	*331*	—	—						
» » 4:e »			23	262	232	155	105	—	—	—	7	—			
			24	251	224	170	84	—	—						
			25	*220*	*213*	*188*	*174*	—	—						
» » 5:e »			23	287	203	145	106	—	—	—	7	—			
			24	292	221	151	99	—	—						
			25	*275*	*196*	*179*	*146*	—	—						
» » 6:e »			23	270	247	144	61	—	—	—	7	—			
			24	284	222	159	135	—	—						
			25	*279*	*231*	*192*	*151*	—	—						
» » 7:e »			23	269	214	123	105	—	—	—	7	—			
			24	262	187	145	85	—	—						
			25	*263*	*215*	*170*	*137*	—	—						
» » 8:e »			23	272	208	83	173	—	—	—	7	—			
			24	296	217	113	141	—	—						
			25	*276*	*188*	*162*	*405*	—	—						
» Polisdomstolen . . .			23	—	43	646	12 237	—	—	—	1	2			
			24	—	32	655	12 133	—	—						
			25	—	*87*	*681*	*12 084*	—	—						
Summa	131·9	464 699	23	3 268	2 633	1 320	14 773	1 376	32 073	1	60[6]	7[7]	4	9	12	8[8] 24
			24	3 348	2 683	1 425	14 868	1 516	32 308						
			25	*3 143*	*2 780*	*1 596*	*15 738*	*1 379*	*34 366*						
Medeltal 1923—1925				3 253	2 699	1 447	15 126	1 424	32 916						

[1] Bokstäverna a), b), c) etc. framför de till en viss domsaga eller ett visst tingslag hänförda områdena utmärka, att dessa för närvarande höra till skilda domsagor eller stadsjurisdiktioner.

[2] Med »icke tvistiga civilmål» menas sådana som avgjorts genom tredskodom eller efter omedelbart medgivande från svarandens sida, med »tvistiga» alla de övriga.

[3] I kol. 7 upptagas mål angående brott eller förseelser enligt strafflagen (utom 11: 15 och 18: 15), krigslagen eller tryckfrihetsförordningen ävensom andra mål, i vilka någon varit häktad, i kol. 8 alla övriga brottmål.

[4] Med »övriga domare» avses rådmän, assessorer och stadsnotarier med säte i rätten samt biträdande domare.

[5] Bland notarier inräknas i denna tabell dels sådana stads- och polisnotarier, vilka icke enligt gällande arbetsordning hava säte i rätten, dels förste notarier vid häradsrätterna.

[6] Av dessa 60 domare äro 23 rådmän, 25 civilassessorer, 10 kriminalassessorer, 1 extra rådman och 1 polisdomare. Därjämte finnes 1 magistratssekreterare.

[7] Härutöver finnas 1 aktuarie, 1 registrator, 1 inskrivningsnotarie, 1 stärbhusnotarie och 1 assistent.

[8] Utöver dessa 24 sekreterare erfordras jämväl andra rättsbildade tjänstemän (aktuarie, registrator). — Eventuellt erforderlig tjänstepersonal för övertagande av överexekutorsgöromålen har icke beräknats.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
2. Stockholms län.															
1. Norra Roslags domsaga. K. o. T. Norrtälje. Bit. Östhammar och Häverösund.															
a) Norrtälje	10·5	5 029	23	79	44	17	171	122	206	1	—	—			
			24	113	40	12	181	90	229						
			25	*81*	*26*	*30*	*225*	*81*	*200*						
b) Mellersta Roslags domsaga. K. o. T. Norrtälje	1 141·8	21 268	23	52	61	11	13	474	731	1	—	1			
			24	53	47	25	33	455	860						
			25	*51*	*58*	*15*	*40*	*441*	*770*						
c) Norra Roslags domsaga. K. Östhammar.															
Frösåkers tingslag (inkl. Östhammar, 1 102 inv., och Öregrund, 1 207 inv.). T. Östhammar och Öregrund	878·7	13 272	23	16	41	6	45	196	227	1	—	1			
			24	26	25	13	31	153	264						
			25	*23*	*25*	*11*	*48*	*245*	*218*						
Väddö och Närdinghundra tingslag. T. Häverösund	1 085·7	20 150	23	42	48	19	66	244	369						
			24	24	57	11	84	333	583						
			25	*53*	*54*	*15*	*82*	*307*	*533*						
Summa	**3 116·7**	**59 719**	23	**189**	**194**	**53**	**295**	**1 036**	**1 533**	**3**	—	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**216**	**169**	**61**	**329**	**1 031**	**1 936**						
			25	*208*	*163*	*71*	*395*	*1 074*	*1 721*						
Medeltal 1923—1925				**204**	**175**	**62**	**340**	**1 047**	**1 730**						
2. Sollentuna domsaga. K. o. T. Stockholm.															
a) Stockholms läns västra domsaga. K. o. T. Stockholm	1 105·8	22 395	23	49	70	30	54	338	923	1	—	1			
			24	61	66	20	42	492	978						
			25	*54*	*70*	*20*	*34*	*388*	*955*						
b) Sollentuna och Färentuna domsaga. K. o. T. Stockholm	404·4	38 070	23	60	141	41	173	919	2 979	1	1	1			
			24	62	142	56	233	936	2 954						
			25	*90*	*134*	*48*	*273*	*1 066*	*3 765*						
c) Sigtuna	4·6	911	23	8	1	2	32	20	65	1	—	—			
			24	5	2	3	12	15	41						
			25	*9*	*8*	*2*	*23*	*13*	*53*						
Summa	**1 514·8**	**61 376**	23	**117**	**212**	**73**	**259**	**1 277**	**3 967**	**3**	**1**	**2**	**1**	**2**	**2**
			24	**128**	**210**	**79**	**287**	**1 443**	**3 973**						
			25	*153*	*212*	*70*	*330*	*1 467*	*4 773*						
Medeltal 1923—1925				**133**	**211**	**74**	**292**	**1 396**	**4 238**						
3. Södra Roslags domsaga. K. o. T. Stockholm.															
Södra Roslags domsaga (inkl. Djursholm, 5 913 inv., och Lidingö, 10 840 inv.) med undantag av Värmdö skeppslag. K. o. T. Stockholm[2]	560·9	55 736	23	133	182	84	436	1 318	4 599	1	1	2	1	2	2
			24	218	168	93	544	1 233	4 445						
			25	*255*	*181*	*117*	*665*	*1 346*	*5 431*						
Medeltal 1923—1925				**202**	**177**	**98**	**548**	**1 299**	**4 825**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål icke tvistiga	civilmål tvistiga	brottmål enligt strafflagen m. m.	brottmål enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
4. Södertörns domsaga. K. o. T. Stockholm.															
a) Södertörns domsaga (utom Öknebo härad). K. o. T. Stockholm.															
Svartlösa härad[2]	446·8	29 906	23	73	78	18	155	710	1 962						
			24	57	95	28	138	675	2 102						
			25	*91*	*76*	*35*	*118*	*755*	*2 347*	1	1	1			
Sotholms tingslag	907·5	17 876	23	35	47	26	29	416	824						
			24	55	64	9	41	407	949						
			25	*39*	*41*	*13*	*30*	*459*	*1 077*						
b) Värmdö skeppslag av Södra Roslags domsaga[1]	433·3	9 993	23	22	30	14	73	219	767						
			24	36	28	16	91	206	741	—	—	—			
			25	*43*	*30*	*19*	*111*	*224*	*905*						
c) Vaxholm	6·1	3 234	23	40	23	12	49	12	57						
			24	34	18	11	71	10	62	1	—	—			
			25	*36*	*12*	*13*	*60*	*2*	*88*						
Summa	**1 793·7**	**61 009**	23	**170**	**178**	**70**	**306**	**1 357**	**3 610**						
			24	**182**	**205**	**64**	**341**	**1 298**	**3 854**	**2**	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**
			25	*209*	*159*	*80*	*319*	*1 440*	*4 417*						
Medeltal 1923—1925				**187**	**181**	**71**	**322**	**1 365**	**3 960**						
Summa för länet (utom Öknebo härad och Södertälje[3])	**6 986·1**	**237 840**	23	**609**	**766**	**280**	**1 296**	**4 988**	**13 709**						
			24	**744**	**752**	**297**	**1 501**	**5 005**	**14 208**	**9**	**3**	**7**	**4**	**7**	**8**
			25	*825*	*715*	*338*	*1 709*	*5 327*	*16 342*						
Medeltal 1923—1925				**726**	**744**	**305**	**1 502**	**5 107**	**14 753**						

[1] Av S. Roslags häradsrätts mål och ärenden har 1/7 beräknats komma på Värmdö skeppslag.

[2] Av antalet mål och ärenden vid Svartlösa och Öknebo häradsrätt hava 3/4 beräknats komma på Svartlösa härad och 1/4 på Öknebo härad.

[3] Ang. *Öknebo domsaga*, som av Stockholms län omfattar Öknebo härad och staden Södertälje, se *Södermanlands län*. För den händelse det skulle anses olämpligt att förena områden från olika län till en domsaga, torde Värmdö skeppslag och Vaxholms stad böra överflyttas till Södra Roslags domsaga, som då skulle erhålla ett invånarantal av 68 963 samt i medeltal 224 tvistiga civilmål och 126 strafflagsmål, medan Södertälje och Öknebo härad böra förenas med Södertörns domsaga och denna erhålla bitingsställe i Södertälje, i vilket fall domsagan skulle erhålla ett invånarantal av 72 168 samt i medeltal 231 tvistiga civilmål och 102 strafflagsmål. I så fall skulle för vardera domsagan erfordras 1 lagman, 2 rådmän och 3 sekreterare.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
3. Uppsala län.															
1. Uppsala och Örbyhus domsaga. K. o. T. Uppsala. (Två tingslag.)															
a) Uppsala tingslag.															
Uppsala	15·4	30 000	23	261	89	70	490	207	1 113	1	4	—			
			24	218	79	86	495	183	1 108						
			25	*179*	*80*	*117*	*678*	*198*	*1 112*						
Medeltal 1923—1925				219	83	91	554	196	1 111						
b) Örbyhus tingslag. Bit. Örbyhus.[1]															
Uppsala läns norra domsaga. K. Uppsala. T. Örbyhus . .	2 713·2	53 960	23	103	117	44	164	743	1 095	1	—	1			
			24	94	71	30	179	771	821						
			25	*167*	*87*	*97*	*301*	*711*	*863*						
Medeltal 1923—1925				121	91	57	215	742	927						
Summa	**2 728·6**	**83 960**	23	**364**	**206**	**114**	**654**	**950**	**2 208**	**2**	**4**	**1**	**1**	**2**	**3**
			24	**312**	**150**	**116**	**674**	**954**	**1 929**						
			25	*346*	*167*	*214*	*979*	*909*	*1 975*						
Medeltal 1923—1925				**340**	**174**	**148**	**769**	**938**	**2 038**						
2. Tiunda domsaga. K. o. T. Uppsala. Bit. Enköping.															
a) Uppsala läns södra domsaga (enl. 1926 års reglering). K. Uppsala.[2]															
Tiunda tingslag. T. Uppsala	1 208·7	24 876	23	58	134	13	37	431	1 068	1	—	1			
			24	39	29	16	46	327	818						
			25	*57*	*31*	*6*	*68*	*418*	*1 051*						
Trögds tingslag. T. Enköping[3]	1 171·8	24 708	23	61	105	20	25	314	849	1	—	1			
			24	71	69	17	97	341	716						
			25	*46*	*60*	*26*	*89*	*386*	*1 067*						
b) Enköping	11·8	5 913	23	46	31	13	170	63	130	1	1	—			
			24	57	17	16	151	87	113						
			25	*56*	*22*	*20*	*136*	*61*	*129*						
Summa	**2 392·3**	**55 497**	23	**165**	**270**	**46**	**232**	**808**	**2 047**	**3**	**1**	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**167**	**115**	**49**	**294**	**755**	**1 647**						
			25	*159*	*113*	*52*	*293*	*865*	*2 247*						
Medeltal 1923—1925				**164**	**166**	**49**	**273**	**809**	**1 980**						
Summa för länet	**5 120·9**	**139 457**	23	**529**	**476**	**160**	**886**	**1 758**	**4 255**	**5**	**5**	**3**	**2**	**3**	**5**
			24	**479**	**265**	**165**	**968**	**1 709**	**3 576**						
			25	*505*	*280*	*266*	*1 272*	*1 774*	*4 222*						
Medeltal 1923—1925				**504**	**340**	**197**	**1 042**	**1 747**	**4 018**						

[1] Till Uppsala läns norra tingslag torde från Tiunda domsaga böra överföras Gamla Uppsala socken.

[2] Uppgifterna avse de båda ännu icke sammanslagna domsagorna: Uppsala läns södra och mellersta (å 1925).

[3] Omfattar förutvarande Uppsala läns södra domsaga samt Lagunda tingslag.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Södermanlands län.															
Alternativ I.															
1. Jönåkers domsaga. K. o. T. Nyköping.															
a) Nyköping	17·0	12 164	23	61	15	27	206	86	572	1	1	1			
			24	84	34	29	189	90	438						
			25	*76*	*26*	*26*	*173*	*96*	*489*						
b) Jönåkers, Rönö och Hölebo tingslag. K. o. T. Nyköping	1 917·9	37 882	23	22	81	17	70	351	952	½	—	½			
			24	46	56	22	112	294	964						
			25	*46*	*64*	*24*	*62*	*240*	*886*						
c) Trosa	3·6	834	23	15	11	1	29	19	41	1	—	—			
			24	16	4	9	63	15	33						
			25	*24*	*4*	*4*	*19*	*27*	*30*						
Summa	**1 938·5**	**50 880**	23	**98**	**107**	**45**	**305**	**456**	**1 565**	2½	1	1½	**1**	**1**	**1**
			24	**146**	**94**	**60**	**364**	**399**	**1 435**						
			25	*146*	*94*	*54*	*254*	*363*	*1 405*						
Medeltal 1923—1925				**130**	**98**	**53**	**308**	**406**	**1 468**						
2. Öknebo domsaga. K. o. T. Södertälje. Bit. Strängnäs.															
a) Södertälje i Stockholms län	20·3	14 840	23	94	62	56	446	218	653	1	2	—			
			24	99	80	52	460	193	598						
			25	*118*	*56*	*45*	*386*	*159*	*704*						
b) Öknebo härad av Södertörns domsaga i Stockholms län. K. o. T. Stockholm[1]	383·4	9 546	23	24	39	6	52	236	654	—	—	—			
			24	19	31	9	46	225	700						
			25	*30*	*25*	*11*	*40*	*252*	*782*						
c) Daga tingslag. K. Nyköping. T. Gnesta	425·1	8 800	23	16	24	6	33	110	271	½	—	½			
			24	17	15	6	32	88	266						
			25	*20*	*20*	*14*	*55*	*120*	*315*						
d) Åkers och Selebo tingslag. K. o. T. Strängnäs	796·9	15 701	23	14	48	9	9	201	570	½	—	½			
			24	24	30	9	7	169	412						
			25	*51*	*36*	*12*	*36*	*174*	*468*						
e) Strängnäs	18·9	4 939	23	72	9	3	232	105	293	1	1	—			
			24	58	13	3	134	81	228						
			25	*78*	*7*	*10*	*101*	*82*	*167*						
f) Mariefred	14·6	1 392	23	25	5	5	13	22	70	1	—	—			
			24	10	11	7	31	23	60						
			25	*8*	*2*	*3*	*19*	*31*	*88*						
Summa	**1 659·2**	**55 218**	23	**245**	**187**	**85**	**785**	**892**	**2 511**	4	3	1	**1**	**2**	**2**
			24	**227**	**180**	**86**	**710**	**779**	**2 264**						
			25	*305*	*146*	*95*	*637*	*818*	*2 524*						
Medeltal 1923—1925				**259**	**171**	**89**	**710**	**830**	**2 433**						
3. Oppunda domsaga. K. o. T. Katrineholm. Bit. Malmköping.															
Oppunda och Villåttinge domsaga. K. Katrineholm.															
Oppunda tingslag (inkl. Katrineholm, 7 595 inv.). T. Katrineholm	1 382·0	39 581	23	57	77	29	212	448	954						
			24	47	58	42	193	464	939						
			25	*64*	*47*	*56*	*265*	*421*	*1 230*	1	1	1			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Villåttinge tingslag. T. Malmköping	580·9	14 539	23 24 *25*	10 31 *28*	34 28 *29*	18 12 *6*	99 108 *191*	173 180 *220*	329 361 *478*						
Summa	**1 962·9**	**54 120**	23 24 *25*	**67** **78** *92*	**111** **86** *76*	**47** **54** *62*	**311** **301** *456*	**621** **644** *641*	**1 283** **1 300** *1 708*	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
Medeltal 1923—1925				**79**	**91**	**54**	**356**	**635**	**1 430**						
4. Eskilstuna och Rekarne domsaga. K. o. T. Eskilstuna. (Två tingslag.)															
a) Eskilstuna tingslag. Eskilstuna: Rådhusrätten . .			23 24 *25*	140 115 *108*	41 18 *39*	19 13 *16*	1 3 *2*	223 323 *182*	833 935 *928*	1	3	—			
» Poliskammaren			23 24 *25*	— — —	— — —	18 22 *25*	495 488 *630*	— — —	— — —	—	2	—			
Summa för tingslaget	84·4	30 618	23 24 *25*	140 115 *108*	41 18 *39*	37 35 *41*	496 491 *632*	223 323 *182*	833 935 *928*	1	[2] 3	—			
Medeltal 1923—1925				121	33	38	540	243	899						
b) Rekarne tingslag.															
a) Väster- och Österrekarne tingslag. K. Strängnäs. T. Eskilstuna	990·8	22 460	23 24 *25*	42 31 *24*	16 25 *29*	1 6 *2*	12 11 *11*	206 253 *344*	484 570 *642*	½	—	½			
b) Torshälla	5·5	1 877	23 24 *25*	9 3 *4*	2 — —	2 2 *3*	68 78 *55*	31 36 *17*	52 55 *47*	1	—	—			
Summa för tingslaget	996·3	24 337	23 24 *25*	51 34 *28*	18 25 *29*	3 8 *5*	80 89 *66*	237 289 *361*	536 625 *689*	1½	—	½			
Medeltal 1923—1925				38	24	5	78	295	617						
Summa för domsagan	**1 080·7**	**54 955**	23 24 *25*	**191** **149** *136*	**59** **43** *68*	**40** **43** *46*	**576** **580** *698*	**460** **612** *543*	**1 369** **1 560** *1 617*	**2½**	**3**	**½**	**1**	**0**	**1**
Medeltal 1923—1925				**159**	**57**	**43**	**618**	**538**	**1 516**						
Summa för länet (med tillägg av Öknebo härad och Södertälje i Stockholms län)	**6 641·3**	**215 173**	23 24 *25*	**601** **600** *679*	**464** **403** *384*	**217** **243** *257*	**1 977** **1 955** *2 045*	**2 429** **2 434** *2 365*	**6 728** **6 559** *7 254*	**10**	**8**	**4**	**4**	**4**	**5**
Medeltal 1923—1925				**627**	**417**	**239**	**1 992**	**2 409**	**6 847**						

[1] Se not. [2] och [3] till Stockholms län.

[2] Därav 1 polismästare och rådman, vilken jämte magistratssekreteraren är ledamot av såväl rådhusrätten som poliskammaren.

1	2	3	4	5	6	7	7	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Alternativ II.[1]															
1. *Jönåkers domsaga. K. o. T. Nyköping. Bit. Gnesta* = Alt. I, med tillägg av Daga tingslag. S:a för domsagan	2 363·6	59 680	23	114	131	51	338	566	1 836	3	1	2	1	1	1
			24	163	109	66	396	487	1 701						
			25	*166*	*114*	*68*	*309*	*483*	*1 720*						
Medeltal 1923—1925				148	118	62	348	512	1 752						
2. *Oppunda domsaga* = Alt. I	1 962·9	54 120	23	67	111	47	311	621	1 283	1	1	1	1	1	1
			24	78	86	54	301	644	1 300						
			25	*92*	*76*	*62*	*456*	*641*	*1 708*						
Medeltal 1923—1925				79	91	54	356	635	1 430						
3. *Eskilstuna och Rekarne domsaga. K. o. T. Eskilstuna.* (Två tingslag.)															
a) *Eskilstuna tingslag*	84·4	30 618	23	140	41	37	496	223	833	1	3	—			
			24	115	18	35	491	323	935						
			25	*108*	*39*	*41*	*632*	*182*	*928*						
Medeltal 1923—1925				121	33	38	540	243	899						
b) *Rekarne tingslag. Bit. Strängnäs.*															
a) Livgedingets domsaga. K. Strängnäs. Väster- och Österrekarne tingslag. T. Eskilstuna . .	990·8	22 460	23	42	16	1	12	206	484	1	—	1			
			24	31	25	6	11	253	570						
			25	*24*	*29*	*2*	*11*	*344*	*642*						
Åkers och Selebo tingslag. T. Strängnäs	796·9	15 701	23	14	48	9	9	201	570						
			24	24	30	9	7	169	412						
			25	*51*	*36*	*12*	*36*	*174*	*468*						
b) Torshälla	5·5	1 877	23	9	2	2	68	31	52	1	—	—			
			24	3	—	2	78	36	55						
			25	*4*	—	*3*	*55*	*17*	*47*						
c) Strängnäs	18·9	4 939	23	72	9	3	232	105	293	1	1	—			
			24	58	13	3	134	81	228						
			25	*78*	*7*	*10*	*101*	*82*	*167*						
d) Mariefred	14·6	1 392	23	25	5	5	13	22	70	1	—	—			
			24	10	11	7	31	23	60						
			25	*8*	*2*	*3*	*19*	*31*	*88*						
Summa för tingslaget	1 826·7	46 369	23	162	80	20	334	565	1 469	4	1	1			
			24	126	79	27	261	562	1 325						
			25	*165*	*74*	*30*	*222*	*648*	*1 412*						
Medeltal 1923—1925				150	77	26	273	592	1 401						
Summa för domsagan	1 911·1	76 987	23	302	121	57	830	788	2 302	5	4	1	1	1	1
			24	241	97	62	752	885	2 260						
			25	*273*	*113*	*71*	*854*	*830*	*2 340*						
Medeltal 1923—1925				272	110	63	812	835	2 301						
Summa för länet	6 237·6	190 787	23	483	363	155	1 479	1 975	5 421	9	6	4	3	3	3
			24	482	292	182	1 449	2 016	5 261						
			25	*531*	*303*	*201*	*1 619*	*1 954*	*5 768*						
Medeltal 1923—1925				499	319	179	1 516	1 982	5 483						

[1] Alt. II förutsätter att staden Södertälje och Öknebo härad föras till Södertörns domsaga i Stockholms län (jfr sid. 347 not 3).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
5. Östergötlands län.															
1. Norrköpings domsaga.															
Norrköping: Rådhusrättens 1:a avd.			23	131	51	22	—	444	2 176	1	3	—			
			24	106	57	16	—	401	2 117						
			25	*121*	*51*	*21*	—	*406*	*2 248*						
» Rådhusrättens 2:a avd.			23	124	115	48	124	—	—	—	4	1			
			24	137	113	52	135	—	—						
			25	*185*	*109*	*41*	*90*	—	—						
» Poliskammaren . .			23	—	—	—	829	—	—	—	1	1			
			24	—	—	—	773	—	—						
			25	—	—	—	*671*	—	—						
Summa	98·9	60 671	23	**255**	**166**	**70**	**953**	**444**	**2 176**	**1**	**8**	**2**	**1**	**2**	**2**
			24	**243**	**170**	**68**	**908**	**401**	**2 117**						
			25	*306*	*160*	*62*	*761*	*406*	*2 248*						
Medeltal 1923—1925				**268**	**165**	**67**	**874**	**417**	**2 181**						
2. Bråbo domsaga. K. o. T. Norrköping. Bit. Söderköping.															
a) Bråbygdens och Finspånga läns domsaga (enl. 1926 års reglering). K. Norrköping. Bråbygdens tingslag. T. Norrköping[1]	1 166·8	30 005	23	36	51	11	86	369	747	1	—	1			
			24	46	34	18	62	318	743						
			25	*53*	*32*	*17*	*115*	*342*	*671*						
Finspånga läns tingslag utom Godegårds och Tjällmo socknar. T. Hällestad[2]	1 191·3	20 970	23	25	26	12	70	153	510	1	—	1			
			24	16	35	14	62	161	242						
			25	*26*	*23*	*14*	*83*	*144*	*286*						
b) Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds domsaga. K. o. T. Söderköping	1 293·8	22 728	23	14	47	27	117	292	386	1	—	1			
			24	18	17	17	77	244	402						
			25	*14*	*37*	*23*	*95*	*275*	*405*						
c) Söderköping	4·7	2 804	23	30	17	23	147	41	102	1	—	—			
			24	46	15	17	110	27	89						
			25	*29*	*8*	*9*	*58*	*31*	*70*						
Summa	**3 656·6**	**76 507**	23	**105**	**141**	**73**	**420**	**855**	**1 745**	**4**	—	**3**	**1**	**1**	**2**
			24	**126**	**101**	**66**	**311**	**750**	**1 476**						
			25	*122*	*100*	*63*	*351*	*792*	*1 432*						
Medeltal 1923—1925				**117**	**114**	**67**	**361**	**799**	**1 551**						
3. Linköpings och Bankekinds domsaga. K. o. T. Linköping. (Två tingslag.)															
a) Linköpings tingslag. Linköping	60·7	29 188	23	227	111	38	569	394	2 342	1	4	—			
			24	217	79	47	509	368	2 080						
			25	*214*	*95*	*46*	*435*	*307*	*1 751*						
Medeltal 1923—1925				219	95	44	504	356	2 058						
b) Bankekinds tingslag. Bit. Kisa.															
a) Linköpings domsaga. K. o. T. Linköping	1 554·2	36 401	23	50	69	12	201	581	924	1	—	1			
			24	37	75	28	127	475	798						
			25	*40*	*63*	*31*	*142*	*457*	*967*						
b) Kinda tingslag. K. o. T. Kisa	1 221·3	18 192	23	28	32	12	117	486	438	½	—	½			
			24	19	16	14	73	299	417						
			25	*11*	*15*	*17*	*104*	*317*	*315*						
Summa för tingslaget	2 775·5	54 593	23	78	101	24	318	1 067	1 362	1½	—	1½			
			24	56	91	42	200	774	1 215						
			25	*51*	*78*	*48*	*246*	*774*	*1 282*						
Medeltal 1923—1925				62	90	38	255	872	1 286						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Summa för domsagan	2 836·2	83 781	23	305	212	62	887	1 461	3 704	2½	4	1½	1	2	2
			24	273	170	89	709	1 142	3 295						
			25	*265*	*173*	*94*	*681*	*1 081*	*3 033*						
Medeltal 1923—1925				281	185	82	759	1 228	3 344						
4. Aska (eller *Vifolka*) *domsaga. K. o. T. Motala. Bit. Mjölby.*[3]															
a) Motala	7·9	5 822	23	45	33	18	80	78	238	1	—	—			
			24	54	39	5	59	60	203						
			25	*33*	*32*	*13*	*46*	*56*	*216*						
b) Aska, Dals och Bobergs domsaga. K. o. T. Motala	770·1	27 926	23	23	37	34	54	487	989	1	—	1			
			24	30	48	16	38	335	743						
			25	*30*	*50*	*35*	*102*	*359*	*800*						
c) Godegårds och Tjällmo socknar av Finspånga läns tingslag. K. Norrköping. T. Hällestad[4]	399·9	5 113	23	6	7	3	17	38	127	—	—	—			
			24	4	9	3	16	40	60						
			25	*6*	*6*	*3*	*21*	*36*	*71*						
d) Vadstena	5·9	2 986	23	24	3	2	64	24	107	1	—	—			
			24	17	2	4	66	49	77						
			25	*16*	*20*	*9*	*112*	*33*	*111*						
e) Mjölby domsaga (inkl. Mjölby, 6 039 inv.). K. Mjölby. T. Mjölby och Ödeshög	1 513·1	37 826	23	83	68	23	189	539	987	1	—	1			
			24	89	57	34	204	573	945						
			25	*124*	*69*	*41*	*169*	*559*	*1 078*						
f) Skänninge	9·1	1 677	23	75	10	8	51	29	40	1	—	—			
			24	20	9	5	115	70	67						
			25	*25*	*9*	*6*	*72*	*34*	*58*						
Summa	2 706·0	81 350	23	256	158	88	455	1 195	2 488	5	—	2	1	2	2
			24	214	164	67	498	1 127	2 095						
			25	*234*	*186*	*107*	*522*	*1 077*	*2 334*						
Medeltal 1923—1925				235	170	87	491	1 133	2 305						
S:a för länet (utom Ydre tingslag)	9 297·7	302 309	23	921	677	293	2 715	3 955	10 113	12½	12	8½	4	7	8
			24	856	605	290	2 426	3 420	8 983						
			25	*927*	*619*	*326*	*2 315*	*3 356*	*9 047*						
Medeltal 1923—1925				901	634	303	2 485	3 577	9 381						

[1] Motsvarar förutvarande Björkekinds, Östkinds, Lösings, Bråbo och Memmings domsaga.

[2] Av antalet mål och ärenden i Finspånga läns domsaga hava 4/5 medtagits här.

[3] Om man icke vill bryta länsgränsen genom att förlägga Ydre tingslag till Vedbo domsaga i Jönköpings län, torde Ydre tingslag kunna förläggas till Aska domsaga, i vilket fall Sund torde behållas som bitingsställe. Invånarantalet i domsagan skulle efter tillägg av Ydre tingslag stiga till 89 000, medeltalet tvistiga civilmål (kol. 6) till 180, och medeltalet strafflagsmål (kol. 7) till 91.

[4] Av antalet mål och ärenden i Finspånga läns domsaga har 1/5 medtagits här.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderlig antal: lagmän och vice lagmän	Erforderlig antal: rådmän
6. Jönköpings län.														
1. Jönköpings och Tveta domsaga. K. o. T. Jönköping. (Två tingslag.)														
a) Jönköpings tingslag.														
Jönköping	47·3	29 909	23	217	82	51	406	341	1 214	1	4	—		
			24	171	75	48	477	312	1 322					
			25	*171*	*60*	*67*	*617*	*424*	*1 236*					
Medeltal 1923—1925				186	72	56	500	359	1 257					
b) Tveta tingslag.														
a) Tveta, Vista och Mo domsaga utom Nässjö stad och landskommun (inkl. Huskvarna, 8 100 inv.). K. Jönköping. T. Jönköping (och Nässjö) [1]	1 993·5	40 008	23	141	72	34	314	586	1 131	1	1	1		
			24	137	87	33	498	631	1 062					
			25	*134*	*83*	*47*	*411*	*610*	*1 123*					
b) Gränna	2·8	1 195	23	30	—	2	35	18	55	1	—	—		
			24	25	1	3	7	16	37					
			25	*22*	*4*	*2*	*19*	*58*	*134*					
Summa för tingslaget	1 996·3	41 203	23	171	72	36	349	604	1 186	2	1	1		
			24	162	88	36	505	647	1 099					
			25	*156*	*87*	*49*	*430*	*668*	*1 257*					
Medeltal 1923—1925				163	83	40	428	640	1 181					
Summa för domsagan	**2 043·6**	**71 112**	23	**388**	**154**	**87**	**755**	**945**	**2 400**	**3**	**5**	**1**	**1**	**2**
			24	**333**	**163**	**84**	**982**	**959**	**2 421**					
			25	*327*	*147*	*116*	*1 047*	*1 092*	*2 493*					
Medeltal 1923—1925				**349**	**155**	**96**	**928**	**999**	**2 438**					
2. Vedbo domsaga. K. o. T. Eksjö. Bit. Tranås.														
a) Eksjö	17·9	6 324	23	119	18	15	107	78	211	1	—	—		
			24	122	20	15	174	87	239					
			25	*137*	*16*	*12*	*163*	*74*	*225*					
b) Norra och Södra Vedbo domsaga. K. Eksjö. Norra Vedbo tingslag (inkl. Tranås, 6 236 inv.). T. Tranås	919·6	20 868	23	99	29	28	154	382	747	1	—	1		
			24	121	40	19	141	315	573					
			25	*103*	*55*	*37*	*147*	*260*	*612*					
Södra Vedbo tingslag. T. Eksjö	924·7	14 770	23	18	18	11	26	250	358					
			24	22	17	11	63	219	345					
			25	*30*	*32*	*17*	*63*	*210*	*435*					
c) Ydre tingslag av Östergötlands län. K. Kisa. T. Sund	673·9	7 650	23	6	12	5	67	144	138	½	—	½		
			24	7	8	6	39	85	158					
			25	*9*	*11*	*2*	*30*	*122*	*175*					
Summa	**2 536·1**	**49 612**	23	**242**	**77**	**59**	**354**	**854**	**1 454**	**2½**	—	**1½**	**1**	**1**
			24	**272**	**85**	**51**	**417**	**706**	**1 315**					
			25	*279*	*114*	*68*	*403*	*666*	*1 447*					
Medeltal 1923—1925				**264**	**92**	**59**	**391**	**742**	**1 405**					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
3. Njudungs domsaga. K. o. T. Nässjö. Bit. Vetlanda.															
a) Nässjö stad och landskommun (därav staden 9 039 inv.) av Tveta, Vista och Mo domsaga. K. Jönköping. T. Jönköping och Nässjö [1]	96·4	10 769	23	35	18	9	78	147	283	—	—	—			
			24	34	21	8	124	158	266						
			25	*33*	*21*	*12*	*103*	*153*	*281*						
b) Västra härads domsaga. K. o. T. Sävsjö	1 815·4	27 145	23	86	31	18	44	552	583	1	—	1			
			24	78	57	18	84	431	573						
			25	*68*	*46*	*29*	*95*	*478*	*606*						
c) Östra härads domsaga (inkl. Vetlanda, 3 393 inv.). K. o. T. Vetlanda	1 313·3	23 617	23	52	24	14	89	389	751	1	—	1			
			24	67	48	18	121	374	541						
			25	*80*	*41*	*28*	*170*	*395*	*489*						
Summa	**3 225·1**	**61 531**	23	**173**	**73**	**41**	**211**	**1 088**	**1 617**	**2**	—	**2**	**1**	**1**	**1**
			24	**179**	**126**	**44**	**329**	**963**	**1 380**						
			25	*181*	*108*	*69*	*368*	*1 026*	*1 376*						
Medeltal 1923—1925				**178**	**102**	**51**	**303**	**1 026**	**1 458**						
4. Västbo domsaga. K. o. T. Värnamo.															
Östbo och Västbo domsaga. K. Värnamo. Östbo tingslag (inkl. Värnamo, 3 933 inv.). T. Värnamo	1 541·2	25 014	23	130	90	26	73	423	758	1	1	1			
			24	88	72	17	87	340	633						
			25	*106*	*74*	*25*	*151*	*329*	*593*						
Västbo tingslag. T. Ölmestad	1 944·8	31 186	23	35	48	15	43	489	510						
			24	94	49	16	46	580	617						
			25	*90*	*64*	*101*	*87*	*552*	*594*						
Summa	**3 486·0**	**56 200**	23	**165**	**138**	**41**	**116**	**912**	**1 268**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**
			24	**182**	**121**	**33**	**133**	**920**	**1 250**						
			25	*196*	*138*	*126*	*238*	*881*	*1 187*						
Medeltal 1923—1925				**181**	**132**	**67**	**162**	**904**	**1 235**						
Summa för länet (inkl. Ydre tingslag av Östergötlands län)	**11 290·8**	**238 455**	23	**968**	**442**	**228**	**1 436**	**3 799**	**6 739**	**8½**	**6**	**5½**	**4**	**5**	**6**
			24	**966**	**495**	**212**	**1 861**	**3 548**	**6 366**						
			25	*983*	*507*	*379*	*2 056*	*3 665*	*6 503*						
Medeltal 1923—1925				**972**	**481**	**273**	**1 784**	**3 671**	**6 536**						

[1] Av mål och ärenden i Tveta, Vista och Mo domsaga hava 4/5 förts till Tveta tingslag och 1/5 till Nässjö.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
7. Kronobergs län.															
1. Östra Värends domsaga. K. o. T. Växjö. Bit. Lenhovda.															
a) Växjö	9·0	9 631	23	342	58	20	281	107	415	1	1	—			
			24	206	74	27	233	169	428						
			25	*210*	*47*	*34*	*306*	*111*	*350*						
b) Östra Värends domsaga. K. Växjö. Uppvidinge tingslag. T. Lenhovda och Växjö	2 107·6	25 746	23	56	74	10	66	470	521	1	1	1			
			24	44	55	15	50	401	434						
			25	*46*	*53*	*26*	*97*	*413*	*361*						
Konga tingslag. T. Ingelstad och Växjö	1 546·9	31 155	23	50	64	31	105	754	745						
			24	35	58	9	65	695	780						
			25	*37*	*60*	*24*	*92*	*743*	*780*						
Summa	**3 663·5**	**66 532**	23	**448**	**196**	**61**	**452**	**1 331**	**1 681**	**2**	**2**	**1**	**1**	**2**	
			24	**285**	**187**	**51**	**348**	**1 265**	**1 642**						
			25	*293*	*160*	*84*	*495*	*1 267*	*1 491*						
Medeltal 1923—1925				**342**	**181**	**66**	**431**	**1 288**	**1 605**						
2. Västra Värends domsaga. K. o. T. Alvesta eller Växjö.															
a) Mellersta Värends domsaga. K. o. T. Växjö	1 258·4	23 412	23	40	51	15	85	297	510	1	—	1			
			24	25	39	18	60	532	533						
			25	*30*	*45*	*12*	*62*	*533*	*473*						
b) Västra Värends domsaga. K. o. T. Alvesta	1 433·1	28 959	23	51	78	20	129	438	841	1	—	1			
			24	64	87	18	156	558	786						
			25	*67*	*88*	*29*	*117*	*541*	*680*						
Summa	**2 691·5**	**52 371**	23	**91**	**129**	**35**	**214**	**735**	**1 351**	**2**	—	**2**	**1**	**1**	
			24	**89**	**126**	**36**	**216**	**1 090**	**1 319**						
			25	*97*	*133*	*41*	*179*	*1 074*	*1 153*						
Medeltal 1923—1925				**92**	**129**	**37**	**203**	**966**	**1 274**						
3. Sunnerbo domsaga. K. o. T. Ljungby.															
Sunnerbo domsaga. K. o. T. Ljungby	**2 551·7**	**38 527**	23	**155**	**111**	**24**	**100**	**1 128**	**1 302**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	
			24	**127**	**141**	**46**	**114**	**1 098**	**1 303**						
			25	*149*	*113*	*59*	*130*	*1 062*	*1 321*						
Medeltal 1923—1925				**144**	**122**	**43**	**115**	**1 096**	**1 309**						
Summa för länet	**8 906·7**	**157 430**	23	**694**	**436**	**120**	**766**	**3 194**	**4 334**	**5**	**3**	**4**	**3**	**4**	
			24	**501**	**454**	**133**	**678**	**3 453**	**4 264**						
			25	*539*	*406*	*184*	*804*	*3 403*	*3 965*						
Medeltal 1923—1925				**578**	**432**	**146**	**749**	**3 350**	**4 188**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: hätradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
8. Kalmar län.															
1. Kalmar och Möre domsaga. K. o. T. Kalmar. (Två tingslag.)															
a) Kalmar tingslag.															
Kalmar	23·7	18 833	23	202	90	59	412	255	842	1	3	—			
			24	152	76	37	653	180	690						
			25	*144*	*67*	*47*	*546*	*232*	*682*						
Medeltal 1923—1925				166	78	48	537	223	738						
b) Möre tingslag.															
a) Södra Möre domsaga. K. Kalmar. T. Vassmolösa	1 721·6	40 342	23	77	108	47	141	940	1 200	1	—	1			
			24	54	85	41	148	811	1 102						
			25	*57*	*67*	*48*	*240*	*854*	*1 206*						
b) Norra Möre tingslag. K. Kalmar. T. Rockneby och Kalmar	749·1	11 367	23	34	24	6	36	211	406	½	—	½			
			24	17	22	7	70	220	296						
			25	*10*	*27*	*11*	*45*	*186*	*227*						
Summa för tingslaget	2 470·7	51 709	23	111	132	53	177	1 151	1 606	1½	—	1½			
			24	71	107	48	218	1 031	1 398						
			25	*67*	*94*	*59*	*285*	*1 040*	*1 433*						
Medeltal 1923—1925				83	111	53	226	1 074	1 479						
Summa för domsagan	**2 494·4**	**70 542**	23	**313**	**222**	**112**	**589**	**1 406**	**2 448**	2½	**3**	**1½**	**1**	**2**	**3**
			24	**223**	**183**	**85**	**871**	**1 211**	**2 088**						
			25	*211*	*161*	*106*	*831*	*1 272*	*2 115*						
Medeltal 1923—1925				**249**	**189**	**101**	**763**	**1 297**	**2 217**						
2. Stranda (eller *Aspelands*) *domsaga. K. o. T. Oskarshamn. Bit. Högsby och Mönsterås.*															
a) Oskarshamn	21·0	8 714	23	112	50	21	92	120	241	1	1	—			
			24	81	35	22	191	95	202						
			25	*49*	*39*	*22*	*119*	*84*	*211*						
b) Aspelands och Handbörds domsaga. K. o. T. Högsby	2 093·2	30 241	23	38	78	21	97	550	694	1	—	1			
			24	30	68	34	131	560	586						
			25	*51*	*60*	*27*	*118*	*601*	*646*						
c) Stranda tingslag. K. Kalmar. T. Mönsterås och Kalmar	618·4	14 511	23	14	49	21	62	283	293	½	—	½			
			24	21	38	15	55	233	318						
			25	*29*	*31*	*14*	*48*	*252*	*314*						
d) Tunaläns tingslag. K. Vimmerby. T. Ishult	835·8	10 677	23	9	13	5	84	136	166	½	—	½			
			24	7	11	5	47	128	162						
			25	*4*	*11*	*8*	*21*	*124*	*133*						
Summa	**3 568·4**	**64 143**	23	**173**	**190**	**68**	**335**	**1 089**	**1 394**	**3**	**1**	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**139**	**152**	**76**	**424**	**1 016**	**1 268**						
			25	*133*	*141*	*71*	*306*	*1 061*	*1 304*						
Medeltal 1923—1925				**149**	**161**	**72**	**355**	**1 055**	**1 322**						
3. Tjusts domsaga. K. o. T. Västervik. Bit. Vimmerby och Gamleby.															
a) Västervik	24·8	12 497	23	71	43	11	144	240	437	1	2	—			
			24	55	33	19	193	191	469						
			25	*73*	*43*	*20*	*174*	*151*	*484*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
b) Tjusts domsaga. K. o. T. Gamleby	2 455·0	37 813	23	47	80	15	47	361	565	1	—	1			
			24	45	46	15	85	345	539						
			25	*48*	*48*	*16*	*187*	*382*	*595*						
c) Sevede tingslag. K. o. T. Vimmerby	1 053·7	15 651	23	26	14	5	11	208	329	½	—	½			
			24	52	18	10	15	227	243						
			25	*39*	*23*	*10*	*67*	*297*	*266*						
d) Vimmerby	23·0	3 222	23	47	26	22	138	121	85	1	—	—			
			24	61	32	8	87	127	95						
			25	*54*	*16*	*9*	*93*	*90*	*89*						
Summa	**3 556·5**	**69 183**	23	**191**	**163**	**53**	**340**	**930**	**1 416**	3½	**2**	1½	**1**	**1**	
			24	**213**	**129**	**52**	**380**	**890**	**1 346**						
			25	*214*	*130*	*55*	*521*	*920*	*1 434*						
Medeltal 1923—1925				**206**	**141**	**53**	**414**	**913**	**1 399**						
4. Ölands domsaga. K. o. T. Borgholm. Bit. Färjestaden.															
Ölands domsaga. K. Borgholm.															
Ölands norra mots tingslag (inkl. Borgholm, 1 248 inv.). T. Rosenfors	678·8	14 428	23	29	17	15	23	463	379	1	—	1			
			24	30	18	15	64	350	327						
			25	*17*	*21*	*16*	*70*	*328*	*364*						
Ölands södra mots tingslag. T. Färjestaden	660·6	13 148	23	15	28	25	59	320	325						
			24	8	16	22	62	223	283						
			25	*13*	*22*	*29*	*72*	*291*	*302*						
Summa	**1 339·4**	**27 576**	23	**44**	**45**	**40**	**82**	**783**	**704**	**1**	—	**1**	**1**	**0**	
			24	**38**	**34**	**37**	**126**	**573**	**610**						
			25	*30*	*43*	*45*	*142*	*619*	*666*						
Medeltal 1923—1925				**37**	**40**	**41**	**117**	**658**	**660**						
Summa för länet	**10 958·7**	**231 444**	23	**721**	**620**	**273**	**1 346**	**4 208**	**5 962**	**10**	**6**	**6**	**4**	**4**	
			24	**613**	**498**	**250**	**1 801**	**3 690**	**5 312**						
			25	*588*	*475*	*277*	*1 800*	*3 872*	*5 519*						
Medeltal 1923—1925				**641**	**531**	**267**	**1 649**	**3 923**	**5 598**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
9. Gotlands län.															
Gotlands domsaga. K. o. T. Visby. Bit. Skogs.															
a) Visby	24·3	10 212	23	113	51	32	186	158	400	1	3	—			
			24	78	52	38	216	186	547						
			25	*82*	*42*	*26*	*198*	*171*	*495*						
b) Gotlands norra domsaga. K. Visby. T. Allekvia	1 744·1	24 199	23	77	58	22	115	567	1 232	1	—	1			
			24	70	65	22	46	574	884						
			25	*88*	*46*	*19*	*107*	*527*	*834*						
c) Gotlands södra domsaga. K. Visby. T. Skogs	1 349·5	22 622	23	50	21	6	36	525	1 148	1	—	1			
			24	42	125	6	64	635	889						
			25	*19*	*47*	*12*	*67*	*548*	*703*						
Summa för domsagan och länet	**3 117·9**	**57 033**	23	**240**	**130**	**60**	**337**	**1 250**	**2 780**	**3**	**3**	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**190**	**242**	**66**	**326**	**1 395**	**2 320**						
			25	*189*	*135*	*57*	*372*	*1 246*	*2 032*						
Medeltal 1923—1925				**206**	**169**	**61**	**345**	**1 297**	**2 377**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål icke tvistiga	civilmål tvistiga	brottmål enligt strafflagen m. m.	brottmål enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
10. Blekinge län.															
1. Karlskrona och Medelsta domsaga. K. o. T. Karlskrona. (Två tingslag.)															
a) Karlskrona tingslag.			23	516	79	52	18	189	826						
Karlskrona: Rådhusrätten .			24	537	82	37	11	212	795	1	4	—			
			25	*488*	*65*	*50*	*26*	*134*	*849*						
» Poliskammaren			23	—	—	—	406	—	—						
			24	—	—	—	408	—	—	—	1	—			
			25	—	—	*1*	*372*	—	—						
Summa för tingslaget	9·7	26 968	23	516	79	52	424	189	826						
			24	537	82	37	419	212	795	1	1[1]	4	—		
			25	*488*	*65*	*51*	*398*	*134*	*849*						
Medeltal 1923—1925				514	75	46	414	178	823						
b) Medelsta tingslag. Bit. Ronneby och Lyckeby.															
a) Ronneby	4·1	5 770	23	40	19	10	87	47	163						
			24	113	15	13	155	52	136	1	—	—			
			25	*35*	*14*	*10*	*76*	*41*	*156*						
b) Medelsta domsaga. K. o. T. Ronneby	965·5	30 360	23	55	38	18	55	529	848						
			24	54	51	29	41	487	809	1	—	1			
			25	*53*	*47*	*26*	*49*	*551*	*898*						
c) Östra härads domsaga. K. o. T. Lyckeby . . .	631·0	25 849	23	101	41	18	16	578	985						
			24	93	46	25	25	506	998	1	—	1			
			25	*131*	*49*	*31*	*76*	*519*	*909*						
Summa för tingslaget	1 600·6	61 979	23	196	98	46	158	1 154	1 996						
			24	260	112	67	221	1 045	1 943	3	—	2			
			25	*219*	*110*	*67*	*201*	*1 111*	*1 963*						
Medeltal 1923—1925				225	107	60	193	1 104	1 968						
Summa för domsagan	**1 610·3**	**88 947**	23	**712**	**177**	98	**582**	**1 343**	**2 822**						
			24	**797**	**194**	**104**	**640**	**1 257**	**2 738**	**4**	**4**	**2**	**1**	**2**	**3**
			25	*707*	*175*	*118*	*599*	*1 245*	*2 812*						
Medeltal 1923—1925				**739**	**182**	**106**	**607**	**1 282**	**2 791**						
2. Bräkne domsaga. K. o. T. Karlshamn. Bit. Sölvesborg.															
a) Karlshamn	5·9	7 519	23	78	18	35	146	48	320						
			24	34	17	28	101	35	300	1	2	—			
			25	*81*	*24*	*15*	*110*	*43*	*218*						
b) Bräkne domsaga. K. o. T. Bräkne-Hoby	643·9	22 080	23	32	48	20	32	233	485						
			24	50	40	16	24	204	485	1	—	1			
			25	*15*	*34*	*26*	*33*	*235*	*608*						
c) Listers domsaga. K. o. T. Sölvesborg	640·1	24 753	23	31	73	19	49	346	689						
			24	16	45	6	33	387	666	1	—	1			
			25	*24*	*42*	*32*	*56*	*326*	*549*						
d) Sölvesborg	8·4	4 061	23	54	34	17	111	45	192						
			24	51	20	16	107	55	181	1	—	—			
			25	*29*	*17*	*15*	*59*	*62*	*153*						
Summa	**1 298·3**	**58 413**	23	**195**	**173**	**91**	**338**	**672**	**1 686**						
			24	**151**	**122**	**66**	**265**	**681**	**1 632**	**4**	**2**	**2**	**1**	**1**	**2**
			25	*149*	*117*	*88*	*258*	*666*	*1 528*						
Medeltal 1923—1925				**165**	**137**	**82**	**287**	**673**	**1 615**						
Summa för länet	**2 908·6**	**147 360**	23	**907**	**350**	**189**	**920**	**2 015**	**4 508**						
			24	**948**	**316**	**170**	**905**	**1 938**	**4 370**	**8**	**6**	**4**	**2**	**3**	**5**
			25	*856*	*292*	*206*	*857*	*1 911*	*4 340*						
Medeltal 1923—1925				**904**	**319**	**188**	**894**	**1 955**	**4 406**						

[1] En rådman tillika polismästare och ledamot av såväl rådhusrätten som poliskammaren.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
11. Kristianstads län.															
1. Villands domsaga. K. o. T. Kristianstad.															
a) Kristianstad	14·6	13 285	23	494	110	60	791	75	806	1	3	—			
			24	338	77	67	684	82	704						
			25	*327*	*67*	*63*	*714*	*74*	*636*						
b) Gärds härad. K. Kristianstad. T. Degeberga[1]	639·5	24 153	23	46	64	25	89	491	887	½	—	½			
			24	24	64	33	64	466	770						
			25	*28*	*50*	*40*	*112*	*459*	*707*						
c) Villands domsaga. K. Kristianstad. T. Fjälkinge	674·1	25 297	23	27	77	30	85	435	781	1	—	1			
			24	17	67	36	87	528	822						
			25	*13*	*66*	*41*	*132*	*591*	*861*						
Summa	**1 328·2**	**62 735**	23	**567**	**251**	**115**	**965**	**1 001**	**2 474**	2½	**3**	1½	**1**	**2**	**3**
			24	**379**	**208**	**136**	**835**	**1 076**	**2 296**						
			25	*368*	*183*	*144*	*958*	*1 124*	*2 204*						
Medeltal 1923—1925				**438**	**214**	**132**	**919**	**1 067**	**2 325**						
2. Ingelstads domsaga. K. o. T. Simrishamn el. Hammenhög.															
a) Simrishamn	4·3	2 499	23	44	4	5	27	47	104	1	1	—			
			24	34	6	5	50	35	109						
			25	*49*	*6*	*7*	*49*	*27*	*81*						
b) Ingelstads och Järrestads domsaga. K. o. T. Hammenhög.	587·2	36 138	23	48	116	40	51	783	1 436	1	—	1			
			24	45	118	23	100	719	1 293						
			25	*65*	*100*	*99*	*77*	*922*	*1 623*						
c) Albo härad. K. Kristianstad. T. Degeberga[1]	303·1	10 226	23	21	31	13	44	245	443	½	—	½			
			24	11	31	17	32	233	385						
			25	*14*	*25*	*20*	*56*	*229*	*353*						
Summa	**894·6**	**48 863**	23	**113**	**151**	**58**	**122**	**1 075**	**1 983**	2½	**1**	1½	**1**	**1**	**2**
			24	**90**	**155**	**45**	**182**	**987**	**1 787**						
			25	*128*	*131*	*126*	*182*	*1 178*	*2 057*						
Medeltal 1923—1925				**110**	**146**	**76**	**162**	**1 080**	**1 942**						
3. Göinge domsaga. K. o. T. Hässleholm. Bit. Broby.															
a) Västra Göinge domsaga (inkl. Hässleholm, 3 319 inv.). K. o. T. Hässleholm	1 406·5	39 742	23	161	229	63	67	847	1 964	1	1	1			
			24	127	168	60	159	739	1 730						
			25	*82*	*156*	*85*	*155*	*820*	*1 760*						
b) Östra Göinge domsaga. K. Kristianstad. T. Broby	1 061·7	28 697	23	73	70	24	111	667	998	1	—	1			
			24	49	90	21	67	482	883						
			25	*62*	*54*	*31*	*100*	*573*	*719*						
Summa	**2 468·2**	**68 439**	23	**234**	**299**	**87**	**178**	**1 514**	**2 962**	**2**	**1**	**2**	**1**	**2**	**3**
			24	**176**	**258**	**81**	**226**	**1 221**	**2 613**						
			25	*144*	*210*	*116*	*255*	*1 393*	*2 479*						
Medeltal 1923—1925				**185**	**255**	**95**	**220**	**1 376**	**2 685**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Åsbo domsaga. K. o. T. Ängelholm.															
a) Ängelholm	10·9	5 255	23	121	39	29	106	51	265	1	—	—			
			24	103	32	21	133	43	298						
			25	*137*	*27*	*21*	*118*	*42*	*313*						
b) Södra Åsbo och Bjäre domsaga. K. o. T. Ängelholm	538·8	31 162	23	68	104	35	30	626	1 186	1	—	1			
			24	43	119	28	120	582	1 245						
			25	*38*	*114*	*46*	*134*	*570*	*1 251*						
c) Norra Åsbo domsaga. K. o. T. Klippan	1 002·1	29 768	23	103	96	28	59	530	1 153	1	—	1			
			24	79	111	32	56	529	1 144						
			25	*66*	*80*	*27*	*81*	*604*	*1 267*						
Summa	**1 551·8**	**66 185**	23	**292**	**239**	**92**	**195**	**1 207**	**2 604**	**3**	—	**2**	**1**	**2**	**3**
			24	**225**	**262**	**81**	**309**	**1 154**	**2 687**						
			25	*241*	*221*	*94*	*333*	*1 216*	*2 831*						
Medeltal 1923—1925				**253**	**241**	**89**	**279**	**1 192**	**2 707**						
Summa för länet	**6 242·8**	**246 222**	23	**1 206**	**940**	**352**	**1 460**	**4 797**	**10 023**	**10**	**5**	**7**	**4**	**7**	**11**
			24	**870**	**883**	**343**	**1 552**	**4 438**	**9 383**						
			25	*881*	*745*	*480*	*1 728*	*4 911*	*9 571*						
Medeltal 1923—1925				**986**	**856**	**392**	**1 580**	**4 715**	**9 659**						

[1] Av mål och ärenden i Gärds och Albo domsaga hava 2/3 förts till Gärds härad och 1/3 till Albo härad.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
12. Malmöhus län.															
1. Malmö domsaga.															
Malmö: Rådhusrättens 1:a avd.			23	333	145	—	—	1 587	5 667	1	5	—			
			24	318	146	—	—	1 143	6 434						
			25	*245*	*180*	—	—	*1 164*	*5 686*						
» » 2:a »			23	221	289	109	713	—	—	—	5	—			
			24	268	280	99	401	—	—						
			25	*249*	*284*	*96*	*379*	—	—						
» » 3:e »			23	247	198	80	—	—	—	—	5	3			
			24	267	173	77	—	—	—						
			25	*261*	*190*	*78*	*1*	—	—						
» Polisdomstolen			23	—	—	257	3 069	—	—	—	1	1			
			24	—	—	232	3 380	—	—						
			25	—	—	*257*	*3 196*	—	—						
Summa	**41·8**	**117 197**	23	**801**	**632**	**446**	**3 782**	**1 587**	**5 667**	**1**	**16**	**4**	**3**	**3**	**6**
			24	**853**	**599**	**408**	**3 781**	**1 143**	**6 434**						
			25	*755*	*654*	*431*	*3 576*	*1 164*	*5 686*						
Medeltal 1923—1925				**803**	**628**	**429**	**3 713**	**1 298**	**5 929**						
2. Skytts domsaga. K. o. T. Trälleborg.[1]															
a) Trälleborg	9·8	12 712	23	81	42	20	367	372	591	1	2	—			
			24	46	33	33	276	385	486						
			25	*69*	*38*	*27*	*300*	*354*	*550*						
b) Oxie och Skytts domsaga. K. o. T. Malmö	474·4	42 072	23	70	117	70	271	1 350	3 085	1	—	1			
			24	60	82	35	253	1 275	2 188						
			25	*55*	*98*	*88*	*416*	*1 170*	*2 122*						
c) Skanör med Falsterbo . . .	17·5	1 148	23	5	5	5	26	131	79	1	—	—			
			24	5	11	5	24	154	111						
			25	*8*	*8*	*3*	*29*	*105*	*76*						
Summa	**501·7**	**55 932**	23	**156**	**164**	**95**	**664**	**1 853**	**3 755**	**3**	**2**	**1**	**1**	**2**	**2**
			24	**111**	**126**	**73**	**553**	**1 814**	**2 785**						
			25	*132*	*144*	*118*	*745*	*1 629*	*2 748*						
Medeltal 1923—1925				**133**	**145**	**95**	**654**	**1 765**	**3 096**						
3. Ljunits (eller *Herrestads*) *domsaga. K. o. T. Ystad. Bit. Sjöbo.*[1]															
a) Ystad	10·8	11 334	23	143	43	34	193	142	475	1	3	—			
			24	116	43	41	204	160	447						
			25	*147*	*41*	*39*	*258*	*145*	*484*						
b) Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads domsaga. K. o. T. Ystad	626·3	35 105	23	36	97	23	49	633	1 199	1	—	1			
			24	42	84	29	77	718	1 141						
			25	*39*	*69*	*135*	*208*	*767*	*1 126*						
c) Färs domsaga. K. o. T. Sjöbo	592·5	23 599	23	31	62	25	81	472	923	1	—	1			
			24	25	64	39	70	425	866						
			25	*25*	*66*	*45*	*65*	*505*	*772*						
Summa	**1 229·6**	**70 038**	23	**210**	**202**	**82**	**323**	**1 247**	**2 597**	**3**	**3**	**2**	**1**	**2**	**3**
			24	**183**	**191**	**109**	**351**	**1 303**	**2 454**						
			25	*211*	*176*	*219*	*531*	*1 417*	*2 382*						
Medeltal 1923—1925				**201**	**190**	**137**	**402**	**1 322**	**2 477**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Lunds och Torna domsaga. K. o. T. Lund. (Två tingslag.)															
a) Lunds tingslag.															
Lund	19·6	23 981	23	247	103	37	281	308	2 041	1	3	1			
			24	155	110	61	427	260	2 225						
			25	*163*	*119*	*85*	*414*	*220*	*1 877*						
Medeltal 1923—1925				188	110	61	374	263	2 048						
b) Torna tingslag.															
Torna och Bara domsaga. K. Lund. T. Dalby	754·5	42 949	23	88	108	65	101	821	1 395	1	—	1			
			24	86	114	53	248	717	1 550						
			25	*84*	*104*	*114*	*439*	*656*	*1 382*						
Medeltal 1923—1925				86	109	77	263	731	1 442						
Summa	**774·1**	**66 930**	23	**335**	**211**	**102**	**382**	**1 129**	**3 436**	**2**	**3**	**2**	**1**	**2**	**3**
			24	**241**	**224**	**114**	**675**	**977**	**3 775**						
			25	*247*	*223*	*199*	*853*	*876*	*3 259*						
Medeltal 1923—1925				**274**	**219**	**138**	**637**	**994**	**3 490**						
5. Frosta domsaga. K. o. T. Eslöv.															
a) Frosta och Eslövs domsaga. K. Eslöv. Frosta tingslag. T. Hörby	698·1	26 712	23	76	140	33	114	642	1 324	1	1	1			
			24	58	86	26	91	481	1 157						
			25	*42*	*101*	*53*	*144*	*619*	*1 147*						
Eslövs tingslag (staden Eslöv). T. Eslöv	5·5	6 178	23	24	20	35	381	67	209						
			24	13	29	25	208	129	221						
			25	*11*	*25*	*31*	*277*	*124*	*229*						
b) Onsjö härad. K. Landskrona. T. Åkarp.[2]	397·0	16 184	23	30	53	20	17	382	859	½	—	½			
			24	32	53	46	37	342	815						
			25	*19*	*48*	*44*	*82*	*301*	*686*						
Summa	**1 100·6**	**49 074**	23	**130**	**213**	**88**	**512**	**1 091**	**2 392**	1½	**1**	1½	**1**	**2**	**2**
			24	**103**	**168**	**97**	**336**	**952**	**2 193**						
			25	*72*	*174*	*128*	*503*	*1 044*	*2 062*						
Medeltal 1923—1925				**102**	**185**	**104**	**450**	**1 029**	**2 216**						
6. Landskrona och Rönnebergs domsaga. K. o. T. Landskrona. (Två tingslag.)															
a) Landskrona tingslag.															
Landskrona	10·8	18 490	23	145	77	46	502	124	786	1	2	1			
			24	95	77	58	632	122	698						
			25	*78*	*56*	*36*	*462*	*144*	*679*						
Medeltal 1923—1925				106	70	47	532	130	721						
b) Rönnebergs tingslag.															
Rönnebergs och Harjagers härad. K. Landskrona. T. Åkarp[2].	392·1	25 469	23	44	79	31	26	573	1 289	½	1	½			
			24	47	80	69	55	514	1 222						
			25	*29*	*71*	*66*	*123*	*452*	*1 029*						
Medeltal 1923—1925				40	77	55	68	513	1 180						
Summa	**402·9**	**43 959**	23	**189**	**156**	**77**	**528**	**697**	**2 075**	1½	**3**	1½	**1**	**1**	**2**
			24	**142**	**157**	**127**	**687**	**636**	**1 920**						
			25	*107*	*127*	*102*	*585*	*596*	*1 708*						
Medeltal 1923—1925				**146**	**147**	**102**	**600**	**643**	**1 901**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
7. Hälsingborgs domsaga.															
Hälsingborg: Rådhusrättens 1:a avd.			23	225	105	49	269	816	3 097	—	5	—			
			24	146	145	68	315	707	2 949						
			25	*23*	*110*	*79*	*204*	*714*	*2 683*						
» Rådhusrättens 2:a avd.			23	205	126	—	—	—	—	1	3	—			
			24	153	111	—	—	—	—						
			25	*281*	*110*	—	*3*	—	—						
» Polisdomstolen			23	—	—	52	1 782	—	—	—	1	—			
			24	—	—	64	1 353	—	—						
			25	—	—	*97*	*1 333*	—	—						
Summa	51·9	53 371	23	430	231	101	2 051	816	3 097	1	8	—	1	2	3
			24	299	256	132	1 668	707	2 949						
			25	*304*	*220*	*176*	*1 540*	*714*	*2 683*						
Medeltal 1923—1925				345	235	136	1 753	746	2 910						
8. Luggude domsaga. K. o. T. Hälsingborg.															
Luggude domsaga. K. o. T. Hälsingborg	631·8	48 963	23	76	127	43	179	771	1 683	1	—	1	1	1	1
			24	51	140	41	330	720	1 474						
			25	*70*	*115*	*107*	*416*	*654*	*1 376*						
Medeltal 1923—1925				65	128	64	308	715	1 511						
Summa för länet	4 734·4	505 464	23	2 327	1 936	1 034	8 421	9 191	24 702	14	36	13	10	15	22
			24	1 983	1 861	1 101	8 381	8 252	23 984						
			25	*1 898*	*1 833*	*1 480*	*8 749*	*8 094*	*21 904*						
Medeltal 1923—1925				2 069	1 877	1 205	8 517	8 512	23 530						

[1] För utjämning av arbetsbördan mellan Skytts och Ljunits domsagor synes västra delen av Vemmenhögs härad böra överflyttas till Skytts domsaga.

[2] Av Onsjö härad torde de västligaste socknarna böra föras till Rönnebergs domsaga och av Harjagers härad de östligaste socknarna till Frosta domsaga. Mål och ärenden hava fördelats med 2/5 på Onsjö härad och 3/5 på Rönnebergs och Harjagers härad.

[3] Till polisdomare förordnas en av de å avdelningarna tjänstgörande rådmännen.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
13. Hallands län.															
1. Halmstads och Tönnersjö domsaga. K. o. T. Halmstad. (Två tingslag.)															
a) Halmstads tingslag.															
Halmstad	15·3	18 307	23	166	68	39	405	222	616	1	2	1			
			24	151	65	34	858	188	705						
			25	*120*	*56*	*66*	*439*	*211*	*842*						
Medeltal 1923—1925				146	63	46	567	207	721						
b) Tönnersjö tingslag.															
a) Hallands läns södra domsaga. K. Halmstad.															
Halmstads och Tönnersjö tingslag. T. Halmstad	1 246·8	31 947	23	30	37	20	186	429	898	1	1	1			
			24	25	46	31	76	417	925						
			25	*34*	*48*	*34*	*176*	*385*	*1 055*						
Höks tingslag. T. Laholm	924·9	19 025	23	53	43	12	65	410	890						
			24	42	50	6	49	314	766						
			25	*25*	*43*	*36*	*42*	*304*	*667*						
b) Laholm	9·8	2 460	23	96	15	13	72	45	137	1	—	—			
			24	117	18	7	44	33	88						
			25	*82*	*29*	*8*	*39*	*81*	*91*						
Summa för tingslaget	2 181·5	53 432	23	179	95	45	323	884	1 925	2	1	1			
			24	184	114	44	169	764	1 779						
			25	*141*	*120*	*78*	*257*	*770*	*1 813*						
Medeltal 1923—1925				168	110	56	250	806	1 839						
Summa för domsagan	**2 196·8**	**71 739**	23	**345**	**163**	**84**	**728**	**1 106**	**2 541**	**3**	**3**	**2**	**1**	**2**	**2**
			24	**335**	**179**	**78**	**1 027**	**952**	**2 484**						
			25	*261*	*176*	*144*	*696*	*981*	*2 655*						
Medeltal 1923—1925				**314**	**173**	**102**	**817**	**1 013**	**2 560**						
2. Himle domsaga. K. o. T. Varberg. Bit. Falkenberg och Kungsbacka.															
a) Varberg	11·5	8 220	23	164	66	36	371	108	358	1	1	—			
			24	117	42	33	428	89	347						
			25	*119*	*45*	*34*	*305*	*68*	*293*						
b) Hallands läns mellersta domsaga. K. Falkenberg.															
Årstads och Fauräs tingslag. T. Falkenberg	1 254·9	26 224	23	108	86	8	15	449	1 286	1	—	1			
			24	86	67	9	69	439	1 160						
			25	*62*	*53*	*19*	*30*	*514*	*1 128*						
Himle tingslag. T. Varberg	405·2	12 620	23	23	66	10	48	335	717						
			24	28	42	10	36	280	624						
			25	*26*	*32*	*25*	*18*	*206*	*492*						
c) Hallands läns norra domsaga. K. Kungsbacka.															
Viske tingslag. T. Nyebro	219·6	5 958	23	9	12	9	—	96	231	1	—	1			
			24	11	15	8	6	107	159						
			25	*8*	*6*	*2*	*14*	*188*	*178*						
Fjäre tingslag. T. Skansen	676·6	17 695	23	33	37	19	37	408	578						
			24	43	25	14	64	351	604						
			25	*61*	*25*	*24*	*53*	*352*	*554*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
d) Falkenberg	6·9	5 434	23	185	27	7	107	74	329	1	1	—			
			24	113	9	7	130	78	201						
			25	*69*	*14*	*8*	*122*	*75*	*309*						
e) Kungsbacka	1·6	1 842	23	33	11	4	81	35	71	1	—	—			
			24	43	10	5	82	23	53						
			25	*36*	*4*	*2*	*51*	*31*	*48*						
Summa	2 576·3	77 993	23	555	305	93	659	1 505	3 570	5	2	2	1	2	3
			24	441	210	86	815	1 367	3 148						
			25	*381*	*179*	*114*	*593*	*1 434*	*3 002*						
Medeltal 1923—1925				459	231	98	689	1 435	3 240						
Summa för länet	4 773·1	149 732	23	900	468	177	1 387	2 611	6 111	8	5	4	2	4	5
			24	776	389	164	1 842	2 319	5 632						
			25	*642*	*355*	*258*	*1 289*	*2 415*	*5 657*						
Medeltal 1923—1925				773	404	200	1 506	2 448	5 800						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: härads-höfdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
14. Göteborgs och Bohus län.															
1. Göteborgs domsaga.															
Göteborg: Rådhusrättens 1:a avd.			23	13	112	3	—	904	8 680	1	5	—			
			24	3	149	1	—	1 294	9 164						
			25	*18*	*156*	*2*	—	*977*	*9 550*						
» » 2:a »			23	521	207	—	878	—	—	—	6	—			
			24	595	172	8	580	—	—						
			25	*636*	*168*	—	*506*	—	—						
» » 3:e »			23	269	246	4	1	—	—	—	4	—			
			24	280	254	7	3	—	—						
			25	*272*	*235*	*8*	—	—	—						
» » 4:e »			23	248	227	6	—	—	—	—	4	—			
			24	290	225	7	2	—	—						
			25	*246*	*241*	*4*	*1*	—	—						
» » 5:e »			23	1	—	248	780	—	—	—	6	—			
			24	—	—	260	612	—	—						
			25	—	—	*276*	*447*	—	—						
» Polisdomstolen			23	—	—	465	8 109	—	—	—	1	2			
			24	—	—	399	8 936	—	—						
			25	—	—	*290*	*7 805*	—	—						
Summa	70·5	232 449	23	**1 052**	**792**	**726**	**9 768**	**904**	**8 680**	**1**	**26**	**12**	**4**	**5**	19
			24	**1 168**	**800**	**682**	**10 133**	**1 294**	**9 164**						
			25	*1 172*	*800*	*580*	*8 759*	*977*	*9 550*						
Medeltal 1923—1925				**1 131**	**797**	**663**	**9 553**	**1 058**	**9 131**						
2. Askims domsaga. K. o. T. Göteborg. Bit. Kungälv.															
a) Askims, Västra och Östra Hisings samt Sävedals domsaga (inkl. Mölndal, 16 949 inv.). K. o. T. Göteborg	613·3	61 505	23	143	121	74	547	1 356	2 794	1	1	1			
			24	255	115	90	704	1 602	2 749						
			25	*255*	*131*	*89*	*792*	*1 659*	*2 777*						
b) Inlands domsagas södra del (enligt föreslagen tingslagsreglering, inkl. Kungälv, 2 145 inv.). K. o. T. Kungälv [2] . .	468·4	15 329	23	47	25	16	42	251	317	$1\frac{1}{2}$	—	$\frac{1}{2}$			
			24	42	18	7	103	168	331						
			25	*35*	*32*	*24*	*79*	*222*	*408*						
c) Marstrand	7·3	1 732	23	2	3	1	40	9	30	1	—	—			
			24	19	5	9	42	10	27						
			25	*7*	*2*	*2*	*33*	*6*	*34*						
Summa	1 089·0	78 566	23	**192**	**149**	**91**	**629**	**1 616**	**3 141**	$3\frac{1}{2}$	**1**	$1\frac{1}{2}$	**1**	**2**	
			24	**316**	**138**	**106**	**849**	**1 780**	**3 107**						
			25	*297*	*165*	*115*	*904*	*1 887*	*3 219*						
Medeltal 1923—1925				**268**	**151**	**104**	**794**	**1 761**	**3 156**						
3. Inlands domsaga. K. o. T. Uddevalla. Bit. Varekil.															
a) Uddevalla	26·7	14 309	23	66	39	36	233	261	502	1	2	—			
			24	76	36	56	230	222	528						
			25	*110*	*28*	*53*	*185*	*176*	*326*						
b) Lane härad. K. Uddevalla. T. Kvistrum [3]	394·3	8 106	23	8	10	3	17	134	172	—	—	—			
			24	11	9	7	20	143	182						
			25	*11*	*14*	*11*	*48*	*138*	*195*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
c) Inlands domsagas norra del (enligt föreslagen tingslagsreglering). K. Kungälv T. Smedseröd och Grohed [4]	529·5	12 968	23	7	17	14	25	267	334	½	—	½			
			24	8	18	11	22	203	279						
			25	*25*	*28*	*16*	*41*	*182*	*366*						
d) Orusts och Tjörns domsaga. K. Svanesund. T. Varekil	555·8	26 842	23	28	55	20	54	479	309	1	—	1			
			24	7	45	16	88	522	283						
			25	*42*	*28*	*24*	*68*	*518*	*308*						
Summa	**1 506·3**	**62 225**	23	**109**	**121**	**73**	**329**	**1 141**	**1 317**	**2½**	**2**	**1½**	**1**	**1**	**2**
			24	**102**	**108**	**90**	**360**	**1 090**	**1 272**						
			25	*188*	*98*	*104*	*342*	*1 014*	*1 195*						
Medeltal 1923—1925				**133**	**109**	**89**	**344**	**1 082**	**1 261**						
4. Vikens domsaga. K. o. T. Lysekil. Bit. Strömstad och Kvistrum.															
a) Lysekil	1·6	4 131	23	32	8	23	163	34	109	1	—	—			
			24	48	23	25	271	39	161						
			25	*31*	*21*	*30*	*222*	*23*	*174*						
b) Stångenäs, Sotenäs, Tunge och Sörbygdens härad. K. Uddevalla. T. Kvistrum [5]	870·4	35 898	23	35	40	16	67	537	686	1	—	1			
			24	44	37	27	78	569	728						
			25	*43*	*56*	*44*	*192*	*551*	*780*						
c) Norrvikens domsaga. K. o. T. Strömstad. Kville, Tanums och Bullarens tingslag	899·7	18 418	23	10	22	6	31	289	331	1	—	1			
			24	33	17	17	53	250	390						
			25	*40*	*30*	*18*	*56*	*289*	*341*						
Vette tingslag	454·0	11 558	23	20	29	3	34	256	223						
			24	7	13	6	66	134	164						
			25	*11*	*14*	*6*	*33*	*231*	*220*						
d) Strömstad	4·1	2 993	23	47	12	12	235	19	79	1	—	—			
			24	22	14	27	174	27	52						
			25	*29*	*12*	*10*	*108*	*48*	*117*						
Summa	**2 229·8**	**72 998**	23	**144**	**111**	**60**	**530**	**1 135**	**1 428**	**4**	—	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**154**	**104**	**102**	**642**	**1 019**	**1 495**						
			25	*154*	*133*	*108*	*611*	*1 142*	*1 632*						
Medeltal 1923—1925				**151**	**116**	**90**	**594**	**1 099**	**1 519**						
Summa för länet	**4 895·6**	**446 238**	23	**1 497**	**1 173**	**950**	**11 256**	**4 796**	**14 566**	**11**	**29**	**7**	**7**	**9**	**15**
			24	**1 740**	**1 150**	**980**	**11 984**	**5 183**	**15 038**						
			25	*1 811*	*1 196*	*907*	*10 616*	*5 020*	*15 596*						
Medeltal 1923—1925				**1 683**	**1 173**	**946**	**11 285**	**5 000**	**15 067**						

[1] Vid rådhusrätten äro därjämte anställda 1 magistratssekr., 1 stadsaktuarie, 1 stärbhusnotarie, 1 registrator, 2 magistratsnotarier och 1 amanuens. Jämför sid. 345 not 8.

[2] Omfattar Inlands Södre tingslag, Hålta, Solberga och Jörlanda socknar av Inlands Nordre tingslag samt Västerlanda socken av Inlands Torpe tingslag (enl. nuvarande indelning). Av mål och ärenden vid Inlands Nordre häradsrätt resp. Inlands Torpe häradsrätt hava 2/5 förts till domsagans *södra* del.

[3] Av mål och ärenden i Sunnervikens domsaga har 1/5 medtagits här.

[4] Omfattar Spekeröds, Norums, Ödsmåls och Ucklums socknar av Inlands Nordre tingslag, Hjärtums socken av Inlands Torpe tingslag samt Inlands Fräkne tingslag (enl. nuvarande indelning). Av mål och ärenden vid Inlands Nordre häradsrätt resp. Inlands Torpe häradsrätt hava 3/5 förts till domsagans *norra* del.

[5] Av mål och ärenden i Sunnervikens domsaga hava 4/5 medtagits här.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
15. Älvsborgs län.															
1. Kinds domsaga. K. o. T. Ulricehamn. Bit. Svenljunga eller Limmared.[1]															
a) Ulricehamn	9·1	3 906	23	31	12	10	92	109	129	1	—	—			
			24	23	14	8	109	82	183						
			25	*17*	*15*	*7*	*74*	*54*	*140*						
b) Kinds och Redvägs domsaga. K. Ulricehamn. Kinds tingslag. T. Svenljunga o. Limmared	2 049·8	29 236	23	52	145	13	173	476	689	1	—	1			
			24	40	60	21	153	645	806						
			25	*48*	*52*	*18*	*62*	*553*	*593*						
Redvägs tingslag. T. Ulricehamn	604·1	9 510	23	5	10	3	111	187	148						
			24	5	16	6	20	178	134						
			25	*11*	*25*	*4*	*29*	*165*	*215*						
c) Ås härad. K. o. T. Borås[2]	447·8	10 305	23	10	13	7	16	202	238	—	—	—			
			24	17	15	5	44	186	297						
			25	*11*	*17*	*12*	*19*	*199*	*274*						
Summa	**3 110·8**	**52 957**	23	98	180	33	392	974	1 204	**2**	—	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	85	105	40	326	1 091	1 420						
			25	*87*	*109*	*41*	*184*	*971*	*1 222*						
Medeltal 1923—1925				90	131	38	301	1 012	1 282						
2. Borås och Marks domsaga. K. o. T. Borås. (Två tingslag.)															
a) Borås tingslag. Borås	96·4	34 541	23	187	74	54	411	451	1 324	1	3	—			
			24	175	79	72	517	445	1 518						
			25	*240*	*99*	*58*	*473*	*377*	*1 422*						
Medeltal 1923—1925				201	84	62	467	424	1 421						
b) Marks tingslag. a) Vedens och Bollebygds härad. K. o. T. Borås[2]	669·5	14 081	23	14	19	10	23	304	356	½	—	½			
			24	26	23	7	66	280	445						
			25	*17*	*25*	*18*	*29*	*298*	*411*						
b) Marks domsaga. K. Borås. T. Skene	1 296·8	34 870	23	23	45	37	142	537	915	1	—	1			
			24	32	38	32	121	492	842						
			25	*42*	*56*	*39*	*105*	*471*	*881*						
Summa för tingslaget	1 966·3	48 951	23	37	64	47	165	841	1 271	1½	—	1½			
			24	58	61	39	187	772	1 287						
			25	*59*	*81*	*56*	*134*	*769*	*1 292*						
Medeltal 1923—1925				51	69	47	162	794	1 283						
Summa för domsagan	**2 062·7**	**83 492**	23	**224**	**138**	**101**	**576**	**1 292**	**2 595**	2½	**3**	1½	**1**	**2**	**2**
			24	**233**	**140**	**111**	**704**	**1 217**	**2 805**						
			25	*299*	*180*	*114*	*607*	*1 146*	*2 714*						
Medeltal 1923—1925				**252**	**153**	**109**	**629**	**1 218**	**2 704**						
3. Kullings domsaga. K. o. T. Alingsås. Bit. Ljung.															
a) Alingsås	12·3	8 675	23	47	23	15	137	117	337	1	1	—			
			24	70	13	18	174	100	349						
			25	*94*	*15*	*29*	*160*	*80*	*304*						
b) Vättle, Ale och Kullings domsaga. K. Alingsås. Vättle tingslag. T. Lerum	325·0	10 417	23	19	14	8	10	198	365						
			24	10	11	5	6	175	317						
			25	*17*	*12*	*6*	*15*	*169*	*334*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål, icke tvistiga	civilmål, tvistiga	brottmål, enligt strafflagen m. m.	brottmål, enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
Ale tingslag. T. Älvängen	478·1	13 633	23	13	11	6	34	187	264	1	—	1			
			24	18	10	12	20	205	312						
			25	*12*	*12*	*17*	*65*	*238*	*338*						
Kullings tingslag. T. Alingsås	680·1	15 600	23	18	22	11	35	369	451						
			24	32	25	11	13	356	567						
			25	*39*	*35*	*12*	*16*	*298*	*503*						
c) Gäsene tingslag. K. Borås. T. Ljung	553·4	8 816	23	2	7	3	24	149	169	½	—	½			
			24	6	11	7	6	119	155						
			25	*6*	*13*	*4*	*7*	*125*	*174*						
Summa	**2 048·9**	**57 141**	23	**99**	**77**	**43**	**240**	**1 020**	**1 586**	**2½**	**1**	**1½**	**1**	**1**	**1**
			24	**136**	**70**	**53**	**219**	**955**	**1 700**						
			25	*168*	*87*	*68*	*263*	*910*	*1 653*						
Medeltal 1923—1925				**134**	**78**	**55**	**241**	**962**	**1 646**						
4. Väne domsaga. K. o. T. Vänersborg. Bit. Trollhättan.[3]															
a) Vänersborg	11·7	8 868	23	78	49	17	339	77	583	1	—	—			
			24	91	13	17	264	99	731						
			25	*132*	*19*	*21*	*257*	*91*	*533*						
b) Flundre, Väne och Bjärke domsaga (inkl. Trollhättan, 15 734 inv.). K. o. T. Trollhättan	757·5	40 712	23	134	83	49	363	565	1 043	1	—	1			
			24	139	78	56	390	609	1 132						
			25	*194*	*72*	*48*	*296*	*645*	*2 070*						
Summa	**769·2**	**49 580**	23	**212**	**132**	**66**	**702**	**642**	**1 626**	**2**	**—**	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**230**	**91**	**73**	**654**	**708**	**1 863**						
			25	*326*	*91*	*69*	*553*	*736*	*2 603*						
Medeltal 1923—1925				**256**	**105**	**69**	**636**	**695**	**2 031**						
5. Dals domsaga. K. o. T. Åmål. Bit. Mellerud.															
a) Åmål	13·3	6 503	23	50	15	13	117	110	245	1	—	—			
			24	57	22	5	123	87	162						
			25	*74*	*22*	*10*	*129*	*91*	*179*						
b) Tössbo och Vedbo domsaga. K. Åmål. Tössbo tingslag. T. Åmål	463·4	7 007	23	1	26	5	15	181	167	1	—	1			
			24	1	10	4	18	143	133						
			25	*18*	*9*	*5*	*40*	*118*	*133*						
Vedbo tingslag. T. Alltorp	1 586·5	22 162	23	40	48	17	114	509	224						
			24	15	24	34	110	403	315						
			25	*36*	*32*	*26*	*99*	*643*	*431*						
c) Nordals, Sundals och Valbo domsaga. K. Vänersborg. Nordals och Sundals tingslag. T. Mellerud[3]	932·1	22 458	23	25	45	12	82	512	515	1	—	1			
			24	45	42	16	93	609	544						
			25	*44*	*74*	*22*	*55*	*967*	*569*						
Valbo tingslag. T. Tånge-landa	691·2	10 561	23	8	8	8	53	203	316						
			24	10	9	8	11	288	237						
			25	*37*	*12*	*5*	*24*	*171*	*197*						
Summa	**3 686·5**	**68 691**	23	**124**	**142**	**55**	**381**	**1 515**	**1 467**	**3**	**—**	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**128**	**107**	**67**	**355**	**1 530**	**1 391**						
			25	*209*	*149*	*68*	*347*	*1 990*	*1 509*						
Medeltal 1923—1925				**154**	**132**	**63**	**361**	**1 679**	**1 456**						
Summa för länet	**11 678·1**	**311 861**	23	**757**	**669**	**298**	**2 291**	**5 443**	**8 478**	**12**	**4**	**7**	**5**	**6**	**7**
			24	**812**	**513**	**344**	**2 258**	**5 501**	**9 179**						
			25	*1 089*	*616*	*360*	*1 954*	*5 753*	*9 701*						
Medeltal 1923—1925				**886**	**599**	**334**	**2 168**	**5 566**	**9 119**						

[1] Såsom alternativ kansliort och tingsställe kan Borås ifrågakomma, i vilket fall Ulricehamn borde bliva bitingsställe och övriga bitingsställen bortfalla.

[2] Av mål och ärenden vid Ås, Vedens och Bollebygds tingslags häradsrätt hava 2/5 beräknats för Ås härad och 3/5 för Vedens och Bollebygds härad.

[3] Alternativt kan ifrågasättas att överföra Sundals härad från Dals domsaga till Väne domsaga, i vilket fall invånarantalet i Dals domsaga skulle komma att utgöra 56 429 och i Väne domsaga 61 842. Såsom följd härav skulle en sekreterare få överflyttas från Dals till Väne domsaga.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål		brottmål				Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
16. Skaraborgs län. *Alternativ I.*															
1. Vadsbo domsaga. K. o. T. Mariestad. Bit. Moholm.[1]															
a) Mariestad	12·5	6 127	23	49	30	17	205	67	195	1	—	—			
			24	43	32	21	202	81	231						
			25	*48*	*29*	*9*	*213*	*63*	*191*						
b) Vadsbo norra domsaga. K. o. T. Mariestad	1 170·3	25 452	23	18	34	20	61	431	466	1	—	1			
			24	60	79	22	82	507	367						
			25	*74*	*66*	*20*	*80*	*518*	*385*						
c) Vadsbo södra domsaga. K. Skövde. T. Moholm	1 247·0	28 247	23	37	31	29	53	509	478	1	—	1			
			24	50	37	21	27	479	518						
			25	*44*	*65*	*20*	*37*	*492*	*532*						
Summa	**2 429·8**	**59 826**	23	**104**	**95**	**66**	**319**	**1 007**	**1 139**	**3**	—	**2**	**1**	**1**	**1**
			24	**153**	**148**	**64**	**311**	**1 067**	**1 116**						
			25	*166*	*160*	*49*	*330*	*1 073*	*1 108*						
Medeltal 1923—1925				**141**	**135**	**60**	**320**	**1 049**	**1 121**						
2. Gudhems domsaga. K. o. T. Skövde.[1, 2]															
a) Skövde	40·1	10 221	23	33	34	21	189	133	385	1	1	—			
			24	63	40	22	190	129	346						
			25	*95*	*34*	*15*	*190*	*154*	*425*						
b) Gudhems och Kåkinds domsaga. K. Skövde. Gudhems tingslag. T. Stenstorp	374·7	10 933	23	4	24	8	19	230	274	1	—	1			
			24	12	17	4	6	153	166						
			25	*13*	*30*	*8*	*9*	*296*	*185*						
Kåkinds tingslag. T. Värsås	606·4	15 210	23	15	15	5	10	310	386						
			24	19	17	6	4	296	466						
			25	*30*	*29*	*17*	*15*	*278*	*398*						
c) Hjo	8·4	2 773	23	20	5	12	45	71	117	1	—	—			
			24	22	10	10	87	45	94						
			25	*22*	*16*	*11*	*64*	*83*	*137*						
Summa	**1 029·6**	**39 137**	23	**72**	**78**	**46**	**263**	**744**	**1 162**	**3**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**116**	**84**	**42**	**287**	**623**	**1 072**						
			25	*160*	*109*	*51*	*278*	*811*	*1 145*						
Medeltal 1923—1925				**116**	**90**	**46**	**276**	**726**	**1 126**						
3. Vartofta domsaga. K. o. T. Falköping. Bit. Tidaholm.															
a) Falköping	10·0	6 955	23	98	47	22	264	92	338	1	—	—			
			24	79	61	25	237	81	244						
			25	*114*	*49*	*23*	*248*	*56*	*208*						
b) Vartofta och Frökinds domsaga (inkl. Tidaholm, 4 592 inv.). K. Falköping. T. Tidaholm	1 483·4	34 257	23	40	65	29	186	628	809	1	—	1			
			24	78	55	31	315	595	543						
			25	*80*	*39*	*35*	*217*	*424*	*581*						
c) Vilske tingslag. K. Skara. T. Floby	272·2	5 884	23	2	15	4	18	83	119	½	—	½			
			24	2	11	5	21	106	121						
			25	*2*	*14*	*8*	*4*	*89*	*96*						
Summa	**1 765·6**	**47 096**	23	**140**	**127**	**55**	**468**	**803**	**1 266**	**2½**	—	**1½**	**1**	**1**	
			24	**159**	**127**	**61**	**573**	**782**	**908**						
			25	*196*	*102*	*66*	*469*	*569*	*885*						
Medeltal 1923—1925				**165**	**119**	**61**	**504**	**718**	**1 020**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt straffl. m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Skånings domsaga. K. o. T. Skara.[2]															
a) Skara	16·2	6 666	23	38	22	11	184	103	284	1	1	—			
			24	36	12	26	289	55	236						
			25	*61*	*43*	*19*	*197*	*80*	*203*						
b) Skånings och Valle tingslag. K. o. T. Skara	710·4	18 540	23	20	44	13	63	286	436	½	—	½			
			24	23	40	8	76	276	394						
			25	*21*	*56*	*25*	*92*	*288*	*451*						
c) Barne och Laske härad. K. o. T. Vara[3]	543·5	18 112	23	21	36	7	56	335	461	½	—	½			
			24	37	44	12	34	282	389						
			25	*48*	*40*	*10*	*40*	*319*	*417*						
Summa	**1 270·1**	**43 318**	23	**79**	**102**	**31**	**303**	**724**	**1 181**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**96**	**96**	**46**	**399**	**613**	**1 019**						
			25	*130*	*139*	*54*	*329*	*687*	*1 071*						
Medeltal 1923—1925				**102**	**112**	**43**	**344**	**675**	**1 090**						
5. Kinne domsaga. K. o. T. Lidköping.[2]															
a) Lidköping	15·2	8 818	23	29	22	14	216	108	270	1	1	—			
			24	32	17	24	235	122	284						
			25	*48*	*20*	*27*	*287*	*99*	*296*						
b) Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsaga. K. o. T. Lidköping	1 021·8	31 483	23	12	48	16	77	782	537	1	—	1			
			24	30	53	18	147	496	560						
			25	*39*	*32*	*23*	*89*	*557*	*591*						
c) Åse och Viste härad. K. o. T. Vara[3]	542·9	15 630	23	20	35	6	56	335	460	½	—	½			
			24	36	43	11	33	282	389						
			25	*48*	*39*	*10*	*41*	*319*	*417*						
Summa	**1 579·9**	**55 931**	23	**61**	**105**	**36**	**349**	**1 225**	**1 267**	**2½**	**1**	**1½**	**1**	**1**	**1**
			24	**98**	**113**	**53**	**415**	**900**	**1 233**						
			25	*135*	*91*	*60*	*417*	*975*	*1 304*						
Medeltal 1923—1925				**98**	**103**	**50**	**393**	**1 033**	**1 268**						
Summa för länet	**8 075·0**	**245 308**	23	**456**	**507**	**234**	**1 702**	**4 503**	**6 015**	**13**	**3**	**7**	**5**	**5**	**5**
			24	**622**	**568**	**266**	**1 985**	**3 985**	**5 348**						
			25	*787*	*601*	*280*	*1 823*	*4 115*	*5 513*						
Medeltal 1923—1925				**622**	**559**	**260**	**1 837**	**4 201**	**5 625**						

[1] Om av nuvarande Vadsbo södra domsaga socknarna Ransberg, Mölltorp och Karlsborg — s:a 6 731 inv. — förläggas till Gudhems domsaga, vilket med hänsyn till deras belägenhet synes vara att förorda, sjunker invånarantalet i Vadsbo domsaga till 53 095 och ökas invånarantalet i Gudhems domsaga till 45 868.

[2] Då Gudhems, Skånings och Kinne domsagor enligt den föreslagna indelningen bliva allt för små, synes indelningen enligt alt. II vara att förorda. Denna är därför upptagen i tab. 2.

[3] Mål och ärenden i Åse, Viste, Barne och Laske domsaga hava fördelats med hälften på Åse och Viste härad och hälften på Barne och Laske härad.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål		lagfartsärenden	inteckningsärenden	bärådshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser								
Alternativ II.															
1. *Vadsbo domsaga* = Alt. I. Medeltal 1923—1925	2 429·8	59 826		**141**	**135**	**60**	**320**	**1 049**	**1 121**	**3**	—	**2**	**1**	**1**	**1**
2. *Gudhems domsaga. K. o. T. Skövde. Bit. Skara.*															
a) Skövde	40·1	10 221	23	33	34	21	189	133	385	1	1	—			
			24	63	40	22	190	129	346						
			25	*95*	*34*	*15*	*190*	*154*	*425*						
b) Gudhems och Kåkinds domsaga. K. Skövde.															
Gudhems tingslag. T. Stenstorp	374·7	10 933	23	4	24	8	19	230	274	1	—	1			
			24	12	17	4	6	153	166						
			25	*13*	*30*	*8*	*9*	*296*	*185*						
Kåkinds tingslag. T. Värsås	606·4	15 210	23	15	15	5	10	310	386						
			24	19	17	6	4	296	466						
			25	*30*	*29*	*17*	*15*	*278*	*398*						
c) Skånings och Valle tingslag. K. o. T. Skara	710·4	18 540	23	20	44	13	63	286	436	½	—	½			
			24	23	40	8	76	276	394						
			25	*21*	*56*	*25*	*92*	*288*	*451*						
d) Skara	16·2	6 666	23	38	22	11	184	103	284	1	1	—			
			24	36	12	26	289	55	236						
			25	*61*	*43*	*19*	*197*	*80*	*203*						
e) Hjo	8·4	2 773	23	20	5	12	45	71	117	1	—	—			
			24	22	10	10	87	45	94						
			25	*22*	*16*	*11*	*64*	*83*	*137*						
Summa	**1 756·2**	**64 343**	23	**130**	**144**	**70**	**510**	**1 133**	**1 882**	4½	**2**	1½	**1**	**1**	**2**
			24	**175**	**136**	**76**	**652**	**954**	**1 702**						
			25	*242*	*208*	*95*	*567*	*1 179*	*1 799*						
Medeltal 1923—1925				**183**	**162**	**80**	**576**	**1 089**	**1 794**						
3. *Vartofta domsaga* = Alt. I. Medeltal 1923—1925	**1 765·6**	**47 096**		**165**	**119**	**61**	**504**	**718**	**1 020**	2½	—	1½	**1**	**1**	**1**
4. *Kinne domsaga. K. o. T. Lidköping. Bit. Vara.*															
a) Lidköping	15·2	8 818	23	29	22	14	216	108	270	1	1	—			
			24	32	17	24	235	122	284						
			25	*48*	*20*	*27*	*287*	*99*	*296*						
b) Kinnefjärdings, Kinne och Kållands domsaga. K. o. T. Lidköping	1 021·8	31 483	23	12	48	16	77	782	537	1	—	1			
			24	30	53	18	147	496	560						
			25	*39*	*32*	*23*	*89*	*557*	*591*						
c) Åse, Viste, Barne och Laske domsaga. K. o. T. Vara	1 086·4	33 742	23	41	71	13	112	670	921	1	—	1			
			24	73	87	23	67	564	778						
			25	*96*	*79*	*20*	*81*	*638*	*834*						
Summa	**2 123·4**	**74 043**	23	**82**	**141**	**43**	**405**	**1 560**	**1 728**	**3**	**1**	**2**	**1**	**1**	**2**
			24	**135**	**157**	**65**	**449**	**1 182**	**1 622**						
			25	*183*	*131*	*70*	*457*	*1 294*	*1 721*						
Medeltal 1923—1925				**133**	**143**	**59**	**437**	**1 345**	**1 690**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
17. Värmlands län.															
1. Karlstads och Mellansysslets domsaga. K. o. T. Karlstad. (Två tingslag.)															
a) Karlstads tingslag.															
Karlstad	21·4	20 381	23	334	135	52	674	219	1 562	1	3	—			
			24	327	102	66	729	184	1 335						
			25	*349*	*89*	*56*	*691*	*145*	*1 145*						
Medeltal 1923—1925				337	109	58	698	183	1 348						
b) Mellansysslets tingslag.															
a) Mellansysslets domsaga. K. o. T. Karlstad	1 455·8	44 489	23	78	104	32	105	707	1 412	1	—	1			
			24	80	102	35	83	696	1 052						
			25	*128*	*113*	*31*	*104*	*608*	*919*						
b) Nyeds tingslag. K. Karlstad. T. Molkom	358·2	5 983	23	5	16	7	13	113	160	—	—	½			
			24	5	16	8	19	143	130						
			25	*8*	*18*	*2*	*22*	*82*	*99*						
Summa för tingslaget	1 814·0	50 472	23	83	120	39	118	820	1 572	1	—	1½			
			24	85	118	43	102	839	1 182						
			25	*136*	*131*	*33*	*126*	*690*	*1 018*						
Medeltal 1923—1925				101	123	38	115	783	1 257						
Summa för domsagan	**1 835·4**	**70 853**	23	**417**	**255**	**91**	**792**	**1 039**	**3 134**	**2**	**3**	**1½**	**1**	**2**	**3**
			24	**412**	**220**	**109**	**831**	**1 023**	**2 517**						
			25	*485*	*220*	*89*	*817*	*835*	*2 163*						
Medeltal 1923—1925				**438**	**232**	**96**	**813**	**966**	**2 605**						
2. Västersysslets domsaga. K. o. T. Arvika. Bit. Arjäng och Säffle.															
a) Jösse domsaga (inkl. Arvika, 7 980 inv.). K. o. T. Arvika	1 740·5	35 247	23	60	91	35	305	765	762	1	—	1			
			24	69	41	26	262	563	635						
			25	*90*	*95*	*24*	*321*	*752*	*677*						
b) Nordmarks domsaga. K. Arvika. T. Långelanda	1 753·0	18 813	23	30	38	21	21	869	323	1	—	1			
			24	24	49	16	51	708	242						
			25	*21*	*50*	*21*	*75*	*864*	*290*						
c) Södersysslets domsaga. K. Säffle.															
Näs tingslag. T. Säffle	712·9	13 263	23	—	51	12	84	285	552	1	—	1			
			24	4	83	18	124	237	488						
			25	*14*	*43*	*14*	*102*	*273*	*420*						
Gillbergs tingslag. T. Hällejebol	1 036·4	13 465	23	10	23	2	20	219	321						
			24	7	20	8	13	230	158						
			25	*11*	*15*	*11*	*12*	*301*	*181*						
Summa	**5 242·8**	**80 788**	23	**100**	**203**	**70**	**430**	**2 138**	**1 958**	**3**	—	**3**	**1**	**2**	**2**
			24	**104**	**193**	**68**	**450**	**1 738**	**1 473**						
			25	*136*	*203*	*70*	*510*	*2 190*	*1 568*						
Medeltal 1923—1925				**113**	**200**	**69**	**463**	**2 022**	**1 666**						
3. Fryksdals domsaga. K. o. T. Sunne. Bit. Torsby, Råda och Likenäs.															
a) Fryksdals domsaga. K. Sunne. Fryksdals nedre tingslag. T. Åmberg	1 290·9	21 259	23	35	92	20	68	510	387	1	—	1			
			24	21	91	14	73	550	482						
			25	*35*	*100*	*18*	*81*	*632*	*361*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Fryksdals övre tingslag. T. Torsby	1 262·1	13 209	23	30	37	10	61	452	237						
			24	35	47	10	49	341	172						
			25	*22*	*57*	*6*	*89*	*413*	*159*						
b) Älvdals och Nyeds domsaga utom Nyeds tingslag. K. Karlstad.															
Älvdals nedre tingslag. T. Råda	1 866·4	20 569	23	44	41	9	35	208	83						
			24	30	29	13	47	128	158						
			25	*22*	*29*	*14*	*83*	*97*	*81*	1	—	½			
Älvdals övre tingslag. T. Likenäs	2 958·3	10 909	23	11	31	9	35	221	139						
			24	18	36	8	65	255	245						
			25	*36*	*47*	*7*	*33*	*270*	*198*						
Summa	**7 377·7**	**65 946**	23	**120**	**201**	**48**	**199**	**1 391**	**846**						
			24	**104**	**203**	**45**	**234**	**1 288**	**1 057**	**2**	—	**1½**	**1**	**2**	**2**
			25	*115*	*233*	*45*	*286*	*1 412*	*799*						
Medeltal 1923—1925				**113**	**212**	**46**	**240**	**1 363**	**901**						
4. Östersysslets domsaga. K. o. T. Kristinehamn. Bit. Filipstad.															
a) Kristinehamn	29·7	12 287	23	80	29	20	156	261	609						
			24	64	31	17	172	162	436	1	1	—			
b) Östersysslets domsaga. K. Kristinehamn.			*25*	*96*	*24*	*22*	*225*	*202*	*346*						
			23	22	38	17	49	343	601						
Ölme, Visnums och Väse tingslag. T. Kristinehamn	1 200·5	18 344	24	21	26	7	33	296	635						
			25	*33*	*31*	*16*	*46*	*342*	*618*	1	—	1			
Färnebo tingslag. T. Filipstad	1 756·7	17 434	23	28	25	6	16	80	315						
			24	10	28	9	22	58	177						
			25	*18*	*29*	*12*	*24*	*71*	*176*						
c) Filipstad	21·7	4 861	23	68	30	10	147	88	209						
			24	68	20	11	118	60	201	1	1	—			
			25	*73*	*34*	*11*	*119*	*55*	*178*						
Summa	**3 008·6**	**52 926**	23	**198**	**122**	**53**	**368**	**772**	**1 734**						
			24	**163**	**105**	**44**	**345**	**576**	**1 449**	**3**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**
			25	*220*	*118*	*61*	*414*	*670*	*1 318*						
Medeltal 1923—1925				**194**	**115**	**53**	**376**	**673**	**1 500**						
Summa för länet	**17 464·5**	**270 513**	23	**835**	**781**	**262**	**1 789**	**5 340**	**7 672**						
			24	**783**	**721**	**266**	**1 860**	**4 625**	**6 496**	**10**	**5**	**7**	**4**	**7**	**8**
			25	*956*	*774*	*265*	*2 027*	*5 107*	*5 848*						
Medeltal 1923—1925				**858**	**759**	**264**	**1 892**	**5 024**	**6 672**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
18. Örebro län.															
1. Örebro domsaga.															
Örebro: Rådhusrättens 1:a avd.			23	306	230	—	—	387	1 487	1	2	1			
			24	298	165	—	—	373	1 918						
			25	*299*	*187*	—	—	*430*	*1 919*						
» » 2:a »			23	—	—	77	852	—	—	1	2	—			
			24	—	—	79	1 096	—	—						
			25	—	—	*70*	*1 116*	—	—						
Summa	**21·6**	**36 919**	23	**306**	**230**	**77**	**852**	**387**	**1 487**	[1]1	**4**	**1**	**1**	**2**	**2**
			24	**298**	**165**	**79**	**1 096**	**373**	**1 918**						
			25	*299*	*187*	*70*	*1 116*	*430*	*1 919*						
Medeltal 1923—1925				**301**	**194**	**75**	**1 022**	**397**	**1 774**						
2. Närkes domsaga. K. o. T. Örebro. Bit. Hallsberg.															
a) Östernärkes domsaga. K. Örebro.															
Glanshammars och Örebro tingslag. T. Örebro	945·6	29 744	23	26	47	19	56	646	1 167	1	—	1			
			24	53	47	19	101	585	1 458						
			25	*68*	*30*	*20*	*109*	*601*	*1 298*						
Askers och Sköllersta tingslag. T. Sköllersta	891·5	19 314	23	6	20	10	24	325	410						
			24	4	18	10	37	326	243						
			25	*10*	*16*	*8*	*27*	*353*	*368*						
b) Västernärkes domsaga. K. Örebro.															
Kumla, Grimstens och Hardemo tingslag. T. Hallsberg	897·2	29 836	23	55	73	18	149	489	729						
			24	45	62	34	203	453	654						
			25	*50*	*56*	*33*	*216*	*467*	*693*						
Edsbergs tingslag. T. Fjugesta	866·8	13 607	23	11	24	7	80	232	353	1	—	1			
			24	11	13	7	74	164	274						
			25	*26*	*18*	*15*	*39*	*186*	*332*						
Sundbo tingslag. T. Askersund	535·5	9 656	23	5	8	3	13	76	156						
			24	5	24	5	22	68	124						
			25	*2*	*10*	*10*	*22*	*71*	*102*						
c) Askersund	9·7	2 068	23	11	6	9	120	39	58	1	—	—			
			24	12	12	7	123	36	77						
			25	*9*	*15*	*18*	*110*	*34*	*81*						
Summa	**4 146·3**	**104 225**	23	**114**	**178**	**66**	**442**	**1 807**	**2 873**	**3**	—	**2**	**1**	**2**	**2**
			24	**130**	**176**	**82**	**560**	**1 632**	**2 830**						
			25	*165*	*145*	*104*	*523*	*1 712*	*2 874*						
Medeltal 1923—1925				**136**	**166**	**84**	**508**	**1 717**	**2 859**						
3. Linde domsaga. K. Lindesberg. Bit. Nora och Karlskoga.															
a) Nora	5·3	2 663	23	11	11	3	51	43	67	1	—	—			
			24	22	11	2	65	33	67						
			25	*12*	*8*	*9*	*55*	*35*	*75*						
b) Lindesberg	12·1	3 125	23	32	13	13	129	86	161	1	—	—			
			24	27	6	5	121	54	115						
			25	*31*	*6*	*7*	*90*	*49*	*146*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
c) Nora domsaga. K. Nora.															
Karlskoga tingslag. T. Karlshall	649·8	20 669	23	39	19	20	170	358	568						
			24	24	25	35	191	263	470						
			25	*24*	*27*	*36*	*174*	*282*	*450*	1	—	1			
Nora tingslag K. o. T. Nora	1 601·1	19 128	23	22	28	17	68	240	449						
			24	12	18	13	57	211	334						
			25	*22*	*21*	*10*	*41*	*157*	*333*						
d) Lindes domsaga. K. o. T. Lindesberg	1 991·2	34 684	23	26	59	25	57	622	881						
			24	27	51	26	75	515	776	1	—	1			
			25	*45*	*38*	*19*	*99*	*496*	*912*						
Summa	**4 259·5**	**80 269**	23	**130**	**130**	**78**	**475**	**1 349**	**2 126**						
			24	**112**	**111**	**81**	**509**	**1 076**	**1 762**	**4**	**—**	**2**	**1**	**1**	**2**
			25	*134*	*100*	*81*	*459*	*1 019*	*1 916*						
Medeltal 1923—1925				**126**	**114**	**80**	**481**	**1148**	**1 935**						
Summa för länet	**8 427·4**	**221 413**	23	**550**	**538**	**221**	**1 769**	**3 543**	**6 486**						
			24	**540**	**452**	**242**	**2 165**	**3 081**	**6 510**	**8**	**4**	**5**	**3**	**5**	**6**
			25	*598*	*432*	*255*	*2 098*	*3 161*	*6 709*						
Medeltal 1923—1925				**563**	**474**	**239**	**2 011**	**3 262**	**6 568**						

[1] Borgmästaren ledamot av båda avdelningarna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
19. Västmanlands län.															
1. Västerås och Norrbo (eller *Siende*) *domsaga. K. o. T. Västerås.* (Två tingslag.)															
a) Västerås tingslag. Västerås: Rådhusrätt:s 1:a avd.			23	237	91	—	—	431	1 078	1	2	—			
			24	214	98	—	—	267	966						
			25	*189*	*68*	—	—	*222*	*1 107*						
» » 2:a »			23	—	—	61	504	—	—	1	2	1			
			24	—	—	59	505	—	—						
			25	—	—	*71*	*428*	—	—						
Summa för tingslaget	63·2	29 119	23	237	91	61	504	431	1 078	1	1	1	1		
			24	214	98	59	505	267	966						
			25	*189*	*68*	*71*	*428*	*222*	*1 107*						
Medeltal 1923—1925				213	86	64	479	307	1 050						
b) Norrbo (eller *Siende*) *tingslag.*															
a) Tuhundra, Siende och Ytter tjurbo tingslag. K. o. T. Västerås	532·9	11 221	23	10	15	9	16	113	387	½	—	½			
			24	14	17	8	28	92	441						
			25	*18*	*22*	*8*	*16*	*108*	*324*						
b) Norrbo tingslag. K. o. T. Västerås	391·0	6 387	23	11	6	1	5	80	229	½	—	½			
			24	18	12	4	5	52	206						
			25	*12*	*3*	*6*	*4*	*60*	*80*						
Summa för tingslaget	923·9	17 608	23	21	21	10	21	193	616	1	—	1			
			24	32	29	12	33	144	647						
			25	*30*	*25*	*14*	*20*	*168*	*404*						
Medeltal 1923—1925				28	25	12	25	168	556						
Summa för domsagan	**987·1**	**46 727**	23	**258**	**112**	**71**	**525**	**624**	**1 694**	**2**	**3**	**2**	**1**	**1**	**1**
			24	**246**	**127**	**71**	**538**	**411**	**1 613**						
			25	*219*	*93*	*85*	*448*	*390*	*1 511*						
Medeltal 1923—1925				**241**	**111**	**76**	**504**	**475**	**1 606**						
2. Åkerbo domsaga. K. o. T. Köping. Bit. Arboga.															
a) Köping	58·4	6 386	23	44	22	5	65	116	214	1	1	—			
			24	30	14	6	66	82	191						
			25	*67*	*12*	*5*	*56*	*102*	*251*						
b) Arboga	19·9	4 951	23	20	20	17	145	62	160	1	1	—			
			24	28	6	15	137	90	216						
			25	*33*	*9*	*13*	*111*	*86*	*129*						
c) Västmanlands västra domsaga. K. o. T. Köping	1 454·9	24 516	23	13	60	9	37	457	623	1	—	1			
			24	10	50	6	70	423	625						
			25	*21*	*32*	*13*	*78*	*306*	*471*						
d) Snevringe tingslag. K. Västerås. T. Kolbäck	696·0	19 251	23	20	21	8	25	221	409	½	—	½			
			24	25	24	9	61	246	604						
			25	*19*	*40*	*10*	*62*	*223*	*435*						
Summa	**2 229·2**	**55 104**	23	**97**	**123**	**39**	**272**	**856**	**1 406**	**3½**	**2**	**1½**	**1**	**1**	**1**
			24	**93**	**94**	**36**	**334**	**841**	**1 636**						
			25	*140*	*93*	*41*	*307*	*717*	*1 286*						
Medeltal 1923—1925				**110**	**103**	**39**	**304**	**805**	**1 443**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
3. Salbergs domsaga. K. o. T. Sala. Bit. Norbergs by.															
a) Sala	81·7	8 083	23	66	28	16	148	169	326	1	1	—			
			24	80	28	25	187	100	322						
			25	*55*	*37*	*23*	*128*	*113*	*253*						
b) Västmanlands östra domsaga. K. Sala. T. Heby	2 156·3	33 409	23	50	38	27	47	580	961	1	—	1			
			24	78	47	24	121	498	898						
			25	*88*	*65*	*36*	*126*	*542*	*894*						
c) Gamla Norbergs och Vagnsbro tingslag. K. Västerås. T. Norbergs by	983·9	20 291	23	31	30	6	35	281	549	½	—	½			
			24	33	24	8	27	211	323						
			25	*21*	*28*	*16*	*47*	*248*	*294*						
Summa	**3 221·9**	**61 783**	23	**147**	**96**	**49**	**230**	**1 030**	**1 836**	2½	**1**	1½	**1**	**1**	**1**
			24	**191**	**99**	**57**	**335**	**809**	**1 543**						
			25	*164*	*130*	*75*	*301*	*903*	*1 441*						
Medeltal 1923—1925				**167**	**108**	**60**	**289**	**914**	**1 606**						
Summa för länet	**6 438·2**	**163 614**	23	**502**	**331**	**159**	**1 027**	**2 510**	**4 936**	**8**	**6**	**5**	**3**	**3**	**3**
			24	**530**	**320**	**164**	**1 207**	**2 061**	**4 792**						
			25	*523*	*316*	*201*	*1 056*	*2 010*	*4 238*						
Medeltal 1923—1925				**518**	**322**	**175**	**1 097**	**2 194**	**4 655**						

[1] Borgmästaren och 1 rådman ledamöter av båda avdelningarna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
20. Kopparbergs län.															
Alternativ I. [1]															
1. Falu domsaga. K. o. T. Falun. Bit. Borlänge.															
a) Falun	12·6	13 602	23	256	40	20	285	137	540	1	2	—			
			24	330	49	24	202	115	532						
			25	*275*	*55*	*16*	*192*	*125*	*521*						
b) Falu domsaga. K. Falun. Norra tingslaget. T. Falun	1 936·2	21 523	23	16	15	10	42	472	443	1	1	1			
			24	13	24	11	21	443	306						
			25	*4*	*24*	*7*	*63*	*527*	*287*						
Södra tingslaget. T. Borlänge	888·0	31 487	23	22	74	28	170	964	678						
			24	48	50	27	287	824	569						
			25	*40*	*52*	*30*	*207*	*843*	*751*						
Summa	**2 836·8**	**66 612**	23	**294**	**129**	**58**	**497**	**1 573**	**1 661**	**2**	**3**	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**391**	**123**	**62**	**510**	**1 382**	**1 407**						
			25	*319*	*131*	*53*	*462*	*1 495*	*1 559*						
Medeltal 1923—1925				**335**	**127**	**58**	**490**	**1 483**	**1 542**						
2. Folkare domsaga. K. o. T. Hedemora. Bit. Krylbo.															
a) Hedemora	11·1	3 547	23	72	9	8	24	54	121	[2]1	—	—			
			24	64	9	4	55	47	105						
			25	*92*	*6*	*4*	*36*	*52*	*100*						
b) Hedemora domsaga. K. Hedemora. Hedemora tingslag. T. Hedemora	1 120·1	20 437	23	8	34	14	11	477	467	1	—	1			
			24	8	34	12	29	450	340						
			25	*16*	*29*	*18*	*18*	*399*	*357*						
Folkare tingslag (inkl. Avesta, 4 816 inv.). T. Krylbo	607·3	20 539	23	77	49	29	75	377	442						
			24	43	52	19	100	504	513						
			25	*50*	*51*	*29*	*89*	*383*	*501*						
c) Säter	12·2	2 108	23	21	8	3	22	28	69	[2]1	—	—			
			24	26	5	4	57	30	35						
			25	*46*	*4*	*5*	*52*	*22*	*32*						
Summa	**1 750·7**	**46 631**	23	**178**	**100**	**54**	**132**	**936**	**1 099**	**2**	—	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**141**	**100**	**39**	**241**	**1 031**	**993**						
			25	*204*	*90*	*56*	*195*	*856*	*990*						
Medeltal 1923—1925				**175**	**97**	**50**	**189**	**941**	**1 027**						
3. Västerbergslags domsaga. K. o. T. Ludvika. Bit. Nås.															
a) Västerbergslags domsaga (inkl. Ludvika, 4 796 inv.). K. Smedjebacken. T. Ludvika	1 850·9	34 756	23	79	89	28	241	626	817	1	—	1			
			24	105	80	36	215	420	537						
			25	*73*	*78*	*33*	*341*	*361*	*580*						
b) Nås tingslag. K. Malung. T. Nås kyrka	2 165·3	15 493	23	21	21	17	65	408	184	½	—	½			
			24	9	16	10	73	345	122						
			25	*11*	*18*	*24*	*75*	*343*	*120*						
Summa	**4 016·2**	**50 249**	23	**100**	**110**	**45**	**306**	**1 034**	**1 001**	**1½**	—	**1½**	**1**	**1**	**1**
			24	**114**	**96**	**46**	**288**	**765**	**659**						
			25	*84*	*96*	*57*	*416*	*704*	*700*						
Medeltal 1923—1925				**99**	**101**	**49**	**337**	**834**	**787**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
4. Nedansiljans domsaga. K. o. T. Leksand. Bit. Rättvik.															
Nedansiljans domsaga. K. Leksand.															
Leksands och Gagnefs tingslag. T. Leksand	1 812·4	25 384	23	5	35	17	77	873	191						
			24	3	25	14	43	802	151						
			25	*10*	*30*	*19*	*97*	*660*	*219*						
Rättviks tingslag. T. Rättvik	1 924·1	14 668	23	3	47	4	25	501	227						
			24	11	31	8	14	458	189						
			25	*14*	*52*	*14*	*60*	*536*	*237*						
										1	—	1			
Summa	**3 736·5**	**40 052**	23	**8**	**82**	**21**	**102**	**1 374**	**418**						
			24	**14**	**56**	**22**	**57**	**1 260**	**340**						
			25	*24*	*82*	*33*	*157*	*1 196*	*456*						
										1	**—**	**1**	**1**	**0**	**1**
Medeltal 1923—1925				**15**	**73**	**25**	**105**	**1 277**	**405**						
5. Ovansiljans domsaga. K. o. T. Morastrand. Bit. Malung och Särna.															
a) Ovansiljans domsaga. K. Orsa.															
Orsa tingslag. T. Orsa	1 737·5	8 448	23	18	19	8	23	359	138						
			24	17	19	16	68	391	117						
			25	*16*	*16*	*4*	*40*	*329*	*90*						
Mora tingslag. T. Morastrand	2 833·1	17 294	23	2	44	14	71	684	144						
			24	14	27	17	57	675	123						
			25	*30*	*36*	*15*	*143*	*759*	*142*						
Älvdals tingslag. T. Älvdalen	2 475·8	5 850	23	—	19	7	18	146	115						
			24	3	8	7	36	173	101						
			25	*6*	*9*	*5*	*55*	*174*	*83*						
										1	1	1			
Särna och Idre tingslag. T. Särna	4 368·7	3 397	23	1	5	1	16	45	28						
			24	—	1	2	27	54	17						
			25	*11*	*1*	*4*	*12*	*42*	*24*						
b) Malungs tingslag. K. Malung. T. Malungs kyrka	4 493·1	13 923	23	16	24	13	56	690	252						
			24	25	27	9	59	638	187						
			25	*39*	*42*	*15*	*92*	*485*	*148*	½	—	½			
Summa	**15 908·2**	**48 912**	23	**37**	**111**	**43**	**184**	**1 924**	**677**						
			24	**59**	**82**	**51**	**247**	**1 931**	**545**						
			25	*102*	*104*	*43*	*342*	*1 789*	*487*	1½	1	1½	**1**	**1**	**2**
Medeltal 1923—1925				**66**	**99**	**46**	**258**	**1 882**	**570**						
Summa för länet	**28 248·4**	**252 456**	23	**617**	**532**	**221**	**1 221**	**6 841**	**4 856**						
			24	**719**	**457**	**220**	**1 343**	**6 369**	**3 944**						
			25	*733*	*503*	*242*	*1 572*	*6 040*	*4 192*	**8**	**4**	**6**	**5**	**4**	**6**
Medeltal 1923—1925				**690**	**497**	**228**	**1 379**	**6 417**	**4 331**						

[1] Indelningen enligt alt. I lider av det felet, att Nedan-Siljans domsaga blir alltför liten. Genom att, såsom skett enligt alt. II, sammanföra Nedan-Siljans och Ovan-Siljans domsagor till en uppnås dessutom att Näs och Malungs domsaga icke behöver delas mellan Ovan-Siljans och Västerbergslags domsagor utan kan i sin helhet sammanslås med den sistnämnda. Då icke heller någon olägenhet synes vara förbunden med anordningen av tingsställen och bitingsställen enligt alt. II, torde detta vara att föredraga framför alt. I. Denna indelning är därför också upptagen i tab. 2.

[2] Säter och Hedemora hava gemensam borgmästare.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Alternativ II.[1]															
3. Västerdalarnes domsaga. K. o. T. Ludvika. Bit. Nås och Malung.															
a) Västerbergslags domsaga (inkl. Ludvika, 4796 inv.). K. Smedjebacken. T. Ludvika	1 850·9	34 756	23	79	89	28	241	626	817	1	—	1			
			24	105	80	36	215	420	537						
			25	*73*	*78*	*33*	*341*	*361*	*580*						
b) Nås och Malungs domsaga. K. Malung.															
Nås tingslag. T. Nås kyrka	2 165·3	15 493	23	21	21	17	65	408	184	1	—	1			
			24	9	16	10	73	345	122						
			25	*11*	*18*	*24*	*75*	*343*	*120*						
Malungs tingslag. T. Över-Malungs kyrka	4 493·1	13 923	23	16	24	13	56	690	252						
			24	25	27	9	59	638	187						
			25	*39*	*42*	*15*	*92*	*485*	*148*						
Summa	8 509·3	64 172	23	116	134	58	362	1 724	1 253	2	—	2	1	1	2
			24	139	123	55	347	1 403	846						
			25	*123*	*138*	*72*	*508*	*1 189*	*848*						
Medeltal 1923—1925				126	132	61	406	1 439	983						
4. Österdalarnes domsaga. K. o. T. Morastrand. Bit. Leksand och Särna.															
a) Ovansiljans domsaga. K. Orsa. T. Orsa, Morastrand, Älvdalen och Särna (se ovan)	11 415·1	34 989	23	21	87	30	128	1 234	425	1	1	1			
			24	34	55	42	188	1 293	358						
			25	*63*	*62*	*28*	*250*	*1 304*	*339*						
b) Nedansiljans domsaga. K. Leksand. T. Leksand och Rättvik (se ovan)	3 736·5	40 052	23	8	82	21	102	1 374	418	1	—	1			
			24	14	56	22	57	1 260	340						
			25	*24*	*82*	*33*	*157*	*1 196*	*456*						
Summa	15 151·6	75 041	23	29	169	51	230	2 608	843	2	1	2	1	1	2
			24	48	111	64	245	2 553	698						
			25	*87*	*144*	*61*	*407*	*2 500*	*795*						
Medeltal 1923—1925				54	141	59	294	2 554	779						

[1] Enligt detta alternativ äro Falu domsaga och Folkare domsaga = alt. I. Såsom ett tredje alternativ kan ifrågasättas att i alt. I blott göra den ändring, att av 4. Nedansiljans domsaga föra Leksands och Gagnefs tingslag till *Falu domsaga* — som härigenom skulle erhålla en areal av 4 649·2 kvkm., 91 996 inv., i medeltal 341 icke tvistiga och 157 tvistiga civilmål, 75 strafflagsmål och 562 andra brottmål, 2 261 lagfarts- och 1 729 inteckningsärenden samt ytterligare 1 erforderlig sekreterare — och Rättviks tingslag till *Ovansiljans domsaga*, som härigenom skulle erhålla en areal av 17 832·3 kvkm., 63 580 inv., i medeltal 75 icke tvistiga och 142 tvistiga civilmål, 54 strafflagsmål och 291 andra brottmål, 2 380 lagfarts- och 788 inteckningsärenden samt ytterligare 1 erforderlig rådman.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
21. Gävleborgs län.															
1. Gävle domsaga.															
Gävle	69·7	39 400	23	**301**	**74**	**159**	**1 146**	**279**	**1 249**	**1**	**5**	—	**1**	**1**	**2**
			24	**256**	**88**	**194**	**1 292**	**287**	**1 264**						
			25	*222*	*74*	*174*	*1 243*	*308*	*1 522*						
Medeltal 1923—1925				**260**	**78**	**175**	**1 227**	**291**	**1 345**						
2. Gästriklands domsaga. K. o. T. Gävle. Bit. Storvik.															
a) Gästriklands östra domsaga. K. o. T. Gävle	2 162·3	43 801	23	31	76	28	85	668	924	1	—	1			
			24	44	44	34	67	586	764						
			25	*37*	*46*	*34*	*161*	*939*	*991*						
b) Gästriklands västra domsaga. K. o. T. Storvik	1 950·3	29 885	23	22	36	22	57	520	670	1	—	1			
			24	27	53	29	114	366	500						
			25	*25*	*41*	*38*	*188*	*488*	*565*						
Summa	**4 112·6**	**73 686**	23	**53**	**112**	**50**	**142**	**1 188**	**1 594**	**2**	—	**2**	**1**	**1**	**1**
			24	**71**	**97**	**63**	**181**	**952**	**1 264**						
			25	*62*	*87*	*72*	*349*	*1 427*	*1 556*						
Medeltal 1923—1925				**62**	**99**	**62**	**224**	**1 189**	**1 471**						
3. Ala domsaga. K. o. T. Söderhamn. Bit. Bollnäs.															
a) Söderhamn	41·7	11 697	23	236	45	26	285	314	370	1	1	—			
			24	176	46	40	362	419	241						
			25	*150*	*45*	*36*	*340*	*108*	*229*						
b) Ala tingslag. K. Söderhamn. T. Söderala	1 196·9	26 256	23	40	33	17	19	366	412	½	—	½			
			24	24	39	17	46	428	454						
			25	*16*	*41*	*19*	*26*	*338*	*400*						
c) Bollnäs domsaga. K. o. T. Bollnäs	3 079·2	37 080	23	129	107	25	133	726	1 088	1	—	1			
			24	57	77	32	139	581	728						
			25	*49*	*80*	*45*	*193*	*611*	*678*						
Summa	**4 317·8**	**75 033**	23	**405**	**185**	**68**	**437**	**1 406**	**1 870**	**2½**	**1**	**1½**	**1**	**2**	**2**
			24	**257**	**162**	**89**	**547**	**1 428**	**1 423**						
			25	*215*	*166*	*100*	*559*	*1 057*	*1 307*						
Medeltal 1923—1925				**292**	**171**	**86**	**515**	**1 297**	**1 533**						
4. Ljusne domsaga. K. o. T. Ljusdal.															
Västra Hälsinglands domsaga K. Ljusdal. Ljusdals tingslag. T. Ljusdal	4 627·4	22 602	23	47	105	35	184	356	554	1	—	1			
			24	71	86	36	127	434	486						
			25	*94*	*57*	*39*	*152*	*469*	*549*						
Arbrå och Järvsö tingslag. T. Järvsö	1 185·4	15 241	23	42	28	14	43	334	442						
			24	42	41	13	43	586	371						
			25	*31*	*56*	*18*	*51*	*325*	*483*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
				civilmål		brottmål									
				icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
Summa	5 812·8	37 843	23	89	133	49	227	690	996	1	—	1	1	1	1
			24	113	127	49	170	1 020	857						
			25	*125*	*113*	*57*	*203*	*794*	*1 032*						
Medeltal 1923—1925				109	124	52	200	835	962						
5. Sundhede domsaga. K. o. T. Hudiksvall. Bit. Ede och Enånger.															
a) Hudiksvall	21·3	7 698	23	299	64	20	305	94	212	1	1	—			
			24	252	57	15	293	75	249						
			25	*210*	*47*	*29*	*273*	*74*	*237*						
b) Norra Hälsinglands domsaga. K. Hudiksvall. Bergsjö och Forsa tingslag. T. Hudiksvall	2 076·6	26 957	23	29	45	33	65	634	610	1	—	1			
			24	12	67	18	83	522	597						
			25	*29*	*88*	*24*	*103*	*479*	*594*						
Delsbo tingslag. T. Ede	1 288·5	11 037	23	15	25	9	36	203	250						
			24	7	25	11	19	220	315						
			25	*4*	*39*	*14*	*69*	*211*	*256*						
c) Enångers tingslag. K. Söderhamn. T. Enånger och Lugnet	498·5	7 360	23	1	15	7	22	133	141	½	—	½			
			24	13	10	10	43	83	110						
			25	*8*	*12*	*6*	*31*	*129*	*166*						
Summa	3 884·9	53 052	23	344	149	69	428	1 064	1 213	2½	1	1½	1	1	2
			24	284	159	54	438	900	1 271						
			25	*251*	*186*	*73*	*476*	*893*	*1 253*						
Medeltal 1923—1925				293	165	65	447	952	1 246						
Summa för länet	18 197·8	279 014	23	1 192	653	395	2 380	4 627	6 922	9	7	6	5	6	8
			24	981	633	449	2 628	4 587	6 079						
			25	*875*	*626*	*476*	*2 830*	*4 479*	*6 670*						
Medeltal 1923—1925				1 016	637	440	2 613	4 564	6 557						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål icke tvistiga	civilmål tvistiga	brottmål enligt strafflagen m. m.	brottmål enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
22. Västernorrlands län.															
1. Sundsvalls och Sköns domsaga. K. o. T. Sundsvall. (Två tingslag.)															
a) Sundsvalls tingslag.															
Sundsvall: rådhusrättens avd. för tvistemål			23	538	121	—	—	169	541	1	2	—			
			24	409	106	—	—	130	434						
			25	*369*	*122*	—	—	*194*	*551*						
Sundsvall: rådhusrättens avd. för brottmål			23	14	19	66	702	—	—	—	3	—			
			24	13	20	91	846	—	—						
			25	*9*	*19*	*117*	*945*	—	—						
Summa för tingslaget	22·1	17 615	23	552	140	66	702	169	541	1	5	—			
			24	422	126	91	846	130	434						
			25	*378*	*141*	*117*	*945*	*194*	*551*						
Medeltal 1923—1925				451	136	91	831	164	509						
b) Sköns tingslag.															
Njurunda, Sköns och Ljustorps tingslag. K. o. T. Sundsvall	1 181·4	47 994	23	62	155	56	415	677	1 324	½	—	½			
			24	65	163	62	314	742	1 195						
			25	*110*	*233*	*56*	*370*	*821*	*1 263*						
Medeltal 1923—1925				79	184	58	367	747	1 260						
Summa för domsagan	**1 203·5**	**65 609**	23	**614**	**295**	**122**	**1 117**	**846**	**1 865**	1½	**5**	½	**1**	**2**	**3**
			24	**487**	**289**	**153**	**1 160**	**872**	**1 629**						
			25	*488*	*374*	*173*	*1 315*	*1 015*	*1 814*						
Medeltal 1923—1925				**530**	**320**	**149**	**1 198**	**911**	**1 769**						
2. Ljunga domsaga. K. o. T. Sundsvall. Bit. Byn.															
a) Medelpads västra domsaga. K. o. T. Sundsvall	4 627·5	39 536	23	110	175	51	117	754	1 066	1	—	1			
			24	102	157	44	124	683	969						
			25	*98*	*117*	*53*	*152*	*850*	*893*						
b) Indals tingslag. K. Sundsvall. T. Byn	1 212·5	6 828	23	7	29	13	97	115	187	½	—	½			
			24	6	27	4	36	94	129						
			25	*5*	*31*	*14*	*57*	*74*	*70*						
Summa	**5 840·0**	**46 364**	23	**117**	**204**	**64**	**214**	**869**	**1 253**	1½	—	1½	**1**	**1**	**2**
			24	**108**	**184**	**48**	**160**	**777**	**1 098**						
			25	*103*	*148*	*67*	*209*	*924*	*963*						
Medeltal 1923—1925				**109**	**179**	**60**	**194**	**857**	**1 105**						
3. Södra Ångermanlands domsaga. K. o. T. Härnösand. Bit. Skidsta och Nyland.															
a) Härnösand	43·1	11 660	23	347	51	38	346	129	1 157	1	3	—			
			24	199	50	40	430	102	1 079						
			25	*252*	*64*	*56*	*517*	*137*	*1 201*						
b) Ångermanlands södra domsaga. K. o. T. Härnösand	1 582·3	38 013	23	70	107	32	145	629	1 067	1	—	1			
			24	74	93	41	208	590	990						
			25	*113*	*61*	*41*	*268*	*554*	*1 073*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
c) Nordingrå tingslag. K. Örnsköldsvik. T. Skidsta . . .	571·8	7 546	23	3	12	6	5	103	143						
			24	4	14	1	14	110	91	½	—	½			
			25	*2*	*14*	—	*5*	*106*	*154*						
d) Boteå tingslag. K. Sollefteå. T. Nyland	962·3	14 329	23	44	52	19	108	299	443						
			24	19	61	26	120	288	372	½	—	½			
			25	*45*	*47*	*20*	*122*	*319*	*435*						
Summa	**3 159·5**	**71 548**	23	**464**	**222**	**95**	**604**	**1 160**	**2 810**						
			24	**296**	**218**	**108**	**772**	**1 090**	**2 532**	**3**	**3**	**2**	**1**	**2**	**3**
			25	*412*	*186*	*117*	*912*	*1 116*	*2 863*						
Medeltal 1923—1925				**391**	**208**	**107**	**763**	**1 122**	**2 735**						
4. Ådalens domsaga. K. o. T. Sollefteå. Bit. Backe															
a) Sollefteå tingslag (inkl. Sollefteå, 2 595 inv.). K. o. T. Sollefteå	1 033·5	13 598	23	88	101	27	177	192	401						
			24	28	107	35	214	213	465	½	—	½			
			25	*66*	*52*	*32*	*159*	*192*	*436*						
b) Ångermanlands västra domsaga. K. Sollefteå. Ramsele och Resele tingslag. T. Ramsele	2 892·3	14 834	23	70	52	25	87	259	318						
			24	53	42	26	107	191	202						
			25	*51*	*73*	*22*	*52*	*316*	*471*	1	—	1			
Fjällsjö tingslag. T. Backe	3 555·5	12 522	23	18	27	15	32	236	237						
			24	19	41	15	77	161	259						
			25	*47*	*53*	*14*	*70*	*247*	*377*						
Summa	**7 481·3**	**40 954**	23	**176**	**180**	**67**	**296**	**687**	**956**						
			24	**100**	**190**	**76**	**398**	**565**	**926**	1½	—	1½	**1**	**2**	**2**
			25	*164*	*178*	*68*	*281*	*755*	*1 284*						
Medeltal 1923—1925				**146**	**183**	**70**	**325**	**669**	**1 055**						
5. Nordanskogs domsaga. K. o. T. Örnsköldsvik. Bit. Mellansel.															
a) Örnsköldsvik	5·6	4 792	23	93	43	12	109	44	125						
			24	106	25	7	136	35	126	1	—	—			
			25	*141*	*45*	*16*	*253*	*53*	*160*						
b) Själevads och Arnäs domsaga. K. o. T. Örnsköldsvik . . .	2 682·6	27 676	23	42	78	23	60	560	552						
			24	31	89	26	106	632	675	1	—	1			
			25	*21*	*71*	*20*	*209*	*520*	*710*						
c) Nätra tingslag. K. Örnsköldsvik. T. Mellansel	3 755·5	18 246	23	19	37	6	13	255	294						
			24	27	30	9	26	277	280	½	—	½			
			25	*14*	*39*	*11*	*67*	*235*	*341*						
Summa	**6 443·7**	**50 714**	23	**154**	**158**	**41**	**182**	**859**	**971**						
			24	**164**	**144**	**42**	**268**	**944**	**1 081**	2½	—	1½	**1**	**1**	**2**
			25	*176*	*155*	*47*	*529*	*808*	*1 211*						
Medeltal 1923—1925				**165**	**152**	**43**	**326**	**870**	**1 088**						
Summa för länet	**24 128·0**	**275 189**	23	**1 525**	**1 059**	**389**	**2 413**	**4 421**	**7 855**						
			24	**1 155**	**1 025**	**427**	**2 758**	**4 248**	**7 266**	**10**	**8**	**7**	**5**	**8**	**12**
			25	*1 343*	*1 041*	*472*	*3 246*	*4 618*	*8 135*						
Medeltal 1923—1925				**1 341**	**1 042**	**429**	**2 806**	**4 429**	**7 752**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
23. Jämtlands län.															
1. Södra Jämtlands domsaga. K. o. T. Östersund. Bit. Ragunda.															
a) Östersund	35·8	14 602	23	1 104	228	37	442	179	725	1	3	1			
			24	1 193	183	61	326	214	583						
			25	*952*	*177*	*33*	*307*	*120*	*464*						
b) Jämtlands östra domsaga. K. Östersund. Ragunda tingslag. T. Ragunda	3 771·1	15 369	23	33	80	7	36	220	330	1	—	1			
			24	55	43	4	53	278	302						
			25	*48*	*69*	*8*	*50*	*381*	*375*						
Revsunds, Brunflo och Näs tingslag. T. Östersund	3 163·5	17 286	23	18	43	19	43	276	423						
			24	23	39	8	33	263	367						
			25	*26*	*42*	*23*	*131*	*305*	*440*						
c) Sunne, Ovikens och Hallens tingslag. K. o. T. Östersund	2 386·9	11 274	23	27	33	8	12	306	717	½	—	½			
			24	23	40	3	14	264	658						
			25	*28*	*29*	*11*	*13*	*200*	*549*						
Summa	**9 357·3**	**58 531**	23	**1 182**	**384**	**71**	**533**	**981**	**2 195**	2½	**3**	2½	**1**	**2**	**3**
			24	**1 294**	**305**	**76**	**426**	**1 019**	**1 910**						
			25	*1 054*	*317*	*75*	*501*	*1 006*	*1 828*						
Medeltal 1923—1925				**1 177**	**336**	**74**	**486**	**1 002**	**1 978**						
2. Norra Jämtlands domsaga. K. o. T. Östersund. Bit. Mörsil och Strömsund.															
a) Jämtlands norra domsaga. K. Östersund. Lits och Rödöns tingslag. T. Östersund	5 160·6	19 179	23	32	87	20	53	629	695	1	1	1			
			24	32	63	17	108	446	691						
			25	*34*	*52*	*19*	*50*	*325*	*573*						
Hammerdals tingslag. T. Strömsund	8 223·4	18 007	23	69	82	22	82	480	546						
			24	68	102	21	102	299	611						
			25	*65*	*88*	*29*	*110*	*334*	*520*						
b) Undersåkers och Offerdals tingslag. K. Östersund. T. Mörsil	9 134·4	17 256	23	24	59	10	415	332	509	½	—	½			
			24	13	55	17	58	330	490						
			25	*16*	*30*	*13*	*54*	*292*	*392*						
Summa	**22 518·4**	**54 442**	23	**125**	**228**	**52**	**550**	**1 441**	**1 750**	1½	**1**	1½	**1**	**2**	**2**
			24	**113**	**200**	**55**	**268**	**1 075**	**1 792**						
			25	*115*	*170*	*61*	*214*	*951*	*1 485*						
Medeltal 1923—1925				**118**	**199**	**56**	**344**	**1 156**	**1 675**						
3. Härjedalens domsaga. K. o. T. Sveg. Bit. Hede och Österåsen.															
Härjedalens domsaga. K. Sveg. Svegs tingslag. T. Svegsmon	6 875·7	10 442	23	36	79	23	91	268	248						
			24	57	26	35	145	284	425						
			25	*31*	*51*	*41*	*186*	*276*	*220*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
Hede tingslag. T. Hede kyrkoby	6 760·3	5 763	23	3	8	5	30	212	170	1	—	1			
			24	7	8	4	52	148	196						
			25	*2*	*18*	*3*	*40*	*111*	*103*						
Bergs tingslag. T. Österåsen[1]	2 178·3	7 196	23	8	30	6	19	171	253						
			24	9	27	8	18	140	360						
			25	*7*	*172*	*8*	*12*	*196*	*235*						
Summa	15 814·3	23 401	23	**47**	**117**	**34**	**140**	**651**	**671**	1	—	1	1	1	1
			24	**73**	**61**	**47**	**215**	**572**	**981**						
			25	*40*	*241*	*52*	*238*	*583*	*558*						
Medeltal 1923—1925				**53**	**93**	**44**	**198**	**602**	**737**						
Summa för länet	47 690·0	136 374	23	**1 354**	**729**	**157**	**1 223**	**3 073**	**4 616**	5	4	5	3	5	6
			24	**1 480**	**566**	**178**	**909**	**2 666**	**4 683**						
			25	*1 209*	*728*	*188*	*953*	*2 540*	*3 871*						
Medeltal 1923—1925				**1 348**	**628**	**174**	**1 028**	**2 760**	**4 390**						

[1] Det stora antalet tvistiga civilmål år 1925 är beroende på att 141 expropriationsmål detta år avgjordes av häradsrätten. Vid medeltalets beräknande hava dessa reducerats till 1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
24. Västerbottens län.															
1. Ume domsaga. K. o. T. Umeå. Bit. Nyåker.															
a) Umeå	28·8	10 487	23	232	67	45	370	175	341	1	1	—			
			24	225	64	27	443	157	328						
			25	*299*	*70*	*48*	*416*	*178*	*415*						
b) Umeå domsaga. K. o. T. Umeå	2 470·9	29 437	23	39	138	28	113	847	808	1	—	1			
			24	59	71	28	109	779	698						
			25	*68*	*69*	*22*	*201*	*876*	*856*						
c) Nordmalings och Bjurholms tingslag. K. Umeå. T. Nyåker	2 847·9	18 029	23	28	28	25	45	368	284	½	—	½			
			24	21	27	18	89	321	400						
			25	*34*	*36*	*8*	*66*	*343*	*388*						
d) Bygdeå socken av Nysätra tingslag. K. Ånäset. T. Nysätra[1]	892·1	7 894	23	4	9	4	31	190	192	—	—	—			
			24	6	10	1	27	172	161						
			25	*2*	*15*	*5*	*23*	*220*	*153*						
Summa	**6 239·7**	**65 847**	23	**303**	**242**	**102**	**559**	**1 580**	**1 625**	**2½**	**1**	**1½**	**1**	**2**	**2**
			24	**311**	**172**	**74**	**668**	**1 429**	**1 587**						
			25	*403*	*190*	*83*	*706*	*1 617*	*1 812*						
Medeltal 1923—1925				**339**	**202**	**87**	**644**	**1 542**	**1 675**						
2. Skellefte domsaga. K. o. T. Skellefteå. Bit. Burträsk.															
a) Skellefteå	7·1	3 764	23	112	17	8	88	77	133	1	—	—			
			24	99	20	11	107	60	132						
			25	*124*	*24*	*8*	*135*	*53*	*126*						
b) Skellefteå tingslag. K. o. T. Skellefteå	4 441·6	44 248	23	30	43	29	86	910	1 234	1	—	⅓			
			24	52	64	21	157	822	1 111						
			25	*60*	*59*	*16*	*125*	*829*	*955*						
c) Burträsks tingslag. K. Ånäset. T. Burträsk	1 851·2	9 967	23	5	19	7	52	215	515	1	—	1			
			24	1	15	—	31	253	302						
			25	*6*	*20*	*9*	*60*	*203*	*298*						
Nysätra och Lövångers socknar av Nysätra tingslag. K. Ånäset. T. Nysätra[1]	903·6	8 390	23	5	9	4	31	191	193						
			24	6	11	2	28	172	162						
			25	*3*	*15*	*4*	*23*	*221*	*153*						
Summa	**7 203·5**	**66 369**	23	**152**	**88**	**48**	**257**	**1 393**	**2 075**	**3**	—	**1½**	**1**	**1**	**1**
			24	**158**	**110**	**34**	**323**	**1 307**	**1 707**						
			25	*193*	*118*	*37*	*343*	*1 306*	*1 532*						
Medeltal 1923—1925				**168**	**105**	**40**	**308**	**1 336**	**1 771**						
3. Lycksele domsaga. K. o. T. Lycksele. Bit. Degerfors och Norsjö.															
a) Lycksele och Örträsks socknar av Lycksele tingslag. K. o. T. Lycksele[2]	5 612·7	11 872	23	3	24	12	50	261	232	—	—	—			
			24	8	19	10	57	205	164						
			25	*14*	*20*	*11*	*23*	*164*	*195*						
b) Degerfors tingslag. K. Umeå. T. Degerfors kyrkoby	2 793·0	9 121	23	38	21	9	23	249	196	½	—	½			
			24	29	72	9	20	255	192						
			25	*35*	*22*	*10*	*29*	*233*	*244*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
c) Norsjö och Malå tingslag. K. Skellefteå. T. Norsjö . . .	3 385·2	10 528	23	6	27	8	22	304	411	—	1	½			
			24	11	16	9	21	237	613						
			25	*13*	*20*	*10*	*34*	*262*	*338*						
Summa	**11 790·9**	**31 521**	23	**47**	**72**	**29**	**95**	**814**	**839**	½	**1**	**1**	**1**	**0**	**1**
			24	**48**	**107**	**28**	**98**	**697**	**969**						
			25	*62*	*62*	*31*	*86*	*659*	*777*						
Medeltal 1923—1925				**52**	**80**	**29**	**93**	**723**	**862**						
4. Åsele domsaga. K. o. T. Vilhelmina. Bit. Åsele och Stensele.															
Västerbottens västra domsaga utom Lycksele och Örträsks socknar. K. Lycksele.															
Vilhelmina tingslag. T. Vilhelmina kyrkoby	11 071·4	15 096	23	30	50	17	131	265	318	1	—	1			
			24	37	39	20	102	328	298						
			25	*34*	*55*	*23*	*60*	*416*	*369*						
Åsele tingslag. T. Åsele . .	4 371·6	7 523	23	11	24	19	58	152	150						
			24	1	24	9	42	116	177						
			25	*14*	*11*	*7*	*50*	*135*	*196*						
Stensele, Sorsele och Tärna socknar av Lycksele tingslag. T. Lycksele[2]	14 893·7	13 198	23	3	24	12	51	261	232						
			24	9	19	10	57	206	165						
			25	*14*	*21*	*10*	*24*	*164*	*195*						
Summa	**30 336·7**	**35 817**	23	**44**	**98**	**48**	**240**	**678**	**700**	**1**	—	**1**	**1**	**0**	**1**
			24	**47**	**82**	**39**	**201**	**650**	**640**						
			25	*62*	*87*	*40*	*134*	*715*	*760*						
Medeltal 1923—1925				**51**	**89**	**42**	**192**	**681**	**700**						
Summa för länet	**55 570·8**	**199 554**	23	**546**	**500**	**227**	**1 151**	**4 465**	**5 239**	**7**	**2**	**5**	**4**	**3**	**5**
			24	**564**	**471**	**175**	**1 290**	**4 083**	**4 903**						
			25	*720*	*457*	*191*	*1 269*	*4 297*	*4 881*						
Medeltal 1923—1925				**610**	**476**	**198**	**1 237**	**4 282**	**5 008**						

[1] Mål och ärenden vid Nysätra tingslags häradsrätt hava fördelats med hälften på Bygdeå socken och hälften på Nysätra och Lövångers socknar.

[2] Mål och ärenden vid Lycksele tingslags häradsrätt hava fördelats med hälften på Lycksele och Örträsks socknar och hälften på Stensele, Sorsele och Tärna socknar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
25. Norrbottens län.															
1. Pite domsaga. K. o. T. Piteå. Bit. Arvidsjaur och Arjeplog.															
a) Piteå	35·6	3 149	23	59	28	6	52	47	130	1	—	—			
			24	54	29	14	49	53	138						
			25	*49*	*18*	*10*	*55*	*55*	*134*						
b) Piteå domsaga. K. Piteå.															
Piteå tingslag. T. Piteå gamla stad	3 014·5	22 350	23	21	42	12	126	438	833						
			24	34	36	16	49	421	604						
			25	*26*	*40*	*11*	*57*	*415*	*611*						
Älvsby tingslag. T. Älvsby kyrkoby	1 725·9	7 492	23	11	12	2	26	111	130						
			24	10	10	5	15	151	137						
			25	*13*	*6*	*6*	*11*	*123*	*178*						
Arvidsjaurs tingslag. T. Arvidsjaurs kyrkostad	5 678·5	8 163	23	20	5	14	11	70	207	1	—	1			
			24	19	9	13	21	84	284						
			25	*14*	*17*	*17*	*20*	*118*	*204*						
Arjeplogs tingslag. T. Arjeplogs kyrkostad	12 967·2	3 530	23	2	5	7	22	24	39						
			24	—	5	6	57	34	33						
			25	*2*	*3*	*4*	*45*	*51*	*59*						
Summa	**23 421·7**	**44 684**	23	**113**	**92**	**41**	**237**	**690**	**1 339**	**2**	—	**1**	**1**	**1**	**1**
			24	**117**	**89**	**54**	**191**	**743**	**1 196**						
			25	*104*	*84*	*48*	*188*	*762*	*1 186*						
Medeltal 1923—1925				**111**	**88**	**48**	**205**	**732**	**1 241**						
2. Neder-Lule domsaga. K. o. T. Luleå. Bit. Råbyn.															
a) Luleå	36·1	11 121	23	411	78	31	228	144	543	1	1	—			
			24	485	81	17	250	152	665						
			25	*513*	*91*	*18*	*151*	*156*	*555*						
b) Nederluleå tingslag. K. o. T. Gammelstad	1 106·0	12 788	23	—	20	38	28	209	491	½	—	½			
			24	6	27	9	150	249	410						
			25	*2*	*24*	*12*	*21*	*190*	*313*						
c) Råneå tingslag. K. Kalix. T. Råbyn	2 022·4	8 717	23	12	23	4	24	334	520						
			24	9	20	8	40	286	392						
			25	*9*	*32*	*8*	*24*	*314*	*306*	½	—	½			
Töre socken av Nederkalix tingslag. K. o. T. Kalix[1]	832·8	4 472	23	4	18	3	22	70	143						
			24	4	9	3	23	69	115						
			25	*2*	*10*	*6*	*18*	*62*	*135*						
Summa	**3 997·3**	**37 098**	23	**427**	**139**	**76**	**302**	**757**	**1 697**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**
			24	**504**	**137**	**37**	**463**	**756**	**1 582**						
			25	*526*	*157*	*44*	*214*	*722*	*1 309*						
Medeltal 1923—1925				**486**	**145**	**52**	**327**	**745**	**1 529**						
3. Över-Lule domsaga. K. o. T. Boden. Bit. Jokkmokk.															
Överluleå tingslag (inkl. Boden, 6 477 inv.). K. Gammelstad. T. Boden	2 837·6	19 622	23	98	124	25	597	270	852						
			24	127	98	17	314	335	735						
			25	*45*	*102*	*28*	*288*	*324*	*625*	½	—	½			
Jokkmokks tingslag. K. Gammelstad. T. Jokkmokks kyrkoby	18 143·7	7 503	23	1	20	16	95	54	161						
			24	10	15	14	101	82	143						
			25	*6*	*22*	*27*	*98*	*64*	*101*						
Summa	**20 981·3**	**27 125**	23	**99**	**144**	**41**	**692**	**324**	**1 013**	½	—	½	**1**	**1**	**1**
			24	**137**	**113**	**31**	**415**	**417**	**878**						
			25	*51*	*124*	*55*	*386*	*388*	*726*						
Medeltal 1923—1925				**96**	**127**	**42**	**498**	**376**	**872**						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen Områden enligt nuvarande judiciella indelning (K. = kansliort, T. = tingsställe, Bit. = bitingsställe)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År	Åren 1923—1925 slutligt avgjorda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Torne domsaga. K. o. T. Haparanda. Bit. Kalix, Korpilombolo och Pajala.															
a) Torneå domsaga. K. Haparanda.															
Torneå tingslag (inkl. Haparanda, 2 616 inv.). T. Haparanda[1]	3 257·0	17 289	23	25	109	38	169	320	269						
			24	36	65	33	205	329	360						
			25	*75*	*60*	*32*	*152*	*269*	*302*						
Korpilombolo tingslag. T. Korpilombolo kyrkoby	3 164·0	4 540	23	5	19	8	52	76	43						
			24	2	15	8	48	37	67	1	—	1			
			25	*5*	*14*	*11*	*14*	*46*	*152*						
Pajala tingslag. T. Pajala kyrkoby	4 732·6	5 747	23	10	20	12	89	166	46						
			24	5	17	11	47	96	114						
			25	*3*	*28*	*8*	*14*	*67*	*93*						
b) Nederkalix socken av Nederkalix tingslag. K. o. T. Kalix[2]	884·4	12 747	23	12	54	11	67	212	430						
			24	12	26	10	69	206	344						
			25	*7*	*30*	*16*	*54*	*188*	*404*	½	—	½			
Överkalix tingslag. K. Kalix. T. Bränna	2 779·0	7 161	23	13	12	7	115	167	134						
			24	7	18	7	154	156	272						
			25	*3*	*22*	*10*	*44*	*126*	*215*						
Summa	**14 817·0**	**47 484**	23	**65**	**214**	**76**	**492**	**941**	**922**						
			24	**62**	**141**	**69**	**523**	**824**	**1 157**	1½	—	1½	**1**	**2**	**2**
			25	*93*	*154*	*77*	*278*	*696*	*1 166*						
Medeltal 1923—1925				**73**	**170**	**74**	**431**	**820**	**1 082**						
5. Gällivare domsaga. K. o. T. Gällivare. Bit. Kiruna, Vittangi och Karesuando.															
Gällivare domsaga. K. Gällivare.															
Gällivare tingslag. T. Gällivare	15 995·8	18 812	23	63	65	21	96	110	244						
			24	49	54	27	95	86	289						
			25	*34*	*37*	*27*	*107*	*130*	*230*						
Jukkasjärvi tingslag. T. Kiruna och Vittangi	13 181·1	17 530	23	62	48	25	150	139	209						
			24	60	47	34	146	124	271	1	—	1			
			25	*72*	*54*	*30*	*131*	*156*	*284*						
Karesuando tingslag. T. Karesuando	6 265·9	1 038	23	—	—	1	7	2	—						
			24	—	—	—	—	9	—						
			25	—	*2*	—	*4*	—	—						
Summa	**35 442·8**	**37 380**	23	**125**	**113**	**47**	**253**	**251**	**453**						
			24	**109**	**101**	**61**	**241**	**219**	**560**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**
			25	*106*	*93*	*57*	*242*	*286*	*514*						
Medeltal 1923—1925				**113**	**102**	**55**	**245**	**252**	**509**						
Summa för länet[3]	**98 660·1**	**193 771**	23	**829**	**702**	**281**	**1 976**	**2 963**	**5 424**						
			24	**929**	**581**	**252**	**1 833**	**2 959**	**5 373**	**7**	**1**	**5**	**5**	**6**	**7**
			25	*880*	*612*	*281*	*1 308*	*2 854*	*4 901*						
Medeltal 1923—1925				**879**	**632**	**271**	**1 706**	**2 925**	**5 233**						

[1] I anförda siffror å antalet brottmål ingå ej brottmål slutligt avgjorda av gränstullrätten i Norrbottens län. Medeltalet för åren 1923—1925 å dylika mål enligt strafflagen m. m. har uppgått till 30 och enligt specialförfattningar m. m. till 74.

[2] Av mål och ärenden vid Nederkalix tingslags häradsrätt har 1/4 förts till Töre socken och 3/4 till Nederkalix socken.

[3] I stället för ovanstående indelning torde vara att föredraga att, med bibehållande i huvudsak av nuvarande domsagoindelning, städerna Piteå och Luleå förläggas till angränsande domsagor och Jokkmokks tingslag överflyttas till Gällivare domsaga. Denna indelning återfinnes i tab. 2 sid. 399.

Tab. 2. Domsagornas fördelning på hovrätterna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
			civilmål		brottmål		lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
			icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser								
1. Svea hovrätt. *Stockholm.* (Stockholms stad; Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Gotlands län.)														
1. Stockholms domsaga . . .	131·9	464 699	3 253	2 699	1 447	15 126	1 424	32 916	1	60	4	9	12	24
2. Norra Roslags domsaga, Norrtälje. Bit. Östhammar och Häverösund	3 116·7	59 719	204	175	62	340	1 047	1 730	3	—	2	1	1	2
3. Sollentuna domsaga, Stockholm	1 514·8	61 376	133	211	74	292	1 396	4 238	3	1	2	1	2	2
4. Södra Roslags domsaga, Stockholm	560·9	55 736	202	177	98	548	1 299	4 825	1	1	2	1	2	2
5. Södertörns domsaga, Stockholm	1 793·7	61 009	187	181	71	322	1 365	3 960	2	1	1	1	2	2
6. Uppsala och Örbyhus domsaga, Uppsala.														
a) Uppsala tingslag	15·4	30 000	219	83	91	554	196	1 111	1	4	—			
b) Örbyhus tingslag. Bit. Örbyhus	2 713·2	53 960	121	91	57	215	742	927	1	—	1			
Summa för domsagan	2 728·6	83 960	340	174	148	769	938	2 038	2	4	1	1	2	3
7. Tiunda domsaga, Uppsala. Bit. Enköping	2 392·3	55 497	164	166	49	273	809	1 980	3	1	2	1	1	2
8. Jönåkers domsaga, Nyköping	1 938·5	50 880	130	98	53	308	406	1 468	2½	1	1½	1	1	1
9. Öknebo domsaga, Södertälje. Bit. Strängnäs	1 659·2	55 218	259	171	89	710	830	2 433	4	3	1	1	2	2
10. Oppunda domsaga, Katrineholm. Bit. Malmköping . .	1 962·9	54 120	79	91	54	356	635	1 430	1	1	1	1	1	1
11. Eskilstuna och Rekarne domsaga, Eskilstuna.														
a) Eskilstuna tingslag . .	84·4	30 618	121	33	38	540	243	899	1	3	—			
b) Rekarne tingslag	996·3	24 337	38	24	5	78	295	617	1½	—	½			
Summa för domsagan	1 080·7	54 955	159	57	43	618	538	1 516	2½	3	½	1	0	1
12. Gotlands domsaga, Visby. Bit. Skogs	3 117·9	57 033	206	169	61	345	1 297	2 377	3	3	2	1	1	2
Summa	**21 998·1**	**1 114 202**	**5 316**	**4 369**	**2 249**	**20 007**	**11 984**	**60 911**	**28**	**79**	**20**	**20**	**27**	**44**
2. Jönköpings hovrätt. *Jönköping och Norrköping.* (Östergötlands, Jönköpings och Skaraborgs län samt norra delen av Kalmar län.)														
1. Norrköpings domsaga . . .	98·9	60 671	268	165	67	874	417	2 181	1	8	2	1	2	2
2. Bråbo domsaga, Norrköping. Bit. Söderköping	3 656·6	76 507	117	114	67	361	799	1 551	4	—	3	1	1	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
3. Linköpings och Bankekinds domsaga, Linköping.														
a) Linköpings tingslag . .	60·7	29 188	219	95	44	504	356	2 058	1	4	—			
b) Bankekinds tingslag. Bit. Kisa	2 775·5	54 593	62	90	38	255	872	1 286	1½	—	1½			
Summa för domsagan	2 836·2	83 781	281	185	82	759	1 228	3 344	2½	4	1½	1	2	2
4. Aska (eller Vifolka) domsaga, Motala. Bit. Mjölby	2 706·0	81 350	235	170	87	491	1 133	2 305	5	—	2	1	2	2
5. Jönköpings och Tveta domsaga, Jönköping.														
a) Jönköpings tingslag . .	47·3	29 909	186	72	56	500	359	1 257	1	4	—			
b) Tveta tingslag	1 996·3	41 293	163	83	40	428	640	1 181	2	1	1			
Summa för domsagan	2 043·6	71 112	349	155	96	928	999	2 438	3	5	1	1	2	2
6. Vedbo domsaga, Eksjö. Bit. Tranås	2 536·1	49 612	264	92	59	391	742	1 405	2½	—	1½	1	1	1
7. Njudungs domsaga, Nässjö. Bit. Vetlanda	3 225·1	61 531	178	102	51	303	1 026	1 458	2	—	2	1	1	1
8. Västbo domsaga, Värnamo .	3 486·0	56 200	181	132	67	162	904	1 235	1	1	1	1	1	2
9. Stranda (eller Aspelands) domsaga, Oskarshamn. Bit. Högsby och Mönsterås . . .	3 568·4	64 143	149	161	72	355	1 055	1 322	3	1	2	1	1	2
10. Tjusts domsaga, Västervik. Bit. Vimmerby och Gamleby	3 556·5	69 183	206	141	53	414	913	1 399	3½	2	1½	1	1	1
11. Vadsbo domsaga, Mariestad. Bit. Moholm	2 429·8	59 826	141	135	60	320	1 049	1 121	3	—	2	1	1	1
12. Gudhems domsaga, Skövde. Bit. Skara	1 756·2	64 343	183	162	80	576	1 089	1 794	4½	2	1½	1	1	2
13. Vartofta domsaga, Falköping. Bit. Tidaholm	1 765·6	47 096	165	119	61	504	718	1 020	2½	—	1½	1	1	1
14. Kinne domsaga, Lidköping. Bit. Vara	2 123·4	74 043	133	143	59	437	1 345	1 690	3	1	2	1	1	2
Summa	**35 788·4**	**919 398**	**2 850**	**1 976**	**961**	**6 875**	**13 417**	**24 263**	**40½**	**24**	**24½**	**14**	**18**	**23**
3. Karlskrona hovrätt. *Karlskrona och Kalmar.* (Kronobergs län, Kalmar läns södra del och Blekinge län.)														
1. Östra Värends domsaga, Växjö. Bit. Lenhovda	3 663·5	66 532	342	181	66	431	1 288	1 605	2	2	1	1	2	2
2. Västra Värends domsaga, Alvesta eller Växjö	2 691·5	52 371	92	129	37	203	966	1 274	2	—	2	1	1	1
3. Sunnerbo domsaga, Ljungby	2 551·7	38 527	144	122	43	115	1 096	1 309	1	1	1	1	1	1
4. Kalmar och Möre domsaga, Kalmar.														
a) Kalmar tingslag	23·7	18 833	166	78	48	537	223	738	1	3	—			
b) Möre tingslag	2 470·7	51 709	83	111	53	226	1 074	1 479	1½	—	1½			
Summa för domsagan	2 494·4	70 542	249	189	101	763	1 297	2 217	2½	3	1½	1	2	3
5. Ölands domsaga, Borgholm. Bit. Färjestaden	1 339·4	27 576	37	40	41	117	658	660	1	—	1	1	0	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
			civilmål		brottmål		lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
			icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser								
6. Karlskrona och Medelsta domsaga, Karlskrona.														
a) Karlskrona tingslag . .	9·7	26 968	514	75	46	414	178	823	1	4	—			
b) Medelsta tingslag. Bit. Ronneby och Lyckeby . . .	1 600·6	61 979	225	107	60	193	1 104	1 968	3	—	2			
Summa för domsagan	1 610·3	88 947	739	182	106	607	1 282	2 791	4	4	2	1	2	3
7. Bräkne domsaga, Karlshamn. Bit. Sölvesborg	1 298·3	58 413	165	137	82	287	673	1 615	4	2	2	1	1	2
Summa	**15 649·1**	**402 908**	**1 768**	**980**	**476**	**2 523**	**7 260**	**11 471**	**16½**	**12**	**10½**	**7**	**9**	**13**
4. Skåne hovrätt. *Malmö.* (Malmöhus och Kristianstads län.)														
1. Malmö domsaga	41·8	117 197	803	628	429	3 713	1 298	5 929	1	16	4	3	3	6
2. Skytts domsaga, Trälleborg	501·7	55 932	133	145	95	654	1 765	3 096	3	2	1	1	2	2
3. Ljunits (eller Herrestads) domsaga, Ystad. Bit. Sjöbo	1 229·6	70 038	201	190	137	402	1 322	2 477	3	3	2	1	2	3
4. Lunds o. Torna domsaga, Lund.														
a) Lunds tingslag	19·6	23 981	188	110	61	374	263	2 048	1	3	1			
b) Torna tingslag	754·5	42 949	86	109	77	263	731	1 442	1	—	1			
Summa för domsagan	774·1	66 930	274	219	138	637	994	3 490	2	3	2	1	2	3
5. Frosta domsaga, Eslöv . .	1 100·6	49 074	102	185	104	450	1 029	2 216	1½	1	1½	1	2	2
6. Landskrona och Rönnebergs domsaga, Landskrona.														
a) Landskrona tingslag . .	10·8	18 490	106	70	47	532	130	721	1	2	1			
b) Rönnebergs tingslag . .	392·1	25 469	40	77	55	68	513	1 180	½	1	½			
Summa för domsagan	402·9	43 959	146	147	102	600	643	1 901	1½	3	1½	1	1	2
7. Hälsingborgs domsaga . . .	51·9	53 371	345	235	136	1 753	746	2 910	1	8	—	1	2	3
8. Luggude domsaga, Hälsingborg	631·8	48 963	65	128	64	308	715	1 511	1	—	1	1	1	1
9. Villands domsaga, Kristianstad	1 328·2	62 735	438	214	132	919	1 067	2 325	2½	3	1½	1	2	3
10. Ingelstads domsaga, Simrishamn eller Hammenhög . .	894·6	48 863	110	146	76	162	1 080	1 942	2½	1	1½	1	1	2
11. Göinge domsaga, Hässleholm. Bit. Broby	2 468·2	68 439	185	255	95	220	1 376	2 685	2	1	2	1	2	3
12. Åsbo domsaga, Ängelholm .	1 551·8	66 185	253	241	89	279	1 192	2 707	3	—	2	1	2	3
Summa	**10 977·2**	**751 686**	**3 055**	**2 733**	**1 597**	**10 097**	**13 227**	**33 189**	**24**	**41**	**20**	**14**	**22**	**33**
5. Göta hovrätt. *Göteborg.* (Hallands, Göteborgs och Bohus' samt Älvsborgs län.)														
1. Halmstads och Tönnersjö domsaga, Halmstad.														
a) Halmstads tingslag . . .	15·3	18 307	146	63	46	567	207	721	1	2	1			
b) Tönnersjö tingslag . . .	2 181·5	53 432	168	110	56	250	806	1 839	2	1	1			
Summa för domsagan	2 196·8	71 739	314	173	102	817	1 013	2 560	3	3	2	1	2	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
			civilmål		brottmål		lagfartsärenden	inteckningsärenden	härads-höfdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
			icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser								
2. Himle domsaga, Varberg. Bit. Falkenberg och Kungsbacka	2 576·3	77 993	459	231	98	689	1 435	3 240	5	2	2	1	2	3
3. Göteborgs domsaga	70·5	232 449	1 131	797	663	9 553	1 058	9 131	1	26	2	4	5	9
4. Askims domsaga, Göteborg. Bit. Kungälv	1 089·0	78 566	268	151	104	794	1 761	3 156	3½	1	1½	1	2	2
5. Inlands domsaga, Uddevalla. Bit. Varekil	1 506·3	62 225	133	109	89	344	1 082	1 261	2½	2	1½	1	1	2
6. Vikens domsaga, Lysekil. Bit. Strömstad och Kvistrum	2 229·8	72 998	151	116	90	594	1 099	1 519	4	—	2	1	1	2
7. Kinds domsaga, Ulricehamn. Bit. Svenljunga eller Limmared	3 110·8	52 957	90	131	38	301	1 012	1 282	2	—	1	1	1	1
8. Borås o. Marks domsaga, Borås.														
a) Borås tingslag	96·4	34 541	201	84	62	467	424	1 421	1	3	—			
b) Marks tingslag	1 966·3	48 951	51	69	47	162	794	1 283	1½	—	1½			
Summa för domsagan	2 062·7	83 492	252	153	109	629	1 218	2 704	2½	3	1½	1	2	2
9. Kullings domsaga, Alingsås. Bit. Ljung	2 048·9	57 141	134	78	55	241	962	1 646	2½	1	1½	1	1	1
10. Väne domsaga, Vänersborg. Bit. Trollhättan	769·2	49 580	256	105	69	636	695	2 031	2	—	1	1	1	1
11. Dals domsaga, Åmål. Bit. Mellerud	3 686·5	68 691	154	132	63	361	1 679	1 456	3	—	2	1	1	2
Summa	**21 346·8**	**907 831**	**3 342**	**2 176**	**1 480**	**14 959**	**13 014**	**29 986**	**31**	**38**	**18**	**14**	**19**	**27**
6. Örebro hovrätt. *Örebro och Karlstad.* (Värmlands, Örebro och Västmanlands län.)														
1. Karlstads och Mellansysslets domsaga, Karlstad.														
a) Karlstads tingslag	21·4	20 381	337	109	58	698	183	1 348	1	3	—			
b) Mellansysslets tingslag	1 814·0	50 472	101	123	38	115	783	1 257	1	—	1½			
Summa för domsagan	1 835·4	70 853	438	232	96	813	966	2 605	2	3	1½	1	2	3
2. Västersysslets domsaga, Arvika. Bit. Årjäng och Säffle	5 242·8	80 788	113	200	69	463	2 022	1 666	3	—	3	1	2	2
3. Fryksdals domsaga, Sunne. Bit. Torsby, Råda och Likenäs	7 377·7	65 946	113	212	46	240	1 363	901	2	—	1½	1	2	2
4. Östersysslets domsaga, Kristinehamn. Bit. Filipstad	3 008·6	52 926	194	115	53	376	673	1 500	3	2	1	1	1	1
5. Örebro domsaga	21·6	36 919	301	194	75	1 022	397	1 774	1	4	1	1	2	2
6. Närkes domsaga, Örebro. Bit. Hallsberg	4 146·3	104 225	136	166	84	508	1 717	2 859	3	—	2	1	2	2
7. Linde domsaga, Lindesberg. Bit. Nora och Karlskoga	4 259·5	80 269	126	114	80	481	1 148	1 935	4	—	2	1	1	2
8. Västerås och Norrbo (eller Siende) domsaga, Västerås.														
a) Västerås tingslag	63·2	29 119	213	86	64	479	307	1 050	1	3	1			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda						Nuvarande antal			Erforderligt antal		
			civilmål		brottmål		lagfartsärenden	inteckningsärenden	häradshövdingar och borgmästare	övriga domare	notarier	lagmän och vice lagmän	rådmän	sekreterare
			icke tvistiga	tvistiga	enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser								
b) Norrbo (eller Siende) tingslag	923·9	17 608	28	25	12	25	168	556	1	—	1			
Summa för domsagan	987·1	46 727	241	111	76	504	475	1 606	2	3	2	1	1	1
9. Åkerbo domsaga, Köping. Bit. Arboga	2 229·2	55 104	110	103	39	304	805	1 443	3½	2	1½	1	1	1
10. Salbergs domsaga, Sala. Bit. Norbergs by	3 221·9	61 783	167	108	60	289	914	1 606	2½	1	1½	1	1	1
Summa	**32 330·1**	**655 540**	**1 939**	**1 555**	**678**	**5 000**	**10 480**	**17 895**	**26**	**15**	**17**	**10**	**15**	**17**
7. Gävle hovrätt. *Gävle och Falun.* (Kopparbergs och Gävleborgs län.)														
1. Falu domsaga, Falun. Bit. Borlänge	2 836·8	66 612	335	127	58	490	1 483	1 542	2	3	1	1	1	1
2. Folkare domsaga, Hedemora. Bit. Krylbo	1 750·7	46 631	175	97	50	189	941	1 027	2	—	1	1	1	1
3. Västerdalarnes domsaga, Ludvika. Bit. Nås och Malung	8 509·3	64 172	126	132	61	406	1 439	983	2	—	2	1	1	2
4. Österdalarnes domsaga, Morastrand. Bit. Leksand och Särna	15 151·6	75 041	54	141	59	294	2 554	779	2	1	2	1	1	2
5. Gävle domsaga	69·7	39 400	260	78	175	1 227	291	1 345	1	5	—	1	1	2
6. Gästriklands domsaga, Gävle. Bit. Storvik	4 112·6	73 686	62	99	62	224	1 189	1 471	2	—	2	1	1	1
7. Ala domsaga, Söderhamn. Bit. Bollnäs	4 317·8	75 033	292	171	86	515	1 297	1 533	2½	1	1½	1	2	2
8. Ljusne domsaga, Ljusdal	5 812·8	37 843	109	124	52	200	835	962	1	—	1	1	1	1
9. Sundhede domsaga, Hudiksvall. Bit. Enånger	3 884·9	53 052	293	165	65	447	952	1 246	2½	1	1½	1	1	2
Summa	**46 446·2**	**531 470**	**1 706**	**1 134**	**668**	**3 992**	**10 981**	**10 888**	**17**	**11**	**12**	**9**	**10**	**14**
8. Sundsvalls hovrätt. *Sundsvall och Östersund.* (Västernorrlands och Jämtlands län.)														
1. Sundsvalls och Sköns domsaga, Sundsvall.														
a) Sundsvalls tingslag	22·1	17 615	451	136	91	831	164	509	1	5	—			
b) Sköns tingslag	1 181·4	47 994	79	184	58	367	747	1 260	½	—	½			
Summa för domsagan	1 203·5	65 609	530	320	149	1 198	911	1 769	1½	5	½	1	2	3
2. Ljunga domsaga, Sundsvall. Bit. Byn	5 840·0	46 364	109	179	60	194	857	1 105	1½	—	1½	1	1	2
3. Södra Ångermanlands domsaga, Härnösand. Bit. Skidsta och Nyland	3 159·5	71 548	391	208	107	763	1 122	2 735	3	3	2	1	2	3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hovrätter. *Domsagor och tingslag, kansliorter och tingsställen*	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	År 1923—1925 i medeltal slutligt handlagda: civilmål: icke tvistiga	civilmål: tvistiga	brottmål: enligt strafflagen m. m.	brottmål: enligt specialförfattn. och ang. fylleriförseelser	lagfartsärenden	inteckningsärenden	Nuvarande antal: häradshövdingar och borgmästare	Nuvarande antal: övriga domare	Nuvarande antal: notarier	Erforderligt antal: lagmän och vice lagmän	Erforderligt antal: rådmän	Erforderligt antal: sekreterare
4. Ådalens domsaga, Sollefteå. Bit. Backe	7 481·3	40 954	146	183	70	325	669	1 055	1½	—	1½	1	2	2
5. Nordanskogs domsaga, Örnsköldsvik. Bit. Mellansel	6 443·7	50 714	165	152	43	326	870	1 088	2½	—	1½	1	1	2
6. Södra Jämtlands domsaga, Östersund. Bit. Ragunda	9 357·3	58 531	1 177	336	74	486	1 002	1 978	2½	3	2½	1	2	3
7. Norra Jämtlands domsaga, Östersund. Bit. Mörsil och Strömsund	22 518·4	54 442	118	199	56	344	1 156	1 675	1½	1	1½	1	2	2
8. Härjedalens domsaga, Sveg. Bit. Hede och Österåsen	15 814·3	23 401	53	93	44	198	602	737	1	—	1	1	1	1
Summa	**71 818·0**	**411 563**	**2 689**	**1 670**	**603**	**3 834**	**7 189**	**12 142**	**15**	**12**	**12**	**8**	**13**	**18**
9. Umeå hovrätt.[1] *Umeå och Luleå.* (Västerbottens och Norrbottens län.)														
1. Ume domsaga, Umeå. Bit. Nyåker	6 239·7	65 847	339	202	87	644	1 542	1 675	2½	1	1½	1	2	2
2. Skellefte domsaga, Skellefteå. Bit. Burträsk	7 203·5	66 369	168	105	40	308	1 336	1 771	3	—	1½	1	1	1
3. Lycksele domsaga, Lycksele. Bit. Degerfors och Norsjö	11 790·9	31 521	52	80	29	93	723	862	½	1	1	1	0	1
4. Åsele domsaga, Vilhelmina. Bit. Åsele och Stensele	30 336·7	35 817	51	89	42	192	681	700	1	—	1	1	0	1
5. Pite domsaga, Piteå. Bit. Arvidsjaur och Arjeplog	23 421·7	44 684	111	88	48	205	732	1 241	2	—	1	1	1	1
6. Lule domsaga, Luleå. Bit. Boden	3 979·7	43 531	563	215	65	676	676	1 729	2	1	½	1	2	2
7. Kalix domsaga, Kalix. Bit. Rånbyn och Bränna	6 518·6	33 097	31	91	31	218	730	1 137	1	—	1	1	1	1
8. Torne domsaga, Haparanda. Bit. Korpilombolo och Pajala	11 153·6	27 576	55	116	53	264	469	482	1	—	1	1	1	1
9. Gällivare domsaga, Gällivare. a) Gällivare tingslag. Bit. Jokkmokk	34 139·5	26 315	54	71	44	197	175	389	½	—	1			
b) Kiruna tingslag. Bit. Kiruna, Vittangi och Karesuando	19 447·0	18 568	65	51	30	146	143	255	½	—	½			
Summa för domsagan	53 586·5	44 883	119	122	74	343	318	644	1	—	1½	1	1	2
Summa[2]	**154 230·9**	**393 325**	**1 489**	**1 108**	**469**	**2 943**	**7 207**	**10 241**	**14**	**3**	**10**	**9**	**9**	**12**

[1] Indelningen av Norrbottens län överensstämmer med det å sid. 393 not 3 angivna alternativet.

[2] Summan nuvarande antal domare och notarier för hela riket utgör 212—235—144 och det erforderliga antalet enligt förestående tabell 105—142—200. Nuvarande antal häradshövdingar och borgmästare är 124 resp. 88, det beräknade antalet lagmän 92 (= antalet domsagor) och vice lagmän 13.

Tab. 3. Landets indelning

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Hovrätter Områden	Nuvarande Central- (C) och Straffängelser (S) samt Kronohäkten (K)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	Till hovrätterna, i medeltal, årligen fullföljda								
					vademål			civila besvärsmål			kriminella besvärsmål		
					1909–13	1914–18	1919–23	1909–13	1914–18	1919–23	1909–13	1914–18	1919–23
	1. *Svea hovrätt.* (Stockholm.)												
1	Stockholms stad	C. Långholmen Rannsakn.-fäng. Sthlm	131·9	464 699	576	649	860	131	147	290	269	407	416
2	Stockholms län	K. Norrtälje	7 389·8	262 226	129	130	171	88	73	115	97	111	102
3	Uppsala län	S. Uppsala	5 120·9	139 457	60	44	65	16	17	35	34	49	32
4	Södermanlands län	K. Nyköping	6 237·6	190 787	42	43	71	15	16	26	30	34	35
5	Gotlands län	K. Visby.	3 117·9	57 033	23	17	25	5	7	12	16	15	14
6	S:a		**21 998·1**	**1 114 202**	**830**	**883**	**1 192**	**255**	**260**	**478**	**446**	**616**	**599**
	2. *Jönköpings hovrätt.* (Jönköping och Norrköping.)												
7	Östergötlands län	S. Linköping K. Norrköping	9 971·6	309 959	105	98	130	40	30	57	54	67	50
8	Jönköpings län	S. Jönköping	10 616·9	230 805	84	87	127	26	31	54	61	69	73
9	Skaraborgs län	C. Mariestad	8 075·0	245 308	83	81	124	21	15	49	48	80	63
10	Kalmar län, norra delen[1]	K. Västervik	7 124·9	133 326	56	50	70	12	12	30	39	41	31
11	S:a		**35 788·4**	**919 398**	**328**	**316**	**451**	**99**	**88**	**190**	**202**	**257**	**217**
	3. *Karlskrona hovrätt.* (Karlskrona och Kalmar.)												
12	Kronobergs län	C. Växjö.	8 906·7	157 430	80	85	131	23	35	50	39	62	56
13	Kalmar län, södra delen[1]	S. Kalmar	3 833·8	98 118	55	50	70	12	11	30	39	42	31
14	Blekinge län	S. Karlskrona K. Karlshamn	2 908·6	147 360	73	58	72	9	10	24	43	42	40
15	S:a		**15 649·1**	**402 908**	**208**	**193**	**273**	**44**	**56**	**104**	**121**	**146**	**127**
	4. *Skåne hovrätt.* (Malmö.)												
16	Kristianstads län	S. Kristianstad K. Ängelholm	6 242·8	246 222	155	162	201	37	40	81	79	117	92
17	Malmöhus län	C. Malmö K. Ystad	4 734·4	505 464	308	362	474	67	65	164	160	214	207
18	S:a		**10 977·2**	**751 686**	**463**	**524**	**675**	**104**	**105**	**245**	**239**	**331**	**299**

[1] Målen från Kalmar län hava fördelats med hälften på Kalmar läns norra del (= Stranda och Tjusts dom-

i hovrättsområden.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
Summa mål i medeltal												Summa till hovrätterna fullföljda mål				Summa mål i medeltal 1909—1925		
1909—1913					1914—1918					1919—1923								
fullföljda från			Samtliga mål		fullföljda från			Samtliga mål		Samtliga mål		1924		1925				
häradsrätter	rådhusrätter	annan myndighet	Antal	%	häradsrätter	rådhusrätter	annan myndighet	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
—	846	130	**976**	16·7	—	1 048	155	**1 203**	19·0	**1 566**	19·8	1 215	17·4	1 306	17·8	**1 250**	18·5	1
213	38	63	**314**	5·3	232	35	47	**314**	5·0	**388**	4·9	389	5·6	411	5·6	**346**	5·1	2
63	38	9	**110**	1·9	67	34	9	**110**	1·7	**132**	1·7	123	1·7	138	1·9	**119**	1·7	3
44	36	7	**87**	1·5	46	35	12	**93**	1·5	**132**	1·7	144	2·1	120	1·6	**107**	1·6	4
25	15	4	**44**	0·7	24	11	4	**39**	0·6	**51**	0·6	52	0·7	54	0·7	**45**	0·7	5
345	**973**	**213**	**1 531**	**26·1**	**369**	**1 163**	**227**	**1 759**	**27·8**	**2 269**	**28·7**	**1 923**	**27·5**	**2 029**	**27·6**	**1 867**	**27·6**	6
97	77	25	**199**	3·4	85	89	21	**195**	3·1	**237**	3·0	201	2·9	239	3·2	**211**	3·1	7
116	38	17	**171**	2·9	125	39	23	**187**	3·0	**254**	3·2	242	3·4	218	3·0	**207**	3·1	8
96	43	13	**152**	2·6	120	48	8	**176**	2·8	**236**	3·0	223	3·2	275	3·7	**195**	2·9	9
72	26	9	**107**	1·8	67	29	7	**103**	1·6	**131**	1·6	116	1·7	118	1·6	**114**	1·7	10
381	**184**	**64**	**629**	**10·7**	**397**	**205**	**59**	**661**	**10·5**	**858**	**10·8**	**782**	**11·2**	**850**	**11·5**	**727**	**10·8**	11
112	14	16	**142**	2·4	148	19	15	**182**	2·9	**237**	3·0	190	2·7	233	3·2	**190**	2·8	12
71	27	8	**106**	1·8	67	28	8	**103**	1·6	**131**	1·6	117	1·7	117	1·6	**114**	1·7	13
71	48	6	**125**	2·2	63	42	5	**110**	1·7	**136**	1·7	109	1·5	112	1·5	**123**	1·8	14
254	**89**	**30**	**373**	**6·4**	**278**	**89**	**28**	**395**	**6·2**	**504**	**6·3**	**416**	**5·9**	**462**	**6·3**	**427**	**6·3**	15
203	46	22	**271**	4·6	251	48	20	**319**	5·1	**374**	4·7	354	5·1	312	4·2	**323**	4·8	16
215	267	53	**535**	9·2	262	337	42	**641**	10·1	**845**	10·7	832	11·9	780	10·6	**689**	10·2	17
418	**313**	**75**	**806**	**13·8**	**513**	**385**	**62**	**960**	**15·2**	**1 219**	**15·4**	**1 186**	**17·0**	**1 092**	**14·8**	**1 012**	**15·0**	18

sagor enl. tab. 1) och med hälften på södra delen (= Kalmar och Möre samt Ölands domsagor).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Hovrätter Områden	Nuvarande Central- (C) och Straffängelser (S) samt Kronohäkten (K)	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	Till hovrätterna, i medeltal, årligen fullföljda								
					vademål			civila besvärsmål			kriminella besvärsmål		
					1909—13	1914—18	1919—23	1909—13	1914—18	1919—23	1909—13	1914—18	1919—23
	5. *Göta hovrätt.* (Göteborg.)												
19	Hallands län	K. Halmstad K. Varberg	4 773·1	149 732	81	69	89	16	12	26	42	61	42
20	Göteborgs och Bohus län	C. Härlanda K. Uddevalla	4 895·6	446 238	165	192	262	42	33	76	108	151	149
21	Älvsborgs län	S. Vänersborg	11 678·1	311 861	109	97	133	38	22	54	80	116	81
22	S:a		**21 346·8**	**907 831**	**355**	**358**	**484**	**96**	**67**	**156**	**230**	**328**	**272**
	6. *Örebro hovrätt.* (Örebro och Karlstad.)												
23	Värmlands län	S. Karlstad	17 464·5	270 513	101	102	155	28	28	42	64	72	52
24	Örebro län	S. Örebro	8 427·4	221 413	60	66	97	19	16	37	52	70	43
25	Västmanlands län . .	S. Västerås	6 438·2	163 614	44	53	49	20	15	34	41	41	31
26	S:a		**32 330·1**	**655 540**	**205**	**221**	**301**	**67**	**59**	**113**	**157**	**183**	**126**
	7. *Gävle hovrätt.* (Gävle och Falun.)												
27	Kopparbergs län . . .	S. Falun	28 248·4	252 456	95	91	109	32	26	47	73	89	72
28	Gävleborgs län	S. Gävle K. Hudiksvall	18 197·8	279 014	112	91	134	26	23	47	90	90	68
29	S:a		**46 446·2**	**531 470**	**207**	**182**	**243**	**58**	**49**	**94**	**163**	**179**	**140**
	8. *Sundsvalls hovrätt.* (Sundsvall och Östersund.)												
30	Västernorrlands län . .	C. Härnösand K. Sundsvall	24 128·0	275 189	236	190	230	65	44	84	133	139	109
31	Jämtlands län	K. Östersund	47 690·0	136 374	98	102	136	39	29	60	60	76	64
32	S:a		**71 818·0**	**411 563**	**334**	**292**	**366**	**104**	**73**	**144**	**193**	**215**	**173**
	9. *Umeå hovrätt.* (Umeå och Luleå.)												
33	Västerbottens län . . .	K. Umeå	55 570·8	199 554	86	85	114	34	21	41	64	87	79
34	Norrbottens län	K. Luleå K. Haparanda	98 660·1	193 771	78	58	108	28	16	38	63	75	79
35	S:a		**154 230·9**	**393 325**	**164**	**143**	**222**	**62**	**37**	**79**	**127**	**162**	**158**
36	S:a för hela riket		**410 584·8**	**6 087 923**	**3 094**	**3 112**	**4 207**	**889**	**794**	**1 603**	**1 878**	**2 417**	**2 111**

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
Summa mål i medeltal												Summa till hovrätterna fullföljda mål				Summa mål i medeltal 1909—1925		
1909—1913					1914—1918					1919—1923								
fullföljda från			Samtliga mål		fullföljda från			Samtliga mål		Samtliga mål		1924		1925				
häradsrätter	rådhusrätter	annan myndighet	Antal	%	häradsrätter	rådhusrätter	annan myndighet	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
80	50	9	**139**	2·3	81	55	6	**142**	2·2	**157**	2·0	124	1·7	140	1·9	**144**	2·1	19
85	197	33	**315**	5·4	104	238	34	**376**	6·0	**487**	6·1	369	5·3	439	6·0	**394**	5·8	20
148	56	23	**227**	3·9	157	65	13	**235**	3·7	**268**	3·4	237	3·4	227	3·1	**242**	3·6	21
313	**303**	**65**	**681**	**11·6**	**342**	**358**	**53**	**753**	**11·9**	**912**	**11·5**	**730**	**10·4**	**806**	**11·0**	**780**	**11·5**	22
131	45	17	**193**	3·3	149	37	16	**202**	3·2	**249**	3·2	245	3·5	263	3·6	**220**	3·2	23
60	60	11	**131**	2·2	73	71	8	**152**	2·4	**177**	2·2	167	2·4	198	2·7	**157**	2·3	24
57	38	10	**105**	1·8	53	50	6	**109**	1·7	**114**	1·4	113	1·6	145	1·9	**112**	1·7	25
248	**143**	**38**	**429**	**7·3**	**275**	**158**	**30**	**463**	**7·3**	**540**	**6·8**	**525**	**7·5**	**606**	**8·2**	**489**	**7·2**	26
155	26	19	**200**	3·4	163	29	14	**206**	3·3	**228**	2·9	234	3·4	185	2·5	**211**	3·1	27
151	63	14	**228**	3·9	133	55	16	**204**	3·2	**249**	3·1	198	2·8	209	2·9	**224**	3·3	28
306	**89**	**33**	**428**	**7·3**	**296**	**84**	**30**	**410**	**6·5**	**477**	**6·0**	**432**	**6·2**	**394**	**5·4**	**435**	**6·4**	29
305	88	41	**434**	7·4	282	70	21	**373**	5·9	**423**	5·3	382	5·5	431	5·9	**409**	6·1	30
149	24	24	**197**	3·4	164	24	19	**207**	3·3	**260**	3·3	204	2·9	203	2·7	**219**	3·2	31
454	**112**	**65**	**631**	**10·8**	**446**	**94**	**40**	**580**	**9·2**	**683**	**8·6**	**586**	**8·4**	**634**	**8·6**	**628**	**9·3**	32
136	26	22	**184**	3·1	143	40	10	**193**	3·1	**234**	3·0	188	2·7	263	3·6	**206**	3·1	33
120	27	22	**169**	2·9	106	30	13	**149**	2·3	**225**	2·9	227	3·2	218	3·0	**186**	2·8	34
256	**53**	**44**	**353**	**6·0**	**249**	**70**	**23**	**342**	**5·4**	**459**	**5·9**	**415**	**5·9**	**481**	**6·6**	**392**	**5·9**	35
2 975	**2 259**	**627**	**5 861**	**100·0**	**3 165**	**2 606**	**552**	**6 323**	**100·0**	**7 921**	**100·0**	**6 995**	**100·0**	**7 354**	**100·0**	**6 757**	**100·0**	36

Tab. 4. Landets indelning i statsåklagardistrikt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Län	Landareal i kvkm. 31/12 1927	Folkmängd 31/12 1927	I tab. 2 upptaget antal: domsagor	I tab. 2 upptaget antal: tingsställen	Åren 1913—1916 i medeltal avgjorda brottmål: enligt strafflagen m. m.	enligt specialförfattningar och ang. fylleriförseelser	angående häktade (antal häktade inom parentes)	Antal *brott* (med frånräknande av första resan enkel stöld), för vilka sakfällts i 1:a instans och varå kunnat följa mer än 6 månaders fängelse, i medeltal åren 1915–1916	Erforderligt antal statsåklagare	Kansliort	Antal mål per statsåklagare med stöd av siffrorna i kol. 9
Stockholms stad	131·9	464 699	1	1	2 386	15 279	658 (807)	661	4	Stockholm	165
Stockholms län	7 389·8	262 226	4	6	438	1 445	118 (144)	163	1	Stockholm	109
Uppsala »	5 120·9	139 457	2	4	274	943	47 (52)	88	1	Uppsala	114
Södermanl. »	6 237·6	190 787	4	6	328	1 885	62 (73)	109	1	Nyköping	137
Östergötlands »	9 971·6	309 959	4	7	422	2 678	92 (106)	142	1	Norrköping	141
Jönköpings »	10 616·9	230 805	4	6	289	1 521	47 (59)	122	1	Jönköping	123
Kronobergs »	8 906·7	157 430	3	4	163	617	26 (28)	66			
Kalmar »	10 958·7	231 444	4	9	324	1 425	55 (63)	81	1	Kalmar	81
Gotlands »	3 117·9	57 033	1	2	72	285	13 (14)	20	1	Visby	20
Blekinge »	2 908·6	147 360	2	5	266	863	44 (54)	75	1	Karlskrona	127
Kristianstads »	6 242·8	246 222	4	5	436	1 168	69 (82)	[1] 136	1	Kristianstad	100
Malmöhus »	4 734·4	505 464	8	9	1 364	6 409	263 (310)	497	4	3 i Malmö 1 i Hälsingborg	130 143
Hallands »	4 773·1	149 732	2	4	256	1 337	47 (52)	77	1	Halmstad	91
Göteb. o. Boh. »	4 895·6	446 238	4	8	1 437	11 911	169 (197)	341	3	2 i Göteborg 1 i Uddevalla	141 77
Älvsborgs »	11 678·1	311 861	5	9	458	2 748	79 (93)	127	1	Borås	109
Skaraborgs »	8 075·0	245 308	4	8	277	1 631	41 (51)	66	1	Mariestad (ev. Skövde)	66
Värmlands »	17 464·5	270 513	4	10	382	2 494	74 (86)	103	1	Karlstad	103
Örebro »	8 427·4	221 413	3	6	304	2 215	53 (59)	98	1	Örebro	98
Västmanlands »	6 438·2	163 614	3	5	365	1 795	65 (80)	106	1	Västerås	106
Kopparbergs »	28 248·4	252 456	4	10	351	1 369	62 (69)	106	1	Falun	106
Gävleborgs »	18 197·8	279 014	5	8	637	2 696	165 (193)	284	2	1 i Gävle 1 i Hudiksvall	155 129
Västernorrl. »	24 128·0	275 189	5	10	614	2 831	133 (156)	175	2	Härnösand eller Sundsvall	87 88
Jämtlands »	47 690·0	136 374	3	8	274	1 352	53 (61)	60	1	Östersund	60
Västerbottens »	55 570·8	199 554	4	10	225	1 101	44 (54)	71	1	Umeå	71
Norrbottens »	98 660·1	193 771	5	16	319	1 912	64 (78)	88	1	Luleå	88
Hela riket	**410 584·8**	**6 087 923**	**92**	**176**	**12 661**	**69 910**	**2 543 (3 021)**	**3 862**	**34**	I medeltal:	**114**

[1] Abnormt högt 1916; 1914: 136; 1915: 157; 1917: 110; 1918: 142. Medeltal 1914, 1915, 1917 och 1918: 136.

Anmärkningar.

Kol. 6—8. För bättre jämförelse med kol. 9, som grundar sig på en specialundersökning för de angivna åren, hava i kol. 6—8 upptagits medeltalssiffrorna för åren 1913—1916 i stället för någon senare period.

Kol. 6—7. I kol. 6 upptagas mål angående brott eller förseelser enligt strafflagen (utom 11: 15 och 18: 15), krigslagen och tryckfrihetsförordningen ävensom andra mål, i vilka någon varit häktad, i kol. 7 alla övriga brottmål.

Kol. 9. Siffrorna i kol. 9, vilka avse *antalet brott* för vilka *sakfällts* i första instans, bliva i viss mån missvisande, i det den omständigheten att åtal, för vilka frikänts, icke medtagits, gör att siffrorna bliva för låga, medan å andra sidan den omständigheten, att antalet brott kan vara ett flertal i varje mål, medför, att siffrorna bliva för höga.

Stockholm. Av dessa 4 statsåklagare torde en bliva förste statsåklagare och chef för de övriga.

Stockholms län. Mål från Södertälje stad och Öknebo härad, beräknade till 28, hava överflyttats till statsåklagaren i Nyköping, och mål från Norrtälje samt Norra och Mellersta Roslags domsagor, beräknade till 26, hava överflyttats till statsåklagaren i Uppsala.

Uppsala län. Statsåklagarens i Uppsala distrikt omfattar även Norra och Mellersta Roslags domsagor samt Norrtälje stad.

Södermanlands län. Statsåklagarens i Nyköping distrikt omfattar även Södertälje stad och Öknebo härad.

Östergötlands län. Mål från Ydre tingslag, 1 enligt beräkning, har överflyttats till statsåklagaren i Jönköping.

Jönköpings län. Statsåklagarens i Jönköping distrikt omfattar även Ydre tingslag.

Kronobergs län. 14 Mål från Sunnerbo domsaga hava överflyttats till statsåklagaren i Halmstad och 52 mål från länet i övrigt till statsåklagaren i Karlskrona.

Gotlands län. Det förutsättes, att statsåklagaren i Visby får ytterligare verksamhet, t. ex. vid länsstyrelsen eller utsträckt åtalsplikt.

Blekinge län. Statsåklagarens i Karlskrona distrikt omfattar även Kronobergs län utom Sunnerbo domsaga.

Kristianstads län. 36 mål från Ängelholm, Södra Åsbo och Bjäre domsaga samt Norra Åsbo domsaga hava överflyttats till statsåklagaren i Hälsingborg.

Malmöhus län. Till statsåklagarens i Hälsingborg distrikt hänföras Hälsingborg, Landskrona, Rönnebergs och Harjagers härad, Luggude domsaga, Ängelholm, Södra Åsbo och Bjäre domsaga samt Norra Åsbo domsaga.

Hallands län. Statsåklagarens i Halmstad distrikt omfattar även Sunnerbo domsaga.

Göteborgs och Bohus län. Till statsåklagarens i Göteborg distrikt hänföras Göteborg, Askims domsaga, Inlands domsagas södra del samt Marstrand. Länet i övrigt hänföres till statsåklagarens i Uddevalla distrikt, vilket tillika omfattar Dalsland.

Älvsborgs län. 18 mål från Dalsland hava överflyttats till statsåklagaren i Uddevalla.

Skaraborgs län. Ytterligare verksamhet för statsåklagaren förutsättes.

Gävleborgs län. 1 statsåklagare för Gästrikland, 1 för Hälsingland.

Västernorrlands län. De två statsåklagarna erhålla lämpligen gemensamt kansli, enär en lämplig arbetsfördelning då är lättast att genomföra.

Jämtlands län. Det förutsättes, att statsåklagaren i Östersund erhåller ytterligare verksamhet.

INNEHÅLL.

		Sid.
Tab. 1.	Landets indelning i domsagor och tingslag	345
Tab. 2.	Domsagornas fördelning på hovrätterna	394
Tab. 3.	Landets indelning i hovrättsområden	400
Tab. 4.	Landets indelning i statsåklagardistrikt	404

Bilaga II.

Specifikation

av statens kostnader för löner till befattningshavare inom domstols- och åklagarväsendet efter processreformens genomförande [1].

I. Domstolarna.

Högsta domstolen.

	Kronor
1 president (D 11)	24 000
21 justitieråd (D 10)	441 000
1 förste expeditionsvakt (B 7)	3 300
2 expeditionsvakter (B 5)	5 976
Summa	*474 276*
Dyrtidstillägg	39 300
Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	513 576

Nedre justitierevisionen.

8 ordinarie revisionssekreterare (D 7 d)	95 520
15 t. f. revisionssekreterare (D 5 c)	139 500
Lönetillägg till ordföranden	2 000
Lönetillägg till 15 t. f. revisionssekreterare å 900 kr.	13 500
6 protokollssekreterare (B 22)	46 008
2 registratorer (B 22)	15 336
1 kanslist (B 21)	7 212
1 förste expeditionsvakt (B 7)	3 300
4 expeditionsvakter (B 5)	11 952
14 kontorsbiträden (B 4)	39 648
Arvode till en protokollsekreterare och en registrator	1 000
Icke-ordinarie befattningshavare	33 000
Renskrivningskostnader	5 000
Summa	*412 976*
Dyrtidstillägg	70 600
Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	483 576

[1] De angivna lönegradsbeteckningarna gälla löneplanen för domare m. fl. befattningshavare (löneplan D; se ovan sid. 239) samt löneplanen B i det allmänna civila avlöningsreglementet, som i här ifrågakommande delar finnes avtryckt såsom bilaga III här nedan. Där flera löneklasser finnas inom en lönegrad har beräkningen i allmänhet utförts på grundval av den näst högsta löneklassen. Där av särskild anledning annan löneklass valts har detta angivits.

Kronor

Hovrätterna.

Svea hovrätt (G-ort.)

1 president (D 10)		21 000
9 divisionsordförande (D 8)		117 180
9 vice ordförande (D 7 d)		107 460
16 hovrättsråd (D 7 c)		183 360
1 krigshovrättsråd (D 8)		13 020
10 assessorer (D 5 b)		87 000
4 assessorsaspiranter (D 4)		24 000
Lönetillägg till 9 divisionsordförande å 2 000 kr.		18 000
Lönetillägg till 9 vice ordförande å 900 kr.		8 100
1 sekreterare (B 28)		10 500
1 biträdande sekreterare (B 26)		9 540
2 aktuarier (B 22)		15 336
1 arkivarie (B 22)		7 668
4 kansliskrivare (B 11)	16 416	
6 kanslibiträden (B 7)	19 800	
5 kontorsbiträden (B 4)	14 160	
5 skrivbiträden (B 2)	12 600	62 976
1 förste expeditionsvakt (B 7)		3 300
6 expeditionsvakter (B 5)		17 928
Renskrivningsanslag		10 000
	Summa	*716 368*
Dyrtidstillägg		108 200
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	824 568

Göta hovrätt (D-ort.)

1 president (D 10)		21 000
3 divisionsordförande (D 8)		36 900
4 vice ordförande (D 7 d)		44 880
6 hovrättsråd (D 7 c)		64 440
4 assessorer (D 5 b)		34 800
2 assessorsaspiranter (D 4)		12 000
Lönetillägg till 3 divisionsordförande å 2 000 kr.		6 000
Lönetillägg till 4 vice ordförande å 900 kr.		3 600
1 sekreterare (B 27)		9 300
1 aktuarie och arkivarie (B 22)		6 984
2 kansliskrivare (B 11)	7 344	
3 kanslibiträden (B 7)	8 820	
2 kontorsbiträden (B 4)	5 052	
2 skrivbiträden (B 2)	4 500	25 716
1 förste expeditionsvakt (B 7)		2 940

		Kronor
2 expeditionsvakter (B 5)		5 328
Renskrivningsanslag		5 000
	Summa	*278 888*
Dyrtidstillägg		43 000
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	321 888

Hovrätten över Skåne och Blekinge (E-ort).

1 president (D 10)		21 000
4 divisionsordförande (D 8)		50 160
5 vice ordförande (D 7 d)		57 300
8 hovrättsråd (D 7 c)		87 840
4 assessorer (D 5 b)		34 800
3 assessorsaspiranter (D 4)		18 000
Lönetillägg till 4 divisionsordförande à 2 000 kr.		8 000
Lönetillägg till 5 vice ordförande à 900 kr.		4 500
1 sekreterare (B 27)		9 540
1 aktuarie och arkivarie (B 22)		7 212
2 kansliskrivare (B 11)	7 632	
3 kanslibiträden (B 7)	9 180	
3 kontorsbiträden (B 4)	7 884	
2 skrivbiträden (B 2)	4 680	29 376
1 förste expeditionsvakt (B 7)		3 060
2 expeditionsvakter (B 5)		5 544
Renskrivningsanslag		5 000
	Summa	*341 332*
Dyrtidstillägg		52 000
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	393 332

Västra Sveriges hovrätt (F-ort).

president (D 10)		21 000
4 divisionsordförande (D 8)		51 120
5 vice ordförande (D 7 d)		58 500
6 hovrättsråd (D 7 c)		67 320
3 assessorer (D 5 b)		26 100
2 assessorsaspiranter (D 4)		12 000
Lönetillägg till 4 divisionsordförande à 2 000 kr.		8 000
Lönetillägg till 5 vice ordförande à 900 kr.		4 500
1 sekreterare (B 27)		9 780
1 aktuarie och arkivarie (B 22)		7 440
2 kansliskrivare (B 11)	7 920	
3 kanslibiträden (B 7)	9 540	
3 kontorsbiträden (B 4)	8 190	
2 skrivbiträden (B 2)	4 860	30 510

		Kronor
1 förste expeditionsvakt (B 7)		3 180
2 expeditionsvakter (B 5)		5 760
Renskrivningsanslag		5 000
	Summa	*310 210*
Dyrtidstillägg		45 900
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	356 110

Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt (E-ort).

1 president (D 9)		17 400
1 divisionsordförande (D 8)		12 540
2 vice ordförande (D 7 d)		22 920
2 hovrättsråd (D 7 c)		21 960
1 assessor (D 5 b)		8 700
1 assessorsaspirant (D 4)		6 000
Lönetillägg till 1 divisionsordförande		2 000
Lönetillägg till 2 vice ordförande å 900 kr.		1 800
1 sekreterare, tillika aktuarie och arkivarie (B 27)		9 540
1 kansliskrivare (B 11)	3 816	
2 kanslibiträden (B 7)	6 120	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 628	
1 skrivbiträde (B 2)	2 340	14 904
1 förste expeditionsvakt (B 7)		3 060
1 expeditionsvakt (B 5)		2 772
Renskrivningskostnad		3 000
	Summa	*126 596*
Dyrtidstillägg		19 000
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	145 596

Mellersta Norrlands hovrätt (F-ort).

1 president (D 9)		17 700
1 divisionsordförande (D 8)		12 780
2 vice ordförande (D 7 d)		23 400
4 hovrättsråd (D 7 c)		44 880
2 assessorer (D 5 b)		17 400
2 assessorsaspiranter (D 4)		12 000
Lönetillägg till 1 divisionsordförande		2 000
Lönetillägg till 2 vice ordförande å 900 kr.		1 800
1 sekreterare, tillika aktuarie och arkivarie (B 27)		9 780
1 kansliskrivare (B 11)	3 960	
2 kanslibiträden (B 7)	6 360	
2 kontorsbiträden (B 4)	5 460	
1 skrivbiträde (B 2)	2 430	18 210

	Kronor
1 förste expeditionsvakt (B 7)	3 180
1 expeditionsvakt (B 5)	2 880
Renskrivningsanslag	3 000
Summa	*169 010*
Dyrtidstillägg	26 000
Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	195 010

Övre Norrlands hovrätt (F-ort [1]).

1 president (D 9)		17 700
1 divisionsordförande (D 8)		12 780
2 vice ordförande (D 7 d)		23 400
2 hovrättsråd (D 7 c)		22 440
1 assessor (D 5 b)		8 700
1 assessorsaspirant (D 4)		6 000
Lönetillägg till 1 divisionsordförande		2 000
Lönetillägg till 2 vice ordförande à 900 kr.		1 800
1 sekreterare, tillika aktuarie och arkivarie (B 27)		9 780
1 kansliskrivare (B 11)	3 960	
2 kanslibiträden (B 7)	6 360	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 730	
1 skrivbiträde (B 2)	2 430	15 480
1 förste expeditionsvakt (B 7)		3 180
1 expeditionsvakt (B 5)		2 880
Renskrivningsanslag		3 000
Summa		*129 140*
Dyrtidstillägg		19 100
Summa (inberäknat dyrtidstillägg)		148 240
Anslag till fiskalsaspirantarvoden (för samtliga hovrätter; inberäknat dyrtidstillägg), förslagsvis		120 000
Summa för hovrätterna		**2 504 744**

Lagmansrätterna [2].

106 lagmän (D 8)	1 380 120
61 rådmän för inskrivningsärenden m. m. (D 6 c)	611 220
33 » (assessorer) (D 5 a)	267 300
52 » (fiskaler) (D 3 a)	202 800
300 förste notarier (D 2)	810 000
50 andre » (D 1)	105 000

[1] Ortsgruppen vald under förutsättning, att hovrätten förlägges till Umeå.

[2] Där annat ej anmärkts, har för de befattningshavare, å vilka ortsgruppering skall äga tillämpning, överslagsvis räknats med placering i E-ort.

		Kronor
1 lagmansrättssekreterare i Stockholm (B 28 G-ort)	10 500	
1 » i Göteborg (B 27 F-ort)	9 780	
2 stärbhusnotarier i Stockholm (B 22 G-ort)	15 336	
1 » i Göteborg (B 22 F-ort)	7 440	
1 arkivföreståndare i Stockholm (B 22 G-ort)	7 668	
2 sekreterare för överexekutorsärenden i Stockholm (B 22 G-ort)	15 336	
1 aktuarie (B 22 G-ort)	7 668	
1 » (B 22 F-ort)	7 440	
1 » (B 22 E-ort)	7 212	
1 registrator (B 22 G-ort)	7 668	
1 » (B 22 F-ort)	7 440	103 488
3 kansliskrivare (B 11 G-ort)	12 312	
2 » (B 11 F-ort)	7 920	
1 » (B 11 E-ort)	3 816	
125 kanslibiträden (B 7)	382 500	
191 kontorsbiträden (B 4)	501 948	
128 skrivbiträden (B 2)	299 520	1 208 016
Lönetillägg till lagmän		250 000
Häktningsdomare		10 000
Kallortstillägg		10 000
	Summa	*4 957 944*
Dyrtidstillägg		822 500
	Summa för lagmansrätterna	**5 780 444**

II. Åklagarväsendet.

Justitiekanslersämbetet.

1 justitiekansler (D 9)	18 000
3 revisionsfiskaler (D 5 c)	27 900
Lönetillägg till 3 revisionsfiskaler å 300 kr.	900
1 byråchef (B 30)	11 460
1 registrator (B 21)	7 212
1 kanslibiträde (B 7)	3 300
1 expeditionsvakt (B 5)	2 988
1 kontorsbiträde (B 4)	2 832
Icke-ordinarie befattningshavare	5 500
Summa	*80 092*
Dyrtidstillägg	12 800
Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	92 892

Kronor

Åklagarväsendet vid hovrätterna.

Svea hovrätt (G-ort).

1 advokatfiskal (D 7 d)		11 940
1 biträdande advokatfiskal (D 6 c)		10 500
1 överkrigsfiskal (B 24)		8 580
8 hovrättsfiskaler (D 3 b)		36 000
3 kansliskrivare (B 11)	12 312	
2 kanslibiträden (B 7)	6 600	
2 kontorsbiträden (B 4)	5 664	
2 skrivbiträden (B 2)	5 040	29 616
	Summa	*96 636*

Göta hovrätt (D-ort).

advokatfiskal (D 7 d)		11 220
4 hovrättsfiskaler (D 3 b)		18 000
2 kansliskrivare (B 11)	7 344	
1 kanslibiträde (B 7)	2 940	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 526	
1 skrivbiträde (B 2)	2 250	15 060
	Summa	*44 280*

Hovrätten över Skåne och Blekinge (E-ort).

1 advokatfiskal (D 7 d)		11 460
4 hovrättsfiskaler (D 3 b)		18 000
2 kansliskrivare (B 11)	7 632	
1 kanslibiträde (B 7)	3 060	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 628	
1 skrivbiträde (B 2)	2 340	15 660
	Summa	*45 120*

Västra Sveriges hovrätt (F-ort).

1 advokatfiskal (D 7 d)		11 700
4 hovrättsfiskaler (D 3 b)		18 000
2 kansliskrivare (B 11)	7 920	
1 kanslibiträde (B 7)	3 180	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 730	
1 skrivbiträde (B 2)	2 430	16 260
	Summa	*45 960*

Kopparbergs och Gävleborgs hovrätt (E-ort).

1 advokatfiskal (D 7 d)		11 460
2 hovrättsfiskaler (D 3 b)		9 000
1 kansliskrivare (B 11)	3 816	
1 kanslibiträde (B 7)	3 060	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 628	9 504
	Summa	*29 964*

		Kronor
	Mellersta Norrlands hovrätt (F-ort).	
1 advokatfiskal (D 7 d)		11 700
2 hovrättsfiskaler (D 3 b)		9 000
1 kansliskrivare (B 11)	3 960	
1 kanslibiträde (B 7)	3 180	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 730	9 870
	Summa	*30 570*
	Övre Norrlands hovrätt (F-ort).	
1 advokatfiskal (D 7 d)		11 700
2 hovrättsfiskaler (D 3 b)		9 000
1 kansliskrivare (B 11)	3 960	
1 kanslibiträde (B 7)	3 180	
1 kontorsbiträde (B 4)	2 730	9 870
	Summa	*30 570*
	Summa för åklagarväsendet vid hovrätterna	323 100
Dyrtidstillägg		59 800
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	382 900
	Statsåklagare [1].	
46 förste statsåklagare och statsåklagare (D 6 c)		471 960
1 statsåklagare (Visby)		9 060
Lönetillägg till 15 förste statsåklagare å 900 kr.		13 500
20 kontorsbiträden (B 4)		54 600
22 manliga biträden arvoden å 1 800 kr.		39 600
	Summa	*588 720*
Dyrtidstillägg		98 700
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	687 420
	Statsanställda underåklagare i städerna.	
25 distriktsfiskaler å 5 960 kr. [2]		149 000
16 » (B 24)[3]		129 600
12 stadsfiskaler (B 24)[3]		97 200
7 » (B 17)[4]		41 544
	Summa	*417 344*
Dyrtidstillägg		83 500
	Summa (inberäknat dyrtidstillägg)	500 844
	Summa för åklagarväsendet	**1 664 056**

[1] För statsåklagarna och kontorsbiträdena å dessas expeditioner har överslagsvis räknats med placering i F-ort dock för statsåklagaren i Visby med placering i C-ort.

[2] Motsvarande nuvarande landsfiskalsavlöning, nämligen lön 2 000 kr., tjänstgöringspenningar 1 000 kr., förvaltningskostnadsbidrag 500 kr., ålderstillägg 800 kr. och tillfällig löneförbättring 750 kr. eller tillhopa 5 050 kr., vartill lagts ett belopp å 910 kr., motsvarande skillnaden mellan dyrtidstillägg enligt grunderna för oreglerade och nyreglerade verk.

[3] För dessa befattningshavare har överslagsvis räknats med placering i E-ort.

[4] Därav 4 å G-ort, 2 å F-ort och 1 å E-ort.

Bilaga III.

Utdrag av 9 § i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451)[1] för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Löneplan.

Avdelning B. För andra tjänstemän.

Lönegrad	Löneklass	Ortsgrupp						
		A	B	C	D	E	F	G
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
2:a lönegraden	2	1 620	1 692	1 764	1 836	1 908	1 980	2 052
	3	1 740	1 818	1 896	1 974	2 052	2 130	2 208
	4	1 860	1 944	2 028	2 112	2 196	2 280	2 364
	5	1 980	2 070	2 160	2 250	2 340	2 430	2 520
	6	2 100	2 196	2 292	2 388	2 484	2 580	2 676
4:e lönegraden	4	1 860	1 944	2 028	2 112	2 196	2 280	2 364
	5	1 980	2 070	2 160	2 250	2 340	2 430	2 520
	6	2 100	2 196	2 292	2 388	2 484	2 580	2 676
	7	2 220	2 322	2 424	2 526	2 628	3 730	2 832
	8	2 340	2 448	2 556	2 664	2 772	2 880	2 988
5:e lönegraden	5	1 980	2 070	2 160	2 250	2 340	2 430	2 520
	6	2 100	2 196	2 292	2 388	2 484	2 580	2 676
	7	2 220	2 322	2 424	2 526	2 628	2 730	2 832
	8	2 340	2 448	2 556	2 664	2 772	2 880	2 988
	9	2 460	2 574	2 688	2 802	2 916	3 030	3 144
7:e lönegraden	7	2 220	2 322	2 424	2 526	2 628	2 730	2 832
	8	2 340	2 448	2 556	2 664	2 772	2 880	2 988
	9	2 460	2 574	2 688	2 802	2 916	3 030	3 144
	10	2 580	2 700	2 820	2 940	3 060	3 180	3 300
	11	2 730	2 856	2 982	3 108	3 234	3 360	3 486
11:e lönegraden	11	2 730	2 856	2 982	3 108	3 234	3 360	3 486
	12	2 880	3 012	3 144	3 276	3 408	3 540	3 672
	13	3 060	3 198	3 336	3 474	3 612	3 750	3 888
	14	3 240	3 384	3 528	3 672	3 816	3 960	4 104
	15	2 450	3 600	3 750	3 900	4 050	4 200	4 350
12:e lönegraden	12	2 880	3 012	3 144	3 276	3 408	3 540	3 672
	13	3 060	3 198	3 336	3 474	3 612	3 750	3 888
	14	3 240	3 384	3 528	3 672	3 816	3 960	4 104
	15	3 450	3 600	3 750	3 900	4 050	4 200	4 350
	16	3 660	3 816	3 972	4 128	4 284	4 440	4 596
17:e lönegraden	17	3 960	4 122	4 284	4 446	4 608	4 770	4 932
	18	4 260	4 434	4 608	4 782	4 956	5 130	5 304
	19	4 560	4 746	4 932	5 118	5 304	5 490	5 676
	20	4 860	5 058	5 256	5 454	5 652	5 850	6 048
	21	5 160	5 370	5 580	5 790	6 000	6 210	6 420

[1] Gällande lydelse Sv. förf:saml. 1925: 270. Ang. ortsgruppering se Sv. förf:saml. 1925: 426.

Lönegrad	Löne-klass	Ortsgrupp						
		A	B	C	D	E	F	G
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
21:a lönegraden	21	5 160	5 370	5 580	5 790	6 000	6 210	6 420
	22	5 520	5 736	5 952	6 168	6 384	6 600	6 816
	23	5 880	6 102	6 324	6 546	6 768	6 990	7 212
	24	6 300	6 528	6 756	6 984	7 212	7 440	7 668
22:a lönegraden	22	5 520	5 736	5 952	6 168	6 384	6 600	6 816
	23	5 880	6 102	6 324	6 546	6 768	6 990	7 212
	24	6 300	6 528	6 756	6 984	7 212	7 440	7 668
	25	6 720	6 954	7 188	7 422	7 656	7 890	8 124
24:e lönegraden	24	6 300	6 528	6 756	6 984	7 212	7 440	7 668
	25	6 720	6 954	7 188	7 422	7 656	7 890	8 124
	26	7 140	7 380	7 620	7 860	8 100	8 340	8 580
	27	7 620	7 860	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060
26:e lönegraden	26	7 140	7 380	7 620	7 860	8 100	8 340	8 580
	27	7 620	7 860	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060
	28	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540
	29	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020
27:e lönegraden	27	7 620	7 860	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060
	28	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540
	29	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020
	30	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500
28:e lönegraden	28	8 100	8 340	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540
	29	8 580	8 820	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020
	30	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500
	31	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980
30:e lönegraden	30	9 060	9 300	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500
	31	9 540	9 780	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980
	32	10 020	10 260	10 500	10 740	10 980	11 220	11 460
	33	10 500	10 740	10 980	11 220	11 460	11 700	11 940

Bilaga IV.

P. M.

angående handhavande av de nuvarande magistraternas arbetsuppgifter efter processreformens genomförande.

I den kommunala organisationen, sådan den i städerna utbildades under medeltiden och början av den nyare tiden, intogo borgmästare och råd en framträdande plats. De deltogo under ledning av Konungens fogde i rättskipningen såsom lekmannadomare ungefär under samma former som landsbygdens nämnd. De handhade förvaltningen av stadens ekonomiska angelägenheter och tjänstgjorde såsom en stadens styrelse i allmänhet. Borgmästare och råd valdes av stadsmenigheten enligt för varje stad gällande särskilda bestämmelser. Enligt stadslagen gällde valet ett år. Borgmästare och råd utgjorde således ett slags representantskap för stadens borgerskap.

Småningom inträdde dock en förändring härvidlag. Borgmästare- och rådsinstitutionen eller magistraten, såsom den ock kallades, byråkratiserades. Konungens fogde lämnade ledningen av rätten och i stället tillträdde borgmästaren ordförandeskapet i stadsdomstolen. Denna utveckling försiggick under mitten av 1600-talet. I detta sammanhang lades emellertid tillsättningen av borgmästartjänsterna ävensom rådmansbefattningarna i Stockholm under regeringens kontroll, i det att Kungl. Maj:t tillade sig utnämningsrätt till dessa tjänster inom ett av stadsmenigheten uppgjort förslag om tre personer. Generella bestämmelser i sådant hänseende meddelades i 1723 års resolution på städernas besvär. Valet förrättades av magistrat och borgerskap. Ifrågavarande befattningar kommo sålunda att beklädas med yrkestjänstemän och utnämningen gällde för livstid. Även rådmansbefattningarna i andra städer blevo småningom i viss omfattning byråkratiserade.

Samtidigt med att borgmästare och råd förvandlades från ett förvaltningsorgan av rent kommunal karaktär till ett organ i den statliga administrationen, framträdde behovet av ett nytt organ för tillvaratagande av stadsbefolkningens, borgerskapets, intressen i stadsförvaltningen. Ett embryo till en sådan ny kommunal institution fanns redan i 1619 års stadga angående städernas administration. Enligt denna skulle i städerna finnas ett »de äldstes råd», valt av magistraten bland ett visst antal av stadens borgare utsedda personer. Detta de äldstes råd skulle ha en viss medbeslutanderätt jämte magistraten i kommunala angelägenheter. Vid sidan om de äldstes råd, som under sextonhundratalets lopp torde ha inrättats i de flesta

städerna, uppkommo sedermera på olika håll även andra organ för den kommunala självverksamheten, t. ex. de s. k. sjumanskamrarna eller ekonomikamrarna ävensom vissa nämnder för särskilda kommunala förvaltningsgrenar.

Utvecklingen i sistnämnda hänseende tog särskilt fart under förra hälften av 1800-talet. Medan stadsinkomsterna tidigare huvudsakligen förvaltats av magistraterna, överflyttades denna uppgift i det väsentliga till särskilda, av stadsinvånarna utsedda drätselkamrar. Denna utveckling i den yttre organisationen torde för övrigt sammanhänga med den inre omvandling stadskommunerna undergingo vid denna tid. Magistraten, vid vars val enligt regeringsformens föreskrift allenast de burskapsägande stadsinvånarna ägde deltaga, ansågs av den anledningen närmast såsom ett organ för borgerskapet i ordets traditionella betydelse, medan drätselkammaren var att betrakta såsom organ för en stadskommun av bredare läggning, innefattande även de icke burskapsägande stadsinvånarna.

Denna utvecklingsgång kunde självfallet icke bliva utan återverkan på det sätt, varpå magistraten blev i tillfälle att fullgöra sina kommunala arbetsuppgifter. De livsdugliga organ för en kommunal självverksamhet, som efter hand växte upp, drogo helt naturligt till sig det reala inflytandet inom stadsförvaltningen, medan magistraten småningom trängdes undan till en mera formell övervakningsbefogenhet.

Ett i viss mån förberedande steg för ett mera generellt införande av den kommunala självstyrelsens princip togs, när den 29 augusti 1843 utfärdades en författning om socknestämmor i riket. Dylika stämmor hade redan tidigare förekommit på landsbygden. Deras införande i städerna innefattade en nyhet. Till stämmans handläggning hörde de mål, som rörde kyrkans vård samt socknens hushållning och allmänna angelägenheter. Samtidigt inrättades på landet men ej i städerna särskilda verkställighetsorgan, s. k. sockennämnder, vilka voro föregångare till de nuvarande kommunalnämnderna.

Ett av de betydelsefullaste problem, som förelades den kommitté, vilken i juni 1858 tillsattes för att bland annat »överse de angående menighetsstyrelse» i städerna gällande författningar, hade avseende på magistratsinstitutionens inpassande i den kommunala självstyrelsens organisation. Någon möjlighet för kommittén att lägga stadsförvaltningen efter samma organisatoriska riktlinjer som förvaltningen i landskommunerna — således med organ som uteslutande gåvo uttryck åt självstyrelsens princip — fanns icke. Kommittén hade att utgå ifrån, att ett åtskiljande av förvaltning och jurisdiktion i städerna ej kunde komma till genomförande i det då förevarande sammanhanget. Inom kommittén torde tanken på en mera radikal omläggning av stadsförvaltningen efter rent kommunala principer haft förespråkare. Kommitténs ordförande, landshövding von Troil, uttalade sig reservationsvis i sådan riktning. Han fastslog bland annat, att magistratsinstitutionen vore föråldrad och att den tarvade en fullständig omdaning, som likväl enligt hans mening vore förenad med stora svårigheter.

Kommittémajoritetens förslag gick ut på ett formellt bibehållande av magistraten men med mycket begränsade befogenheter, närmast inriktade på den formella övervakningen och verkställigheten av stadsmyndigheternas beslut. Vid sidan av magistraten skulle tillskapas ett nytt organ, stadsnämnden, tänkt såsom en arvtagare till de äldstes råd, och med uppgift att »vaka över stadens rättigheter och fördelar», att väcka förslag i sådant avseende hos magistraten och stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, att avgiva utlåtanden m. m. Den ekonomiska förvaltningen — ursprungligen magistratens måhända viktigaste kommunala uppgift — var helt avlyftad från magistraten och i stället överflyttad till drätselkammaren, vilken institution därmed skulle legaliseras. Allenast uppgörandet av kommunens inkomst- och utgiftsförslag skulle fortfarande åvila magistraten, varjämte denna hade att taga viss befattning med revisionen av räkenskaperna ävensom med indrivningen av ogulden kommunalskatt.

Emot den föreslagna maktfördelningen inom den kommunala organisationen invände en av ledamöterna i kommittén, justitieborgmästaren C. J. Stolpe, att, om man ville ombilda städernas kommunalväsende efter det av pluraliteten uppställda mönstret, ginge det ej an att »stanna där kommitterade stannat». Systemets följdriktiga utveckling fordrade, att magistraterna avskaffades, att de egentliga statsbestyren, d. v. s. lagskipning, administration och polis, överdroges åt tjänstemän, som av staten tillsattes och avlönades, samt att stadsnämnden övertoge förvaltningen av de tillgångar, som kommunen själv sammansköte och därmed verkställde de av kommunen beslutade åtgärder. Stolpe förklarade sig ej obetingat vilja förkasta ett dylikt system; han vore tvärtom villig att erkänna möjligheten av att det långt bättre än den rådande organisationen skulle kunna tillfredsställa fordringarna på ordning, raskhet och konsekvens i styrelsen. Emellertid hade han dock av vissa skäl icke kunnat omfatta ett sådant förslag varken i dess helhet eller med de modifikationer, som i pluralitetens förslag funnes upptagna. I stället förordade Stolpe en linje, varigenom magistratens ställning såsom det centrala organet i stadsförvaltningen skulle stärkas. Liknande synpunkter gå igen även i landshövding von Troils reservation. Han ansåg visserligen — såsom förut nämnts — magistratsinstitutionen föråldrad och i behov av en fullständig omdaning, en fråga, som dock kommittén enligt sin instruktion ej haft att gå in på. Så länge magistratsinstitutionen kvarstode, måste den, framhöll von Troil, likväl upprätthållas i den mån sådant vore förenligt med ett sunt kommunalväsende. Denna uppgift hade emellertid kommittén enligt reservantens mening icke lyckats lösa. Magistratens dåvarande prövnings- och beslutanderätt hade av kommittén blivit nära nog tillintetgjord. En inskränkning i denna vore visserligen — även enligt von Troils mening — oundviklig, »såframt man vill kalla till liv den ännu på de flesta ställen slumrande kommunalandan». Men man hade dock bort vakta sig för att därvid gå för långt.

De återgivna uttalandena återspegla de svårigheter, som problemet — att

med magistratens bibehållande bereda tillräckligt utrymme åt den kommunala självstyrelsens organ — innefattade.

Då ärendet sedermera, efter det riksdagen hörts, avgjordes av Kungl. Maj:t — kommunallagstiftningen ansågs vid denna tid ännu tillhöra området för Konungens ekonomiska lagstiftning — vidtogs bl. a. den förändring i kommitténs förslag, att stadsnämnden icke upptogs i författningen. Departementschefen, statsrådet Lagerstråle, motiverade vid ärendets föredragning i statsrådet den 21 mars 1862 denna avvikelse från kommittéförslaget, vilken ändring ej påyrkats av riksdagen, på följande sätt:

»Enär det medgifvande är lemnadt att för särskilda ändamål eller bestyr tillsätta särskilda styrelser eller personer, som dermed taga befattning, samt då i hvarje stad skall finnas Drätselkammare för ombesörjande af alla de uppdrag för stadens räkning, som i utfärdadt reglemente upptagas, och enahanda förhållanden, som för landet göra behöfligt att hafva särskild kommunalnämnd med ordnad verksamhet emellan de mera sällan förekommande sammanträdena av kommunalfullmäktige, icke kan åberopas för stad, där ringa hinder borde möta att, i händelse af behof, få Stadsfullmäktige mera ofta tillsammans, har bibehållandet af Stadsnämnden såsom en del af kommunalstyrelsen ansetts medföra större olägenheter än fördelar. Då i smärre städer i allt fall svårighet torde möta för erhållande af lämpliga personer att sköta de olikartade kommunaluppdrag, som nu ifrågakomma, har en förenkling i Styrelsens ordnande, med deraf minskadt behof af personal, äfven på sådan grund ansetts ändamålsenlig.»

* * *

Problemet om kommunalförvaltningens ordnande i städerna har under de sista årtiondena varit aktuellt med hänsyn till de städer, som förlagts under landsrätt. Redan i den ursprungliga lydelsen av 1862 års kommunalförordning för stad intogs i 54 § ett stadgande, att i stad, där magistrat ej funnes, skulle de bestyr och åligganden, vilka nämnda myndighet enligt kommunalförordningen fått sig uppdragna, tillhöra den för sådan stad tillsatta särskilda styrelse. Vid ifrågavarande tid lågo endast städerna Borgholm och Haparanda under landsrätt. I anledning av framställning från 1915 års riksdag igångsattes 1916 inom civildepartementet en utredning rörande magistratsförvaltningens ordnande i städer under landsrätt. Betänkande i ämnet avgavs den 22 december 1917.

Ett spörsmål, som vid denna utredning ingående behandlades, var frågan om behövligheten av den av magistraten utövade *formella tillsynen* över stadsförvaltningen. De sakkunniga funno en sådan tillsyn även framdeles »önskvärd, ja nödvändig». Enligt de sakkunnigas mening hade förslagen om upphävande av magistratens kontroll över stadsförvaltningen — frågan härom hade i anledning av motion förevarit vid 1913 års riksdag — icke vunnit någon allmännare tillslutning. Tvärtom hade från skilda håll och jämväl av städerna framhållits, att samarbetet med uppsiktsmyndigheten kunde innebära stora fördelar för städerna. Enligt de sakkunnigas mening

hade ej heller några vägande skäl anförts till stöd för att statens kontroll i ifrågavarande hänseende borde upphävas. Rätt anordnad borde kontrollen ej heller förorsaka några nämnvärda praktiska olägenheter. I allmänhet utövades kontrollen i så enkla och summariska former, att någon avsevärdare tidsutdräkt därvid ej förorsakades; ej heller gåve en granskning av administrativ praxis stöd åt den meningen, att magistraten ådagalagt oskälig formalism vid sin granskning av de kommunala besluten. Om för legalitetskontrollen uteslutande besvärsvägen skulle komma att stå till buds, vore att befara, att därav skulle förorsakas avsevärt mera besvär och större tidsutdräkt, än som bleve en följd av den nuvarande ordningen. Då emot magistratens prövningsrätt hänvisats till landskommunerna, där ett motsvarande »förmynderskap» ej funnes, förbisåge man, att stadsförvaltningen vore mycket vidlyftigare än de förhållandevis enkla ärenden, som gemenligen ankomme på landskommunernas handläggning, varför det vore helt naturligt, att lagstiftningen för städernas del anordnat en löpande legalitetskontroll.

I fråga om den inbördes maktfördelningen mellan en kommunal magistrat (stadsstyrelsen) å ena sidan samt å den andra de kommunala nämnderna och andra egentliga kommunalmyndigheter framhöllo de sakkunniga, att den *sakliga* behandlingen av ärendena borde ligga hos sistnämnda myndigheter. Det vore drätselkammaren, som skulle intaga ställningen såsom stadens regering, icke stadsstyrelsen, vars i och för sig nog så viktiga uppgift i främsta rummet borde avse förvaltningens formella sida. Stadsstyrelsen borde övervägande fungera såsom ordnande centralmyndighet i stadens förvaltning.

Till motivering för bibehållande av en sådan myndighet yttrade de sakkunniga vidare:

»I den svenska stadsförvaltningen, som, i motsats till exempelvis den tyska, icke äger någon central, samtliga förvaltningsgrenar överordnad, beslutande instans utom stadsfullmäktige, måste det nämligen vara av synnerlig vikt att äga en ledande, under ämbetsmannaansvar handlande myndighet, vilken, visserligen utan befogenhet att ingripa med direktiv och befallningar, dock övervakar förvaltningen i dess helhet, tillser, att lagar och författningar behörigen iakttagas, samt i korthet är den, som gentemot staten ansvarar för den formella ordningen i kommunalförvaltningen. Det måste, med andra ord, finnas en viss administrativ centralisation av förvaltningen, även om det löpande arbetet fördelas mellan ett flertal särskilda styrelser. Jämväl ur kommunal synpunkt måste det vara en fördel, att denna administrativa centralmyndighet tillika är den statliga ämbetsmyndighet, till vilken överordnade statsorgan hava att vända sig i stadens ärenden. Dessa fördelar äro givetvis mera påtagliga i de mindre städerna med få eller alls inga juridiskt kvalificerade tjänstemän.

Att magistraten eller stadsstyrelsen i allmänhet icke fyllt här angivna uppgifter, beror — — — därpå, att den i sin verksamhet saknat en fast anknytning till det löpande förvaltningsarbetet och att dess tillsyn över detsamma därför i stort sett kommit att inskränkas till en efterföljande prövning av stadsfullmäktiges beslut samt några andra, mindre betydande angelägen-

heter, varom kommunalförordningen meddelat uttryckliga bestämmelser. Och vad särskilt magistraten i något större städer angår, utgör omfattningen och vikten av dess judiciella uppgifter givetvis ytterligare en väsentlig orsak till dess passiva hållning gentemot kommunalförvaltningen.

Den brist i den svenska stadsförvaltningens organisation, som genom magistratens, respektive stadsstyrelsens, isolering och passivitet uppstått, har i praxis varit nog så kännbar. Försöken att på olika vägar fylla densamma kunna i själva verket sägas hava utgjort kärnpunkten i de flesta större omorganisationsfrågor, som på senare år sysselsatt städernas myndigheter. Man har, icke alltid med framgång och i allt fall utan att ernå en generellt tillfredsställande lösning, medelst inrättande av beredningsutskott, tillsättande av en verkställande ledamot i drätselkammaren eller av en stadens ombudsman, sökt att ernå den enhetlighet och överblick, som enligt kommunalförordningens ordalydelse borde ankomma å magistraten att åvägabringa.

Med hänsyn till vad här ovan anförts hava vi, vid fullgörande av det oss lämnade uppdraget, i främsta rummet funnit oss böra tillse, att magistratens kommunala uppgifter i fögderistäderna komma att tillgodoses på sådant sätt, att den myndighet, som därstädes träder i magistratens ställe, också kan komma att praktiskt intaga den ställning, kommunalförordningen åt densamma anvisar såsom stadens styrelse. I de städer, varom här är fråga, bör denna uppgift kunna så mycket lättare lösas, som stadens administrativa ämbetsmyndighet här ej tillika är betungad av domstolsgöromål. Det gäller här att skapa ett samband mellan stadsstyrelsen och kommunalförvaltningen, varigenom den förra myndigheten får tillfälle att följa det löpande förvaltningsarbetet samt redan vid ärendenas förberedande lämna de råd och det biträde, som i formellt hänseende kan vara av nöden.

För att ernå detta syftemål föreslå vi inrättandet av ett *kommunalt borgmästareämbete*. Å denna befattnings innehavare bör ankomma ej blott att såsom stadsstyrelsens ordförande handlägga där förekommande administrativa ärenden utan även att utöva styrelsens inseende över den kommunala förvaltningen samt jämväl verksamt deltaga uti densamma, särskilt såsom självskriven ledamot av drätselkammaren.

Ifrågavarande tjänsteman, som vi enligt gammal svensk tradition och i överensstämmelse med motsvarande förhållanden i utlandet föreslå måtte benämnas borgmästare, skall alltså följa förvaltningens gång i dess olika grenar samt för sådant ändamål närvara vid stadsfullmäktiges eller särskilda förvaltningsstyrelsers, utskotts och kommittéers sammanträden, med rätt att deltaga i överläggningarna och därvid framställa yrkanden samt att få sin särskilda mening antecknad till protokollet. I syfte att underlätta hans tillsyn över förvaltningen hava vi föreslagit skyldighet för vederbörande kommunala förvaltningsorgan att underrätta borgmästaren om förestående sammanträden och om de ärenden, som därvid skola förekomma, ävensom att tillhandahålla honom alla de handlingar och upplysningar, som han kan finna erforderliga. Borgmästaren skall svara för att alla på stadsfullmäktiges eller särskilda förvaltningsstyrelsers prövning beroende ärenden vederbörligen beredas och föredragas, öva tillsyn över kanslibestyrens fullgörande samt i allmänhet följa det kommunala arbetet och därvid vidtaga de åtgärder samt lämna de upplysningar och råd, som han kan finna nödiga.

I huvudsak kommer emellertid stadsstyrelsens inseende över förvaltningen att vila på borgmästarens ställning till drätselkammaren. I denna nämnd

skall han enligt vårt förslag vara *föredragande ledamot*, med åliggande jämväl att i händelse av drätselkammarens val vara dess ordförande. I detta syfte hava vi föreslagit ett tillägg till § 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad av innehåll, att drätselkammaren i stad under landsrätt utgöres, utom av de särskilt valda ledamöterna, jämväl av borgmästaren eller, där sådan ej finnes, stadsstyrelsens ordförande såsom självskriven ledamot. Genom de befogenheter och åligganden, som i berörda egenskap tillkomma borgmästaren, påvilar honom ansvaret för kommunalförvaltningens behöriga gång. Beredning och föredragning av viktigare ärenden torde komma att av honom själv handhavas, och tillsynen över förvaltningen i dess olika grenar torde även innefatta skyldighet för borgmästaren att taga de initiativ, som för stadens utveckling kunna befinnas nödiga. I praxis kommer han därför ofta att utöva ungefär enahanda verksamhet som de avlönade verkställande ledamöter av drätselkammaren, vilka redan nu här och där utses.

Genom den sålunda föreslagna anordningen torde viktiga fördelar för den kommunala förvaltningen kunna ernås. Till en början är den ägnad att bereda större formell stadga i arbetet. Därigenom att den juridiska och administrativa sakkunskap, som representeras av borgmästaren, tillgodoföres olika grenar av det kommunala arbetet, kan detsamma givetvis fortgå lättare och säkrare än eljest.

Men även på frågornas behandling i sak lär den sålunda föreslagna anordningen komma att utöva gynnsamt inflytande. Icke sällan hava klagomål försports över bristande planmässighet och konsekvens i stadsförvaltningen, beroende därpå, att förvaltningen huvudsakligen omhänderhafts av personer, som allenast för en kortare tid haft tillfälle att ägna sig åt det kommunala arbetet samt därefter avlösts av andra, som stått främmande för eller varit motståndare till de synpunkter, vilka varit bestämmande för de avgåendes arbete. Denna brist på kontinuitet torde kunna i väsentlig mån avhjälpas genom att, såsom vi föreslå, åt borgmästaren uppdragas viktiga kommunala arbetsuppgifter, vilka jämväl lämna honom tillfälle att utöva inflytande å förvaltningens ledning. Den erfarenhet och tradition, som måste komma att företrädas av borgmästaren, torde nämligen i och för sig giva hans mening en särskild vikt, oavsett de befogenheter med avseende å ärendenas avgörande, som må tillerkännas honom.

En bestämd förutsättning för att borgmästaren skall kunna fylla de anspråk, vårt förslag ställer på honom, är emellertid, att han erhåller en med de andra ledamöterna i drätselkammaren fullt jämbördig ställning. Det skulle enligt vår mening icke vara till fyllest, att han allenast vore föredragande tjänsteman utan rösträtt. I och för sig vore det för övrigt föga tilltalande, om borgmästaren, den främste ledamoten av stadens styrelse, skulle blott såsom tjänsteman biträda drätselkammaren. Med hans ställning till stadsförvaltningen överensstämmer otvivelaktigt bättre, att han såsom i allo röstberättigad ledamot deltager i dess arbete. Mångenstädes lär han därjämte komma att utses till dess ordförande. Emot ett obligatoriskt stadgande i sådan riktning kunna åtskilliga skäl anföras, och i allt fall skulle ett sådant innebära ett så stort avsteg från de kommunala traditionerna i vårt land, att förslag härom icke bör framläggas utan en mera omfattande utredning än den vårt uppdrag i och för sig föranleder.»

De sakkunniga framhöllo i fortsättningen, att deras förslag vore avsett att giva nytt liv åt kommunalförordningens bestämmelser, att magistraten

skall vara stadens styrelse och öva inseende över dess förvaltning, bestämmelser som av vissa skäl icke kommit att få någon större praktisk betydelse.

Beträffande borgmästarens *formella kompetens* föreslogo de sakkunniga, att han i regel skulle vara lagfaren. Fall kunde dock förekomma, då en långvarig verksamhet i allmänna värv i förevarande hänseende erbjöde samma säkerhet som formella juridiska meriter. Med hänsyn härtill föreslogo de sakkunniga vissa undantagsbestämmelser.

I avseende å omfånget av den arbetsbörda, som skulle åligga borgmästaren, anmärkte de sakkunniga ytterligare, att han skulle ha att handlägga stadens *ombudsmannaärenden*. För uppsättande av skrivelser av olika slag till administrativa myndigheter, domstolar och enskilda, kontrakt och dylika handlingar samt i allmänhet för övervakande av stadens rätt, för förande av dess talan inför domstol o. s. v. hade varje stad av någon betydenhet behov av juridiskt biträde. Inom stadsstyrelsens administrativa verksamhetsområde hade borgmästaren att handlägga flertalet av förekommande ärenden. I allmänhet skulle han därvid ombesörja stadsstyrelsens skriftväxling, föra protokoll vid sammanträden samt till föredragning bereda de ärenden, som ankomme på styrelsens samfällda handläggning, ävensom ensam handlägga de löpande ärendena.

Avlöningen till borgmästaren borde — ansågo de sakkunniga — ej i något fall fastställas till lägre belopp än 6 000 kronor.

Den nu berörda förvaltningsformen med borgmästare i spetsen för stadsstyrelsen var enligt förslaget avsedd för städer med ett invånarantal från omkring 3 000 upp till 8 000 à 10 000. I de mindre städerna tänktes särskild kommunalborgmästare ej behöva anställas utan ledamotskapet av stadsstyrelsen borde huvudsakligen vara ett kommunalt förtroendeuppdrag. I städer med över 10 000 intill 15 000 invånare ansågo de sakkunniga utöver borgmästaren böra anställas en lagfaren kommunalrådman, som skulle liksom borgmästaren helt ägna sig åt stadens tjänst och väsentligen ha till uppgift att såsom magistratssekreterare ombesörja magistratens administrativa bestyr. Stadsstyrelsen i dessa städer skulle enligt förslaget benämnas magistrat.

Det må till sist nämnas, att de sakkunniga uttryckligen framhöllo, att den nya typ av stadsförfattning, som deras förslag innefattade, ej vore avsedd att för det dåvarande mera allmänt genomföras, utan att den allenast skulle komma att gälla för ett fåtal mindre städer. Det vore därför möjligt att så att säga på experimentell väg pröva den nya stadsförfattningens praktiska värde. Betydelsen härav syntes kunna skattas mycket högt framför allt med hänsyn därtill, att de för det kommunala arbetet grundläggande problem, som sålunda behandlats för de mindre städernas del, med processreformens fullständiga genomförande kunde komma att kräva sin lösning även i större städer. Vid nämnda tidpunkt syntes en genomgripande legislativ behandling av frågan ej kunna undgås, men till dess borde ock erfarenhet

hava vunnits och meningarna stadgat sig om den föreslagna författningstypens värde.

Av innehållet i de över de sakkunnigas organisationsförslag avgivna yttrandena må här följande översikt lämnas:

Från olika *magistrater* och *stadsstyrelser* betonades fördelen av att i borgmästaren erhålla en kvalificerad person, som odelat kunde ägna sig åt omsorgerna för stadens framåtskridande. Även ett stort antal *länsstyrelser* uttalade sig till förmån för förslagets huvudprinciper. Av samtliga 22 länsstyrelser, från vilka yttranden förelågo, hade förslaget i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran med undantag allenast för tvenne (Jönköpings och Hallands län, av vilka myndigheter den sistnämnda uttryckligen avstyrkt förslaget). Sålunda yttrade t. ex. länsstyrelsen i Malmöhus län, att förslaget vore ägnat att på ett fördelaktigt sätt låta det kommunala arbetet draga nytta av borgmästarens juridiska och administrativa sakkunskap. Förslaget, som icke betingade någon mera betydande rubbning i gällande kommunallagstiftning, vore, framhöll länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, ägnat att på ett önskvärt sätt stärka magistratens ställning.

Svenska stadsförbundets styrelse framhöll i sitt yttrande, att den av de sakkunniga föreslagna ordningen ägde bestämda företräden framför den dåvarande organisationen, enär magistratsförvaltningen i fögderistäder av den storlek, som i allmänhet plägade vara uppnådd vid erhållande av stadsrättigheter, vore i behov av en juridiskt bildad ämbetsman såsom ledande arbetskraft.

Av *föreningen Sveriges stadsombudsmän och kommunalsekreterare* framhölls såsom en särskild förtjänst hos de sakkunnigas förslag, att det vore ägnat att råda bot på den enligt föreningens mening väsentliga brist i den rådande organisationen, som låge däri, att den initierade tjänstemannens uppslag och åsikter ej vunne tillbörligt beaktande av det skäl, att han icke ägde någon auktoritativ ställning och saknade lagstadgad medbestämmanderätt. Förvaltningen skulle genom förslagets förverkligande erhålla en ledande tjänstemannainstitution, vars tyngdpunkt med all rätt förlagts till drätselkammaren.

Emellertid framställdes också åtskilliga anmärkningar emot det framlagda förslaget, såväl avseende vissa av dess huvudgrunder som i fråga om detaljer. Som förut nämnts, ställde sig *länsstyrelserna i Jönköpings och Hallands län* i det hela avvisande mot förslagets principer.

Sålunda yttrade förstnämnda länsstyrelse, att de sakkunniga syntes hava tänkt sig, att borgmästaren skulle bliva ett administrativt och kommunalt factotum. Ett sådant vore visserligen önskvärt för kommunen att hava, men det skulle nog ofta bliva omöjligt för kommunen att anskaffa ett väl kvalificerat sådant åtminstone för den avlöning, som de sakkunniga tänkt sig. Mången gång kunde det vara bättre för en mindre stad under landsrätt att i spetsen för dess särskilda förvaltningsgrenar hava personer med praktisk erfarenhet och intresse speciellt inriktade på var och en förvaltningsgren än att hava en person, som skulle allting bestyra inom kommunen. Vår tid med dess mycket mera än förr invecklade samfundsförhållanden krävde allt större specialisering på de flesta områden. I länets två städer under landsrätt hade ordförandena i stadsstyrelserna hittills icke haft administrativ utbildning, men stadsstyrelserna hade det oaktat fungerat väl, vilket till stor del kunde tillskrivas den praktiska duglighet och det intresse, som nämnda

ordförande ådagalagt i utövningen av sina befattningar. I ett avseende vidlådde dock dessa stadsstyrelser en betänklig svaghet, nämligen beträffande deras befattning med ordningspolisen i samhället. Ordningspolisärenden i städer under landsrätt handhades nämligen av stadsstyrelsen och stadsfiskalen under inseende och ledning av landsfogden. Stadsstyrelsen hade sålunda jämte stadsfiskalen till åliggande att tillämpa ordningsstadgan för rikets städer och särskilt den ömtåliga 13 § om offentliga föredrag och föreställningar samt församlingsrätten. Handläggningen av dessa ärenden krävde särskild utbildning, ofta större än den stadsfiskaler i mindre städer vanligen hade, och det syntes därför kunna ifrågasättas, att i städer, där ej sådan särskild utbildning funnes företrädd inom stadsstyrelsen, större fordringar än eljest i detta hänseende borde ställas på stadsfiskalen i staden samt att stadsstyrelsen skulle befrias från befattning med polisväsendet.

Den kritik, som riktades mot förslaget från *länsstyrelsen i Hallands län*, utgick från rent principiella synpunkter och hade avseende närmast på det av de sakkunniga föreslagna sättet för utseende av borgmästare eller stadsstyrelseordförande. Den tillämpning av valprincipen, som de sakkunniga förordat, kunde ej av länsstyrelsen godkännas. Länsstyrelsen ansåg erforderligt, att ordföranden i stadsstyrelsen i egenskap av statsmaktens representant inom stadsförvaltningen utsåges av Kungl. Maj:t med iakttagande av den ordning, som gällde vid utnämnande av statens ämbetsmän i allmänhet. Det kunde icke vara annat än fullt i sin ordning, att varje ort hade sin ämbetsman, som vore tillsatt av staten och framförallt hade att vaka över att statsintresset iakttoges. På landsbygden funnes i sådant avseende vederbörande landsfiskal, och de intressen, som denne där hade att iakttaga, syntes jämväl i städerna böra hava sin fullt självständiga statsrepresentant.

Länsstyrelsen i Stockholms län fann de föreskrifter, som lämnats om borgmästarens åligganden vara alltför kategoriska. Det borde enligt länsstyrelsens mening stå vederbörande stad fritt att i anslutning till rådande förhållanden anlita hjälp samt anställa särskild ombudsman eller särskild sekreterare hos stadsstyrelsen o. s. v. I så fall borde borgmästarens göromål kunna i motsvarande grad jämkas.

Magistraten i Enköping betonade, att förvaltningen syntes icke komma att bliva så enkel och billig som påstodes. Att erhålla fullt kvalificerade personer till stadsstyrelsens ordförande med intresse för de föreslagna betungande och maktpåliggande göromålen syntes ej vara så lätt, även om lönen fastställdes till lägst 6,000 kronor, oavsett de sportler, som följde med tjänsten och säkert bleve ringa.

Liknande synpunkter gjordes även gällande av *stadsstyrelsen i Huskvarna*, som framhöll, att svårigheter torde möta att för ändamålet finna den person, som med juridisk och administrativ kompetens förenade den merkantilt och tekniskt förfarne eller genom mångårig kommunal verksamhet erfarne kommunalmannens praktiska duglighet. I stad, som inom sig saknade juridiskt bildad person, bleve man därför nödsakad att för borgmästarbefattningen engagera en med stadens förhållanden fullständigt obekant person.

Även *stadsfullmäktige i Huskvarna* ställde sig avvisande till förslaget och framhöllo bl. a., att det vore säkert, att endast ett fåtal jurister torde hava den nödiga kompetensen att sköta det kommunala mångsyssleri, som skulle åläggas borgmästaren. Det kunde ej betvivlas, att på en dylik plats den rent praktiska sakkunskapen hade vida större värde för ledningen av

stadens öden i rätt riktning än den juridiska förmågan, med dess benägenhet att urarta till formalism. För ledningen av en stad av Huskvarnas storlek syntes tills vidare erfordras en praktiskt och ekonomiskt väl förfaren man, som på grund av mångåriga förtroendeuppdrag inom staden vore väl inne i stadens alla förhållanden, med en juridiskt bildad sekreterare (ombudsman) vid sin sida.

Stadsstyrelsen i Nässjö yttrade i frågan, huruvida på stadsstyrelsens ordförande borde ställas kravet, att han skulle vara jurist, att detta syntes vara överflödigt. I stället borde mera avseende fästas vid att till stadsstyrelsens ordförande utsåges en i kommunala angelägenheter väl förfaren man, vilken på grund av sina föregående förtroendeuppdrag inom staden ägde noggrann kännedom om den kommunala förvaltningen därstädes. Stadsstyrelsens behov av juridisk sakkunskap tillgodosåges enligt stadsstyrelsens mening tillräckligt genom att dess sekreterare vore jurist. Nässjö liksom de flesta övriga fögderistäder av motsvarande storlek hade inrättat en stadsombudsmannabefattning, vars innehavare vore jurist. Stadsombudsmannen tjänstgjorde bland annat som sekreterare hos stadsstyrelse, stadsfullmäktige, byggnadsnämnd, beredningsutskott m. fl. nämnder och styrelser.

Emot den föreslagna borgmästarbefattningen uppställde *stadsfullmäktige i Eslöv* i likhet med såsom nämnt stadsfullmäktige i Nässjö och Huskvarna den dåvarande organisationen såsom förmånligare. Stadsstyrelsens ordförande behövde icke vara jurist, utan borde i främsta rummet sökas bland de på grund av föregående kommunala förtroendeuppdrag i samhällets angelägenheter erfarna personer, vilka genom beprövat gott omdöme i praktiska frågor vore ägnade att ingiva allmänt förtroende. Den juridiska sakkunskapen kunde bättre företrädas genom en särskilt anställd stadsombudsman och stadssekreterare. Stadsstyrelseordföranden måste huvudsakligen betraktas såsom en kommunens förtroendeman och denna hans egenskap vore väsentligen beroende på den opartiska ställning, som han måste intaga inom förvaltningen. Styrelsens ordförande borde, framhöll stadsstyrelsens flertal i samma stad, så vitt möjligt hålla sig fri från allt aktivt deltagande i förvaltningen (häremot anfördes dock reservation av styrelsens ordförande).

Länsstyrelsen i Örebro län framhöll, att i fråga om omfattningen och beskaffenheten av de göromål, som tillkomme stadsstyrelsen, kunde förhållandena inom de olika, nu avsedda kommunerna vara synnerligen skiftande, och möjlighet torde ingalunda saknas för flera av dessa att, åtminstone till en tid, även såsom stadssamhällen, reda sig med den enklare och billigare form av styrelse, som för det dåvarande inom dylika samhällen vore gällande. Härutinnan syntes det mera komma an på, att samhällets angelägenheter komme att handhavas av en verkligt lämplig, duglig och intresserad person, än om denne intoge ställningen såsom borgmästare eller allenast såsom stadsstyrelsens ordförande; och om ett samhälle exempelvis såsom köping eller municipalsamhälle haft förmånen att ledas av en sådan person, syntes möjlighet icke böra betagas detsamma att även såsom stad få bibehålla denne ledare, utan att denne därför behövde beklädas med borgmästarämbete, varå han måhända varken kunde eller ville göra anspråk.

Farhågor att befattningen såsom stadsstyrelsens ordförande skulle komma att bliva svårbesatt framhöllos också av *stadsfullmäktige i Sollefteå.*

Kritiken i övrigt av förslaget riktade sig främst emot borgmästarens ställning i drätselkammaren. De härvid anförda skälen voro i huvudsak följande.

De krav, som skulle ställas å borgmästaren, vore alltför stora. Det vore fara värt, att de mångahanda och skiftande göromålen skulle betänkligt splittra hans tid, ehuruväl de visserligen i kvalitativt hänseende vore mindre krävande (länsstyrelsen i Malmöhus län). Sist anförda myndighet ansåg emellertid förslagets förtjänster övervägande och förmenade, att erfarenheten borde få utvisa, huruvida farhågorna vore grundade.

Det framhölls vidare från olika håll, att borgmästaren såsom jurist lätt vore fallen för en formalistisk uppfattning av de kommunala angelägenheterna. Någon säkerhet för att han tillika ägde praktiskt omdöme och förmåga att i gott samarbete med drätselkammarens övriga ledamöter handlägga dessa ärenden funnes ej. Det vore därför att befara, att borgmästaren kunde komma i motsatsställning till den övriga drätselkammaren eller dess majoritet, och att onödiga slitningar och förseningar därav kunde bliva följden. En viss dualism mellan drätselkammarens ordförande och borgmästaren såsom dess föredragande ledamot kunde lätt uppstå. På ett håll förmenades, att en med föreslagen myndighet utrustad borgmästare möjligen allt efter fallenheten antingen komme att lämna sina statliga funktioner åsido för »kommunalt geschäft» eller ock påtrycka den kommunala förvaltningen en byråkratisk stämpel (Eslöv) och på ett annat håll ansågs borgmästaren kunna, särskilt i mindre samhällen, bliva en envåldshärskare (Piteå).

Det viktigaste skälet, som anfördes mot borgmästarens föreslagna självskrivenhet såsom ledamot av drätselkammaren, gällde det obligatoriska medlemskapets oförenlighet med legalitetskontrollen av stadsfullmäktiges beslut. Ingen annan av borgmästarens föreslagna nya kommunala uppgifter vore, yttrade länsstyrelsen i Malmöhus län, ägnad att förrycka hans ställning såsom stadens styresman, men det självskrivna ledamotskapet i drätselkammaren mötte ur denna synpunkt avgjorda betänkligheter. För stadsfullmäktiges beslut, vilka borgmästaren såsom stadsstyrelseordförande skulle pröva, vore nämligen drätselkammarens förslag ofta avgörande. Då drätselkammaren för övrigt ofta måste handla med en viss självständighet, kunde behörigheten av dess beslut lätt komma att dragas inför stadsfullmäktiges och följaktligen i andra hand även stadsstyrelsens prövning. Borgmästaren komme, därest han i drätselkammaren överröstades, vid utövningen av den senare legalitetskontrollen lätt i en skev ställning. De sakkunnigas åberopande av magistratspersoners obligatoriska ledamotskap av hälsovårdsnämnd och byggnadsnämnd vore enligt stadsfullmäktige i Hässleholm icke beviskraftigt, då omförmälda nämnder såsom statsorgan ej vore underställda stadsfullmäktige; deras beslut behövde ej av fullmäktige bekräftas och besvärshänvisning lämnades till länsstyrelsen, ej till stadsfullmäktige. Det frivilligt åtagna ledamotskapet kunde däremot när som helst frånträdas och medförde därför ingalunda de svårigheter, som här ovan skildrats. Den refererade kritiken av borgmästarens föreslagna ställning i drätselkammaren utmynnade i det förslaget, att borgmästaren visserligen ej skulle vara obligatorisk ledamot av drätselkammaren men däremot skyldig att, där så kunde ske, närvara vid kammarens sammanträden, med rätt att deltaga i överläggningarna och få sin mening antecknad till protokollet.

I fråga om borgmästarens ställning till drätselkammaren yttrades av svenska stadsförbundets styrelse, att borgmästaren troligen blott under särskilt gynnsamma omständigheter skulle komma att intaga den ställning såsom drätselkammarens verkställande ledamot, som de sakkunniga uppenbarligen förutsatt såsom regel. Redan genom att borgmästaren övertoge skötseln av de juridiska eller eljest övervägande formella frågorna skulle det nya äm-

betet innebära stora fördelar för staden. Antagligt vore, att den ekonomiska sidan av förvaltningen såsom hittills merendels komme att handläggas av valda förtroendemän, med stöd, där så krävdes, av kamerala tjänstemän.

Särskilt från kommunalmyndigheterna i fögderistäderna framhöllos emot förslaget betänkligheter av ekonomisk art.

Stadsstyrelsen i Nässjö ifrågasatte sålunda riktigheten av de sakkunnigas förmodan, att den föreslagna omorganisationen av stadsstyrelsen icke skulle innebära ökade kostnader för vederbörande samhälle. Vidkommande Nässjö stad skulle inrättandet av ett kommunalt borgmästarämbete medföra väsentligt ökade kostnader för staden. Det skulle bliva omöjligt för en blivande borgmästare, med de mångahanda sysslor, som enligt förslaget skulle åligga honom, att sköta sin befattning utan att åtskilliga tjänstemän ställdes till hans förfogande. Den i stadens tjänst anställde stadsombudsmannen tjänstgjorde tillika såsom sekreterare hos stadsfullmäktige, byggnadsnämnd m. fl. styrelser och nämnder, och han hade tillika såsom utmätningsman för staden hand om skatteindrivnings- och exekutionsväsendet. Skulle nu ombudsmannens befattning sammanslås med borgmästarens, vore det nödvändigt att anställa ytterligare en jurist i stadens tjänst, därest staden icke skulle gå miste om förmånen att hava jurist såsom sekreterare, ett behov, som gjorde sig gällande särskilt beträffande stadsfullmäktige och byggnadsnämnd.

Även *stadsfullmäktige i Huskvarna* betonade, att inrättandet av ett kommunalt borgmästarämbete efter förslagets mönster måste medföra avsevärt högre omkostnader för staden än de av de sakkunniga beräknade. Det torde bliva borgmästaren omöjligt att sköta sitt omfattande och maktpåliggande arbete utan biträde av en eller flera avlönade tjänstemän.

Stadsfullmäktige i Eslöv yttrade bl. a.: Förut vid väckande av förslag om skiljande av jurisdiktionen och administrationen hade förespeglats den lindring i kostnaden för städerna, i synnerhet de mindre, som därav skulle bliva en följd. Såvitt stadsfullmäktige kunde finna, vore det föreliggande förslaget om stadsstyrelse med borgmästare, vilket skulle vara tillämpligt på Eslöv, ägnat att medföra lika stora kostnader för samhället som om staden blivit begåvad med magistrat och rådstuvurätt. Redan av sådan anledning måste stadsfullmäktige ställa sig avvisande mot förslaget. Staden hade för några år sedan i likhet med flera andra städer av Eslövs storlek inrättat en befattning, benämnd stadens ombudsman. Stadsfullmäktige, som funnit sig mycket tillfreds med denna anordning, ansåge det överflödigt att påöka stadens redan hårt belastade stat med nya, dryga utgifter för administrationen.

Stadsstyrelsen i Tidaholm framhöll, att kostnaden för borgmästarens avlöning — i enlighet med de sakkunnigas förslag lägst 6 000 kronor — bleve allt för betungande för städer med ett invånareantal av över 3 000 personer. Erfarenheten hade givit vid handen, att göromålen i en mindre eller medelstor stad skulle ej på långt när taga vederbörandes tid eller arbetsförmåga i anspråk, varför stadsstyrelsen ansåge, att stadsstyrelse utan borgmästare borde kunna användas även i städer med över 3 000 invånare, om vederbörande samhälle så beslutade och gjorde framställning därom hos Kungl. Maj:t. Även i städer med över 3 000 invånare borde stadsstyrelseordförandens funktion i många fall kunna fyllas av en person utan juridisk examen, blott han hade intresse för samt grundlig kännedom om vederbörande samhälle. Stadsstyrelsen ville hålla före, att det för sådana städer bleve mycket billigare att i behövliga fall anlita juridisk hjälp.

Stadsfullmäktige i Sollefteå yttrade, att, om förslaget bleve genomfört, hade staden till en början att bereda sig på att få anslå ett avsevärt större

arvode än det, som för det dåvarande utginge till stadsstyrelsens ordförande. Även *magistraten i Enköping* framhöll, att för en stad, som lades under landsrätt, avlöningen till en borgmästare i stadsstyrelsen med det föreslagna beloppet skulle komma att vålla större kostnader än staden förut fått vidkännas. Liknande synpunkter framhöllos också av *magistraten i Strömstad*. Även *stadsfullmäktige i Hässleholm* betonade, att förslaget i ekonomiskt hänseende icke innebure någon väsentlig förmån framför städernas nuvarande förvaltningsformer.

Vid frågans framläggande för 1919 års lagtima riksdag (prop. 1919 nr 278) anslöt sig vederbörande departementschef i huvudsak till de sakkunnigas organisationsförslag.

Departementschefen yttrade bl. a.:

»Behovet av juridisk sakkunskap inom stadsstyrelsen förmenas i några yttranden bättre tillgodoses genom en juridiskt bildad sekreterare, vilken tillika såsom stadsombudsman kunde övertaga de uppgifter inom kommunalförvaltningen, som i de sakkunnigas förslag tilltänkts borgmästaren. Alldeles oavsett att denna ordning för magistratsförvaltningen synes onödigt invecklad, kan mot densamma erinras, att den icke skänker någon trygghet för att den juridiska sakkunskapen lämnas tillbörligt beaktande vid de administrativa ärendenas handläggning, liksom den ej heller med avseende å polisväsendet innebär någon förbättring av den nuvarande organisationen. I princip måste därför en organisation med borgmästare tillerkännas avgjorda företräden framför en sekreterarorganisation, ehuru givetvis personliga förhållanden och ekonomiska skäl kunna tala för ett bibehållande av den senare i städer, där den redan införts. Ett tvång för dessa städer att upphäva den bestående ordningen genom inrättande av ett kommunalborgmästarämbete bör ej ifrågakomma.

I själva verket torde motståndet från vissa fögderistäders sida emot borgmästarorganisationen mindre bero på motviljan mot att i spetsen för stadsstyrelsen erhålla en juridisk ämbetsman än på farhågor för att denne ämbetsman kunde genom sitt självskrivna ledamotskap av drätselkammaren erhålla en alltför stark maktställning inom själva kommunalförvaltningen. Man har befarat, att förvaltningen genom denna bestämmelse kunde erhålla en byråkratisk prägel och att ett för det praktiska arbetet ogynnsamt motsatsförhållande mellan kommunalborgmästaren och drätselkammarens lekmannaledamöter kunde komma att utbildas. Att förebygga en sådan utveckling synes emellertid icke böra möta några svårigheter, då ju i drätselkammarens reglemente eller arbetsordning bestämmelser kunde intagas, som på ett lämpligt sätt inskränkte kommunalborgmästarens befattning med beredning och föredragning av de ärenden, som ankomma å drätselkammarens handläggning. Kommunalborgmästarens självskrivenhet i kammaren, där han allenast ägde en röst, kunde väl i och för sig icke heller skänka honom ett större inflytande än som tillkomme övriga ledamöter.

Under alla förhållanden torde fögderistäderna icke böra genom en generell lagbestämmelse påtvingas en anordning, som bland dem uppenbarligen mött vitt utbredda betänkligheter. Huruvida kommunalborgmästaren skall vara självskriven ledamot av drätselkammaren eller ej, bör således hänvisas till de spörsmål, som få lösas efter förhållandena i varje särskild stad. I enlighet härmed har också det tillägg till § 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad, som jag här framlägger, erhållit en sådan avfattning, att kommunalborgmästarens eller stadsstyrelseordförandens självskrivenhet såsom ledamot

av drätselkammaren blir beroende av stadgande i drätselkammarens reglemente, i vilket ock övriga bestämmelser, som kunna finnas vara erforderliga för att reglera kommunalborgmästarens uppgifter såsom drätselkammarledamot, kunna upptagas.

Denna utväg synes nämligen avgjort böra lämnas företräde framför att låta kommunalborgmästarens ledamotskap bliva beroende av stadsfullmäktiges val för varje särskild mandatsperiod. I likhet med övriga kommunala delegationer torde drätselkammaren mer och mer tillsättas efter partipolitiska grunder, men det vore föga tilltalande, om kommunalborgmästaren, som i drätselkammaren har särskilda uppgifter oberoende av sitt eventuella ledamotskap, skulle inträda i densamma såsom representant för en särskild kommunalpolitisk meningsgrupp och om hans ställning således bleve beroende av ett växlande politiskt maktläge inom stadsfullmäktige. Vida att föredraga är, att hans ledamotskap grundas på en efter stadens önskan i drätselkammarens reglemente upptagen bestämmelse. En sådan anordning är uppenbarligen också riktigare med hänsyn till den legalitetskontroll, som det åligger kommunalborgmästaren att utöva över stadsfullmäktiges beslut. I enlighet med vad från flera håll föreslagits, bör kommunalborgmästaren, där han icke är ledamot av drätselkammaren, ändock vara skyldig att, där så ske kan, närvara vid kammarens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna och få sin mening antecknad till protokollet.

De av de sakkunniga föreslagna benämningarna å stadsstyrelsens nya befattningshavare, borgmästare samt rådman, torde av flera skäl få anses mindre lämpliga. Med dessa titlar avses nämligen av ålder i vårt land dömande ämbetsmän, och det är fara värt, att i åtskilliga fall förväxlingar mellan landsrättsstädernas och de övriga städernas borgmästare och rådmän skulle uppkomma, ägnade att framkalla oklarhet och oreda. För tillsättning av borgmästare och rådmän gälla vidare delvis grundlagfästa regler, som icke äro väl förenliga med de anställningsformer, vilka äro avsedda att komma till tillämpning i fråga om landsrättsstädernas stadsstyrelser. Å andra sidan synes det tilltalande, att de nya befattningarnas titlar anslutas till de hävdvunna benämningarna å stadskommunens styresmän. Ur denna synpunkt vill jag förorda, att dessa befattningshavare i landsrättsstäderna kallas kommunalborgmästare och kommunalrådmän.»

Propositionen blev av konstitutionsutskottet (utl. nr 30) i huvudsak tillstyrkt. Reservationsvis yrkades dock avslag inom utskottet av herr v. Mentzer, som bl. a. yttrade, att inom landsrättsstäderna rådde vitt utbredda betänkligheter mot förslaget. Efter den erfarenhet man vunnit inom dessa städer vore förslaget ägnat att fördyra deras förvaltningskostnader och beröva dem tillfället att på bästa sätt tillgodogöra sig sina förnämsta arbetskrafter på det kommunala området. Liknande betänkligheter uttalades i en reservation av herrar Fast och Johansson i Trollhättan.

Propositionen blev i båda kamrarna avslagen. I andra kammaren bifölls herr v. Mentzers reservation med 95 röster mot 80.

Från debatten i andra kammaren må här återgivas ett yttrande av herr Sommelius. Han anförde bl. a.:

»Den lagstiftning, som här föreligger, inger även mig farhågor i mycket hög grad. Jag har i många år deltagit i kommunalt arbete och det smärtar mig att få se, att kommunal verksamhet, som hitills varit dikterad av en

oegennyttig och intresserad strävan att föra våra stadssamhällen framåt, för framtiden skall skötas och ledas av ämbetsmän och bliva en byråkratisk institution. Det kan visserligen sägas, att det f. n. icke är fråga om en lagstiftning i större omfattning än att den skulle tillämpas på städer, som ligga under landsrätt. Så långt är detta visserligen sant; men när man en tid experimenterat, så tar jag för givet, att man kommer att i fortsättningen tillämpa den lag, som vi i dag skola antaga, även på städer, som ha egen jurisdiktion. Detta söker man visserligen bestrida, men i varje fall ligger det nära till hands och redan föreligger förslag till sådan omgestaltning av städernas styrelse.»

Hr Sommelius påpekade vidare, att Eslövs kommun inlagt de allra skarpaste protester mot varje försök att tillämpa kommunalförordningarna enligt det förslag, som förelåge.

Hr Fast framhöll i debatten, att det behov av jurister man hade i städerna hade man redan sökt tillgodose på annat sätt än i förslaget. Man hade infört stadsombudsmannainstitutionen och ordnat det så, att man hade en juridiskt utbildad rådgivare, som vore sekreterare i olika nämnder och styrelser, men man hade ej velat gå med på att denna jurist skulle deltaga direkt i det kommunala förvaltningsarbetet.

Till bemötande av de av hr Sommelius framförda farhågorna, framhöll hr Larsson i Västerås bl. a., att i förevarande sammanhang ej förelåge frågan om stadsförvaltningens omorganisation i allmänhet. Detta vore en fråga, som riksdagen senare bleve i tillfälle att taga ställning till, då det bleve fråga om genomförande av den stora processreformen.

Emellertid hade riksdagen vid antagande av lagen om ändring i kommunal indelning (senare utfärdad den 13 juni 1919), godkänt en föreskrift (§ 18), som förutsatte förhandenvaron av kommunalborgmästarinstitutionen. Detta förhållande torde ha varit en av anledningarna till att nytt förslag i ämnet framlades redan för påföljande års riksdag (prop. nr 12). Förslaget, som denna gång enhälligt tillstyrktes av konstitutionsutskottet (utl. nr 3), vann riksdagens (skr. nr 57) bifall. Konstitutionsutskottet hemställde också om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och i vilken mån bidrag till kommunalborgmästares avlöning kunde beredas av statsmedel. Denna hemställan vann dock ej riksdagens bifall.

Genom 1920 års lagändring (§ 54 i förordningen om kommunalstyrelse i stad) förklarades, att stadsstyrelse skulle bestå av kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän. Utan hinder härav skulle dock i stad, som kommit i åtnjutande av stadsrättigheter före den 1 januari 1921 om stadsstyrelsens sammansättning gälla vad i reglementet för stadsstyrelsen vore eller bleve stadgat. Rörande tillsättande av kommunalborgmästare intogs i paragrafen den föreskrift, att tillsättningen skulle ske av Kungl. Maj:t bland tre behöriga personer, som jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser föreslagits därtill av stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare.

Kommunalrådmän skulle utses av stadsfullmäktige eller, där sådana ej funnes, av allmänna rådstugan. Genom ett tillägg till § 56 i kommunalförordningen blev tillika bestämt, att i stad, där magistrat ej funnes, kunde stadsfullmäktige bestämma, att drätselkammaren skulle utgöras, utom av de särskilt valda ledamöterna, jämväl av kommunalborgmästaren eller, där sådan ej funnes, stadsstyrelsens ordförande.

1920 års kommunallagstiftningsreform avsåg, såsom framgår av reformens förarbeten, bl. a. att underlätta de smärre magistratsstädernas övergång till fögderistäder. I detta hänseende har reformen emellertid blivit verkningslös. Ej ens sedan genom lagen den 13 juni 1924 om stads läggande under landsrätt tillfälle beretts att under vissa förutsättningar tvångsvis förlägga stad under landsrätt, har det funnits möjligt att förmå småstäderna att avstå från den egna jurisdiktionen. Delvis torde obenägenheten härutinnan härröra från betänkligheter av ekonomisk art. Så länge staden har egen jurisdiktion, åtnjuter ju staden genom sportlerna på rådhusrättens expeditioner ett visst tillskott av statsmedel till magistratens uppehållande. Vid landsrättsförläggningen överflyttas rätten att uppbära dessa sportler, i den mån de ej förvandlas till stämpel, på domhavanden i orten. Samtidigt uppstår för staden skyldighet att bekosta avlöningen till kommunalborgmästare eller, när det gäller en mindre stad, stadsstyrelseordförande, utan att därvid något mera väsentligt bidrag i form av sportler kan påräknas. Det är givet, att under sådana förhållanden en väntad ekonomisk vinst av landsrättsförläggningen kan förbytas i en utgiftsökning.

Det kan vara av intresse att i detta sammanhang undersöka, i vilken omfattning den nya kommunalförvaltningsformen kommit i tillämpning i fögderistäderna. Dessas antal uppgick vid tiden för ikraftträdande av 1920 års lagstiftning till 21. Av dessa hade emellertid 3 erhållit stadsrättigheter under villkor, att styrelsen för staden anordnades i överensstämmelse med föreskrifterna för de städer, som efter lagens ikraftträdande erhölle stadsrättighet. Av de 18 städer, vilkas rättighet att ordna styrelseförhållandena icke på dylikt sätt kringskurits, har icke någon gått över till systemet med kommunalborgmästare — detta oaktat bland dessa finnas 12 städer med över 3 000 invånare, vid vilken gräns de sakkunniga ansågo kommunalborgmästarinstitutionen framdeles böra vara obligatorisk, och 3 av dessa stadsstyrelsestäder ha ett invånarantal av över 8 000, vid vilken gräns de sakkunniga ansågo två lagfarna ledamöter i kommunalstyrelsen erfordras.

Av de 6 städer, som för närvarande ha kommunalborgmästare, ha endast 4 (Lidingö, Mölndal, Sundbyberg, Vetlanda) ansett sig ha behov av en juridiskt bildad person, medan i en stad (Mjölby) kommunalborgmästaren är den förutvarande kommunalkamreraren; i en stad (Värnamo) är han kommunalman.

Såsom av denna översikt framgår, har ingen av de äldre stadsstyrelsestäderna funnit lämpligt att frivilligt övergå till den nya formen för stadsstyrelse med kommunalborgmästare, och den av de sakkunniga såsom normaltyp tänkta stadsförfattningsformen har hittills kommit till genomförande i allenast 4 städer.

I ett flertal av ifrågakommande städer äro vissa sekreteraruppdrag förbundna med kommunalborgmästartjänsten. Så är fallet i Lidingö och Sundbyberg. I förstnämnda stad är borgmästaren obligatoriskt sekreterare hos drätselkammaren och dess avdelningar samt är efter anmodan skyldig att övertaga sekreterargöromålen jämväl hos särskilda av stadsfullmäktige eller drätselkammaren tillsatta beredningar ävensom hos byggnadsnämnden, hälsovårdsnämnden, fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden och pensionsnämnden. I Sundbyberg åligger det kommunalborgmästaren att föra stadsfullmäktiges, drätselkammarens, barnavårdsnämndens och fattigvårdsstyrelsens protokoll och i övrigt fullgöra där förekommande sekreterargöromål. Även borgmästaren i Mölndal har att efter drätselkammarens anmodan och mot särskilt arvode sköta sekreterargöromålen hos drätselkammaren. I Mjölby ingår i borgmästarens obligatoriska arbetsuppgifter att föra stadsfullmäktiges, drätselkammarens och fattigvårdsstyrelsens protokoll samt i övrigt fullgöra där förekommande sekreterargöromål.

Beträffande omfattningen av de arbetsuppgifter, som ålagts kommunalborgmästaren, må erinras, att de sakkunniga tänkte sig, att borgmästaren skulle tillika vara stadsombudsman, föredragande ledamot i drätselkammaren, ombesörja stadsstyrelsens skriftväxling, föra styrelsens protokoll samt till föredragning bereda ärendena.

I samtliga sex kommunalborgmästarstäder handhar borgmästaren stadsombudsmannagöromålen. Föredragande i drätselkammaren är endast borgmästaren i Mölndal och även detta blott efter särskild anmodan från drätselkammaren. För uppdraget i fråga är borgmästaren tillförsäkrad särskilt arvode. Anordningen med kommunalborgmästaren såsom obligatorisk ledamot i drätselkammaren, varom stadgas i § 56 av kommunalförordningen, har hittills ej trätt i tillämpning i någon stad.

* * *

Då spörsmålet om kommunalförvaltningens ordnande i städerna i samband med processreformens genomförande kommer under behandling, är utgångsläget för frågans bedömande i viss mån ett annat, än då frågan senast var föremål för prövning. Vid sistnämnda tillfälle framhölls såväl från de tillkallade sakkunniga som vid ärendets behandling i riksdagen, att fråga vore om en i viss mån allenast provisorisk lösning av kommunalförvaltningsspörsmålet — en lösning närmast avsedd för de städer, som förväntades bliva lagda under landsrätt, ävensom för nytillkommande städer. Det är

givet, att redan det förhållande, att magistratsinstitutionen var avsedd att oförändrad bibehållas i städer med egen jurisdiktion, medförde, att någon mera djupgående kommunalförvaltningsreform, som allenast skulle gällt de s. k. fögderistäderna, icke gärna kunde komma i fråga. Det är därför naturligt, att 1916 års sakkunniga saknat anledning att rent principiellt ifrågasätta behovet och önskvärdheten av magistratsinstitutionens bibehållande. Liksom man vid utarbetande av förslaget till 1862 års kommunallagar var av formella skäl hindrad att ifrågasätta en mera grundlig omdaning av själva magistratsinstitutionen, så var man vid frågans behandling 1916—1920 i realiteten bunden vid densamma.

Annorlunda är däremot utgångsläget nu, då i samband med en ifrågasatt processreform magistraten i dess hittillsvarande gestalt försvinner. Då måste det problem lösas, som redan skymtade fram under förberedelserna till 1862 års kommunalreform; och frågan blir: skall den hittillsvarande magistratsinstitutionen konserveras och med den förändring i sammansättningen, som ett upphörande av den självständiga stadsrättsskipningen betingar, men med i stort sett oförändrade arbetsuppgifter flyttas över i den nya kommunala organisationen, *eller* kan med större fördel för såväl de lokala som de allmänna intressena en utskiftning ske av magistratens hittillsvarande uppgifter på andra samhällsorgan, i samband varmed en närmare anslutning skulle kunna vinnas till de kommunala förvaltningsformer, som f. n. tillämpas i de större landskommunerna.

Det är på grund av vad som förekom vid behandling av frågan om fögderistädernas kommunalförvaltning klart, att 1920 års riksdagsbeslut icke får åberopas såsom prejudicerande för denna frågas bedömande. Spörsmålet måste i samband med processreformen underkastas en förutsättningslös prövning.

Sedan städernas kommunalförvaltningsfråga i samband med 1862 års reform senast var föremål för en mera djupgående behandling, ha i två skilda riktningar förändringar gjort sig gällande, som i detta sammanhang böra uppmärksammas. Under de senare årtiondena ha nämligen, framför allt till följd av kommunikationernas utveckling och landsbygdens industrialisering, på den rena landsbygden uppvuxit samhällen, vilka i avseende å befolkningstäthet och bebyggelse förete långt större frändskap med stadssamhällena än med landskommuner i ordets traditionella bemärkelse. En del av dessa samhällen ha visserligen under tidens lopp vunnit stadsrättigheter, men det största flertalet av dem ha i organisatoriskt avseende kvarstannat på landskommunernas stadium — vare sig ett dylikt samhälle brutits ut ur kringliggande landskommun och bildat en självständig landskommun (köping) eller allenast i vissa avseenden — förnämligast beträffande ordnings-, brand- och hälsovårdsförhållanden — avsöndrat sig från omgivande landskommunen och bildat en i sådant avseende självständig kommunal enhet (municipalsamhälle). Därjämte finnas även rena lands-

kommuner, som i fråga om befolkningsantal äro jämbördiga med medelstora städer. Sålunda må nämnas, att t. ex. Stora Tuna kommun i Kopparbergs län har ett invånarantal på inemot 24 000, d. v. s. motsvarande en stad av Lunds storlek. I följande tablå lämnas en överblick över antalet städer med egen jurisdiktion, fögderistäder, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner inom olika grupper med hänsyn till befolkningens storlek. För landskommunernas del har en beräkning skett allenast av de kommuner som ha över 3 000 invånare.

	Samhällen med invånarantal[1]								Summa
	under 1 000	1 000—2 000	2 000—3 000	3 000—5 000	5 000—10 000	10 000—15 000	15 000—20 000	20 000 och däröver	
Städer med egen jurisdiktion	2	7	8[2]	13	22	16	4	16	88
Fögderistäder	—	1	3[2]	6	12	1	2	—	25
Köpingar	6	17	10	3	—	1	—	—	37
Municipalsamhällen	103	52	13	9	3	1	—	—	181
Landskommuner	—	—	—	181	101	21	2	3	—

Av tabellen framgår, att av tillhopa 350 samhällen inom gruppen 3 000—10 000 ha endast 53 antagit stadskaraktär, därav 18 utgöras av fögderistäder, medan ej mindre än 297 samhällen äro organiserade såsom köpingar, municipalsamhällen eller landskommuner. Inom gruppen 10 000—15 000 påträffas 17 städer, bland vilka endast 1 fögderistad, medan de andra kommunala organisationsformerna företrädas av 23 samhällen, därav 21 rena landskommuner. Det är först inom grupperna från och med 15 000 invånare, som stadssamhällena stå i majoritet. Inom gruppen 15—20 000 finnas dock 2 landskommuner, nämligen Jukkasjärvi med nära 17 000 och Gällivare med omkring 18 500 invånare. Och såsom förut nämnts finnas ännu större landskommuner, nämligen Skellefteå landskommun med omkring 21 500, Solna med omkring 22 400 och Stora Tuna med inemot 24 000 invånare.

Då den kommunala förvaltningsformen i dessa betydande landskommuner veterligen fungerat utan anmärkningsvärda brister, torde det vara förtjänt att undersökas, huruvida ej den med en mera omfattande byråkratisk apparat utrustade stadsorganisationen i själva verket innefattar en av förhållandena i och för sig icke påkallad överorganisation.

Det kan vara av intresse att jämföra de anförda siffrorna med befolkningsförhållandena vid mitten av 1860-talet, således vid tiden kort efter det de ännu gällande kommunalförordningarna trätt i tillämpning. Antalet landskommuner i befolkningsgruppen 3 000—5 000 låg då ganska nära den nuvarande siffran och utgjorde 170. I gruppen 5 000—10 000 kommo 83

[1] Uppgifterna å invånarantalet grunda sig på folkmängdsiffrorna i de administrativa områdena vid ingången av år 1927.

[2] Kungälv räknad såsom fögderistad.

kommuner. En befolkningssiffra över 10 000 uppvisa endast 4 kommuner i riket, av vilka den största var Skellefteå landsförsamling med omkring 12 500 invånare.

En annan förändring, som bör uppmärksammas och som i viss mån är ägnad att ge den kommunala organisationsfrågan för städernas del en annan inriktning än tidigare, är det förhållandet, att under de senaste årtiondena ett stort antal städer förvärvat en självständig tjänstemannaorganisation, närmast sorterande under de rent kommunala förvaltningsorganen och med uppgift att omhänderha den mera tekniska och rutinmässiga delen av det löpande förvaltningsarbetet. Sålunda ha i ett flertal städer anställts stadsombudsmän med uppgift att bevaka vederbörande stads juridiska intressen, särskilt vad beträffar de av staden ägda fastigheterna. Drätselkamrarna ha flerstädes till biträde i det löpande arbetet erhållit drätselkamrerare eller drätseldirektörer o. s. v. Frånsett de stora städerna på över 50 000 invånare, där helt naturligt en organisation av större mått erfordras, torde nedanstående, på uppgifterna i 1928 års statskalender grundade sammanställning ge en överblick över den omfattning, i vilken en sådan under de kommunala förvaltningsorganen lydande organisation genomförts.

Befattning	Stadens invånarantal						Hela antalet städer
	under 3 000	3 000—5 000	5 000—10 000	10 000—15 000	15 000—25 000	25 000—50 000	
Stadsombudsman ..... ms.[1]	—	—	3	9	3	7	22
fs.	—	—	1	—	—	—	1
Stadssekreterare [2] ..... ms.	—	2	—	—	—	—	2
fs.	—	—	1	—	—	—	1
Drätselkammardirektör (verkställande led. i drätselkam.) ..... ms.	—	—	1	3	1	1	6
fs.	—	—	—	—	—	—	—
Stadskamrerare (drätselkamrerare) ..... ms.	7	6	16	12	5	9	55
fs.	3	7	7	1	2	—	20
Stadskassör ..... ms.	1	5	8	9	5	5	33
fs.	—	—	5	—	1	—	6
Stadsbokhållare ..... ms.	3	4	1	5	—	3	16
fs.	—	—	—	—	1	—	1

Det visar sig således bland annat, att i nära en fjärdedel av samtliga städer äro anställda särskilda stadsombudsmän och stadssekreterare. I ej mindre än 81 städer, d. v. s. i omkring två tredjedelar av samtliga städer, finnas

[1] ms = magistratsstad; fs = fögderistad.

[2] Härunder inbegripes även sekreterare hos drätselkammare och stadskansliet ävensom drätselnotarie.

befattningshavare, som betecknas såsom stadskamrerare, drätselkamrerare, drätseldirektörer eller dylikt. Särskild stadskassör finnes i 39 och stadsbokhållare i 17 städer.

Den utveckling av tjänstemannaelementet inom den kommunala stadsorganisationen, som sålunda ägt rum, torde ej ha kunnat undgå att återverka på magistratens ställning inom stadsförvaltningen. Det är givet, att, i och med att de olika organen för den kommunala självstyrelsen dragit till sig en stab av yrkestjänstemän, har behovet av en ledande och ingripande verksamhet från magistratens sida bortfallit. Magistraten torde i flertalet städer ha mer och mer trängts undan till allenast en viss formell övervakning över stadsförvaltningen och dess befattning med olika kommunala angelägenheter fått en mera rent expeditionell karaktär. Ett belysande exempel i sådant hänseende torde magistratens verksamhet vid uppgörandet av förslag till stadens inkomst- och utgiftsstat erbjuda. Enligt kommunalförordningens ordalag (§ 60) åligger det magistraten att »med ledning av de från drätselkammaren infordrade upplysningar» årligen uppgöra ett utgifts- och ett inkomstförslag. I praktiken torde härvid i allmänhet tillgå så, att drätselkammaren på grund av preliminära statförslag från de olika nämnderna ävensom från magistraten, i vad utgifterna för dess verksamhet angår, upprättar ett gemensamt förslag till inkomst- och utgiftsstat för staden, vilket förslag sedan, efter en rent formell övergranskning från magistratens sida, förses med magistratsledamöternas underskrift och därefter vidare expedieras till stadsfullmäktige. Givetvis ställa sig förhållandena olika på skilda håll, och i några enstaka städer torde magistraten fortfarande ägna statförslagen en kritik jämväl ur saklig synpunkt.

Det kan i samband härmed erinras om att i ett den 10 februari 1928 av landshövdingen Hj. L. Hammarskjöld avgivet yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m. föreslagits den ändring i förevarande stadgande, att magistraten eller stadsstyrelsen skall »efter drätselkammarens hörande» uppgöra utgifts- och inkomstförslaget. Till motivering av ändringen åberopar den sakkunnige det »vanliga och naturliga förhållandet», att utgifts- och inkomstförslagen i själva verket upprättas av drätselkammaren. Förslagsställaren yttrar, att han dock ej tilltrott sig att förorda magistratens och stadsstyrelsens formella ersättande med drätselkammaren, något som enligt hans mening möjligen kunde i mindre städer medföra praktiska olägenheter.

Mot bakgrunden av den utveckling, som sålunda ägt rum, framstår 1917 års sakkunnigförslag närmast som ett försök att blåsa nytt liv i den slocknande magistratsinstitutionen. De sakkunniga karakteriserade också själva förslagets syfte vara att »giva nytt liv åt kommunalförordningens bestämmelser, att magistraten skall vara stadens styrelse och öva inseende över dess förvaltning», bestämmelser, som de sakkunniga medgåvo icke hava fått någon större praktisk betydelse. Det medel till magistratsinstitutionens

föryngring, som de sakkunniga rekommenderade, var att bereda de yrkestjänstemän, som dittills anställts såsom biträden åt de olika organen för den kommunala självförvaltningen, en mera självständig och ledande ställning inom städernas styrelse. Att förslaget också av dem, som närmast skulle beröras av en sådan utveckling, nämligen kommunaltjänstemännen själva, så uppfattats, torde tydligt framgå av det i det föregående återgivna yttrandet av ifrågavarande tjänstemäns sammanslutning. Det är förklarligt, att en sådan utvecklingsgång — såsom vissa yttranden under 1919 års riksdagsdebatt ge vid handen — väckt betänkligheter bland dem, som ivrat för den kommunala självstyrelsens intressen. I själva verket skulle förslaget genomfört över hela linjen införa en byråkratisering av den kommunala stadsförvaltningen, jämförlig med den, som ägde rum under 1600-talet, då borgmästar- och rådmansbefattningarna småningom besattes med yrkestjänstemän.

Det har också, såsom av den föregående redogörelsen inhämtas, visat sig, att 1920 års kommunalförvaltningsreform till stor del kommit att stanna på papperet. Just den funktion, som enligt de sakkunnigas mening borde vara kärnan i hela borgmästarinstitutionen, nämligen borgmästarens ledamotskap av drätselkammaren, har icke i någon av ifrågavarande städer tillagts honom. På de håll, där borgmästaren överhuvud har någon mera direkt befattning med drätselkammarens verksamhet, hava hans uppgifter reducerats till sekreterarskapet. Blott i en stadsstyrelse — Mölndals — är borgmästaren jämväl föredragande i drätselkammaren, men detta allenast efter särskild anmodan. Det visar sig således, att man i praktiken fasthållit vid den utvecklingslinje — sekreterarsystemet — på vilken kommunalorganisationen före 1920 års lagändring slagit in. Det försök, som med 1920 års lagstiftning gjorts att hos oss införa en borgmästarinstitution efter tyskt mönster, har tydligen icke lyckats slå igenom.

Om redan vid den nuvarande kommunalförordningens tillkomst tvekan kunde råda om önskvärdheten och nödvändigheten av magistratsinstitutionen, så torde man få erkänna, att den utveckling, som därefter ägt rum, gått i riktning mot att ytterligare försvaga skälen för institutionens bibehållande. Den kommunala självstyrelsen i städerna har ju under de nära 70 år, som gått, vunnit en synnerligen kraftig utveckling och ej minst genom att i viss omfattning draga in yrkestjänstemän i verksamheten ha organen för den kommunala självstyrelsen vunnit en stadga och fasthet, som medfört, att tyngdpunkten i den kommunala förvaltningsverksamheten utan all gensago koncentrerats just kring dessa organ. Å andra sidan inställer sig osökt parallellen med landsbygdskommunerna — såväl de rena landskommunerna som municipalsamhällena — bland vilka många erhållit en utveckling, som i fråga om befolkningstäthet och bebyggelseförhållanden gör dem fullt jämförliga även med medelstora städer. Då dessa kommuner kunnat på ett tillfredsställande sätt lösa sina förvaltningsuppgifter med en organisation av betydligt enklare struktur än den, som, därest stadsförvaltningen över hela

linjen grundades på principerna i 1917 års förslag, skulle komma i tillämpning i jämförliga städer, lärer man ej kunna undgå att ställa sig tveksam till spörsmålet, huruvida stadsorganisationen verkligen är i behov av den påbyggnad, som magistrats- eller stadsstyrelseinstitutionen innebär. I varje fall torde i samband med processreformens genomförande böra upptagas till grundligt övervägande, om ej dels i vissa hänseenden den av magistraten nu utövade verksamheten framdeles kan undvaras, dels vissa av de övriga arbetsuppgifterna kunna överflyttas till andra organ, statliga eller kommunala. Därvid är att märka, att en sådan utskiftning av magistratens förutvarande arbetsuppgifter redan från fall till fall ägt rum genom de senare årens lagstiftning. Såsom av den följande framställningen inhämtas, har t. ex. magistratens befattning med polisväsendet genom 1925. års polisreform i viktiga avseenden lyfts över på andra organ. Liknande är förhållandet med frågor rörande kontrollen över utlänningar. Även på andra områden kan man spåra en liknande utvecklingstendens.

Det må i detta sammanhang också erinras om att Svenska stadsförbundets styrelse i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 januari 1919 med hemställan om verkställande av en utredning rörande stadsförvaltningsfrågan i dess helhet ansett, att det därvid borde tagas under övervägande, huruvida ej tidpunkten vore inne för ett upphävande av magistratens tillsynsbefogenheter över kommunen och över huvud taget för en fullständig avveckling av de ännu kvarstående resterna av magistratens forna ställning såsom stadens styrelse. Stadsförbundets styrelse ansåg, att i stadsförvaltningen borde införas ett stabilt, ämbetsmässigt element, varigenom trygghet skulle vinnas för den formella ordning och stadga, som eljest magistratens kontrollbefogenheter avsåge att tillförsäkra förvaltningen.

Såsom på annat ställe[1] närmare utvecklas, har förevarande utredning ansetts i första hand böra taga sikte på spörsmålet, huruvida ur *statens* synpunkt kan anses önskvärt eller nödvändigt, att en magistratsinstitution, likartad med den nuvarande, ingår i den framtida kommunalförvaltningen.

* * *

Det första spörsmål, som kommer i betraktande vid bedömande av frågan om magistratsinstitutionens bibehållande, gäller, huruvida en löpande legalitetskontroll över stadsfullmäktiges beslut erfordras. Som förut nämnts ansågo 1916 års sakkunniga en sådan kontroll nödvändig. Som motivering framhölls huvudsakligen, att samarbetet med uppsiktsmyndigheten — magistraten eller stadsstyrelsen — kunde innebära stora fördelar för städerna och att en dylik kontroll, rätt utövad, ej borde förorsaka några nämnvärda praktiska olägenheter.

Givetvis bör ifrågavarande kontroll för att kunna motivera bibehållande av ett särskilt organ inom stadsförvaltningen, ha i praktiken visat sig icke

[1] Ovan sid. 316.

kunna utan olägenhet undvaras. Skulle det visa sig, att magistraterna i ett avsevärt antal fall funnit skäl att vägra verkställighet av stadsfullmäktiges beslut, måste en dylik kontroll anses vara på sin plats, och det allmänna bör då också underkasta sig de för uppehållande av ett kontrollorgan nödvändiga kostnaderna. En utredning i sådant hänseende torde sålunda böra äga rum, innan saken upptages till bedömande. Vissa under hand lämnade upplysningar från ett antal städer låta emellertid förmoda, att vägrad verkställighet av stadsfullmäktigebeslut endast i sällsynta undantagsfall förekommer. I själva verket torde legalitetskontrollen i det stora flertalet städer i praktiken ha nedsjunkit till en rent expeditionell åtgärd, som i mycket ringa grad tager magistratens tid i anspråk. Det kan måhända göras gällande, att redan förhandenvaron av ett kontrollorgan utgör en garanti för att stadsfullmäktige ställa sig laga former till efterrättelse. Emellertid torde erfarenheten från landskommuner och municipalsamhällen, där en dylik legalitetskontroll saknas, ej ge stöd för den förmodan, att, därest kontrollen bortfölle för städernas del, vederbörande kommunala organ skulle låta sig förledas till lagstridiga förfaringssätt. Den stadga, som vår kommunala självstyrelse numera vunnit, torde utgöra garanti nog mot eventuella ansatser i sådan riktning. Därjämte kvarstår ju alltid — liksom i landskommunerna — besvärsrätten emot stadsfullmäktiges beslut. Även om det ur kommunal synpunkt skulle finnas önskvärt, att ett dylikt kontrollorgan finnes, lärer i varje fall något intresse från statens sida härvidlag knappast föreligga.

Vad som sagts om legalitetskontrollen torde i viss mån äga giltighet även beträffande den uppsikt över den löpande förvaltningen hos de skilda kommunala nämnder och styrelser, som enligt kommunalförordningen åligger magistraten. I praktiken torde en dylik uppsikt knappast förekomma och ej heller anses behövlig. Motsvarighet till dylik kontroll för landskommunernas del saknas likaledes.

Redan tidigare har i förbigående nämnts, att vissa magistraten enligt kommunalförfattningarna åliggande uppgifter i praktiken kommit att bliva rena expeditionsåtgärder. Så är fallet med uppgörandet av inkomst- och utgiftsförslag, där magistraten i regel allenast förmedlar överlämnande av förslaget från drätselkammaren till stadsfullmäktige. Det torde icke vara ägnat att väcka betänklighet, om uppgörandet av statförslaget ålägges drätselkammaren, som bemyndigas att själv översända handlingarna till stadsfullmäktige.

På liknande sätt förhålles med magistratens medverkan vid revisionen av de kommunala räkenskaperna. Dessa överlämnas genom magistratens förmedling till revisorerna, och dessas berättelse jämte infordrade förklaringar har magistraten att vidarebefordra till stadsfullmäktige. För dessa expeditionella åtgärder erfordras uppenbarligen icke en institution motsvarande magistraten.

En synnerligen betydelsefull uppgift har magistraten i fråga om förrättande av politiska och kommunala val. Vid andrakammarvalen är magistraten

eller i större städer dess deputerade valförrättare (vallagen § 56), medan sammanräkningen verkställes av länsstyrelsen (§ 77). Sistnämnda myndighet fattar beslut, jämväl vad städerna angår, om indelning i valdistrikt och beträffande valdag (vallagen § 32 mom. 1 och § 54).

Magistraten är valförrättare jämväl vid landstingsmannavalen (lagen om landsting § 11 mom. 3). Vid dessa val verkställes sammanräkningen, om staden bildar egen valkrets, av magistraten samt, om flera städer bilda gemensam valkrets, av magistraten i den folkrikaste staden (§ 12 mom. 2). Indelningen i valkretsar bestämmes i viss omfattning av vederbörande landsting (§ 8 mom. 5), och vid valet tillämpas med vissa modifikationer den vid andrakammarvalen gällande distriktsindelningen (§ 11 mom. 1). Valdagen bestämmes inom vissa i lagen fastställda gränser av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga (§ 9).

Beträffande stadsfullmäktigeval stadgas i förordningen om kommunalstyrelse i stad (§ 23 mom. 1), att valet verkställes, om staden är indelad i valkretsar, enligt ordning, som magistraten äger bestämma, samt eljest vid allmän rådstuga, vilken enligt § 14 mom. 1 hålles inför magistraten. Röstsammanräkningen verkställes av magistraten. För indelningen i valkretsar upprättas förslag av magistraten och beslut i ärendet fattas av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga (§ 22). Valdagen bestämmes inom vissa i lagen satta gränser av magistraten (§ 23 mom. 2).

Elektorsvalen till första kammaren, vilka val förrättas av städer, som ej deltaga i landsting, förrättas i varje stadsfullmäktigvalkrets å samma dag som val av stadsfullmäktige (vallagen § 4) och rösterna sammanräknas på sätt för val av stadsfullmäktige är stadgat (§ 5).

Därest magistraten avskaffas, torde ledningen av valen böra liksom på landet är fallet handhavas av kommunala valnämnder, vilkas ordförande i så fall bör övertaga det bestyr med utsändande av underrättelse till icke röstberättigade, som nu åligger magistraten (vallagen 40 §.) Bestämmande av valdag och valkretsens indelning i valdistrikt torde, i den mån beslut härom nu fattas av magistrat, kunna överlämnas till länsstyrelsen, vilken myndighet också lämpligen bör handhava röstsammanräkningen i de fall, då detta enligt gällande bestämmelser åligger magistraten. Förslag till indelning i valdistrikt vid stadsfullmäktigeval kan lämpligen till stadsfullmäktige avgivas av valnämnden.

Vad därefter angår magistratens befattning med de kommunalt-administrativa bestyren må anmärkas, att magistraten enligt ordningsstadgan, byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan har beslutanderätt i en hel del fall. Att dessa stadgars tillämpning i och för sig icke påkallar ett administrativt organ av den natur som magistraten utgör, torde bäst framgå därav, att ifrågavarande stadgar i stor omfattning vunnit tillämpning i samhällen på landet. Vid tillkomsten under senare hälvten av 1800-talet av dessa s. k. municipalsamhällen brukade den allmänna övervakande befogenhet, som

tillkommer magistrat i stad, anförtros åt en styrelse, sammansatt av en ordförande, utsedd av länsstyrelsen, samt två eller flera ledamöter, valda av områdets invånare (se prop. nr 41 vid 1898 års riksdag). Genom det tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet (§ 80), som i anledningen av propositionen beslutades, blev förordnat, att för municipalsamhälle skulle i tillämpliga delar gälla vad som vore stadgat för landskommuner, dock med den ändring bl. a., att den myndighet, som skulle motsvara kommunalnämnden, skulle benämnas municipalnämnd. Något behov av ett särskilt administrativt organ av magistratens typ lärer ej heller under följande årtionden ha gjorts sig gällande. De sakkunniga, som senast sysslat med frågan om revision av municipallagstiftningen och vilka den 12 december 1917 avgåvo betänkande med förslag till lagstiftning angående kommunala nybildningar, hava ej heller ifrågasatt någon ändring i avseende å den administrativa organisationen i municipalsamhällena.

Vid en utskiftning av magistratens befogenheter i avseende å tillämpningen av de olika stadsstadgarna torde ledning kunna vinnas ur de föreskrifter, som brukat meddelas rörande beslutanderätten i motsvarande fall i köpingar och municipalsamhällen.

Magistraten äger jämlikt ordningsstadgans § 1 att reglera handeln å torg och andra allmänna platser, som för detta ändamål blivit av stadsfullmäktige upplåtna. I municipalsamhällena åligger bestämmanderätten härvidlag municipalnämnden. Det torde ej böra möta betänklighet att i städerna lägga ifrågavarande beslutanderätt i händerna på en lämplig kommunal myndighet t. ex. drätselnämnden.

Enligt 2 § i ordningsstadgan har magistraten att besluta om tillfälliga dispositioner av gatumark, uppläggande av byggnadsmaterialier, ved och andra varor, uppställande av stegar och byggnadsställningar samt inhägnader å trottoar och gata, bestämmande av platser för åkdon och dragare, uppställande av bord, stolar, tält och dylikt för uteservering under sommaren, uppställande av anslagstavlor, flaggstänger, insamlingsgrytor o. dyl., upprivande och avstängande av gata för ledningars nedläggande samt gatas tillfälliga avstängande av annan anledning, exempelvis för byggnadsarbete, sporttävling o. dyl. Beslutanderätten i alla dessa hänseenden, som i municipalsamhällena utövas av municipalnämnden, torde kunna i stad överlåtas åt lämplig kommunal myndighet.

Magistraten har vidare att anvisa allmänna avstjälpningsplatser för snö, is, byggnadsavfall, fyllnadsämnen m. m. (§ 16) samt att lämna tillstånd till isupptagning (§ 7). Därjämte torde åt magistraten i många hamnordningar lämnats befogenhet att i särskilda fall anvisa tilläggsplatser. Jämväl i nu nämnda fall har municipalnämnden tillagts samma befogenhet som magistrat och framdeles torde uppgiften i fråga kunna överlåtas åt någon kommunal myndighet.

Magistratens befogenhet att utfärda särskilda föreskrifter angående hundars

utelöpande lärer kunna läggas på polismyndigheten, varmed avses i allmänhet stadsfiskalen och i stad, där polismästare finnes, denne. (§ 5).

Av större vikt är magistratens rätt att för åkare och hyrkuskar, stadsbud och bärare samt i fråga om yrkesmässig automobiltrafik upprätta reglementen och taxor, vilka emellertid skola underställas Konungens befallningshavandes prövning (ordningsstadgan § 23 och förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon § 28 mom. 1). I municipalsamhällena har denna befogenhet tillagts municipalnämnden. I städerna torde motsvarande uppgifter kunna åläggas ett lämpligt kommunalt organ. Däremot synes den befattning med tillämpningen av dylika reglementen i fråga om t. ex. antagande av stadsbud o. d., som f. n. handhaves av magistraten, kunna åläggas polismyndigheten.

Magistraten eller poliskammare, där sådan finnes, har även tillsyn över automobilväsendet och särskilt den yrkesmässiga automobiltrafiken. Gällande föreskrifter härom äro meddelade i förordningen om motorfordon den 15 juni 1923. Tillstånd till yrkesmässig lokaltrafik meddelas i stad av »polismyndighet» (§ 24 mom. 3), varmed enligt författningen förstås magistrat eller poliskammare, där sådan finnes (§ 1). Däremot meddelas tillstånd till s. k. linjetrafik (d. v. s. yrkesmässig trafik i regelbunden fart å viss vägsträcka) av länsstyrelsen. Av polismyndighet meddelas ock godkännande av automobil, som användes i lokaltrafik (§ 27 mom. 2). Magistraten eller poliskammaren har ock att taga viss befattning med anmälningar rörande automobil, som för tillfälligt brukande införts i riket, samt har att medge tillstånd att föra sådan automobil (§ 30).

Meddelande av trafiktillstånd lärer, i den mån rättighet därtill nu tillkommer magistrat eller poliskammare, böra överflyttas till länsstyrelse, dock kan det möjligen finnas lämpligt att inrymma viss befogenhet i sådant hänseende åt kommunalt organ eller åt polismyndigheten. Godkännande av automobil för yrkesmässig lokaltrafik torde kunna lämnas av polismyndighet. På samma myndighet torde också kunna läggas magistratens befattning med automobil, som för tillfälligt bruk införts i riket.

Tillstånd till stenspräng̈ning och fyrverkeri lämnas av magistraten eller poliskammaren (ordningsstadgan § 6). Befogenheten härutinnan torde kunna överföras till polismyndigheten. I fråga om magistratens befattning med ärenden rörande explosiva varor synes en överflyttning böra ske så, att magistratens befogenhet att under vissa angivna förutsättningar lämna tillstånd att innehava explosiva varor (i s. k. tillfälligt magasin) överlämnas till länsstyrelsen, som handhar motsvarande ärenden för landsbygden (se förordningen den 18 maj 1928 (nr 139) ang. explosiva varor § 53).

Magistraten har också att taga befattning med frågor rörande eldfarliga oljor enligt förordningen i detta ämne den 7 oktober 1921. Magistraten mottager sålunda anmälan om större eller mindre förråd av sådana varor (§ 36) ävensom anmälan om minuthandel med sådana varor (§ 46). Anmälningar, varom här är fråga, torde även för städernas del kunna ingivas till länsstyrelsen.

Magistratens kvantitativt kanske mest betydande arbetsbörda hänför sig till anmälningar om offentliga föreställningar, såsom teater, konsert, cirkus, bal, maskerad, allmänt föredrag, sammanträde samt överhuvud taget tillställning, vilken kungöres genom annons eller anslag eller för vilkens bevistande avgift fordras, begäres eller mottages eller till vilken allmänheten eljest har tillträde. Anmälning om dylik tillställning skall enligt ordningsstadgan (§ 13 st. 1) göras hos polismyndigheten i staden, d. v. s. poliskammaren, om sådan finnes, men eljest magistraten (§ 29). De sakkunniga för magistratsförvaltningens ordnande föreslogo, att dessa uppgifter skulle handläggas av stadsstyrelseordföranden ensam. Ifrågavarande anmälan mottages i municipalsamhällena av landsfiskalen och i köpingar av därvarande poliskommissarie. I överensstämmelse härmed torde i stad, där polismästare ej finnes, ifrågavarande uppgift kunna överflyttas å stadsfiskalen.

Är fråga om bal, maskerad, positivspelning, förevisning av akrobatiska konststycken, konstridning eller liknande föreställning (ordningsstadgan § 13 st. 2) eller förevisning av biografbilder (förordningen den 22 juni 1911, § 1), eller skall tillställning äga rum å allmän plats eller på annat under bar himmel beläget ställe, till vilket allmänheten eljest har obehindrat tillträde (ordningsstadgan § 13 st. 2), måste polismyndighetens tillstånd avvaktas. Dylikt tillstånd, som i municipalsamhällena lämnas av landsfiskalen och i köpingar av poliskommissarie (köpingsåklagare), torde i stad böra meddelas av lämplig kommunal myndighet, såvida ej polismästare finnes, i vilket fall befogenheten i fråga bör tilläggas denne.

I samband med nu behandlade arbetsuppgifter står magistratens befogenhet att meddela utlänning rätt att giva offentliga föreställningar ävensom rätt att här i riket hålla föredrag av visst slag. Föreskrifter härom äro intagna i en kungörelse den 31 december 1913. Utlänning, som icke ställt viss säkerhet för utskylder, är enligt denna författning pliktig att söka tillstånd för att få giva dylik föreställning eller hålla föredrag. Tillståndet sökes för landsbygden, municipalsamhällen och fögderistäder hos länsstyrelsen. I andra städer sökes tillståndet hos poliskammaren, om sådan finnes, samt eljest hos magistraten (§ 2). Någon ändring i denna ordning, vad angår städer med poliskammare, lärer framdeles ej böra ske. Däremot torde i andra magistratsstäder beslutanderätten i berörda hänseende böra överflyttas till länsstyrelsen.

Den magistraten tidigare åliggande befattningen med kontroll över utlänningar har genom 1927 års lagstiftning i ämnet lagts på polismästare och stadsfiskal (lag den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas, § 48). Däremot hör magistraten ävensom dess ordförande till de myndigheter, som äro behöriga att mottaga s. k. nöjdförklaring vid utlännings förpassning ur riket (§ 28). Motsvarande gäller vid nöjdförklaring i anledning av ådömd bestraffning (lag den 26 mars 1909 ang. verkställighet

i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag, § 3). Nöjdförklaring torde framdeles kunna avgivas till domaren i orten eller den tjänsteman vid lagmansrätten, som därtill av domaren förordnats.

I några städer står auktionsverket under magistratens särskilda tillsyn med rätt för denna att tillgodogöra sig auktionsprovisionen såsom sportler. Utvecklingen tenderar emellertid till att göra auktionsväsendet till en rent kommunal angelägenhet, såvida staden överhuvud tager befattning därmed. Uppsiktsrätten i fråga lärer kunna överflyttas till drätselkammaren.

Magistratens rätt att bevilja burskap, där sådant ännu förekommer, torde kunna överflyttas på lämpligt kommunalt organ.

Behandlingen av föreskrifter, vilka äro att betrakta som specialfall av sådana kommunalstadgar, som omförmälas i § 75 av förordningen om kommunalstyrelse i stad, tillhör i och för sig naturligt nog magistratens viktigaste uppgifter. En mängd av de bestämmelser, som på denna väg lämnas, påkalla därjämte oupphörligt ordningsmyndighetens tillsyn och ingripande. I desamma meddelas närmare regler för den vanliga gatutrafiken, velocipedåkning, upplag av kol, ved och annat virke, anbringandet av affischer och skyltar, avloppsledningar, offentliga samlingslokaler och deras besiktning o. s. v. Då enligt förberörda paragraf i kommunalförordningen ifrågavarande stadgar, för att få gällande kraft, skola av länsstyrelsen godkännas och desamma således ur formell synpunkt komma att granskas inom länsstyrelsen, torde betänklighet ej böra möta att åt lämplig kommunal myndighet överlåta befogenheten att upprätta dylika stadgar. Övervakningen av deras tillämpning bör helt naturligt läggas i polismyndighetens hand.

I avseende å rusdrycksförfattningarnas tillämpning har magistratens verksamhet undan för undan mer och mer begränsats. Medan magistraten i äldre tid genom beviljande av burskap åt källarmästare eller vinskänk hade bestämmanderätten över antalet försäljningsrättigheter i sin hand, så överflyttades redan genom brännvinsförsäljningsförordningen den 18 juni 1855 befogenheten att upplåta nya försäljningsrättigheter i stad på länsstyrelsen. Magistratens befogenhet begränsades därvid till en rätt att avge utlåtande. Alltfort ägde dock magistraten viss bestämmanderätt beträffande till vem försäljningsrättighet skulle upplåtas. Magistraten ägde nämligen att sluta avtal med bolag, som bildats i staden för övertagande av minuthandel eller utskänkning av brännvin. Jämväl denna befogenhet blev emellertid senare magistraten fråntagen och utbytt mot en rätt att avge utlåtande. Detta skedde genom brännvinsförsäljningsförordningen den 9 juni 1905. Samma ståndpunkt intar gällande rusdrycksförsäljningsförordning den 14 juni 1917, som stadgar, att magistraten har att avge yttrande över ansökan av systembolag om övertagande av detaljhandeln med rusdrycker (§ 17 mom. 3). Därjämte har genom sistnämnda författning tillskapats ett särskilt kommunalt organ, nykterhetsnämnden, som bland annat har till uppgift att bereda de

ärenden berörande nykterhetstillståndet, vilka av stadsfullmäktige remitteras till nämnden.

Även tillstånd att till avhämtning försälja pilsnerdricka och att utskänka pilsnerdricka meddelas av länsstyrelsen (förordningen den 11 juli 1919 ang. försäljning av pilsnerdricka §§ 8 och 13 mom. 3). I båda fallen har magistraten allenast att avge yttrande.

Beträffande alkoholfria och därmed jämförliga drycker gäller, att anmälan rörande utskänkning av sådana drycker göres hos magistraten (förordning den 8 maj 1925, § 6). Skall däremot inom viss kommun för rätten att bedriva utskänkning fordras tillstånd — beslut i sådant hänseende meddelas efter framställning från kommunalmyndigheterna av länsstyrelsen — är stadgat, att ansökningen om tillståndet skall göras hos länsstyrelsen, som infordrar yttrande i ärendet från magistraten (§ 5).

I alla nu berörda ärenden rörande försäljning och utskänkning av drycker har magistraten således numera ej någon beslutanderätt utan allenast rätt att avge yttrande. Skulle magistraten avskaffas, torde berörda rätt böra överflyttas på lämpligt kommunalt organ.

Även beträffande utövande av vissa andra näringsfång har magistraten att avge yttrande till länsstyrelsen. Så är t. ex. fallet ifråga om ansökan att få idka handel med begagnade föremål (förordning den 28 maj 1918, § 2 mom. 2). Denna uppgift torde kunna övertagas av polismyndigheten. I detta sammanhang torde få nämnas, att magistraten har att biträda vid utdelning av blanketter och insamling av uppgifter till näringsstatistiken. Även dessa bestyr torde polismyndigheten kunna övertaga.

Jämlikt stadgan angående hotell- och pensionatrörelse den 8 juni 1917 har magistraten åtskilliga uppgifter med avseende å dylik rörelse. Den magistraten enligt nämnda författning åliggande skyldighet att besiktiga hotell och pensionat lärer kunna övertagas av polismyndigheten liksom magistratens uppgift att mottaga anmälningar av olika slag rörande hotell och pensionat.

Jämlikt kungörelse den 20 oktober 1916 angående utfärdande av pass för svensk undersåte för resa utom riket äger magistrat eller poliskammare i stad, där länsstyrelse ej har sitt säte, utfärda sådant pass. Denna uppgift torde för stad, som framdeles ej kommer att ha poliskammare, kunna överflyttas på länsstyrelse, såvida ej Kungl. Maj:t för viss stad skulle finna anledning förordna lämplig befattningshavare att utfärda pass.

Med hälsovård och byggnadsväsen har magistraten numera icke någon direkt befattning. Den offentliga myndigheten inom dessa områden utövas nämligen av hälsovårdsnämnden och byggnadsnämnden. I den förra deltager polismästaren eller, där sådan ej finnes, den ledamot av magistraten eller i fögderistad stadsstyrelsen, som förestår stadens polis (hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919, §§ 2 och 31). I byggnadsnämnden äger magistraten

att utse vissa ledamöter. Består nämnden av fem ledamöter, skall magistraten utse en lagfaren ledamot inom sig samt en person inom eller utom sig att vara ledamöter av nämnden. Utgöres nämnden åter blott av tre ledamöter, har magistraten att inom sig utse en lagfaren ledamot av nämnden. I fögderistäderna utses ledamot i byggnadsnämnden av och inom stadsstyrelsen och ifrågavarande ledamot behöver ej vara lagfaren (byggnadsstadgan för rikets städer den 8 maj 1874, § 3 mom. 3).

Därest i stad polismästare framdeles kommer att finnas, torde han som hittills böra vara självskriven ledamot i hälsovårdsnämnden. I andra städer torde det lämpligaste bliva, att länsstyrelsen utser en ledamot i nämnden. Skulle behov anses föreligga att härtill förvärva någon lagfaren person, lärer svårighet ej möta att inom staden finna en härför lämplig person. Så t. ex. bör stadsombudsmannen, om sådan finnes och han för ändamålet anses lämplig, kunna erhålla dylikt förordnande. På samma sätt kan förfaras beträffande utseende av en ledamot i byggnadsnämnden.

Jämlikt lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 (5 § 1 mom.) må magistraten i egenskap av polismyndighet hos nykterhetsnämnden göra ansökning om persons intagande å alkoholistanstalt. Enligt stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 (§ 31) har magistraten i nämnda egenskap att i visst fall till hospital insända sinnessjuk. Bägge ifrågavarande uppgifter torde kunna åläggas stadsfiskalen eller i stad, som har polismästare, denne.

Enligt lagen om skyddskoppympning den 2 juni 1916 skall magistraten upptaga utredning angående de skäl, som föranlett ansökning om befrielse från skyddskoppympning och föra protokoll däröver. Ifrågavarande uppgifter torde kunna överlämnas till hälsovårdsnämnden att handlägga.

Även magistratens befattning med brandväsendet har genom den senaste brandstadgan av den 15 juni 1923 avsevärt inskränkts. Sålunda har den befattning magistraten tidigare hade med brandkårens personalärenden samt med brandsyn- och efterbesiktning ävensom undersökning om orsaken till eldsvåda numera upphört. Genom den nya brandstadgan har ett särskilt kommunalt organ, brandstyrelsen, tillkommit, som har hand om förvaltningen av brandväsendets angelägenheter. Genom beslut av stadsfullmäktige kunna dessa åligganden överflyttas på annan kommunal förvaltningsmyndighet. Av magistratens uppgifter i fråga om brandväsendet kvarstår egentligen endast att på visst sätt låta publicera stadens brandordning (§ 3) samt att i egenskap av polismyndighet låta på bekostnad av ägaren av fastighet verkställa visst ändringsarbete, som vid brandsyn blivit honom ålagt men ej inom stadgad tid utförts (§ 11 mom. 3). Båda dessa uppgifter lära kunna överflyttas på polismyndigheten. Samma myndighet brukar numera verkställa den tidigare magistraten åliggande undersökningen rörande orsaken till eldsvåda.

Magistrat, polismästare eller poliskammmare skall också mottaga anmälan om inträffat olycksfall eller eventuellt infordra sådan anmälan samt i vissa fall verkställa undersökning om olycksfall (kungörelse den 21 december 1917 angående anmälan om olycksfall i arbete § 7 samt lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 § 21). Befattningen med ifrågavarande anmälningar och undersökningar torde kunna läggas på polismyndigheten, d. v. s. polismästare eller stadsfiskal.

På samma sätt torde kunna förfaras med magistratens skyldighet att utbetala den ersättning av allmänna medel, som skall utgå till vittnen i brottmål.

Förandet av handelsregister och annan förteckning över näringsidkare enligt lagen om handelsregister m. m. den 13 juli 1887 samt förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 åligger magistraten. I fögderistäderna föres motsvarande register och förteckning av stadsstyrelsen. Däremot har ifrågavarande skyldighet för landsbygdens och municipalsamhällenas del tillagts länsstyrelserna. Det kan givetvis vara tveksamt, på vilken myndighet ifrågavarande registreringsskyldighet framdeles skall läggas. Att i första rummet bedöma frågan ur den synpunkten, att registret bör föras av myndighet inom staden för att där vara lätt tillgängligt för allmänheten, lärer knappast vara behövligt. Aktiebolagsregistret, som i det dagliga livet kanske behöver anlitas minst lika ofta som handelsregistret, föres ju av en central myndighet för hela landet. Någon olägenhet har ej heller t. ex. för municipalsamhällenas del försports av att handelsregistret ej finnes tillgängligt på platsen. Ur registrets egen synpunkt torde vara önskvärt, att antalet registreringsmyndigheter i görligaste mån begränsas, då därmed bl. a. risken för tvistigheter på grund av registrering av likartade firmanamn minskas. Ur denna synpunkt torde det vara förtjänt att undersökas, om ej registerföringen bör centraliseras till länsstyrelserna. Då residensstaden ju i allmänhet är någon av de större städerna inom länet, kommer åtminstone för ifrågavarande stads del de lokala synpunkterna att tillgodoses. Och för befolkningen i övriga städer torde med hänsyn till kommunikationernas utveckling någon svårighet ej föreligga att från länsstyrelsen inhämta erforderliga uppgifter. Det må också erinras om att registret över ekonomiska föreningar redan nu föres hos länsstyrelserna för hela länet.

Magistrat i städer med sjömanshus har vissa uppgifter med avseende å sjömanshusens förvaltning. Magistraten skall förrätta val av sjömanshusdirektion och av två revisorer för granskning av sjömanshusets räkenskaper m. m. samt för samma ändamål utse en revisor. Därjämte skall magistraten mottaga och vidare handlägga revisionsberättelsen m. m. Magistratens befattning med val av sjömanshusdirektion och revisor lärer kunna överflyttas på handels- och sjöfartsnämnd, där sådan finnes, samt eljest på annat lämpligt kommunalt organ. Utseende av den ene revisorn torde böra ske

genom länsstyrelsens försorg. Revisionsberättelse synes böra ingivas till länsstyrelsen, som skulle ha att — eventuellt efter infordrande av direktionens yttrande — vidarebefordra den till kommerskollegium. Magistratssekreterare i städer utan sjömanshus åligger att på- och avmönstra sjöfolk, utfärda sjömansrulla samt i övrigt fullgöra vad i detta hänseende i andra städer åligger sjömanshusens ombudsmän (förordningen ang. sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring den 13 juli 1911 §§ 3, 27—31, 34). Dessa uppgifter torde kunna överflyttas på polismyndigheten.

I vissa fall skall magistraten mottaga anmälan till fartygsregistret (förordningen angående registrering av fartyg den 18 oktober 1901 §§ 19, 20; sjölagen 4 §). Därest behov anses föreligga att i städerna ha särskild myndighet med behörighet att mottaga dylik anmälan, torde böra stadgas, att anmälan må ske hos polismyndighet. Magistraten har vidare att förordna besiktningsmän för besiktning och värdering av skada å fartyg eller last (sjölagen §§ 41 och 332). För ort på landet förordnas besiktningsman av landsfiskalen. Förordnande av besiktningsman i stad torde framdeles kunna ske genom polismyndighetens eller möjligen genom länsstyrelsens försorg.

Magistraten handlägger jämte den av stadsfullmäktige valda handels- och sjöfartsnämnden ärenden rörande mäklare och skeppsklarerare. Dessa antagas av nämnden samt förordnas av magistraten, vilken ock äger förordna vikarie samt övervaka och eventuellt förvara mäklarens och skeppsklarerarens böcker o. s. v. Liknande äro magistratens uppgifter med avseende å notarii publicibefattningen, vilken jämväl tillsättes av handels- och sjöfartsnämnden, där den ej — vilket dock är regeln — är förenad med viss tjänst i magistraten (mäklarordningen den 9 juni 1893; skeppsklarerarordningen s. d.; stadgan angående notarii publicibefattningen den 6 oktober 1882). Befogenhet att meddela förordnande åt mäklare, skeppsklarerare och notarii publici torde kunna överflyttas till länsstyrelserna.

Enligt gällande författningar skall magistratsperson deltaga i årsinventering av tullkammare. Denna uppgift torde kunna bortfalla och kontrollen över tullkamrarnas medelsförvaltning överflyttas på tullverkets egna befattningshavare.

Lagfaren ledamot av magistraten förrättar borgerlig vigsel (Giftermålsbalken kap. 4 § 5; förordning om vad vid borgerlig vigsel skall iakttagas den 3 december 1915; jfr förordningen om kyrkoböckers förande s. d. § 22). Liksom landsfiskalen i regel är vigselförrättare på landet, kan ifrågasättas att i stad lägga berörda uppgift på stadsfiskalen. Därjämte bör givetvis länsstyrelsen ha befogenhet att förordna särskild vigselförrättare, varvid kan tänkas anlitas t. ex. en rådman i ortens lagmansrätt.

Den i åtskilliga städer jämlikt ärvdabalken kvarstående skyldigheten för magistraten att förrätta bouppteckningar och arvskiften lärer kunna förväntas komma att upphöra i samband med att revisionen av sagda balk bringas till fullbordan.

I detta sammanhang torde få nämnas, att magistraten har att för visst

fall föranstalta om utlysande av bolagsstämma i aktiebolag (lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag § 84) ävensom enligt 38 § i lagen om ekonomiska föreningar den 22 juni 1911 av föreningssammanträde. På landet fullgöres motsvarande funktion av landsfiskalen. Befattningen torde, därest den ej anses böra överflyttas på domstol, kunna i stad uppdragas åt polismyndigheten.

Enligt föreskrifter i 5 kap. i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad har magistraten dels att i vissa fall godkänna plan för avstyckning (8 a §), dels ock att meddela fastställelse å verkställd avstyckning ävensom taga viss annan befattning därmed (14 §). Dessa göromål, vilka beträffande fögderistäder redan nu åligga länsstyrelse (21 §), torde kunna jämväl beträffande magistratsstäderna överflyttas på länsstyrelsen. Vidare är magistraten enligt 6 kap. 12 § samma lag ägodelningsrätt i staden. Denna uppgift torde böra läggas på lagmansrätten i orten. På samma sätt torde böra förfaras med magistratens skyldighet att föranstalta om val av gode män, vilka ha till uppgift att i vissa fall biträda vid laga skifte av stadsjord.

Till ledning för markegångsprisens bestämmande skall magistraten uppsätta priskuranter å i markegångstaxan ingående persedlar och tjänstbarheter (förordningen angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande den 2 juni 1911 § 7). Ifrågavarande bestyr kan lämpligen läggas på drätselkammaren. Magistraten handlägger vidare vissa frågor rörande skjutsväsendet (stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 §§ 2, 31—37, 39—43). Betydelsen härav har dock självfallet genom motortrafikens utveckling i hög grad förringats. Vad som nu återstår av betydelse härvidlag torde kunna överflyttas på polismyndighet och länsstyrelse.

Magistraten skall enligt jaktstadgan utse förrättningsman med uppgift att förse villebråd med märke till tecken att det dödats å lovlig tid eller införts från utrikes ort (jaktstadgan den 25 november 1927 § 7). Ifrågavarande förrättningsman torde framdeles kunna utses av länsstyrelsen.

Magistratsperson skall deltaga i vissa ekonomiska besiktningar av kronans slott och hus (reglemente för vården och underhållet av boställsrum och lägenheter i kronans slott och hus den 15 mars 1856 § 14; kungörelsen den 24 mars 1884 ang. ändring av tiden för anställande av besiktningar å kronans under överintendentsämbetets inseende ställda hus och byggnader i landsorten m. m.). Förordnande att biträda vid ekonomisk besiktning torde framdeles kunna meddelas ledamot av brandstyrelsen.

Magistraten skall vidare övervaka iakttagandet av vad om forntida minnesmärken är stadgat och i vissa fall mottaga anmälan om sådant minnesmärkes borttagande eller förändring (förordningen om forntida minnesmärkens fredande den 29 november 1867). Ifrågavarande bestyr kan lämpligen läggas på polismyndigheten.

Magistraten är enligt uppbördsreglementet den 14 december 1917 ansvarig för debitering, uppbörd och redovisning av kronoutskylderna, med vilka i detta hänseende jämställts pensionsförsäkringens tilläggsavgifter,

eventuellt också, efter Konungens förordnande, grundavgifterna. I allmänhet torde magistratens direkta befattning med kronouppbörden vara inskränkt till en allmän tillsyn av arbetets gång, kungörande av debetsedlarnas tillhandahållande åt de skattskyldiga, ingivande av förslag om tiden för uppbörd, deltagande i och kontroll av uppbörden genom särskilt utsedd person, granskning av avkortningslängd m. m. I regel finnes för kronouppbörden en särskild, under magistraten lydande tjänsteman, kronokassör, vilken det egentliga arbetet åligger. I samband med magistratens ifrågavarande uppgift står magistratens skyldighet enligt förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning att öva tillsyn över mantalsskrivningen i staden, vars verkställande närmast åligger den tjänsteman under magistraten, som handhar kronoutskyldernas debitering och uppbörd.

Frågan om ändring av uppbördsförfarandet är f. n. föremål för utredning genom särskilda den 23 maj 1924 tillkallade sakkunniga. Det torde kunna förväntas, att dessas förslag kommer att gå ut på magistratens befriande från befattningen med uppbördsväsendet och mantalsskrivningen.

Magistraten har slutligen åtskilliga uppgifter i avseende å taxeringsväsendet, vilka dock numera äro av ringa betydelse. Den skall, jämte andra myndigheter, tillhandahålla deklarationsblanketter och mottaga deklarationer, tillställa skattskyldig anmaning om deklaration, avgiva förslag om taxeringsnämndernas antal och om distriktsindelning, tillställa taxeringsnämndsordförande avskrifter av föregående års längder samt till Konungens befallningshavande insända dessa jämte de nyupprättade längderna, tillhandahålla de skattskyldiga avskrifter av taxeringslängd m. m. Dessa uppgifter torde kunna fördelas på polismyndigheten (t. ex. att tillhandahålla deklarationsblanketter) samt på taxeringsnämnderna.

Enligt kommunalförordningen för stad (§ 48) har magistraten att tillsätta de vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjänte, såvitt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadga. Vidare hänvisar förordningen (§ 53) i fråga om magistratens handhavande av ärenden rörande säkerhets-, ordnings-, sundhets- och sedlighetspolisen till vad i lag och författningar är stadgat.

Dessa föreskrifter ansågos tidigare innefatta ett åliggande för magistraten att i administrativt hänseende handhava ledningen av polisväsendet. Det ansågs på grund av frånvaron av vägledande föreskrifter ovisst, huruvida detta chefskap för polispersonalen tillkom magistraten i dess helhet eller om det borde åligga viss ledamot av magistraten — närmast borgmästaren. I ett stort antal smärre och medelstora städer hade också chefskapet i praxis glidit över på borgmästaren ensam. En motsvarande utveckling gjorde sig även gällande i ett flertal fögderistäder, där stadsstyrelsens ordförande ensam ansågs vara polischef.

Numera har berörda oklarhet skingrats genom de i samband med 1925 års polisreform givna föreskrifterna. Enligt polisreglementet (§ 1) tillkom-

mer chefskapet över befattningshavare vid polisväsendet i stad, där polismästare finnes, denne, i annan stad borgmästaren eller den ledamot av stadens magistrat, som förestår dess polisväsende, eller vad angår stad, där magistrat ej finnes, kommunalborgmästaren eller stadsstyrelsens ordförande. Emellertid har den restriktion gjorts, att detta chefskap allenast gäller »under länsstyrelsen», som således anses ha en överordnad ledning över städernas polisväsende. Därjämte har i lagen om polisväsendet i riket intagits föreskrifter, som ej oväsentligt kringskära det chefskap, som avses i polisreglementets första paragraf. Sålunda har befogenheten att i stad tillsätta ordinarie befattningshavare vid polisväsendet ävensom att från tjänsten på grund av visad olämplighet skilja ordinarie befattningshavare eller extra befattningshavare, som varit anställd vid polisväsendet i minst två år i följd, tillagts länsstyrelsen (§ 11 mom. 1). I fråga om den disciplinära bestraffningsrätten har polischefens befogenhet begränsats till smärre förseelser. Så snart polischefen anser strängare straff än varning, förlust av löneförmåner i sju dagar eller mistning av tjänsten under samma tid vara påkallat, skall ärendet hänskjutas till poliskollegiet (§ 12).

Slutligen ha frågor av administrativt-ekonomisk innebörd rörande polisväsendet — vilka ärenden tidigare ansetts falla under magistraten — lagts under en nämnd av rent kommunal karaktär, den s. k. polisnämnden, vilkens inrättande dock ej är obligatoriskt utan beroende på beslut av de kommunala myndigheterna. Denna nämnd har att upprätta förslag till löne-, omkostnads- och i förekommande fall pensionsstat för polisväsendet i polisdistriktet. Nämnden har ock att uppgöra förslag till erforderliga ändringar i polisorganisationen. Vidare har nämnden att förvalta till polisväsendet anslagna medel och för polisväsendet använda fastigheter m. m. samt att till vederbörande myndigheter avgiva yttranden och göra framställning i frågor av mera allmän betydelse för polisväsendet (§ 13).

Som synes har den enhetliga ledning, som magistraten tidigare ägt över polispersonalen, genom polisreformen splittrats sönder. De viktigaste funktionerna i den egentliga befälsmyndigheten ha skiftats ut på länsstyrelserna, beträffande antagande och entledigande av vissa befattningshavare, och på poliskollegierna i fråga om den disciplinära bestraffningsrätten i svårare fall. Och den mera ekonomiska sidan av ledningen har i de städer, där polisnämnd inrättats, överflyttats på denna. Efter dessa amputationer av magistratens chefskap över polispersonalen torde det ej böra möta några betänkligheter att låta återstoden därav, i praktiken huvudsakligen omfattande den omedelbara ledningen av och tillsynen över personalen samt den disciplinära bestraffningsrätten i mindre betydande fall, övergå till stadsfiskalen, helst motsvarande funktioner på landet handhavas av landsfiskalen. I städer, där polismästare kommer att finnas, bör dock givetvis denne även framdeles bibehållas vid sitt chefskap. Vad särskilt angår den begränsade disciplinära bestraffningsrätt, som sålunda skulle tillkomma stadsfiskalen, torde några vägande betänkligheter ej behöva hysas mot en sådan kompetensutvidgning,

då det ju står den tilltalade öppet att besvärsvägen draga en ådömd bestraffning inför poliskollegiet. Det må erinras om att i landshövding Linnérs utredning angående polisväsendets omorganisation föreslogs, att stadsfiskalerna skulle bliva polischefer.

I förevarande sammanhang torde ock få bringas i erinran föreskriften i förordningen den 31 december 1915 angående användande av militär personal till upprätthållande av allmän ordning m. m. Rätt att rekvirera dylik personal har i brådskande fall tillagts i stad magistratens ordförande eller polismästaren samt på landet landsfiskalen. I analogi med förhållandena på landet torde stadsfiskalen kunna bemyndigas att rekvirera dylik handräckning. Förslag i sådant hänseende var för övrigt upptaget i förenämnda betänkande angående polisväsendets omorganisation.

Magistraten har såsom statens lokalmyndighet vissa uppgifter med avseende å krigsmakten: att mottaga och vidarebefordra rekvisitioner för krigsmaktens ställande på krigsfot samt att överhuvud taget vid mobilisering gå vederbörande militärmyndigheter tillhanda. Dessa uppgifter torde för städernas del kunna lämpligen handläggas på samma sätt som på landet.

Jämte alla dessa särskilda, i allmänna författningar mer eller mindre ingående reglerade administrativa uppgifter har magistraten såsom statens lokalmyndighet att behandla en mängd olika ärenden utan stöd av några författningsbestämmelser. Mest tidsödande av dessa ärenden torde de vara, som föranledas av remisser av författningsförslag från Kungl. Maj:t, andra myndigheter eller kommittéer. Av samma slag, likaledes ofta rätt krävande, är magistratens redan förut bland dess kommunala åligganden omförmälda skyldighet att avgiva yttranden i större kommunala ärenden, som underställas högre myndighets prövning, kommunala stadgar av olika slag, låne- och inkorporeringsfrågor m. m. I nu berörda hänseenden torde lämplig kommunal myndighet kunna inträda såsom magistratens efterträdare.

* * *

Härmed hava berörts de viktigaste områdena för magistratens administrativa verksamhet. Någon fullständig överblick har givetvis ej varit möjlig att åstadkomma. Men redan de verksamhetsområden, som berörts, torde visa, att det ej gärna lärer kunna göras gällande, att ur statens synpunkt något behov skulle föreligga, att de helt eller delvis statliga magistratsärendena bibehållas hos ett gemensamt organ av samma karaktär som den nuvarande magistraten. I en hel del fall torde en överflyttning av magistratens befogenheter på andra organ vara av sakliga skäl redan i och för sig motiverad, och i andra fall torde en dylik överflyttning utan men för ärendenas behöriga handläggning kunna äga rum.

Givetvis kommer även efter magistratens avskaffande behov att finnas av en central förvaltningsmyndighet för staden. Men med hänsyn till beskaffenheten av de ärenden, vilkas handläggning kommer att åvila en sådan myndighet, torde det ej vara erforderligt att giva denna en byråkratisk

organisation efter de linjer, som 1916 års sakkunniga förordade. Man lärer i stället kunna i första hand bygga på medverkan och intresse från kommunalt intresserade personers sida inom samhället.

Det torde vara onödigt att i detta sammanhang närmare beröra de fördelar ur kommunal synpunkt, som kunna vara förenade med en organisation enligt de antydda riktlinjerna, jämfört med en organisation enligt 1917 års förslag. Däremot må påpekas en faktor, som visserligen icke bör tillerkännas utslagsgivande betydelse, men som dock förtjänar att tagas i betraktande, och det är den besparing, som vid genomförande av förstnämnda förslag kommer att uppstå. Det är givet, att avlöningen till en kommunalborgmästare, om därtill skall kunna förvärvas en lämplig person, måste komma att uppgå till ej oväsentligt belopp.

Visserligen kommer under övergångstiden för processreformens genomförande att finnas ett antal jurister från de nuvarande stadsdomstolarna, åt vilka ej kan beredas placering inom den nya domstolsorganisationen, och som ändå måste erhålla avlöning från det allmänna. Det skulle dock säkerligen vara dålig ekonomi att allenast av den anledning, att under en viss övergångstid lämpliga arbetskrafter till billigt pris stå till förfogande, för all framtid belasta städerna med en dyrbar och av förhållandena i och för sig ej betingad organisation. Nämnda förhållande torde endast böra föranleda en modifikation i fråga om tiden för den nya kommunalorganisationens ikraftträdande. Så länge inom en stad finnes tillgång till en kommunalborgmästare från den förutvarande rådhusrätten, kan visserligen magistratsinstitutionen bibehållas i det närmaste oförändrad. Men i och med att denna arbetskraft går bort, bör också staden beredas tillfälle att få den ekonomiska lättnad, som en förenklad kommunalorganisation innebär.

Ännu en annan synpunkt förtjänar att vinna beaktande vid bedömande av spörsmålet om företrädet mellan de båda typerna av stadsorganisation, som i det föregående berörts. Den gäller frågan om möjligheten att på lämpligt sätt rekrytera den stora kår av lagfarna kommunalborgmästare och kommunalrådmän, som skulle skapas, därest kommunalreformen löstes i anslutning till 1917 års förslag. Farhågor i sådant hänseende uttalades ju redan flerstädes i yttrandena över förslaget. Det har ock i praktiken visat sig, att hittills i endast fyra städer kommunalborgmästartjänsterna rekryterats på det sätt, som de sakkunniga för sin del ansågo böra bliva det normala, nämligen med jurister. Det kommer i praktiken säkerligen ej sällan att visa sig, att en person, som må lämpa sig för en stadsombudsmanna- eller sekreterarbefattning, icke äger den läggning och förmåga, som måste krävas av en person i en kommunalborgmästares ställning. Under sådana förhållanden kan det knappast anses lämpligt att obligatoriskt sammanknyta ombudsmannatjänsten med ställningen utåt såsom representant för stadens centrala myndighet.

Till sist må allenast anmärkas, att de synpunkter rörande kommunalorganisationen, som i det föregående gjorts gällande, helt naturligt ha avseende endast på de mindre och medelstora städerna. I de största städerna kommer givetvis förvaltningsorganisationen att kräva en mera byråkratisk utformning.

Bilaga V.

Yttranden över P. M. angående handhavande av de nuvarande magistraternas arbetsuppgifter efter processreformens genomförande.

Landssekreterare Beckius:

Ifrågavarande utredning avser att söka utröna, huruvida vid slopande av magistratsinstitutionen magistraternas åligganden lämpligen kunna utföras av andra, statliga eller kommunala, myndigheter. Det i föreliggande P. M. intagna förslaget härutinnan innefattar överförande på länsstyrelserna av den större och viktigare delen av magistraternas åligganden, och en grundförutsättning för detta förslags genomförande torde vara, att ett dylikt överförande kan ske. Jag tillåter mig då erinra om, att de senaste årens lagstiftning i synnerligen hög grad ökat länsstyrelsernas arbetsbörda. Såsom exempel härpå får jag hänvisa till länsstyrelsen i Stockholms län, där de nyinkomna målens antal, som år 1914 utgjorde 21 256 och år 1918 — då länsassessorstjänsterna infördes — 29 088, år 1927 steg till 73 042. Det torde lätt inses, att en sådan enorm ökning av arbetsbördan, därest densamma fortfar, ganska snart måste medföra, att den gräns uppnås, vid vilken länsstyrelserna, åtminstone vissa av dem, icke med bibehållande av den nuvarande organisationen kunna belastas med ytterligare arbete. Det bör därjämte bemärkas, att magistratsinstitutionens slopande icke endast skulle medföra en direkt ökning av länsstyrelsernas arbetsbörda, utvisad av antalet ärenden, som skola handläggas hos länsstyrelserna. Magistraterna lämna för närvarande länsstyrelserna en icke oväsentlig hjälp bland annat genom sina utredningar och yttranden i större kommunala ärenden och underlätta därigenom länsstyrelsernas handläggning av samma ärenden. Det är icke givet, att den sakkunskap, som magistraterna härutinnan besitta, kommer att förefinnas hos de kommunala myndigheter, som eventuellt i magistraternas ställe skulle verkställa utredningar och avgiva yttranden i sådana ärenden. Handläggningen av desamma kan därför komma att tynga länsstyrelserna mer än förut.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag såsom min åsikt framhålla att genomförandet av ovannämnda förslag åtminstone för vissa redan förut hårt ansträngda länsstyrelser kan komma att bliva avsevärt betungande samt i fråga om desamma påskynda en omorganisation, som, att döma efter utvecklingen, tämligen snart måste bliva nödvändig.

Beträffande detaljerna i förslaget har jag i huvudsak intet att erinra. De arbetsuppgifter, som avsetts att överflyttas på länsstyrelserna, synas lämpligen icke böra åläggas annan myndighet.

Borgmästare Bissmark, med vilken *kommunalborgmästarna Norman* och *Sterne* instämt:

Frågan, huruvida vid införandet av en ny processordning, varigenom magistraten i dess nuvarande gestalt försvinner, magistratsinstitutionen bör med den förändring i sammansättningen, som ett upphävande av den självständiga stadsrättskipningen betingar, men med i stort sett oförändrade arbetsuppgifter, flyttas över i den nya kommunalorganisationen, har i den promemoria, som legat till grund för överläggningarna, besvarats nekande. Man har ansett, att man med fördel för såväl stat som kommun kan utskifta magistratens hittillsvarande uppgifter på andra samhällsorgan.

Emellertid föreligger uppenbarligen även ett tredje alternativ, som bör tagas under övervägande, nämligen att med bibehållande av magistraten och dess hittillsvarande uppgifter utöka dess verksamhet genom att göra den till en verklig stadsstyrelse i analogi med den motsvarande organisation, som finnes i många andra länder.

I promemorian har visserligen förutsatts, att det fortfarande i städerna skulle finnas en central styrelse, men dess uppgifter hava, om man håller sig till de i promemorian gjorda uttalandena i övrigt, blivit så förtunnade, att man knappast förstår vad en dylik central styrelse skulle hava för funktion.

Gent emot denna ståndpunkt måste vi med bestämdhet hävda, att det för varje, icke allt för liten stad, måste betraktas som en stor fördel att hava ett centralt organ, som representerar enheten i förvaltningen. Det uttalande, som i denna fråga gjorts i sakkunnigutlåtandet av 1917, synes oss vara starkt motiverat, så vitt gäller behovet av en central styrelse. Att 1920 års lagstiftning, som byggde på nämnda utlåtande, icke lett till det avsedda målet att skapa en kommunal borgmästare, som dominerade i stadens förvaltning, visar ingalunda, att icke stadsstyrelsen som sådan fyllt sin uppgift att åstadkomma enhet och stadga i förvaltningen. En jämförelse med landskommuner, även om dess invånareantal är stort, lär icke kunna utan vidare giva till resultat, att den för fögderistäderna föreskrivna organisationen skulle vara mindervärdig eller onödig. I varje fall hava ju även på senare tid större tättbebyggda samhällen föredragit att bliva stad framför mera enkla och billiga organisationsformer.

Vad nu särskilt de nuvarande magistratsstäderna beträffar, så torde det, åtminstone vad beträffar de större och medelstora, vara betänkligt att utan vidare borttaga den centrala förvaltningsmyndighet, som finnes, utan att ersätta densamma med en magistrat med viktiga samhällsfunktioner, vare sig man nu för denna styrelse bibehåller benämningen magistrat eller icke. Det har ju visserligen häremot anförts, att magistraterna allt mera förlorat sitt intresse för och sitt inflytande över den kommunala förvaltningen. Redan nu saknas sålunda en enhetlig ledning. Det är emellertid att märka, att den formella enhetligheten dock består och att bakom denna form mycket ofta står en verklig realitet, i det att magistraten genom sina ledamöter,

antingen å tjänstens vägnar eller på grund av medborgarnas val, utöva ett mycket betydande inflytande på förvaltningen. Där så icke är förhållandet, torde ock bristen på enhetlighet ofta göra sig gällande. Vi tro icke, att man inom samhällena i allmänhet saknar blick för betydelsen av en dylik enhetlighet, även om man naturligt nog finner, att magistraternas nuvarande sammansättning icke ger någon garanti för att den inom sig rymmer skickliga och intresserade kommunalmän.

Även där intresset för den kommunala förvaltningen saknas inom en magistrat, kvarstår dock dess lagliga skyldighet att utöva en viss kontroll över förvaltningen; och denna kontroll är ingalunda så oviktig, som man kanske föreställer sig.

För att i detta sammanhang nämna något om magistratens kontrollskyldighet, är det t. ex. oberättigat, att av den omständigheten, att magistraten högst sällan vägrar att till verkställighet befordra fattade beslut, draga den slutsatsen, att kontrollen är betydelselös. Redan befintligheten av kontrollen gör, att man undviker att fatta beslut, vars verkställighet kan förhindras, och det torde ofta förekomma, att genom påpekande under hand beslut förhindras, som icke äro lagligen grundade. Att under hänvisning till landskommunernas frihet från kontroll framhålla obehövligheten av kontroll över städernas beslutande myndigheter torde icke vara befogat. Just landskommunernas frihet från kontroll kan nämligen med fog betraktas som en stor brist. Med den nuvarande samhällsutvecklingen torde väl skäl snarare tala för en skärpning och utsträckning av kontrollen än för dess upphävande.

Även i åtskilliga nämnder är den kontroll, som utövas av magistratens representant, icke utan sin stora betydelse. Att t. ex. i byggnadsnämnden magistratens representant ofta har en maktpåliggande uppgift att verka för en likformig och författningsenlig behandling av ärendena, torde vara en erfarenhet från många håll.

Även om man emellertid skulle kunna sörja för, att den på olika håll erforderliga kontrollen åvägabragtes på annat sätt, återstår frågan, huruvida en magistrat eller stadsstyrelse, som bleve befriad från alla statliga funktioner, skulle vara rustad att utöva sin uppgift såsom central myndighet. Vi våga betvivla, att så skulle kunna ske. Särskilt är det den nära kontakten med polischefen och därmed även med polisväsendet, som måste vara av allra största betydelse för en central styrelse och som bäst vinnes genom att polischefen är ledamot av styrelsen. Många av stadens myndigheter behöva samverka med polismyndigheten, liksom också denna myndighet för sin verksamhet ofta måste påkalla åtgärder från samhällets och dess organs sida. Kontrollen över trafiken, över nöjeslivet m. m. sker bäst i samförstånd med de kommunala myndigheterna; och från denna synpunkt är det en stor fördel, att polischefen kan med auktoritet och kraft deltaga i stadsstyrelsens förhandlingar. Att de nuvarande polischeferna i stor utsträckning skulle ersättas av stadsfiskalerna, är säkerligen från många synpunkter en försämring.

Även på andra områden skulle det för städerna innebära en försämring, om magistratens statliga funktioner upphörde. Handelsregistrets förläggande till länsstyrelserna skulle t. ex. medföra en viss olägenhet, låt vara icke betydande. Taxeringsarbetet skulle genom avsaknaden av kronouppbördskontoret, som nu på många håll biträder med ordnandet av det vidlyftiga materialet, försvåras.

Om vi sålunda från många synpunkter finna det betänkligt att från det centrala förvaltningsorganet frånskilja alla eller så gott som alla statliga funktioner, är det å andra sidan klart, att magistraten i den nya organisationen måste intaga en annan ställning än den för närvarande har. Det är ingalunda nödvändigt, att magistraten skall hava en övervägande byråkratisk karaktär. Ett starkt rent kommunalt inslag i densamma låter sig mycket väl förenas med dess ändrade ställning. Vad man måste fasthålla vid är, att magistraten inom sig innesluter sådana arbetskrafter, att de statliga uppgifter, som åt den uppdragas, bliva väl utförda.

Det är möjligt, att de av oss nu anförda synpunkterna icke spela någon större roll vid bedömandet av de ekonomiska verkningar, processreformens genomförande kan medföra för staten, men då en lösning av frågan om städernas administration icke synes oss kunna vinnas efter de riktlinjer, som uppdragits i berörda promemoria, hava vi icke velat underlåta att framhålla de betänkligheter, som möta för en sådan lösning.

Kommunalkamrerare Källman:

Jag anser mig i huvudsak kunna ansluta mig till de i promemorian anförda synpunkterna och anser de magistraten nu åliggande statliga funktionerna kunna utan svårighet uppdelas på andra myndigheter på sätt i promemorian föreslagits.

Bilaga VI.

Protokoll, hållet vid sammanträde med de sakkunniga för processreformens ekonomiska förberedande den 29 augusti 1928.

Närvarande: Generalkrigskommissarien WIDELL, direktör CEDERBORG, riksgäldsfullmäktigen ANDERSON och juris doktor MATZ.

§ 1.

Justerades betänkande angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen, och beslöto de sakkunniga att med skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet denna dag avgiva nämnda betänkande; därvid anförde ledamoten ANDERSON följande:

Ehuru det måhända i förevarande sammanhang icke kan vara av nöden, anser jag mig dock böra framhålla vikten av att domarutbildningen göres så allsidig och givande med avseende på erfarenheter från olika landsändar och miljöer som möjligt. Från denna utgångspunkt synes det mig mindre lämpligt, att enligt i betänkandet föreslagna grundlinjer endast hovrättsfiskalerna skola vara skyldiga mottaga förordnande såsom rådman utom det hovrättsområde, inom vilket de normalt tjänstgöra. Även assessorerna böra enligt min mening vara skyldiga mottaga förordnande såsom rådman inom annat hovrättsområde.

— —

Vid protokollet
Gerard Lindström.

Statens offentliga utredningar 1928

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till stadsbyggnadslag. [5]
Förberedande utkast till strafflag. Ämbetsbrotten. [7]
Utlåtande jämte utkast till lag med särskilda bestämmelser om vissa bostadsföreningar. [16]
Lagrådets utlåtande över processkommissionens betänkande ang. rättegångsväsendets ombildning. [19]
Betänkande ang. ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen. [20]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1926 års pensionsutredning. Betänkande ang. familjepensionering för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst. [3]
Betänkande med utredning och förslag ang. statstjänstemännens bisysslor. [14]

Kommunalförvaltning.

Yttrande och förslag ang. revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad m. m. [2]

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande tullrestitution. [15]

Polisi.

Monopolkontrollutredningens betänkande ang. anordnandet av den statliga kontrollen av Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens verksamhet. [4]
Betänkande med förslag ang. omorganisation av överståthållarämbetet samt ändrad fördelning mellan staten och Stockholms stad av kostnaderna för dess verksamhet. [12]

Socialpolitik.

Betänkande med förslag till vissa åtgärder beträffande emigrationen. [8]
1926 års arbetslöshetssakkunnigas betänkande och förslag ang. arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedling och reservarbeten. [9]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande ang. ordnande av folktandvård (allmännelig tandvård). [17]
Betänkande med förslag till stadga ang. sinnessjukvården i riket m. m. [18]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Betänkande med förslag ang. åtgärder till handelsjärnhanteringens stödjande. [6]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande automobilbesiktningsväsendet m. m. [11]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande ang. ordnandet av viss bostadskredit. [10]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. en utvidgad folkhögskoleutbildning. [13]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Utrikesdepartementets organisation. [1]

Isaac Marcus' Boktr.-A.-B., Stockholm 1928